İmam Muhyiddin En-Nevevî

Müslim Şerhi
el-Minhâc
ve
Sahîh-i Müslim

İmam Muhyiddin En-Nevevi (V. 676)
"El-Minhac Şerhu Sahih-İ Müslim B. El-Haccac"
Adını Taşıyan Sahih-İ Müslim Şerhi

Mukaddime:
Şeyh Halil Me'mun Şîhâ

Asıl Metni Tahkik ve Kütüb-i Sitte'ye Göre Hadislerini Tahriç Edip
el-Mucemu'l-Müfehres İle Tuhfetu'l-Eşraf'a Göre Numaralandıran:
Şeyh Halil Me'mun Şîhâ

Tercümeye Esas Alınan Baskı:
Daru'l-Marife Lübnan, Beyrut 1428/2007 13. Baskı

Tercüme:
M. Beşir Eryarsoy

9. Cilt

بسم الله الرحمن الرحيم

Tashih
Yusuf Yılmaz

Sayfa Düzeni
Polen Yayınları

Mizanpaj
Polen Yayınları

Arapça Metin
Abdullah Tunçer

Kapak Tasarımı
Polen Yayınları

Baskı - Cilt
Ravza Yayın ve Matbaacılık
Davutpaşa cd. Kale İş Merkezi No: 52
Topkapı / İSTANBUL
Tel: 0212 481 94 11

Mart 2016

KARINCA & POLEN YAYINLARI
(Karınca & Polen Yayınları
"Billbao Tekstil Yayıncılık Sanayi ve Tic. Ltd. Şti" kuruluşudur)

Adres ve Telefon
Soğanağa Camii Sok. Büyük Tulumba Çıkmazı
Beyem Han No: 1/25 Beyazıt / İSTANBUL
Telefon: (0 212) 638 69 19 Fax: (0212) 516 42 44

www.karincakitap.net
karincakitap@hotmail.com

BU CİLTTEKİ BÖLÜMLER

KURBANLIKLAR KİTABI 9
İÇECEKLER KİTABI..67
GİYİM VE SÜSLENMEK KİTABI 255
ÂDÂB KİTABI 401
SELÂM KİTABI 449
TIP KİTABI..499
HAYVANLAR KİTABI..603
EDEP VE DİĞER HUSUSLARA DAİR LAFIZLAR KİTABI 629
ŞİİR KİTABI..645

Önemli bir not:

Tercümemize esas aldığımız **Nevevi Şerhi'nin Müslim metni**, muhakkik Halil Me'mûn Şîha tarafından yazma bazı nüshalara dayanılarak tesbit edilmiştir.

Türkçe tecümesinde kullanılan Müslim'in Arapça metni ile Şîha tarafından konulan metin arasında -nadiren de olsa- bazı farklılıklar görülebilir.

Bu farklar son derece az olmakla birlikte, anlamı/hükmü etkileyecek türden değildir.

Mesela, diğer matbu nüshalarda **"haddesenâ"**, bizim tercümeye esas aldığımız baskıda **"haddesenî"**; **"nebiyyullah"** yerine **"rasûlullah"** gibi, cüzi ve önemli sayılmayan hususlar, bu gibi farklılıklara örnektir.

Bu gibi farklılıkların yer yer tercümeye de yansıması tabiidir.

Siz muhterem okuyucularımızın dikkatlerine arz ederiz.

٣٥/٢٣- كِتَاب الْأَضَاحِيّ

35/23- KURBANLIKLAR KİTABI

El-Cevherî dedi ki: el-Esmaî dedi ki: "Udhiye (kurbanlık)"nin dört söyleyişi vardır. Birincisi hemze ötreli olarak udhiye, ikincisi kesreli olarak idhiye diye gelir. Çoğulu ye harfi şeddeli ve şeddesiz olmak üzere "edâhî" diye gelir. Üçüncü söyleyiş "dahiyye" olup çoğulu dahâyâ diye gelir. Dördüncüsü ise hemze fethalı olmak üzere "edhât"dır. Bunun da çoğulu adhâ'dır. Ertât'ın çoğulunun ertâ diye gelmesi gibi. (Kurban bayramı birinci gününe) bundan dolayı "yevmul'-adhâ" denilmiştir.

Kadı Iyaz dedi ki: Kurbanlığa bu ismin veriliş sebebi, duhâ (denilen kuşluk) vaktinde yerine getirilmesinden dolayıdır. Duhâ ise günün yükselmesi vaktidir. Adhâ kelimesi Kays'lıların şivesinde müzekker, Temim'lilerin şivesinde ise müennesdir.

١/١- بَاب وَقْتِ الْأَضَاحِيّ

1/1- KURBAN KESMENİN VAKTİ BABI

٥٠٣٧-١/١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ قَيْسٍ ح وَحَدَّثَنَاه يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ حَدَّثَنِي جُنْدَبُ بْنُ سُفْيَانَ قَالَ شَهِدْتُ الْأَضْحَى مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَلَمْ يَعْدُ أَنْ صَلَّى وَفَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ سَلَّمَ فَإِذَا هُوَ يَرَى لَحْمَ أَضَاحِيَّ قَدْ ذُبِحَتْ قَبْلَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ فَقَالَ مَنْ كَانَ ذَبَحَ أُضْحِيَّتَهُ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ أَوْ نُصَلِّيَ فَلْيَذْبَحْ مَكَانَهَا أُخْرَى وَمَنْ كَانَ لَمْ يَذْبَحْ فَلْيَذْبَحْ بِاسْمِ اللهِ

5037-1/1- Bize Ahmed b. Yunus da tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Esved b. Kays tahdis etti. (H.) Bunu bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Esved b. Kays'dan haber verdi, bana Cundeb b. Süfyan tahdis edip dedi ki: Kurban bayramında Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile

birlikte bulundum. Namazını kılıp henüz selam vermişti ki kendisi namazını bitirmeden önce kurbanlıkların kesilmiş olduğunu görünce *"namazını kılmadan -yahut biz namazı kılmadan- kurbanlığını kesmiş olan onun yerine bir başkasını kessin. Henüz kesmemiş olan da Allah'ın adı ile kessin"* buyurdu.[1]

Şerh

(5037) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Kim namaz kılmadan -yahut biz namaz kılmadan- önce kurbanlığını kesmişse onun yerine bir başkasını kessin. Kim de henüz kesmemişse Allah'ın adı ile kessin."* Bundan sonraki (5038) rivayette *"Allah'ın adı üzerine"* denilmektedir. Arap dilbilginleri arasından yazım kuralları ile ilgili açıklamalarda bulunanlar dedi ki: Eğer sadece "bismillah" denilecek olursa bunun elif ile (yani be harfinden sonra elif getirilerek) yazılması gerekir. Elif ancak "bismillahirrahmanirrahim" tamamen yazıldığı taktirde hazfedilir (yazılmaz).

"Namaz kılmadan yahut biz namaz kılmadan önce" birincisi (kendisi kılmadan) ye iledir. İkincisi ise (biz kılmadan) nun iledir. Göründüğü kadarı ile bu ravinin şüphe etmesi neticesinde söylenmiştir.

İlim adamları gücü yeten varlıklı kimse için kurban kesmenin vücubu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Onların çoğunluğu böyle bir kimse hakkında sünnet olduğu kanaatindedir. Eğer mazeretsiz olarak terkedecek olursa günahkar olmaz, kazasını yapması da gerekmez. Bu görüşte olanlar arasında Ebu Bekir es-Sıddîk, Ömer b. el-Hattab, Bilal, Ebu Mesud el-Bedri, Said b. el-Müseyyeb, Alkame, Esved, Ata, Mâlik, Ahmed, Ebu Yusuf, İshak, Ebu sevr, Müzemi, İbn Munzir, Davud ve başkaları vardır.

Rabi, Evzâî, Ebu Hanife ve Leys ise kurban kesmek varlıklı kimse için vaciptir demişlerdir. Mâlikiler de bu görüştedir.

Nehaî ise: Mina'da hacının kurban kesmesi hariç varlıklı kimse için vaciptir demiştir.

Muhammed b. el-Hasan ise: Şehirlerde ikamet edenler için vaciptir demiştir. Ebu Hanife'den meşhur olan kanaat ise onun nisaba Mâlik ve mukim olana vacip gördüğü şeklindedir. Allah en iyi bilendir.

Kurban kesmenin vaktine gelince, kurban kesecek olanın imam ile birlikte (bayram) namazını kılmasından sonra kurbanını kesmesi gerekir. O vakit onun kestiği bu kurban yerini bulur. Bu icma ile kabul edilmiş bir husustur. İbnu'l- Munzir dedi ki: İlim adamları Nahr (kurban bayramı birinci) günü fecr

---

1 Buhari, 985, 5500 -buna yakın-, 5562 -muhtasar olarak-, 6674, 7400; Nesai, 4380, 4410; İbn Mace, 3152; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3251

doğmadan önce kurban kesmenin caiz olmadığını icma ile kabul etmişlerse de bundan sonra kesilmesi hususunda ihtilaf etmişlerdir. Şafii, Davud, İbnu'l-Munzir ve başkaları güneş doğduğu taktirde ve bayram namazı ile iki hutbe kadar bir zaman geçtikten sonra kurban kesme vakti girer. Eğer bu süreden sonra kurbanını kesecek olursa, imam ister namaz kılmış olsun ister kılmamış olsun, kuşluk namazını ister kılmış ister kılmamış olsun, ister şehir halkı ister kasaba, çöl halkı ve yolcu olsun imam kurbanını ister kesmiş olsun ister kesmemiş olsun fark etmez.

Ata ve Ebu Hanife ise kasaba ve çölde yaşayanlar için ikinci fecrin doğuşu ile birlikte kurbanın vakti girmekle beraber şehirde yaşayanlar için imam namaz kılıp hutbesini okumadıkça kurban kesme vakti girmez. Bundan önce kurbanını kesecek olursa geçerli olmaz demişlerdir.

Mâlik dedi ki: İmamın namazını kılıp hutbe verip kendi kurbanını kesmedikçe sair Müslümanların kurban kesmeleri caiz değildir.

İmam Ahmed dedi ki: İmam namazı kılmadan önce kurban kesmek caiz değildir. Fakat namazını kılmasından sonra kesilmesi -imamın kendisi kesmeden önce dahi olsa- caiz olur. İmam Ahmed'e göre şehir halkı ile köy halkı arasında bir fark yoktur. Benzeri bir kanaat Hasan, Evzâî ve İshak b. Rahuye (Rahaveyh)'den de rivayet edilmiştir.

Sevrî dedi ki: İmamın namaz kılmasından sonra hutbesini okumadan ve hutbe verirken kurban kesmek caiz değildir.

Rabia da imamı olmayan kimse hakkında: Güneş doğmadan önce keserse olmaz, güneş doğduktan sonra keserse olur demiştir.

Kurban kesmenin son vaktine gelince Şafii: Kurban nahr (kurban bayramı birinci günü) ve ondan sonraki üç teşrik günü kesilmesi caizdir. Bu kanaatte olanlar arasında Ali b. Ebu Talib, Cübeyr b. Mutim, İbn Abbas, Ata, Hasan-ı Basri, Ömer b. Abdulaziz, Şam halkının fakihi, Süleyman b. Musa el-Esedi, Mekhul, Davud ez-Zâhiri ve başkaları da vardır.

Ebu Hanife, Mâlik ve Ahmed kurban bayramı özel olarak kurban bayramı birinci günü ile ondan sonraki iki günde kesilir. Bu görüş de Ömer b. Hattab, Ali, İbn Ömer ve Enes (radıyallâhu anhum)'dan rivayet edilmiştir. Said b. Cübeyr ise şehirde yaşayanlar için özel olarak nahr (kurban bayramı birinci) günü caizdir. Köylerde yaşayanlar için ise nahr günü ve teşrik günleri kesilmesi caizdir demiştir.

Muhammed b. Sîrîn ise hiçbir kimse için özel olarak nahr (kurban bayramı birinci) gününden başka caiz değildir demiştir.

Kadı Iyaz, kimi ilim adamından zülhiccenin bütün günlerinde caiz olduğunu söylediğini nakletmektedir.

Fukaha kurbanın kesileceği günlerin gecelerinde kurban kesmenin cevazı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Şafii mekruh olmakla birlikte geceleyin kesilmesi caizdir demiştir. Ebu Hanife, Ahmed, İshak, Ebu Sevr ve cumhur da böyle demişlerdir. Mâlik, kendisinden meşhur olan görüşe göre ve genel olarak onun mezhebine mensup ilim adamları ve İmam Ahmed'den gelen bir rivayete göre geceleyin kurban yerine geçmez, aksine et maksadı ile kesilmiş bir hayvan olur.

٥٠٣٨-٢/٢- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ سَلَّامُ بْنُ سُلَيْمٍ عَنْ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ جُنْدَبِ بْنِ سُفْيَانَ قَالَ شَهِدْتُ الْأَضْحَى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ بِالنَّاسِ نَظَرَ إِلَى غَنَمٍ قَدْ ذُبِحَتْ فَقَالَ مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلْيَذْبَحْ شَاةً مَكَانَهَا وَمَنْ لَمْ يَكُنْ ذَبَحَ فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللَّهِ

5038-2/2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Ebu'l-Ahvaz, Sellâm b. Şuleym, el-Esved b. Kays'dan tahdis etti, o Cündeb b. Süfyan'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile kurban bayramı gününde bulundum. İnsanlara namaz kıldırıp bitirdikten sonra kesilmiş bazı koyunlar görünce: *"Namazdan önce (kurbanını) kesen onun yerine bir koyun kessin. Henüz kesmemiş olan da Allah'ın adı üzerine kessin"* buyurdu.[2]

٥٠٣٩-.../٣- وَحَدَّثَنَاه قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ كِلَاهُمَا عَنْ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَا عَلَى اسْمِ اللَّهِ كَحَدِيثِ أَبِي الْأَحْوَصِ

5039-.../3- Bunu bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Ebu Avâne tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim ve İbn Ebu Ömer de İbn Uyeyne'den tahdis etti (Ebu Avâne ile) ikisi Esved b. Kays'dan bu isnad ile rivayet edip Ebu'l-Ahvas'ın hadisinde olduğu gibi "Allah'ın ismi üzerine" demişlerdir.[3]

2 5037 numaralı hadisin kaynakları
3 5037 numaralı hadisin kaynakları

٥٠٤٠-٣/٤- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْأَسْوَدِ سَمِعَ جُنْدَبًا الْبَجَلِيَّ قَالَ شَهِدْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَلَّى يَوْمَ أَضْحَى ثُمَّ خَطَبَ فَقَالَ مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَلْيُعِدْ مَكَانَهَا وَمَنْ لَمْ يَكُنْ ذَبَحَ فَلْيَذْبَحْ بِاسْمِ اللهِ

5040-3/4- Bize Ubeydullah b. Muâz tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be, Esved'den tahdis ettiğine göre o Cündeb el-Becevi'yi şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir kurban günü namaz kıldırıp sonra hutbe verdiğine ve: *"Kim, (bayram) namazını kılmadan önce kesmişse onun yerine başkasını kessin. Kim kesmemişse Allah'ın adı ile kesiversin"* buyurdu.[4]

٥٠٤١-.../٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5041-.../5- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be bu isnad ile aynısını rivayet etti.[5]

Şerh

(5038-5041 numaralı hadisler)

(5038) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Allah'ın adı üzerine kessin"* buyruğu bundan önceki *"Allah'ın adı ile kessin"* rivayeti ile aynı anlamdadır. Yani bismillah diyerek kessin demektir. Anlamı ile ilgili sahih (doğru) açıklama budur. Kadı Iyaz dedi ki: Bunun dört anlama gelme ihtimali vardır:

1. Burada Allah için kessin anlamında olmasıdır. Bu durumda be harfi "lam" anlamındadır.

2. Allah'ın sünneti ile kessin demektir.

3. İslam'ı açığa vurmak ve başkası adına kesenlere muhalefet edip şeytanı kovmak maksadı ile Allah'ın ismini anarak kessin.

4. Allah'ın ismini teberrüken ve onu zikretmenin uğurundan istifade etmek üzere kessin. Nitekim Allah'ın bereketi üzerine yürü, Allah'ın adı ile yürü denilmesi böyledir.

4 5037 numaralı hadisin kaynakları
5 5037 numaralı hadisin kaynakları

Kimi ilim adamı şu işi Allah'ın adı üzerine (alâ ismillah) yap, denilmesini mekruh görmüşlerdir. Çünkü şanı yüce Allah her şeyin üzerindedir. Kadı Iyaz böyle bir görüşün hiçbir kıymeti yoktur. Bu hadis de bu görüşü ortaya atanın kanaatini reddetmektedir.

(5040) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kurban bayramı günü namaz kılıp sonra hutbe verdiğine tanık oldum" ibaresindeki "adhan: bir kurban bayramı günü" lafzı munsarıftır (sonu tenvinlidir). Burada da bayram hutbesinin namazdan sonra olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Günümüzde bütün insanların icma ile kabul ettikleri husus budur. Buna dair açıklama daha önce İman Kitabı'nda sonra da Namaz Kitabı'nda açık bir şekilde geçmiş bulunmaktadır.

٥٠٤٢-٤/٦- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَنْ مُطَرِّفٍ عَنْ عَامِرٍ عَنْ الْبَرَاءِ قَالَ ضَحَّى خَالِي أَبُو بُرْدَةَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ تِلْكَ شَاةُ لَحْمٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ عِنْدِي جَذَعَةً مِنْ الْمَعْزِ فَقَالَ ضَحِّ بِهَا وَلَا تَصْلُحُ لِغَيْرِكَ ثُمَّ قَالَ مَنْ ضَحَّى قَبْلَ الصَّلَاةِ فَإِنَّمَا ذَبَحَ لِنَفْسِهِ وَمَنْ ذَبَحَ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَقَدْ تَمَّ نُسُكُهُ وَأَصَابَ سُنَّةَ الْمُسْلِمِينَ

5042-4/6- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Halid b. Abdullah, Mutarrif'den haber verdi, o Âmir'den, o Bera'dan şöyle dediğini rivayet etti: Dayım Ebu Burde (bayram) namazından önce kurban kesti. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bu et için kesilen bir koyun oldu"* buyurdu. Dayım: Ey Allah'ın Rasulü! Bende bir keçi oğlağı var dedi. Allah Rasulü de: *"Sen onu kurban et fakat senden başkası için de olmaz"* buyurduktan sonra şunları ekledi: *"Namazdan önce kurban kesmiş olan hiç şüphesiz kendisi için kesmiş olur. Namazdan sonra kesenin de kurbanı tamam olur ve Müslümanların sünnetine de isabet etmiş olur"* buyurdu.[6]

Şerh

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *O bir et koyunudur*" buyruğu yani kurbanlık olmamıştır. Bunda bir sevap yoktur. Aksine bu senin için kendisi ile yararlanacağın bir ettir demektir. Nitekim diğer rivayette (5046): *"O ancak senin aile halkın için takdim ettiğin bir ettir"* buyurulmaktadır.

6 Buhari, 951 -muhtasar olarak-, 955 -uzunca-, 965, 968, 976, 983 -uzunca-, 5545, 5560, 5563, 5556, 6673; Ebu Davud, 2800 -uzunca-, 2801; Tirmizi, 1508 -uzunca-; Nesai, 1562, 1569, 1580, 4406, 4407; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1769

"Bende bir keçi oğlağı vardır demesi üzerine onu kurban et ve senden başkası için de uygun olmaz." Diğer rivayette (5043) *"senden sonra oğlak hiç kimse için geçerli olmaz"* buyurmaktardır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"La teczî: geçerli olmaz"* buyruğunda te harfi fethalıdır. Bütün rivayet yollarında ve kitaplarında bu şekilde nakledilmiştir. Yani kafi gelmez anlamındadır. Bu da yüce Allah'ın: *"Babanın evladına kâfi gelmeyeceği (fayda vermeyeceği) bir günden korkun"* (Lukman, 33) buyruğu gibidir.

Hadiste, keçi oğlağının kurbanlık olarak geçerli olmayacağı hükmü anlaşılmaktadır. Bu da ittifak ile kabul edilmiş bir husustur.

٥٠٤٣-٥/٧- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنْ دَاوُدَ عَنْ الشَّعْبِيِّ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ خَالَهُ أَبَا بُرْدَةَ بْنَ نِيَارٍ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يَذْبَحَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ هَذَا يَوْمٌ اللَّحْمُ فِيهِ مَكْرُوهٌ وَإِنِّي عَجَّلْتُ نَسِيكَتِي لِأُطْعِمَ أَهْلِي وَجِيرَانِي وَأَهْلَ دَارِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَعِدْ نُسُكًا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ عِنْدِي عَنَاقَ لَبَنٍ هِيَ خَيْرٌ مِنْ شَاتَيْ لَحْمٍ فَقَالَ هِيَ خَيْرُ نَسِيكَتَيْكَ وَلَا تَجْزِي جَذَعَةٌ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ

5043-5/7- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Huşeyn, Davud'dan haber verdi, o Şa'bî'den, o Berâ b. Âzib'den rivayet ettiğine göre dayısı Ebu Burde b. Niyar Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) (kurbanını) kesmeden önce (kurbanını) kesti ve: Ey Allah'ın Rasulü! Şüphesiz ki bugün etin mekruh olduğu (arzu edildiği) bir gündür. Ben aile halkıma, komşularıma ve evimin ahalisine yedirmek için acele edip kurbanımı kestim dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Tekrar bir kurban daha kes"* buyurdu. O: Ey Allah'ın Rasulü! Yanımda bir süt oğlağı vardır ki iki et koyunundan iyidir deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"İşte o senin kestiğin iki kurbandan hayırlı olanıdır. Senden sonra ise hiçbir kimse için oğlak yeterli olmayacaktır"* buyurdu.[7]

Şerh

(5043) "Ey Allah'ın Rasulü! Bugün etin mekruh olduğu (arzu edildiği) bir gündür" ibaresi ile ilgili olarak Kadı Iyaz dedi ki: Biz bunu Müslim'de kef ve he harfi ile "mekruhtur" şeklinde, es-Sencerî ve el-Fârisî yolu ile böylece

7 5042 numaralı hadisin kaynakları

rivayet ettik. Tirmizi de bunu böylece zikretmiş olup şöyle demiştir: Biz bunu Müslim'de el-Uzri yolu ile gelen rivayette kaf ve mim ile (mekruh değil de) "makrûm" diye rivayet etmiş bulunuyoruz. Tirmizi: Kimisi de bu rivayetin doğru olduğunu söylemiştir. Bu da bugünde canı et çeker anlamındadır demiştir. Nitekim: Canı et çeken bir kimse: karamtu ilellehm ve karamtu ellehm: canım et çekti der (devamla) dedi ki: İşte bu da Müslim dışındaki "ben bugünün bir yeme ve içme günü olduğunu bildiğimden elimi çabuk tutup, hem kendim yedim hem aile halkıma ve komşularıma yedirdim" buyruğu ile aynı anlamdadır. Nitekim bir başka rivayette de: "Şüphesiz bugünde insanın canı et çeker" diye rivayet edilmiştir. Buhari de bunu böylece rivayet etmiştir.

Kadı Iyaz dedi ki: "Mekruh olduğu (arzu edildiği)" rivayeti ile ilgili olarak üstadlarımızdan bazıları şöyle demişlerdir: Bunun doğru şekli ha harfi fethalı olarak: "ellehamu fihi mekruhun" yani böyle bir günde kurban kesmeyi terk edip aile halkını canları et çekecek kadar etsiz bırakmak mekruhtur (hoş olmayan bir şeydir) şeklindedir. Çünkü ha harfi fethalı olarak "leham" canın et çekmesi anlamındadır.

Kadı Iyaz dedi ki: Bana üstad Ebu Abdullah b. Süleyman dedi ki: Hadisin manası kurban olmaya elverişli olmayan bir hayvanı kesmek sünnete aykırı olduğu için mekruhtur. Kadı Iyaz'ın zikrettikleri burada sona ermektedir.

Hafız Ebu Musa el-Asbahâni de dedi ki: Bu: Bugün (başkasından) et istemenin mekruh ve meşakkatli olduğu bir gündür demektir. Bu da güzel bir açıklamadır. Allah en iyi bilendir.

"Bende bir süt oğlağı var." Ayn harfi fethalı olarak "anak" bir yılını tamamlamadan önce güçlenen dişi keçi yavrusuna denilir. Çoğulu ise e'nuk ve unûk diye gelir.

"Süt oğlağı" de süt emene yakın (henüz süt emmeyi yeni bırakmış) küçük oğlak demektir.

"Bende iki et koyunundan daha hayırlı bir süt oğlağı var" sözü de şu demektir. Yani onun eti yağlı ve nefis olduğundan ötürü daha hoş ve daha faydalıdır. Burada kurbanlıklardan maksadın etin çokluğu değil hoş ve güzel olmasına işaret edilmektedir. Buna göre nefis bir koyun onunla aynı değerde iki semiz olmayan koyundan daha üstündür. Bu mesele daha önce İman Kitabı'nda kurbanlık ile akika arasındaki fark ile birlikte geçmiş bulunmaktadır. Bunun kısaca anlamı da şudur: Akikada maksat kesilecek kurbanlıkların çok olmasıdır. Ve bu daha faziletlidir. Kurban bayramı kurbanlığında ise durum böyle değildir.

"O kestiğin iki kurbanından hayırlı olanıdır." Yani sen, şeklen iki kurban kesmiş oldun. Bu ikisi ise bu son kestiğin ile namazdan önce kestiğindir. Ama bu ondan faziletlidir. Çünkü bununla kurban kesme ibadeti gerçekleşmiş oldu. Birincisi ise et için kesilmiş bir koyun oldu. Fakat ilk kestiğinde de onun için sevap vardır. Fakat kurban kesmek sebebi ile değildir. Çünkü o kurban olmamıştı. Fakat onunla hayır kastederek onu kesmiş ve Allah'a itaat olmak üzere onu ayırmıştı. Bundan dolayı burada bu ötekinden daha hayırlıdır anlamında "bu senin kestiğin iki kurbandan hayırlı olanıdır" buyurmuştur. Şüphesiz ki bu kip (sıfat, üstünlük derecesi) birincisinde de bir hayır bulunduğu anlamını ihtiva etmektedir.

"Senden sonra hiçbir kimse için oğlak kurban olmaz." Kasıt keçi oğlağıdır. İfadelerin akışı da bunu gerektirmektedir. Yoksa koyun türü oğlağı (belli nitelikte olması halinde) kurban olarak geçerli olur.

٥٠٤٤-.../٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ دَاوُدَ عَنْ الشَّعْبِيِّ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ فَقَالَ لَا يَذْبَحَنَّ أَحَدٌ حَتَّى يُصَلِّيَ قَالَ فَقَالَ خَالِي يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ هَذَا يَوْمٌ اللَّحْمُ فِيهِ مَكْرُوهٌ ثُمَّ ذَكَرَ بِمَعْنَى حَدِيثِ هُشَيْمٍ

5044-.../8- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy, Davud'dan tahdis etti, o Şa'bî'den, o Berâ b. Âzib'den şöyle dediğini rivayet etti: Nahr (kurban bayramı birinci) günü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize hutbe verip: *"(bayram) namazı kılınmadıkça hiç kimse sakın kurban kesmesin"* buyurdu. Bunun üzerine dayım: Ey Allah'ın Rasulü! Şüphesiz bugün etin mekruh olduğu (arzu edildiği) bir gündür dedi sonra hadisi Huşeym'in hadisi ile aynı manada zikretti.[8]

٥٠٤٥-٦/٩- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا زَكَرِيَّاءُ عَنْ فِرَاسٍ عَنْ عَامِرٍ عَنْ الْبَرَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَوَجَّهَ قِبْلَتَنَا وَنَسَكَ نُسُكَنَا فَلَا يَذْبَحْ حَتَّى يُصَلِّيَ فَقَالَ خَالِي يَا رَسُولَ اللهِ قَدْ نَسَكْتُ عَنْ ابْنٍ لِي فَقَالَ ذَاكَ شَيْءٌ عَجَّلْتَهُ لِأَهْلِكَ فَقَالَ إِنَّ عِنْدِي شَاةً خَيْرٌ مِنْ شَاتَيْنِ قَالَ ضَحِّ بِهَا فَإِنَّهَا خَيْرُ نَسِيكَةٍ

8 5042 numaralı hadisin kaynakları

5045-6/9- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Abdullah b. Numeyr tahdis etti. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Zekeriya, Firas'dan tahdis etti, o Âmir'den, o Bera'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kim bizim namazımızı (bizim gibi) kılar, kıblemize döner, kestiğimiz kurbanı (gibi) keserse sakın (bayram) namaz(ı) kılınmadıkça kurbanını kesmesin"* buyurdu. Bu sefer dayım: Ey Allah'ın Rasulü! Ben bir oğlum adına kurban kestim dedi. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"O ailene ulaştırmakta acele ettiğin bir şey oldu"* buyurdu. Bu sefer dayım: Bende iki koyundan daha iyi bir koyun var dedi. Allah Rasulü: *"Onu kurban et, şüphesiz ki o (onun) kestiği iki kurbanın hayırlı olanıdır"* buyurdu.[9]

٥٠٤٦-١٠/٧- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ زُبَيْدٍ الْإِيَامِيِّ عَنْ الشَّعْبِيِّ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ أَوَّلَ مَا نَبْدَأُ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا نُصَلِّي ثُمَّ نَرْجِعُ فَنَنْحَرُ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا وَمَنْ ذَبَحَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ قَدَّمَهُ لِأَهْلِهِ لَيْسَ مِنْ النُّسُكِ فِي شَيْءٍ وَكَانَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نِيَارٍ قَدْ ذَبَحَ فَقَالَ عِنْدِي جَذَعَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُسِنَّةٍ فَقَالَ اذْبَحْهَا وَلَنْ تَجْزِيَ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ

5046-7/10- Bana Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da -lafız İbn el-Müsennâ'ya ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: ... Berâ b. Âzib dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz bu günümüzde ilk yapacağınız iş namaz kılmak, sonra dönüp kurban kesmektir. Kim böyle yaparsa bizim sünnetimize isabet ettirmiş olur. Kim (namazdan önce) keserse şüphesiz ki o, önceden ailesine takdim ettiği bir et olur. Onun kurban kesmekle hiçbir alakası olmaz"* buyurdu. Ebu Burde b. Niyâr ise kurban kesmişti. Bunun üzerine: Bende bir yaşındakinden daha iyi bir oğlak var dedi. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onu kes ama senden sonra hiç kimse için yeterli olmayacaktır"* buyurdu.[10]

٥٠٤٧-.../١١- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ زُبَيْدٍ سَمِعَ الشَّعْبِيَّ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ

9 5042 numaralı hadisin kaynakları
10 5042 numaralı hadisin kaynakları

5047-.../11- Bize Ubeydullah b. Muâz tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be, Zübeyd'den tahdis ettiğine göre o Şa'bî'yi Berâ b. Âzib'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye aynısını rivayet ederken dinlemiştir.[11]

٥٠٤٨-.../١٢- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَهَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ ح وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ جَمِيعًا عَنْ جَرِيرٍ كِلَاهُمَا عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ الشَّعْبِيِّ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ بَعْدَ الصَّلَاةِ ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِهِمْ

5048-.../12- Bize Kuteybe b. Said ve Hennâd b. es-Serrî de tahdis edip dedi ki: Bize Ebul Ahvas tahdis etti. (H.) Bize Osman b. Ebu Şeybe ve İshak b. İbrahim de tahdis etti. Birlikte Cerir'den rivayet ettiler (Ebu'l-Ahvas ve Cerir) ikisi Mansur'dan, o Şa'bî'den rivayet etti, o Berâ b. Âzib'den şöyle dediğini rivayet etti: Kurban bayramı birinci (nahr) günü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazdan sonra bize hutbe verdi sonra hadisi öncekilerin hadisine yakın olarak zikretti.[12]

٥٠٤٩-٨/١٣- وَحَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ صَخْرٍ الدَّارِمِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ عَارِمُ بْنُ الْفَضْلِ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ يَعْنِي ابْنَ زِيَادٍ حَدَّثَنَا عَاصِمٌ الْأَحْوَلُ عَنْ الشَّعْبِيِّ حَدَّثَنِي الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ قَالَ خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي يَوْمِ نَحْرٍ فَقَالَ لَا يُضَحِّيَنَّ أَحَدٌ حَتَّى يُصَلِّيَ قَالَ رَجُلٌ عِنْدِي عَنَاقُ لَبَنٍ هِيَ خَيْرٌ مِنْ شَاتَيْ لَحْمٍ قَالَ فَضَحِّ بِهَا وَلَا تَجْزِي جَذَعَةٌ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ

5049-8/13- Bana Ahmed b. Said b. Sahr ed-Dârimî de tahdis etti... Bize Âsım el-Ahvel, Şa'bî'den tahdis etti, bana Berâ b. Âzib tahdis edip dedi ki: Kurban bayramı birinci (nahr) gününde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize hutbe verip: *"Hiçbir kimse namaz kılınmadan kurban kesmesin"* buyurdu. Bir adam: Bende bir süt oğlağı var ki o iki et koyunundan iyidir dedi. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"O halde onu kurban olarak kes ve senden sonra oğlak hiçbir kimse için yeterli olmayacaktır"* buyurdu.[13]

11 5042 numaralı hadisin kaynakları
12 5042 numaralı hadisin kaynakları
13 5042 numaralı hadisin kaynakları

٥٠٥٠-١٤/٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ ذَبَحَ أَبُو بُرْدَةَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَبْدِلْهَا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ لَيْسَ عِنْدِي إِلَّا جَذَعَةٌ قَالَ شُعْبَةُ وَأَظُنُّهُ قَالَ وَهِيَ خَيْرٌ مِنْ مُسِنَّةٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اجْعَلْهَا مَكَانَهَا وَلَنْ تَجْزِيَ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ

5050-9/14- Bize Muhammed b. Beşşâr tahdis etti, bize Muhammed -yani b. Cafer- tahdis etti, bize Şu'be, Seleme'den tahdis etti, o Ebu Cuhayfe'den, o Berâ b. Âzib'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Burde (bayram) namaz(ın) dan önce kurban kesti. Bunun üzerine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onun yerine başkasını kes"* buyurdu. Ebu Burde: Ey Allah'ın Rasulü! Yanımda sadece bir oğlak var dedi. -Şu'be dedi ki: Zannederim: O bir yaşındakinden hayırlıdır dedi- Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onu onun yerine kes fakat senden sonra hiç kimse için geçerli olmayacaktır"* buyurdu.[14]

٥٠٥١-.../١٥- وَحَدَّثَنَاه ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنِي وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَذْكُرْ الشَّكَّ فِي قَوْلِهِ هِيَ خَيْرٌ مِنْ مُسِنَّةٍ

5051-.../15- Bunu bize İbnu'l- Müsennâ da tahdis etti... Bize Şu'be bu isnad ile tahdis etti ve "o bir yaşındakinden hayırlıdır" sözünde şüpheyi sözkonusu etmedi.[15]

٥٠٥٢-١٦/١٠- وَحَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُلَيَّةَ وَاللَّفْظُ لِعَمْرٍو قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلْيُعِدْ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ هَذَا يَوْمٌ يُشْتَهَى فِيهِ اللَّحْمُ وَذَكَرَ هَنَةً مِنْ جِيرَانِهِ كَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَدَّقَهُ قَالَ وَعِنْدِي جَذَعَةٌ هِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ شَاتَيْ لَحْمٍ أَفَأَذْبَحُهَا قَالَ فَرَخَّصَ لَهُ فَقَالَ لَا أَدْرِي أَبَلَغَتْ رُخْصَتُهُ مَنْ سِوَاهُ أَمْ لَا قَالَ وَانْكَفَأَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى كَبْشَيْنِ فَذَبَحَهُمَا فَقَامَ النَّاسُ إِلَى غُنَيْمَةٍ فَتَوَزَّعُوهَا أَوْ قَالَ فَتَجَزَّعُوهَا

14 Buhari, 5557; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1920

15 5050 numaralı hadisin kaynakları

5052-10/16- Bana Yahya b. Eyyub, Amr en-Nâkid ve Zuheyr b. Harb da birlikte İbn Uleyye'den -lafız Amr'a ait olmak üzere- şöyle dediğini tahdis ettiler: Bize İsmail b. İbrahim, Eyyub'dan tahdis etti, o Muhammed'den, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (kurban bayramı birinci) nahr günü: *"Namazdan önce kesmiş olanlar yeniden kessin"* buyurdu. Bir adam kalkıp: Ey Allah'ın Rasulü! Bugün canların et çektiği bir gündür dedi ve komşularının muhtaç olduğunu sözkonusu etti. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onun dediğini doğrular gibi oldu. Şunu da söyledi: Ayrıca bende bir oğlak vardır ki benim için iki et koyunundan daha üstündür. Onu keseyim mi dedi. (Enes) dedi ki: Ona ruhsat verdi (ayrıca) onun bu ruhsatı onun dışındakilere ulaştı mı ulaşmadı mı (başkalarını kapsıyor mu kapsamıyor mu) bilemiyorum dedi. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki koçun yanına gitti ve onları kesti. İnsanlar da birkaç koyunun yanına kalkıp gitti. Onları kendi aralarında dağıttılar -ya da: onları parçaladılar dedi.[16]

٥٠٥٣-١١/١٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْغُبَرِيُّ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ وَهِشَامٌ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى ثُمَّ خَطَبَ فَأَمَرَ مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ أَنْ يُعِيدَ ذِبْحًا ثُمَّ ذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيثِ ابْنِ عُلَيَّةَ

5053-11/17- Bize Muhammed b. Ubeyd el-Gubarî tahdis etti... Enes b. Mâlik'den rivayete göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namaz kıldıktan sonra hutbe verdi ve namazdan önce kurban kesmiş olanlara yeniden kesmelerini emir buyurdu. Sonra İbn Uleyye'nin hadisinin aynısını zikretti.[17]

٥٠٥٤-١٢/١٨- وَحَدَّثَنِي زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْحَسَّانِيُّ حَدَّثَنَا حَاتِمٌ يَعْنِي ابْنَ وَرْدَانَ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أَضْحَى قَالَ فَوَجَدَ رِيحَ لَحْمٍ فَنَهَاهُمْ أَنْ يَذْبَحُوا قَالَ مَنْ كَانَ ضَحَّى فَلْيُعِدْ ثُمَّ ذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيثِهِمَا

5054-12/18- Bana Ziyad b. Yahya el-Hassânî de tahdis etti, bize Hâtim -yani b. Verdân- tahdis etti, bize Eyyub, Muhammed b. Sîrîn'den tahdis etti, o Enes b. Mâlik'den şöyle dediğini rivayet etti. Bir kurban günü Rasûlullah

16 Buhari, 954 -buna yakın, 984 -buna yakın-, 5546 -muhtasar olarak-, 5549, 5561, 5554; Nesai, 4400, 4408, 1587; İbn Mace, 3151 -muhtasar olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1455

17 5052 numaralı hadisin kaynakları

(sallallâhu aleyhi ve sellem) bize hutbe verdi. Bir ara et kokusu alınca onlara kurban kesmelerini yasaklayarak: *"Kurban kesmiş olan tekrar kessin"* buyurdu. Sonra da bundan önceki iki hadisin aynısını zikretti.[18]

Şerh

(5046-5054 numaralı hadisler)

(5046) "Bende bir yaşındakinden hayırlı (iyi) bir oğlak var." Müsinne bir yaşını bitirmiş, iki yaşına girmiş olandır. Oğlak (ceza)den bir yaş daha büyüktür. İşte bu oğlak etinin güzelliği ve semizliği sebebi ile daha iyi imiş.

(5052) Keçi türü oğlak kesmeye ruhsat verdiği kişi hakkında Enes'in söylediği: "Onun bu ruhsatının onun dışındakilere ulaşıp ulaşmadığını bilmiyorum" şeklindeki tereddütlü ifadesi Enes (radıyallâhu anh)'ın bilmesi ile alakalıdır. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) daha önce geçen Berâ b. Âzib'in rivayet ettiği hadiste bu müsaadenin ondan başkasını kapsamadığı ve ondan sonra kimse için geçerli olmayacağını açıkça ifade buyurmuştur.

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki koça yöneldi ve onları kesti." Hemzeli olarak "inkefee" meyletti, yöneldi demektir. Burada kurbanlık olarak erkeğin (koçun) geçerli olacağı, faziletli olanın kurbanını bizzat kendisinin keseceği hükmü anlaşılmaktadır. Bu ikisi icma ile kabul olunmuş hükümlerdir. Ayrıca iki hayvan kurban etmenin caiz olduğu da anlaşılmaktadır.

"İnsanlar kalkıp birkaç koyuna yöneldi, onları dağıttılar ya da: onları parçaladılar" ifadesinde ikisi de aynı anlamdadır. Bu rivayeti nakleden ravinin iki lafızdan hangisinin kullanıldığı hususunda bir şüphesini ifade eder.

"Guneyme: birkaç koyun" ganem (koyun cins ismi)in küçültme ismidir.

(5053) Muhammed b. Ubeyd el-Guberi'nin rivayet ettiği hadisteki: "Sonra hutbe verdi ve namazdan önce kurban kesmiş olanlara yeniden kurban kesmelerini emir buyurdu." Buradaki "zibhan" kelimesinin zel harfi kesreli olarak zaptedildiği hususunda ittifak etmişlerdir. Bu da bir hayvan demektir. Yüce Allah'ın: *"ve biz ona büyük bir zibhi (kurbanlık hayvanı) fidye olarak verdik"* (Saffat, 107) buyruğu gibidir.

"en yuide: tekrar etmesi" lafzı itimat olunur bazı asıl nüshalarda ye harfi ile "iade etmek" den gelmektedir. Birçoğunda ise "en yuidde" diye ayndan sonra ye harfi olmadan zikredilmiştir. Bunun yerine del harfi şeddelidir. Bu da i'dat: Hazırlamak kökünden gelir. Allah en iyi bilendir.

18 5052 numaralı hadisin kaynakları

٢/٢- بَاب سِنِّ الْأُضْحِيَّةِ

2/2- KURBANLIĞIN YAŞI BABI

٥٠٥٥-١٣/١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تَذْبَحُوا إِلَّا مُسِنَّةً إِلَّا أَنْ يَعْسُرَ عَلَيْكُمْ فَتَذْبَحُوا جَذَعَةً مِنَ الضَّأْنِ

5055-13/1- Bize Ahmed b. Yunus da tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Ebu'z-Zubeyr, Cabir'den şöyle dediğini tahdis etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ancak bir yaşını bitirmiş olanı kesin. Bulmakta zorlanmanız hali müstesnâ. O taktirde koyun türünden bir kuzu kesebilirsiniz"* buyurdu.[19]

٥٠٥٦-١٤/٢- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ صَلَّى بِنَا النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ بِالْمَدِينَةِ فَتَقَدَّمَ رِجَالٌ فَنَحَرُوا وَظَنُّوا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَدْ نَحَرَ فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ مَنْ كَانَ نَحَرَ قَبْلَهُ أَنْ يُعِيدَ بِنَحْرٍ آخَرَ وَلَا يَنْحَرُوا حَتَّى يَنْحَرَ النَّبِيُّ ﷺ

5056-14/2- Bana Muhammed b. Hatim de tahdis etti... Bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), nahr (kurban bayramı birinci) günü Medine'de bize namaz kıldırdı. Sonra bazı kimseler -Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kurbanını kesmiş olduğunu sanarak- öne geçip kurban kestiler. Bunun üzerine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisinden önce kurban kesmiş olan kimselere bir başka kurban kesmelerini ve Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kesmedikçe kurbanlarını kesmemelerini emir buyurdu.[20]

Şerh

(5055-5056 numaralı hadisler)

(5055) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Ancak bir yaşına basmış olanı kesiniz..."* İlim adamları der ki: Musinne deve, inek ve koyun türünden seniyye (bir yaşını tamamlamış ve iki yaşına basmış) ve daha yukarısı olanlara denilir. Bu, herhangi bir durumda koyun türü dışında ceza (denilen bir yaşını tamamlamamış olan oğlakların) kesilmesinin caiz olmadığı açık

19 Ebu Davud, 2797; Nesai, 4390; İbn Mace, 3141; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2715

20 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2852

olan bir ifadedir. Kadı Iyaz'ın naklettiğine göre bu üzerinde icma olunmuş bir husustur. Bizim mezhebimize mensup el-Abderi ve başkalarının Evzâî'den naklettiklerine göre o: Deve, inek, keçi ve koyun türünden ceza (bir yaşını tamamlamamış olan) kesilebilir. Bu görüş aynı zamanda Ata'dan da nakledilmiştir. Koyun türünün ceza (bir yaşını tamamlamamış) olanları bizim ve genel olarak ilim adamlarının mezhebine göre kesilebilir. Başkasını ister bulsun ister bulmasın fark etmez. İbn Ömer ve Zührî'den de yeterli olmayacağını nakletmişlerdir. Bununla birlikte bu hadisin Zâhiri onların lehine delil gösterilebilir. Cumhur ise şöyle demiştir: Bu hadis müstehap ve daha faziletli hakkında kabul edilir. Bunun taktiri ise bir yaşını tamamlamamış olanları kesmemeniz sizin için müstehaptır. Eğer onu (musinneyi) bulamayacak olursanız o taktirde koyun türünden bir yaşını tamamlamamış olanı (cezaı) kesebilirsiniz şeklindedir. Çünkü bu hadiste koyunun cezaasının kesilmeyeceği ve herhangi bir durumda geçerli olmayacağı açıkça ifade edilmemiştir. Ümmet bu hadisin Zâhirinden anlaşılan anlamı üzere olmadığını icma ile kabul etmiştir. Çünkü cumhur başkası bulunsun ya da bulunmasın koyun türünün cezaaını (bir yaşını tamamlamamış olanını) caiz görmüşlerdir. İbn Ömer ve Zührî ise başkası bulunsun ya da bulunmasın kabul etmezler. Böylelikle hadisin sözünü ettiğimiz şekilde müstehaplık üzerine yorumlanması kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Allah en iyi bilendir.

Ayrıca ilim adamları deve, inek ve koyun türünden başkasından kurban kesilmeyeceği üzerinde de icma etmişlerdir. İbnu'l- Munzir'in Hasan b. Salih'den şöyle dediğine dair yaptığı nakil bundan müstesnâdır. O, yaban sığırının yedi kişi adına ve geyiğin bir kişi adına kurban kesilmesi caizdir demiştir. Yaban sığırı hakkında Davud da böyle demiştir. Allah en iyi bilendir.

Koyun türünün cezea denileni ise mezhep âlimlerimiz tarafından daha sahih kabul edilen kanaate göre bir yılını tamamlamış olandır. Dil bilginleri ve başkaları nezdinde de daha meşhur olan kanaat budur. Altı aylık olduğu, yedi ay, sekiz ay da on aylık olduğu da söylenmiştir. Bunu Kadı Iyaz nakletmiş olmakla birlikte bu (sonuncu kanaat) gariptir. Bir diğer görüşe göre eğer genç anne ve babadan doğmuşsa altı ay, yaşlılardan doğmuşsa sekiz aydır. Bizim ve cumhurun kabul ettiği kanaate gelince, kurbanlık türlerinin en faziletlisi deve sonra inek sonra koyun sonra keçi türüdür. Mâlik ise koyun eti daha lezzetli olduğundan ötürü daha faziletlidir demiştir.

Cumhurun delili devenin ve aynı şekilde ineğin yedi kişi için yeterli olmasıdır. Koyun ise ittifakla sadece bir kişi adına kesilebilir. İşte bu deve ve ineğin faziletli olduğuna delildir.

Mâliki mezhebine mensup ilim adamları koyundan sonra hangisinin daha faziletli olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Devenin inekten faziletli olduğu söylendiği gibi ineğin deveden faziletli olduğu da söylenmiştir. Onların arasında daha meşhur olan budur.

İlim adamları kurbanlıkların semiz ve lezzetli olanlarının daha müstehap olduğunu icma ile kabul etmiş olmakla birlikte onları semirtmenin hükmü hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bizim ve cumhurun kanaatine göre müstehaptır. Buhari'nin Sahihi'nde Ebu Umame'den: *"Biz kurbanlıkları semirtirdik. Müslümanlar da aynı şekilde semirtirlerdi"* dediği rivayet edilmektedir. Kadı Iyaz Mâliki mezhebine mensup kimi ilim adamından Yahudilere benzemiş olmamak için bunu mekruh gördüğünü nakletmektedir. Bu bâtıl bir görüşdür.

(5056) Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kurban kesmedikçe onlara kurban kesmemelerini emretmesine gelince, bu, Mâlik'in daha önce bu hususta ilim adamlarının ihtilaf ettikleri ile ilgili meselede geçtiği gibi imam kesmedikçe kurban kesmenin geçerli olmayacağı hususunda Mâlik'in gösterdiği delillerden birisidir. Cumhur ise bunu şu şekilde yorumlarlar: Maksat onların vaktinden önce kurban kesme sonucuna götürecek şekilde acele etmekten alıkonulmasıdır. Bundan dolayı geri kalan diğer hadislerde namaz kaydı da yer almakta ve namazdan sonra kurban kesenlerin kurbanlıklarının geçerli olacağı aksi taktirde geçerli olmayacağı ifade edilmiştir.

٥٠٥٧-١٥/٣- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِى حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْخَيْرِ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَعْطَاهُ غَنَمًا يَقْسِمُهَا عَلَى أَصْحَابِهِ ضَحَايَا فَبَقِيَ عَتُودٌ فَذَكَرَهُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ ضَحِّ بِهِ أَنْتَ قَالَ قُتَيْبَةُ عَلَى صَحَابَتِهِ

5057-15/3- Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Leys tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Rumh da tahdis etti, bize Leys, Yezid b. Ebu Habib'den haber verdi, o Ebu'l-Hayr'den, o Ukbe b. Âmir'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona arkadaşlarına kurbanlık olarak paylaştırsın diye birkaç koyun vermişti. Geriye bir oğlak kalmıştı. Bunu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söyleyince *"onu da sen kurban et"* buyurdu.[21]

Kuteybe, arkadaşlarına anlamındaki ala ashabihi lafzı yerine aynı anlamdaki ala sahabetihi demiştir.

21 Buhari, 2300, 2500, 5555; Tirmizi, 1500; Nesai, 4391; İbn Mace, 3138; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9955

٥٠٥٨-١٦/٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ هِشَامٍ الدَّسْتَوَائِيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ بَعْجَةَ الْجُهَنِيِّ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ قَسَمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِينَا ضَحَايَا فَأَصَابَنِي جَذَعٌ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّهُ أَصَابَنِي جَذَعٌ فَقَالَ ضَحِّ بِهِ

5058-16/4- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti... Ukbe b. Âmir el-Cuhenî dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) aramızda kurbanlıklar paylaştırdı. Bana da bir ceza (bir oğlak) isabet etti. Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Gerçek şu ki bana bir oğlak isabet etti dedim. O: *"Onu kurban olarak kes"* buyurdu.[22]

٥٠٥٩-.../٥- وَحَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ حَدَّثَنَا يَحْيَى يَعْنِي ابْنَ حَسَّانَ أَخْبَرَنَا مُعَاوِيَةُ وَهُوَ ابْنُ سَلَّامٍ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ أَخْبَرَنِي بَعْجَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ أَنَّ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَسَمَ ضَحَايَا بَيْنَ أَصْحَابِهِ بِمِثْلِ مَعْنَاهُ

5059-.../5- Bana Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî de tahdis etti... Bana Ba'ce b. Abdullah'ın haber verdiğine göre Ukbe b. Âmir el-Cuhenî de kendisine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabı arasında kurbanlıklar paylaştırdığını haber verdi deyip önceki hadis ile aynı manada rivayet etti.[23]

Şerh

(5057-5060 numaralı hadisler)

Ukbe'nin rivayet ettiği hadiste: "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine arkadaşlarına kurbanlık olarak paylaştırmak üzere birkaç koyun vermiş, kendisine bir oğlak kalmış, bunun üzerine: Onu da sen kurban et buyurmuştur." Dil bilginleri der ki: Atut (oğlak) özel olarak keçi yavrularındandır. Bu ise merada otlayıp güçlenen demektir. Cevheri ve başkası da: Bir yaşını bulana denilir. Çoğulu e'tide ve (te harfi dal harfine idgam edilmek süreti ile) iddan diye gelir.

Beyhaki, diğer mezhep âlimlerimiz ve başkaları dedi ki: Bu Ukbe b. Âmir'e ait özel bir ruhsattı. Nitekim benzeri bir ruhsat daha önce el-Berâ b. Âzib'in rivayet ettiği hadiste sözkonusu edildiği üzere Ebu Burde b. Niyar'a verilmişti.

22 Buhari, 5547; Tirmizi, 1500; Nesai, 4392, 4393; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9910

23 5058 numaralı hadisin kaynakları

Beyhaki dedi ki: Biz bu hususu Leys b. Sa'd'dan gelen bir rivayet olarak rivayet etmekteyiz. Sonra bunu sahih isnadı ile Ukbe b. Âmir'den rivayet etmekte ve şöyle dediğini kaydetmektedir: "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana arkadaşlarım arasında kurbanlık olarak paylaştırayım diye bir miktar koyun vermişti. Onlardan geriye bir atut (oğlak) kalınca onu sen kurban et ve bu hususta senden sonra hiçbir kimseye böyle bir ruhsat yoktur buyurdu demiştir. Beyhaki dedi ki: İşte Zeyd b. Halid'den diye naklettiğimiz şu rivayet de buna göre yorumlanır. Zeyd dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) arkadaşları arasında birkaç koyun paylaştırdı. Bana da oğlak bir atut verdi ve onu kurban et buyurdu. Ben: Şüphesiz ki bu keçi türünden bir oğlaktır, onu kurban edeyim mi dedim. O: Evet onu kurban et buyurdu. Ben de onu kurban ettim.

Bunlar Beyhaki'nin açıklamalarıdır. Bu hadisi ayrıca Ebu Davud ceyyid hasen bir isnad ile rivayet etmiştir. Bununla birlikte Ebu Davud'un rivayetinde "keçi türünden" ibaresi yoktur. Ama bu zaten "atut" lafzından bilinen bir husustur. Beyhaki ve başkalarının yaptığı bu te'vil (yorum) yapılabilecek tek yorumdur. Allah en iyi bilendir.

"Ba'ce" isminde be harfi fethalıdır.

٣/٣- بَاب اسْتِحْبَابِ الضَّحِيَّةِ وَذَبْحِهَا مُبَاشَرَةً بِلَا تَوْكِيلٍ وَالتَّسْمِيَةِ وَالتَّكْبِيرِ

3/3- KURBAN KESMENİN VE VEKALET VERMEDEN KURBANLIĞI DOĞRUDAN KESMENİN, BESMELE VE TEKBİRİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٠٦٠-١٧/١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ ضَحَّى النَّبِيُّ ﷺ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ وَسَمَّى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا

5060-17/1- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Ebu Avâne, Katade'den tahdis etti, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) boynuzlu, beyaz renkli iki koç kurban etti. Her ikisini de kendi eli ile kesti. Besmele çekti, tekbir getirdi. Ayağını da boyunlarının üzerine koydu.[24]

---

24 Buhari, 5565; Tirmizi, 1494; Nesai, 399; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1427

٥٠٦١-١٨/٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ ضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ قَالَ وَرَأَيْتُهُ يَذْبَحُهُمَا بِيَدِهِ وَرَأَيْتُهُ وَاضِعًا قَدَمَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا قَالَ وَسَمَّى وَكَبَّرَ

5061-18/2- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, Bize Veki', Şu'be'den haber verdi, o Katade'den, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyaz renkli boynuzlu iki koç kurban etti. (Enes devamla) dedi ki: Ben Onun o iki koçu kendi eli ile kestiğini gördüğüm gibi ayağını boyunlarının üzerine koymuş olduğunu da gördüm. (Enes): Ayrıca besmele çekti ve tekbir getirdi dedi.[25]

٥٠٦٢-.../٣- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ حَدَّثَنَا خَالِدٌ يَعْنِي ابْنَ الْحَارِثِ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ أَخْبَرَنِي قَتَادَةُ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ ضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمِثْلِهِ قَالَ قُلْتُ آنْتَ سَمِعْتَهُ مِنْ أَنَسٍ قَالَ نَعَمْ

5062-.../3- Bize Yahya b. Habib de tahdis etti, bize Halid -yani b. el-Haris- tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti, bana Katade haber verip dedi ki: Ben Enes'i: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurban kesti deyip aynısını rivayet ederken dinledim.

(Şu'be) dedi ki: Ben: Bunu bizzat sen mi Enes'den dinledin dedim. O (Katade): Evet dedi.[26]

٥٠٦٣-.../٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ وَيَقُولُ بِاسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

5063-.../4- Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy Said'den tahdis etti, o Katade'den o Enes'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet etti. Ancak o rivayetinde dedi ki: Bu arada (Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)) *"bismillahi vallahu ekber"* buyuruyordu dedi.[27]

٥٠٦٤-١٩/٥- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ قَالَ حَيْوَةُ أَخْبَرَنِي أَبُو صَخْرٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ قُسَيْطٍ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ

25 Buhari, 5558; Nesai, 4427, 4428, 4429; İbn Mace, 3120, 3155; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1250

26 5061 numaralı hadisin kaynakları

27 Nesai, 4430; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1191

رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِكَبْشٍ أَقْرَنَ يَطَأُ فِي سَوَادٍ وَيَبْرُكُ فِي سَوَادٍ وَيَنْظُرُ فِي سَوَادٍ فَأُتِيَ بِهِ لِيُضَحِّيَ بِهِ فَقَالَ لَهَا يَا عَائِشَةُ هَلُمِّي الْمُدْيَةَ ثُمَّ قَالَ اشْحَذِيهَا بِحَجَرٍ فَفَعَلَتْ ثُمَّ أَخَذَهَا وَأَخَذَ الْكَبْشَ فَأَضْجَعَهُ ثُمَّ ذَبَحَهُ ثُمَّ قَالَ بِاسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَمِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ ثُمَّ ضَحَّى بِهِ

5064-19/5- Bize Harun b. Maruf da tahdis etti, bize Abdulvehhab tahdis edip dedi ki: Hayve dedi ki: Bana Ebu Sahr, Yezid b. Kusayd'dan haber verdi, o Urve b. ez-Zubeyr'den, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) boynuzlu, siyah içinde basan, siyah içinde çöken, siyah içinde bakan bir koç emir buyurdu. Onu kurban kesmek üzere Ona getirildi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: *"Ey Aişe! Bana bıçağı getir"* buyurdu. Sonra: *"Bir taş ile onu bile"* buyurdu. Aişe Onun dediğini yaptıktan sonra bıçağı Aişe'den aldı, koçu da tutup yatırdıktan sonra: *"Bismillah, Allah'ım, Muhammed'den, Muhammed'in âlinden ve Muhammed'in ümmetinden kabul buyur"* dedikten sonra onu kurban etti.[28]

Şerh

(5060-5064 numaralı hadisler)

(5060) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyaz, renkli ve boynuzlu iki koç kurban etti... ayakları ile boyunlarının üzerine bastı."

İbnu'l- Arabi ve başkaları dedi ki: Emlah, halis beyaz renkli demektir. Asmai ise az miktarda siyahlık bulunan beyaz renklidir derken Ebu Hakim: Beyazına kırmızının çaldığı renktir demiştir. Bazıları da: Üzerinde kırmızılık bulunan siyah renkli demektir demiştir. Kisai dedi ki: Beyaz ve siyah renkli olmakla birlikte beyazı çok olandır, Hattâbî dedi ki: Yünü arasında yer yer siyah tabakalar bulunan beyaz renkli demektir. Davudi ise: Siyah ve beyaz olmak üzere tüyü değişene denilir demiştir.

"Ekraneyn: Boynuzlu" yani bu koçların her birisinin güzel iki boynuzu vardı demektir.

İlim adamları boynuzlu koç müstehaptır demişlerdir.

Bu hadiste bir kimsenin birkaç kurbanlığı kurban etmesinin caiz olduğu ve boynuzlu olanın müstehap olduğu hükmü vardır. İlim adamları yaratılıştan boynuzu bulunmayan ve "ecem" denilen hayvanı kurban etmenin caiz olduğunu icma ile kabul etmiş olmakla birlikte boynuzu kırılmış olanın hük-

28 Ebu Davud, 2792; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17363

mü hakkında ihtilaf etmişlerdir. Şafii, Ebu Hanife ve cumhur caiz kabul etmiş ve kanayıp kanamaması arasında bir fark yoktur demişlerdir. Mâlik'de kanamakta ise mekruh görmüş ve bunu bir kusur olarak değerlendirmiştir.

İlim adamları iyi ve güzel kurbanlıkları ve daha mükemmel olanlarını seçmenin müstehap olduğunu ittifakla kabul ettikleri gibi Bera'nın hadisinde sözü edilen dört kusurdan birisinin bulunması halinde o hayvanın kurban edilemeyeceği üzerinde de icma etmişlerdir. Sözkonusu bu kusurlar hastalık, oldukça zayıf olmak, bir gözü kör, topallığı açıkça belli olacak şekilde topal olmaktır. Aynı şekilde bu manada ya da daha çirkin olan kusurlar da bu hükümdedir. Kör olmak, bir ayağın kopuk olması ve benzeri kusurlar gibi. Bera'nın bu hadisini Buhari ve Müslim Sahihlerinde tahric etmemişlerdir. Ama bu sahih bir hadis olup bunu Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve onların dışındaki Sünen sahipleri sahih ve hasen çeşitli sebeplerle rivayet etmişlerdir. Ahmed b. Hanbel de: Bu ne kadar güzel bir hadistir demiştir. Tirmizi de: Hasen sahih bir hadistir demiştir. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Beyaz renkli (iki koç)"* ifadesi ise kurbanlığın renginin güzel olmasının müstehap olduğu hükmünü ifade eder. Bu hususta icma etmişlerdir. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Renklerin en faziletlisi beyaz sonra sarı sonra boz renkli olandır demişlerdir. Sonra da bir kısmı siyah bir kısmı beyaz sonra da tamamen siyah olandır.

Diğer hadisteki (5064) *"siyah içinde basan, siyah içinde çöken, siyah içinde bakan"* ifadeleri de şu demektir: Karnı, ayakları ve gözlerinin etrafı siyah olan demektir. Allah en iyi bilendir.

"Onları kendi eli ile kesti." Buradan da kişinin kendi kurbanlığını bizzat kendisinin kesmesinin ve onları kesmesini başkasına vekalet yolu ile vermemesinin müstehap olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Bir mazeret sebebi ile vekalet vermesi ise müstesnâdır. Bu durumda ise kendisinin kurbanlığının kesilmesinde hazır bulunması müstehaptır. Kurbanlığını kesmek üzere Müslüman birisine vekalet vermesinin caiz olduğunda görüş ayrılığı yoktur. Eğer kitap ehli olan birisine vekalet verirse tenzihen mekruh olur ve kurbanı geçerli olur. Vekalet verenin kurban kesme işi de gerçekleşmiş olur. Hem bizim hem genel olarak ilim adamlarının kabul ettiği kanaat budur. Ancak Mâlik'den gelen iki rivayetten birisi bundan müstesnâdır. O bunu caiz kabul etmemektedir. Bununla birlikte küçük bir çocuğa ya da ay hali bir kadına vekalet vermesi de caizdir. Fakat küçük çocuğa vekalet vermek mekruhtur. Ay hali kadına vekalet vermesinin kerahati hususunda ise iki görüş vardır. Mezhep âlimlerimizin dediklerine göre ay hali olan bir kadına vekalet vermek çocuğa

göre daha uygundur. Çocuğa vermek de kitap ehli olan birisine vekalet vermekten daha uygundur. Yine mezhep âlimlerimiz der ki: Vekalet veren kimse için daha faziletli olan Müslüman, kesim ve kurbanlıklar hususunda fıkhi bilgisi yerinde olan birisine vekalet vermesidir. Çünkü böyle bir kimse bunların şartlarını ve sünnetlerini daha iyi bilir. Allah en iyi bilendir.

"Besmele çekti" böylelikle kurban ve diğer hayvanların kesiminde besmele çekileceği tespit edilmiş olmaktadır. Bunun üzerinde icma vardır. Ama bu şart mıdır yoksa müstehap mıdır bu hususta görüş ayrılığı vardır ki açıklaması Av Kitabı'nda geçti.

"Tekbir getirdi." Burada da besmele çekmekle birlikte tekbir getirmenin müstehap olduğu hükmü de anlaşılmaktadır. Bunun için bismillahi vallahu ekber der.

"Ayağını boyunlarının üzerine koydu." Yani boyunlarının yan tarafı üzerine koydu. Böyle yapmasının sebebi ise daha sağlam tutması ve kesilen hayvanın boynunu hareket ettirmesine imkan tanımaması içindir. Çünkü başını hareket ettirirse kesme işini tamamlamasına ya da kesene eziyet vermesine engel olur. Bu hadis, böyle bir işi yasaklayan hadisten daha sahihtir.

"Bıçağı getir." Mudye (bıçak) mim harfi ötreli ve kesreli (midye) ile fethalı (meyde) diye söylenir. Bıçak demektir.

"Onu bir taş ile bile." Onu keskinleştir demektir. Bu da daha önce geçen öldürmeyi ve kesmeyi güzel yapmayı, bıçağı bilemeyi emreden hadise uygundur.

"Koçu alıp yatırdı... Allah'ım... buyurdu sonra onu kurban etti." Bu sözlerde takdim ve tehir bulunmaktadır. Taktiri de şudur: Onu yatırıp bismillahi Allahumme tekabbel bil Muhammedin ve Ali Muhammedin ve Ümmeti: Allah'ın adı ile, Allah'ım Muhammed'in aile halkından ve ümmetimden kabul buyur" diyerek onu kurban etti şeklindedir. Burada "sonra" anlamındaki lafız herhangi bir şüphe sözkonusu olmaksızın zikrettiğim şekilde yorumlanır.

Buradan da şu hükümler anlaşılmaktadır: Kesim esnasında koyun türünü yatırmak müstehaptır. Koyun ne ayakta ne çömelmiş olarak kesilir. Aksine yatırılarak kesilir çünkü bu onun için daha şefkatli bir muameledir. Hadisler de böyle ifade etmiş, Müslümanlar da bunun üzerinde icma etmiş, ilim adamları ile Müslümanların ameli uygulamaları da koyun türünü yatırma şeklinin sol yanı üzerinde olacağı hususunda ittifak halindedir. Çünkü böylesi bıçağı sağ eline almak ve sol eli ile de başını tutmak bakımından kesen için daha bir kolaydır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Allah'ım Muhammed'den, Muhammed'in aile halkından ve Muhammed'in ümmetinden kabul buyur"* buyruğundan da şuna delil vardır. Kurban kesen bir kimsenin kesim halinde iken besmele ve tekbir ile birlikte Allah'ım benden kabul buyur demesi müstehaptır. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Bununla birlikte: Allahumme minke ve ileyke tekabbel minni: Allah'ım bu sendendir ve senin içindir. Benden kabul buyur demesi de müstehaptır. Bu bize göre Hasan'a ve bir topluluğa göre müstehap olmakla birlikte Ebu Hanife böyle demeyi mekruh görmüştür. Mâlik de: Allahumme minke ve ileyke: Allah'ım bu sendendir ve senin içindir demeyi mekruh görmüş ve bu bir bidattir demiştir.

Ayrıca bir erkeğin hem kendi adına hem aile halkı adına kurban kesmesini caiz görenler ve sevapta onunla ortak olduğunu söyleyenler de bu hadisi delil göstermişlerdir. Bu bizim ve cumhurun kabul ettiği görüş olup Sevri, Ebu Hanife ve onun arkadaşları bunu mekruh görmüşlerdir. Tahavi ise bu hadisin nesh edilmiş ya da tahsis edilmiş olduğunu ileri sürmüştür. Ancak bu hususta ilim adamları hata ettiğini ifade etmişlerdir. Çünkü nesh ve tahsis sadece bir iddia ile sabit olmaz.

٤/٤- بَاب جَوَازِ الذَّبْحِ بِكُلِّ مَا أَنْهَرَ الدَّمَ إِلَّا السِّنَّ وَالظُّفُرَ وَسَائِرَ الْعِظَامِ

4/4- DİŞ, TIRNAK VE DİĞER KEMİK TÜRLERİ DIŞINDA KAN AKITAN HER BİR ŞEY İLE KESMENİN CAİZ OLDUĞU BABI

٥٠٦٥-٢٠/١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى الْعَنَزِيُّ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ سُفْيَانَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَاقُو الْعَدُوِّ غَدًا وَلَيْسَتْ مَعَنَا مُدًى قَالَ ﷺ أَعْجِلْ أَوْ أَرْنِي مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلْ لَيْسَ السِّنَّ وَالظُّفُرَ وَسَأُحَدِّثُكَ أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ وَأَمَّا الظُّفُرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ قَالَ وَأَصَبْنَا نَهْبَ إِبِلٍ وَغَنَمٍ فَنَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ لِهَذِهِ الْإِبِلِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ فَإِذَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا شَيْءٌ فَاصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا

5065-20/1- Bize Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî tahdis etti, bize Yahya b. Said, Süfyan'dan tahdis etti, bana babam, Abaye b. Rifâa b. Râfi'i b. Hadic'den tahdis etti. O Rafii b. Hadic'den rivayet etti: Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Şüphesiz biz yarın düşman ile karşılaşacağız. Bizimle birlikte ise bı-

çak yok dedim. O: *"Acele et -yahut elini çabuk tut- kanı akıtan ve (üzerine) Allah'ın adı anılan (ı ye). Ama diş ve tırnak (ile kesilmiş olanı) değil. Şimdi sana anlatacağım. Dişi ele alacak olursak o bir kemiktir. Tırnağa gelince o da Habeşlilerin bıçağıdır"* buyurdu. (Rafi) dedi ki: Bir de bir miktar deve ve koyun yağmalayıp ele geçirdik. Aralarından bir deve kaçtı. Bir adam ona bir ok atıp o deveyi durdurdu. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz bu develerin kaçışı gibi kaçışları vardır. Bu sebeple onlardan herhangi birisi sizi aciz bırakacak olursa siz de ona bunun gibi yapınız"* buyurdu.[29]

Şerh

"Ey Allah'ın Rasulü! Şüphesiz biz yarın düşman ile karşılaşacağız... O: acele et ve elini çabuk tut buyurdu." Buradaki "a'cil: acele et" lafzı cim harfi kesrelidir. "Erin: elini çabuk tut" hemze fethalı, re kesreli, nun sakindir. Bununla birlikte re sakin nun kesreli (erni) diye de rivayet edildiği gibi re harfi sakin ve sonuna ye getirilerek "ernii" diye de rivayet edilmiştir. İşte nüshaların bir çoğunda burada bu şekilde kaydedilmiştir. Hattâbî dedi ki: Bunun doğru şekli "a'cil: acele et" anlamında olmak üzere "e'rin" şeklindedir. Bu da onunla aynı anlamdadır ki çalışkanlık ve çabuk hareket etmekden gelmektedir. Yani boğularak ölmemesi için onu kesmekte acele et, elini çabuk tut. Bazen "erni" lafzı "atı: itaat et" ile aynı vezinde olabilir. Bu durumda manası ise onu keserek ölmesini sağla demek olur. Bu da davarları ölüp helak olan kimseler hakkında kullanılan "eranel kavm"den gelir. Diğer taraftan "erni" e'ti: ver vezninde de olabilir. Bu durumda onu kesmeyi sürdür ve ara verme demek olur. Sahih'de ise "erni"nin acele et anlamında olduğu ve bunun ravinin şüphesinden kaynaklandığı, acaba erni mi a'cil mi dediği hususunda şüphe etmesidir.

Kadı Iyaz dedi ki: Bazıları Hattâbî'nin: Bu lafız burada davarları telef olup helak olmaları halini anlatmak üzere "eranel kavm"den geldiğini söylemesini kabul etmemişlerdir. Çünkü bu fiil geçişsizdir. Hadiste zikredilen fiil ise açıkladığı üzere geçişlidir. Yine kimisi onun: Bu fiil aslında "e'rin"dir demesini de kabul etmemişlerdir. Çünkü aynı kelimede biri sakin olmak üzere arka arkaya iki hemze bir arada bulunmaz. Böyle bir durumda bunun yerine "eyrin" denilmelidir derler. Kadı Iyaz dedi ki: Kimisi de sonunda ye harfi ile "erni"

---

29 Buhari, 2488 -uzunca-, 2507 -uzunca-, 3075 -uzunca-, 5498 -uzunca-, 5503 -muhtasar olarak-, 5509 -buna yakın-, 5543, 5544; Ebu Davud, 2821; Tirmizi, 1492; Nesai, 4308, 4422, 4423; İbn Mace, 3183; Ayrıca yine Buhari, 5506; Tirmizi, 1491, 1600; Nesai, 4403, 4415; İbn Mace, 3137, 3178, 3183; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3561

kanın akması anlamındadır demiştir. Bazı dil bilginleri de: Kelimenin doğru şekli hemzeli olmasıdır. Ama meşhur olan hemzesiz kullanımdır demişlerdir. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Kanı akıtan ve (üzerine) Allah'ın adı anılanı ye. Fakat diş ve tırnak müstesnâ."* Burada "diş ve tırnak" anlamındaki lafızlar "leyse: müstesnâ" anlamındaki lafız sebebi ile istisna olarak nasb edilmişlerdir. "Kanı akıtan" de kanı akıtıp çokça dökülmesini sağlayan demektir. Burada suyun ırmak halinde akmasına benzetilmiştir. Nitekim "nehareddevu ve enhartuhu: kan oluk oluk aktı, onu akıttım" denilir.

"(Üzerine) Allah'ın adı anılan" ifade bütün nüshalarda bu şekildedir. Bunda hazf edilmiş ibareler de vardır. Yani: Üzerine ya da onunla birlikte Allah'ın adı anılmış olanı (yiyebilirsin) demektir. Ebu Davud'un ve başkalarının rivayetinde ise bu: "ve üzerine Allah'ın adı zikredileni" şeklindedir.

İlim adamları der ki: Bu hadiste hayvan kesiminde (kesilmesi gereken yerleri) koparan ve kanı akıtan bir aletin kullanılmasının şart olduğu, kanı akıtmayan bir şey ile onu ezmek ya da beynini dağıtmanın yeterli olmayacağı açıkça ifade edilmektedir.

Kadı Iyaz dedi ki: el-Huşenî bu hadisin şerhinde (me enhera: akıtan yerine) me enheze diye ze harfi ile olduğunu zikretmiştir. Mastarı olan nehz ise itmek anlamındadır. Ayrıca bu gariptir. Meşhur olan re harfi ile olduğudur demiştir. İbrahim el-Harbi ve bütün ilim adamları bunu böylece re ile zikretmişlerdir. Kimi ilim adamı da şöyle demektedir: Kesmenin ve kan akıtmanın şart olmasının hikmeti helal olan et ve iç yağının haram olanından ayırd edilmesi ve meytenin (leşin) haram kılınmasının kanının (içinde) kalması dolayısı ile olduğuna dikkat çekilmesi içindir.

Bu hadis-i şerifte, diş ve tırnak ile sair kemikler dışında koparma özelliği taşıyan keskin ve sivriltilmiş her bir şey ile kesim yapmanın caiz olduğu açıkça ifade edilmektedir. Dolayısı ile bunun kapsamına, kılıç, bıçak, ok ve mızrakların demir uçları, taş, ahşap, cam, kamış, kiremit, bakır ve diğer keskinleştirilmiş şeyler bunun kapsamına girer. Bütün bunlarla tezkiye dediğimiz meşru kesim hasıl olur. Yalnız diş, tırnak ve bütün kemikler müstesnâdır.

Tırnağın kapsamına insanoğlunun ve onun dışındaki bütün canlıların tırnakları girer. İster vücuda bitişik bulunsun, ister tahir ve necis türü ile vücuttan ayrılmış olsun. Bunların hiçbiri ile kesim hadisi şerif sebebi ile caiz değildir.

Dişe gelince, insan dişi de onun dışında tahir ve necis olan vücuda bitişik ve vücuttan ayrı olan bütün dişler kapsamına girdiği gibi bütün hayvanların

diğer kemikleri ister vücutlarına bitişik olsun ister ayrı ister temiz ister necis olsun onlar da kapsamına girer. Bunların hiçbirisi ile kesim caiz değildir. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Bizler "kemikler"i Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"dişe gelince o bir kemiktir"* buyruğundaki illeti beyan etmesinden anlıyoruz. Yani benim size dişi yasaklayışımın sebebi kemik oluşundan dolayıdır. Bu ise illetin kemik olması olduğunu açıkça ifade eder. O halde kendisine kemik denilebilen her bir şey ile kesim caiz değildir.

Şafii ve mezhebine mensup ilim adamları benim bu hadise yaptığım bu şerhin bütün muhtevası ile ilgili açıklamalarını bu hadise dayanarak dile getirmişlerdir. Nehaî, Hasan b. Salih, Leys, Ahmed, İshak, Ebu Sevr, Davud, hadis fukahası ve ilim adamlarının cumhuru böyle demişlerdir. Ebu Hanife ve iki arkadaşı ise vücuda bitişik diş ve kemik ile kesim caiz değildir ama vücuttan ayrılmış diş ve kemikle kesim caizdir demişlerdir.

İmam Mâlik'den ise değişik rivayetler gelmiş olup bunların en meşhuru dişle caiz olmayıp kemikle -ne durumda olursa olsun- caiz olacağıdır. Ondan gelen ikinci rivayet cumhurun görüşü gibidir. Üçüncüsü Ebu Hanife'nin görüşü gibidir. Dördüncü rivayeti ondan İbnu'l- Munzir nakletmiş bulunmaktadır. Buna göre de diş ve tırnak dahil olmak üzere her şeyle kesim yapmak caizdir.

İbn Cureyc'den maymun kemiği ile değil de eşek kemiği ile kesim caizdir. Bu görüş ve bundan önceki görüş bâtıl ve sünnete aykırı iki görüşdür.

Şafii, onun mezhebine mensup ilim adamları ve onlara muvafakat edenler dedi ki: Tezkiye (denilen şer'î kesim) ancak gırtlağın ve nefes borusunun tamamen koparılması ile tahakkuk eder. Ayrıca her iki ana damarın kesilmesi de müstehap olmakla birlikte şart değildir.

Aynı zamanda bu görüş Ahmed'den gelen iki rivayetten daha sahih olanıdır. İbnu'l- Munzir dedi ki: İlim adamları gırtlağı, nefes borusunu ve sağ ve soldaki iki ana damarı kesip kanı akıtması halinde kesimin gerçekleşmiş olacağı üzerinde icma etmişlerdir. Ancak bunların bir kısmının kesilmesi hususunda görüş ayrılıkları vardır. Şafii: Gırtlağın ve nefes borusunun kesilmesi şarttır. Sağ ve soldaki iki şah damarın kesilmesi de müstehaptır demiştir. Leys, Ebu Sevr, Davud ve İbnu'l- Munzir ise hepsinin kesilmesi şarttır demişlerdir. Ebu Hanife: Bu dördünden üçünü keserse yeterli olur demiştir. Mâlik ise gırtlağın ve iki şah damarının kesilmesi icab eder. Nefes borusunun kesilmesi şart değildir demiştir. Bu aynı zamanda Leys'den de nakledilen rivayettir. Mâlik'den gelen bir diğer rivayete göre sağ ve soldaki iki şah damarın kesilmesi yeterlidir. Yine ondan gelen bir başka rivayete göre Leys ve Ebu Sevr'in

dediği gibi dördünün kesilmesi gerekir. Ebu Yusuf'dan üç rivayet gelmiştir. Biri Ebu Hanife'nin görüşü gibidir. İkincisi eğer gırtlağı ve geri kalan üçünden ikisini keserse helal olur. Aksi taktirde helal olmaz. Üçüncüsü ise gırtlağın, nefes borusunun ve sağ ve soldaki iki şah damarın birisinin kesilmesi şarttır demektedir.

Muhammed b. el-Hasen dedi ki: Bu dördünün her birinden çoğunluğunu keserse helal olur. Aksi taktirde helal olmaz. Allah en iyi bilendir.

Kimi ilim adamı dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Kanı akıtan bir şeyle kesileni yiyebilirsin"* buyruğu nahr (boğazlanmak) sureti ile tezkiye edileni zebh (kesmek)nin caiz olduğuna, zebh ile tezkiye edileni de nahr etmek sureti ile kesmenin caiz olduğuna delildir. Bütün ilim adamları bunu caiz kabul etmekle birlikte Ebu Davud müstesnâ olup her ikisini kabul etmemiştir. Mâlik de bunu tenzihen mekruh kabul etmiştir. Bir rivayette tahrimen mekruh olduğunu da ifade etmiştir. Ondan gelen bir diğer rivayet ise nahr edilenin kesilmesinin mübah olmakla birlikte kesilenin nahr edilmesini mübah kabul etmemişlerdir.

Ilim adamlarının icma ettiklerine göre develer hakkında sünnet olan nahr, koyunlar hakkında sünnet olan zebh (kesmek)dir. İnekler de bize göre de cumhura göre de koyunlar gibidir. İneklerin nahr ile zebhi hususunda kişinin muhayyer olduğu da söylenmiştir.

"Dişi ele alacak olursak o bir kemiktir." Yani onunla kesmeyin çünkü kan ile necis olur. Halbuki kemiklere necaset bulaşmaması için onlarla istinca yapmanız yasaklanmıştır. Çünkü kemikler cinlerden kardeşleriniz için bir azıktır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Tırnağa gelince o Habeşlilerin bıçağıdır"* yani onlar kafirdir ve kafirlere benzemek size yasaklanmış bulunmaktadır. Bu şekilde tırnakla kesmek ise Habeşliler için bir şiar (bir nevi ibadet şekli)dir.

"Bir miktar deve ve koyun yağma ettik. Bunlardan bir deve kaçınca bir adam da ona bir ok atıp onu alıkoydu..." Hadiste geçen nehb: yağma nun harfi fethalı olup yağmalanan şey demektir. Burada sözü geçen yağma bir ganimet idi.

"Aralarından bir deve kaçtı." Yani ürküp uzaklaştı. "Evabil" ise ürkmek ve yabanileşip kaçmak demektir. Hemzesi medli be harfi şeddesiz ve kesreli olmak üzere "âbide"nin çoğuludur. Aynı kökden olmak üzere ebede: ürküp kaçtı ve teebbede denilir ki insanlardan ürküp kaçtı, yabanileşti demektir.

Bu hadis-i şerifte, kaçan ve kesilmesine ve boğazlanmasına (zebha ve nahra) güç yetirilemeyen hayvanı (bir şekilde) yaralamanın mübah olduğuna delil vardır. Mezhep âlimlerimiz ve başkaları dedi ki: Meytesi (leşi) helal olmayan eti yenilebilir hayvanlar iki türlüdür: Kesilebilmesine güç yetirilen ve yabani ve vahşi olan. Güç yetirilebilen ancak daha önce geçtiği gibi boğaz ve gerdanda kesilmesi sureti ile helal olur. Bu da icma ile kabul olunmuş bir husustur. Bu hususta evcil olan ile av hayvanının tutulması sureti ile kesilebilmesi yahut da evcilleşmiş olması halinde olduğu gibi yabani hayvan ancak boğazda ve gerdanda kesilmesi sureti ile helal olur. Av hayvanı gibi yabani olanın ise bütün vücud parçaları yabani olduğu sürece kesilebilir. Ona bir ok atsa yahut da üzerine yaralayan (avcı) bir hayvan salsa ve onun herhangi bir tarafına isabet ettirip bundan dolayı ölse icma ile helal olur. Ancak evcil olan bir hayvan bir devenin, ineğin, atın yabanileşmesi gibi yahut da koyun ve benzeri bir hayvanın ürküp kaçması halinde olduğu gibi yabanileşecek olursa bu da bir av hayvanı gibi olur. Onun kesildiği yerden bir başka tarafına bir ok atmak yahut köpek ve benzeri diğer av hayvanlarını üzerine salmak sureti ile helal olur.

Aynı şekilde deve ya da başka bir yenilir hayvan bir kuyuya düşüp, onun gırtlağını ve nefes borusunu kesmeye imkan bulunmaz ise bunlar da ok atmak sureti ile helal olması bakımından ürküp kaçmış deve gibidir. Bu hususta mezhebimizde görüş ayrılığı yoktur.

Üzerine köpek salınması sureti ile helal olması hususunda da iki görüş vardır. Daha sahih olanına göre helal olmaz. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Yabanileşmekten maksat sadece kurtulup kaçmaktan ibaret değildir. Aksine daha sonra ona yetişilebilirse -isterse onu yakalayacak birilerinin yardımcı olması ile ve benzeri bir yolla olsun- bu hayvan yabanileşmiş sayılmaz. Ve böyle bir durumda ancak kesilmesi gereken yerde kesilmesi sureti ile helal olur. Eğer o halde yakalanamayacağı kesin olarak anlaşılırsa ona ok atmak caiz olur. Onun yakalanabileceği vakte kadar beklemek yükümlülüğü yoktur. Yaralanması ister uyluğunda ister böğründe isterse bedeninin herhangi bir başka yerinde olsun helal olur. Mezhebimizin açıklamaları bu şekildedir. Belirttiğimiz şekilde ürküp kaçan hayvanın yaralanması sureti ile mübah olduğunu söyleyenler arasında Ali b. Ebu Talib, İbn Mesud, İbn Abbas, Tâvus, Ata, Şa'bî, Hasan-ı Basri, Esved b. Yazid, Hakem, Hammâd, Nehaî, Sevri, Ebu Hanife, Ahmed, İshak, Ebu Sevr, Müzeni, Davud ve cumhur vardır.

Said b. Müseyyeb, Rabia, Leys ve Mâlik ise böyle bir hayvan da ancak başkaları gibi boğazının kesilmesi ile helal olabilir demişlerdir. Cumhurun delili sözü geçen Rafi (radıyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadistir. Allah en iyi bilendir.

٥٠٦٦-٢١/٢- وَحَدَّثَنَا إِسْحٰقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ بِذِي الْحُلَيْفَةِ مِنْ تِهَامَةَ فَأَصَبْنَا غَنَمًا وَإِبِلًا فَعَجِلَ الْقَوْمُ فَأَغْلَوْا بِهَا الْقُدُورَ فَأَمَرَ بِهَا فَكُفِئَتْ ثُمَّ عَدَلَ عَشْرًا مِنَ الْغَنَمِ بِجَزُورٍ وَذَكَرَ بَاقِيَ الْحَدِيثِ كَنَحْوِ حَدِيثِ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ

5066-21/2- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti... Râfi' b. Hadic dedi ki: Tihame'nin Zülhuleyfe denilen mevkiinde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte idik. Bir miktar koyun ve deve ele geçirdik. Beraberimizde bulunanlar(ın bir kısmı) acele ederek hemen onları çömleklere koyup kaynattılar. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de emir verdi ve bunun üzerine döküldüler. Sonra (ganimetleri paylaştırırken) on koyunu bir genç deveye eşit kabul etti. Sonra da hadisin geri kalan kısmını Yahya b. Said'in hadisine yakın olarak rivayet etti.[30]

٥٠٦٧-٢٢/٣- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ إِسْمَعِيلَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبَايَةَ عَنْ جَدِّهِ رَافِعٍ ثُمَّ حَدَّثَنِيهِ عُمَرُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّا لَاقُو الْعَدُوِّ غَدًا وَلَيْسَ مَعَنَا مُدًى فَنُذَكِّي بِاللِّيطِ وَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِقِصَّتِهِ وَقَالَ فَنَدَّ عَلَيْنَا بَعِيرٌ مِنْهَا فَرَمَيْنَاهُ بِالنَّبْلِ حَتَّى وَهَصْنَاهُ

5067-22/3- Bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti... Abaye b. Rifâa b. Râfi' b. Hadic dedesinden şöyle dediğini rivayet etti: Biz: Ey Allah'ın Rasulü! Yarın düşmanla karşılaşacağız. Halbuki beraberimizde bıçak yok. Peki kamış kabukları ile keselim mi dedi ve hadisi olayı ile birlikte zikretti. Bu arada: Aralarından bir deve elimizden kaçıp kurtuldu. Biz de ona ok attık ve nihayet attığımız oklarla onu yere yıktık.[31]

٥٠٦٨-.../٤- وَحَدَّثَنِيهِ الْقَاسِمُ بْنُ زَكَرِيَّاءَ حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ زَائِدَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ الْحَدِيثَ إِلَى آخِرِهِ بِتَمَامِهِ وَقَالَ فِيهِ وَلَيْسَتْ مَعَنَا مُدًى أَفَنَذْبَحُ بِالْقَصَبِ

30 5064 numaralı hadisin kaynakları

31 5064 numaralı hadisin kaynakları

5068-.../4- Bunu bana Kasım b. Zekeriya da tahdis etti, bize Hüseyn b. Ali, Zâide'den tahdis etti, o Said b. Mesruk'dan bu isnad ile hadisi sonuna kadar tamamı ile rivayet etti ve hadiste: Beraberimizde bıçak yok. Peki kamışla keselim mi dedi.[32]

٥٠٦٩-٢٣/٥- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ أَنَّهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَاقُو الْعَدُوِّ غَدًا وَلَيْسَ مَعَنَا مُدًى وَسَاقَ الْحَدِيثَ وَلَمْ يَذْكُرْ فَعَجِلَ الْقَوْمُ فَأَغْلَوْا بِهَا الْقُدُورَ فَأَمَرَ بِهَا فَكُفِئَتْ وَذَكَرَ سَائِرَ الْقِصَّةِ

5069-23/5- Bize Muhammed b. el-Velid b. Abdulhamid de tahdis etti... Abaye b. Rifâa b. Râfi', Rafi b. Hadic'den şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Yarın düşman ile karşılaşacağız. Beraberimizde de bıçak yok deyip hadisin geri kalan kısmını zikretti ama: Beraberimizdekilerin bir kısmı acele ederek onları çömleklere koyup kaynattılar. Onun verdiği emir üzerine çömlekler döküldü kısmını zikretmedi fakat olayın diğer geri kalanını zikretti.[33]

Şerh

(5066-5069 numaralı hadisler)

(5066) "Tihame'nin Zülhuleyfe mevkiinde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte idik." İlim adamları der ki: Burada adı geçen "el-Huleyfe" Hâze ile Zatuırk arasında bir yerdir. Bu Medinelilerin mikat yeri olan Zülhuleyfe değildir. Hâzimi el-Mütelif "fi Esmaîl Emakin" adlı eserinde bunu böylece zikretmiştir. Fakat o: "Zu" lafzını kullanmaksızın sadece "el-Huleyfe" demiştir. Oysa Buhari ve Müslim'in Sahihlerinde bulunan "Zülhuleyfe"dir. İki şekilde söyleniyor gibidir.

"Bir miktar koyun ve deve ele geçirdik... Verdiği emir ile döküldüler." Burada "kufiet: döküldüler" ifadesi baş aşağı çevrilip içlerinde bulunanlar döküldü demektir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dökülmelerini emretmesinin sebebi onların dar-ı İslama ve ortak ganimet malından yenilmesi caiz olmayan bir yere varmış bulunmaları idi. Çünkü paylaştırılmalarından önce ganimetlerden yemek ancak dar-ı harbde mübahtır. Mâliki mezhebine mensup Mühelleb b. Ebu Süfra dedi ki: Onlara bir ceza olmak üzere çöm-

32 5064 numaralı hadisin kaynakları

33 5064 numaralı hadisin kaynakları

lekleri dökmelerinin emrediliş sebebi yola koyulmakta acelecilik edip, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Ona saldırabilecek düşman ve benzeri tehlikelere maruz olacak şekilde ordunun gerilerinde bırakmaları idi demiş olmakla birlikte birincisi daha sahihtir.

Şunu da bilelim ki çömleklerin dökülmesi şeklinde verilen emir, onlara bir ceza olmak üzere bizzat o yemeğin suyudur. Etin kendisini ise telef etmediler. Aksine bu durumda et toplam ganimetin bir bölümüdür. Sakın onun telef edilmesinin emredildiği zannedilmesin. Çünkü o ganimet alanların malıdır. Ayrıca malın boşu boşuna zayi edilmesi de yasaklanmıştır. Bununla birlikte o etleri pişirmek sureti ile işlenen hata ganimeti hak edenlerin tamamı tarafından işlenmemiştir. Çünkü ganimette hak sahibi olanlar arasında hums (beşte birden pay alan) kimseler de bulunmaktadır ve yine ganimet alanlardan bir kısmı içinde bu etleri pişirmeyenler de vardı.

Şayet: Peki neden onların bu etleri ganimet alınan mallar arasına taşıdıkları nakledilmemiştir denilecek olursa şu cevabı veririz: Aynı zamanda onların bu eti yaktıkları ve telef ettikleri de nakledilmemiştir. Eğer bu hususta açık bir nakil gelmemiş ise o taktirde onun şer'î kurallara uygun olarak te'vil edilmesi icabeder ki bu te'vil de sözünü ettiğimiz şekildir. Bu te'vil aynı zamanda Hayber günü evcil eşeklerin etinin piştiği çömleklerin dökülmesinden farklıdır. Çünkü orada çömlekler içerisinde bulunan et de su da telef edilmişti. Çünkü necis olmuşlardı. Bundan dolayı haklarında Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onlar bir necasettir"* buyurmuştur -ilgili babında geçtiği gibi- Bu etler ise hiç şüphe yok ki temizdi ve kendilerinden yararlanılabilirdi. O halde bunların telef edildikleri sanılamaz. Allah en iyi bilendir.

"Sonra on koyunu bir genç deveye denk saydı." Bu da koyun ve devenin karşılıklı değerlerinin bu şekilde olduğu suretinde yorumlanır. Çünkü o zamanda deve türü koyunlara göre oldukça değerli idi. Öyle ki bir deve değer olarak on koyun ederdi. Durumun böyle olması şeriatin kurbanlık hususunda bir devenin yedi koyun gibi kabul edilmesi şeklindeki kaideye aykırı değildir. Çünkü orta yollu koyun ve develerin değeri hususunda çoğunlukla görülen hal budur. Bu paylaştırma ise bizim daha önce sözünü ettiğimiz şekilde koyunların değil de develerin nefis ve değerli görüldüğü bir zamana denk geldiği bir meseledir.

Hadiste, ganimetlerin paylaştırılmasında her bir ganimet türünün ayrı ayrı paylaştırılmasının şart olmadığı hükmü anlaşılmaktadır.

"Kamış kabukları ile keselim mi?" Buradaki "liyıt" lam harfi kesreli ve ondan sonra sakin (med harfi) bir ye ve sonu da tı iledir. Kamış kabukları

demektir. Zaten bu kelime her bir şeyin kabuğu hakkında kullanılır. Tekili ise "litah"dir. İkinci rivayetteki (5068) "kamışla keselim mi" sözü ile aynı anlamdadır. Ebu Davud ve diğerlerinin rivayetinde ise: "Merve (keskin taş) ile keselim mi" şeklindedir. Bu da onların hem bunu hem bunu söyledikleri, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de hem sorularına hem de başkalarına cevap teşkil etmek üzere -olumlu ve olumsuz yönü ile- kapsamlı bir cevap vererek: *"Kanı akıtan bir şey ile kesilen ve üzerine Allah'ın adı anılan her bir hayvanı yiyebilirsin. Diş ve tırnak (ile kesilen) müstesnâ* buyurdu."

(5067) "Biz de ona ok attık. Nihayet attığımız oklarla onu yere yıktık." Bu ona oldukça fazla ok attık anlamındadır. Yere yıktık anlamında olduğu da söylenmiştir. Müslim'den başka kaynaklarda "rahasnâhu" şeklinde (vav yerine) ye harfi ile kaydedilmiştir. Bu da onu alıkoyduk, kaçmasını engelledik anlamındadır.

٥/٥- بَاب بَيَانِ مَا كَانَ مِنْ النَّهْيِ عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ بَعْدَ ثَلَاثٍ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ وَبَيَانِ نَسْخِهِ وَإِبَاحَتِهِ إِلَى مَتَى شَاءَ

5/5- İSLAMIN İLK ZAMANLARINDA ÜÇ GÜNDEN SONRA KURBANLIK ETLERİNİ YEMENİN YASAK OLDUĞUNUN BEYANI İLE BUNUN NESH EDİLİP DİLEDİĞİ ZAMANA KADAR (ETLERİNİ SAKLAMANIN) MÜBAH OLDUĞUNU BEYAN BABI

٥٠٧٠-٢٤/١- حَدَّثَنِي عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْعَلَاءِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ قَالَ شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ وَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَانَا أَنْ نَأْكُلَ مِنْ لُحُومِ نُسُكِنَا بَعْدَ ثَلَاثٍ

5070-24/1- Bana Abdulcebbar b. el-Alâ tahdis etti, bize Süfyan tahdis etti, bize Zührî, Ebu Ubeyd'den şöyle dediğini tahdis etti: Ali b. Ebu Talib (radıyallâhu anh) ile birlikte bayramda hazır bulundum. Hutbeden önce namazı kılmakla başladı ve: Şüphesiz Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bize üç günden sonra kurbanlık etlerimizi yasaklamıştı dedi.[34]

Şerh

"Bana Abdulcebbar b. el-Alâ tahdis etti.... Ali b. Ebu Talib (radıyallâhu anh) ile birlikte hazır bulundum deyip hadisi zikretti." Kadı Iyaz dedi ki: Bu hadisin hadis ehline göre Süfyan tarafından rivayet edilmesinde merfu olu-

34 Daha önce geçmiş bulunan 2666 numaralı hadisin kaynakları

şu bakımından bir illeti bulunmaktadır. Çünkü Süfyan'ın ashabından hafız olanlar bunu merfu olarak rivayet etmemişlerdir. Bundan dolayı Buhari bunu Süfyan'ın rivayeti olarak kaydetmemiştir. Bunu Süfyan'dan başkasının yolundan rivayet etmiştir. Darakutni dedi ki: Bu hadis Abdulcebbar b. el-Alâ'nın isnadında yanıldığı hadislerden birisidir. Çünkü Ali b. el-Medini, Ahmed b. Hanbel, Ka'nebi, Ebu Hayseme, İshak ve başkaları bu hadisi İbn Uyeyne'den mevkuf olarak rivayet etmişlerdir. Ayrıca bu hadisin Zührî'den merfu olarak rivayeti Süfyan'ın yolundan başka bir yolla sahihtir. Bu hadisi Salih, Yunus, Mamer, Zübeydi ve Mâlik, Cüveyriye'den yaptığı rivayette merfu olarak kaydetmiştir. Bunların hepsi bunu Zührî'den merfu olarak rivayet etmişlerdir. İşte bunlar Darakutni'nin sözleridir. Metin ise durum ne olursa olsun sahihtir. Allah en iyi bilendir.

٥٠٧١-٢٥/٢- حَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَنِي أَبُو عُبَيْدٍ مَوْلَى ابْنِ أَزْهَرَ أَنَّهُ شَهِدَ الْعِيدَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ فَصَلَّى لَنَا قَبْلَ الْخُطْبَةِ ثُمَّ خَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ نَهَاكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا لُحُومَ نُسُكِكُمْ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ فَلَا تَأْكُلُوا

5071-25/2- Bana Harmele b. Yahya da tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan tahdis etti. Bana İbn Ezher'in azadlısı Ebu Ubeyd'in tahdis ettiğine göre o Ömer (radıyallâhu anh) ile birlikte bayramda hazır bulundu (Ebu Ubeyd) dedi ki: Sonra Ali b. Ebu Talib (radıyallâhu anh) ile birlikte namaz kıldım. Bize hutbeden önce namaz kıldırdıktan sonra insanlara hutbe verip dedi ki: Şüphesiz Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) size kurbanlık etlerinizi üç günden fazla yemenizi yasakladı. Bu sebeple yemeyiniz dedi.[35]

٥٠٧٢-.../٣- وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَخِي ابْنِ شِهَابٍ ح وَحَدَّثَنَا حَسَنٌ الْحُلْوَانِيُّ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ كُلُّهُمْ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

35 Kaynakları daha önce 2666 numaralı hadiste gösterilmişti.

5072-.../3- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Yakub b. İbrahim tahdis etti, bize İbn Şihâb'ın kardeşinin oğlu tahdis etti. (H.) Bize Hasan el-Hulvânî de tahdis etti, bize Yakub b. İbrahim tahdis etti, bize babam Salih'den tahdis etti. (H.) Bize bunu Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer haber verdi, hepsi Zührî'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.[36]

٥٠٧٣-٢٦/٤- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ لَا يَأْكُلْ أَحَدٌ مِنْ لَحْمِ أُضْحِيَّتِهِ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

5073-26/4- Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Leys tahdis etti. (H.) Bana Muhammed b. Rumh da tahdis etti, bize Leys, Nâfi'den haber verdi, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Hiçbir kimse kurbanlık etlerinden üç günden fazla yemesin"* buyurduğunu rivayet etti.[37]

٥٠٧٤-.../٥- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ أَخْبَرَنَا الضَّحَّاكُ يَعْنِي ابْنَ عُثْمَانَ كِلَاهُمَا عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ اللَّيْثِ

5074-.../5- Bana Muhammed b. Hâtim de tahdis etti, bize Yahya b. Said, İbn Cureyc'den tahdis etti. (H.) Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize İbn Ebu Fudeyk tahdis etti, bize Dahhak -yani b. Osman- haber verdi, ikisi Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Leys'in hadisi ile aynı şekilde rivayet etti.[38]

٥٠٧٥-٢٧/٦- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا وَقَالَ عَبْدٌ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى أَنْ تُؤْكَلَ لُحُومُ الْأَضَاحِيِّ بَعْدَ ثَلَاثٍ قَالَ سَالِمٌ فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ لَا يَأْكُلُ لُحُومَ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثٍ وَقَالَ ابْنُ أَبِي عُمَرَ بَعْدَ ثَلَاثٍ

36 Kaynakları daha önce 2666 numaralı hadiste gösterilmişti.
37 Tirmizi, 1509; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8294
38 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7710

5075-27/6- Bize İbn Ebu Ömer ve Abd b. Humeyd de tahdis etti. İbn Ebu Ömer, bize Abdurrezzak tahdis etti dedi. Abd haber verdi dedi. Bize Ma'mer, Zührî'den haber verdi, o Sâlim'den, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurbanlık etlerinin üç günden sonra yenilmesini yasakladı.

Sâlim dedi ki: Bu sebeple İbn Ömer kurbanlık etlerini üç günden sonra (fevka) yemezdi.

İbn Ebu Ömer rivayetinde (fazla: fevka yerine) sonra (ba'de) lafzını kullanarak demiştir.[39]

٥٠٧٦-٢٨/٧- حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ أَخْبَرَنَا رَوْحٌ حَدَّثَنَا مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَاقِدٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الضَّحَايَا بَعْدَ ثَلَاثٍ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعَمْرَةَ فَقَالَتْ صَدَقَ سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَقُولُ دَفَّ أَهْلُ أَبْيَاتٍ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ حَضْرَةَ الْأَضْحَى زَمَنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ادَّخِرُوا ثَلَاثًا ثُمَّ تَصَدَّقُوا بِمَا بَقِيَ فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ النَّاسَ يَتَّخِذُونَ الْأَسْقِيَةَ مِنْ ضَحَايَاهُمْ وَيَجْمُلُونَ مِنْهَا الْوَدَكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَمَا ذَاكَ قَالُوا نَهَيْتَ أَنْ تُؤْكَلَ لُحُومُ الضَّحَايَا بَعْدَ ثَلَاثٍ فَقَالَ إِنَّمَا نَهَيْتُكُمْ مِنْ أَجْلِ الدَّافَّةِ الَّتِي دَفَّتْ فَكُلُوا وَادَّخِرُوا وَتَصَدَّقُوا

5076-28/7- Bize İshak b. İbrahim el-Hanzalî tahdis etti, bize Ravh haber verdi, bize Mâlik, Abdullah b. Ebu Bekir'den tahdis etti, o Abdullah b. Vakid'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurbanlık etlerinin üç günden sonra yenilmesini yasakladı. Abdullah b. Ebu Bekr dedi ki: Ben bunu Amre'ye zikrettim de o: Doğru söylemiştir. Ben de Aişe'yi şöyle derken dinlemiştim dedi: Çöl ahalisinden bir kaç ev halkı Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında kurban bayramı günü gelmişlerdi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Üç gece (yetecek kadar) biriktirin, sonra kalanı tasadduk edin"* buyurdu. Bundan sonra ashab: Ey Allah'ın Rasulü! İnsanlar kurbanlıklarından (postlarından) su tulumları ediniyorlar, yağlarını da eritiyorlar dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bunda ne var ki"* buyurdu. Ashab: Kurbanlık etlerinin üç günden sonra yenilmesini nehiy buyurmuştunuz deyince Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben ancak (o zaman) gelmiş bulunan misafirlerden ötürü size*

39 Nesai, 4435; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6946

bunu yasaklamıştım. Artık hem yiyebilir hem saklayabilir hem tasadduk edebilirsiniz" buyurdu.[40]

٥٠٧٧-٢٩/٨- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ نَهَى عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الضَّحَايَا بَعْدَ ثَلَاثٍ ثُمَّ قَالَ بَعْدُ كُلُوا وَتَزَوَّدُوا وَادَّخِرُوا

5077-29/8- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Ebu'z-Zubeyr'den rivayetini okudum. O Cabir'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiğine göre üç günden sonra kurbanlık etlerinin yenilmesini nehiy buyurdu. Daha sonra ise: *"Hem yeyin hem azık edinin hem saklayın"* buyurdu.[41]

٥٠٧٨-٣٠/٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ كِلَاهُمَا عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرٍ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ حَدَّثَنَا عَطَاءٌ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ كُنَّا لَا نَأْكُلُ مِنْ لُحُومِ بُدْنِنَا فَوْقَ ثَلَاثِ مِنًى فَأَرْخَصَ لَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ كُلُوا وَتَزَوَّدُوا قُلْتُ لِعَطَاءٍ قَالَ جَابِرٌ حَتَّى جِئْنَا الْمَدِينَةَ قَالَ نَعَمْ

5078-30/9- Bize Ebu Bekir b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Ali b. Mushir tahdis etti. (H.) BIze Yahya b. Eyyub da tahdis etti, bize İbn Uleyye tahdis etti, her ikisi İbn Cureyc'den, o Ata'dan, o Cabir'den rivayet etmiştir. (H.) Bana Muhammed b. Hâtim de -lafız ona ait olmak üzere- tahdis etti, bana Yahya b. Said, İbn Cureyc'den tahdis etti, bize Ata tahdis edip dedi ki: Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim: Biz kurbanlık develerimizin etlerinden Mina'nın üç gününden fazla yemezdik. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize ruhsat verip: *"Yeyin ve azık edinin"* buyurdu.

Ben (İbn Cureyc) Ata'ya: Cabir: Medine'ye gelinceye kadar da dedi mi diye sordum. O: Evet dedi.[42]

---

40 Abdullah b. Ebu Bekr'in, Abdullah b. Vakid'den rivayet ettiği hadisi Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5243; Abdullah b. Ebu Bekr'in Amre'den, onun Aişe'den rivayet ettiği hadisi Ebu Davud, 2812; Nesai, 4443'de rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17901

41 Nesai, 4438; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2936

42 Buhari, 1719; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2403

٥٠٧٩-٣١/١٠- حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّاءُ بْنُ عَدِيٍّ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ كُنَّا لَا نُمْسِكُ لُحُومَ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثٍ فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَتَزَوَّدَ مِنْهَا وَنَأْكُلَ مِنْهَا يَعْنِي فَوْقَ ثَلَاثٍ

5079-31/10- Bize İshak b. İbrahim tahdis etti... Ata b. Ebu Rebah, Cabir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Biz kurbanlık etlerini üç günden sonra elimizde tutmazdık. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize onlardan azık edinmemizi ve onlardan yememizi -yani üç günden sonra- emir buyurdu dedi.[43]

٥٠٨٠-٣٢/١١- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَمْرٍو عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ كُنَّا نَتَزَوَّدُهَا إِلَى الْمَدِينَةِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

5080-32/11- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Süfyan b. Uyeyne, Amr'dan tahdis etti, o Ata'dan, o Cabir'den: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında Medine'ye yetecek kadar azık edinirdik dedi.[44]

٥٠٨١-٣٣/١٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى عَنْ الْجُرَيْرِيِّ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَا أَهْلَ الْمَدِينَةِ لَا تَأْكُلُوا لُحُومَ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثٍ وَقَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فَشَكَوْا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّ لَهُمْ عِيَالًا وَحَشَمًا وَخَدَمًا فَقَالَ كُلُوا وَأَطْعِمُوا وَاحْبِسُوا أَوْ ادَّخِرُوا قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى شَكَّ عَبْدُ الْأَعْلَى

5081-33/12- Bize Ebu Bekir b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Abdulala el-Cüreri'den tahdis etti, o Ebu Nadra'dan, o Ebu Said el-Hudrî'den rivayet etti. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Abdulala tahdis etti, bize Said, Katade'den tahdis etti, o Ebu Nadra'dan, o Ebu Said el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ey Medineliler! Üç günden fazla kurbanlık etlerini yemeyiniz"* buyurdu. -İbnu'l-Müsennâ: Üç gün dedi-

43 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2415

44 Buhari, 2980, 5424, 5567; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2469

Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e çoluk çocuklarının taraftarlarının ve kendilerine hizmet edenlerin bulunduğundan şikayet ettiler. Bunun üzerine: *"Yeyin, yedirin ve alıkoyun -ya da saklayın-"* buyurdu. İbnu'l-Müsennâ: (Burada) şek eden Abdulala'dır dedi.[45]

٥٠٨٢-١٣/٣٤- حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي عُبَيْدٍ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَنْ ضَحَّى مِنْكُمْ فَلَا يُصْبِحَنَّ فِي بَيْتِهِ بَعْدَ ثَالِثَةٍ شَيْئًا فَلَمَّا كَانَ فِي الْعَامِ الْمُقْبِلِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ نَفْعَلُ كَمَا فَعَلْنَا عَامَ أَوَّلَ فَقَالَ لَا إِنَّ ذَاكَ عَامٌ كَانَ النَّاسُ فِيهِ بِجَهْدٍ فَأَرَدْتُ أَنْ يَفْشُوَ فِيهِمْ

5082-34/13- Bize İshak b. Mansur tahdis etti, bize Ebu Âsım, Yezid b. Ebu Ubeyd'den haber verdi, o Seleme b. el-Ekva''dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden kurban kesen kimsenin evinde üç (gün)den sonra evinde bir şey kalmış olduğu halde sabahı etmesin"* buyurdu. Ertesi sene gelince ashab: Ey Allah'ın Rasulü! Geçen sene yaptığımız gibi yapalım mı diye sordu. O: *"Hayır! O yıl insanların darlık ve sıkıntı içinde oldukları bir yıldı. Ben de aralarında (kurbanlıkların etlerinin) yayılmasını istemiştim"* buyurdu.[46]

٥٠٨٣-١٤/٣٥- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا مَعْنُ بْنُ عِيسَى حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ أَبِي الزَّاهِرِيَّةِ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ ذَبَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ضَحِيَّتَهُ ثُمَّ قَالَ يَا ثَوْبَانُ أَصْلِحْ لَحْمَ هَذِهِ فَلَمْ أَزَلْ أُطْعِمُهُ مِنْهَا حَتَّى قَدِمَ الْمَدِينَةَ

5083-35/14- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Ma'n b. İsa tahdis etti, bize Muaviye b. Salih, Ebu Zâhiriye'den tahdis etti, o Cübeyr b. Nufeyr'den, o Sevban'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurbanlığını kestikten sonra: *"Ey Sevban! Bunun etini pişir"* buyurdu. Medine'ye gelinceye kadar ben Ona ondan yedirip durdum.[47]

٥٠٨٤-...-/١٥- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ رَافِعٍ قَالَا حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ حُبَابٍ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ كِلَاهُمَا عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

45 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4376, 4339

46 Buhari, 5569; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4545

47 Ebu Davud, 2814; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2076

5084-.../15- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve İbn Râfi' de tahdis edip dedi ki: Bize Zeyd b. el-Hubab tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim el-Hanzalî de tahdis etti, bize Abdurrahman b. Mehdi haber verdi, her ikisi Muaviye b. Salih'den bu isnad ile hadisi rivayet etti.[48]

٥٠٨٥-٣٦/١٦- وَحَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا أَبُو مُسْهِرٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ حَدَّثَنِي الزُّبَيْدِيُّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ أَصْلِحْ هَذَا اللَّحْمَ قَالَ فَأَصْلَحْتُهُ فَلَمْ يَزَلْ يَأْكُلُ مِنْهُ حَتَّى بَلَغَ الْمَدِينَةَ وَحَدَّثَنِيهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَقُلْ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ

5085-36/16- Bize İshak b. Mansur da tahdis etti... Abdurrahman b. Cübeyr b. Nufeyr babasından, o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in azadlısı Sevban'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) veda haccında bana *"bu eti pişir"* buyurdu. (Sevban) dedi ki: Ben de o eti pişirdim. Medine'ye ulaşıncaya kadar hep ondan yedi.

Bunu bana Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî de tahdis etti, bize Muhammed b. el-Mübârek haber verdi, bize Yahya b. Hamza bu isnad ile tahdis etti ama: "Veda haccında" demedi.[49]

٥٠٨٦-٣٧/١٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ عَنْ أَبِي سِنَانٍ وَقَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى عَنْ ضِرَارِ بْنِ مُرَّةَ عَنْ مُحَارِبٍ عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ حَدَّثَنَا ضِرَارُ بْنُ مُرَّةَ أَبُو سِنَانٍ عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَزُورُوهَا وَنَهَيْتُكُمْ عَنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثٍ فَأَمْسِكُوا مَا بَدَا لَكُمْ وَنَهَيْتُكُمْ عَنْ النَّبِيذِ إِلَّا فِي سِقَاءٍ فَاشْرَبُوا فِي الْأَسْقِيَةِ كُلِّهَا وَلَا تَشْرَبُوا مُسْكِرًا

48 5083 numaralı hadisin kaynakları
49 5083 numaralı hadisin kaynakları

5086-37/17- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Muhammed b. el-Müsennâ tahdis edip dediler ki: Bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti, Ebu Bekr: O Ebu Şeyban'dan dedi. İbnu'l- Müsennâ da: O Dırar b. Murre'den dedi. (Ebu Sinan ve Dırar b. Murre'nin her biri) Muharib'den, o İbn Bureyde'den o babasından rivayet etti. (H.) Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr de tahdis etti, bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti, bize Dırar b. Murre, Ebu Sinan, Muharib b. Disar'dan tahdis etti, o Abdullah b. Bureyde'den, o babasından şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Size kabir ziyaretini yasaklamıştım, artık onları ziyaret edebilirsiniz. Yine size üç günden fazla kurbanlık etlerini (saklamanızı) yasaklamıştım. Artık uygun gördüğünüzü alıkoyabilirsiniz. Yine size tulum dışında nebizi yasaklamıştım. Artık bütün kaplardan (nebiz) içebilirsiniz. Fakat sarhoşluk veren bir şey içmeyin"* buyurdu.[50]

٥٠٨٧-.../١٨- وَحَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ بْنُ مَخْلَدٍ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ فَذَكَرَ بِمَعْنَى حَدِيثِ أَبِي سِنَانٍ

5087-.../18- Bana Haccac b. eş-Şair de tahdis etti, bize Dahhak b. Mahled, Süfyan'dan tahdis etti, o Alkame b. Mersed'den, o İbn Bureyde'den, o babasından rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Size... yasaklamıştım"* buyurdu deyip hadisi Ebu Sinan'ın hadisi ile aynı manada rivayet etti.[51]

Şerh

(5071-5087 numaralı hadisler)

Ali (radıyallâhu anh)'ın (5071) hadisinde bir hutbe verip: "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) size ... yasaklamıştı. O halde yemeyin"; İbn Ömer'in Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayetine göre (5073) *"Sizden biriniz üç günden fazla kurbanlığından yemesin"* buyurduğu rivayeti, Sâlim'in (5075): İbn Ömer üç günden sonra kurbanlık etlerini yemezdi; Cabir'in rivayet ettiği hadiste (5078) bu husustaki nehyin aynısını zikrettikten sonra: *"Artık bundan sonra saklayın ve azık edinin* buyurduğu, Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın rivayet ettiği hadiste (5076) çöl halkından bir takım kimseler kurban bayramında gelmişti..." sonra da *"ben size gelenlerden ötürü kurbanlık etlerini saklamanızı*

50 Kaynakları daha önce 2257 numaralı hadiste gösterildi

51 Daha önce geçen 2258 numaralı hadisin kaynakları

yasaklamıştım..." buyurduğunu kaydettikten sonra yine bu manada Cabir'in (5077) Seleme b. el-Ekva''ın (5082) Ebu Said'in (5081) Sevban'ın (5083) ve Bureyde'nin (5086) rivayet ettikleri hadisleri zikretmektedir.

Kadı Iyaz dedi ki: İlim adamları bu hadisleri delil almak hususunda ihtilaf etmişlerdir. Kimileri: Üç günden sonra kurbanlık etlerini alıkoymak ve onlardan yemek haramdır. Bu haramlık hükmü Ali ve İbn Ömer'in de dediği gibi devam etmektedir demiştir. İlim adamlarının büyük çoğunluğu ise: Üç günden sonra kurbanlık etleri alıkoymak da yemek de mübahtır. Yasak ise açıkça bu hükmün nesh olduğunu belirten bu hadislerle özellikle de Bureyde'nin rivayet ettiği (5086) hadisi ile nesh olunmuştur. Buradaki nesh sünnetin sünnet ile nesh edilmesi türündendir. Bazıları da bu bir nesh değildir aksine haram kılma bir illet (sebep) dolayısı ile idi. Bu illet ortadan kalkınca Seleme ve Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın rivayet ettikleri hadisler dolayısı ile haramlık da ortadan kalktı demişlerdir. Önceki yasağın haramlık bildirmek için değil mekruhluk olduğu anlamında olduğu da söylenmiştir. Bu kanaatte olanlar bundaki mekruhluk bugün de devam etmektedir ama haram değildir demişlerdir. Ayrıca şunu da söylerler: Eğer bugün o gerekçenin bir benzeri meydana gelecek olup dışarıdan bir takım kimseler gelirlerse insanlar da onları kollayıp gözetlerler demişler ve Ali ve İbn Ömer (radıyallâhu anhumâ)'nın görüşünü de buna göre yorumlamışlardır.

Sahih olan ise mutlak nehyin nesh olduğu ve geriye haramlık da mekruhluk da kalmamış olduğu ve günümüzde üç günden fazla yetecek kadarını saklamanın ve dilediği süreye kadar ondan yemenin Bureyde ve diğerlerinin rivayet ettikleri hadisin açık ifadesi dolayısı ile mübah olduğudur. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Üç günden sonra"* buyruğu hakkında Kadı Iyaz dedi ki: Üç günün başlangıcının kurbanlığın kesildiği günden itibaren olması ihtimal dahilinde olduğu gibi daha sonra kesecek olsa dahi nahr (kurban bayramı birinci günü) olması ve teşrik günlerine kadar devam etmesi ihtimali de vardır. Kadı Iyaz bu ihtimal daha güçlüdür demiştir.

(5086) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Ben size ancak dışarıdan gelenler dolayısı ile (et saklamanızı) yasaklamıştım"* buyruğu ile ilgili olarak dil bilginleri der ki: "eddafe" fe harfi şeddeli olarak birlikte yavaş yavaş yürüyen topluluk demektir. Bunun fiilini teşkil eden deffeyidiffu: Şehre gelen bedevi arapları anlatmak için kullanılır. Burada kastedilen ise bedeviler arasından kollanılıp gözetlenmeleri için şehire (Medine'ye) gelen zayıf ve güçsüz kimselerdir.

"Kurban bayramı vaktinde çöl halkından bir kaç ev halkı geldi." Buradaki "hadra" kelimesi ha harfi fethalı ve ötreli (hudra) ve kesreli (hidra) şekillerinde söylenir. Bütün bu hallerde dat harfi sakindir. Fethalı söyleneceği nakledilmiş ise bu zayıftır.

"İnsanlar kurbanlıklarından (postlarından) tulum yapıyorlar ve yağlarını eritiyorlar." (Burada merhum Nevevi, eritiyorlar anlamını verdiğimiz: yecmilûne fiilinin okunuş şekilleri ile alakalı açıklamalarda bulunmaktadır). Bunun asıl anlamı ise te'dib etmektir.

"Ben size ancak o gelenlerden ötürü (etleri saklamanızı) yasaklamıştım. Artık yiyebilirsiniz, saklayabilirsiniz, tasadduk edebilirsiniz buyurdu." Bu üç günden fazla etleri saklama yasağının sona erdiğini açıkça ifade etmektedir. Ayrıca bu hadiste kurbanlık etlerin bir kısmını sadaka olarak verilmesi emri de onlardan yenilmesi emri de yer almaktadır. Kurbanlık etlerinin sadaka verilmesi şayet bir tatavvu kurbanlık ise bizim mezhep âlimlerimize göre "ondan bir kısım" denilecek kadarının sadaka olarak verilmesi bir vaciptir. Büyük çoğunluğunun tasadduk edilmesi ise müstehaptır. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Mükemmelin asgari derecesi üçte birini yemesi, üçte birini sadaka olarak dağıtması, üçte birini de hediye olarak vermesidir demişlerdir. Bu hususta yarısını tamamen yeyip, yarısını tasadduk edeceği şeklinde bir görüş de vardır. Buradaki görüş ayrılığı ise müstehaplık hususunda mükemmelliğin asgari miktarı ile ilgilidir. Yeterli olanı sözkonusu edecek olursak az önce sözünü ettiğimiz şekilde hakkında tasadduk adının kullanılabileceği miktarını tasadduk etmesi yeterlidir.

Mezhebimizde bir görüş daha vardır. Bu görüşe göre kurbanlığın herhangi bir şeyini tasadduk etmek vacip değildir. Ondan yemek ise müstehaptır fakat vacip değildir. Hem bizim mezhebimizin görüşü hem de genel olarak ilim adamlarının kabul ettiği görüş budur. Ancak seleften bazılarından nakledilen ondan yemeyi vacip kabul edenlerin kanaati bundan müstesnâdır. Bu ise bizim mezhep âlimlerimizden Ebu Tayyib b. Seleme'nin görüşü olup ondan bu görüşü el-Maverdi nakletmektedir. Bu görüşüne sebep de hadis-i şerifin Zâhirinde yer alan yeme emri ile birlikte yüce Allah'ın: *"Ondan yeyin"* (Bakara, 58) buyruğudur. Halbuki cumhur bu emri mendubluk yahut da mübahlık anlamında kabul etmişlerdir. Özellikle de yasaktan sonra yüce Allah'ın: *"İhramdan çıktıktan sonra artık avlanabilirsiniz"* (Mâide, 2) buyruğunda olduğu gibi yasaktan sonra bu emir varid olmuştur. Yasaktan sonra gelen emir hakkında söz söyleyen usûl âlimleri ise bu hususta ihtilaf etmişlerdir. Mezhep âlimlerimizin ve diğerlerinin cumhurunun kanaatine göre bu tıpkı öncesinde bir yasak olmamış gibi baştan verilen bir emirde olduğu gibi

vücub ifade eder. Gerek bizim mezhep âlimlerimizden gerek başkalarından bu hususta görüş belirten usûl âlimlerinden bir topluluk ise mübahlık ifade ettiğini söylemişlerdir.

(5078) Ebu Bekr b. Ebu Şeybe'nin Ali b. Mushir'den diye rivayet ettiği hadiste: "Ata'ya: Cabir biz Medine'ye gelinceye kadar dedi mi sordum. O, evet dedi" ibaresi Buhari'de buradaki "evet" yerine "hayır" kelimesi yer almaktadır. Buna göre bir vakitte bunu unutup hayır dediği bir başka zamanda bunu hatırlayıp evet dediği ihtimal dahilindedir.

(5081) "Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Abdulala tahdis etti, bize Said Katade'den tahdis etti, o Ebu Nadra'dan, o Ebu Said el-Hudrî'den" bizim diyarımızdaki nüshalarda bu şekilde "Said, Katade'den o Ebu Nadra'dan" diye kaydedilmiştir. Ebu Ya'l-a el-Gassânî ve Kadı (Iyaz) da el-Cüludi nüshasından ve el-Kisai'den böylece zikretmiş bulunmaktadırlar. Her ikisi de dedi ki: İbn Mâhân'ın nüshasında ise: -Katade sözkonusu edilmeksizin- Said, Ebu Nadra'dan şeklindedir. Ebu Mesud ed-Dimeşki de el-Etraf da ve Halef el-Vâsıtî de böylece zikretmişlerdir. Ebu Ali el-Gassânî dedi ki: Bana göre doğru olan da budur. Allah en iyi bilendir.

İbn Ebu Şeybe ve İbnu'l- Müsennâ'nın rivayet yollarında "Ebu Nadra'dan o Ebu Said'den" demesine gelince, bu Müslim'in kısa yoldan rivayet etmek şeklindeki adetine muhaliftir. Adeti gereği birinci rivayet yolunda Ebu Said'i zikretmemesi ve yalnızca Ebu Nadra'yı zikretmekle yetindikten sonra "H." deyip senedi tahvil etmesi gerekirdi. Çünkü her iki rivayet yolu Ebu Nadra etrafında dönmektedir. Her ikisinde de Ebu Said el-Hudrî (radıyallâhu anh)'dan gelen ibare aynı lafızlarla gelmiştir. Dolayısı ile birincisinde onu zikretmemesi gerekirdi.

"Onların çoluk çocukları taraftarları ve hizmetcileri vardır." Dil bilginlerinin dediklerine göre "haşem" ha ve şin harfleri fethalı olmak üzere bir kimseye sığınan, ona hizmet edip onun işlerini gören kimseler demektir. Cevheri dedi ki: Bunlar bir kişiye hizmet edenler ve onun için gerektiğinde öfkelenip harekete geçenlere denilir. Onlara bu adın veriliş sebebi onun için gerektiğinde öfkelenmeleridir. Nitekim Haşmet de öfke demektir. Aynı zamanda haya edip utanmak hakkında da kullanılır. Filan kişi ihtişam etmez sözleri utanmaz anlamındadır. Bir kimseyi kızdırmayı anlatmak üzere "haşemtuhu ve ahşemtuhu" fiilleri kullanılır. Aynı şekilde bir kimseyi utandırıp utanmasına sebep olmak için de kullanılır. Sanki "haşem" hizmetçiler tabirinden daha geneldir. Bundan dolayı bu hadiste ikisi de birlikte zikredilmiştir. Bu da genelden sonra özelin zikredilmesi kabilindendir. Allah en iyi bilendir.

(5082) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"O yıl insanların zorluk ve darlık çektikleri bir yıldı. Bu sebeple aralarında yayılmasını istemiştim"* buyruğu Müslim'in bütün nüshalarında bu şekilde "yefşu" fe ve şin harfleri ile kaydedilmiştir. Maksat ise kurbanlık etlerinin insanlar arasında yayılıp ihtiyaç sahibi olanların ondan yararlanmasıdır. Buhari'de ise "iane"den gelen bir fiil olarak "yuinu: onunla yardımlaşmaları için (muhtaçlara yardım etmeleri için)" şeklindedir. Kadı Iyaz Müslim şerhinde dedi ki: Müslim'de bulunan ifadenin daha doğru olması gerekir. el-Meşârik'de ise her ikisi de doğrudur. Fakat Buhari'deki daha uygundur demiştir. Allah en iyi bilendir. Hadisteki "cehd: ise burada meşakkat ve fakirlik" anlamındadır.

(5083) "Sevban dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurbanlığını kesti sonra da: Ey Sevban bunu pişir buyurdu. Ben de Medine'ye varıncaya kadar ondan yemesi için Ona verdim dedi." Bu hadis, kurbanlık etlerinin üç günden sonra saklanmasının ve ondan azık edinmenin caiz olduğunu açıkça ifade etmektedir. Yine bu hadiste kurbanlık etini saklayıp yolculuklarda azık edinmenin tevekkülü zedelemediği ve böyle yapan kimsenin tevekkülün sınırlarının dışına çıkmadığı, ayrıca kurban kesmenin mukim için meşru olduğu gibi yolcu için meşru olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Bu da bizim mezhebimizin görüşüdür. İlim adamlarının büyük çoğunluğu böyle demişlerdir. Nehaî ve Ebu Hanife ise: Yolcu olana kurban kesmek vacip değildir demişlerdir. Bu görüş aynı zamanda Ali (radıyallâhu anh)'dan da rivayet edilmiştir. Mâlik ve bir topluluk ise: Kurban kesmek Mina ve Mekke'de yolcu için meşru değildir demiştir.

(5086) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Size kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamıştım artık onları ziyaret edebilirsiniz... Yalnız sarhoşluk veren bir şey içmeyin"* bu hadis, nasih ve mensuhun birlikte açıkça ifade edildiği hadislerden birisidir.

İlim adamları der ki: Hadisin nesh edildiği bazen bunun gibi açık bir nass ile bilinir. Bazen sahabenin "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in iki uygulamadan yaptığı sonuncu uygulama ateşin değdiği şeylerden ötürü abdest almamak olmuştur" hadisinde olduğu gibi sahabenin haber vermesi ile olur. Bazen hadislerin bir arada telif edilmesine imkan olmadığı taktirde olayların tarihi ile bilinir, bazen dördüncü seferde içki içenin öldürülmemesi hükmünde olduğu gibi icma ile bilinir. İcma ise nesh olunmaz ama nesh edicinin vârid olduğuna delildir.

Kabirlerin ziyareti ile ilgili açıklamalar da daha önce Cenazeler Kitabı'nda geçmiş bulunmaktadır. İçecek kaplarında nebiz (meyve şırası) hazırlamanın

açıklaması ise İman Kitabı'nda geçmiş bulunmaktadır. Yüce Allah'ın izni ile İçecekler Kitabı'nda da biraz sonra tekrar sözkonusu edeceğiz.

Burada biz sadece bu hadisin farklı lafızlarını ve bunlardan yorumlanan (te'vil edilen)ların te'vilini sözkonusu ediyoruz.

Kurbanlık etlerinin hükmünü de az önce zikretmiş bulunuyoruz. Allah en iyi bilendir.

٦/٦- بَاب الْفَرَعِ وَالْعَتِيرَةِ

6/6- FERA' VE ATİRE BABI

٥٠٨٨-١/٣٨- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرُونَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ عَبْدٌ أَخْبَرَنَا وَقَالَ ابْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا فَرَعَ وَلَا عَتِيرَةَ زَادَ ابْنُ رَافِعٍ فِي رِوَايَتِهِ وَالْفَرَعُ أَوَّلُ النِّتَاجِ كَانَ يُنْتَجُ لَهُمْ فَيَذْبَحُونَهُ

5088-38/1- Bize Yahya b. Yahya et-Temîmî, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid ve Zuheyr b. Harb de tahdis etti. Yahya bize Süfyan b. Uyeyne haber verdi derken diğerleri tahdis etti dedi. O Zührî'den, o Said'den, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet etti. (H.) Bana Muhammed b. Râfi' ve Abd b. Humeyd de tahdis etti. Abd bize Abdurrezzak haber verdi derken İbn Râfi' tahdis etti dedi. Bize Ma'mer, Zührî'den haber verdi, o İbnu'l- Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Fera' da yoktur atire de"* buyurdu.

İbn Râfi' rivayetinde fera': Arapların (hayvanlarının) yavruladığı ilk yavru idi. Onu keserlerdi ibaresini eklemiştir.[52]

Şerh

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Fera' da yoktur atire de yoktur"* buyruğu ve fera' onların (hayvanlarının) yavruladığı ilk yavru idi. Onlar onu

52 Muhammed b. Rafi'in hadisini Buhari, 5473; Tirmizi, 1512; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13269'da; Yahya b. Yahya'nın hadisini Buhari, 5473, 5474'de; Ebu Davud, 2831; Tirmizi, 1512; Nesai, 4233, 4234; İbn Mace, 3168'de; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13128'de rivayet etmişlerdir.

keserlerdi" buyruğu ile ilgili olarak dil bilginleri ve başkalarının dediklerine göre fera' fethalı fe ve re ve sonra da ayn harfi ile olup sonuna yuvarlak te getirilerek "el-fer'atuh" de denilebilir. Atire ise fethalı ayn ile sonra da te harfi iledir. Onlar dediler ki: Atire ise onların Recep ayının ilk on gününde kestikleri bir hayvan idi. Onlar buna aynı zamanda "recebiyye" de derlerdi.

İlim adamları atireyi ittifakla bu şekilde açıklamışlardır. Fera'ı ise burada onların hayvanlarının kestikleri ilk yavrusu diye açıklamıştır. Şafii mezhebine mensup ilim adamları ve başkaları der ki: Bu davarın ilk yavrusu olup onlar bunu keserlerdi. Mülk edinmezlerdi. Böylelikle annenin bereketli olmasını, soyunun çok olmasını ümit ederlerdi. Dil bilginlerinden olsun, başkaları olsun pek çok kişi bunu böylece açıklamışlardır. Bunların bir çoğu da fera': ilk doğan yavru olup onlar bunu kendi ilahlarına ve putlarına keserlerdi demişlerdir. Bu açıklama bu şekilde Buhari'nin Sahihi'nde ve Ebu Davud'un Süneni'nde de kaydedilmiştir. Fera'ın develerinin sayısı yüzü bulan kimsenin bunlardan ilk edindiği yavru olduğu da söylenmiştir. Onlar bunu kesiyorlardı.

Şemir dedi ki: Ebu Mâlik dedi ki: Bir adamın develerinin sayısı yüze ulaştımı bir ilk yavru deveyi alıp putuna keserdi. Buna da fera' derlerdi.

Bu hadisten başka hadislerde atire ve fera' ın emredildiği sahih olarak gelmiştir. Buna dair çeşitli hadisler gelmiş olup bunlardan birisi Nubeyşe (radıyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadistir. O dedi ki: Bir adam, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e seslenerek: Biz cahiliye döneminde iken Recep ayında atire keserdik dedi. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hangi ayda olursa olsun Allah için kesiniz. Allah için iyilik yapın ve yedirin"* buyurdu. Adam: Biz cahiliye döneminde fera' diye bir kurbanlık keserdik. Bize ne emir buyurursun dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Merada yayılan her (yüz deve) de bir fera' vardır. Sen bu davarlarını sayarsın. Nihayet yük taşıyacak duruma gelince onu keser ve etini tasadduk edersin"* buyurdu. Bunu Ebu Davud ve başkaları sahih senetlerle rivayet etmişlerdir. İbnu'l- Munzir: Bu sahih bir hadistir demiştir.

Bu hadisin ravilerinden birisi olan Ebu Kilabe: (hadiste geçen) saime (merada yayılan deve) den kasıt yüz deve demektir demiştir. Bunu ayrıca Beyhaki de sahih olan kendi isnadı ile Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan diye şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) her elli davardan bir fera' kesmemizi emir buyurdu. Bir rivayette de her elli koyundan bir koyun denilmektedir. İbnu'l- Munzir dedi ki: Aişe'nin rivayet ettiği hadis sahihtir.

Ebu Davud'un Süneni'nde Amr b. Şuayb'den, o babasından diye rivayet etmiştir. Ravi: Zannederim o dedesinden de demiştir, dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e fera' hakkında soru sorulmuş ve o şöyle buyurmuştur: *"Fera' bir haktır. Ama siz onu büyüyünceye kadar yahut bir yaşına ya da iki yaşına gelinceye kadar bırakıp onu bir dul kadına vermen yahut da Allah yolunda binilsin diye onu birisine vermen, onu kesip de etinin tüyüne karışmasından, kabının sütünü döküp artık onu dişi devene vermenden (yani o kestiğin yavrunun annesini evladını keserek yavrusunun acısını tattırdığın için sütünün kesilmesinden) daha hayırlıdır"* buyurdu. Ebu Ubeyd bu hadisi açıklarken şunları söylemektedir: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Fera' bir haktır ama onlar yavru doğar doğmaz onu kesiyorlardı. Halbuki bu hali ile karın doyurmazdı demek istemiştir. Bundan dolayı sen onu kestiğin zaman eti tüyüne karışırdı"* buyurmuştur.

Hadiste yavrusunun gitmesinin artık sütünün kesilmesine sebep olduğu da anlaşılmaktadır. Bundan dolayı: Kabını dökmenden hayırlıdır demiştir. Yani sen bunu yaptığın taktirde sanki kabını ters yüz etmiş ve içindekini dökmüş gibi olursun. Bununla sütünün kesileceğine işaret etmiştir. Ayrıca hadiste böyle yapmakla ona yavrusunun acısını tattırdığı da belirtilmektedir. Bundan dolayı *"dişi devene yavrusunun acısını tattırmandan hayırlıdır"* buyurarak böylelikle yavrusunu bir yaşına gelinceye kadar bırakmasına işaret etmiş olmaktadır. Bu yaşa gelince de etine lezzet gelir ve yavru da annesinin sütünden yararlanmış olur. Yavrusundan ayrılmak da annesine zor gelmez. Çünkü yavrunun annesine artık ihtiyacı kalmamış olur. Ebu Ubeyd'in açıklamaları bunlardır.

Beyhaki de kendi isnadı ile el-Haris b. Ömer'den şöyle dediğini rivayet etmektedir: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına arafatta iken -ya da Minada iken- vardım. Bir adam Ona atire hakkında soru sorması üzerine: *"İsteyen atire kesebilir, isteyen kesmez. İsteyen fera' kesebilir isteyen de kesmez"* buyurdu. Ebu Rezin'den de şöyle dediği rivayet edilmektedir: Ey Allah'ın Rasulü! Biz cahiliye döneminde recep ayında bir takım hayvanlar keserdik, onlardan yer ve yedirirdik dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Bunda bir beis yoktur"* buyurdu. Ebu Remle de Mihnef b. Süleym'den şöyle dediğini rivayet etmektedir: Arafatta Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile vakfede idik. Ben Onu şöyle buyururken dinledim: *"Ey insanlar! Şüphesiz her yıl her bir aile halkı üzerine bir kurban ve bir atire düşer. Atirenin ne olduğunu biliyor musun? O kendisine recebiyye adı verilendir."* Bunu Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve başkaları rivayet etmiş, Tirmizi: Hasen bir hadistir demiştir.

Hattâbî dedi ki: Bu hadis mahreci itibari ile zayıftır. Çünkü Ebu Remle'nin kim olduğu bilinmemektedir. Bu açıklamalar fera' ve atire hakkında gelmiş hadisler ile ilgili kısa bir açıklamadan ibarettir.

Şafii (radıyallâhu anh) dedi ki: Fera' cahiliye dönemi insanlarının kendisi vasıtası ile mallarının bereketlenmesini arzu ettikleri bir amelleri idi. Onlardan birileri dişisinin ya da koyununun ilk yavrusunu keser ve ondan sonra geleceklerde bereket ümidi ile onun beslenmesine fırsat tanımazdı. Bunun üzerine durumunu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sordular. O da: *"Dilerseniz fera' kesiniz"* buyurdu. Onlar İslam'da mekruh olabilir korkusuyla cahiliye döneminde yaptıklarına dair Ona soru sorarlardı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de kendilerine bu hususta bir mekruhluk olmadığını bildirdi ve onlara müstehap olarak onun beslenmesine fırsat tanımalarını sonra da Allah yolunda taşımak için onu vermelerini emir buyurmuştur. Şafii dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in *"fera' haktır"* buyurması batıl değildir anlamındadır. Bu ise soru soran bir kimsenin sorusuna cevap olarak verilmiş, arap birisinin söylediği bir sözdür. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Fera' da yoktur atire de"* buyurması yani vacip bir fera' ve vacip bir atire yoktur demektir. Diğer hadis de zaten bu manaya delalet etmektedir. Ona böyle bir hayvanı kesmeyi mübah kılmış fakat bunu (kesmek yerine) dul bir kadına vermesini yahut da Allah yolunda onun yük taşıması için vermesini tercih etmiştir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in atire hakkında *"Allah için hangi ayda olursa olsun kesebilirsiniz"* buyurması da şu demektir: Siz dilerseniz kesiniz ama hangi ayda olursa olsun kesmeyi yalnız Allah için gerçekleştiriniz. Yoksa diğer aylar bir tarafa yalnızca Receb ayında bunu böyle yapınız demek değildir. Mezhep âlimlerimizin kabul ettiklerine göre sahih olan -bu da aynı zamanda Şafii'nin de açık ifadesidir- fera' ve atirenin müstehap olduğudur. Onlar: "fera' da yoktur atire de" hadisine üç şekilde cevap vermişlerdir: Birincisi Şafii'nin az önce geçen bunun vacip olmadığını söylemek kastı ile söylendiği şeklindeki cevabıdır. İkincisi ise maksat onların putları adına kesmelerini reddetmektir. Üçüncüsü her ikisi (fera' ve atire) müstehaplık bakımından yahut sevap ve kanlarının akıtılması hükmü bakımından kurbanlık gibi değildir demektir.

Etlerinin yoksullara dağıtılması ise bir iyilik ve bir sadakadır. Şafii de "Harmele Süneninde" eğer her ay mümkün olursa bunun hasen olduğunu açıkça söylemiştir. İşte bizim mezhebimizde fera'ın özetle hükümleri bunlardır.

Kadı Iyaz, ilim adamlarının büyük çoğunluğunun fera' ve atire kesme emrinin nesh olunduğu kanaatinde olduklarını iddia etmiştir. Allah en iyi bilendir.

٧/٧- بَاب نَهْيِ مَنْ دَخَلَ عَلَيْهِ عَشْرُ ذِي الْحِجَّةِ وَهُوَ مُرِيدُ التَّضْحِيَةِ أَنْ يَأْخُذَ مِنْ شَعْرِهِ أَوْ أَظْفَارِهِ شَيْئًا

7/7- KURBAN KESMEK İSTEYİP DE ZÜLHİCCENİN İLK ON GÜNÜNE GİREN BİR KİMSENİN SAÇLARINI YA DA TIRNAKLARINI KESMESİNİN NEHY OLUNDUĞU BABI

٥٠٨٩-١/٣٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ الْمَكِّيُّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ سَمِعَ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ يُحَدِّثُ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ إِذَا دَخَلَتْ الْعَشْرُ وَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضَحِّيَ فَلَا يَمَسَّ مِنْ شَعَرِهِ وَبَشَرِهِ شَيْئًا قِيلَ لِسُفْيَانَ فَإِنَّ بَعْضَهُمْ لَا يَرْفَعُهُ قَالَ لَكِنِّي أَرْفَعُهُ

5089-39/1- Bize İbn Ömer el-Mekkî de tahdis etti, bize Süfyan, Abdurahman b. Humeyd b. Abdurrahman b. Avf'tan tahdis ettiğine göre o Said b. el-Müseyyeb'i Um Seleme'den, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu diye tahdis ederken dinlemiştir: *"(Zülhiccenin) ilk on günü girip de biriniz kurban kesmek isterse sakın saçından ve teninden hiçbir şeye dokunmasın."*

Süfyan'a: Şüphesiz bazıları bunu merfu olarak rivayet etmiyorlar denilince o: Ama ben bunu merfu olarak rivayet ediyorum demiştir.[53]

٥٠٩٠-٢/٤٠- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ تَرْفَعُهُ قَالَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ وَعِنْدَهُ أُضْحِيَّةٌ يُرِيدُ أَنْ يُضَحِّيَ فَلَا يَأْخُذَنَّ شَعْرًا وَلَا يَقْلِمَنَّ ظُفُرًا

5090-40/2- Bunu bize İshak b. İbrahim de tahdis etti... Said b. el-Müseyyeb, Um Seleme'den -hadisi ref ederek (Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem))'e nispet ederek- şöyle buyurduğunu rivayet etti: *"(Zülhiccenin) ilk on günü girip de yanında kurban etmek istediği bir kurbanlığı bulunan hiçbir şekilde saçını kısaltmasın, tırnağını kesmesin"* buyurdu.[54]

---

53 Ebu Davud, 2791; Tirmizi, 1523; Nesai, 4373, 7374, 4375 -buna yakın-; İbn Mace, 3149, 3150; Tuhfetu'l-Eşrâf, 18152

54 5089 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

(5089-5090 numaralı hadisler)

(5089) *"İlk on günü girip de biriniz kurban kesmek isterse saçına ve tenine hiçbir şekilde dokunmasın."* Diğer rivayette (5090) *"saçını kısaltmasın, tırnağını kesmesin"* buyurulmaktadır.

İlim adamları kurban kesmek isteyen bir kimsenin Zülhicce'nin ilk onu girdikten sonra hükmü hakkında ihtilaf etmişlerdir. Said b. el-Müseyyeb, Rabia, Ahmed, İshak, Davud ve Şafii mezhebine mensup bazı kimseler böyle bir kimsenin saçını kısaltmasının, tırnaklarını kesmesinin kurban kesme zamanında kurbanını kesinceye kadar haram olduğunu söylemişlerdir.

Şafii ve mezhebine mensup diğer ilim adamları ise bunu yapmak haram değil tenzihen mekruhtur demişlerdir. Ebu Hanife mekruh değildir derken Mâlik bir rivayette mekruh değildir, bir başka rivayette ise mekruhtur, bir diğer rivayette vacip kurban için değil de tatavvu (nafile) kurban hakkında haramdır demiştir.

Haram olduğunu söyleyenler bu hadisleri delil göstermişlerdir. Şafii ve diğerleri ise Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın şu hadisini delil göstermişlerdir: "Ben, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hediyelik kurbanlıklarının gerdanlıklarını (ellerimle) bükerdim. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurbanlığına gerdanlık takar ve onu (harem bölgesine) gönderirdi. Kurbanlığı kesilinceye kadar Allah'ın kendisine helal kıldığı hiçbir şey de ona haram olmazdı." Bunu Buhari ve Müslim rivayet etmiştir. Şafii dedi ki: Hediyelik kurbanlığı göndermek kurban kesmek istemekten daha ileri bir şeydir. İşte bu da bunun haram olmadığına delildir. Bu husustaki nehy bildiren hadisleri de tenzihi mekruhluk olarak yorumlamıştır.

Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Tırnakların ve saçların kesilmesinin yasaklanışından kasıt ise tırnağı kesmek kırmak ya da başka bir suretle tırnağı almaktır. Traş etmek, kısaltmak, yolmak, yakmak yahut da hamam otu ile almak ya da başka yolla saçları izale etmenin yasaklanmasına gelince, ister koltuk altları ister bıyık ister etek ister baş ve isterse de bunların dışında beden saçlarının izale edilmesinin yasaklanmasına gelince, İbrahim el-Mervezî ve ondan başka mezhebimize mensup ilim adamları: Bedenin bütün bölümlerinin hükmü saç ve tırnağın hükmü gibidir. Bunun delili de bundan önceki *"saçından ve teninden hiçbir şeye dokunmasın"* hadisidir demişlerdir.

Mezhep âlimlerimiz der ki: Bu yasağın hikmeti cehennem ateşinden âzad edilmesi için vücudunun bütün parçalarının eksiksiz ve kâmil kalmasıdır. İhramlı olan kimseye benzemek olduğu da söylenmiştir. Yine mezhep

âlimlerimiz dedi ki: Bu bir yanlışlıktır. Çünkü böyle bir kişi kadınlardan uzak kalmaz, hoş koku sürünmeyi ve dikişli elbise giyinmeyi ve buna benzer ihramlı kimsenin yapmadığı herhangi bir işi de terk etmez.

٥٠٩١-٤١/٣- وَحَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ كَثِيرٍ الْعَنْبَرِيُّ أَبُو غَسَّانَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ إِذَا رَأَيْتُمْ هِلَالَ ذِي الْحِجَّةِ وَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضَحِّيَ فَلْيُمْسِكْ عَنْ شَعْرِهِ وَأَظْفَارِهِ

5091-41/3- Bana Haccac b. eş-Şair de tahdis etti, bize Yahya b. Kesir el-Anberî Ebu Gassan tahdis etti, bize Şu'be, Mâlik b. Enes'den tahdis etti, o Amr b. Müslim'den, o Said b. el-Müseyyeb'den, o Um Seleme'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Zülhicce hilalini gördüğünüz taktirde biriniz de kurban kesmek istiyorsa saçını ve tırnaklarını tutsun (kesmesin)"* buyurdu.[55]

٥٠٩٢-.../٤- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ الْهَاشِمِيُّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ عُمَرَ أَوْ عَمْرِو بْنِ مُسْلِمٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

5092-.../4- Bize Ahmed b. Abdullah b. el-Hakem el-Haşimi de tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Mâlik b. Enes'den tahdis etti. O Ömer yahut Amr b. Süleym'den bu isnad ile buna yakın olarak rivayet etti.[56]

Şerh

"Ömer b. Müslim'den, o Said b. el-Müseyyeb'den." Müslim bunu bu şekilde bütün bu rivayet yollarında ayn harfi ötreli olarak "Ömer" diye rivayet etmiştir. Ancak Hasan b. Ali el-Hulvânî'nin rivayet yolunda ayn harfi fethalı olarak "Amr"dır. Ahmed b. Abdullah b. el-Hakem'in rivayet yolunda da "Amr yahut Ömer" şeklindedir.

İlim adamları, ismi her iki şekilde de nakledilmiştir demişlerdir.

---

55 5089 numaralı hadisin kaynakları

56 5089 numaralı hadisin kaynakları

٥٠٩٣-٤٢/٥- وَحَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ الْعَنْبَرِيُّ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو اللَّيْثِيُّ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ أُكَيْمَةَ اللَّيْثِيِّ قَالَ سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ يَقُولُ سَمِعْتُ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ تَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ كَانَ لَهُ ذِبْحٌ يَذْبَحُهُ فَإِذَا أُهِلَّ هِلَالُ ذِي الْحِجَّةِ فَلَا يَأْخُذَنَّ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا مِنْ أَظْفَارِهِ شَيْئًا حَتَّى يُضَحِّيَ

5093-42/5- Bana Ubeydullah b. Muâz el-Anberî de tahdis etti. Bize babam tahdis etti. Bize Muhammed b. Amr el-Leysî, Ömer b. Müslim b. Ammar b. Ukeyme el-Leysî'den şöyle dediğini tahdis etti: Said b. el-Müseyyeb'i şöyle derken dinledim: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Um Seleme'yi şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kimin keseceği bir kurbanlığı varsa Zülhicce hilali doğdumu artık kurbanını kesinceye kadar saçından da tırnaklarından da bir şey almasın (kesmesin)"* buyurdu.[57]

Şerh

"(Ömer b. Müslim b.) Ammar b. Ukeyme el-Leys" Ukeyme ismi hemze ötreli kaf fethalı ye harfi sakin olup sonu he diye yazılan bir te (yuvarlak te) dir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in *"kimin kesecek bir kurbanlığı varsa"* buyruğundaki "zibh (kurbanlık)" kesmek istediği bir hayvan demektir. Dolayısı ile bu meful anlamında "fi'l" vezninde bir kelimedir. Mahmul (taşınan yük) anlamında "himl" gibidir. Yüce Allah'ın *"Biz ona pek büyük bir kurbanlığı (zibhi) fidye olarak gönderdik."* (Saffat, 107) buyruğu da bu anlamdadır.

٥٠٩٤-.../٦- و حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلْوَانِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُسْلِمِ بْنِ عَمَّارٍ اللَّيْثِيُّ قَالَ كُنَّا فِي الْحَمَّامِ قُبَيْلَ الْأَضْحَى فَاطَّلَى فِيهِ نَاسٌ فَقَالَ بَعْضُ أَهْلِ الْحَمَّامِ إِنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ يَكْرَهُ هَذَا أَوْ يَنْهَى عَنْهُ فَلَقِيتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ يَا ابْنَ أَخِي هَذَا حَدِيثٌ قَدْ نُسِيَ وَتُرِكَ حَدَّثَتْنِي أُمُّ سَلَمَةَ زَوْجُ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَعْنَى حَدِيثِ مُعَاذٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو

57 5089 numaralı hadisin kaynakları

5094-.../6- Bana Hasan b. Ali el-Hulvânî de tahdis etti, bize Ebu Usâme tahdis etti, bana Muhammed b. Amr tahdis etti, bize Amr b. Müslim b. Ammar el-Leysî tahdis edip dedi ki: Kurbandan kısa bir süre önce hamamda idik. Bazı kimseler hamam otu ile kasık kıllarını aldılar. Hamamdakilerden birisi: Said b. el-Müseyyeb bunu mekruh görüyor -yahut nehy ediyor- dedi. Ben de Said b. el-Müseyyeb ile karşılaşınca bunu ona söyledim. O: Kardeşimin oğlu! Bu unutulup terkedilen bir hadistir. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Um Seleme bana tahdis edip dedi ki deyip, Muâz'ın Muhammed b. Amr'dan rivayet ettiği hadis ile aynı manada hadisi rivayet etti.[58]

٥٠٩٥-.../٧- وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى وَأَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَخِي ابْنِ وَهْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي حَيْوَةُ أَخْبَرَنِي خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُسْلِمٍ الْجُنْدَعِيِّ أَنَّ ابْنَ الْمُسَيَّبِ أَخْبَرَهُ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ وَذَكَرَ النَّبِيَّ ﷺ بِمَعْنَى حَدِيثِهِمْ

5095-.../7- Bana Harmele b. Yahya ve İbn Vehb'in kardeşinin oğlu Ahmed b. Abdurrahman da tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb tahdis etti, bana Hayve haber verdi, bana Halid b. Yezid Said b. Ebu Hilal'den haber verdi. O Ömer b. Müslim el-Cundai'den rivayet ettiğine göre İbnu'l-Müseyyeb kendisine şunu haber vermiştir: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Um Seleme kendisine şunu haber verdi deyip, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den onların hadisleri ile aynı manada rivayet etti.[59]

Şerh

(5094) "Kurban bayramından az önce hamamda idik... Bana Um Seleme tahdis etti" deyip daha önce geçen hadisini zikretti.

"Bazı kimseler hamam otu kullanarak kasık kıllarını temizledi." Hamam lafzı müzekker olup sıcak su anlamındaki "hamîm"den türemiştir. Hadisteki "Said bunu mekruh görüyor" yani Zülhicce'nin on gününde kurban kesmek isteyen kimseler için saçlarını izale etmesini mekruh görüyor. Yoksa o sadece bu şekilde kılları izale etmeyi mekruh görüyor demek değildir. Yaptığımız bu açıklamanın delili ise onun Um Seleme'nin rivayet ettiği hadisi delil göstermesidir. Halbuki o hadiste bu şekilde kasık kıllarını izale etmek sözkonusu edilmemiştir. O hadiste sadece saçlarının izale edilmesinin yasağı vardır. İbn Abdilberr, İbnu'l- Müseyyeb'den Zülhicce'nin on günü içerisinde bu şekilde hamam otu kullanarak kasık kıllarını izale etmenin caiz olduğu görüşünü

58 5089 numaralı hadisin kaynakları
59 5089 numaralı hadisin kaynakları

nakletmektedir. Eğer bu nakil ondan sahih olarak gelmişse, onun kurban kesmek istemeyen bir kimseye böyle bir fetva verdiği şeklinde yorumlanır.

(5095) "Ömer b. Müslim el-Cundai" bundan önceki rivayette: "el-Leysî" nisbetini zikretmiş bulunmaktadır. "el-Cundai" ise cim harfi ötreli, nun harfi sakin, dal harfi fethalı ve ötreli (elcundui) de söylenebilir. Cunda, Leysoğullarının bir koludur. Kitabın baş taraflarında açıklaması geçmişti. Allah en iyi bilendir.

٨/٨- بَاب تَحْرِيمِ الذَّبْحِ لِغَيْرِ اللهِ تَعَالَى وَلَعْنِ فَاعِلِهِ

8/8- YÜCE ALLAH'TAN BAŞKASI ADINA HAYVAN KESMENİN HARAM KILINMASI VE BUNU YAPANA LANET OKUNDUĞU BABI

٥٠٩٦-٤٣/١- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَسُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ كِلَاهُمَا عَنْ مَرْوَانَ قَالَ زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْفَزَارِيُّ حَدَّثَنَا مَنْصُورُ بْنُ حَيَّانَ حَدَّثَنَا أَبُو الطُّفَيْلِ عَامِرُ بْنُ وَاثِلَةَ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُسِرُّ إِلَيْكَ قَالَ فَغَضِبَ وَقَالَ مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُسِرُّ إِلَيَّ شَيْئًا يَكْتُمُهُ النَّاسَ غَيْرَ أَنَّهُ قَدْ حَدَّثَنِي بِكَلِمَاتٍ أَرْبَعٍ قَالَ فَقَالَ مَا هُنَّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ قَالَ لَعَنَ اللهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَهُ وَلَعَنَ اللهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللهِ وَلَعَنَ اللهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا وَلَعَنَ اللهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الْأَرْضِ

5096-43/1- Bize Zuheyr b. Harb ve Süreyc b. Yunus da tahdis etti. İkisi Mervan'dan rivayet etti. Zuheyr dedi ki: Bize Mervan b. Muaviye el-Fezari tahdis etti, bize Mansur b. Hayyân tahdis etti, bize Ebu't-Tufeyl, Âmir b. Vasile tahdis edip dedi ki: Ali b. Ebu Talib (radıyallâhu anh)'ın yanında idim. Ona bir adam gelerek: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) sana gizlice ne söylerdi dedi. (Ebu Tufeyl) dedi ki: Ali öfkelendi ve: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanlardan gizlediği hiçbir şeyi bana gizlice söylemiş değildir. Ancak o bana dört kelime tahdis etmişti dedi. Adam: Peki onlar nedir ey müminlerin emiri dedi. (Ali) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Allah, babasına lanet okuyana lanet etsin, Allah, Allah'tan başkası adına kesene lanet etsin, Allah, bir suç işlemiş olanı barındırana lanet etsin, Allah, yerin alametlerini değiştirene lanet etsin"* buyurdu.[60]

60 Nesai, 4434; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10052

٥٠٩٧-٤٤/٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ سُلَيْمَانُ بْنُ حَيَّانَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَيَّانَ عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ قَالَ قُلْنَا لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَخْبِرْنَا بِشَيْءٍ أَسَرَّهُ إِلَيْكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ مَا أَسَرَّ إِلَيَّ شَيْئًا كَتَمَهُ النَّاسَ وَلَكِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ غَيَّرَ الْمَنَارَ

5097-44/2- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Ebu Halid el-Ahmer, Süleyman b. Hayyân, Mansur b. Hayyân'dan tahdis etti, o Ebu't-Tufeyl'den şöyle dediğini rivayet etti: Ali b. Ebu Talib (radıyallâhu anh)'a: Bize Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sana gizlice söylemiş olduğu bir şeyi haber ver dedik. Ali, O insanlardan bir şeyi gizlediği herhangi bir şeyi bana gizlice söylemiş değildir. Ama ben Onu şöyle buyururken dinledim dedi: *"Allah, Allah'tan başkası için kesene lanet etsin, Allah, bir suçluyu barındırana lanet etsin, Allah, anne babasına lanet edene lanet etsin, Allah, (yerin) işaretlerini değiştirene lanet etsin"*[61]

٥٠٩٨-٤٥/٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ أَبِي بَزَّةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ قَالَ سُئِلَ عَلِيٌّ أَخَصَّكُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِشَيْءٍ فَقَالَ مَا خَصَّنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِشَيْءٍ لَمْ يَعُمَّ بِهِ النَّاسَ كَافَّةً إِلَّا مَا كَانَ فِي قِرَابِ سَيْفِي هَذَا قَالَ فَأَخْرَجَ صَحِيفَةً مَكْتُوبٌ فِيهَا لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ سَرَقَ مَنَارَ الْأَرْضِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَهُ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا

5098-45/3- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Beşşâr -lafız İbnu'l-Müsennâ'ya ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis edip dedi ki: el-Kasım b. Ebu Bezze'yi, Ebu't-Tufeyl'den şöyle dedi diye tahdis ederken dinledim: Ali (radıyallâhu anh)'a: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) size özel bir şey tahsis etti mi diye soruldu. O şu cevabı verdi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bütün insanlara genel olarak söylememiş olduğu her hangi bir şeyi bize özel olarak tahsis etmiş değildir. Benim şu kılıcımın kırbasında olan müstesnâ. (Ebu Tufeyl) dedi ki: Sonra onda şu hususların yazılı olduğu bir sahife çıkar-

61 5096 numaralı hadisin kaynakları

dı: *"Allah, Allah'tan başkası adına kesene lanet etsin, Allah, yerin alametlerini çalana lanet etsin, Allah, babasına lanet edene lanet etsin, Allah, bir suçluyu barındırana lanet etsin."*[62]

Şerh

(5096-5098 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: (5096) *"Allah, babasına lanet edene lanet etsin... yerin alametlerini değiştirene lanet etsin."* Bir diğer rivayette (5097) *"Allah, anne babasına lanet edene lanet etsin"* denilmektedir. Şüphesiz baba ve anneyi lanetlemek büyük günahlardandır. Bu husus, İman Kitabı'nda açık bir şekilde şerh edilerek geçti.

Menarul ard: yerin alametlerinden kasıt sınırlarının alamet ve işaretleridir.

Dal harfi kesreli olarak muhdis ise yeryüzünde bir fesat çıkartan (günahkar, suçlu kimse) demektir. Buna dair açıklama da Hacc Kitabı'nın son taraflarında geçti.

Allah'tan başkası için, (başkası adına) kesmekten maksat ise yüce Allah'tan başkası adını anarak kesmektir. Puta, haça, Musa'ya ya da İsa'ya -Allah'ın salat ve selamları onlara- yahut Kabe'ye ve benzeri varlıklara (onlar için, onlar adına) kesen kimsenin durumu gibi. Bütün bunlar haramdır. Böyle bir şekilde kesilen hayvan da helal değildir. Kesen kişinin müslüman, nasrani ya da yahudi olması arasında bir fark yoktur. Şafii bunu açıkça ifade etmiştir. Mezhep âlimlerimiz de bu hususta ittifak halindedirler. Eğer bununla birlikte yüce Allah'tan başka kendi adına kesileni ta'zim etmeyi ve ona ibadet etmeyi de kastetmiş ise bu iş bir küfür olur. Eğer bu şekilde kesen kişi bundan önce müslüman ise böyle bir kesim ile artık mürted olur.

Mezhep âlimlerimizden Şeyh İbrahim el-Mervezi'nin naklettiğine göre sultanın karşılanması esnasında ona yakınlaşmak amacı ile hayvan kesmek hakkında Buhara âlimleri haram olduğuna dair fetva vermişlerdir. Çünkü böyle bir suretle kesilen hayvan yüce Allah'tan başkasının adı anılarak kesilen hayvanlardan sayılır.

Rafii dedi ki: Ama böyle bir kesim sadece sultanın gelişine sevinmelerinden dolayı olur. Bu sebeple bu bir çocuğun doğması sebebi ile kesilen akika gibidir. Bunun gibi bir maksatla kesilen hayvanın haram olması gerekmez. Allah en iyi bilendir.

62 5096 numaralı hadisin kaynakları

Bir adamın Ali (radıyallâhu anh)'a: "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) sana gizlice neler söylerdi" demesi üzerine kızmasına gelince; bu hadis ile Rafizilerin, şiilerin ve imamiyenin Ali (radıyallâhu anh)'a vasiyette bulunduğu ve bundan başka benzeri uydurma ve iddialarının batıl ve asılsız olduğu belirtilmektedir.

Ayrıca bu hadiste, ilmin yazılmasının caiz olduğu hükmü vardır. Bu da şu anda üzerinde icma olunmuş bir husustur. Biz bu meseleyi daha önce birkaç yerde sözkonusu etmiş bulunuyoruz.

(5098) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bütün insanlara genel olarak bildirmediği herhangi bir şeyi bize özel olarak vermemiştir. Şu kılıcımın kınında bulunan müstesnâ." Buradaki "kâffeten: genel olarak" lafzı bu şekilde hal olarak kullanılır. Musannıfların yazdıkları eserlerin bir çoğunda muzaf ve harf-i tarifli olarak kullanılmasına gelince, mesela: Hâza kavlu kâffetul ulema: Bu bütün ilim adamlarının sözüdür (görüşüdür) ile mezhebul kâffe: genelin görüşü, kanaatidir gibi kullanımları avamın yanlış konuşmaları ve tahrifleri arasında sayılan bir hatadır.

"Kîrab: kın" kaf harfi kesrelidir. Bu da içine kını ile kılıcın ve diğer hafif araç gereçlerin içine konulduğu torbadan (heybeden) daha latif deriden bir kaba denilir. Allah en iyi bilendir.

٣٦/٢٤- كِتَابُ الْأَشْرِبَةِ

36/24- İÇECEKLER KİTABI

١/١- بَاب تَحْرِيمِ الْخَمْرِ وَبَيَانِ أَنَّهَا تَكُونُ مِنْ عَصِيرِ الْعِنَبِ وَمِنَ التَّمْرِ وَالْبُسْرِ وَالزَّبِيبِ وَغَيْرِهَا مِمَّا يُسْكِرُ

1/1- HAMR'IN (ŞARABIN) HARAM KILINDIĞI VE ŞARABIN ÜZÜM, KURU HURMA, TAZE HURMANIN SIKILMASINDAN, KURU ÜZÜMDEN VE BUNDAN BAŞKA SARHOŞLUK VEREN DİĞER ŞEYLERDEN YAPILDIĞININ BEYANI BABI

٥٠٩٩-١/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ حُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ أَصَبْتُ شَارِفًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي مَغْنَمٍ يَوْمَ بَدْرٍ وَأَعْطَانِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ شَارِفًا أُخْرَى فَأَنَخْتُهُمَا يَوْمًا عِنْدَ بَابِ رَجُلٍ مِنْ الْأَنْصَارِ وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَحْمِلَ عَلَيْهِمَا إِذْخِرًا لِأَبِيعَهُ وَمَعِي صَائِغٌ مِنْ بَنِي قَيْنُقَاعَ فَأَسْتَعِينَ بِهِ عَلَى وَلِيمَةِ فَاطِمَةَ وَحَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ يَشْرَبُ فِي ذَلِكَ الْبَيْتِ مَعَهُ قَيْنَةٌ تُغَنِّيهِ فَقَالَتْ أَلَا يَا حَمْزُ لِلشُّرُفِ النِّوَاءِ فَثَارَ إِلَيْهِمَا حَمْزَةُ بِالسَّيْفِ فَجَبَّ أَسْنِمَتَهُمَا وَبَقَرَ خَوَاصِرَهُمَا ثُمَّ أَخَذَ مِنْ أَكْبَادِهِمَا قُلْتُ لِابْنِ شِهَابٍ وَمِنْ السَّنَامِ قَالَ قَدْ جَبَّ أَسْنِمَتَهُمَا فَذَهَبَ بِهَا قَالَ ابْنُ شِهَابٍ قَالَ عَلِيٌّ فَنَظَرْتُ إِلَى مَنْظَرٍ أَفْظَعَنِي فَأَتَيْتُ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ وَعِنْدَهُ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ فَأَخْبَرْتُهُ الْخَبَرَ فَخَرَجَ وَمَعَهُ زَيْدٌ وَانْطَلَقْتُ مَعَهُ فَدَخَلَ عَلَى حَمْزَةَ فَتَغَيَّظَ عَلَيْهِ فَرَفَعَ حَمْزَةُ بَصَرَهُ فَقَالَ هَلْ أَنْتُمْ إِلَّا عَبِيدٌ لِآبَائِي فَرَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُقَهْقِرُ حَتَّى خَرَجَ عَنْهُمْ

5099-1/1- Bize Yahya b. Yahya et-Temîmî tahdis etti, bize Haccac b. Muhammed, İbn Cureyc'den haber verdi, bana İbn Şihâb, Ali b. Huseyn b.

Ali'den tahdis etti, o babasından, o Ali b. Ebu Talib (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bedir günü ganimetler arasında Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte iken bana yaşlıca bir dişi deve düştü. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bana bir diğer yaşlı deve daha verdi. Ben bu iki deveyi bir gün Ensar'dan bir adamın kapısının yanında çöktürmüştüm. Beraberimde Kaynukaoğullarından bir kuyumcu da bulunduğu halde o develere satmak maksadıyla izhir otu yüklemek istiyordu. Böylelikle onun Fatıma (radıyallâhu anhâ) ile düğünümüzün yemeği için bir katkı sağlamasını istiyordum. Hamza b. Abdulmuttalib de o evde içki içiyordu. Beraberinde ona şarkı söyleyen bir cariye de vardı. Bu cariye: Ey Hamza! Şu semiz mi semiz develere kalkıp bir baksana dedi. Bunun üzerine Hamza derhal kılıçla yanlarına kalkıp gitti. Hörgüçlerini kesti, böğürlerini yardıktan sonra da ciğerlerinden bir miktar aldı.

(İbn Cureyc) dedi ki: İbn Şihâb'a: Hörgüçlerden de mi (aldı) dedim. O: Hörgüçlerini kesip alıp götürdü dedi. İbn Şihâb dedi ki: Ali dedi ki: Ben gerçekten beni düşüren bir manzara ile karşılaştım. Derhal Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gittim. Huzurunda Zeyd b. Harise de vardı. Ona durumu haber verince beraberinde Zeyd ile birlikte çıktı. Ben de onunla birlikte gittim. Hamza'nın yanına girip ona kızdı. Hamza başını ona doğru kaldırıp baktı ve: Sizler benim babalarımın kölelerinden başka nesiniz ki dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bunun üzerine gerisin geri döndü ve nihayet yanlarından çıkıp gitti.[63]

٥١٠٠-.../٢- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5100-.../2- Bunu bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bana Abdurrezzak haber verdi, bana İbn Cureyc bu isnad ile aynısını rivayet etti.[64]

٥١٠١-٢/٣- وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ كَثِيرِ بْنِ عُفَيْرٍ أَبُو عُثْمَانَ الْمِصْرِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ أَنَّ حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَلِيًّا قَالَ كَانَتْ لِي شَارِفٌ مِنْ نَصِيبِي مِنْ الْمَغْنَمِ يَوْمَ بَدْرٍ وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَعْطَانِي شَارِفًا مِنْ الْخُمُسِ يَوْمَئِذٍ فَلَمَّا أَرَدْتُ أَنْ أَبْتَنِيَ بِفَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَاعَدْتُ رَجُلًا

63 Buhari, 2089, 2375, 3091, 4003, 5793; Ebu Davud, 2986; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10069
64 5099 numaralı hadisin kaynakları

صَوَّاغًا مِنْ بَنِي قَيْنُقَاعَ يَرْتَحِلُ مَعِيَ فَنَأْتِي بِإِذْخِرٍ أَرَدْتُ أَنْ أَبِيعَهُ مِنَ الصَّوَّاغِينَ فَأَسْتَعِينَ بِهِ فِي وَلِيمَةِ عُرْسِي فَبَيْنَا أَنَا أَجْمَعُ لِشَارِفَيَّ مَتَاعًا مِنَ الْأَقْتَابِ وَالْغَرَائِرِ وَالْحِبَالِ وَشَارِفَايَ مُنَاخَانِ إِلَى جَنْبِ حُجْرَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَجَمَعْتُ حِينَ جَمَعْتُ مَا جَمَعْتُ فَإِذَا شَارِفَايَ قَدِ اجْتُبَّتْ أَسْنِمَتُهُمَا وَبُقِرَتْ خَوَاصِرُهُمَا وَأُخِذَ مِنْ أَكْبَادِهِمَا فَلَمْ أَمْلِكْ عَيْنَيَّ حِينَ رَأَيْتُ ذَلِكَ الْمَنْظَرَ مِنْهُمَا قُلْتُ مَنْ فَعَلَ هَذَا قَالُوا فَعَلَهُ حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَهُوَ فِي هَذَا الْبَيْتِ فِي شَرْبٍ مِنَ الْأَنْصَارِ غَنَّتْهُ قَيْنَةٌ وَأَصْحَابَهُ فَقَالَتْ فِي غِنَائِهَا أَلَا يَا حَمْزُ لِلشُّرُفِ النِّوَاءِ فَقَامَ حَمْزَةُ بِالسَّيْفِ فَاجْتَبَّ أَسْنِمَتَهُمَا وَبَقَرَ خَوَاصِرَهُمَا فَأَخَذَ مِنْ أَكْبَادِهِمَا فَقَالَ عَلِيٌّ فَانْطَلَقْتُ حَتَّى أَدْخُلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَعِنْدَهُ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ قَالَ فَعَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي وَجْهِي الَّذِي لَقِيتُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا لَكَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَاللَّهِ مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ قَطُّ عَدَا حَمْزَةُ عَلَى نَاقَتَيَّ فَاجْتَبَّ أَسْنِمَتَهُمَا وَبَقَرَ خَوَاصِرَهُمَا وَهَا هُوَ ذَا فِي بَيْتٍ مَعَهُ شَرْبٌ قَالَ فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِرِدَائِهِ فَارْتَدَاهُ ثُمَّ انْطَلَقَ يَمْشِي وَاتَّبَعْتُهُ أَنَا وَزَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ حَتَّى جَاءَ الْبَابَ الَّذِي فِيهِ حَمْزَةُ فَاسْتَأْذَنَ فَأَذِنُوا لَهُ فَإِذَا هُمْ شَرْبٌ فَطَفِقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَلُومُ حَمْزَةَ فِيمَا فَعَلَ فَإِذَا حَمْزَةُ مُحْمَرَّةٌ عَيْنَاهُ فَنَظَرَ حَمْزَةُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ صَعَّدَ النَّظَرَ إِلَى رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ صَعَّدَ النَّظَرَ فَنَظَرَ إِلَى سُرَّتِهِ ثُمَّ صَعَّدَ النَّظَرَ فَنَظَرَ إِلَى وَجْهِهِ فَقَالَ حَمْزَةُ وَهَلْ أَنْتُمْ إِلَّا عَبِيدٌ لِأَبِي فَعَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ ثَمِلٌ فَنَكَصَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى عَقِبَيْهِ الْقَهْقَرَى وَخَرَجَ وَخَرَجْنَا مَعَهُ وَحَدَّثَنِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قُهْزَاذَ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ يُونُسَ عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5101-2/3- Bana Ebu Bekr b. İshak da tahdis etti... Bana Yunus b. Yezid, İbn Şihâb'dan tahdis etti, bana Ali b. Huseyn b. Ali'nin haber verdiğine göre, Hüseyn b. Ali de kendisine şunu haber vermiştir: Ali (radıyallâhu anh) dedi ki: Bedir günü ganimetlerden payıma düşen bir semiz devem vardı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bana o günkü (beytülmale ait) beşte birden bir semiz deve daha vermişti. Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızı Fatıma ile evlenmek isteyince Kaynuka oğullarından kuyumcu bir adam ile de be-

nimle gelmesi için sözleşmiştim. Böylelikle izhir otu getirecektik. Ben de onu kuyumculara satıp onun bedeli ile vereceğim düğünümün yemeğine katkıda bulunsun istemiştim. Ben o iki devem için semer, çuval ve iplerden oluşan gerekli eşyalarımı toplamak için uğraşırken develerim de Ensar'dan bir adamın bir odasının yanı başında çökmüş vaziyette idi. Toplayacaklarımı topladığım zaman bir de ne göreyim. Develerimin hörgüçleri kesilmiş, böğürleri deşilmiş, ciğerlerinin bir kısmı alınmıştı. Onların bu halini görünce gözlerime sahip olamadım. Bunu kim yaptı dedim. Oradakiler: Bunu Abdulmuttalib oğlu Hamza yaptı. İşte O şu evde Ensar'dan bir kaç kişi ile birlikte içki içiyor. Bir şarkıcı cariye ona ve arkadaşlarına şarkı söyleyip şarkısında: Ey Hamza! Şu semiz mi semiz develere kalkıp bir baksana, dedi. Bunun üzerine Hamza da kılıcı ile kalkıp üzerlerine yürüdü. Hörgüçlerini kesti, böğürlerini yardı, ciğerlerinin bir kısmını aldı dediler.

Ali dedi ki: Bunun üzerine ben de gittim ve nihayet Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna vardım. Yanında Zeyd b. Harise de vardı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüzümden ne ile karşılaşmış olduğumu anladı. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Neyin var"* buyurdu. Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Allah'a yemin olsun ki bugün gibisini hiç görmedim. Hamza benim develerimin üzerine saldırıp onların hörgüçlerini kesti, böğürlerini yardı. Şimdi de o bir evde beraberinde içki arkadaşları ile birlikte bulunuyor dedim. (Ali (radıyallâhu anh) devamla) dedi ki: Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kaftanının getirilmesini istedi. Onu giyindi. Sonra kalkıp gitti. Ben ve Zeyd b. Harise de arkasından gittik. Nihayet Hamza'nın bulunduğu evin kapısına geldi. İzin istedi, Ona izin verdiler. Onların içkili olduklarını gördü. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaptıklarından ötürü Hamza'yı kınamaya koyulunca Hamza'nın gözlerinin kızarmış olduğunu gördü. Hamza Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir baktı. Sonra Onun dizlerine doğru bakışını yükseltti. Sonra bakışını daha da yukarıya kaldırdı, göbeğine baktı. Sonra yine daha yukarıya başını kaldırdı, yüzüne baktı. Sonra da Hamza: Siz babamın kölelerinden başka nesiniz ki dedi.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) böylelikle onun sarhoş olduğunu anladı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de hemen arkasını döndü, dışarı çıktı biz de Onunla birlikte çıktık.

Bunu bana Muhammed b. Abdullah b. Kuzaz da tahdis etti, bana Abdullah b. Osman, Abdullah b. el-Mübârek'den tahdis etti, o Yunus'dan, o Zührî'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.[65]

65 5099 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

(5099-5101 numaralı hadisler)

(5099) "Bana semiz bir dişi deve isabet etmişti." Şârif, semiz dişi deve demektir. Çoğulu şuruf ve şurf diye gelir.

"Beraberinde Kaynukaoğullarından bir kuyumcu da bulunduğu halde satmak maksadı ile onlara izhir yükleyip taşıtmak istiyordum..." Kaynuka ismi nun harfi ötreli ve kesreli (kaynika şeklinde) ve fethalı (kaynaka şeklinde) söylenir. Bunlar Medine yahudilerinden bir taifedir. Bulundukları yerin kastedilmesi halinde munsarıf kullanılabilir. Kabile ya da taifenin kastedilmesi halinde de gayri munsarıf olabilir.

Hadisten düğün için düğün yemeği yapmanın meşru olduğu anlaşılmaktadır. Çokça malı olan ile hiç malı olmayan arasında da bir fark yoktur. Mesele daha önce Nikah Kitabı'nda geçmiş bulunmaktadır. Yine bu hadisten çeşitli işlerde ve kazanç elde etmek hususlarında yahudi kimsenin yardımını almanın caiz olduğu anlaşıldığı gibi kazanç elde etmek maksadıyla ot toplayıp satmanın caiz olduğu bunun kişinin mertliğini eksiltmeyeceği, aynı şekilde kuyumculara yakılacak şeyleri satmanın onlarla ticari muamelelerde bulunmanın caiz olduğu hükümleri de anlaşılmaktadır.

"Kayne" kaf harfi fethalı olarak şarkıcı cariye demektir.

"Ey Hamza! Şu semiz mi semiz develere kalkıp bir baksana." eş-Şurf ile eş-şuruf "şârif" demek olup semiz deve anlamındadır. "Niva" de nâviyenin çoğulu olup şişman semiz develer demektir. Semiz anlamında belirttiğimiz üzere nun harfi kesreli ve medli olarak "niva'" söyleyişi Buhari ve Müslim'in Sahihlerinde olsun başka kaynaklarda olsun rivayetlerde meşhur ve doğru olan söyleyiştir. Bazı nüshalarda ise ye harfi ile "en-neva" diye geçmekte ise de bu bir tahriftir. Hattâbî dedi ki: Bunu İbn Cerir, şin ve re harfleri fethalı olarak "veşşerafin neva" diye rivayet etmiştir. Bunu uzak olmak diye de açıklamıştır. Hattâbî'nin dediğine göre muhakkiklerin çoğunluğu da bunu böylece rivayet etmiştir. Ayrıca bunun rivayet ve açıklaması ile yanlış olduğunu da ifade etmiştir.

Müslim'den başka kaynaklarda bu şiirin tamamı şu şekilde gelmiştir:

"Ey Hamza! Şu semiz mi semiz develere bir baksana
Avluda bağlı bulunuyorlar, işte şurada
Sapla onların boğazlarına derhal bıçağını
Boyansınlar kızıla haydi akıt kanlarını
Lezzetli taraflarından içki mezeleri çabuk gelsin sayende
İster ince dilimlenip pişirilsin isterse de kebap olsun."

"Her iki devenin de hörgücünü kesti." Diğer rivayette (5101) "cebbe" yerine "ictebbe" şeklindedir. Buhari'nin bir rivayetinde de bu "ecebbe"dir. Ama bu lugatte garib bir söyleyiştir. Kesti anlamındadır.

"Böğürlerini de yardı." Hamza (radıyallâhu anh)'ın içki içip iki devenin hörgüçlerini kesip böğürlerini yarması, etlerinden yemesi ve yaptığı diğer bu işleri sebebi ile hiçbirisinde onun için günah yoktur. Asıl içki içip sarhoş olmak o zaman mübahtı. Çünkü onun bu yaptıkları içkinin haram kılınmasından önce idi. Bazıları sarhoş olmanın her zaman haram olduğu şeklinde söylediği bu sözlerin herhangi bir anlamı yoktur, bâtıldır, aslı astarı bulunmamaktadır. Kesinlikle böyle bir şey bilinmiyor. Geri kalan diğer işleri ise Hamza mükellef olmadığı bir halde işlemiştir. Bundan dolayı bir ihtiyacı dolayısı ile bir ilaç içip o ilaç sebebi ile aklı başından giden yahut da sirke sandığı bir şeyi içip şarap olduğu ortaya çıkan, yahut da bir içki içmeye zorlandığı için içip sarhoş olan kimsenin durumunda olduğu gibi onun için de bir vebal yoktur. Çünkü o sarhoşluk halinde mükellef değildir ve bu durumda iken yaptıklarından ötürü onun için bir günah olmadığında da görüş ayrılığı yoktur. Telef ettiği şeylerin tazminatının ise onun malından ödenmesi gerekir. Ali (radıyallâhu anh)'ın telef ettiklerinin değerini öğrendikten sonra bundan onu ibra etmiş olması yahut da daha sonra Hamza'nın bu telef ettiklerinin bedelini ona ödemiş olması ya da Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in nezdindeki saygınlığı ve değeri dolayısı ile onun büyük hakkı, ona sevgisi ve akrabalığı dolayısı ile onun adına ödemiş olması ihtimalleri vardır.

Ömer b. Şeybe'nin kitabında Ebu Bekr b. Ayyaş'ın rivayeti ile belirtildiği üzere Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hamza'ya o iki dişi devenin tazminatını ödetmiştir.

İlim adamlarının icma ile kabul ettiklerine göre sarhoşun telef ettiği malların -deli gibi- tazminatını ödemesi gerekir. Çünkü tazminat ödemek için mükellef olmak şartı aranmaz. Bundan dolayı şanı yüce Allah kitabında hata yolu ile öldürmede diyet ve kefareti farz kılmıştır. Burada sözü edilen kesilen hörgüç eğer daha önceden kesilmemiş ise müslümanların icmaı ile haramdır. Çünkü canlı bir hayvandan ayrılıp kesilen bir şey ölüdür. Bu hususta Sünen kitaplarında meşhur bir hadis vardır. Bununla birlikte önce onları kesmiş olması ihtimali de vardır. Az önce kaydettiğimiz şiir de buna delil teşkil etmektedir. Eğer onları kesmiş ise etleri ilim adamlarının ittifakı ile helaldir. Ancak ikrime, İshak ve Davud'dan nakledilen hırsız, gasıp ya da saldırgan bir kimsenin kestikleri helal olmaz şeklindeki görüşleri bundan müstesnâdır. Ama cumhurun kabul ettiği ve doğru olan kanaat helal olduğudur.

Şayet önceden onları kesmemiş ise ve onların hörgüçlerinden yediği de sabit olmuşsa bu mübah bir sarhoşluk halinde yediği bir şey demektir ve az önce geçtiği gibi bundan dolayı onun için günah sözkonusu değildir. Allah en iyi bilendir.

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gerisin geri döndü. Diğer rivayette (5101) "gerisin geriye topukları üzerine dönüp gitti" denilmektedir. Dil bilginlerinin ve başka bilginlerin çoğunluğu "el-kahkara: Senin yanında yüzü sana dönük olduğu halde gerisin geri gitmek" demektir. Ebu Amr ise hızlıca geri dönmek diye açıklamıştır. Buna göre bunun anlamı hızlıca çıkıp gitti demek olur. Ama birinci anlam bilinen meşhur anlamdır. Bu şekilde yüzü ona dönük olduğu halde gitmesi ise sarhoşluğun etkisi altında bulunduğundan ötürü arkasını dönecek olursa hoşlanmayacağı bir işi Hamza (radıyallâhu anh)'ın yapabilme ihtimalinden korktuğundan dolayıdır.

(5101) "Onu kuyumculara satmak istedim." Müslim'in bütün nüshalarında bu şekildedir. Buhari'nin bablarından birisinde ise yine bu şekildedir (yani satmak fiili "min" harfi cerri ile kullanılmıştır). İşte bunda fukahanın ona bir elbise sattım, onu evlendirdim, ona bir cariye hibe ettim vb. tabirler de bu harfi cerri kullanmalarının doğru olduğuna bir delil vardır. Ama fasih olan buradan "min" harfi cerrinin hazfedilmesidir. Çünkü fiil bizatihi geçişlidir. Fakat bu kullanımlarda "min"in kullanılması da sahihtir. Arapların dilinde bu çokça görülen bir şeydir. Ben Tehzibu'l-Lugat adlı eserimde, mim ve nun'un birlikte kullanıldığı bölümde bir çok benzerini bir arada zikrettim. Bu durumda ehfaş ile ona muvafakat ederek vacip (bağlayıcı) hususlarda fazladan getirilmesini kabul edenlerin kanaatine göre "min" Zâid olur.

"İki dişi devem çökmüş bulunuyor." Nüshaların bir çoğunda bu şekilde "munahâni: çökmüş bulunuyor" şeklindedir. Bazılarında ise te harfi fazlası ile "münahatâni" şeklindedir. Buhari nüshalarında da bu şekilde bir ihtilaf vardır. Her ikisi de sahihtir. Mana itibari ile müennes lafız itibari ile müzekker getirilmiştir.

"Ben develerim için semer, çuval ve ip gibi gerekli eşyaları toplarken... hörgüçlerinin kesilmiş olduğunu gördüm." Diyarımızdaki nüshaların bazısında bu şekildedir. Kadı Iyaz da kendi bölgelerindeki nüshaların bir çoğunda Ensar'dan olan adamın söylediği sözün akabindeki "vecematü: topladım" lafzı bizim diyarımızın nüshalarının bir çoğunda kaydedilmemiştir. Diğer taraftan bazı nüshalarda da "hine cematu: topladığım zaman" yerine "hatta cematu: toplayıncaya kadar" şeklindedir.

"Bir de ne göreyim! Hörgüçleri kesilmiş bulunuyor." Nüshaların bir çoğunda (iki devem anlamındaki lafız) şârifeyye" şeklinde bazılarında ise "şârifâye" şeklindedir. Doğrusu da budur. Ya da "şarifetâye" demesidir. Ancak tekil lafzı ile sondaki ye harfi şeddesiz olarak "şarifi" diye okunması ve bununla semiz deve anlamındaki "şarif"in cinsinin (türünün) kastedilmesi hali müstesnâdır. O taktirde iki semiz deve kapsamına girer. Allah en iyi bilendir.

"Develerimin bu halini görünce gözlerimi tutamadım." Onun bu şekilde üzülüp ağlamasının sebebi ise Fatıma (radıyallâhu anhâ)'ya karşı ona hazırlayacağı çeyiz ve onun işine gereken ilgiyi göstermek hususlarında kusurlu davranacağından korkması dolayısıyladır. Aynı şekilde böylelikle Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı da kusurlu olmuş olacaktı. Yoksa bunlar sıradan bir dünya malı olan sırf iki deve olduklarından dolayı üzülüp ağlamamıştı. Aksine açıkladığımızdan dolayı böyle üzülmüştü. Allah en iyi bilendir.

"İşte o Ensar'dan içki içen bir topluluk ile birlikte bu evdedir." Şin harfi fethalı, re harfi sakin olarak "şerb" içki içen topluluk demektir.

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kaftanının getirilmesini istedi ve onu giyindi." Bütün nüshalarda bu şekilde "fertedâhu: onu giyindi" diye kaydedilmiştir. İşte buradan rida (denilen kaftan) giyinmenin caiz olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Buhari bunun için bir bab da açmıştır.

Ayrıca büyük bir zat, eğer evinden dışarı çıkacak olursa güzel elbiselerini giyinir ve evinde yalnız başında iken üzerindeki elbiseler ile yetinmez. Bu davranış ise mertçe davranışlardan ve sevilen adabdandır.

"Hamza'yı kınamaya başladı." (Başladı anlamındaki) "tafika" fiili fe harfi kesreli de söylenebilir (tafaka şeklinde) fethalı da söylenebilir. Bunu Kadı Iyaz ve başkaları da nakletmiştir. Meşhur olan ise kesreli söyleyiştir. Kur'ân-ı Kerim'de de böyle kullanılmıştır. Nitekim yüce Allah: *"Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı"* (Sad, 33) buyruğunda böyle kullanılmıştır.

٥١٠٢-٣/٤- حَدَّثَنِي أَبُو الرَّبِيعِ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ الْعَتَكِيُّ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ يَعْنِي ابْنَ زَيْدٍ أَخْبَرَنَا ثَابِتٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كُنْتُ سَاقِيَ الْقَوْمِ يَوْمَ حُرِّمَتْ الْخَمْرُ فِي بَيْتِ أَبِي طَلْحَةَ وَمَا شَرَابُهُمْ إِلَّا الْفَضِيخُ الْبُسْرُ وَالتَّمْرُ فَإِذَا مُنَادٍ يُنَادِي فَقَالَ اخْرُجْ فَانْظُرْ فَخَرَجْتُ فَإِذَا مُنَادٍ يُنَادِي أَلَا إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ قَالَ فَجَرَتْ فِي سِكَكِ الْمَدِينَةِ فَقَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ اخْرُجْ فَاهْرِقْهَا فَهَرَقْتُهَا فَقَالُوا أَوْ قَالَ بَعْضُهُمْ

قُتِلَ فُلَانٌ قُتِلَ فُلَانٌ وَهِيَ فِي بُطُونِهِمْ قَالَ فَلَا أَدْرِي هُوَ مِنْ حَدِيثِ أَنَسٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

5102-3/3- Bana Ebu Rabî' Süleyman b. Davud el-Atekî tahdis etti, bize Hammâd -yani b. Zeyd- tahdis etti, bize Sabit, Enes b. Mâlik'den şöyle dediğini haber verdi: İçki haram kılındığı günü Ebu Talha'nın evinde içki içenlere sâkilik yapan ben idim. O gün için içtikleri içki ise fadih denilen koruk hurma içkisi ile kuru hurma içkisi idi. Derken bir münadinin seslendiğini duyduk. (Ebu Talha): Çık da bir bak dedi. Ben dışarı çıktığımda bir münadinin: Şunu bilin ki şarap haram kılındı diye sesleniyordu. Bunun üzerine Medine sokaklarında şarap aktı. Ebu Talha da bana: Çık ve onu dök, dedi. Ben de onu döktüm. Bunun üzerine onlar -yahut birileri-: filan ve filan o (şarap) karınlarında olduğu halde öldürüldü dediler. (Ravi) dedi ki: Bu cümlenin Enes'in hadisinden olup olmadığını bilmiyorum- Bunun üzerine aziz ve celil Allah da: *"İman edip salih amel işleyenlere takva sahibi olup iman edip salih amel işlemeleri şartı ile içtikleri şeyler hususunda onlara bir günah yoktur"* (Mâide, 93) buyruğunu indirdi.[66]

Şerh

"O sırada onların içkileri ancak fadih denilen taze hurma ve kuru hurmadan yapılırdı." İbrahim el-Harbi dedi ki: Fadih taze hurmanın bölünerek üzerine su dökülmesi ve kaynayıncaya kadar bırakılmasıdır. Ebu Ubeyd de: Ateş değdirilmeksizin bölünen taze hurmaya denilir demiştir. Eğer onunla birlikte kuru hurma varsa ona halid (karışım) denilir. Müslim'in zikrettiği bu hadislerde sarhoşluk veren bütün şıraların haram kılındıkları ve hepsine hamr (içki, şarap) denileceği açıkça ifade edilmektedir. Bu hususta taze hurma ile kuru hurmanın nebizi, rutab (taze hurma), busr (koruk hurma), kuru üzüm, arpa, darı, bal ve başkaları arasında bir fark yoktur. Hepsi haram kılınmış olup bunların hepsine de "hamr" adı verilir. Bizim mezhebimiz budur. Mâlik, Ahmed, selef ve halefin büyük çoğunluğu da böyle demişlerdir.

Basralılardan bazı kimseler: Haram olan ancak sıkılmış üzüm suyu ile ıslatılmış çiğ kuru üzüm suyu (ndan yapılandır) demişlerdir. Bunların pişmiş ve çiğ olanına ve bunların dışındakilerden pişirilmiş olanına gelince, içilip sarhoşluk vermediği sürece helaldir demişlerdir.

66 Buhari, 4620; Ebu Davud, 3673; Tuhfetu'l-Eşrâf, 292

Ebu Hanife de şöyle demektedir: Hurma ve üzüm ağaçlarının meyvelerinin sıkılmış suları ancak haram olur. Buna göre üzümden yapılan şarabın azı da çoğu da haramdır. Ancak üçte ikisi gidinceye kadar pişirilmesi hali müstesnâdır. Islatılmış kuru hurma ve kuru üzüme gelince, bunlara üzüm şarabında gözönünde bulundurulduğu gibi herhangi bir sınırı gözönünde bulundurmaksızın az miktarda ateş değmiş olsa dahi pişirilmiş olanları helaldir. O dedi ki: Ama bunun çiğ olanı haramdır fakat onu içene had uygulanmaz. Bütün bunlar içip de sarhoş olmadığı taktirde sözkonusudur. Eğer sarhoşluk verecek olursa müslümanların icmaı ile haramdır.

Cumhur Kur'ân ve sünneti delil göstermişlerdir. Kur'ân'dan delili şanı yüce Allah'ın hamrın (şarabın) haram kılınış illetinin Allah'ı anmaktan ve namazı alıkoymak olduğuna dikkat çekmiştir. Bu illet (gerekçe) ise sarhoşluk vericilerin hepsinde bulunmaktadır. O halde bu hükmün hepsi hakkında genelleştirilmesi de gereklidir.

Eğer: Bu husus sarhoşluk vermekle ortaya çıkar, bunun haram olduğu üzerinde de icma bulunmaktadır denilecek olursa biz de deriz ki: Sarhoşluk vermese dahi üzümden sıkılmış olan (şarab)'ın haram olduğunu icma ile kabul etmişlerdir. Şanı yüce Allah da bunun haram kılınış illetini az önce geçdiği şekilde tespit etmiştir. Eğer onun dışındakiler de bu manada olursa o taktirde hükmün hepsi hakkında genelleştirilmesi gerekir. Bu durumda haram kılış sarhoşluk veren tür ile alakalı olur. Adeten türden gerçekleşen durumu da illet olarak göstermiştir.

El-Mazeri dedi ki: Bu şekildeki bir istidlal bu meselede delil gösterilen bütün hususlardan daha güçlüdür. Devamla şunları söyler: Ayrıca bizim delil göstermekte bir başka yolumuz da vardır. O da şudur: Üzüm şırasının sıkılması halinde içilecek olursa tatlı ve sarhoşluk vermiyorsa bu icma ile helaldir. Ama bu şıra sertleşip sarhoşluk verecek olursa icma ile haram olur. Bir insanın sirkeye dönüştürme eylemi olmadan kendiliğinden sirkeye dönüşürse yine helal olur. Bu durumda bizler bu hükümleri değiştirenin ne olduğuna ve niteliklerin değişmesi ve farklılaşması halinde hükümlerinin de değiştiğine bakarız. Böylelikle bu hükümlerin bu niteliklerle bir bağlantılarının olduğunu görürüz. İşte bu da bu hususun açık şekilde sözlü olarak ifade edilmesi yerine geçmektedir. O halde onların hepsini hüküm bakımından değerlendirmek ve sarhoşluk vermenin haram kılmanın illeti olduğuna hükmetmek gerekir. İşte bu da cumhurun mezhebi lehine delil getirmekte izlenen iki yoldan birisidir.

İkinci yol ise Müslim'in ve başkalarının sözkonusu ettiği çok sayıdaki sahih hadislerdir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Sarhoşluk veren her şey haramdır"* buyruğu ile sarhoşluk veren her şey nehyedilmiştir (yasaklanmıştır) hadisi ile *"sarhoşluk veren her bir şey hamr (içki)dir* hadisi; İbn

Ömer (radıyallâhu anh)'ın Müslim'in burada içecekler kitabının sonunda zikrettiği Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Sarhoşluk veren her bir şey hamrdır ve sarhoşluk veren her bir şey haramdır"* hadisi, bir başka rivayette *"sarhoşluk veren her bir şey hamrdır ve her bir hamr da haramdır"* hadisi ile namazdan alıkoyup sarhoşluk veren her bir şeyi yasaklandığına dair hadisi bunlara örnektir. Allah en iyi bilendir.

Enes'in rivayet ettiği hadise göre ashab bir tek kişinin haberine dayanarak içkilerini dökmüşlerdir. İşte buradan bir kişinin haberi (haber-i vahid) ile amel edileceği hükmü anlaşılmakta ve buna göre amelin onlar tarafından bilinen bir husus olduğu görülmektedir.

"Medine sokaklarında (şarap) aktı." Sikke: yol demektir. (Sikek onun çoğuludur).

Bu hadislerden şarabın sirkeye dönüştürülmek ile temizlenmediği anlaşılmaktadır. Bizim ve cumhurun benimsediği görüş budur. Ebu Hanife ise bunu caiz kabul etmiştir. Yine bu hadislerde şarabı yanında alıkoymanın caiz olmadığı hükmü de anlaşılmaktadır. Cumhur bu hükmün üzerinde ittifak etmiştir.

٥١٠٣-٤/٥- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ قَالَ سَأَلُوا أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ عَنِ الْفَضِيخِ فَقَالَ مَا كَانَتْ لَنَا خَمْرٌ غَيْرَ فَضِيخِكُمْ هَذَا الَّذِي تُسَمُّونَهُ الْفَضِيخَ إِنِّي لَقَائِمٌ أَسْقِيهَا أَبَا طَلْحَةَ وَأَبَا أَيُّوبَ وَرِجَالًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي بَيْتِنَا إِذْ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ هَلْ بَلَغَكُمُ الْخَبَرُ قُلْنَا لَا قَالَ فَإِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ فَقَالَ يَا أَنَسُ أَرِقْ هَذِهِ الْقِلَالَ قَالَ فَمَا رَاجَعُوهَا وَلَا سَأَلُوا عَنْهَا بَعْدَ خَبَرِ الرَّجُلِ

5103-4/5- Bize Yahya b. Eyyub da tahdis etti, bize İbn Uleyye tahdis etti, bize Abdulaziz b. Suhayb haber verip dedi ki: Enes b. Mâlik'e fadihe dair soru sordular. O şöyle dedi: Bizim sizin şu fadih adını verdiğiniz fadihinizden başka bir içkimiz yoktu. Ben bunu Ebu Talha'ya, Ebu Eyyub'a ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabından daha başka birkaç kişiye bizim evimizde ayakta içsinler diye ikram ederken bir adam geliverip o haber size ulaştı mı dedi. Biz hayır dedik. O: Şüphesiz haram kılındı dedi. (Ebu Talha) bunun üzerine: Ey Enes! Şu testileri döküver dedi. (Enes) dedi ki: O adamın verdiği haberden sonra bir daha ne ona (içmeye) döndüler ne de ona dair bir şey sordular.[67]

67 Buhari, 4617; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1101

٥١٠٤-٥/٦- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ قَالَ وَأَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ إِنِّي لَقَائِمٌ عَلَى الْحَيِّ عَلَى عُمُومَتِي أَسْقِيهِمْ مِنْ فَضِيخٍ لَهُمْ وَأَنَا أَصْغَرُهُمْ سِنًّا فَجَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ إِنَّهَا قَدْ حُرِّمَتْ الْخَمْرُ فَقَالُوا اكْفِئْهَا يَا أَنَسُ فَكَفَأْتُهَا قَالَ قُلْتُ لِأَنَسٍ مَا هُوَ قَالَ بُسْرٌ وَرُطَبٌ قَالَ فَقَالَ أَبُو بَكْرِ بْنُ أَنَسٍ كَانَتْ خَمْرَهُمْ يَوْمَئِذٍ قَالَ سُلَيْمَانُ وَحَدَّثَنِي رَجُلٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ ذَلِكَ أَيْضًا

5104-5/6- Bize Yahya b. Eyyub da tahdis etti. Bize İbn Uleyye tahdis edip dedi ki: Bize Süleyman et-Teymî de haber verdi. Bize Enes b. Mâlik tahdis edip dedi ki: Ben ayakta birkaç adama amcalarıma fadihlerini içsinler diye takdim ediyordum. Yaşça aralarında en küçük olanları bendim. Bu esnada bir adam gelerek: Şüphesiz içki haram edildi dedi. Bunun üzerine Ey Enes onu dök dedi ben de onu döktüm.

(Süleyman) dedi ki: Enes'e: Onun mahiyeti ne idi dedim. O: Koruk ve taze hurma idi dedi.

Süleyman dedi ki: Ebu Bekir b. Enes dedi ki: O gün onların şarapları bu idi.

Süleyman dedi ki: Yine bana bir adam Enes b. Mâlik'den tahdis ettiğine göre Enes bunu söylemişti.[68]

Şerh

"Ben de ayakta onlara... ikram ediyordum. Yaşça en küçükleri bendim." Buradan yaşça küçük olanın büyük olanlara hizmet etmesinin müstehap olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Bu fazilet itibari ile birbirlerine eşit ya da yakın olmaları halinde sözkonusudur.

٥١٠٥-٦/٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ أَنَسٌ كُنْتُ قَائِمًا عَلَى الْحَيِّ أَسْقِيهِمْ بِمِثْلِ حَدِيثِ ابْنِ عُلَيَّةَ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فَقَالَ أَبُو بَكْرِ بْنُ أَنَسٍ كَانَ خَمْرَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَأَنَسٌ شَاهِدٌ فَلَمْ يُنْكِرْ أَنَسٌ ذَاكَ وَقَالَ ابْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ حَدَّثَنِي بَعْضُ مَنْ كَانَ مَعِي أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا يَقُولُ كَانَ خَمْرَهُمْ يَوْمَئِذٍ

68 Buhar, 5583; Nesai, 5556; Tuhfetu'l-Eşrâf, 874

5105-6/7- Bize Muhammed b. el-Alâ tahdis etti, bize el-Mu'temir babasından şöyle dediğini tahdis etti: Enes dedi ki: Ben adamların yanında ayakta durmuş onlara sakilik ediyordum deyip, İbn Uleyye'nin hadisini aynen rivayet etti ancak o şöyle dedi: Bunun üzerine Ebu Bekir b. Enes: O gün onların içkileri bu idi dedi. Enes de hazır bulunmakla birlikte Enes buna karşı çıkmadı.

İbn Abd el-A'lâ da dedi ki: Bize el-Mu'temir babasından şöyle dediğini tahdis etti: Bana benimle birlikte olanlardan birisinin tahdis ettiğine göre o Enes'i: O gün (bu) onların içkileri idi derken dinlemiştir.[69]

٥١٠٦-٧/٨- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ قَالَ وَأَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كُنْتُ أَسْقِي أَبَا طَلْحَةَ وَأَبَا دُجَانَةَ وَمُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ فِي رَهْطٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَدَخَلَ عَلَيْنَا دَاخِلٌ فَقَالَ حَدَثَ خَبَرٌ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ فَأَكْفَأْنَاهَا يَوْمَئِذٍ وَإِنَّهَا لَخَلِيطُ الْبُسْرِ وَالتَّمْرِ قَالَ قَتَادَةُ وَقَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ لَقَدْ حُرِّمَتِ الْخَمْرُ وَكَانَتْ عَامَّةُ خُمُورِهِمْ يَوْمَئِذٍ خَلِيطَ الْبُسْرِ وَالتَّمْرِ

5106-7/8- Bize Yahya b. Eyyub da tahdis etti, bize İbn Uleyye tahdis edip dedi ki: Bize Said b. Ebu Arube de Katade'den haber verdi, o Enes b. Mâlik'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Talha, Ebu Dücane ve Muâz b. Cebel'e Ensardan birkaç kişi ile birlikte sakilik yapıyordum. Birisi bulunduğumuz yere gelip içeri girdi ve: Bir haber konusu oldu. İçkinin haram olduğunu bildiren buyruk nazil oldu dedi. Biz de o gün şarabı döktük. O sırada şarap, koruk hurma ve kuru hurma karışımı idi.

Katade dedi ki: Ayrıca Enes b. Mâlik dedi ki: İçki haram kılındığında o gün onların içkileri genel olarak koruk hurma ve kuru hurma karışımı idi.[70]

٥١٠٧-.../٩- وَحَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ الْمِسْمَعِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالُوا أَخْبَرَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ إِنِّي لَأَسْقِي أَبَا طَلْحَةَ وَأَبَا دُجَانَةَ وَسُهَيْلَ بْنَ بَيْضَاءَ مِنْ مَزَادَةٍ فِيهَا خَلِيطُ بُسْرٍ وَتَمْرٍ بِنَحْوِ حَدِيثِ سَعِيدٍ

69 5104 numaralı hadisin kaynakları
70 Nesai, 5557; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1190

5107-.../9- Bize Ebu Gassan el-Mismaî, Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Muâz b. Hişam haber verdi, bana babam Katade'den tahdis etti, o Enes b. Mâlik'den şöyle dediğini rivayet etti: Ben Ebu Talha, Ebu Dücane ve Suheyl b. Beyda'ya içinde koruk hurma ve kuru hurma karışımı bulunan bir kaptan (şarap) sunarken deyip Said'in hadisine yakın olarak rivayet etti.[71]

٥١٠٨-١٠/٨- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ سَرْحٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ أَنَّ قَتَادَةَ بْنَ دِعَامَةَ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى أَنْ يُخْلَطَ التَّمْرُ وَالزَّهْوُ ثُمَّ يُشْرَبَ وَإِنَّ ذَلِكَ كَانَ عَامَّةَ خُمُورِهِمْ يَوْمَ حُرِّمَتِ الْخَمْرُ

5108-8/10- Bana Ebu't-Tâhir, Ahmed b. Amr b. Serh de tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb haber verdi, bana Amr b. el-Haris'in haber verdiğine göre Katade b. Diame kendisine tahdis ettiği üzere Enes b. Mâlik'i şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru hurma ile zehvü (denilen ucundan kızarmaya başlamış koruk) hurmanın karıştırılarak sonra da içilmesini yasakladı. Şüphesiz bu, şarap haram kılındığı günü genel olarak onları içtikleri idi.[72]

٥١٠٩-١١/٩- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ إِسْحَقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ كُنْتُ أَسْقِي أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ وَأَبَا طَلْحَةَ وَأُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ شَرَابًا مِنْ فَضِيخٍ وَتَمْرٍ فَأَتَاهُمْ آتٍ فَقَالَ إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ يَا أَنَسُ قُمْ إِلَى هَذِهِ الْجَرَّةِ فَاكْسِرْهَا فَقُمْتُ إِلَى مِهْرَاسٍ لَنَا فَضَرَبْتُهَا بِأَسْفَلِهِ حَتَّى تَكَسَّرَتْ

5109-9/11- Bana Ebu't-Tâhir de tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Mâlik b. Enes, İshak b. Abdullah b. Ebu Talha'dan haber verdi, o Enes b. Mâlik'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Ubeyde b. el-Cerrah, Ebu Talha ve Ubeyy b. Ka'b'a fadih (koruk hurma) ve kuru hurmadan bir şarap içiriyordum. Birisi onlara gelerek: Şüphesiz şarap haram kılındı dedi. Bunun üzerine Ebu Talha: Ey Enes! Kalk bu testiyi kırıver dedi. Ben de taştan oyma bir küpümüzü kalkıp aldım. Onun dibi ile kırılıncaya kadar ona vurdum.[73]

71 Buhari, 5600; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1360

72 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1320

73 Buhari, 5582, 7253; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2007

Şerh

"Ben de taştan oyma küpümüzü kalkıp aldım, onun dibi ile kırılıncaya kadar ona vurdum." Mihras taştan oyulmuş (küp) demektir. Burada testinin kırılması onların içkinin telef edilmesi gerektiği gibi bu testilerin de kırılıp telef edilmesi gerektiğini düşündükleri şeklinde yorumlanır. Esasen bu vacip olmamakla birlikte onlar böyle bir kanaate kapıldıklarından ötürü testileri (küpleri) kırdılar. Bundan ötürü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların yaptıklarına tepki göstermeyerek hükmü bilmediklerinden ötürü onları mazur görmüştür. Bunların hükmü ise kırılmalarına gerek olmadan onları yıkamaktır. Günümüzde şarap kaplarında ve şarabın kullanıldığı bütün kaplarda da hüküm budur. İster testi gibi çömlek olsun ister cam, ister bakır, ister demir, ister ahşap ister deri olsun fark etmez. Bunların hepsi yıkamakla temizlenir. Onları kırmak da caiz değildir.

٥١١٠-١٠/١٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ يَعْنِي الْحَنَفِيَّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ لَقَدْ أَنْزَلَ اللهُ الْآيَةَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ فِيهَا الْخَمْرَ وَمَا بِالْمَدِينَةِ شَرَابٌ يُشْرَبُ إِلَّا مِنْ تَمْرٍ

5110-10/12- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Ebu Bekr -yani el-Hanefi- tahdis etti, bize Abdulhamid b. Cafer tahdis etti, bana babamın tahdis ettiğine göre o Enes b. Mâlik'i şöyle derken dinlemiştir: Allah, içkiyi haram kıldığı ayeti indirdiğinde Medinede o gün hurmadan yapılan dışında içilen bir içki yoktu.[74]

٢/٢- بَاب تَحْرِيمِ تَخْلِيلِ الْخَمْرِ

2/2- ŞARABIN SİRKEYE DÖNÜŞTÜRÜLMESİNİN HARAM KILINDIĞI BABI

٥١١١-١١/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ ح وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ السُّدِّيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبَّادٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سُئِلَ عَنْ الْخَمْرِ تُتَّخَذُ خَلًّا فَقَالَ لَا

5111-11/1- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Abdurrahman b. Mehdi haber verdi. (H.) Bize Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Abdurrah-

74 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 518

man, Süfyan'dan tahdis etti, o Süddi'den, o Yahya b. Abbad'dan, o Enes'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şaraptan sirke yapılmasına dair soru soruldu. O: *"Hayır"* buyurdu.[75]

Şerh

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sirkeye dönüştürülen şarap hakkında soru soruldu. O, hayır buyurdu." Bu, Şafii ve cumhurun şarabı sirkeye dönüştürmenin caiz olmadığı ve sirkeye dönüştürülmekle de tahir (temiz) olmayacağının delilidir. Bu hüküm ekmek, soğan, maya ya da buna benzer içine atılan herhangi bir şey vasıtası ile onu sirkeye dönüştürmesi ile alakalıdır. Eski necislik halini sürdürür. İçine atılan da necis olur. Bundan sonra bu sirke de yıkamakla da başka bir yolla da ebediyen tahir olmaz. Ama güneşten gölgeye, gölgeden güneşe taşınması sureti ile sirkeye dönüşürse tahir olacağı hususunda mezhep âlimlerimizin iki görüşü vardır. Bu iki görüşden sahih olanı tahir olacağıdır.

İçine bir şey atmak sureti ile sirkeye dönüştürülmesi halinde tahir olmayacağına dair sözünü ettiğimiz bu hüküm Şafii, Ahmed ve cumhurun da kabul ettiği görüşdür. Evzâî, Leys ve Ebu Hanife ise tahir olur demişlerdir. Mâlik'den üç rivayet gelmiştir. Ondan daha sahih olan rivayete göre şarabı sirkeye dönüştürme işleminin haram olduğu ve eğer sirkeye dönüştürecek olursa asi olmakla birlikte bunun tahir olacağı görüşüdür. İkincisi haramdır ve tahir olmaz. Üçüncüsü helaldir ve tahir olur görüşüdür.

Bununla birlikte fukaha, şarabın kendiliğinden sirkeye dönüşmesi halinde tahir olacağını icma ile kabul etmişlerdir. Mâliki mezhebine mensup Sahnun'dan tahir olmayacağı görüşü nakledilmiştir. Eğer bu nakil ondan sahih olarak gelmişse kendisinden öncekilerin icmaı ona karşı delildir. Allah en iyi bilendir.

٣/٣- بَاب تَحْرِيمِ التَّدَاوِي بِالْخَمْرِ

3/3- ŞARAP İLE TEDAVİNİN HARAM KILINMASI BABI

٥١١٢-١٢/١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ وَائِلٍ الْحَضْرَمِيِّ أَنَّ طَارِقَ بْنَ سُوَيْدٍ الْجُعْفِيَّ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ الْخَمْرِ فَنَهَاهُ أَوْ كَرِهَ أَنْ يَصْنَعَهَا فَقَالَ إِنَّمَا أَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ فَقَالَ إِنَّهُ لَيْسَ بِدَوَاءٍ وَلَكِنَّهُ دَاءٌ

75 Ebu Davud, 1294; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1668

5112-12/1- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Beşşâr -lafız İbn'ul Müsennâ'ya ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Simak b. Harb'den tahdis etti. O Alkame b. Vail'den, o babası Vail el-Hadrami'den rivayet ettiğine göre Tarık b. Suveyd el-Cufi Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şarap hakkında sordu. O da onu nehyetti ya da bunu yapmasını hoş görmedi. Adam: Ben bunu ancak ilaç olmak üzere yapıyorum deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz ki o bir ilaç değildir. Aksine o bir hastalıktır"* buyurdu.[76]

Şerh

"Tarık b. Suveyd Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şarap hakkında sordu... O bir hastalıktır buyurdu." Bu, şarap edinmenin ve onu sirkeye dönüştürmenin haram olduğuna bir delildir. Ayrıca bu hadiste şarabın bir ilaç olmadığı ve onunla tedavinin haram olduğu açıkça ifade edilmiştir. Çünkü o bir ilaç değildir. Böylelikle (ilaç diye) onu kullanan bir kimse sebepsiz kullanıyor gibi olur. Mezhep âlimlerimize göre sahih olan budur. Bu görüşe göre şarapla tedavi haramdır. Aynı şekilde susadığı için onu içmek de haramdır. Ama bir lokma boğazına tıkanıp da şarapdan başka kendisi ile o lokmayı yutmasını sağlayacak başka bir şey de bulamazsa o taktirde onunla lokmayı boğazından geçirmesi gerekir. Çünkü böyle bir durumda onunla şifanın gerçekleşeceği -tedaviden farklı olarak- kesindir. Allah en iyi bilendir.

٤/٤- بَاب بَيَانِ أَنَّ جَمِيعَ مَا يُنْبَذُ مِمَّا يُتَّخَذُ مِنَ النَّخْلِ وَالْعِنَبِ يُسَمَّى خَمْرًا

4/4- HURMA VE ÜZÜMDEN EDİNİLEN BÜTÜN İÇKİLERE HAMR (ŞARAP) DENİLECEĞİNİ BEYAN BABI

٥١١٣-١٣/١- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ أَنَّ أَبَا كَثِيرٍ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْخَمْرُ مِنْ هَاتَيْنِ الشَّجَرَتَيْنِ النَّخْلَةِ وَالْعِنَبَةِ

5113-13/1- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize İsmail b. İbrahim tahdis etti, bize Haccac b. Ebu Osman haber verdi. Bana Yahya b. Ebu Kesir'in tahdis ettiğine göre Ebu Kesir de kendisine Ebu Hureyre'den şöyle dediğini tahdis etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şarap şu iki ağaçtan, hurma ağacı ile üzüm asmasından yapılır"* buyurdu.[77]

---

76 Tirmizi, 2046; Tuhfetu'l-Eşrâf, 11711

77 Ebu Davud, 3678; Tirmizi, 1875; Nesai, 5588, 5589; İbn Mace, 3378; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14840

٥١١٤-١٤/٢- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو كَثِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ الْخَمْرُ مِنْ هَاتَيْنِ الشَّجَرَتَيْنِ النَّخْلَةِ وَالْعِنَبَةِ

5114-14/2- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Evzâî tahdis etti, bize Ebu Kesir tahdis edip dedi ki: Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Şarap şu iki ağaçtan, hurma ağacı ile üzüm asmasından yapılır"* buyururken dinledim.[78]

٥١١٥-١٥/٣- وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ وَعِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَعُقْبَةَ بْنِ التَّوْأَمِ عَنْ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْخَمْرُ مِنْ هَاتَيْنِ الشَّجَرَتَيْنِ الْكَرْمَةِ وَالنَّخْلَةِ وَفِي رِوَايَةِ أَبِي كُرَيْبٍ الْكَرْمِ وَالنَّخْلِ

5115-15/3- Bize Zuheyr b. Harb ve Ebu Kureyb de tahdis edip dedi ki: Bize Veki', Evzâî'den, İkrime b. Ammar'dan ve Ukbe b. et-Tev'emi'den tahdis etti. (Onlar) Ebu Kesir'den, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"Şarap şu iki ağaçtan üzüm asmasından ve hurma ağacından yapılır"* buyurdu. Ebu Kureyb'in bir rivayetinde ise: (Asma ile hurma ağacının sonuna yuvarlak te getirmeksizin) "Üzüm asması ile hurma ağacı" demiştir.[79]

Şerh

(5113-5115 numaralı hadisler)

(5113) *"Şarap şu iki ağaçtandır: Hurma ağacı ve üzüm asması."* Bir rivayette de (5115) *"Üzüm asması ile hurma ağacı"* diğer rivayette de (sonunda yuvarlak te getirilmeksizin) *"üzüm asması ve hurma ağacından"* buyurulmaktadır.

Bu hadis, gerek kuru hurmadan gerek taze hurmadan gerek kuru üzümden ve başkalarından edinilen içeceklere hamr denileceğine delildir. Bunlar sarhoşluk verici iseler haramdır. Daha önce geçtiği üzere cumhurun görüşü budur. Bu hadiste darı, bal, arpa ve diğerlerinin nebizlerinin (sularının) hamr

78 5113 numaralı hadisin kaynakları
79 5113 numaralı hadisin kaynakları

özellikleri reddedilmemektedir. Çünkü bu lafızlar hakkında sahih bir takım hadislerde hepsinin hamr ve haram oldukları sabit olmuştur. Bu hadiste de üzüme "kerm" adı verilmiştir. Sahih hadiste de bu adın verilmesi nehyi sabit olmuştur. Buna göre bu kullanımın sözü geçen nehyden önce olduğu şeklinde yorumlanır. Ayrıca bunun caiz olduğunu beyan etmek için kullanmış olma ve bunun yasağının haram kılmak için değil tenzihen mekruhluk olduğunu beyan için olma ihtimali de vardır. Diğer taraftan tarif maksadı ile onlara böyle hitab edilmiş olma ihtimali de bulunmaktadır. Çünkü onların kullanımlarında çoğunlukla bilinen budur.

٥/٥- بَاب كَرَاهَةِ انْتِبَاذِ التَّمْرِ وَالزَّبِيبِ مَخْلُوطَيْنِ

5/5- KURU HURMA VE KURU ÜZÜMÜ KARIŞTIRARAK NEBİZ YAPMANIN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥١١٦-١٦/١- حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ سَمِعْتُ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى أَنْ يُخْلَطَ الزَّبِيبُ وَالتَّمْرُ وَالْبُسْرُ وَالتَّمْرُ

5116-16/1- Bize Şeyban b. Ferruh tahdis etti... Bize Cabir b. Abdullah el-Ensari'nin tahdis ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), kuru üzüm ile kuru hurmanın koruk hurma ile kuru hurmanın karıştırılmasını nehy etti.[80]

٥١١٧-١٧/٢- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ نَهَى أَنْ يُنْبَذَ التَّمْرُ وَالزَّبِيبُ جَمِيعًا وَنَهَى أَنْ يُنْبَذَ الرُّطَبُ وَالْبُسْرُ جَمِيعًا

5117-17/2- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti... Cabir b. Abdullah el-Ensari'nin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiğine göre O kuru hurma ile kuru üzümün birlikte nebizlerinin yapılmasını yasakladığı gibi yaş hurma ile koruk hurmanın da birlikte nebizlerinin yapılmasını yasakladı.[81]

٥١١٨-١٨/٣- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَاللَّفْظُ لِابْنِ رَافِعٍ قَالَا

80 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2403

81 Tirmizi, 1876 -muhtasar olarak-; Nesai, 5571; İbn Mace, 3395; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2478

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ قَالَ لِي عَطَاءٌ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا تَجْمَعُوا بَيْنَ الرُّطَبِ وَالْبُسْرِ وَبَيْنَ الزَّبِيبِ وَالتَّمْرِ نَبِيذًا

5118-18/3- Bana Muhammed b. Hâtim de tahdis etti, bize Yahya b. Said, İbn Cureyc'den tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim ve Muhammed b. Râfi' de -lafız İbn Râfi'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrezzak tahdis etti, bize İbn Cureyc haber verip dedi ki: Ata bana: Ben Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Taze hurma ile koruğu bir arada kuru üzüm ile kuru hurmayı bir arada nebiz yapmayın"* buyurdu.[82]

٥١١٩-١٩/٤- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ الْمَكِّيِّ مَوْلَى حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ نَهَى أَنْ يُنْبَذَ الزَّبِيبُ وَالتَّمْرُ جَمِيعًا وَنَهَى أَنْ يُنْبَذَ الْبُسْرُ وَالرُّطَبُ جَمِيعًا

5119-19/4- Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Leys tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Rumh da tahdis etti, bize Leys, Hakim b. Hizam'ın azadlısı Ebu'z-Zubeyr el-Mekkî'den, o Cabir b. Abdullah el-Ensari'den, o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), kuru üzüm ile kuru hurmanın birlikte nebiz yapılmasını, aynı şekilde koruk hurma ile taze hurmanın birlikte nebiz yapılmasını yasakladı.[83]

٥١٢٠-٢٠/٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ عَنِ التَّيْمِيِّ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنِ التَّمْرِ وَالزَّبِيبِ أَنْ يُخْلَطَ بَيْنَهُمَا وَعَنِ التَّمْرِ وَالْبُسْرِ أَنْ يُخْلَطَ بَيْنَهُمَا

5120-20/5- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Yezid b. Zurey', et-Teymi'den haber verdi, o Ebu Nadra'dan, o Ebu Said'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), kuru hurma ile kuru üzümün birbirine karıştırılmasını, aynı şekilde kuru hurma ile koruk hurmanın birbirine karıştırılmasını nehy etti.[84]

---

82 Buhari, 5601; Nesai, 5569; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2481
83 Nesai, 5577; İbn Mace, 3395; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2916
84 Tirmizi, 1877; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4351

٥١٢١-٢١/٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَزِيدَ أَبُو مَسْلَمَةَ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ نَهَانَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَخْلِطَ بَيْنَ الزَّبِيبِ وَالتَّمْرِ وَأَنْ نَخْلِطَ الْبُسْرَ وَالتَّمْرَ

5121-21/6- Bize Yahya b. Eyyub tahdis etti... Ebu Said dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize kuru üzüm ile kuru hurmayı karıştırmamızı, aynı şekilde koruk hurma ile kuru hurmayı da karıştırmamızı yasakladı.[85]

٥١٢٢-.../٧- وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنَا بِشْرٌ يَعْنِي ابْنَ مُفَضَّلٍ عَنْ أَبِي مَسْلَمَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5122-.../7- Bize Nasr Ali el-Cahdamî de tahdis etti, bize Bişr -yani el-Mufaddal- Ebu Mesleme'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.[86]

٥١٢٣-٢٢/٨- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ إِسْمَعِيلَ بْنِ مُسْلِمٍ الْعَبْدِيِّ عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ النَّاجِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ شَرِبَ النَّبِيذَ مِنْكُمْ فَلْيَشْرَبْهُ زَبِيبًا فَرْدًا أَوْ تَمْرًا فَرْدًا أَوْ بُسْرًا فَرْدًا

5123-22/7- Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti... Ebu Said el-Hudrî dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden kim nebiz içecek olursa, onu yalnız başına ya kuru üzüm, ya yalnız başına kuru hurma, ya da yalnız başına koruk hurma (suyu) olarak içsin"* buyurdu.[87]

٥١٢٤-٢٣/٩- وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ بْنُ مُسْلِمٍ الْعَبْدِيُّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ نَهَانَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَخْلِطَ بُسْرًا بِتَمْرٍ أَوْ زَبِيبًا بِتَمْرٍ أَوْ زَبِيبًا بِبُسْرٍ وَقَالَ مَنْ شَرِبَهُ مِنْكُمْ فَذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيثِ وَكِيعٍ

5124-23/9- Bunu bana Ebu Bekr b. İshak da tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde de tahdis etti, bize İsmail b. Müslim el-Abdî bu isnad ile haber verip dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizlere koruk hurmayı kuru hurmaya yahut kuru üzümü kuru hurmaya ya da kuru üzümü koruk hurmaya karıştırmayı yasakladı ve: *"Sizden kim... içerse"* buyurdu deyip hadisi Veki'in hadisi ile aynen zikretti.[88]

85 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4350
86 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4350
87 Nesai, 5584, 5585, 5587; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4254
88 5123 numaralı hadisin kaynakları

٥١٢٥-٢٤/١٠- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ أَخْبَرَنَا هِشَامٌ الدَّسْتَوَائِيُّ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تَنْتَبِذُوا الزَّهْوَ وَالرُّطَبَ جَمِيعًا وَلَا تَنْتَبِذُوا الزَّبِيبَ وَالتَّمْرَ جَمِيعًا وَانْتَبِذُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى حِدَتِهِ

5125-24/10- Bize Yahya b. Eyyub tahdis etti, bize İbn Uleyye tahdis etti, Bize Hişam ed-Desdevai, Yahya b. Ebu Kesir'den haber verdi. O Abdullah b. Ebu Katade'den, o babasından şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kızarmaya başlamış taze hurma ile tamamen taze hurmayı bir arada nebiz yapmayınız. Kuru üzüm ile kuru hurmayı bir arada nebiz yapmayınız. Bunların her birini kendi başına nebiz yapınız"* buyurdu.[89]

Şerh

(5116-5125 numaralı hadisler)

(5116) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru hurma ile kuru üzümün... karıştırılmasını yasakladı." Bir rivayette (5117) *"Kuru hurma ile kuru üzümün birlikte nebiz yapılmasını yasakladı..."* Bir diğer rivayette (5118) *"Taze hurma ile koruk hurmayı ve kuru üzüm ile kuru hurmayı bir arada nebiz yapmayın"* başka bir rivayette (5123) *"Sizden nebiz içen kimse onu... olarak içsin"* diğer rivayette (5125) *"kızarmaya başlamış taze hurma ile taze hurmayı bir arada nebiz yapmayınız."* Bu hadisler iki farklı meyveyi karıştırıp nebiz yapıp onları içmeyi nehy etmeye dairdir. Sözkonusu bu iki ayrı meyve ise kuru hurma ile kuru üzüm yahut kuru hurma ile taze hurma yahut kuru ve koruk hurma yahut taze hurma ile koruk hurma yahut kızarmaya yeni başlamış taze hurma ile sözü geçenlerden birisini karıştırmak ve buna benzer bir karışım yapmaktır.

Mezhep âlimlerimiz ve diğer ilim adamları der ki: Bunun mekruh oluş sebebi tadı değişmeden önce karıştırma sebebi ile sarhoş etme özelliğinin hızlıca ortaya çıkmasıdır. Fakat bunu içen kişi henüz sarhoş edici olmadığını zannetmekle birlikte sarhoşluk vermesidir. Hem bizim hem cumhurun benimsediği kanaate göre buradaki yasak tenzihen mekruhluk ifade eder. Sarhoşluk verecek seviyeye gelmedikçe bu haram değildir. İlim adamlarının büyük çoğunluğu böyle demiştir. Mâlikilerden bazıları ise bunun haram olduğunu söylemişlerdir. Ebu Hanife ve bir rivayete göre de Ebu Yusuf bunda

89 Buhari, 5602; Ebu Davud, 3704; Nesai, 5566, 5567, 5576, 5582, 5583; İbn Mace, 3397; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12107, 12137

bir mekruhluk da yoktur bir sakınca da yoktur demişlerdir. Çünkü tek başına helal olan bir şey karışım olarak da helal olur. Ancak cumhur ona karşı çıkarak bu şeriat sahibine karşı bir görüştür demişlerdir. Çünkü bunun yasaklandığı hususunda açık ve sahih hadisler sabit olmuştur. Haram olmasa dahi mekruhtur.

Mâliki mezhebine mensup ilim adamları, buradaki yasağın özel olarak içme hakkında mı yoksa içmeyi de başka hususları da kapsar mı ihtilaf etmişlerdir. Sahih görülen ise onun dışındaki hususları da kapsadığıdır. Bunları nebiz yaparken karıştırmaya gelince hatta bunları birlikte yoğurmak ve başka şekilde karıştırmak sureti ile de olsa bir sakıncası yoktur. Allah en iyi bilendir.

٥١٢٦-.../١١- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ الْعَبْدِيُّ عَنْ حَجَّاجِ بْنِ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

(5126-.../11) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Muhammed b. Bişr el-Abdi, Haccac b. Ebu Osman'dan tahdis etti, o Yahya b. Ebu Kesir'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.[90]

٥١٢٧-٢٥/١٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ أَخْبَرَنَا عَلِيٌّ وَهُوَ ابْنُ الْمُبَارَكِ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا تَنْتَبِذُوا الزَّهْوَ وَالرُّطَبَ جَمِيعًا وَلَا تَنْتَبِذُوا الرُّطَبَ وَالزَّبِيبَ جَمِيعًا وَلَكِنِ انْتَبِذُوا كُلَّ وَاحِدٍ عَلَى حِدَتِهِ وَزَعَمَ يَحْيَى أَنَّهُ لَقِيَ عَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي قَتَادَةَ فَحَدَّثَهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ هَذَا

5127-25/12- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Osman b. Ömer tahdis etti, bize Ali -ki o b. el-Mübârek'dir- Yahya'dan haber verdi, o Ebu Seleme'den, o Ebu Katade'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yeni kızarmaya başlamış hurma ile taze hurmayı birlikte nebiz yapmayınız. Taze hurma ile kuru hurmayı birlikte nebiz yapmayınız. Ama bunların her birini ayrı ayrı nebiz yapınız"* buyurdu.

Yahya'nın söylediğine göre Abdullah b. Ebu Katade ile karşılaşmış o da kendisine babasından o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bunun aynısını rivayet etmiştir.[91]

90 5125 numaralı hadisin kaynakları
91 5125 numaralı hadisin kaynakları

٥١٢٨-.../١٣- وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ الْمُعَلِّمُ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ بِهَذَيْنِ الْإِسْنَادَيْنِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ الرُّطَبَ وَالزَّهْوَ وَالتَّمْرَ وَالزَّبِيبَ

5128-.../13- Bunu bana Ebu Bekr b. İshak da tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde tahdis etti, bize Huseyn el-Muallim tahdis etti, bize Yahya b. Ebu Kesir bu iki isnad ile tahdis etti ancak o: "Taze hurma ile yeni kızarmaya başlamış hurmayı ve kuru hurma ile kuru üzümü" demiştir.[92]

٥١٢٩-٢٦/١٤- وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ حَدَّثَنَا أَبَانُ الْعَطَّارُ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ نَبِيَّ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ خَلِيطِ التَّمْرِ وَالْبُسْرِ وَعَنْ خَلِيطِ الزَّبِيبِ وَالتَّمْرِ وَعَنْ خَلِيطِ الزَّهْوِ وَالرُّطَبِ وَقَالَ انْتَبِذُوا كُلَّ وَاحِدٍ عَلَى حِدَتِهِ

5129-26/14- Bana Ebu Bekr b. İshak da tahdis etti, bize Affan b. Müslim tahdis etti, bize Eban el-Attar tahdis etti, bize Yahya b. Ebu Kesir tahdis etti, bana Abdullah b. Ebu Katade'nin babasından tahdis ettiğine göre Allah'ın nebisi koruk hurma ile kuru hurmanın karıştırılmasını aynı şekilde kuru üzüm ile kuru hurmanın karıştırılmasını, kızarmaya başlamış hurma ile taze hurmanın karıştırılmasını yasakladı ve: *"Bunların her birini ayrı ayrı nebiz yapınız"* buyurdu.[93]

٥١٣٠-.../١٥- وَحَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي قَتَادَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ هَذَا الْحَدِيثِ

5130-.../15- Bana Ebu Seleme b. Abdurrahman da Ebu Katade'den tahdis etti, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bu hadisin aynısını rivayet etti.[94]

Şerh

(5126-5130 numaralı hadisler)

(5127) *"Yeni kızarmaya başlamış hurmayı... nebiz yapmayınız"* ze harfi fethalı "zehv" aynı şekilde dammeli (zuhv) meşhur iki söyleyiştir. Cevheri dedi ki: Hicazlılar ötreli söylerler. Zehv ise tatlanmaya başlanmış kızarıklık

92 5125 numaralı hadisin kaynakları
93 5125 numaralı hadisin kaynakları
94 5125 numaralı hadisin kaynakları

ya da sararmanın baş gösterdiği renk almaya başlayan taze hurma (koruk hurma)ya denir. İbnu'l- Arabi fiil olarak "zehe: ortaya çıktı, göründü, ezhe ise kızardı ya da sarardı" anlamında olduğunu söylemiştir. Çoğunluk ise aksi kanaattedir.

٥١٣١-٢٦م/١٦- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي كَثِيرٍ الْحَنَفِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ الزَّبِيبِ وَالتَّمْرِ وَالْبُسْرِ وَالتَّمْرِ وَقَالَ يُنْبَذُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى حِدَتِهِ

5131-26(m)/16- Bize Zuheyr b. Harb ve Ebu Kureyb -lafız Zuheyr'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Veki' İkrime b. Ammar'dan tahdis etti, o Ebu Kesir el-Hanefi'den, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru üzüm ile kuru hurmayı, koruk hurma ile kuru hurmayı (birlikte nebiz yapmayı) yasakladı dedi ve: *"Onların her biri ayrı ayrı nebiz yapılır"* buyurduğunu söyledi.[95]

٥١٣٢-.../١٧- وَحَدَّثَنِيهِ زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أُذَيْنَةَ وَهُوَ أَبُو كَثِيرٍ الْغُبَرِيُّ حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمِثْلِهِ

5132-.../17- Bunu bana Zuheyr b. Harb tahdis etti, bize Haşim b. el-Kasım tahdis etti, bize İkrime b. Ammar tahdis etti, bize Yezid b. Abdurrahman b. Uzeyne -ki o Ebu Kesir el-Ğuberi'dir- tahdis etti, bana Ebu Hureyre tahdis edip dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu deyip aynısını rivayet etti.[96]

Şerh

"Ki o Ebu Kesir el-Ğuberî'dir" gayn harfi ötreli, be harfi fethalı (Ğuberî) dir.

٥١٣٣-٢٧/١٨- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ حَبِيبٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُخْلَطَ التَّمْرُ وَالزَّبِيبُ جَمِيعًا وَأَنْ يُخْلَطَ الْبُسْرُ وَالتَّمْرُ جَمِيعًا وَكَتَبَ إِلَى أَهْلِ

95 İbn Mace, 3396; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14842
96 5131 numaralı hadisin kaynakları

جُرَشَ يَنْهَاهُمْ عَنْ خَلِيطِ التَّمْرِ وَالزَّبِيبِ وَحَدَّثَنِيهِ وَهْبُ بْنُ بَقِيَّةَ أَخْبَرَنَا خَالِدٌ يَعْنِي الطَّحَّانَ عَنْ الشَّيْبَانِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ فِي التَّمْرِ وَالزَّبِيبِ وَلَمْ يَذْكُرْ الْبُسْرَ وَالتَّمْرَ

5133-27/18- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Ali b. Müshir, Şeybânî'den tahdis etti, o Habib'den, o Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbas'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru hurma ve kuru üzümün birlikte karıştırılmasını da koruk hurma ile kuru hurmanın birlikte karıştırılmasınıda nehy etti ve Cüreyş ahalisine mektup yazarak onlara kuru hurma ile kuru üzümü karıştırmalarını yasakladı.

Bunu bana Vehb b. Bakiye de tahdis etti, bize Halid -yani et-Tahhan- eş-Şeybânî'den bu isnad ile kuru hurma ile kuru üzüm hakkında tahdis etti ama o koruk hurma ile kuru hurmayı sözkonusu etmedi.[97]

Şerh

"Cureş" cim harfi ötreli re harfi fethalı olarak Yemen'de bir şehirdir.

٥١٣٤-٢٨/١٩- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ قَدْ نُهِيَ أَنْ يُنْبَذَ الْبُسْرُ وَالرُّطَبُ جَمِيعًا وَالتَّمْرُ وَالزَّبِيبُ جَمِيعًا

5134-28/19- Bana Muhammed b. Râfi' tahdis etti... Nâfi', İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre şöyle derdi: Koruk hurma ile taze hurmanın birlikte nebiz yapılması ile kuru hurma ile kuru üzümün birlikte nebiz yapılması nehyedildi.[98]

٥١٣٥-٢٩/٢٠- وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ حَدَّثَنَا رَوْحٌ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ قَالَ قَدْ نُهِيَ أَنْ يُنْبَذَ الْبُسْرُ وَالرُّطَبُ جَمِيعًا وَالتَّمْرُ وَالزَّبِيبُ جَمِيعًا

5135-29/20- Bana Ebu Bekr b. İshak da tahdis etti... Nâfi' İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti: Koruk hurma ile taze hurmanın birlikte, kuru hurma ile kuru üzümün birlikte nebiz yapılması nehyolundu.[99]

97 Nesai, 5572; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5478
98 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8493
99 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8493

٦/٦- بَاب النَّهْيِ عَنْ الِانْتِبَاذِ فِي الْمُزَفَّتِ وَالدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالنَّقِيرِ وَبَيَانِ أَنَّهُ مَنْسُوخٌ وَأَنَّهُ الْيَوْمَ حَلَالٌ مَا لَمْ يَصِرْ مُسْكِرًا

6/6- MÜZEFFET (DENİLEN ZİFTLE SIVANMIŞ) DUBBÂ (KURUTULMUŞ KABAK) HANTEM (YEŞİL SIRLI KÜPLER, TESTİLER) NAKİR (OYULMUŞ AĞAÇ KÜTÜKLERİN)DE NEBİZ YAPMANIN NEHYOLUNMASI VE BUNUN NESH EDİLMİŞ OLDUĞU, BUGÜN DE (BUNLARDAKİ NEBİZ) SARHOŞLUK VERECEK HALE GELMEDİKÇE HELAL OLDUĞUNUN BEYANI BABI

٥١٣٦-٣٠/١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ الدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ أَنْ يُنْبَذَ فِيهِ

5136-30/1- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Leys, İbn Şihâb'dan tahdis etti, o Enes b. Mâlik'den rivayet ettiğine göre kendisine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kurutulmuş kabak ile zift ile sıvanmış kapta nebiz yapılmasını yasakladığını haber verdi.[100]

٥١٣٧-٣١/٢- وَحَدَّثَنِي عَمْرٌو النَّاقِدُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ الدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ أَنْ يُنْتَبَذَ فِيهِ قَالَ وَأَخْبَرَهُ أَبُو سَلَمَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تَنْتَبِذُوا فِي الدُّبَّاءِ وَلَا فِي الْمُزَفَّتِ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَاجْتَنِبُوا الْحَنَاتِمَ

5137-31/2- Bana Amr en-Nâkid de tahdis etti, bize Süfyan b. Uyeyne, Zührî'den tahdis etti, o Enes b. Mâlik'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurutulmuş kabak ile zift ile sıvanmış kaplarda nebiz yapılmasını nehyetti.

(Zührî) dedi ki: Ebu Seleme'nin de kendisine haber verdiğine göre o Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kurutulmuş kabakta da zift ile sıvanmış kapta da nebiz yapmayınız"* buyurdu. Sonra Ebu Hureyre: Bununla birlikte sizler yeşil sırlı testilerden de uzak durunuz diyordu.[101]

---

100 Nesai, 5645; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1524

101 Zühri'nin Enes b. Malik'den rivayet ettiği hadisi Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1490; Zühri'nin Ebu Seleme'den onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiği hadisi Nesai, 5646; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15150'de rivayet etmiştir.

٥١٣٨-٣/٣٢- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا بَهْزٌ حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْمُزَفَّتِ وَالْحَنْتَمِ وَالنَّقِيرِ قَالَ قِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ مَا الْحَنْتَمُ قَالَ الْجِرَارُ الْخُضْرُ

5138-32/3- Bana Muhammed b. Hatim de tahdis etti, bize Behz tahdis etti, bize Vuheyb, Suheyl'den tahdis etti, o babasından, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiğine göre zift ile sıvanmış kapta kuru kabaklarda ve hurma kütüğünden oyulmuş kaplarda (nebiz yapmayı) nehy etti.

(Suheyl'in babası) dedi ki. Ebu Hureyre'ye: Hantem nedir diye soruldu. O: Onlar yeşil sırlı testilerdir dedi.[102]

٥١٣٩-٤/٣٣- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ أَخْبَرَنَا نُوحُ بْنُ قَيْسٍ حَدَّثَنَا ابْنُ عَوْنٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِوَفْدِ عَبْدِ الْقَيْسِ أَنْهَاكُمْ عَنِ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالنَّقِيرِ وَالْمُقَيَّرِ وَالْحَنْتَمُ وَالْمَزَادَةُ الْمَجْبُوبَةُ وَلَكِنْ اشْرَبْ فِي سِقَائِكَ وَأَوْكِهِ

5139-33/4- Bize Nasr b. Ali el-Cahdamî tahdis etti, bize Nuh b. Kays haber verdi, bize İbn Avn, Muhammed'den tahdis etti, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) Abdulkayslılar heyetine: *"Size kurutulmuş kabağı, yeşil sırlı küpleri, oyulmuş ağaç kütüklerini, zift ile sıvanmış kapları -ki hantem (yeşil sırlı küpler) ağzı kesilmiş küptür- yasaklıyorum ama sen kendi tulumundan iç ve ağzını bağla"* buyurmuştu.[103]

Şerh

(5136-5139 numaralı hadisler)

Bu babtaki hadislerin şerhi ile bu lafızlara dair açıklamalar ve nebiz yapmanın hükmü daha önce geçmiş bulunmaktadır. Ayrıca bunun hem bizim mezhebimize göre hem de ilim adamlarının büyük çoğunluğuna göre mensuh olduğunu da zikretmiş bulunuyoruz. Ayrıca bu hadisle ilgili her bir hususu İman Kitabı'nın baş taraflarında Abdulkayslılar heyeti ile ilgili hadiste izah etmiştir. Burada ise gerek duyulandan başka -ve orada geçmemiş olanlar dışında- herhangi bir açıklamayı tekrar etmeyeceğiz. Bu hususta özetle söy-

102 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12764

103 Ebu Davud, 3693; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14470

lenecekler şunlardır: Bu kaplarda nebiz yapmak İslam'ın ilk zamanlarında sarhoşluk verecek bir içecek haline dönüşmesi korkusu ile yasaklanmış idi. Çünkü bu kaplar kalın olduklarından ötürü sarhoşluk verecek hale geldiklerini bilemez ve bunun neticesinde bunların mal olma özelliği telef olabilirdi. Bazen bir kimse henüz sarhoşluk verecek hale gelmemiş olduğunu düşünerek onu içer ve böylelikle sarhoşluk veren bir içki içmiş olur. Sarhoşluk veren içeceklerin mübahlığı üzerinden ise fazla bir zaman geçmemişti. Aradan uzun zaman geçip sarhoşluk veren içeceklerin haramlığı yaygınlık kazanıp ve bu husus onlarda iyice yer edince önceki bu hüküm de nesh olundu ve onlara her bir kapta nebiz yapmaları mübah kılındı. Tek şart ise sarhoşluk verecek bir şey içmemeleri idi. Bu da açık bir hükümdür.

Bu hadislerin sonunda zikredilecek olan Bureyde hadisinde (5177) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Ben sizlere tulum dışındaki kaplarda nebiz yapmayı yasaklamıştım. Artık her bir kapta içebilirsiniz. Sarhoşluk verecek bir şey içmeniz müstesnâdır"* buyurmaktadır.

Nasr b. Ali el-Cahdamî'nin rivayet ettiği (5139) hadiste: *"Ben sizlere kuru kabak, sırlı testi, oyulmuş ağaç kütüğü, ziftle sıvanmış -ki kuru kabak (hantem) ağzı kesilmiş küptür- içmenizi yasaklıyorum ama sen tulumundan iç ve ağzını bağla."* Burada hadis diyarımızdaki bütün nüshalarda bu şekilde: *"Hantem ise ağzı kesilmiş küptür"* şeklindedir. Kadı Iyaz da Sahihi Müslim'in ravilerinin büyük çoğunluğundan ve nüshaların bir çoğundan böylece nakletmiş ve şunları söylemiştir: Bazı nüshalarda ise: *"hantem ile ağzı kesilmiş küp"* demiştir. Doğrusu da bu olduğunu birincisinin ise bir değiştirme ve bir yanılma olduğunu da söylemiştir. Ayrıca Nesai'nin de bunu böylece zikrettiğini belirtmiştir. Buna göre Nesai "ayrıca hantemi (sırlı yeşil küpleri) ve ağzı kesilmiş küpü" diye rivayet etmiştir. Ebu Davud'un Süneni'nde de "hantem (sırlı küp) kuru kabak ve ağzı kesilmiş küp" şeklindedir. Biz bunu bütün bu kitaplarda cim ve iki defa zikredilen be harfi ile olmak üzere "el-mecbube" diye zaptetmiş bulunuyoruz. Bazıları ise bunu hı harfi ile "enmahmuse" diye rivayet etmişlerdir. Bu da bu kelime sanki bir başka hadiste zikredilmiş çeşitli kapların ihtinas edilmesi (şekillerinin değiştirilmesi)nden alınmış gibidir. Ama bu rivayetin hiçbir değeri yoktur. Doğrusu bunun cim olduğu şeklindeki birinci rivayettir.

İbrahim el-Harbi ve Sabit dedi ki: Bu başı kopartılmış ve böylelikle küp şekline benzemiş kaptır. Çünkü "cebbe"nin asıl anlamı kesmektir. Bunun başı kopartılmış olmakla birlikte alt tarafında içindeki içeceğin nefes alıp vereceği şekilde bir deliği bulunmayan kap olduğu da söylenmiştir. Bunun neticesinde böyle bir kaptaki içecek farkına varılmadan sarhoşluk verici olabilir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Fakat kendi tulumundan iç ve ağzını bağla" buy*ruğu hakkında ilim adamları der ki: Bu, şu demektir. Tulumun ağzı bağlandığı taktirde sarhoşluk vermek gibi bir mefsedetten güven altında olunur. Çünkü içindeki nebiz değişikliğe uğrayıp sertleşecek ve sarhoşluk verecek hale gelecek olursa o taktirde ağzı kapalı olan deriyi çatlatır. Onun derisini çatlatmadığı sürece de sarhoşluk verici olmaz. Halbuki kurutulmuş kabak, sırlı küp ve ağzı kesilmiş küp ile zift ile sıvanmış kap ve diğer kesif kapların durumu böyle değildir. Bu gibi kaplarda nebiz sarhoşluk verici hale gelir de bilinmeyebilir.

٥١٤٠-٣٤/٥- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَشْعَثِيُّ أَخْبَرَنَا عَبْثَرٌ ح وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ خَالِدٍ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ عَنْ شُعْبَةَ كُلُّهُمْ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ عَنْ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُنْتَبَذَ فِي الدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ هَذَا حَدِيثُ جَرِيرٍ وَفِي حَدِيثِ عَبْثَرٍ وَشُعْبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ الدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ

5140-34/5- Bize Said b. Amr el-Eş'asi tahdis etti, bize Abser haber verdi. (H.) Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Cerir tahdis etti. (H.) Bana Bişr b. Halid de tahdis etti, bize Muhammed -yani b. Cafer- Şu'be'den haber verdi, hepsi A'meş'den o İbrahim et-Teymi'den, o el-Haris b. Suveyd'den, o Ali (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kuru kabak ve zift ile sıvanmış kaplarda nebiz yapılmasını nehy etti.

Bu Cerir'in hadisidir.

Abser'in ve Şu'be'nin hadisi rivayetlerinde ise: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), kuru kabak ile ziftle sıvanmış kabı nehy etti denilmektedir.[104]

٥١٤١-٣٥/٦- وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ كِلَاهُمَا عَنْ جَرِيرٍ قَالَ زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ قُلْتُ لِلْأَسْوَدِ هَلْ سَأَلْتَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ عَمَّا يُكْرَهُ أَنْ يُنْتَبَذَ فِيهِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرِينِي عَمَّا نَهَى عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُنْتَبَذَ فِيهِ قَالَتْ نَهَانَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَنْ نَنْتَبِذَ فِي الدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ قَالَ قُلْتُ لَهُ أَمَا ذَكَرَتْ الْحَنْتَمَ وَالْجَرَّ قَالَ إِنَّمَا أُحَدِّثُكَ بِمَا سَمِعْتُ أَأُحَدِّثُكَ مَا لَمْ أَسْمَعْ

104 Buhari, 5594; Nesai, 5643; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10032

5141-35/6- Bize Zuheyr b. Harb ve İshak b. İbrahim de tahdis etti, ikisi Cerir'den rivayet etti. Zuheyr dedi ki: Bize Zuheyr, Mansur'dan tahdis etti, o İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti: Ben Esved'e: Müminlerin annesine içinde nebiz yapılması mekruh olan kaplara dair soru sordun mu dedim. O, evet dedi. Ey müminlerin annesi! Bana Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in içinde nebiz yapılmasını yasakladığı kapların hangileri olduğunu haber ver dedim. O: Bize biz ehli beyte, kuru kabakta ve zift ile sıvanmış kapta nebiz yapmamızı yasakladı dedi.

(İbrahim) dedi ki: Ben ona: Peki o yeşil sırlı testileri ve testileri sözkonusu etmedi mi dedim. O: Ben sana ancak duyduğum şeyi naklediyorum. Duymadığım şeyi sana nakledebilir miyim dedi.[105]

٥١٤٢-٣٦/٧- وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَشْعَثِيُّ أَخْبَرَنَا عَبْثَرٌ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنِ الدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ

5142-36/7- Bize Said b. Amr el-Eş'asî de tahdis etti, bize Abser, A'meş'den haber verdi, o İbrahim'den, o Esved'den, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru kabak ve zift ile sıvanmış kabı yasakladı.[106]

٥١٤٣-.../٨- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ وَشُعْبَةُ قَالَا حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ وَسُلَيْمَانُ وَحَمَّادٌ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ

5143-.../8- Bana Muhammed b. Hâtim de tahdis etti, bize Yahya -ki o el-Kattan'dır- tahdis etti, bize Süfyan ve Şu'be tahdis edip dedi ki: Bize Mansur, Süleyman ve Hammâd, İbrahim'den tahdis etti, o Esved'den, o Aişe'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti.[107]

٥١٤٤-٣٧/٩- حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ يَعْنِي ابْنَ الْفَضْلِ حَدَّثَنَا ثُمَامَةُ بْنُ حَزْنٍ الْقُشَيْرِيُّ قَالَ لَقِيتُ عَائِشَةَ فَسَأَلْتُهَا عَنِ النَّبِيذِ فَحَدَّثَتْنِي أَنَّ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ قَدِمُوا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَسَأَلُوا النَّبِيَّ ﷺ عَنِ النَّبِيذِ فَنَهَاهُمْ أَنْ يَنْتَبِذُوا فِي الدُّبَّاءِ وَالنَّقِيرِ وَالْمُزَفَّتِ وَالْحَنْتَمِ

105 Buhari, 5595; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15989
106 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15955
107 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15936

5144-37/9- Bize Şeyban b. Ferruh tahdis etti, bize Kasım -yani b. el-Fadl- tahdis etti, bize Sümâme b. Hazm el-Kuşeyri tahdis edip dedi ki: Aişe ile karşılaştım da ona nebiz hakkında sordum. Onun bana tahdis ettiğine göre Abdulkayslılar heyeti Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna geldiler ve Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e nebize dair (meyve şırası) hakkında soru sordular. O onlara kuru kabakta oyulmuş ağaç kütüklerinde, zift ile sıvanmış kaplarda ve sırlı testilerde nebiz yapmalarını yasakladı.[108]

Şerh

"Bize Şeyban b. Ferruh tahdis etti, bize el-Kasım -yani b. el-Fadl- tahdis etti." Bizim diyarımızdaki nüshaların tamamında bu şekilde mim'siz olarak (yani mufaddal değil) "el-fadl" diye kaydedilmiştir. Kadı Iyaz da kendi diyarlarındaki nüshalardan bir çoğunda böylece nakletmiştir. Doğrusu da budur. Ama mağriblilerin kimi nüshasında mim ile "el-mufaddal" olarak geçmektedir ki bu apaçık bir hatadır. Müslim bunu bundan sonra Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) için nebiz yapmak babında bütün nüshaların ittifakı ile doğru olan bu şekli ile zikretmiş bulunmaktadır.

٥١٤٥-٣٨/١٠- وَحَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ سُوَيْدٍ عَنْ مُعَاذَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالنَّقِيرِ وَالْمُزَفَّتِ

5145-38/10- Bize Yakub b. İbrahim de tahdis etti... Aişe (radıyallâhu anhâ) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru kabağı, sırlı yeşil testileri, oyulmuş ağaç kütüklerini ve zift ile sıvanmış kapları yasakladı.[109]

٥١٤٦-.../١١- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ سُوَيْدٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ إِلَّا أَنَّهُ جَعَلَ مَكَانَ الْمُزَفَّتِ الْمُقَيَّرَ

5146-.../11- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti... Bize İshak b. Süveyd bu isnad ile tahdis etti ancak o "zift ile sıvanmış yerine (aynı anlamdaki) "el-mukayyar" lafzını zikretmiştir.[110]

108 Nesai, 5654; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16046
109 Nesai, 5655, 5656; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17968
110 Bir önceki hadisin kaynakları

٥١٤٧-١٢/٣٩ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا عَبَّادُ بْنُ عَبَّادٍ عَنْ أَبِي جَمْرَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ح وَحَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَبِي جَمْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ قَدِمَ وَفْدُ عَبْدِ الْقَيْسِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْهَاكُمْ عَنِ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالنَّقِيرِ وَالْمُقَيَّرِ وَفِي حَدِيثِ حَمَّادٍ جَعَلَ مَكَانَ الْمُقَيَّرِ الْمُزَفَّتِ

5147-39/12- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Abbad b. Abbad, Ebu Cemre'den haber verdi, o İbn Abbas'dan rivayet etti. (H.) Bize Halef b. Hişam da tahdis etti, bize Hammâd b. Zeyd, Ebu Cemre'den tahdis edip dedi ki: İbn Abbas'ı şöyle derken dinledim: Abdulkayslılar heyeti Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna geldi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Sizlere kuru kabağı, sırlı yeşil testileri, oyulmuş ağaç kütüklerini ve zift ile sıvanmış kapları yasaklıyorum"* buyurdu. Hammâd'ın hadisinde ise "zift ile sıvanmış (el-mukayyar)" kelimesi yerine (aynı anlamdaki) el-müzeffet lafzını kullanmıştır.[111]

٥١٤٨-١٣/٤٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ حَبِيبٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمُزَفَّتِ وَالنَّقِيرِ

5148-40/13- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti... İbn Abbas dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru kabağı, sırlı yeşil testileri, ziftle sıvanmış kapları ve oyulmuş ağaç kütüklerini yasakladı.[112]

٥١٤٩-١٤/٤١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمُزَفَّتِ وَالنَّقِيرِ وَأَنْ يُخْلَطَ الْبَلَحُ بِالزَّهْوِ

5149-41/14- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti... İbn Abbas dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru kabağı, sırlı yeşil testileri, ziftle sıvanmış kapları, ağaç kütüğünden oyulmuş kapları ve koruk hurmanın yeni sararıp renk almaya başlamış hurmaya karıştırılmasını yasakladı.[113]

111 Daha önce geçen 115, 116, 117. hadislerin kaynakları
112 Nesai, 5572; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5478, 5479
113 Nesai, 5563, 5564; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5487

٥١٥٠-١٥/٤٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ يَحْيَى الْبَهْرَانِيِّ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي عُمَرَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الدُّبَّاءِ وَالنَّقِيرِ وَالْمُزَفَّتِ

5150-42/15- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Abdurrahman b. Mehdi, Şu'be'den tahdis etti, o Yahya el-Behrânî'den şöyle dediğini rivayet etti: İbn Abbas'ı dinledim. (H.) Bize Muhammed b. Beşşâr da tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Yahya b. Ebu Ömer'den tahdis etti, o İbn Abbas'dan: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru kabak, oyulmuş ağaç kütüğü ve zift ile sıvanmış kabı yasakladı dedi.[114]

Şerh

"Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti deyip senedi Şu'be'ye kadar zikretti, o Yahya Ebu Ömer el-Behrânî'den rivayet etti dedi." Bizim diyarımızdaki nüshaların bir çoğunda bu şekilde künyesi ile birlikte "Yahya Ebu Ömer" diye geçmektedir. Doğrusu da budur. Kadı Iyaz ise bütün üstadlarının bunu "Yahya b. Ömer" diye neseb olarak kaydettiklerini zikretmekte ve şunları eklemektedir: Bazıları ise bunu "Yahya b. Ebu Ömer" diye kaydetmişlerdir. Her ikisi de yanılmadır. Onun adı ise Yahya b. Ubeyd Ebu Ömer el-Behrânî'dir. Nitekim bundan sonra Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) için nebiz yapma babında doğru olarak gelmiştir.

٥١٥١-١٦/٤٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ عَنِ التَّيْمِيِّ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنِ الْجَرِّ أَنْ يُنْبَذَ فِيهِ

5151-43/16- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Yezid b. Zure', et-Teymi'den haber verdi. (H.) Bize Yahya b. Eyyub da tahdis etti, bize İbn Uleyye tahdis etti, bize Süleyman et-Teymi, Ebu Nadra'dan haber verdi, o Ebu Said'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) testilerde nebiz yapılmasını yasakladı.[115]

---

114 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6549

115 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5352

Şerh

"Testilerde... yasakladı." Çoğul olarak cirar" anlamındadır. Tekili ise "cerra: testi" şeklindedir. Bunun kapsamına ise sırlı testi ve onun dışındaki bütün testi türleri girer. Fakat daha önce de geçtiği gibi bu nesh edilmiştir.

٥١٥٢-١٧/٤٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالنَّقِيرِ وَالْمُزَفَّتِ

5152-44/17- Bize Yahya b. Eyyub tahdis etti... Ebu Said el-Hudrî'den rivayete göre Allah'ın nebisi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuru kabak, sırlı testi, oyulmuş ağaç kütüğü ve zift ile sıvanmış kapları yasakladı.[116]

٥١٥٣-.../١٨- وَحَدَّثَنَاه مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ نَهَى أَنْ يُنْتَبَذَ فَذَكَرَ مِثْلَهُ

5153-.../18- Bize bunu Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti... Katade bu isnad ile Allah'ın nebisinin... nebiz yapılmasını yasakladığını rivayet etti ve hadisi aynen zikretti.[117]

٥١٥٤-١٩/٤٥- وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنِي أَبِي حَدَّثَنَا الْمُثَنَّى يَعْنِي ابْنَ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ الشُّرْبِ فِي الْحَنْتَمَةِ وَالدُّبَّاءِ وَالنَّقِيرِ

5154-45/19- Bize Nasr b. Ali el-Cahdamî de tahdis etti... Ebu Said dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sırlı yeşil testilerde, kuru kabaklarda ve oyulmuş ağaç kütüklerinde içmeyi yasakladı.[118]

٥١٥٥-٢٠/٤٦- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَسُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ وَاللَّفْظُ لِأَبِي بَكْرٍ قَالَا حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَيَّانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ أَشْهَدُ عَلَى ابْنِ عُمَرَ وَابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُمَا شَهِدَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمُزَفَّتِ وَالنَّقِيرِ

116 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4373
117 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4373
118 Nesai, 5649; İbn Mace, 3403; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4253

5155-46/20- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Süreyc b. Yunus da -lafız Ebu Bekir'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Mervan b. Muaviye, Mansur b. Hayyân'dan tahdis etti, o Said b. Cübeyr'den şöyle dediğini rivayet etti: Ben İbn Ömer ve İbn Abbas hakkında şahitlik ederim ki her ikisi de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kuru kabağı, sırlı yeşil testiyi, zift ile sıvanmış kabı ve oyulmuş ağaç kütüğünü yasakladığına şahitlik ettiler.[119]

٥١٥٦-٤٧/٢١- حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ يَعْنِي ابْنَ حَازِمٍ حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ حَكِيمٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ فَقَالَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَبِيذَ الْجَرِّ فَأَتَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ فَقُلْتُ أَلَا تَسْمَعُ مَا يَقُولُ ابْنُ عُمَرَ قَالَ وَمَا يَقُولُ قُلْتُ قَالَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَبِيذَ الْجَرِّ فَقَالَ صَدَقَ ابْنُ عُمَرَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَبِيذَ الْجَرِّ فَقُلْتُ وَأَيُّ شَيْءٍ نَبِيذُ الْجَرِّ فَقَالَ كُلُّ شَيْءٍ يُصْنَعُ مِنَ الْمَدَرِ

5156-47/21- Bize Şeyban b. Ferruh tahdis etti, bize Cerir -yani b. Hâzım- tahdis etti, bize Ya'l-a b. Hâkim, Said b. Cübeyr'den şöyle dediğini tahdis etti. İbn Ömer'e testilerde yapılan nebiz hakkında sordum. O: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) testilerde yapılan nebizi (şırayı) haram kıldı dedi. Ben de İbn Abbas'a gidip: İbn Ömer'in ne söylediğini duydun mu dedim. O: Ne diyor dedi. Ben: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) testilerin nebizini haram ettiğini söyledi dedim. O: İbn Ömer doğru söylemiştir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) testilerin nebizini haram kılmıştır dedi. Ben: Peki testi nebizi denilen şey nedir dedim. O: Topraktan yapılan her şeydir dedi.[120]

Şerh

"Ben -İbn Abbas'a-: Testi nebizi denilen şey nedir dedim. O: Topraktan yapılan her bir şeydir, dedi." Bu ifade İbn Abbas'ın testi (el-cer) kapsamına topraktan yapılan bütün testi türlerinin girdiğine dair çok açık bir ifadedir.

٥١٥٧-٤٨/٢٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ خَطَبَ النَّاسَ فِي بَعْضِ مَغَازِيهِ قَالَ ابْنُ عُمَرَ فَأَقْبَلْتُ نَحْوَهُ فَانْصَرَفَ قَبْلَ أَنْ أَبْلُغَهُ فَسَأَلْتُ مَاذَا قَالَ قَالُوا نَهَى أَنْ يُنْتَبَذَ فِي الدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ

119 Ebu Davud, 3690; Nesai, 5659; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5623

120 Ebu Davud, 3691; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5649

5157-48/22- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Nâfi'den rivayetini okudum. O İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gazalarından birisinde insanlara bir hutbe verdi. İbn Ömer dedi ki: Ben de Ona doğru gittim ama Onun yanına ulaşmadan O ayrılıp gitti. Bunun üzerine: Ne buyurdu diye sordum. Onlar: Kuru kabakta ve zift ile sıvanmış kapta nebiz yapılmasını (şıra hazırlanmasını) yasakladı dediler.[121]

٥١٥٨-٤٩/٢٣- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ وَابْنُ رُمْحٍ عَنْ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ وَأَبُو كَامِلٍ قَالَا حَدَّثَنَا حَمَّادٌ ح وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ جَمِيعًا عَنْ أَيُّوبَ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ أَبِي عُمَرَ عَنْ الثَّقَفِيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ أَخْبَرَنَا الضَّحَّاكُ يَعْنِي ابْنَ عُثْمَانَ ح وَحَدَّثَنِي هَارُونُ الْأَيْلِيُّ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ كُلُّ هَؤُلَاءِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ بِمِثْلِ حَدِيثِ مَالِكٍ وَلَمْ يَذْكُرُوا فِي بَعْضِ مَغَازِيهِ إِلَّا مَالِكٌ وَأُسَامَةُ

5158-49/23- Bize Kuteybe ve İbn Rumh da Leys b. Sa'd'dan tahdis etti. (H.) Bize Ebu Rabi ve Ebu Kâmil tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd tahdis etti. (H.) Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize İsmail tahdis etti, hepsi Eyyub'dan rivayet etti. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Ubeydullah tahdis etti. (H.) Bize İbnu'l- Müsennâ ve İbn Ebu Ömer'de es-Sekafî'den tahdis etti, o Yahya b. Said'den rivayet etti. (H.) Bize Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize İbn Ebu Fudeyk tahdis etti, bize Dahhak -yani b. Osman- haber verdi. (H.) Bana Harun el-Eylî de tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Usâme haber verdi. Bunların hepsi Nâfi'den, o İbn Ömer'den Mâlik'in hadisini aynı şekilde rivayet etti ama onlar rivayetlerinde -Mâlik ve Usâme dışında- gazvelerinden birisinde ifadesini zikretmediler.[122]

٥١٥٩-٥٠/٢٤- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ ثَابِتٍ قَالَ قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ قَالَ فَقَالَ قَدْ زَعَمُوا ذَاكَ قُلْتُ أَنَهَى عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ قَدْ زَعَمُوا ذَاكَ

121 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8393

122 Kuteybe'nin hadisini İbn Mace, 3402; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8299 rivayet etmiştir. Diğerlerini de sadece Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7483, 7570, 7711, 7999, 8527

5159-50/24- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Hammâd b. Zeyd, Sabit'den şöyle dediğini haber verdi: İbn Ömer'e: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) testilerde nebiz yapmayı yasakladı mı dedim. O: Böyle söylüyorlar dedi. Ben: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu yasakladı mı dedim. O: Böyle söylüyorlar dedi.[123]

٥١٦٠-.../٢٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ عَنْ طَاوُسٍ قَالَ قَالَ رَجُلٌ لِابْنِ عُمَرَ أَنَهَى نَبِيُّ اللهِ ﷺ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ قَالَ نَعَمْ ثُمَّ قَالَ طَاوُسٌ وَاللهِ إِنِّي سَمِعْتُهُ مِنْهُ

5160-.../25- Bize Yahya b. Eyyub tahdis etti... Tâvus dedi ki: Bir adam İbn Ömer'e: Allah'ın Nebi'si (sallallâhu aleyhi ve sellem) testilerde nebiz yapmayı yasakladı mı dedi? O: evet dedi. Sonra Tâvus: Allah'a yemin olsun ki ben bunu ondan dinledim dedi.[124]

٥١٦١-٥١/٢٦- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي ابْنُ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَجُلًا جَاءَهُ فَقَالَ أَنَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُنْبَذَ فِي الْجَرِّ وَالدُّبَّاءِ قَالَ نَعَمْ

5161-51/26- Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti... Bize İbn Tâvus, babasından haber verdi, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre bir adam ona gelerek: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), testilerde ve kuru kabaklarda nebiz yapılmasını yasakladı mı dedi. O: Evet dedi.[125]

٥١٦٢-٥٢/٢٧- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا بَهْزٌ حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ الْجَرِّ وَالدُّبَّاءِ

5162-52/27- Bana Muhammed b. Hatim de tahdis etti... Bize Abdullah b. Tâvus, babasından tahdis etti, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), testileri ve kuru kabakları kullanmayı yasakladı.[126]

---

123 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6664
124 Tirmizi, 1167; Nesai, 5630, 5631; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7098
125 5160 numaralı hadisin kaynakları
126 5160 numaralı hadisin kaynakları

٥١٦٣-٥٣/٢٨- حَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ طَاوُسًا يَقُولُ كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ ابْنِ عُمَرَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ أَنَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ وَالدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ قَالَ نَعَمْ

5163-53/28- Bize Amr en-Nâkid tahdis etti... İbrahim b. Meysere'den rivayete göre o Tâvus'u şöyle derken dinlemiştir: İbn Ömer'in yanında oturuyordum. Yanına bir adam gelerek: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) testilerde, kuru kabaklarda, zift ile sıvanmış kaplarda nebiz (meyve şırası) yapmayı yasakladı mı dedi. O evet diye cevap verdi.[127]

٥١٦٤-٥٤/٢٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْحَنْتَمِ وَالدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ قَالَ سَمِعْتُهُ غَيْرَ مَرَّةٍ

5164-54/29- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr tahdis edip dedi ki: ... Muharib b. Disar dedi ki: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sırlı yeşil testileri, kuru kabakları ve zift ile sıvanmış kapları (bunlarda şıra yapmayı) yasakladı. O: Ben bunu birden çok defa işittim dedi.[128]

٥١٦٥-.../٣٠- وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَشْعَثِيُّ أَخْبَرَنَا عَبْثَرٌ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ قَالَ وَأُرَاهُ قَالَ وَالنَّقِيرِ

5165-.../30- Bize Said b. Amr el-Eş'asi de tahdis etti... İbn Ömer Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti.

(Ravi) dedi ki: Zannederim rivayette "ve oyulmuş ağaç kütüklerinde" dedi.[129]

٥١٦٦-٥٥/٣١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ حُرَيْثٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْجَرِّ وَالدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ وَقَالَ انْتَبِذُوا فِي الْأَسْقِيَةِ

127 5160 numaralı hadisin kaynakları
128 Nesai, 5650; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7410
129 5164 numaralı hadisin kaynakları

5166-55/31- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr tahdis edip dedi ki: ... Ukbe b. Hureys dedi ki: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) testileri, kurumuş kabakları, zift ile sıvanmış kapları (nebiz yapmak için kullanmayı) yasakladı ve: *"Tulumlarda nebiz yapın"* buyurdu.[130]

٥١٦٧-٥٦/٣٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ جَبَلَةَ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يُحَدِّثُ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ الْحَنْتَمَةِ فَقُلْتُ مَا الْحَنْتَمَةُ قَالَ الْجَرَّةُ

5167-56/32- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti... Cebele dedi ki: İbn Ömer'i tahdis ederken dinledim. Dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sırlı yeşil testileri kullanmayı yasakladı. Ben: Sırlı yeşil testi (hanteme) nedir dedim. O: Testidir dedi.[131]

٥١٦٨-٥٧/٣٣- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ حَدَّثَنِي زَاذَانُ قَالَ قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ حَدِّثْنِي بِمَا نَهَى عَنْهُ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ الْأَشْرِبَةِ بِلُغَتِكَ وَفَسِّرْهُ لِي بِلُغَتِنَا فَإِنَّ لَكُمْ لُغَةً سِوَى لُغَتِنَا فَقَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ الْحَنْتَمِ وَهِيَ الْجَرَّةُ وَعَنْ الدُّبَّاءِ وَهِيَ الْقَرْعَةُ وَعَنْ الْمُزَفَّتِ وَهُوَ الْمُقَيَّرُ وَعَنْ النَّقِيرِ وَهِيَ النَّخْلَةُ تُنْسَحُ نَسْحًا وَتُنْقَرُ نَقْرًا وَأَمَرَ أَنْ يُنْتَبَذَ فِي الْأَسْقِيَةِ

5168-57/33- Bize Ubeydullah b. Muâz tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be, Amr b. Murre'den tahdis etti, bana Zâzan tahdis edip dedi ki: İbn Ömer'e: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yasaklamış olduğu içecekleri kendi lugatinle bana tahdis et, bize de kendi lugatimizle açıkla. Çünkü sizin bizden farklı bir lugatiniz var dedim. O şöyle dedi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hantemi yasakladı. O testi demektir. Dubbayı (kuru kabak)ı yasakladı. O da kabaktır. Müzeffeti yasakladı o da zift ile sıvanmış olandır. Nakiri yasakladı o da belli bir şekilde kabukları soyulan ve oyulan hurma kütüğüdür. Diğer taraftan tulumlarda nebiz (meyve şırası) yapılmasını emir buyurdu.[132]

Şerh

"Nakiri de yasakladı. O da kabukları özel bir şekilde soyulan ve oyulan hurma ağacı kütüğüdür." Rivayetlerin ve nüshaların bir çoğunda bu şekilde

130 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7341

131 Nesai, 5633; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6670

132 Tirmizi, 868; Nesai, 5661; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6716

(tümsahu neshan) şeklindedir. Yani kabukları soyulduktan sonra oyulan ve böylelikle nakir denilen kap olur. Kimi ravilerin bazı nüshalarında cim harfi ile "tümsecu" kaydedilmiştir. Kadı Iyaz ve başkaları: Bu bir tashiftir (harf değiştirmedir) demişlerdir. Muteahhirinden kimisi ise Müslim'in Sahihi'nin nüshalarında ve Tirmizi'de cim harfi ile tünecunescen şeklinde diye kaydedildiğini iddia etmiş olmakla birlikte durum dediği gibi değildir. Aksine Müslim nüshalarının büyük çoğunluğu ha ile (tunsehuneshan) şeklindedir.

٥١٦٩-.../٣٤- وَحَدَّثَنَاه مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ فِي هَذَا الْإِسْنَادِ

5169-.../34- Bunu bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Davud tahdis etti, bize Şu'be bu isnad ile rivayet etti.[133]

٥١٧٠-٥٨/٣٥- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ يَقُولُ سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ عِنْدَ هَذَا الْمِنْبَرِ وَأَشَارَ إِلَى مِنْبَرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَدِمَ وَفْدُ عَبْدِ الْقَيْسِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَسَأَلُوهُ عَنِ الْأَشْرِبَةِ فَنَهَاهُمْ عَنِ الدُّبَّاءِ وَالنَّقِيرِ وَالْحَنْتَمِ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ وَالْمُزَفَّتِ وَظَنَنَّا أَنَّهُ نَسِيَهُ فَقَالَ لَمْ أَسْمَعْهُ يَوْمَئِذٍ مِنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ وَقَدْ كَانَ يَكْرَهُ

5170-58/35- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Yezid b. Harun tahdis etti, bize Abdulhalik b. Seleme haber verip dedi ki: Said b. el-Müseyyeb'i şöyle derken dinledim: Abdullah b. Ömer'i şu minberin yanında -bu arada Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in minberine işaret etti- şöyle derken dinledim: Abdulkayslılar heyeti Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna geldi, Ona içeceklere dair soru sordular. O da kendilerine oyulmuş ağaç kütüğünü, kuru kabağı, sırlı yeşil testileri kullanmayı yasakladı. Ben, (Abdulhalik) ona (Said'e): Ey Ebu Muhammed! Zift ile sıvanmış da (dedi)mi dedim. Bunu saymayı unuttuğunu zannetmiştik. O: Ben o gün bunu Abdullah b. Ömer'den işitmemiştim. Ama o (bunu) hoş görmüyordu dedi.[134]

133 5168 numaralı hadisin kaynakları

134 Nesai, 5648; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7082

Şerh

"Bize Abdulhalik b. Seleme haber verdi." Seleme ismi lam harfi fethalı ve kesreli (selime) diye söylenir. Bu şerhin Mukaddimesi'nde açıklaması daha önce geçmişti.

٥١٧١-٥٩/٣٦- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ وَابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنِ النَّقِيرِ وَالْمُزَفَّتِ وَالدُّبَّاءِ

5171-59/36- Bize Ahmed b. Yunus da tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Ebu'z-Zubeyr tahdis etti. (H.) Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti, o Cabir ve İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) oyulmuş ağaç kütüğünü, zift ile sıvanmış kovanı ve kurutulmuş kabağı (kaplarını) nebiz (şıra yapmak) için kullanmayı yasakladı.[135]

٥١٧٢-٦٠/٣٧- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَنْهَى عَنِ الْجَرِّ وَالدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ وَسَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْجَرِّ وَالْمُزَفَّتِ وَالنَّقِيرِ وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا لَمْ يَجِدْ شَيْئًا يُنْتَبَذُ لَهُ فِيهِ نُبِذَ لَهُ فِي تَوْرٍ مِنْ حِجَارَةٍ

5172-60/37- Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize İbn Cureyc haber verdi, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i testileri, kuru kabağı ve zift ile sıvanmış kapları kullanmayı yasaklarken dinledim.

Ebu'z-Zubeyr dedi ki: Cabir b. Abdullah'ı da: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i testileri, zift ile sıvanmış kapları ve oyulmuş ağaç kütük kaplarını kullanmayı yasakladı derken dinledim.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) için kendisinde nebiz (şıra) yapılacak bir şey bulunmayacak olursa, Ona taştan bir çanak içinde nebiz yapılırdı.[136]

135 Nesai, 5663; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2826
136 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7444

٥١٧٣-٣٨/٦١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُنْبَذُ لَهُ فِي تَوْرٍ مِنْ حِجَارَةٍ

5173-61/38- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Avâne, Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi, o Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e taştan bir çanak içinde nebiz yapılırdı.[137]

٥١٧٤-٣٩/٦٢- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ كَانَ يُنْتَبَذُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي سِقَاءٍ فَإِذَا لَمْ يَجِدُوا سِقَاءً نُبِذَ لَهُ فِي تَوْرٍ مِنْ حِجَارَةٍ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ وَأَنَا أَسْمَعُ لِأَبِي الزُّبَيْرِ مِنْ بِرَامٍ قَالَ مِنْ بِرَامٍ

5174-62/39- Bize Ahmed b. Yunus da tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Ebu'z-Zubeyr tahdis etti. (H.) Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir tulumda nebiz yapılırdı. Eğer tulum bulunmayacak olursa ona taştan bir çanak içinde nebiz yapılırdı. -Ben, Ebu'z-Zubeyr'i dinlemekte iken- oradakilerden birisi: Taştan mı dedi. Ebu'z-Zubeyr: (Evet) taştan dedi.[138]

Şerh

(5172-5174 numaralı hadisler)

(5172) "Taştan bir çömlek içinde ona nebiz yapılırdı." Diğer rivayette ise (5174) "taştan bir çömlek" denilmektedir. Buradaki "birâ" lafzı da taş ile aynı anlamdadır. Bu da tencereyi andıran büyükçe bir kâsedir. Bazı hallerde taştan yapılır. Bazen bakırdan ve başka şeylerden de yapılır.

Bu hadislerde "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e taştan bir çömlek içerisinde nebiz yapılırdı" hadislerinde kurutulmuş kabak, sırlı testi, oyulmuş ağaç kütüğü ve bunların dışındaki kesif (kalın) kaplarda nebiz yapma yasağının nesh edilmiş olduğunu açık bir şekilde ifade etmektedir. Çünkü taştan yapılan bir çömlek bütün bunlardan daha kesiftir ve onlara göre yasaklanması önceliklidir. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e böyle bir çömlekte nebiz yapıldığı sabit olduğuna göre bu hususta nesh bulunduğuna delil olur. Ayrıca bu

137 Nesai, 5629; İbn Mace, 3400; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2995

138 Ebu Davud, 3702; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2722

Bureyde'nin Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiği: *"Size ... nehy etmiştim"* hadisine de uygundur. Bunu da babın baş taraflarında zikretmiş bulunuyoruz.

٥١٧٥-٦٣/٤٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ عَنْ أَبِي سِنَانٍ وَقَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى عَنْ ضِرَارِ بْنِ مُرَّةَ عَنْ مُحَارِبٍ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ حَدَّثَنَا ضِرَارُ بْنُ مُرَّةَ أَبُو سِنَانٍ عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَهَيْتُكُمْ عَنِ النَّبِيذِ إِلَّا فِي سِقَاءٍ فَاشْرَبُوا فِي الْأَسْقِيَةِ كُلِّهَا وَلَا تَشْرَبُوا مُسْكِرًا

5175-63/40- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti, Ebu Bekr, İbn Sinan'dan derken İbnu'l- Musenna ise Dırar b. Murre'den dedi. (Onların her biri) Muharib'den, o İbn Bureyde'den, o babasından rivayet etti. (H.) Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr de tahdis etti, bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti, bize Dırar b. Murre Ebu Sinan, Muharib b. Bisar'dan tahdis etti, o Abdullah b. Bureyde'den, o babasından şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"Ben size tulumda olması dışında (diğer kaplarda) nebiz yapmanızı yasaklamıştım. Artık bütün tulumlarda (kaplarda) içebilirsiniz. Ama sarhoşluk veren bir şey içmeyin."*[139]

٥١٧٦-٦٤/٤١- وَحَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ حَدَّثَنَا ضَحَّاكُ بْنُ مَخْلَدٍ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ نَهَيْتُكُمْ عَنِ الظُّرُوفِ وَإِنَّ الظُّرُوفَ أَوْ ظَرْفًا لَا يُحِلُّ شَيْئًا وَلَا يُحَرِّمُهُ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ

5176-64/41- Bize Haccac b. eş-Şair de tahdis etti, Bize Dahhak b. Mahled, Süfyan'dan tahdis etti, o Alkame b. Mersed'den , o İbn Bureyde'den, o babasından rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben size (sayılan) kapları yasaklamıştım. Şüphesiz ki kaplar (yahut bir kap) herhangi bir şeyi ne helal kılar ne de haram kılar. Ama sarhoşluk veren her bir şey haramdır"* buyurdu.[140]

139 2257 numlaralı hadisin kaynakları

140 Kaynakları daha önce 2257 numaralı hadiste gösterilmişti.

٥١٧٧-٦٥/٤٢- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ مُعَرِّفِ بْنِ وَاصِلٍ عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ الْأَشْرِبَةِ فِي ظُرُوفِ الْأَدَمِ فَاشْرَبُوا فِي كُلِّ وِعَاءٍ غَيْرَ أَنْ لَا تَشْرَبُوا مُسْكِرًا

5177-65/42- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Veki', Muarrif b. Vasıl'dan tahdis etti, o Muharib b. Disar'dan, o İbn Bureyde'den, o babasından şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben sizlere deriden yapılmış kaplarda içecekleri yasaklamıştım. Şimdi her türlü kapta içebilirsiniz. Ancak sarhoşluk veren bir şey içmeyin"* buyurdu.[141]

Şerh

(5175-5177 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5175) *"Ben size tulum dışındaki kaplarda nebiz yapmayı yasaklamıştım..."* İkinci rivayette (5176) *"Sizlere kapları yasaklamıştım..."* üçüncü rivayette (5177) *"Ben size deri kaplarda içilecek şeyleri yasaklamıştım..."* buyurmaktadır. Kadı Iyaz dedi ki: Bu ikinci rivayette bazı ravilerden kaynaklanan bir değişiklik vardır. Doğrusu ise: "Ben sizlere deri kaplardakilerin dışında (ki kaplarda yapılan) içecekleri yasaklamıştım" şeklindedir. Bu rivayeti nakleden ravi, istisna (burada dışında) için kullanılan "illa" lafzını hazfetmiş bulunmaktadır. Ama o olmadan olmaz. Birinci rivayette de yine bir değişiklik yapılmıştır. Onun da doğrusu: "Bütün kaplardan içebilirsiniz" şeklindedir. Çünkü tulumlar ve deriden yapılmış kaplar hep mübah ve kullanılmasına izin verilegelmiş kaplar idiler. O ancak bunların dışındaki kapları kullanmayı yasaklamıştı. Nitekim birinci rivayette de: *"Ben sizlere tulumda olması dışında (başka kaplarda) nebiz yapmayı yasaklamıştım"* buyurmuştur. Bunun neticesi şudur: Her iki rivayetin doğru şekli: "Ben size tulumda yapılması dışında nebiz yapmayı yasaklamıştım. Artık bütün kaplarda nebiz yapabilir ve içebilirsiniz" şeklindedir. Bunun dışındaki şekiller ise raviler tarafından yapılmış bir değişikliktir. Allah en iyi bilendir.

"Muarrif b. Vasıl" ismi meşhur olana göre re harfi kesreli olarak (muarrif) dir. Fethalı da (muarref) söylenir. Bunu Meşârik ve Metali sahibi nakletmektedir. Adının Maruf olduğu da söylenmiştir.

٥١٧٨-٦٦/٤٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ وَاللَّفْظُ لِابْنِ أَبِي عُمَرَ قَالَا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَحْوَلِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ أَبِي عِيَاضٍ عَنْ

141 2257 numaralı hadisin kaynakları

عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ لَمَّا نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ النَّبِيذِ فِي الْأَوْعِيَةِ قَالُوا لَيْسَ كُلُّ النَّاسِ يَجِدُ فَأَرْخَصَ لَهُمْ فِي الْجَرِّ غَيْرِ الْمُزَفَّتِ

5178-66/43- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve İbn Ebu Ömer de -lafız İbn Ebu Ömer'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Süleyman el-Ahvel'den tahdis etti, o Mücahid'den, o Ebu İyaz'dan, o Abdullah b. Amr'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kaplarda nebiz yapmayı yasaklayınca ashab: Herkes (bunların dışındaki kapları) bulamıyor dedi. Bu sebeple O da onlara zift ile sıvanmış olanları dışında testileri kullanmaya ruhsat verdi.[142]

Şerh

"Ebu İyad'dan o Abdullah b. Amr'dan şöyle dediğini rivayet etti: ..." Hadis bizim diyarımızda itimad olunan nüshalarda bu şekildedir. Nüshaların bir çoğu ise ayn harfi fethalı olarak Abdullah b. Amr'dan şeklindedir. Yani (Ömer'den farklı olarak) re'den sonra hatta vav da vardır. Bu kişi Amr b. el-Âs'ın oğludur. Ama bazı nüshalarda ayn harfi ötreli olarak "İbn Ömer" yani b. el-Hattab olarak kaydedilmiştir. Kadı Iyaz kendi diyarlarındaki nüshalarının da bu isimlerde ihtilaflı olduğunu ve Ebu Ali el-Gassânî'nin şöyle dediğini zikretmektedir. Mahfuz olan İbn Amr b. el-Âs olduğudur. İbn Uyeyne'nin arkadaşı Humeydi de İbn Ebu Şeybe de her ikisi bunu Süfyan b. Uyeyne'den İbn Amr b. el-Âs'ın Müsned'inde rivayet etmişlerdir. Buhari ve Ebu Davud da bunu böylece zikretmiştir. El-Humeydi de aynı şekilde el-Cem Beyne Sahihayn adlı eserinde böylece zikretmiş ve bunu Buhari ve Müslim'in rivayet ettiğini söylemiştir. Muhaddislerin büyük çoğunluğu da bunu böyle zikretmişlerdir. Sahih olan da budur. Allah en iyi bilendir.

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (malum) kaplarda nebiz yapılmasını yasaklayınca..." Müslim'de bu şekilde "kaplarda nebiz yapmayı"dır. Doğrusu da budur. Müslim'den başka kaynaklarda ise bu "tulumlarda nebiz yapmayı" diye kaydedilmiştir. Humeydi de el-Cem Beyne Sahihayn'de Ali el-Medini'nin Süfyan b. Uyeyne'den rivayeti olarak böylece nakletmiştir. Humeydi: Muhtemelen bu ondan kaynaklanan bir eksik ifadedir demiştir. Bu durumda "tulumlar dışında nebiz yapmak" şeklinde olur. (Humeydi) dedi ki: Abdullah b. Muhammed ile Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Muhammed b. Ebu Ömer'in Süfyan'dan rivayeti ise kaplarda nebiz yapmak" şeklindedir.

"Bütün insanlar bulamaz"ın anlamı hepsi deri tulumları bulamaz demektir.

---

142 Buhari, 5593; Ebu Davud, 3701, 3702; Nesai, 5666; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8895

"Bunun üzerine onlara zift ile sıvanmış dışındaki testileri kullanmaya ruhsat verdi." Bu da önce onlara bu ruhsatı verdikten sonra Bureyde'nin rivayet ettiği hadis ile diğerlerinde bütün kaplarda ruhsat verdiği şeklinde açıklanır. Allah en iyi bilendir.

٧/٧- بَاب بَيَانِ أَنَّ كُلَّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَأَنَّ كُلَّ خَمْرٍ حَرَامٌ

7/7- SARHOŞLUK VEREN HER BİR ŞEYİN HAMR (ŞARAB, İÇKİ) VE HER HAMRIN DA HARAM OLDUĞUNUN BEYANI BABI

Bu babtan gözetilen maksada dair açıklamalar daha önceden geçmiş ve bunun delillerini insanların bu husustaki farklı görüş ve mezhebleri ile birlikte ilk babta zikretmiş idik. Burada zikredilen hadisler de sarhoşluk veren her bir şeyin haram olduğu ve ona hamr (şarab, içki) denileceği hususunda da gayet açıktır.

Bizim mezhep âlimlerimiz de bütün bu nebizlere (şıralara) hamr denilmesi üzerinde ittifak etmişlerdir. Ama onların çoğunluğu da: Bu bir mecazdır. Çünkü hamrın gerçek anlamı üzümden sıkılarak elde edilen hakkındadır demişlerdir. Onlardan bir topluluk ise hadislerin Zâhirdeki anlamlarından ötürü bu hakikat anlamında bir kullanımdır demişlerdir. Allah en iyi bilendir.

٥١٧٩-١/٦٧- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ الْبِتْعِ فَقَالَ كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ

5179-67/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Ben Mâlik'e İbn Şihâb'dan rivayetini okudum. O Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bal şerbeti hakkında soru soruldu. O: *"Sarhoşluk veren her bir içecek haramdır"* buyurdu.[143]

٥١٨٠-٢/٦٨- وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى التُّجِيبِيُّ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُ سَمِعَ عَائِشَةَ تَقُولُ سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ الْبِتْعِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ

143 Buhari, 242, 5585, 5586; Tirmizi, 1863; Ebu Davud, 3682; Nesai, 5607, 5608, 5609, 5610, 3386; Tuhfetu'l-Eşrâf, 177654

5180-68/2- Bana Harmele b. Yahya et-Tucîbî de tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, o Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan rivayet ettiğine göre Aişe (radıyallâhu anhâ)'yı şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bal şerbeti hakkında soru soruldu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Sarhoşluk veren her bir içki haramdır"* buyurdu.[144]

٥١٨١-٦٩/٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ كُلُّهُمْ عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ ح وَحَدَّثَنَا حَسَنٌ الْحُلْوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَا أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ كُلُّهُمْ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ سُفْيَانَ وَصَالِحٍ سُئِلَ عَنْ الْبِتْعِ وَهُوَ فِي حَدِيثِ مَعْمَرٍ وَفِي حَدِيثِ صَالِحٍ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ كُلُّ شَرَابٍ مُسْكِرٍ حَرَامٌ

5181-69/3- Bana Yahya b. Yahya, Said b. Mansur, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid ve Zuheyr b. Harb, hepsi İbn Uyeyne'den tahdis etti. (H.) Bize Hasan el-Hulvânî ve Abd b. Humeyd de Yakub b. İbrahim b. Sa'd'dan tahdis etti. Bize babam Salih'den tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim ve Abd b. Humeyd de tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer haber verdi, hepsi Zührî'den bu isnad ile rivayet etti. Fakat Süfyan ve Salih'in hadisinde: Bal şerbeti hakkında Ona soru soruldu ibaresi yoktur. Bu Ma'mer'in hadisinde vardır. Salih'in hadisi rivayetinde ise: O (Aişe (radıyallâhu anhâ)) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Sarhoşluk veren her bir içecek haramdır"* buyururken dinlemiştir, şeklindedir.[145]

Şerh

(5179-5181 numaralı hadisler)

(5179) "Bal şerbeti hakkında ona soru soruldu." Bit' kesreli bir be sonra sakin bir te sonra da ayn harfi ile yazılıp bu da bal nebizi (bal şerbeti)dir. Yemenlilerin içeceğidir. Cevheri dedi ki: Buna aynı zamanda te harfi fethalı olarak "bita'" da denilir. Kim' ve kima' gibi. "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bal şerbetine dair soru soruldu O da: *Sarhoşluk veren her bir içki*

---

144 5179 numaralı hadisin kaynakları

145 5179 numaralı hadisin kaynakları.

haramdır" buyurdu. Bu, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kapsamlı sözlerinden (cevamiul kerim) dir. Hadiste, müftinin soru soranın sorduğundan başkasına da ihtiyacının olduğunu görecek olursa, cevabına hakkında soru sorulan hususa onu da eklemesinin müstehap olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Bu hadisin bir benzeri de: *"O (deniz) suyu Tahir, meytesi helal olandır"* hadisidir.

٥١٨٢-٧٠/٤- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَاللَّفْظُ لِقُتَيْبَةَ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ بَعَثَنِي النَّبِيُّ ﷺ أَنَا وَمُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ إِلَى الْيَمَنِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ شَرَابًا يُصْنَعُ بِأَرْضِنَا يُقَالُ لَهُ الْمِزْرُ مِنَ الشَّعِيرِ وَشَرَابٌ يُقَالُ لَهُ الْبِتْعُ مِنَ الْعَسَلِ فَقَالَ كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ

5182-70/4- Bize Kuteybe b. Said ve İshak b. İbrahim de -lafız Kuteybe'ye ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Veki', Şu'be'den tahdis etti, o Said b. Ebu Burde'den, o babasından, o Ebu Musa'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni ve Muâz b. Cebel'i Yemen'e gönderdi. Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Bizim diyarımızda arpadan yapılan ve kendisine elmizr denilen bir içecek ile ve baldan yapılan el bit' denilen bir içecek vardır dedim. O: *"Sarhoşluk veren her şey haramdır"* buyurdu.[146]

٥١٨٣-.../٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرٍو سَمِعَهُ مِنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ بَعَثَهُ وَمُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ لَهُمَا بَشِّرَا وَيَسِّرَا وَعَلِّمَا وَلَا تُنَفِّرَا وَأُرَاهُ قَالَ وَتَطَاوَعَا قَالَ فَلَمَّا وَلَّى رَجَعَ أَبُو مُوسَى فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ لَهُمْ شَرَابًا مِنَ الْعَسَلِ يُطْبَخُ حَتَّى يَعْقِدَ وَالْمِزْرُ يُصْنَعُ مِنَ الشَّعِيرِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ كُلُّ مَا أَسْكَرَ عَنِ الصَّلَاةِ فَهُوَ حَرَامٌ

5183-.../5- Bize Muhammed b. Abbad tahdis etti. Bize Süfyan, Amr'dan tahdis etti. O bunu Said b. Ebu Burde'den, o babasından, o dedesinden rivayetle dinlediğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisini (dedesi Ebu Musa'yı) Muâz ile birlikte Yemen'e göndermiş ve ikisine: *"Müjdeleyin ve kolaylaştırın. Öğretin ve nefret ettirip uzaklaştırmayın buyurdu."* Zannederim: *"Birbirinize itaat edin (uyuşun)"* da dedi. (Ravi) dedi ki: Dönüp gidince Ebu Musa dönerek: Ey Allah'ın Rasulü! Onların bir miktar katılaşıncaya kadar

146 Daha önce kaynakları 4501 numaralı hadiste gösterilmişti.

pişirilen (kaynatılan) baldan yaptıkları bir içecekleri ve arpadan yapılan el mizr dedikleri bir içecekleri var dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Namazdan sarhoşluk veren (alıkoyan) her bir şey haramdır"* buyurdu.[147]

٥١٨٤-٧١/٦- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلَفٍ
وَاللَّفْظُ لِابْنِ أَبِي خَلَفٍ قَالَا حَدَّثَنَا زَكَرِيَّاءُ بْنُ عَدِيٍّ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ وَهُوَ ابْنُ
عَمْرٍو عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ حَدَّثَنَا أَبُو بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ
بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ وَمُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ ادْعُوَا النَّاسَ وَبَشِّرَا وَلَا تُنَفِّرَا وَيَسِّرَا
وَلَا تُعَسِّرَا قَالَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَفْتِنَا فِي شَرَابَيْنِ كُنَّا نَصْنَعُهُمَا بِالْيَمَنِ الْبِتْعُ وَهُوَ
مِنَ الْعَسَلِ يُنْبَذُ حَتَّى يَشْتَدَّ وَالْمِزْرُ وَهُوَ مِنَ الذُّرَةِ وَالشَّعِيرِ يُنْبَذُ حَتَّى يَشْتَدَّ قَالَ
وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَدْ أُعْطِيَ جَوَامِعَ الْكَلِمِ بِخَوَاتِمِهِ فَقَالَ أَنْهَى عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ
أَسْكَرَ عَنِ الصَّلَاةِ

5184-71/6- Bize İshak b. İbrahim ve Muhammed b. Ahmed b. Ebu Halef -lafız İbn Ebu Halef'e ait olmak üzere- de tahdis edip dedi ki: Bize Zekeriya b. Adiyy tahdis etti, bize Ubeydullah -ki o b. Amr'dır- Zeyd b. Ebu Uneyse'den tahdis etti, o Said b. Ebu Burde'den rivayet etti. Bize Ebu Burde, babasından şöyle dediğini tahdis etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni, Muâz ile birlikte Yemen'e gönderdi ve: *"İnsanları davet edin. Müjdeleyin nefret ettirmeyin. Kolaylaştırın zorlaştırmayın"* buyurdu. Ben de: Ey Allah'ın Rasulü! Yemen'de vakti ile yaptığımız iki içecek hakkında bize fetva ver. Bunların biri el-bit' adında olup baldan nebiz olarak (şerbet olarak) şiddetleninceye kadar yapılır. Diğeri ise el-mizr adında olup bu da darı ve arpadan yapılır. Şiddetleninceye kadar da bırakılır (nebiz yapılır) dedim. (Ebu Musa) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Havâtim'i ile birlikte Cevamiu'l-kelim verilmişti. O da: "Ben namazdan sarhoş eden sarhoşluk veren her bir şeyi yasaklıyorum" buyurdu.[148]

Şerh

(5182-5184 numaralı hadisler)

(5182) "Arpadan yapılan ve el-mizr denilen bir içecek" mizr ismi mim harfi kesreli olup darıdan, arpadan ve buğdaydan da yapılır.

147 4501 numaralı hadisin kaynakları

148 4501 numaralı hadisin kaynakları

(5184) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Havâtim'i ile birlikte Cevamiu'l-kelim verilmişti." Yani oldukça çok ve geniş manaları kapsamakla birlikte lafızları çok özlü idi.

"Havâtim" ise adeta birkaç sayılı kelimenin ihtiva ettiği çok manayı mühürleyen ve böylelikle o hususta bilgi isteyen bir kimseye de ondan hüküm çıkartacak bir kimseye de lafzının tatlı oluşu ve akıcı olması sebebi ile hiçbir şey dışarıda bırakmayan söz demektir.

(5183) "Bize Muhammed b. Abbad tahdis etti, bize Süfyan Amr'dan tahdis etti, o bunu Said b. Ebu Burde'den dinledi." Bu isnad ile ilgili olarak Darakutni istidrakte bulunarak şunları söylemiştir: Bu hususta İbn Abbad'a mutabaat olunmamıştır. Ayrıca bu Amr b. Dinar'dan sahih olarak rivayet edilmemiştir. Hadis İbn Uyeyne, o Mis'ar'den diye rivayet edilmiş olmakla birlikte bu da sabit değildir ve Buhari de bunu İbn Uyeyne'nin rivayeti olarak tahric etmemiştir demektedir. Allah en iyi bilendir.

٥١٨٥-٧٢/٧- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْنِي الدَّرَاوَرْدِيَّ عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَجُلًا قَدِمَ مِنْ جَيْشَانَ وَجَيْشَانُ مِنْ الْيَمَنِ فَسَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ شَرَابٍ يَشْرَبُونَهُ بِأَرْضِهِمْ مِنَ الذُّرَةِ يُقَالُ لَهُ الْمِزْرُ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَوَ مُسْكِرٌ هُوَ قَالَ نَعَمْ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ إِنَّ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ عَهْدًا لِمَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ قَالَ عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ أَوْ عُصَارَةُ أَهْلِ النَّارِ

5185-72/7- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Abdulaziz -yani ed-Derâverdî- Umare b. Gaziye'den tahdis etti, o Ebu'z-Zubeyr'den, o Cabir'den rivayet ettiğine göre bir adam Ceyşan'dan -ki Ceyşan Yemen'den'dir- geldi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e darıdan yapılan ve el-mizr adı verilen içtikleri bir içki hakkında soru sordu. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"O sarhoşluk veriyor mu"* buyurdu. Adam: Evet dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sarhoşluk veren her şey haramdır. Şüphesiz aziz ve celil Allah'ın sarhoşluk veren bir şey içen kimseye tinetul habelden içireceğine dair bir taahhüdü vardır"* buyurdu. Ashab: tinetul habel nedir ey Allah'ın Rasulü! O: *"Cehennem ehlinin teridir -yahut cehennem ehlinin usaresidir-"* buyurdu.[149]

149 Nesai, 5725; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2891

٥١٨٦-٨/٧٣- حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الْعَتَكِيُّ وَأَبُو كَامِلٍ قَالَا حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا فَمَاتَ وَهُوَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَتُبْ لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ

5186-73/8- Bize Ebu Rabî' el-Atekî ve Ebu Kâmil tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd tahdis etti, bize Eyyub, Nâfi'den tahdis etti, o İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sarhoşluk veren her şey hamrdır ve sarhoşluk veren her şey de haramdır. Kim dünyada hamr içip de onu içmeye devam ettiği halde ve tevbe etmeden ölürse ahirette onu içmeyecektir"* buyurdu.[150]

٥١٨٧-٩/٧٤- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ كِلَاهُمَا عَنْ رَوْحِ بْنِ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ

5187-74/9- Bize İshak b. İbrahim ve Ebu Bekir b. İshak da tahdis etti, ikisi Ravh b. Ubâde'den rivayet etti, bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Musa b. Ukbe, Nâfi'den haber verdi, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sarhoşluk veren her bir şey şaraptır ve sarhoşluk veren her bir şey haramdır."*[151]

٥١٨٨-.../١٠- وَحَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ مِسْمَارٍ السُّلَمِيُّ حَدَّثَنَا مَعْنٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْمُطَّلِبِ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5188-.../10- Bize Salih b. Mismar es-Sülemî de tahdis etti, bize Ma'n tahdis etti, bize Abdulaziz b. Muttalib, Musa b. Ukbe'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.[152]

٥١٨٩-١١/٧٥- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَمُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ قَالَا حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ أَخْبَرَنَا نَافِعٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ خَمْرٍ حَرَامٌ

150 Ebu davud, 3679; Tirmizi, 1861; Nesai, 5598, 5599, 5600, 5601; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7516
151 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8492
152 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8492

5189-75/11- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Hatim de tahdis edip dedi ki: Bize Yahya -ki o el-Kattan'dır- Ubeydullah'dan tahdis etti, bize İbn Ömer'den şöyle dediğini haber verdi -ki ben bunu ancak Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye rivayet ettiğini biliyorum- buyurdu ki: *"Sarhoşluk veren her bir şey bir hamr (şarap)tır ve her bir hamr da haramdır."*[153]

٨/٨- بَاب عُقُوبَةِ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ إِذَا لَمْ يَتُبْ مِنْهَا بِمَنْعِهِ إِيَّاهَا فِي الْآخِرَةِ

8/8- HAMR (İÇKİ) İÇEN BİR KİMSENİN -ONDAN TEVBE ETMEYECEK OLURSA- AHİRETTE ONUN O İÇKİDEN MAHRUM EDİLMESİ SURETİ İLE CEZALANDIRILACAĞI BABI

٥١٩٠-٧٦/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا حُرِمَهَا فِي الْآخِرَةِ

5190-76/1- Bize Yahya b. Yahya da tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Nâfi'den rivayetini okudum. O İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Dünyada içki içen bir kimse ahirette ondan mahrum edilir"* buyurdu.[154]

٥١٩١-٧٧/٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ حَدَّثَنَا مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا فَلَمْ يَتُبْ مِنْهَا حُرِمَهَا فِي الْآخِرَةِ فَلَمْ يُسْقَهَا قِيلَ لِمَالِكٍ رَفَعَهُ قَالَ نَعَمْ

5191-77/2- Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb tahdis etti, bize Mâlik, Nâfi'den tahdis etti, o İbn Ömer'den (Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem))'e isnad ederek): *"Dünyada içki içip de ondan dolayı tevbe etmeyen bir kimse, ahirette ondan mahrum bırakılır ve ona içirilmez"* buyurdu. Mâlik'e (İbn Ömer) bunu merfu olarak mı rivayet etti dedi. O: Evet dedi.[155]

٥١٩٢-٧٨/٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا أَنْ يَتُوبَ

---

153 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8193
154 Buhari, 5575; Nesai, 5687; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8359
155 5190 numaralı hadisin kaynakları

5192-78/3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Abdullah b. Numeyr tahdis etti. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Ubeydullah, Nâfi'den tahdis etti, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Dünyada içki içen ahirette onu -tevbe etmesi müstesnâ- içmeyecektir"* buyurdu.[156]

٥١٩٣-.../٤- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ يَعْنِي ابْنَ سُلَيْمَانَ الْمَخْزُومِيَّ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ عُبَيْدِ اللَّهِ

5193-.../4- Bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti, bize Hişam -yani b. Süleyman el-Mahzumi- İbn Cureyc'den tahdis etti, bana Musa b. Ukbe, Nâfi'den haber verdi, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Ubeydullah'ın hadisinin aynısını rivayet etti.[157]

Şerh

(5190-5193 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5192) *"Dünyada hamrı (içkiyi) içen bir kimse -tevbe etmesi müstesnâ- ahirette onu içmeyecektir"* bir diğer rivayette (5190-5191) *"Ahirette ondan mahrum olacaktır"* hadisinin anlamı, cennette -oraya girse dahi- onu içmekten mahrum edileceği anlamındadır. Cennetteki içki (hamr) ise cennet içeceklerinin en değerlisidir. Dünyada içki içmek sureti ile asi olan böyle bir kimse onu içmekten alıkonulacaktır. Denildiğine göre o ona karşı bir arzu duymayı unutacaktır. Çünkü cennette arzu edilen canın çektiği her bir şey vardır. Onu hatırlasa dahi canı onu çekmeyecektir diye de açıklanmıştır. Bu ise onun için kendisi ile onu dünyada içmeyenin birbirinden ayırt edilmesi için ona ait bir farklılık olmak üzere nimetlerinin eksik olacağı anlamına gelir.

Bu hadiste tevbenin kebair olan masiyetlere kefaret olduğuna da delil vardır. Bu da icma ile kabul olunmuş bir husustur. Ehl-i sünnet kelamcıları ise tevbenin günahlara kefaret olmasının kat'i mi zanni mi olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Zanni olduğu yani tevbenin kefaret olacağının düşünülebileceği) daha güçlüdür. Allah en iyi bilendir.

156 İbn Mace, 3373; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7951

157 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8494

٩/٩- بَاب إِبَاحَةِ النَّبِيذِ الَّذِي لَمْ يَشْتَدَّ وَلَمْ يَصِرْ مُسْكِرًا

9/9- ŞİDDETLENMEYEN (SERT İÇKİ HALİNE GELMEYEN) VE SARHOŞLUK VERECEK DURUMA GELMEYEN NEBİZİN MÜBAH OLDUĞU BABI

٥١٩٤-١/٧٩- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ الْعَنْبَرِيُّ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ يَحْيَى بْنِ عُبَيْدٍ أَبِي عُمَرَ الْبَهْرَانِيِّ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُنْتَبَذُ لَهُ أَوَّلَ اللَّيْلِ فَيَشْرَبُهُ إِذَا أَصْبَحَ يَوْمَهُ ذَلِكَ وَاللَّيْلَةَ الَّتِي تَجِيءُ وَالْغَدَ وَاللَّيْلَةَ الْأُخْرَى وَالْغَدَ إِلَى الْعَصْرِ فَإِنْ بَقِيَ شَيْءٌ سَقَاهُ الْخَادِمَ أَوْ أَمَرَ بِهِ فَصُبَّ

5194-79/1- Bize Ubeydullah b. Muâz el-Anberî de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be, Yahya b. Ubeyd, Ebu Ömer el-Behrânî'den şöyle dediğini tahdis etti: İbn Abbas'ı şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gecenin ilk vakitlerinde nebiz (hoşaf) hazırlanırdı. O da sabah oldumu ve o gün gündüz ile bir sonraki gece ertesi gün ve diğer gece ondan sonraki gün de ikindiye kadar onu içerdi. Eğer bir şey artarsa onu hizmetçiye içirir ya da onun emri ile dökülürdü.[158]

٥١٩٥-٢/٨٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ يَحْيَى الْبَهْرَانِيِّ قَالَ ذَكَرُوا النَّبِيذَ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ فَقَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُنْتَبَذُ لَهُ فِي سِقَاءٍ قَالَ شُعْبَةُ مِنْ لَيْلَةِ الِاثْنَيْنِ فَيَشْرَبُهُ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَالثُّلَاثَاءِ إِلَى الْعَصْرِ فَإِنْ فَضَلَ مِنْهُ شَيْءٌ سَقَاهُ الْخَادِمَ أَوْ صَبَّهُ

5195-80/2- Bize Muhammed b. Beşşâr tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Yahya el-Behrânî'den şöyle dediğini tahdis etti. İbn Abbas'ın yanında nebizi sözkonusu ettiler. Bunun üzerine o: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir tulumda nebiz yapılırdı dedi. Şu'be dedi ki: Pazartesi gecesinden yapılır, onu pazartesi ve Salı günü ikindi vaktine kadar içerdi. Ondan bir şey arttı mı onu hizmetçiye içmesi için verir yahut dökerdi.[159]

٥١٩٦-٣/٨١- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَاللَّفْظُ لِأَبِي بَكْرٍ وَأَبِي كُرَيْبٍ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ

158 Ebu Davud, 3713; Nesai, 5753, 5754, 5755; İbn Mace, 3399; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6548
159 5194 numaralı hadisin kaynakları

عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي عُمَرَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُنْقَعُ لَهُ الزَّبِيبُ فَيَشْرَبُهُ الْيَوْمَ وَالْغَدَ وَبَعْدَ الْغَدِ إِلَى مَسَاءِ الثَّالِثَةِ ثُمَّ يَأْمُرُ بِهِ فَيُسْقَى أَوْ يُهَرَاقُ

5196-81/3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Ebu Kureyb ve İshak b. İbrahim -lafız Ebu Bekr ve Ebu Kureyb'e ait olmak üzere- tahdis etti. İshak bize Ebu Muaviye haber verdi, dedi. Diğer ikisi tahdis etti, dedi. O A'meş'den, o Ebu Ömer'den, o İbn Abbas'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) için kuru üzüm ıslatılırdı. O onu o gün, ertesi gün ve ondan sonraki gün üçüncü günün akşamına kadar içer sonra da onun emri ile (başkasına) içsin diye ikram edilir yahut dökülürdü.[160]

٥١٩٧-٨٢/٤- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي عُمَرَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُنْبَذُ لَهُ الزَّبِيبُ فِي السِّقَاءِ فَيَشْرَبُهُ يَوْمَهُ وَالْغَدَ وَبَعْدَ الْغَدِ فَإِذَا كَانَ مَسَاءُ الثَّالِثَةِ شَرِبَهُ وَسَقَاهُ فَإِنْ فَضَلَ شَيْءٌ أَهَرَاقَهُ

5197-82/4- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti... İbn Abbas dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e tulum içerisinde kuru üzüm nebiz yapılırdı. O da onu o gün, ertesi gün ve ondan sonraki gün içerdi. Üçüncü günün akşamı olunca içer ve başkasına içsin diye ikram ederdi. Bir şey artacak olursa onu dökerdi.[161]

٥١٩٨-٨٣/٥- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلَفٍ حَدَّثَنَا زَكَرِيَّاءُ بْنُ عَدِيٍّ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ عَنْ زَيْدٍ عَنْ يَحْيَى أَبِي عُمَرَ النَّخَعِيِّ قَالَ سَأَلَ قَوْمٌ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنْ بَيْعِ الْخَمْرِ وَشِرَائِهَا وَالتِّجَارَةِ فِيهَا فَقَالَ أَمُسْلِمُونَ أَنْتُمْ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَإِنَّهُ لَا يَصْلُحُ بَيْعُهَا وَلَا شِرَاؤُهَا وَلَا التِّجَارَةُ فِيهَا قَالَ فَسَأَلُوهُ عَنْ النَّبِيذِ فَقَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي سَفَرٍ ثُمَّ رَجَعَ وَقَدْ نَبَذَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فِي حَنَاتِمَ وَنَقِيرٍ وَدُبَّاءٍ فَأَمَرَ بِهِ فَأُهْرِيقَ ثُمَّ أَمَرَ بِسِقَاءٍ فَجُعِلَ فِيهِ زَبِيبٌ وَمَاءٌ فَجُعِلَ مِنْ اللَّيْلِ فَأَصْبَحَ فَشَرِبَ مِنْهُ يَوْمَهُ ذَلِكَ وَلَيْلَتَهُ الْمُسْتَقْبَلَةَ وَمِنْ الْغَدِ حَتَّى أَمْسَى فَشَرِبَ وَسَقَى فَلَمَّا أَصْبَحَ أَمَرَ بِمَا بَقِيَ مِنْهُ فَأُهْرِيقَ

160 5194 numaralı hadisin kaynakları
161 5194 numaralı hadisin kaynakları

5198-83/5- Bana Muhammed b. Ahmed b. Ebu Halef de tahdis etti. Bize Zekeriyya b. Adiyy tahdis etti, bize Ubeydullah b. Zeyd, Yahya, Ebu Ömer en-Nehaî'den şöyle dediğini tahdis etti: Birkaç kişi İbn Abbas'a içki satmanın onu içmenin ve ticaretini yapmanın hükmünü sordular.

İbn Abbas: Siz Müslüman mısınız, dedi. Onlar: Evet dedi. İbn Abbas: Onun satımı da satın alınması da ticaretinin yapılması da doğru değildir, dedi.

(Ebu Ömer devamla) dedi ki: Sonra ona nebiz hakkında sordular. O şu cevabı verdi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir sefere çıkmıştı. Sonra geri döndüğünde ashabından bir takım kimselerin sırlı küplerde oyulmuş ağaç kütüklerinde ve kurutulmuş kabaklarda nebiz yapmış olduklarını gördü de bunun dökülmesini emir buyurdu. Sonra bir tulum getirilmesini emretti. İçine kuru üzüm ve su konuldu ve geceleyin bırakıldı. Sabah olunca ondan o gün ve gelen gece ile ertesi gün akşama kadar ondan içti. Hem kendisi içti hem içirdi. Sonra sabah olunca ondan geri kalanın dökülmesini emir buyurdu.[162]

٥١٩٩-٨٤/٦- حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ يَعْنِي ابْنَ الْفَضْلِ الْحُدَّانِيَّ حَدَّثَنَا ثُمَامَةُ يَعْنِي ابْنَ حَزْنٍ الْقُشَيْرِيَّ قَالَ لَقِيتُ عَائِشَةَ فَسَأَلْتُهَا عَنِ النَّبِيذِ فَدَعَتْ عَائِشَةُ جَارِيَةً حَبَشِيَّةً فَقَالَتْ سَلْ هَذِهِ فَإِنَّهَا كَانَتْ تَنْبِذُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتِ الْحَبَشِيَّةُ كُنْتُ أَنْبِذُ لَهُ فِي سِقَاءٍ مِنَ اللَّيْلِ وَأُوكِيهِ وَأُعَلِّقُهُ فَإِذَا أَصْبَحَ شَرِبَ مِنْهُ

5199-84/6- Bize Şeyban b. Ferruh tahdis etti, bize el-Kasım -yani b. el-Fadl el-Hüddânî- tahdis etti, bize Sümâme -yani b. Hazm el-Kuşeyri- tahdis edip dedi ki: Aişe ile karşılaştım ve ona nebize dair sordum. Aişe (radıyallâhu anhâ) Habeşli bir cariye çağırdı ve: Sen buna sor. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kendisi nebiz hazırlardı dedi. Habeşli cariye: Ben Ona geceden bir tulumda nebiz hazırlar, ağzını bağlayıp onu asardım. Sabah oldumu da ondan içerdi dedi.[163]

٥٢٠٠-٨٥/٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى الْعَنَزِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أُمِّهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنَّا نَنْبِذُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي سِقَاءٍ يُوكَى أَعْلَاهُ وَلَهُ عَزْلَاءُ نَنْبِذُهُ غُدْوَةً فَيَشْرَبُهُ عِشَاءً وَنَنْبِذُهُ عِشَاءً فَيَشْرَبُهُ غُدْوَةً

162 5194 numaralı hadisin kaynakları
163 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16047

5200-85/7- Bize Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî tahdis etti. Bize Abdulvehhab es-Sekafî Yunus'dan tahdis etti, o Hasan'dan, o annesinden, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Biz, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir tulumda nebiz hazırlardık. Üst tarafı bağlanırdı. Bu tulumun alt tarafından da bir deliği (tulumdan içmek için bir ağzı) vardı. Biz o nebizi sabahleyin hazırlarsak akşam içerdi, akşamdan hazırlarsak sabah içerdi.[164]

Şerh

(5194-5200 numaralı hadisler)

Bu babta İbn Abbas (radıyallâhu anh)'ın: "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gecenin ilk vakitlerinde nebiz hazırlanır... yahut onun emri ile dökülürdü" hadisi yer almaktadır. Geri kalan diğer hadisler de bununla aynı anlamdadır.

Bu hadislerde nebiz hazırlamanın (hoşaf yapmanın) caiz olduğu ve bu nebizden değişmediği ve kaynamadığı sürece tatlı kalmaya devam ettiği süre boyunca içmenin caiz olduğuna delalet vardır. Bu da ümmetin icmaı ile caizdir. Üç günden sonra onu hizmetçiye içirmek ve dökmek ise üç günden sonra değişikliğe uğrayacağından emin olunmamasından dolayıdır. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) üç günden sonra tenzihen ondan uzak dururdu.

(5195) "Onu hizmetçiye içirir yahut dökerdi." Yani bazen içsin diye hizmetçiye verir bazen de dökerdi. Buna sebep ise nebizin durumunun farklı oluşudur. Eğer nebizde herhangi bir değişiklik ve buna benzer sarhoşluk verme belirtileri görülmüyorsa içsin diye hizmetçiye verir onu dökmezdi. Çünkü o zayi edilmesi haram olan bir maldır. Kendisi ise tenzihi olarak onu içmezdi. Şayet onda sarhoşluk vericiliğin ve değişmenin belirtileri ortaya çıkmışsa onu dökerdi. Çünkü sarhoşluk verecek hale geldimi haram ve necis olur. Bu durumda dökülür ve onu hizmetçiye içsin diye vermezdi. Çünkü sarhoşluk veren bir içeceğin kendisi tarafından içilmesi caiz olmadığı gibi hizmetçiye içirilmesi de caiz değildir. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üç gün tamamlanmadan önce ondan içmesi ise değişmemesi ve değişikliğin belirtilerinin görülmemesi ve hiçbir şekilde şüphe olmaması hali ile ilgilidir. Allah en iyi bilendir.

(5200) Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın rivayet ettiği hadiste: "Sabahleyin nebiz yapılır, onu akşam içerdi, akşam yapılırsa onu sabah içerdi" ibareleri de İbn Abbas'ın üç gün süre ile ondan içmesi şeklindeki hadisine aykırı değildir. Çünkü bir gün süre içerisinde ondan içmek daha fazla süre zarfında içmeye engel değildir. Bazıları da şöyle demiştir: Belki de Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın

164 Ebu Davud, 3711; Tirmizi, 1871; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17836

hadisi, sıcak ve bir günden fazla kalması halinde bozulacağından korkulduğu zamanlar hakkında, İbn Abbas'ın hadisi ise üç günden önce değişmeyeceğinden emin olunduğu zaman hakkındadır diye açıklamışlardır. Bir diğer açıklamaya göre Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın hadisi, gününde bitirilecek kadar az nebiz hakkında, İbn Abbas'ın hadisi ise bu zaman zarfında bitirilemeyecek kadar çok nebiz hakkında olduğu da söylenmiştir. Allah en iyi bilendir.

(5197) "Üçüncü günün akşamına kadar" buradaki "akşam" anlamındaki lafız mim harfi ötreli "musa'" ve kesreli (misa') olmak üzere iki ayrı söyleyişi vardır. Ötreli söyleyiş daha tercih edilendir.

(5198) "Zeyd'den o Yahya en-Nehaî'den" Burada adı geçen Zeyd, İbn Ebu Uneyse'dir. Yahya en-Nehaî ise bundan önceki rivayette adı geçen Yahya el-Behrânî'dir. Onun hakkında el-Behrânî, en-Nehaî, el-Kûfi nisbetleri kullanılır.

(5199) "Bize el-Kasım -yani b. Fadl el-Hüddânî- tahdis etti." Burada Hüddânî isminde ha ötreli dal şeddelidir. Hüddanoğullarına mensuptur. Ama onların kendisinden değildir. Aksine aralarında gidip yerleşmiş birisi idi. Kendisi esasen el-Haris b. Mâlik oğullarındandır.

"Onun ağzını bağlardı." Yani kırbanın baş tarafının kendisi ile bağlandığı iple onu bağlardım.

(5200) "el-Hasen'den, o annesinden" burada geçen Hasan-ı Basri'dir, annesinin adı da "Hayre"dir. O Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Um Seleme'nin azadlısı idi. Kendisinden iki oğlu Hasan ve Said rivayet nakletmiştir.

Hadisteki "ağzı bağlanan bir tulumda" bu benim yanlış yazılıp yanlış zaptedildiğini gördüğüm kelimelerdendir. Doğru şekli (sonunda hemze olarak "yukau" değil de) ye harfi ve sonu hemzesiz olarak "yûka" şeklidir. Bu kelimede görülebilecek bazı bozukluk şekillerini ayrıca sözkonusu etmeye ihtiyaç yoktur.

"Alttan bir deliği olan." Buradaki "azla" ayn harfi fethalı ze harfi sakin ve sonu med iledir. Kırbanın ve tulumun alt taraflarında olan deliğe (emziğe) denilir.

"Onu akşam içerdi." Buradaki "akşam" anlamındaki lafzın ayn harfi kesreli, şin fethalı ve sonu medli "işa'"dir. Bazıları da ayn harfi fethalı şin kesreli ve sonrasında şeddeli bir ya ile "aşiyyen" şeklinde zaptetmişlerdir.

٥٢٠١-٨٦/٨- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ دَعَا أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي عُرْسِهِ فَكَانَتْ امْرَأَتُهُ يَوْمَئِذٍ خَادِمَهُمْ وَهِيَ الْعَرُوسُ قَالَ سَهْلٌ تَدْرُونَ مَا سَقَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنْقَعَتْ لَهُ تَمَرَاتٍ مِنْ اللَّيْلِ فِي تَوْرٍ فَلَمَّا أَكَلَ سَقَتْهُ إِيَّاهُ

5201-86/8- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Abdulaziz -yani b. Ebu Hâzim- Ebu Hâzim'den tahdis etti, o Sehl b. Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Useyd es-Sâidî, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i düğününe davet etti. Onun hanımı o gün -gelin olduğu halde- onların hizmetini görüyordu. Sehl dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e içecek olarak ne ikram ettiğini biliyor musunuz? Geceden bir toprak çömlek içerisinde birkaç kuru hurmayı onun için ıslatmıştı. Yemek yedikten sonra bunu Ona içmek üzere ikram etti dedi.[165]

٥٢٠٢-.../٩- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ سَمِعْتُ سَهْلًا يَقُولُ أَتَى أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَدَعَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِمِثْلِهِ وَلَمْ يَقُلْ فَلَمَّا أَكَلَ سَقَتْهُ إِيَّاهُ

5202-.../9- Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Yakub b. Abdurrahman, Ebu Hazim'den şöyle dediğini tahdis etti. Sehl'i şöyle derken dinledim: Ebu Useyd es-Sâidî Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek Allah Rasulü'nü davet etti, deyip hadisi aynen rivayet etti fakat: "Yemek yedikten sonra onu kendisine ikram etti" demedi.[166]

٥٢٠٣-٨٧/١٠- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلٍ التَّمِيمِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ يَعْنِي أَبَا غَسَّانَ حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ بِهَذَا الْحَدِيثِ وَقَالَ فِي تَوْرٍ مِنْ حِجَارَةٍ فَلَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ الطَّعَامِ أَمَاثَتْهُ فَسَقَتْهُ تَخُصُّهُ بِذَلِكَ

5203-87/10- Bana Muhammed b. es-Sehl Temîmî de tahdis etti, bize İbn Ebu Meryem tahdis etti, bize Muhammed -yani Ebu Gassan- haber verdi, bana Ebu Hâzim, Sehl b. Sa'd'dan bu hadisi tahdis etti ve: "Taştan bir kâse içerisinde (nebiz yaptı) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yemeğini bitirince onu Ezdîkten sonra Ona içirdi ve bunu özel olarak Ona ikram etti dedi.[167]

165 Buhari, 6685, 5176; İbn Mace, 1912; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4709
166 Buhari, 5183, 5591; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4779
167 Buhari, 5182; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4752

Şerh

(5201-5203 numaralı hadisler)

(5201) "Bir çömlek kâse içerisinde onun için birkaç hurma ıslatmıştı." Asıl nüshalarda bu şekilde "enkaat: ıslatmıştı" şeklindedir. Bu kullanım da sahihtir. "Tevr" ise bakır, taş ya da buna benzer bir kap ya da bir kâsedir. Bazen ondan abdest dahi alınabilir.

"Sehl b. Sa'd (radıyallâhu anh) dedi ki: ... yemeğini bitirdikten sonra onu içmek üzere kendisine ikram etti." Burada sözü edilen (gelinin onlara hizmet etmesi) bu hâlin hicaptan önce olduğu şeklinde yorumlanır. Vücudunun tesettür içerisinde olduğu şeklinde yorumlanması da uzak bir ihtimaldir.

"Ebu Useyd"in Useyd isminde hemze ötrelidir. Adı Mâlik'dir. Daha önce sözkonusu edilmişti.

(5203) "Onu ezdi ve içsin diye Ona ikram etti. Bunu Ona özel olarak ikram etti." Biz bu kelimeyi (emâsethu: onu ezdi, lafzını) böylece zaptettik. Bizim diyarımızdaki asıl nüshalarda da bu şekilde üç noktalı peltek se ile "emâsethu" şeklindedir. Bu fiil "mâse" ve "emâse" diye kullanılır. Bunlar iki meşhur söyleyiştir. Hemzeli "emâse" söyleyişini kabul etmeyenler ise hata etmiştir. Bunun anlamı ise onu ezip içindekini çıkarıp eritti şeklindedir. Bazıları onu yumuşattı anlamında olduğunu da söylemişlerdir. Bu da birinci anlama göre açıklanır. Kadı Iyaz'ın naklettiğine göre bazıları bunu arka arkaya gelen iki te harf ile "ematethu: onu öldürdü, Ezdî, çürüttü" diye rivayet etmişlerdir ki bu da ilki ile aynı anlamdadır.

"Özel olarak Ona ikram etti." Müslim'in Sahihi'nde bu şekilde "tahsis etmek"ten gelen bir fiil olarak "tehussuhû" şeklindedir. Aynı zamanda Buhari'nin Sahihi'nde de böyledir. Buhari'nin bazı ravileri ise bunu "ithaf (ikram)"dan gelen "tuthifuhû" diye rivayet etmişlerdir. Nitekim bu fiil, bir kimseye özel olarak bir şeyi verip ikramda bulunmak hakkında kullanılır.

Buradan yemek ikram eden kişinin hazır olanlardan birisine yemeğin ve içeceğin değerli olanını özel olarak ikram etmesinin -geri kalanlar ilmi salih bir kimse olması, üstün şerefli birisi olması ya da bir başka sebep dolayısı ile özel ikrama mazhar olan bu kişi tercih edildiğinden ötürü rahatsız olmayacaklarsa" caiz olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim o zaman orada hazır bulunanlar da Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i üstün tutup tercih ediyor, Ona özel ikramda bulunulmasından dolayı memnun oluyor ve olan bu işe seviniyorlardı.

Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu özel içeceği iki sebepten ötürü içmişti. Birincisi, o içeceği takdim eden kimsenin ikramı ve bu ikramı kabul etmekte herhangi bir kötülüğün olmaması, buna karşılık kabul edilmemesi halinde kalbinin kırılacak olması. İkincisi ise bunun caiz olduğunun beyan edilmesidir. Allah en iyi bilendir.

٥٢٠٤-٨٨/١١- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلٍ التَّمِيمِيُّ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ أَخْبَرَنَا وَقَالَ ابْنُ سَهْلٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ وَهُوَ ابْنُ مُطَرِّفٍ أَبُو غَسَّانَ أَخْبَرَنِي أَبُو حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ ذُكِرَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ امْرَأَةٌ مِنَ الْعَرَبِ فَأَمَرَ أَبَا أُسَيْدٍ أَنْ يُرْسِلَ إِلَيْهَا فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا فَقَدِمَتْ فَنَزَلَتْ فِي أُجُمِ بَنِي سَاعِدَةَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى جَاءَهَا فَدَخَلَ عَلَيْهَا فَإِذَا امْرَأَةٌ مُنَكِّسَةٌ رَأْسَهَا فَلَمَّا كَلَّمَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَتْ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ قَالَ قَدْ أَعَذْتُكِ مِنِّي فَقَالُوا لَهَا أَتَدْرِينَ مَنْ هَذَا فَقَالَتْ لَا فَقَالُوا هَذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَاءَكِ لِيَخْطُبَكِ قَالَتْ أَنَا كُنْتُ أَشْقَى مِنْ ذَلِكَ قَالَ سَهْلٌ فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَئِذٍ حَتَّى جَلَسَ فِي سَقِيفَةِ بَنِي سَاعِدَةَ هُوَ وَأَصْحَابُهُ ثُمَّ قَالَ اسْقِنَا لِسَهْلٍ قَالَ فَأَخْرَجْتُ لَهُمْ هَذَا الْقَدَحَ فَأَسْقَيْتُهُمْ فِيهِ قَالَ أَبُو حَازِمٍ فَأَخْرَجَ لَنَا سَهْلٌ ذَلِكَ الْقَدَحَ فَشَرِبْنَا فِيهِ قَالَ ثُمَّ اسْتَوْهَبَهُ بَعْدَ ذَلِكَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ فَوَهَبَهُ لَهُ وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرِ بْنِ إِسْحَقَ قَالَ اسْقِنَا يَا سَهْلُ

5204-88/11- Bana Muhammed b. Sehl et-Temîmî ve Ebu Bekr b. İshak tahdis etti. Ebu Bekr: Bize İbn Ebu Meryem haber verdi, derken İbn Sehl: Tahdis etti, dedi. Bize Muhammed -ki o b. Mutarrif Ebu Gassan'dır- haber verdi, bana Ebu Hâzim, Sehl b. Sa'd'dan şöyle dediğini haber verdi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Araplardan bir kadından söz edildi. O da Ebu Üseyd'e o kadına birisini göndermesini emir buyurdu. Ona birisini gönderdi. Kadın da gelip Saideoğullarının kalelerinde konakladı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) çıkıp o kadının yanına geldi. Kadının olduğu yere girince başını önüne eğmiş bir kadın ile karşılaştı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onunla konuşunca senden Allah'a sığınırım dedi. Allah Rasulü: *"Ben de seni benden (o sığındığına) sığındırdım"* buyurdu. Kadına: Bunun kim olduğunu biliyor musun dediler. Kadın hayır deyince ona: Bu, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'dir. Sana talip olmak için geldi dediler. Kadın: Meğer ben çok bedbaht birisi imişim dedi. Sehl dedi ki: O gün Rasûlullah (sallallâhu

aleyhi ve sellem) geldi ve arkadaşları ile birlikte Saideoğulları sakifesinde oturdu. Sonra Sehl'e: *"Bize içecek bir şey ver"* buyurdu. (Sehl) dedi ki: Ben de onlara şu kâseyi çıkardım ve ondan kendilerine içecek ikram ettim.

Ebu Hâzim dedi ki: Sonra Sehl bize o kâseyi çıkardı. Biz de ondan içtik. (Ebu Hâzim) dedi ki: Bundan sonra Ömer b. Abdulaziz onu kendisine hibe etmesini istedi. O da ona hibe etti.

Ebu Bekr b. İshak rivayetinde: "Ey Sehl, bize içecek bir şey ver" buyurdu şeklindedir.[168]

٥٢٠٥-١٢/٨٩- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا عَفَّانُ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ لَقَدْ سَقَيْتُ رَسُولَ اللهِ بِقَدَحِي هَذَا الشَّرَابَ كُلَّهُ الْعَسَلَ وَالنَّبِيذَ وَالْمَاءَ وَاللَّبَنَ

5205-89/2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Zuheyr b. Harb da tahdis edip dedi ki: Bize Affan tahdis etti, bize Hammâd b. Seleme, Sabit'den tahdis etti, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Gerçekten ben, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şu kâsemle her türlü içeceği balı, nebizi, su ve sütü içmek üzere ikram ettim dedi.[169]

Şerh

(5204-5205 numaralı hadisler)

(5204) "Saideoğulları kaleleri." Kaleler anlamındaki "ucum" lafzı hemze ve cim harfleri ötrelidir. Çoğulu med ile âcâm diye gelir. Dil bilginleri: Âcâm, kaleler demektir, demiştir.

"Başını önüne eğmiş bir kadın gördü." (Önüne eğmek anlamındaki) nekese fiili kef harfi şeddeli olarak nekkese diye de kullanılır. Başını önüne eğmek demektir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Seni benden (sığındığın zata) sığındırdım"* buyruğu şu demektir: Ben de seni bıraktım, terk ettim. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onunla evlenmeyişi onu beğenmediğinden dolayıdır. Buna sebep ise ya onun suretini yahut da ahlakını beğenmemiş ya da bundan başka bir sebepten ötürü beğenmemiş olabilir.

Burada evlenmek isteyen bir erkeğin nikahlamak istediği birisine bakmasının caiz olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Meşhur hadiste de Nebi (sallallâhu

168 Buhari, 5637; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4751
169 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 330

aleyhi ve sellem): *"Sizden Allah'a sığınan kimsenin bu sığınmasını kabul ediniz"* buyurmuştur. İşte bu kadın yüce Allah'a sığınınca Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onun bu sığınmasını kabul edip onu bırakmaktan başka bir çare bulamadı. Bir şeyi de yüce Allah için terk etti mi bir daha ona geri dönmezdi. Allah en iyi bilendir.

"Sehl bize o kâseyi çıkardı... Ona hibe etti." Yani Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in içtiği o kâseyi hibe etti. Bu hadisten Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in eserlerinin ve onun elinin değdiği şeylerin yahut giyindiği elbiselerin ya da onda kendisinden herhangi bir iz bulunan eserlerin bereketinden yararlanmanın meşru olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Bu da Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in namaz kıldığı yerde ve Ravza-i kerimede namaz kılmak sureti ile teberrük etmenin meşruiyeti üzerinde selef ve halefin ittifak ile kabul ettikleri bir husus gibidir. Aynı şekilde onun girdiği mağaraya girmek ve diğer hususlar da bu kabildendir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Ebu Talha'ya insanlar arasında paylaştırması için saçlarını vermesi, diğer taraftan kendisine kefen yapılmak üzere kızına (radıyallâhu anhâ) elbisesini vermesi de ayrıca iki hurma fidanını iki kabre dikmesi de bu kabildendir. Milhân kızı da Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in terini toplamıştı. Ashab Onun artan abdest suyunu üzerlerine sürmüşler, onun tükürüğü ile yüzlerini ovalamışlardı. Bunların benzeri hususlar pek çoktur,[170] sahih rivayetler arasında meşhurdur. Bütün bunlar gayet açık olup bunda bir şüphe yoktur.

(5205) "Şu kâsemle Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e... içirdim." Burada nebizden kasıt daha önce bu bablardaki hadislerde açıklanan nebizdir. O da sarhoşluk verecek sınıra ulaşmamış olan (hoşaf, meyve suyu vs.) dir. Bu da önceki hadislerde geçen: *"sarhoşluk veren her şey haramdır"* şeklindeki hadisleri dolayısı ile muayyen olarak kabul edilebilecek tek açıklamadır. Allah en iyi bilendir.

١٠/١٠- بَاب جَوَازِ شُرْبِ اللَّبَنِ

10/10- SÜT İÇMENİN CAİZ OLDUĞU BABI

٥٢٠٦-١/٩٠- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ الْعَنْبَرِيُّ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَقَ عَنْ الْبَرَاءِ قَالَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ لَمَّا خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ مَرَرْنَا بِرَاعٍ وَقَدْ عَطِشَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَالَ فَحَلَبْتُ لَهُ كُثْبَةً مِنْ لَبَنٍ فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَشَرِبَ حَتَّى رَضِيتُ

170 Bunlar Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait özelliklerdendir. (Çeviren)

5206-90/1- Bize Ubeydullah b. Muâz el-Anberî tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be, Ebu İshak'dan tahdis etti. O el-Berâ'dan şöyle dediğini rivayet etti. Ebu Bekir es-Sıddîk (radıyallâhu anh) dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte Mekke'den Medine'ye gitmek üzere çıktığımızda bir çobanın yanından geçtik. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) susamıştı. Ben de Ona az miktarda süt sağıp onu kendisine getirdim. O da ben razı olana (bu kadarı onu doyurdu diyene) kadar içti.[171]

٥٢٠٧-٢/٩١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا إِسْحَقَ الْهَمْدَانِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ الْبَرَاءَ يَقُولُ لَمَّا أَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ فَأَتْبَعَهُ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ قَالَ فَدَعَا عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَسَاخَتْ فَرَسُهُ فَقَالَ ادْعُ اللهَ لِي وَلَا أَضُرُّكَ قَالَ فَدَعَا اللهَ قَالَ فَعَطِشَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَمَرُّوا بِرَاعِي غَنَمٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ فَأَخَذْتُ قَدَحًا فَحَلَبْتُ فِيهِ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ كُثْبَةً مِنْ لَبَنٍ فَأَتَيْتُهُ بِهِ فَشَرِبَ حَتَّى رَضِيتُ

5207-91/2- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr -lafız İbnu'l-Müsennâ'ya ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Ebu İshak el-Hemdânî'yi şöyle derken dinledim: el-Berâ'yı şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'den Medine'ye gelirken Süraka b. Mâlik b. Cu'şum Onu takip etti. (el-Berâ) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ona beddua etti. Atı saplandı. Süraka: Benim için Allah'a dua et, sana zararım olmayacak dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de Allah'a dua etti. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) susadı. Bir koyun çobanının yanından geçtiler. Ebu Bekr es-Sıddik dedi ki: Ben de bir çanak aldım ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) için o çanağa az miktarda süt sağdım. Onu kendisine getirdim, O da ben razı olana (bu kadarı onu doyurdu diyene) kadar içti.[172]

٥٢٠٨-٣/٩٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَاللَّفْظُ لِابْنِ عَبَّادٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو صَفْوَانَ أَخْبَرَنَا يُونُسُ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ قَالَ ابْنُ الْمُسَيَّبِ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ أُتِيَ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ بِإِيلِيَاءَ بِقَدَحَيْنِ مِنْ خَمْرٍ وَلَبَنٍ فَنَظَرَ إِلَيْهِمَا

171 Buhari, 3615, 3652, 3908, 3917, 2439, 5607; Müslim, 7438; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6587

172 5206 numaralı hadisin kaynakları

فَأَخَذَ اللَّبَنَ فَقَالَ لَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَام الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَاكَ لِلْفِطْرَةِ لَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ غَوَتْ أُمَّتُكَ

5208-92/3- Bize Muhammed b. Abbad ve Zuheyr b. Harb -lafız İbn Abbad'a ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Safvan tahdis etti, bize Yunus, Zührî'den şöyle dediğini haber verdi. İbnu'l- Müseyyeb dedi ki: Ebu Hureyre dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) İsra'ya götürüldüğü gece İlya'da iken Ona, biri şarap biri süt olmak üzere iki kâse getirildi. O her ikisine de baktıktan sonra sütü aldı. Cebrail (aleyhisselâm) Ona: Seni fıtrata ileten Allah'a hamd olsun. Eğer şarabı almış olsaydın ümmetin de azmış olacaktı, dedi.[173]

٥٢٠٩-.../٤- وَحَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَعْيَنَ حَدَّثَنَا مَعْقِلٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ أُتِيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِمِثْلِهِ وَلَمْ يَذْكُرْ بِإِيلِيَاءَ

5209-.../4- Bize Seleme b. Şebib de tahdis etti, bize el-Hasen b. A'yen tahdis etti, bize Ma'kil ez-Zührî'den tahdis etti, o Said b. el-Müseyyeb'den rivayet ettiğine göre o Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) İsra gecesi yürütüldü deyip hadisi aynen rivayet etmekle birlikte "İlyâ"yı sözkonusu etmedi.[174]

Şerh

(5206-5209 numaralı hadisler)

Bu babta Ebu Bekir es-Sıddîk (radıyallâhu anh)'ın (5206) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte Mekke'den Medine'ye gitmek üzere çıktığımızda... O da ben razı olana (bu kadarı onu doyurdu diyene) kadar içti" hadisi ile bundan sonraki diğer rivayet (5207) ve Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği hadis (5208) yer almaktadır.

(5206) Kaf harfi ötreli se harfi sakin ve ondan sonra be harfi olmak üzere "küsbe: az miktardaki bir şey" demektir.

"İçti, ben de razı oldum." Yani artık ihtiyacı kadar ve Ona yetecek kadar içtiğini anlayıncaya kadar içti demektir.

---

173 Buhari, 4709, 5603; Nesai, 5673; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13323

174 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13265

"Bir çobanın yanından geçtik." Buradaki "bir çoban" anlamındaki kelime (başında be harfi cerri ile birlikte) asıl nüshalarda sonu ye ile olmak üzere "birâi" şeklindedir. Bu ise az görülen bir söyleyiştir. Daha meşhur olan söyleyiş ise (sonuna ye getirmeden "birâin" şeklidir). Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu sütten sahibi hazır olmamakla birlikte içmesi, onun diğer rivayette zikredildiği gibi Medine ahalisinden bir adamın çobanı oluşundan dolayı idi. Müslim bu diğer rivayeti kitabın sonunda zikretmiş bulunmaktadır. Burada "Medine"den maksat da Mekke'dir. Hadisin bir rivayetinde de: Kureyş'ten bir adama (ait) denilmektedir. Buna birkaç şekilde cevap verilebilir. Birincisi bu adam harbi idi, emanı da yoktu. Bu sebeple onun malını ele geçirmek caizdir.

İkincisi bu adamın sevgisine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) güveniyor ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendi sütünden içmesinden rahatsız olmuyor olabilirdi.

Üçüncüsü belki de onların o zamanki örflerinde herkese bu kadarını müsamaha ile karşılıyorlar ve çobanlarının yanlarından geçip gidenlere içirmelerine izin veriyorlardı. Dördüncüsü ise Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) zaruret halinde (çaresizlikten) ona ihtiyaç duymuştu.

(5207) "Süraka b. Mâlik b. Cu'şum" isminde "Cu'şum" cim harfi ve şin harfleri ötreli aradaki ayn harfi sakindir. Şin harfinin fethalı söyleneceği de (Cu'şem) olarak söylenmiştir. Bunu Cevheri es-Sihah adlı eserinde el-Ferra'dan nakletmiştir. Sahih ve meşhur olan ise ötreli okunacağıdır.

"Atının ayakları saplandı." Sehâ fiili yere geçti ve yer onu sıkıp tuttu demektir. Diğer rivayette geçtiği gibi sert bir zeminde bulunuyordu.

"Benim için Allah'a dua et. Sana zararım olmayacak dedi. O da ona dua etti." Bazı nüshalarda "dua et" anlamındaki lafız Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Ebu Bekir (radıyallâhu anh)'a hitab olmak üzere tesniye lafzı ile "uduva" diye yazılmış olmakla birlikte bazılarında da tekil lafzı ile dua et" anlamında kaydedilmiştir. Her ikisinin anlamı açıktır.

"Ona dua etti" ve hadisin tamamını zikretti. Bundan başka bir rivayette geçtiği gibi "o da çekip gitti." Bunda da Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in açık bir mucizesi vardır.

(5208) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) isra gecesinde ilyada iken Ona şarap ve sütten olmak üzere iki kâse getirildi... Ümmetin azmış olacaktı."

"İlya" Beytül Makdisin adıdır. Sonu medlidir. Kasr ile de söylenir. Hemze ile lam arasındaki ye hazfedilerek ilya' da denilir. Açıklaması daha önce geçmiş idi.

Bu rivayette taktiri şöyle olan hazfedilmiş ifadeler vardır: Ona iki kâse getirildi ve Ona: İkisinden dilediğini seç denildi. Nitekim bu husus Buhari'de açıkça ifade edilmiştir. Müslim de bunu İman Kitabı'nda bu kitabın baş tarafında bu hadisi zikretmiştir: Şanı yüce Allah da Ona sütü seçmesini ilham etti. Çünkü yüce Allah bu ümmeti muvaffakiyete eriştirmek ve Ona lütufta bulunmak istemişti. Hamd ve minnet yalnız Allah'adır.

Cebrail (aleyhisselâm)'ın: "Fıtrata isabet ettirdin" sözünün anlamı ile ilgili olarak çeşitli görüşler vardır. Aralarından tercih edilen görüş şudur: Şanı yüce Allah, Cebrail'e Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) eğer sütü tercih ederse şu olur, şarabı tercih ederse bu olur diye bildirmişti.

Burada "fıtrat"tan maksat İslam ve istikamettir. Bütün bunların açıklamalarını fıtrata dair açıklamayı ve sütün seçiliş sebebini kitabın baş taraflarında İman Kitabı'nın İsra ile ilgili babında şerh etmiş bulunmaktayız.

"Allah'a hamd olsun" bunda nimetlerin yenilenmesi ve insanın gerçekleşmesini umduğu hususun meydana gelmesi ve meydana gelmesinden korktuğu hususun da uzaklaşması halinde Allah'a hamd edip Elhamdulillah demesinin müstehap olduğu hükmü anlaşılmaktadır.

"Ümmetin azmış olurdu." Yani ümmetin doğru yoldan uzaklaşıp sapar ve şerre dalar giderdi. Allah en iyi bilendir.

١١/١١- بَاب فِي شُرْبِ النَّبِيذِ وَتَخْمِيرِ الْإِنَاءِ

11/11- NEBİZİN İÇİLMESİ VE KABIN ÜSTÜNÜN ÖRTÜLMESİ HAKKINDA BİR BAB[175]

٥٢١٠-٥/٩٣- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ كُلُّهُمْ عَنْ أَبِي عَاصِمٍ قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ أَخْبَرَنِي أَبُو حُمَيْدٍ السَّاعِدِيُّ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ بِقَدَحِ لَبَنٍ مِنْ النَّقِيعِ لَيْسَ مُخَمَّرًا فَقَالَ أَلَّا خَمَّرْتَهُ وَلَوْ تَعْرُضُ عَلَيْهِ عُودًا قَالَ أَبُو حُمَيْدٍ إِنَّمَا أُمِرَ بِالْأَسْقِيَةِ أَنْ تُوكَأَ لَيْلًا وَبِالْأَبْوَابِ أَنْ تُغْلَقَ لَيْلًا

175 Tercümeye esas aldığımız baskıda bu bab 5211 numaralı hadisten sonra ve 5212 numaralı hadisten öncedir. Ancak elimizin altındaki gerek Nevevi'nin bu şerhinin gerekse müstakil Müslim baskılarının matbu nüshalarında bu babın yeri burasıdır. Bundan sonra kaydedilen hadisler de muhteva olarak bu baba uygundur. (Çeviren)

5210-93/5- Bize Zuheyr b. Harb, Muhammed b. el-Müsennâ ve Abd b. Humeyd tahdis etti. Hepsi Ebu Âsım'dan rivayet etti. İbnu'l- Müsennâ dedi ki: Bize Dahhak tahdis etti, bize İbn Cureyc haber verdi, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Bana Ebu Humeyd es-Sâidî haber verip dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e içinde naki denilen yerden üzeri örtülmemiş bir kâse getirdim. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onu, üzerine enine dahi olsa bir çubuk koymak sureti ile örtseydin ya"* buyurdu. Ebu Humeyd dedi ki: (Halbuki) bize ancak kapların geceleyin ağızlarının bağlanmasını ve kapıların da geceleyin kapatılmasını emir buyurmuştu.[176]

٥٢١١-.../٦- وَحَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ دِينَارٍ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ وَزَكَرِيَّاءُ بْنُ إِسْحَقَ قَالَا أَخْبَرَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ أَخْبَرَنِي أَبُو حُمَيْدٍ السَّاعِدِيُّ أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ بِقَدَحِ لَبَنٍ بِمِثْلِهِ قَالَ وَلَمْ يَذْكُرْ زَكَرِيَّاءُ قَوْلَ أَبِي حُمَيْدٍ بِاللَّيْلِ

5211-.../6- Bana İbrahim b. Dinar da tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde tahdis etti, bize İbn Cureyc ve Zekeriya b. İshak tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o, Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Ebu Humeyd es-Sâidî'nin bana haber verdiğine göre o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir kâse süt getirdi deyip aynısını rivayet etti. (Ravi) dedi ki: Fakat Zekeriyya Ebu Humeyd'in gece ile ilgili söylediklerini zikretmedi.[177]

٥٢١٢-٩٤/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَاللَّفْظُ لِأَبِي كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَاسْتَسْقَى فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا نَسْقِيكَ نَبِيذًا فَقَالَ بَلَى قَالَ فَخَرَجَ الرَّجُلُ يَسْعَى فَجَاءَ بِقَدَحٍ فِيهِ نَبِيذٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَلَّا خَمَّرْتَهُ وَلَوْ تَعْرُضُ عَلَيْهِ عُودًا قَالَ فَشَرِبَ

5212-94/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb -lafız Ebu Kureyb'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Muaviye, A'meş'den tahdis etti, o Ebu Salih'den, o Cabir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte idik. İçecek bir şey istedi. Bir

176 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 11890
177 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 11890

adam: Ey Allah'ın Rasulü! Sana içmek için nebiz ikram edelim mi dedi. Allah Rasulü: *"Olur"* buyurdu. Bunun üzerine adam koşup gitti ve içinde nebiz olan bir kâse getirdi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Üzerine enine bir çubuk koymak sureti ile dahi olsa neden onu örtmedin"* buyurdu. (Cabir): sonra içti dedi.[178]

٥٢١٣-٩٥/٢- وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ وَأَبِي صَالِحٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ أَبُو حُمَيْدٍ بِقَدَحٍ مِنْ لَبَنٍ مِنْ النَّقِيعِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَلَا خَمَّرْتَهُ وَلَوْ تَعْرُضُ عَلَيْهِ عُودًا

5213-95/2- Bize Osman b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bizce Cerir, A'meş'den tahdis etti, o Ebu Süfyan ve Ebu Salih'den rivayet etti (ikisi) Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Humeyd adında bir adam naki' denilen yerden bir kâse süt getirip geldi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: *"Üzerine enine bir çubuk koymak sureti ile dahi olsa üzerini örtseydin ya"* buyurdu.[179]

Şerh

(5210-5214 numaralı hadisler)

Bu babta Ebu Humeyd (radıyallâhu anh)'ın (5210) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ... bir kâse süt getirdim..." Bu babta başlığımıza uygun olarak geri kalan diğer hadisler de yer almaktadır.

"en-Naki'" nun ve ye ile rivayet edilmiştir. Bu iki rivayeti Kadı Iyaz nakletmiş bulunmaktadır. (Nun harf ile naki' ye harfi ile yakî' diye okunur). Ama Hattâbî'nin ve çoğunluğun söylediği sahih ve daha meşhur olan nun iledir. Burası Vâdi'l-akîkde bir yerdir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in koruma altına aldığı yer de burasıdır.

"Üzeri örtülü olmayan" tahmir örtmek demektir. Aklı örttüğünden dolayı içkiye "hamr" denilmesi de bundan dolayıdır. Kadının baş örtüsüne "himar" denilmesi ise başını örttüğü içindir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Üzerine enine bir çubuk koymak sureti ile dahi olsa"* burada (enine koymak anlamındaki lafzın) meşhur olan zaptı te harfi fethalı, mim harfi ötreli "te'rudu" şeklidir. Esmaî ve çoğunluk böyle demiştir. Ama Ebu Ubeyd bunu re harfi kesreli olarak (te'ridu) diye rivayet etmiş ise de doğrusu birincisidir. Bunun anlamı ise üzerine çubuğu enine koyman demektir. Enine koymak ise uzunluğuna koymanın zıddıdır.

178 Buhari, 5606; Ebu Davud, 3734; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2233
179 Buhari, 5605; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2234

Bu ise örtecek bir şey bulamaması halinde sözkonusudur. Nitekim bundan sonraki rivayette bunu şöylece zikretmektedir: *"Sizden herhangi bir kimse kabının üzerine bir çubuk koymaktan başka ya da Allah'ın adını zikretmenin dışında bir şey bulamazsa onu yapsın"* bu ise onu örtecek bir şey bulamaması halinde üzerine çubuk koymakla yetineceği hususunda gayet açıktır. İlim adamları kabın üzerini örtmenin çeşitli faydalarını sözkonusu etmişlerdir. Bu hadislerde sözü edilen iki fayda bunlar arasında yer almaktadır. Bu iki fayda da kabın içindekileri şeytandan korumaktır. Çünkü şeytan örtüyü açamaz, ağzı bağlı bir tulumu çözemez. Diğer taraftan yılın bir gecesinde inen vebaya karşı onu korumasıdır. Üçüncü fayda ise necasetten ve tiksinti veren şeylerden onu korumasıdır. Dördüncüsü ise haşerat ve zehirli hayvanlardan onu korumasıdır. Çünkü onun içine bunlardan bir şeyin düşüp kendisi farkında olmadan onu içmesi yahut geceleyin bunu içmesi ve böylelikle ondan zarar görmesi ihtimali vardır. Allah en iyi bilendir.

(5210) Bu hadisin ravisi olan Ebu Humeyd es-Sâidî dedi ki: Bize ancak geceleyin tulumların ağzının bağlanmasını ve geceleyin kapıların kapatılmasını emir buyurmuştu." Ebu Humeyd'in sözünü ettiği bu iki eylemin özel olarak geceleyin yapılmasına hadisin lafzından delil olan bir ifade yoktur. Usûl bilginlerinin çoğunluğunun tercih ettiği aynı zamanda Şafii'nin ve başkalarının da kabul ettiği görüşe göre (Allah hepsinden razı olsun) sahabinin açıklaması eğer lafzın Zâhirinden anlaşılana aykırı ise delil teşkil etmez ve onun dışındaki diğer müçtehidlerin bu açıklamada ona muvafakat etmeleri gerekmez. Ancak hadisin lafzının Zâhirinde mücmel olması halinde olduğu gibi ona aykırı bir ifade bulunmuyorsa o taktirde onun te'viline (açıklamasına) baş vurulur ve onun bu açıklamasına göre hadisin açıklanması gerekir. Çünkü eğer lafız itibari ile hadis mücmel ise onun herhangi bir hususa göre onu yorumlaması ancak bir tevkif ile (bildiği nakli bir delil ile) helal olabilir. Buna göre Şafii'nin ve çoğunluğun görüşüne göre ravinin kendi kişisel mezhebi (kanaati) ile umumi bir ifadenin tahsis edilmesi de caiz değildir. Aynı şekilde kabın üzerinin örtülmesi emri genel bir emirdir. Ravinin kişisel görüşü (mezhebi) ile onun tahsis edilmesi kabul edilemez. Aksine genel delalete bağlı kalınır.

(5212) Cabir'in hadisindeki: "Nebiz bulunan bir kâse getirdi" ifadesi geçen babta kaydedildiği üzere bunun sertleşmemiş ve sarhoşluk verecek hale gelmemiş bir nebiz olduğu şeklinde yorumlanır.

(5213) "A'meş'den, o Ebu Süfyan'dan." Ebu Süfyan'ın adı Talha b. Nâfi'dir. Tabiinin meşhurlarındandır. Daha önce defalarca ona dair açıklama geçmiş bulunmaktadır.

١٢/١٢- بَاب الْأَمْرِ بِتَغْطِيَةِ الْإِنَاءِ وَإِيكَاءِ السِّقَاءِ وَإِغْلَاقِ الْأَبْوَابِ وَذِكْرِ اسْمِ اللَّهِ عَلَيْهَا وَإِطْفَاءِ السِّرَاجِ وَالنَّارِ عِنْدَ النَّوْمِ وَكَفِّ الصِّبْيَانِ وَالْمَوَاشِي بَعْدَ الْمَغْرِبِ

12/12- KABIN ÜZERİNİN ÖRTÜLMESİNİN, TULUMLARIN AĞIZLARININ BAĞLANMASININ, KAPILARIN KAPATILMASININ, YÜCE ALLAH'IN ADININ ÜZERLERİNE ANILMASININ, UYKUYA YATILACAĞI ZAMAN KANDİLİN VE ATEŞİN SÖNDÜRÜLMESİNİN, AKŞAMDAN (GÜNEŞİN BATIŞINDAN) SONRA ÇOCUKLARIN VE DAVARLARIN (DIŞARI ÇIKMAKTAN) ALIKONULMASI BABI

٥٢١٤-١/٩٦- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ غَطُّوا الْإِنَاءَ وَأَوْكُوا السِّقَاءَ وَأَغْلِقُوا الْبَابَ وَأَطْفِئُوا السِّرَاجَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَحُلُّ سِقَاءً وَلَا يَفْتَحُ بَابًا وَلَا يَكْشِفُ إِنَاءً فَإِنْ لَمْ يَجِدْ أَحَدُكُمْ إِلَّا أَنْ يَعْرُضَ عَلَى إِنَائِهِ عُودًا وَيَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ فَلْيَفْعَلْ فَإِنَّ الْفُوَيْسِقَةَ تُضْرِمُ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ بَيْتَهُمْ وَلَمْ يَذْكُرْ قُتَيْبَةُ فِي حَدِيثِهِ وَأَغْلِقُوا الْبَابَ

5214-96/1- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Leys tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Rumh da tahdis etti, bize Leys, Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi, o Cabir'den, o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: *"Kapların üzerini örtün, tulumların ağzını bağlayın, kapıları kapatın, kandilleri söndürün. Çünkü şüphesiz şeytan bir tulumun bağını çözmez, bir kapıyı açmaz, bir kabın üzerini açmaz. Sizden herhangi bir kimse kabının üzerine enine bir çubuk koyup Allah'ın adını anmaktan başka yapacak bir şey bulamazsa yapsın. Çünkü fasıkçık ev halkı üzerine evlerini yakar"* Kuteybe hadisi rivayetinde *"kapıları kapatın"* ibaresini zikretmedi.[180]

٥٢١٥-.../٢- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِهَذَا الْحَدِيثِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ وَأَكْفِئُوا الْإِنَاءَ أَوْ خَمِّرُوا الْإِنَاءَ وَلَمْ يَذْكُرْ تَعْرِيضَ الْعُودِ عَلَى الْإِنَاءِ

180 İbn Mace, 3410; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2924

5215-.../2- Bize Yahya b. Yahya da tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Ebu'z-Zubeyr'den rivayetini okudum, o Cabir'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bu hadisi rivayet etti. Ancak o: *"Kapları baş aşağı çevirin yahut kapların üzerini örtün"* dedi ve kabın üzerine çubuğun enine konulmasını sözkonusu etmedi.[181]

Şerh

(5214-5215 numaralı hadisler)

(5214) "Çünkü fasıkçık ev halkının üzerine evlerini yakar." Fasıkçık'dan kasıt faredir. "Tadrimu" ise hızlı bir şekilde yakar, tutuşturur demektir. Dil bilginleri der ki: Darimtu en-nar, tadarramtu ve edramtu kipleri de ateşi alevli bir şekilde tutuşturdum, demektir.

(5215) Müslim'in -Allah'ın rahmeti ona- "kabın üzerine enine çubuk uzatmayı sözkonusu etmedi" sözü asıl nüshaların bir çoğunda bu şekildedir. Bazılarında ise (ta'rid yerine) "te'ridu: enine koyman" şeklindedir. Bunun anlamı gayet açıktır. Fakat "ta'rid" şeklinde ise bir parça tesahül sözkonusudur. Doğru şekli burada "ard el ud: çubuğu enine koymayı" demesidir. Çünkü "te'ridu" fiiline uygun mastar budur. Allah en iyi bilendir.

٥٢١٦-.../٣- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَغْلِقُوا الْبَابَ فَذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيثِ اللَّيْثِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ وَخَمِّرُوا الْآنِيَةَ وَقَالَ تُضْرِمُ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ ثِيَابَهُمْ

5216-.../3- Bize Ahmed b. Yunus da tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Ebu Zuheyr, Cabir'den şöyle dediğini tahdis etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"kapıları kapatın"* buyurdu ve Leys'in hadisinin aynısını zikretti. Ancak o: "kapların üzerini de örtün" buyurduğunu söyledi ve: "ev halkı üzerine elbiselerini ateşe verir" buyurduğunu zikretti.[182]

٥٢١٧-.../٤- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِهِمْ وَقَالَ وَالْفُوَيْسِقَةُ تُضْرِمُ الْبَيْتَ عَلَى أَهْلِهِ

181 Ebu Davud, 2732; Tirmizi, 1812; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2634

182 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2730

5217-.../4- Bana Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Abdurrahman tahdis etti, bize Süfyan, Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti, o Cabir'den o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hadislerinin aynısını rivayet etti ve: "o fasıkçık da evi halkı üzerine ateşe verir" buyurdu.[183]

٥٢١٨-٩٧/٥- وَحَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَانَ جُنْحُ اللَّيْلِ أَوْ أَمْسَيْتُمْ فَكُفُّوا صِبْيَانَكُمْ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْتَشِرُ حِينَئِذٍ فَإِذَا ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنْ اللَّيْلِ فَخَلُّوهُمْ وَأَغْلِقُوا الْأَبْوَابَ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَفْتَحُ بَابًا مُغْلَقًا وَأَوْكُوا قِرَبَكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ وَخَمِّرُوا آنِيَتَكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ وَلَوْ أَنْ تَعْرُضُوا عَلَيْهَا شَيْئًا وَأَطْفِئُوا مَصَابِيحَكُمْ

5218-97/5- Bana İshak b. Mansur da tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde haber verdi, bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Ata'nın haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Gece karanlığı basınca -yahut akşamı ettiğiniz zaman- çocuklarınızı (dışarıya çıkmaktan) alıkoyun. Çünkü şeytan o zaman etrafa yayılır. Gecenin bir bölümü geçtikten sonra onları bırakabilirsiniz. Kapıları kapatın. Allah'ın adını anın. Çünkü şüphesiz şeytan kapalı bir kapıyı açmaz. Kırbalarınızın ağzını bağlayın. Allah'ın adını da anın. Kaplarınızın üzerini de -üzerlerine enine bir şey koymak sureti ile dahi olsa- örtün ve Allah'ın adını anın. Kandillerinizi de söndürün"* buyurdu.[184]

٥٢١٩-.../٦- وَحَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ نَحْوًا مِمَّا أَخْبَرَ عَطَاءٌ إِلَّا أَنَّهُ لَا يَقُولُ اذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

5219-.../6- Bana İshak b. Mansur da tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde haber verdi, bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Amr b. Dinar'ın haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı Ata'nın kendisine haber verdiğine yakın olarak hadisi rivayet ederken dinlemiştir. Ancak o rivayetinde: "Aziz ve celil Allah'ın adını anın" dememiştir.[185]

183 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2756
184 Buhari, 3280, 3304, 5623; Ebu Davud, 3721; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2446, 2556
185 5218 numaralı hadisin kaynakları

٥٢٢٠-.../٧- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُثْمَانَ النَّوْفَلِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ بِهَذَا الْحَدِيثِ عَنْ عَطَاءٍ وَعَمْرِو بْنِ دِينَارٍ كَرِوَايَةِ رَوْحٍ

5220-.../7- Bize Ahmed b. Osman en-Nevfeli de tahdis etti, bize Ebu Âsım tahdis etti, bize İbn Cureyc bu hadisi Ata'dan ve Amr b. Dinar'dan Ravh'ın rivayeti gibi haber verdi.[186]

Şerh

(5218-5220 numaralı hadisler)

(5218) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Gece karanlığı bastığı zaman -yahut akşamladığınız zaman-... üzerine enine bir şey koymak sureti ile dahi olsa..."*

Bu hadis-i şerifte, türlü haberler ve dünya ve ahiret maslahatlarını bir arada toplayan çeşitli âdab yer almaktadır. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şeytanın eziyetinden esenlik bulmaya sebep olan bu âdabın yerine getirilmesini emir buyurmuştur. Aziz ve celil Allah da bu sebepleri şeytanın eziyetinden kurtulmaya sebep olarak taktir etmiştir. Bu sebeple o bir kabın üzerini açmaya, bir tulumun ağzındaki düğümü çözmeye, kapalı bir kapıyı açmaya güç yetiremediği gibi bu sebeplerin var olması halinde küçük bir çocuğa ve başkasına da zarar veremez. Bu hadis diğer sahih hadiste yer alan: *"Şüphesiz kul evine girdiği zaman besmele çekerse şeytan: burada gece kalamayız der"* hadisi de bunun gibidir. Yani bizim bunların yanında gece kalma yetki ve iktidarımız, gücümüz yoktur. Aynı şekilde erkek zevcesi ile cima ederken: "Allah'ım bizden şeytanı uzaklaştır ve şeytanı bize ihsan ettiğin rızıktan da uzak tut" demesi ile ilgili hadis de buna benzer. Bu şekilde hareket etmek doğacak çocuğun şeytanın zararından kurtulmasına sebep teşkil eder. Sahih hadisler arasında meşhur olan buna benzer hadisler de bunun gibidir.

Bu hadis-i şerifte bütün bu yerlerde yüce Allah'ın adının anılması teşvik edilmektedir. Buna benzer diğer hususlar da bunun kapsamına girer. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Önemli olan her bir işi bismillah diyerek Allah'ın adını anması müstehaptır. Aynı şekilde bu husustaki meşhur hasen hadis dolayısı ile önemli olan her bir işin başında da Allah'a hamd eder.

"Gece karanlığı bastırdığında." Cunh (karanlığın bastırması) cim harfi ötreli ve kesreli olarak söylenebilir (cunh ve cinh şeklinde). Meşhur iki söyleyiştir. Gecenin karanlığı demektir. "ecnahalleylü" karanlığı bastırdı demektir. Cünuhun asıl anlamı ise meyletmektir.

186 5218 numaralı hadisin kaynakları

"Çocuklarınızı alıkoyun" o vakit dışarıya çıkmalarını engelleyin.

"Şeytan etrafa yayılır." Burada şeytan cins isimdir. Yani o vakitte etrafta çok olmalarından dolayı şeytanın çocuklara zarar vermesinden korkulur.

٥٢٢١-٩٨/٨- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تُرْسِلُوا فَوَاشِيَكُمْ وَصِبْيَانَكُمْ إِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ حَتَّى تَذْهَبَ فَحْمَةُ الْعِشَاءِ فَإِنَّ الشَّيَاطِينَ تَنْبَعِثُ إِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ حَتَّى تَذْهَبَ فَحْمَةُ الْعِشَاءِ

5221-98/8- Bize Ahmed b. Yunus da tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Ebu'z-Zubeyr, Cabir'den tahdis etti. (H.) Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Güneş kavuştuğu zaman yatsının koyu karanlığı gidinceye kadar hayvanlarınızı ve çocuklarınızı (dışarıya) salmayın. Çünkü güneş batınca yatsının koyu karanlığı gidinceye kadar etrafa yayılırlar"* buyurdu.[187]

Şerh

"Güneş batınca yatsının koyu karanlığı gidinceye kadar hayvanlarınızı ve çocuklarınızı (dışarıya) salmayın." Dil bilginlerinin dediklerine göre "el-fevâşi" deve, koyun, diğer hayvanlar ve bunların dışındaki varlıklar türünden olup yayılma özelliğine sahip her türlü mala denilir. Tekili "fâşiye"dir. Yeryüzünde etrafa yayılıp dağıldığı için bu isim verilmiştir. Yatsının koyu karanlığı (fahmetu'l-işâ) ise karanlığı ve siyahlığı anlamındadır. Bazıları bu ibareyi burada gecenin gelmesi ve karanlığının ilk vakitleri diye açıklamışlardır. Nitekim en-Nihaye fi Garibil Hadis'in sahibi (İbnu'l-Esir) de bunu böylece açıklamış ve şunları söylemiştir: Akşam ile yatsı namazları arasındaki karanlığa "el-fahme" denilir. Yatsı ile fecr arasındaki karanlığa da "el-asase" denilir.

٥٢٢٢-.../٩- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِ حَدِيثِ زُهَيْرٍ

5222-.../9- Bana Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Abdurrahman tahdis etti, bize Süfyan, Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti, o Cabir'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Zuheyr'in hadisine yakın olarak hadisi rivayet etti.[188]

---

187 Ebu Davud, 2604; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2723

188 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2754

٥٢٢٣-٩٩/١٠- وَحَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أُسَامَةَ بْنِ الْهَادِ اللَّيْثِيُّ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ غَطُّوا الْإِنَاءَ وَأَوْكُوا السِّقَاءَ فَإِنَّ فِي السَّنَةِ لَيْلَةً يَنْزِلُ فِيهَا وَبَاءٌ لَا يَمُرُّ بِإِنَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ غِطَاءٌ أَوْ سِقَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ وِكَاءٌ إِلَّا نَزَلَ فِيهِ مِنْ ذَلِكَ الْوَبَاءِ

5223-99/10- Bize Amr en-Nâkid de tahdis etti, bize Hâşim b. el-Kasım tahdis etti, bize Leys b. Sa'd tahdis etti, bana Yezid b. Abdullah b. Usâme b. el-Hâd el-Leysî, Yahya b. Said'den tahdis etti o Cafer b. Abdullah b. el-Hakem'den, o el-Ka'ka b. Hakim'den, o Cabir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Kapların üzerini örtün, kırbaların ağzını bağlayın. Çünkü bir yılda vebanın indiği bir gece vardır. Bu veba, üzerinde örtü bulunmayan bir kaba yahut bağlı bulunmayan bir tuluma uğrayacak olursa, mutlaka o vebadan da onun içine bir miktar iner"* buyururken dinledim.[189]

٥٢٢٤-.../١١- وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنِي أَبِي حَدَّثَنَا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ بِمِثْلِهِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فَإِنَّ فِي السَّنَةِ يَوْمًا يَنْزِلُ فِيهِ وَبَاءٌ وَزَادَ فِي آخِرِ الْحَدِيثِ قَالَ اللَّيْثُ فَالْأَعَاجِمُ عِنْدَنَا يَتَّقُونَ ذَلِكَ فِي كَانُونَ الْأَوَّلِ

5224-.../11- Bize Nasr b. Ali el-Cahdamî de tahdis etti, bana babam tahdis etti, bize Leys b. Sa'd bu isnad ile aynısını tahdis etti. Ancak o rivayetinde: *"Çünkü bir yılda vebanın indiği bir gün vardır"* demiştir. Hadisin sonunda da şunları eklemiştir: Leys dedi ki: Bizde arap olmayanlar Aralık ayında bundan korunurlar.[190]

Şerh

(5223) *"Şüphesiz bir yılda vebanın indiği bir gece vardır."* Diğer rivayette ise gece yerine *"bir gün"* denilmektedir. Leys dedi ki: Bizde arap olmayanlar Aralık ayında bundan korunurlar" demiştir.

Veba kelimesi medli ve kasr ile iki ayrı söyleyiştir. Her ikisini de Cevheri ve başkaları nakletmiştir. Kasr ile okunması daha meşhurdur. Cevheri dedi

---

189 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2573

190 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2573

ki: Kasırlı tekilinin çoğulu "evbâ" diye gelir. Medli tekilinin çoğulu ise "evbiye" diye gelir. İlim adamları der ki: Veba çoğunlukla ölüme götüren genel bir hastalık adıdır.

"Bundan... sakınırlar." Böyle bir hastalığı bu zamanda beklerler ve ondan çekinirler demektir. Kânun el-evvel: Aralık isminin birinci bölümünü teşkil eden "kânun" munsarıf değildir. Çünkü Arapça olmayan bir alem (özel isimdir). Bu da bilinen bir ayın adıdır.

Bir rivayette "bir gün" diğer bir rivayette "bir gece" demesine gelince, aralarında bir aykırılık yoktur. Çünkü bu iki rivayetten birisinde diğerini nefy eden bir tabir bulunmamaktadır. Her ikisi de sabittir.

٥٢٢٥-١٠٠/١٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَا تَتْرُكُوا النَّارَ فِي بُيُوتِكُمْ حِينَ تَنَامُونَ

5225-100/12- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid ve Zuheyr b. Harb tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Üyeyne, Zührî'den tahdis etti, o Sâlim'den, o babasından, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Uyuyacağınız zaman evlerinizde ateş bırakmayın"* buyurduğunu rivayet etti.[191]

٥٢٢٦-١٠١/١٣- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَشْعَثِيُّ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَأَبُو عَامِرٍ الْأَشْعَرِيُّ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَاللَّفْظُ لِأَبِي عَامِرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ بُرَيْدٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ احْتَرَقَ بَيْتٌ عَلَى أَهْلِهِ بِالْمَدِينَةِ مِنَ اللَّيْلِ فَلَمَّا حُدِّثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِشَأْنِهِمْ قَالَ إِنَّ هَذِهِ النَّارَ إِنَّمَا هِيَ عَدُوٌّ لَكُمْ فَإِذَا نِمْتُمْ فَأَطْفِئُوهَا عَنْكُمْ

5226-101/13- Bize Said b. Amr el-Eş'asi, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, Ebu Âmir el-Eş'arî ve Ebu Kureyb -lafız Ebu Âmir'e ait olmak üzere- tahdis edip dediler ki: Bize Ebu Usâme, Bureyd'den tahdis etti, o Ebu Burde'den, o Ebu Musa'dan şöyle dediğini rivayet etti: Medine'de gece vakti bir ev, aile halkı da içerisinde iken yandı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e onların durumları anlatılınca O: *"Şüphesiz bu ateş sizin için ancak bir düşmandır. Bu sebeple uyuduğunuz vakit onu yanınızda (yanar halde bırakmayıp) söndürün"* buyurdu.[192]

191 Buhari, 6293; Ebu Davud, 5246; Tirmizi, 1813; İbn Mace, 3769; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6814

192 Buhari, 6294; İbn Mace, 3770; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9048. Yazma nüshada bu hadisten sonra Kitabu'l-Atime: Yiyecekler Kitabı başlığı yer almaktadır.

Şerh

(5225-5226 numaralı hadisler)

(5225) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Uyuyacağınız zaman ateşi evlerinizde (yanar halde) bırakmayın"* şeklindeki bu buyruğu geneldir. Kapsamına kandil ve daha başka ateşler girer. Mescitlerde ve başka yerlerde asılı bulunan kandillere gelince, eğer onlardan dolayı bir yangından korkulacak olursa onlar da söndürülme emrinin kapsamına girerler. Eğer çoğunlukla görüldüğü gibi yangın çıkmayacağından yana emin olunursa Zâhir olan (kuvvetli görülen) illet (hükmün sebebi) bulunmadığından ötürü bunlarda bir sakınca olmadığıdır. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bundan önceki hadiste söndürme emrini fasıkçığın ev halkı üzerine evlerini yakmak olarak göstermiştir. Bu illet bulunmadığı taktirde buna dair yasak da ortadan kalkar.

(5226) "Said b. Amr el-Eş'asi" daha önce defalarca büyük babası el-Eş'as b. Kays'a nisbet ile bu nisbetin kullanıldığı söylenmiş idi.

"bureyde, Ebu Burde'den" bu da daha önce defalarca be harfi ötreli olarak (bureyde) diye söyleneceği geçmiş bulunmaktadır. Allah en iyi bilendir.

١٣/١٣- بَاب آدَابِ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ وَأَحْكَامِهِمَا

13/13- YEME VE İÇME ÂDABI İLE YEME VE İÇMENİN HÜKÜMLERİ BABI

٥٢٢٧-١٠٢/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ خَيْثَمَةَ عَنْ أَبِي حُذَيْفَةَ عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ كُنَّا إِذَا حَضَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ طَعَامًا لَمْ نَضَعْ أَيْدِيَنَا حَتَّى يَبْدَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَيَضَعَ يَدَهُ وَإِنَّا حَضَرْنَا مَعَهُ مَرَّةً طَعَامًا فَجَاءَتْ جَارِيَةٌ كَأَنَّهَا تُدْفَعُ فَذَهَبَتْ لِتَضَعَ يَدَهَا فِي الطَّعَامِ فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِيَدِهَا ثُمَّ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ كَأَنَّمَا يُدْفَعُ فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَسْتَحِلُّ الطَّعَامَ أَنْ لَا يُذْكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ جَاءَ بِهَذِهِ الْجَارِيَةِ لِيَسْتَحِلَّ بِهَا فَأَخَذْتُ بِيَدِهَا فَجَاءَ بِهَذَا الْأَعْرَابِيِّ لِيَسْتَحِلَّ بِهِ فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ يَدَهُ فِي يَدِي مَعَ يَدِهَا

5227-102/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Muaviye, A'meş'den tahdis etti, o Hayseme'den, o Ebu Huzeyfe'den, o Huzeyfe'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte iken önümüze bir yemek gelecek olursa Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) başlayıp elini yemeğe uzatmadan biz ellerimizi yemeğe uzatmazdık. Bir seferinde bir gün Onunla beraber iken bir yemek geldi. Arkadan itilircesine bir kız çocuğu geldi ve elini yemeğe uzatmak istedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elini tuttu. Sonra bir bedevi de itilircesine geldi, onun da elini yakaladı. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz şeytan yemeği, üzerine Allah'ın adı anılmadığı taktirde kendisi için helal beller. O bu kız çocuğu vasıtası ile yemeği kendisine helal kılmak maksadı ile onu getirdi. Ben de onun elini yakaladım. Sonra yine bu bedevi vasıtası ile yemeği kendisine helal kılmak üzere onu getirdi, onun da elini tuttum. Nefsim elinde olana yemin olsun ki şüphesiz onun (şeytanın) eli, onun (kız çocuğunun) eli ile birlikte benim elimin içerisinde oldu"* buyurdu.[193]

٥٢٢٨-.../٢- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ أَخْبَرَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ خَيْثَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي حُذَيْفَةَ الْأَرْحَبِيِّ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ كُنَّا إِذَا دُعِينَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى طَعَامٍ فَذَكَرَ بِمَعْنَى حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ وَقَالَ كَأَنَّمَا يُطْرَدُ وَفِي الْجَارِيَةِ كَأَنَّمَا تُطْرَدُ وَقَدَّمَ مَجِيءَ الْأَعْرَابِيِّ فِي حَدِيثِهِ قَبْلَ مَجِيءِ الْجَارِيَةِ وَزَادَ فِي آخِرِ الْحَدِيثِ ثُمَّ ذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ وَأَكَلَ

5228-.../2- Bunu bize İshak b. İbrahim el-Hanzalî de tahdis etti, bize İsa b. Yunus haber verdi, bize A'meş, Hayseme b. Abdurrahman'dan haber verdi. O Huzeyfe el-Erhabi'den, o Huzeyfe b. el-Yeman'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte bir yemeğe davet olunduğumuz zaman deyip Ebu Muaviye'nin hadisi ile aynı manayı zikretti ve: "kovalanıyormuşçasına" dedi. Aynı şekilde kız çocuğu hakkında da kovalanıyormuşçasına dedi ve hadisi rivayetinde bedevinin gelişini kız çocuğunun gelişinden önce sözkonusu etti. Hadisin sonunda da ek olarak: Sonra Allah'ın adını zikredip yedi ibaresini ekledi.[194]

٥٢٢٩-.../٣- وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو بَكْرِ بْنُ نَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَدَّمَ مَجِيءَ الْجَارِيَةِ قَبْلَ مَجِيءِ الْأَعْرَابِيِّ

193 Ebu Davud, 3766; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3333

194 5227 numaralı hadisin kaynakları

5229-.../3- Bunu bana Ebu Bekr b. Nâfi' de tahdis etti, bize Abdurrahman tahdis etti, bize Süfyan, A'meş'den bu isnad ile tahdis etti ve küçük kızın gelişini bedevinin gelişinden önce sözkonusu etti.[195]

Şerh

(5227-5229 numaralı hadisler)

(5227) "A'meş'den o Hayseme'den o Ebu Huzeyfe (radıyallâhu anh)'dan..." Bu isnadda biri diğerinden rivayet eden Kûfeli tabiinden üç kişi vardır. A'meş, Hayseme'den rivayet etmiştir. Bu salih bir kul olan Hayseme b. Abdurrahman'dır. Diğeri Ebu Huzeyfe'dir. Adı da Seleme b. Suhayb'dır. Seleme b. Suhaybe olduğu da İbn Suhban olduğu da İbn Suhbe olduğu da İbn Suhaybe olduğu da söylenmiştir. el-Hemdânî, el-Erhabi nisbetlidir.

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) başlamadan biz ellerimizi uzatmazdık." Bu ifadede böyle bir edeb açıkça dile getirilmektedir. Bu ise yemek için el yıkamak ve yemeğe başlamak hususunda önce büyük ve fazilet sahibi olan kimsenin başlamasıdır.

"Arkadan itilircesine bir kız çocuğu geldi." Diğer rivayette ise "kovalanırcasına" şeklindedir. Bununla çok hızlı geldiğini anlatmak istemiştir. Kız çocuğu elini yemeğe uzatmak isteyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun elini yakalamış. Sonra bir bedevi yine arkadan itilircesine gelince onun da elini tutmuş ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "..." buyurmuştur.

Sonra diğer rivayette hadisin sonunda (5228) "Yüce Allah'ın adını anıp yemek yedi" ibaresini eklemektedir.

Bu hadisten çeşitli hükümler anlaşılmaktadır:

1. Yemin teklif edilmeden önce yemin etmek caizdir. Buna dair açıklama ve müstehap ve mekruh olduğu hallere dair etraflı bilgiler daha önceden defalarca geçti.

2. Yemeğe başlarken besmele çekmek müstehaptır. Bunun üzerinde icma vardır. Bundan dolayı yemeğin sonunda da ileride ilgili yerinde yüce Allah'ın izni ile geleceği gibi elhamdulillah demek de müstehaptır.

3. Aynı şekilde içeceği içmeye başlarken de besmele çekmek müstehaptır. Hatta önemli olan her bir hususun başında da besmele çekmek az önce belirttiğimiz gibi müstehaptır. İlim adamları der ki: Başkasına duyurup besmele çekmeye dikkatlerini çekmek maksadıyla besmeleyi açıktan çekmesi de

195 5227 numaralı hadisin kaynakları

müstehaptır. Kasten unutarak, bilmeyerek, zorlama altında kalarak yahut da herhangi bir arızi sebep dolayısı ile aciz kalarak yemeğin başında besmeleyi terk edecek olup, sonra yemeği yerken çekme imkanını bulursa yine besmele çekmesi ve "Bismillahi evvelehu ve ahire" demesi müstehaptır. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Biriniz yemek yediği zaman Allah'ın adını ansın. Başında Allah'ın adını anmayı unutursa bu sefer Bismillahi evvelehu ve ahirah: Başında da sonunda da Allah'ın adı ile desin"* buyurdu. Bunu Ebu Davud, Tirmizi ve başkaları rivayet etmiş olup Tirmizi, hasen sahihdir demiştir.

4. Su, süt, bal, çorba, ilaç ve diğer içecekleri içme esnasında besmele çekmek de sözünü ettiğimiz bütün hususlarda yemek için besmele çekmek gibidir.

5. Besmele çekmek "bismillah" demekle gerçekleşir. Eğer bismillahirrahmanirrahim diye tamamlarsa daha güzel olur. Cünüb ve ay hali olanlar ile başkaları hakkında besmele çekmenin müstehap oluşu bakımından herhangi bir fark yoktur.

Yemek yiyenlerin her biri ayrı ayrı besmele çekmelidir. Eğer onlardan birisi besmele çekecek olursa sünnetin aslı gerçekleştirilmiş olur. Bunu Şafii (radıyallâhu anh) açıkça ifade etmiştir. Onun lehine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şeytanın üzerine yüce Allah'ın adı anılmaması halinde yemek yeme imkanını bulacağını haber vermesi delil gösterilir. Çünkü maksat bir kişinin besmele çekmesi ile gerçekleşir. Yine bunu ileride gelecek olan Eve Girerken Allah'ı Anmak İle İlgili Hadis de desteklemektedir. Ben bu meseleleri ve bunlarla ilgili diğer hususları "el-Ezkâr" adlı kitabımızın "Ezkar-ı Taam: Yemek ile ilgili zikirler" bölümünde açıklamış bulunuyorum. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Şüphesiz onun (şeytanın) eli onun (kız çocuğunun) eli ile birlikte benim elimdedir"* ibaresi asıl nüshaların büyük çoğunluğunda bu şekildedir. Bazılarında ise "ikisinin eli ile birlikte" şeklindedir. Bu da gayet açıktır. Bu durumda tesniye (ikil) kipi kız çocuğu ile bedeviye ait olur. Kadı Iyaz'ın da naklettiğine göre doğru şekil ikil olmasıdır. Göründüğü kadarı ile tek kişi ile alakalı rivayet de doğrudur. Çünkü kız çocuğunun elinin elinde olduğunu söylemesi bedevinin elinin elinde olmamasını gerektirmez. Rivayet tekil olarak sahih gelmişse onun kabul edilmesi ve dediğimiz şekilde de te'vil edilmesi gerekir. Allah en iyi bilendir.

6. "Şüphesiz şeytan yemeğin üzerine Allah'ın adının anılmaması sebebi ile o yemeği kendisine helal beller." Buradaki "helal beller" ifadesi ondan yemek imkanını bulur anlamındadır. Bu da bir kimse yüce Allah'ın adını anma-

dan yemeğe başlayacak olursa şeytanın o yemekten yeme imkanını elde ettiği anlamına gelir. Eğer hiç kimse bu şekilde başlamamışsa böyle bir imkanı bulamaz. Yemek yiyecekler bir topluluk olup, onların bir kısmı Allah'ın adını anarken bir kısmı anmayacak olursa yine ondan yemek imkanını bulamaz.

Diğer taraftan selef ve haleften muhaddis, fukaha ve kelamcılardan ilim adamlarının büyük çoğunluğunun kabul ettikleri doğru olan kanaate göre bu hadis ile buna benzer şeytanın yemesi hakkında varid olmuş olan hadisler, Zâhirlerine göre yorumlanır ve şeytanın gerçek manada yemek yediği kabul edilir. Çünkü akıl bunu imkansız görmediği gibi şeriat de böyle bir şeyi reddetmemektedir. Aksine bunun sabit olduğunu ifade etmiştir. O halde bunu kabul edip buna inanmak icabeder. Allah en iyi bilendir.

(5228) İkinci rivayette "bedevinin gelişini kız çocuğun gelişinden önce sözkonusu etti." Yani birinci rivayetin aksini ifade etti. Üçüncü rivayet (5229) de birinci rivayet gibidir. Bu ikisini bir arada cem ederek açıklamak şu şekilde mümkündür: İkincisinde bedevinin gelişini önce sözkonusu etti şeklindeki ifadeden kasıt tertip ifade eden harfi sözkonusu olmaksızın "vav" ile zikrederek lafzen öne almış ve: Bir bedevi ve bir kız çocuğu geldi demiştir. Vav harfi ise tertibi (sıralamayı) gerektirmez. Birinci rivayet ise bu tertipte (sıralamada) ve kız çocuğunun önce geldiği hususunda açıktır. Çünkü: "Sonra bir bedevi geldi" demiştir. "Summe: sonra" de tertib (sıralama) ifade etmek içindir. O halde ikinci rivayetin birinci rivayete göre ele alınıp açıklanması zorunlu oluyor ve bunu iki ayrı olay diye yorumlamak da uzak bir ihtimal görülüyor.

٥٢٣٠-١٠٣/٤- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى الْعَنَزِيُّ حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ يَعْنِي أَبَا عَاصِمٍ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ فَذَكَرَ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ الشَّيْطَانُ لَا مَبِيتَ لَكُمْ وَلَا عَشَاءَ وَإِذَا دَخَلَ فَلَمْ يَذْكُرْ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ قَالَ الشَّيْطَانُ أَدْرَكْتُمْ الْمَبِيتَ وَإِذَا لَمْ يَذْكُرْ اللَّهَ عِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ أَدْرَكْتُمْ الْمَبِيتَ وَالْعَشَاءَ

5230-103/4- Bize Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî de tahdis etti, bize Dahhak, -yani Ebu Âsım- İbn Cureyc'den tahdis etti, bana Ebu'z-Zubeyr, Cabir b. Abdullah'tan haber verdiğine göre o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledi: *"Adam evine girip de evine girdiği zaman ve yemek yediği zaman Allah'ın adını anacak olursa şeytan: Bu gece kalacak yeriniz de yok akşam yemeğiniz de yok der. Fakat adam içeri girip de girince*

Allah'ın adını anmayacak olursa şeytan: Kalacak yer buldunuz der. Yemeği sırasında da Allah'ın adını anmazsa bu sefer: Hem kalacak yeriniz oldu hem de akşam yemeğini buldunuz der."[196]

٥٢٣١-.../٥- وَحَدَّثَنِيهِ إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ إِنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي عَاصِمٍ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ وَإِنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ عِنْدَ طَعَامِهِ وَإِنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ عِنْدَ دُخُولِهِ

5231-.../5- Bunu bana İshak b. Mansur da tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde haber verdi, bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: O Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Âsım'ın hadisinin aynısını buyururken dinlemiştir. Ancak rivayetinde: "Eğer yemek yediği sırada Allah'ın adını anmayacak olursa ve eğer içeri girdiği zaman Allah'ın adını zikretmezse" demiştir.[197]

Şerh

"Adam evine girip de evine girdiği sırada Allah'ın adını anmazsa... kalacak yeri de buldunuz, akşam yemeğini de buldunuz der." Yani şeytan kardeşlerine, yardımcılarına, arkadaşlarına böyle der.

Bu hadisten eve girerken ve yemek yerken yüce Allah'ın adını zikretmenin müstehap olduğu hükmü anlaşılmaktadır.

٥٢٣٢-١٠٤/٦- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا تَأْكُلُوا بِالشِّمَالِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِالشِّمَالِ

5232-104/6- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Leys tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Rumh da tahdis etti, bize Leys Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi, o Cabir (b. Abdullah)'dan, o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Sol elle yemeyin. Çünkü şüphesiz şeytan sol elle yer"* buyurduğunu rivayet etti.[198]

196 Ebu Davud, 3764; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2797
197 5230 numaralı hadisin kaynakları
198 İbn Mace, 3268; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2918

٥٢٣٣-١٠٥/٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ وَاللَّفْظُ لِابْنِ نُمَيْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ جَدِّهِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ

5233-105/7- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, Zuheyr b. Harb ve İbn Ebu Ömer -lafız İbn Numeyr'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Zührî'den tahdis etti, o Ebu Bekir b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'den, o dedesi İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Biriniz yemek yiyecek olursa sağ eli ile yesin. Bir şey içerse sağ eli ile içsin. Çünkü şüphesiz şeytan solu ile yer ve solu ile içer"* buyurdu.[199]

٥٢٣٤-.../٨- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ فِيمَا قُرِئَ عَلَيْهِ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ كِلَاهُمَا عَنْ عُبَيْدِ اللهِ جَمِيعًا عَنِ الزُّهْرِيِّ بِإِسْنَادِ سُفْيَانَ

5234-.../8- Bize Kuteybe b. Said de, Enes b. Mâlik'den kendisine okunan rivayetler arasında tahdis etti. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize İbnu'l- Müsennâ'da tahdis etti, bize Yahya -ki o el-Kattan'dır- tahdis etti. İkisi Ubeydullah'dan, hepsi Zührî'den Süfyan'ın isnadı ile rivayet etti.[200]

٥٢٣٥-١٠٦/٩- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ قَالَ أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا وَقَالَ حَرْمَلَةُ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ حَدَّثَهُ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا يَأْكُلَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِشِمَالِهِ وَلَا يَشْرَبَنَّ بِهَا فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِهَا قَالَ وَكَانَ نَافِعٌ يَزِيدُ فِيهَا وَلَا يَأْخُذْ بِهَا وَلَا يُعْطِي بِهَا وَفِي رِوَايَةِ أَبِي الطَّاهِرِ لَا يَأْكُلَنَّ أَحَدُكُمْ

199 Ebu Davud, 3776; Tirmizi, 1799; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7579
200 5233 numaralı hadisin kaynakları

5235-106/9- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele de tahdis etti. Ebu't-Tâhir, bize Abdullah b. Vehb haber verdi derken Harmele tahdis etti dedi. Bana Ömer b. Muhammed tahdis etti, bana el-Kasım b. Ubeydullah b. Ömer tahdis etti, ona Sâlim'den, o babasından tahdis ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden biriniz kesinlikle sol eli ile yemesin, onunla asla içmesin. Çünkü şüphesiz şeytan solu ile yer ve onunla içer"* buyurdu. (Ravi) dedi ki: Nâfi' buna: "Onunla almasın, onunla vermesin" ibaresini eklerdi. Ebu't-Tâhir'in rivayetinde ise: "Sakın biriniz yemesin" ifadesi de vardır.[201]

Şerh

(5232-5235 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5232) *"Sol elle yemek yemeyin, çünkü şüphesiz şeytan sol ile yer"* İbn Ömer (radıyallâhu anh)'ın rivayetinde ise *"biriniz yemek yiyecek olursa sağ eli ile yesin..."* Nâfi' de bu rivayette (5235) "onunla almasın, onunla vermesin" ibaresini eklerdi.

Bu hadisten sağ elle yeyip içmenin müstehap olduğu, sol ile bunların mekruh olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Nafi de alıp vermeyi de eklemiştir. Bu hüküm herhangi bir mazeretin bulunmaması halinde böyledir. Eğer sağ elle yeyip içmeye engel teşkil eden hastalık, yara ya da bundan başka bir sebep bulunuyorsa sol elle yemekte mekruhluk yoktur.

Yine burada şeytanların fiillerine benzeyen işlerden uzak durmak gerektiği ve şeytanların da iki elinin olduğu anlaşılmaktadır.

٥٢٣٦-١٠٧/١٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ حَدَّثَنِي إِيَاسُ بْنُ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِشِمَالِهِ فَقَالَ كُلْ بِيَمِينِكَ قَالَ لَا أَسْتَطِيعُ قَالَ لَا اسْتَطَعْتَ مَا مَنَعَهُ إِلَّا الْكِبْرُ قَالَ فَمَا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ

5236-107/10- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Yezid b. el-Humad, İkrime b. Ammar'dan tahdis etti, bana İyaz b. Seleme b. el-Ekva''ın tahdis ettiğine göre babası kendisine şunu tahdis etti: Bir adam, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzurunda sol eli ile yemek yedi. Allah Rasulü: *"Sağ elinle ye"* buyurdu. Adam: Yiyemiyorum deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hay yiyemez olasın"* buyurdu. Onu (sağ eli ile) yemekten

201 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6792

alıkoyan kibirden başkası değildi. (Seleme) dedi ki: Ondan sonra elini ağzına kaldıramadı.[202]

Şerh

"Bir adam, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzurunda sol eli ile yemek yedi... Elini ağzına kaldıramadı." Burada adı geçen adamın adı ötreli be ve sin harfi ile Busr olup kendisi Eşca'l-ı develerin çobanının oğlu idi. İbn Mende ve Ebu Nueym el-Asbahani, İbn Makula ve başkaları böylece zikretmişlerdir. Bu meşhur bir sahabidir. Bunlar da başkaları da bunu ashab arasında (radıyallâhu anhum) saymışlardır.

Kadı Iyaz'ın "onu kibirden başka bir şey alıkoymadı" sözleri bu kişinin münafık olduğuna delildir demesi doğru değildir. Çünkü sadece kibir ve emre uymamak münafık ve kafir olmayı gerektirmez ama emir vücub ifade eden bir emir ise emre muhalefet masiyet olur.

Bu hadis-i şerifte, mazeretsiz olarak şeriatin hükmüne aykırı hareket eden kimseye beddua etmenin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde her durumda yemek esnasında bile iyiliği emredip kötülükten alıkoyma hükmü de ve aykırı hareket edilmesi halinde yemek yiyen kimseye yemek yeme adabını öğretmenin müstehap olduğu da anlaşılmaktadır. Nitekim bundan sonra gelecek olan Ömer b. Ebu Seleme'nin rivayet ettiği hadiste bu görünmektedir.

٥٢٣٧-١٠٨/١١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ جَمِيعًا عَنْ سُفْيَانَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الْوَلِيدِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ سَمِعَهُ مِنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ كُنْتُ فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّحْفَةِ فَقَالَ لِي يَا غُلَامُ سَمِّ اللَّهَ وَكُلْ بِيَمِينِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ

5237-108/11- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve İbn Ebu Ömer birlikte Süfyan'dan tahdis etti. Ebu Bekr dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne, Velid b. Kesir'den tahdis etti, o Vehb b. Keysân'dan Ömer b. Ebu Seleme'den şöyle dediğini dinledi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in himayesinde idim. Elim kapta gelişigüzel gidip geliyordu. Bunun üzerine Allah Rasulü bana: *"Ey çocuk! Allah'ın adını an, sağ elinle ye ve önünden ye"* buyurdu.[203]

---

202 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4525

203 Buhari, 5376, 5377, 5378 -muhtasar olarak-; İbn Mace, 3267; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10688

٥٢٣٨-١٠٩/١٢ - وَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلْوَانِيُّ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ قَالَا حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ حَلْحَلَةَ عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّهُ قَالَ أَكَلْتُ يَوْمًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَجَعَلْتُ آخُذُ مِنْ لَحْمٍ حَوْلَ الصَّحْفَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كُلْ مِمَّا يَلِيكَ

5238-109/12- Bize Hasan b. Ali el-Hulvânî ve Ebu Bekr b. İshak da tahdis edip dedi ki: Bize İbn Ebu Meryem tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer haber verdi, bana Muhammed b. Amr b. Halhale, Vehb b. Keysân'dan haber verdi, o Ömer b. Ebu Seleme'den şöyle dediğini rivayet etti: Bir gün Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte yemek yedim. Tabağın etrafından etten (rastgele) almaya başlayınca Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Önünden ye"* buyurdu.[204]

Şerh

(5237-5238 numaralı hadisler)

"Ömer b. Ebu Seleme (radıyallâhu anh) dedi ki: ... önünden ye." Hadisteki "tatişu" tabağın etrafına uzanan hareket edip duran yalnızca bir yerden almakla kalmayan demektir.

"Sahfa" kas'a (çömlek)den daha küçük olup beş kişiyi doyuracak kadar yemek alır. Kasa ise on kişiyi doyurur. Cevheri ve başkalarının naklettiğine göre Kisai böyle açıklamıştır. Sahfanın kavsa gibi olduğu da söylenmiştir. Çoğulu "sihaf" diye gelir.

Bu hadis-i şerifte, yemek yeme sünnetlerinden üç sünnet beyan edilmektedir. Bunlar ise besmele çekmek, sağ elle yemek yemek (bunlara dair açıklamalar geçti) üçüncüsü de önünden yemektir. Çünkü kişinin arkadaşının elinin uzandığı yerden yemek yemesi kötü bir geçim ve mürüvvete aykırıdır. Yanındaki arkadaşı bundan tiksinebilir. Özellikle de sulu yemeklerde ve benzerlerinde bu böyledir. Bu hüküm tirit, sulu yemekler ve benzerleri için bu şekildedir. Eğer yenilen şeyler kuru hurma ya da farklı türden ise elin tabağın çeşitli yerlerine uzanmasının mübah olduğunu nakletmişlerdir. Özelleştirici (tahsis edici) bir delil sabit oluncaya kadar nehyin genel anlamı ile kabul edilerek genelleştirilmesi gerekir.

204 5237 numaralı hadisin kaynakları

٥٢٣٩-١١٠/١٣- وَحَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ اخْتِنَاثِ الْأَسْقِيَةِ

5239-110/13- Bize Amr en-Nâkid de tahdis etti, bize Süfyan b. Uyeyne, Zührî'den tahdis etti. O Ubeydullah'dan, o Ebu Said'den: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kırbaların ağızlarından içilmesini yasakladı dedi.[205]

٥٢٤٠-١١١/١٤- وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ اخْتِنَاثِ الْأَسْقِيَةِ أَنْ يُشْرَبَ مِنْ أَفْوَاهِهَا

5240-111/14- Bana Harmele b. Yahya da tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den o Ebu Said el-Hudrî'den (radıyallâhu anh) şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kapların ihtinas edilmesini yasakladı. İhtinas kapların ağzından içmek demektir.[206]

٥٢٤١-.../١٥- وَحَدَّثَنَاه عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ وَاخْتِنَاثُهَا أَنْ يُقْلَبَ رَأْسُهَا ثُمَّ يُشْرَبَ مِنْهُ

5241-.../15- Bunu bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer Zührî'den bu isnad ile aynısını haber vermekle birlikte o: Kırbaların ihtinası başını devirip sonra ondan içmesidir dedi.[207]

Şerh

(5239-5241 numaralı hadisler)

(5239) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kırbaların (tulumların) ihtinas edilmesini yasakladı." Diğer rivayette de: (5241) "İhtinas edilmeleri ise başını devirip sonra da ondan içmesi demektir" demektedir.

Noktalı hı'dan sonra bir te sonra nun sonra elif sonra peltek se ile "ihtinas"ı hadiste açıklamış bulunmaktadır. Bu kelimenin asıl anlamı ise kırılmak (insan için kırıtmak) ve eğilip bükülmek demektir. İşte karakteri, konuşması ve hareketleri ile birlikte kadınlara benzemeye çalışan erkeğe "muhannes" adı

205 Buharı, 5625; Ebu Davud, 3720; Tirmizi, 1890; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4138
206 5239 numaralı hadisin kaynakları
207 5239 numaralı hadisin kaynakları

buradan verilmiştir. İlim adamları kırbanın ağzını bu şekilde eğip içme yasağının haramlık için değil tenzih için olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir. Ayrıca denildiğine göre bunun sebebi ise kırba ve tulumda kişiyi rahatsız edecek herhangi bir şeyin bulunmayacağından emin olunmaması ve böylelikle içine bilmediği bir şeylerin girme ihtimalinin bulunması olduğu söylendiği gibi başkasının tiksinmesine sebep olur da denilmiştir. Kokmasına sebep olur yahut da kendisi ondan tiksinebilir diye de açıklanmıştır.

Tirmizi ve başkaları Sabit kızı Kebşe -ki aynı zamanda Hasan b. Sabit'in kız kardeşidir- (radıyallâhu anhumâ)'nın şöyle dediğini rivayet etmektedir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana geldi ve asılı bir kırbadan kendisi de ayakta olduğu halde içti. Ben de hemen kalkıp o kırbanın ağzını kestim." Tirmizi dedi ki: Bu hasen sahih bir hadistir. Kebşe'nin kırbanın ağzını kesmesinin sebebi iki şekilde açıklanmıştır: Bir açıklamaya göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ağzının değdiği bir yere herkesin ağzının değmemesi ve herkesin dokunmamasını istemiştir. İkinci açıklamaya göre onu teberrüken alıp korumak ve onun vasıtası ile şifa dilemek istemiştir. Allah en iyi bilendir.

İşte bu hadis, buradaki yasağın haram kılmayı ifade etmediğine delildir. Allah en iyi bilendir.

١٤/١٤- بَاب كَرَاهِيَةِ الشُّرْبِ قَائِمًا

14/14- AYAKTA İÇMEK HAKKINDA BİR BAB

٥٢٤٢-١١٢/١- حَدَّثَنَا هَدَّابُ بْنُ خَالِدٍ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ زَجَرَ عَنِ الشُّرْبِ قَائِمًا

5242-112/1- Bize Heddad b. Halid de tahdis etti, bize Hemmam tahdis etti, bize Katade, Enes'den tahdis ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), ayakta su içmekten men etmiştir.[208]

٥٢٤٣-١١٣/٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ نَهَى أَنْ يَشْرَبَ الرَّجُلُ قَائِمًا قَالَ قَتَادَةُ فَقُلْنَا فَالْأَكْلُ فَقَالَ ذَاكَ أَشَرُّ أَوْ أَخْبَثُ

5243-113/2- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Abdulala tahdis etti, bize Said, Katade'den tahdis etti, o Enes'den, o Nebi (sallallâhu

208 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1420

aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiğine göre adamın ayakta (bir şeyler) içmesini yasakladı. Katade dedi ki: Peki ya yemek yemek. O: O daha şerli yahut daha kötüdür dedi.[209]

٥٢٤٤-.../٣- وَحَدَّثَنَاه قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ هِشَامٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ وَلَمْ يَذْكُرْ قَوْلَ قَتَادَةَ

5244-.../3- Bunu bize Kuteybe b. Said ve Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis edip dedi ki: Bize Veki', Hişam'dan tahdis etti, o Katade'den, o Enes'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti ve Katade'nin söylediği sözü zikretmedi.[210]

٥٢٤٥-١١٤/٤- حَدَّثَنَا هَدَّابُ بْنُ خَالِدٍ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ عَنْ أَبِي عِيسَى الْأُسْوَارِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ زَجَرَ عَنِ الشُّرْبِ قَائِمًا

5245-114/4- Bize Heddad b. Halid tahdis etti, bize Hemmam tahdis etti, bize Katade, Ebu İsa el-Usvari'den tahdis etti, o Ebu Said el-Hudrî (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayakta (bir şeyler) içmeyi yasakladı.[211]

٥٢٤٦-١١٥/٥- وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ وَابْنِ الْمُثَنَّى قَالُوا حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ عَنْ أَبِي عِيسَى الْأُسْوَارِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنِ الشُّرْبِ قَائِمًا

5246-115/5- Bize Zuheyr b. Harb, Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da -lafız Zuheyr ve İbnu'l- Müsennâ'ya ait olmak üzere- tahdis edip dediler ki: Bize Yahya b. Said tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti: Bize Katade, Ebu İsa el-Usvarî'den tahdis etti. O Ebu Said el-Hudrî (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayakta (bir şeyler) içmeyi nehy etti.[212]

---

209 Tirmizi, 1879; İbn Mace, 3424 -muhtasar olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1180
210 Ebu Davud, 3717; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1367
211 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4435
212 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4435

٥٢٤٧-١١٦/٦- حَدَّثَنِي عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْعَلَاءِ حَدَّثَنَا مَرْوَانُ يَعْنِي الْفَزَارِيَّ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَمْزَةَ أَخْبَرَنِي أَبُو غَطَفَانَ الْمُرِّيُّ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَشْرَبَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ قَائِمًا فَمَنْ نَسِيَ فَلْيَسْتَقِئْ

5247-116/6- Bana Abdulcebbar b. el-Alâ tahdis etti, bize Mervan -yani el-Fezari tahdis etti- Bize Ömer b. Hamza tahdis etti, bana Ebu Gatfan el-Mürri'nin haber verdiğine göre o Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden hiçbir kimse ayakta (bir şeyler) içmesin. Unutan da kussun"* buyurdu.[213]

١٥/١٥- بَاب فِي الشُّرْبِ مِنْ زَمْزَمَ قَائِمًا

15/15- ZEMZEMDEN AYAKTA İÇMEK HAKKINDA BİR BAB[214]

٥٢٤٨-١١٧/١- وَحَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ الشَّعْبِيِّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مِنْ زَمْزَمَ فَشَرِبَ وَهُوَ قَائِمٌ

5248-117/1- Bize Ebu Kâmil el-Cahderî de tahdis etti, bize Ebu Avâne, Âsım'dan tahdis etti, o Şa'bî'den, o İbn Abbas'dan: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e içmesi için zemzem suyundan verdim. O da ayakta olduğu halde içti dedi.[215]

٥٢٤٩-١١٨/٢ - وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ الشَّعْبِيِّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ شَرِبَ مِنْ زَمْزَمَ مِنْ دَلْوٍ مِنْهَا وَهُوَ قَائِمٌ

5249-118/2- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr de tahdis etti, bize Süfyan, Âsım'dan tahdis etti. O Şa'bî'den, o İbn Abbas'dan rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), zemzem kuyusundan çekilmiş bir kovadan ayakta olduğu halde içti.[216]

---

213 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15454

214 Merhum Nevevi bundan önceki babın hadisleri ile bu babın hadislerini bir arada şerh ettiği için biz de şerhi bu babın hadislerinden sonra kaydedeceğiz. (Çeviren)

215 Buhari, 1637, 5617; Tirmizi, 1882; Nesai, 2964, 2965; İbn Mace, 3422; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5767

216 5248 numaralı hadisin kaynakları

٥٢٥٠-٣/١١٩- وَحَدَّثَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ أَخْبَرَنَا عَاصِمٌ الْأَحْوَلُ ح وَحَدَّثَنِي يَعْقُوبُ الدَّوْرَقِيُّ وَإِسْمَعِيلُ بْنُ سَالِمٍ قَالَ إِسْمَعِيلُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ يَعْقُوبُ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ حَدَّثَنَا عَاصِمٌ الْأَحْوَلُ وَمُغِيرَةُ عَنْ الشَّعْبِيِّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ شَرِبَ مِنْ زَمْزَمَ وَهُوَ قَائِمٌ

5250-119/3- Bize Sureyc b. Yunus da tahdis etti, bize Huşeym tahdis etti, bize Âsım el-Ahver haber verdi. (H.) Bana Yakub ed-Devraki ve İsmail b. Sâlim de tahdis etti -İsmail bize Huşeyn haber verdi derken Yakub tahdis etti dedi- bize Âsım el-Ahver ve Muğîre Şa'bî'den tahdis etti, o İbn Abbas'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayakta olduğu halde zemzem suyundan içti.[217]

٥٢٥١-٤/١٢٠- وَحَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَاصِمٍ سَمِعَ الشَّعْبِيَّ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ قَالَ سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مِنْ زَمْزَمَ فَشَرِبَ قَائِمًا وَاسْتَسْقَى وَهُوَ عِنْدَ الْبَيْتِ

5251-121/4- Bana Ubeydullah b. Muâz da tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be, Âsım'dan tahdis ettiğine göre o Şa'bî'yi dinledi. Şa'bî de İbn Abbas (radıyallâhu anh)ı: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e içmesi için zemzem suyu verdim, O da ayakta olduğu halde içti. O Beyt'in yanında iken su istemişti dedi.[218]

٥٢٥٢-.../٥- وَحَدَّثَنَاه مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ كِلَاهُمَا عَنْ شُعْبَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي حَدِيثِهِمَا فَأَتَيْتُهُ بِدَلْوٍ

5252-.../5- Bunu bize Muhammed b. Beşşâr da tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer haber verdi. (H.) Bana Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Vehb b. Cerir tahdis etti, ikisi Şu'be'den bu isnad ile rivayet etti. İkisinin hadisinde: "Ona bir kova getirdim" ibaresi de vardır.[219]

217 5248 numaralı hadisin kaynakları
218 5248 numaralı hadisin kaynakları
219 5248 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

(5242-5252 numaralı hadisler)

(5242) Bu babta Katade'nin Enes (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiği Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ayakta iken (bir şeyler) içmekten men ettiğine dair hadisi yer almaktadır. Bir rivayette de (5243) "Ayakta (bir şeyler) içmeyi nehyetti... yahut daha kötüdür dedi." Bir rivayette (5245) Katade Ebu İsa el-Usvari'den... ayakta (bir şeyler) içmeyi men etti. Yine bir başka rivayette (5246) ayakta (bir şeyler) içmeyi nehyetti. Başka bir rivayette (5247) Amr b. Hamza'nın şöyle dediğini kaydetmektedir: ... sizden bir kimse sakın ayakta (bir şey) içmesin. Kim unutursa kussun" İbn Abbas'dan gelen rivayete göre (5248) o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e zemzem suyundan ikram ettim, O da ayakta olduğu halde içti. Diğer rivayette (5250) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ayakta olduğu halde zemzemden içtiği zikredilmektedir. Buhari'nin Sahihi'ndeki rivayete göre de Ali (radıyallâhu anh) ayakta su içmiş ve: Ben, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i benim şu yaptığımı gördüğünüz fiilin aynısını yaparken gördüm demiştir.

Şunu bilelim ki bu hadislerin ihtiva ettiği anlam bazı ilim adamları için müşkil görülmüştür. Öyle ki bunlarla ilgili olarak bâtıl bir takım görüşler dahi ileri sürmüşlerdir. Hatta daha da ileriye giderek bazı hadislerin zayıf olduğunu söylemek cesaretini göstermiş ve bunlar hakkında bizim zikretmek gibi bir maksadımız olmayan bâtıl iddialarda bulunmuştur. Ayrıca bu gibi bâtıl ve yanlış sözleri sünnetlerin açıklaması sadedinde yaygınlaştırmanın da açıklanabilir bir tarafı yoktur. Aksine biz doğru olanı zikredeceğiz. Diğer taraftan bu doğruya aykırı olan açıklamalara da aldanmaktan sakındırmaya işaret olunacaktır. Şüphesiz bu hadislerde -yüce Allah'a hamd olsun- bir müşkil taraf (açıklanması zor) bulunmamaktadır, bunların zayıf olması da sözkonusu değildir. Aksine hepsi sahihtir ve bunlar hakkında doğru yaklaşım da bu hadislerde geçen yasağın tenzihen mekruh olarak yorumlanacağıdır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ayakta su içmesine gelince, bu caiz olduğunu beyan içindir. Buna göre ne bir müşkil ne de bir tearuz sözkonusudur. Bizim sözünü ettiğimiz bu açıklamanın zorunlu olarak kabul edilmesi gerekir. Bu hususta nesih olduğunu ileri süren ya da başka iddialarda bulunan bir kimse de şüphesiz pek fahiş bir hataya düşmüştür. Diğer taraftan (hadislerin varid oldukları) tarih sabit olsa bile hadislerin cemi (birlikte ele alınıp yorumlanması) mümkün iken nesh yoluna nasıl gidilebilir ki? Kaldı ki bu tarihi belirlemeye imkan da yoktur. Allah en iyi bilendir.

Eğer, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) yapmış olduğu halde ayakta su içmek nasıl mekruh olabilir diye sorulacak olursa cevap şudur: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in fiili eğer caiz olanı beyan etmek için ise onu yapmak mekruh olmaz. Nitekim onun abdest alırken azalarını birer defa yıkayarak abdest aldığı sabit olmuştur. Aynı şekilde deve üzerinde tavaf ettiği de sabit olmuştur. Oysa abdest azalarının üçer defa yıkanması ve yürüyerek tavaf yapılmasının daha mükemmel olduğu icma ile kabul edilmiştir. Bunun benzerleri sayılamayacak kadar çoktur. O halde Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir ya da birkaç defa bir şeyin caiz oluşuna dikkat çekiyor ve bu değişik uygulamalar arasında daha faziletli olana da devam ediyordu. İşte böylelikle o çoğunlukla abdest azalarını üçer kere yıkayarak abdest almış ve çoğunlukla yürüyerek tavaf etmiş çoğunlukla oturarak su içmiştir. Bu da gayet açıktır. İlime asgari düzeyde bir intisabı olan bir kimse bu hususta hiçbir şekilde şüphe ve tereddüt etmez.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5247) *"kim unutursa kussun"* buyruğu da müstehaplık ve mendubluk olarak yorumlanır. Dolayısı ile ayakta içen bir kimsenin bu sahih ve sarih hadis sebebi ile o içtiğini kusması müstehaptır. Çünkü emrin vücub olarak anlaşılmasına imkan bulunmazsa müstehaplığa yorumlanır.

Kadı Iyaz'ın: İlim ehli arasında unutarak (ayakta) içen kimsenin o içtiğini kusmaya çalışması gibi bir yükümlülükle muhatab olmadığı hususunda görüş ayrılığı yoktur sözlerine gelince. O bu sözleri ile hadisin zayıf olduğuna işaret etmek istemiştir. Ancak onun bu işaretine itibar edilmez. İlim ehli olanların kusmayı vacip görmeyişleri müstehap olmasına engel değildir. Eğer bir kimse müstehap olmayacağını ileri sürecek olursa hiç şüphesiz o anlamsız bir şekilde kibire kapılmaktadır ve ona da iltifat edilmez. Çünkü müstehap olmadığı üzerinde icma bulunduğunu neye dayanarak ileri sürebilir ve bu sarih ve sahih sünnet nasıl bir takım yanılgılar, dayanaksız iddialar ve anlamsız sözler sebebi ile bırakılabilir?

Şunu da bilelim ki kusmaya çalışmak ayakta unutarak ya da kasten içen kimse hakkında müstehaptır. Hadis-i şerifte unutanın sözkonusu edilmesinden maksat da kasten bunu yapanın böyle yapmayacağı anlamında değildir. Aksine unutarak bu şekilde içenin başkası hakkında aynı durumun sözkonusu olduğuna öncelikle işaret etmektir. Çünkü muhatap olmamakla birlikte unutan bir kimse böyle yapmakla emrolunmuşken muhatap ve mükellef olan kasten bu işi yapanın böyle davranması öncelikle sözkonusudur. Bu da çok açık ve hakkında şüphe olunmayan bir husustur. Özellikle Şafii ve cumhurun görüşüne göre kasten öldüren kimseye de kefarette bulunması gerekir. Yüce

Allah'ın: *"Kim bir mümini hata olarak öldürecek olursa (cezası) bir köleyi hürriyetine kavuşturmaktır..."* (Nisa, 92) buyruğu ise kasten köleyi hürriyetine kavuşturmanın vücubuna engel değildir, aksine bu hususta dikkat çekmek içindir. Allah en iyi bilendir.

Babtaki hadislerin senetleri ve lafızları ile ilgili açıklamalara gelince;

(5242) Müslim dedi ki: Bize Heddad b. Halid tahdis etti... Enes (radıyallâhu anh) dan rivayete göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu.

(5243) Bize Muhammed b. Müsennâ da tahdis etti... O Enes'den rivayet etti.

Bu iki senetteki bütün ravilerin tamamı Basralı'dır. Daha önce defalarca "Heddad"a Hudbe de denildiği, bunlardan birisinin isim diğerinin lakab olduğu da ama hangisinin isim hangisinin lakab olduğunda da görüş ayrılığı olduğu defalarca geçmiş bulunmaktadır. Burada adı geçen Said de Said b. Ebu Arube'dir.

"Katade dedi ki: Biz... peki ya yemek dedik." Enes'e böyle dedik demektir. "O: Daha şerli daha kötüdür dedi." Asıl nüshalarda (daha şerli anlamındaki lafız) elif ile "eşer" diye kaydedilmiştir. Ama Arapçada bilinen kullanım elifsiz olarak "şer" diye kullanılmasıdır. "Hay" de böyledir. Nitekim yüce Allah: *"O gün cennetlikler kalacakları yer bakımından daha hayırlıdır"* (Furkan, 24) ve *"Kimin yerinin daha şer olduğunu bileceklerdir"* (Meryem, 75) diye buyurmaktadır. Fakat burada bu lafız bu şekilde (ahbes: daha kötü) lafzından hangisini kullandığı şeklinde şüphe ile kaydedilmiştir. Çünkü o "daha şer yahut daha kötü" demiştir. Şüphe eden Katade, Enes'in daha şer mi yoksa daha kötü mü dediğinde tereddüt etmiştir. Ama bu rivayet ile Enes'den "eşer: daha şer" dediği sabit değildir. Eğer bu lafız şüphesiz gelmiş ve Enes'den sabit olmuş ise o elbetteki fasih bir araptır. O taktirde bu söylediği de bir lugat (söyleyiş) olur. Kullanımı az olsa dahi. Nitekim nahivciler nezdinde bilinmeyen ve onların kurallarına uymayan bununla birlikte de kullanımları sahih hadislerde görülen benzerleri vardır. Dolayısı ile bu kullanım sabit olduğu taktirde reddolunmaması aksine: Bu kullanımı az bir söyleyiştir denilmesi gerekir. Bu gibi tabirlerin bulunması ve bunlar hakkındaki değerlendirmelerin böyle olmasının sebebi de şudur: Nahivciler arap dilinin tamamını kesin olarak kuşatmış değillerdir. Bundan dolayı onların bazıları bir diğerinin Araplardan yaptığı bir nakli kabul etmemektedir. Bu da bilinen bir husustur. Allah en iyi bilendir.

(5245) "Ebu İsa el-Usvari" Usvari nisbetinde hemze ötrelidir. Kesreli söyleyiş de (el-İsvari şeklinde) nakledilmiştir. Es-Semai ile el-Meşârik ve el-Metali

adlı eserlerin sahiplerinin zikrettikleri şekil ise yalnızca ötreli söyleyiştir. Ebu Ali el-Gassânî, es-Semani ve başkaları da: Adının ne olduğu bilinmemektedir demişlerdir.

İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Biz kendisinden Katade'den başka bir kimsenin rivayette bulunduğunu bilmiyoruz. Taberani de: O Basralı ve sika birisidir demiştir. O el-Esvar'a mensuptur. Esvar ise farslılar hakkında kullanılan çoğul "esavire"nin tekilidir. Cevheri dedi ki: Ebu Ubeyd dedi ki: Bunlar süvariler demektir. Yine Esavire aynı şekilde Basra'da eski bir zamandan beri yerleşmiş arap olmayan bir kavimdir. Kûfe'deki ehÂmire gibi.

(5247) "Ebu Gatfan el-Murri" adının ne olduğu bilinmemektedir.

(5250) Yine bu babta "Süreyc b. Yunus" adı da geçmektedir. Bunun (adının, Süreyc adının) birinci harfinin sin son harfinin cim olduğu daha önce defalarca belirtilmiş idi.

(5251) "Beyt'in yanında olduğu halde su istedi." Yani O Beyt'in yanında bulunuyorken içecek bir şey istedi. Beyt'den kasıt da -yüce Allah'ın şerefini artırmasını dilediğimiz- Kabe-i Müşerrefedir.

١٦/١٦- بَاب كَرَاهَةِ التَّنَفُّسِ فِي نَفْسِ الْإِنَاءِ وَاسْتِحْبَابِ التَّنَفُّسِ ثَلَاثًا خَارِجَ الْإِنَاءِ

16/16- KABIN İÇİNDE NEFES ALIP VERMENİN MEKRUH OLDUĞU, KABIN DIŞINDA İSE ÜÇ DEFA NEFES ALMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٢٥٣-١٢١/١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا الثَّقَفِيُّ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى أَنْ يُتَنَفَّسَ فِي الْإِنَاءِ

5253-121/1- Bize İbn Ebu Ömer tahdis etti, bize es-Sekafî, Eyyub'dan tahdis etti, o Yahya b. Ebu Kesir'den o Abdullah b. Ebu Katade'den o babasından rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kabın içine nefes alıp vermeyi yasakladı.[220]

٥٢٥٤-١٢٢/٢- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ عَزْرَةَ بْنِ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا

220 Daha önce kaynakları 614 numaralı hadiste gösterilmiş idi.

5254-122/2- Bize Kuteybe b. Said ve Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis edip dedi ki: Bize Veki', Azre b. Sabit el-Ensari'den tahdis etti, o Sümâme b. Abdullah b. Enes'den, o Enes'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kapta üç defa soluklanırdı.[221]

٥٢٥٥-١٢٣/٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ سَعِيدٍ ح وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ عَنْ أَبِي عِصَامٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا وَيَقُولُ إِنَّهُ أَرْوَى وَأَبْرَأُ وَأَمْرَأُ قَالَ أَنَسٌ فَأَنَا أَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا

5255-123/3- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Abdulvaris b. Said haber verdi. (H.) Bize Şeyban b. Ferruh da tahdis etti, bize Abdulvaris, Ebu Âsım'dan tahdis etti, o Enes (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) içecek içerken üç defa nefes alır ve: *"Şüphesiz böylesi daha kandırıcı daha iyileştirici ve daha afiyetlidir"* buyururdu.

Enes dedi ki: Ben de bir şey içtiğim sırada üç defa nefes alırım.[222]

٥٢٥٦-.../٤- وَحَدَّثَنَاه قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ هِشَامٍ الدَّسْتَوَائِيِّ عَنْ أَبِي عِصَامٍ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ وَقَالَ فِي الْإِنَاءِ

5256-.../4- Bunu bize Kuteybe b. Said ve Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Veki', Hişam ed-Desdevai'den tahdis etti, o Ebu İsam'dan, o Enes'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti ve "kapta" dedi.[223]

Şerh

(5253-5256 numaralı hadisler)

Bu babta (5253) "kapta nefes alınıp verilmesini nehy etti" hadisi ile (5254) "kapta üç defa soluk alırdı" hadisi yer almaktadır. Bir rivayette (5255) "içtiği şeyde" denilmekte ve *"böylesi daha kandırıcı, daha iyileştirici ve daha afiyetlidir"* buyururdu denilmektedir.

221 Buhari, 5631; Tirmizi, 1884; İbn Mace, 3416; Tuhfetu'l-Eşrâf, 498

222 Ebu Davud, 3727; Tirmizi, 1884; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1723

223 5255 numaralı hadisin kaynakları

Bu iki hadis onlar için açtığımız başlığa göre yorumlanır. Birincisi başlığın birinci kısmı, ikinci ise diğer kısmına göre anlaşılır.

"Erva: Daha kandırıcı" suya daha doyurucu demektir. "Daha afiyetli" yani susuzluk elemini daha bir iyileştiricidir. Bunun, bir solukta içmek sebebi ile meydana gelecek hastalık ya da rahatsızlık veren herhangi bir husustan daha bir kurtarıcı, afiyete kavuşturucu anlamında olduğu da söylenmiştir. "Daha afiyetli" yani boğazdan geçmesi, yutulması daha güzel, daha kolay demektir. Allah en iyi bilendir.

(5255) "Ebu İsam" Ebu İsam'ın adı Halid b. Ebu Ubeyd'dir.

İkinci hadiste (5254) "Kapta yahut içecekte üç defa soluk alırdı." Anlamı, içeceğini içerken içtiği esnada üç defa soluklanırdı demektir. Allah en iyi bilendir.

١٧/١٧ - بَاب اسْتِحْبَابِ إِدَارَةِ الْمَاءِ وَاللَّبَنِ وَنَحْوِهِمَا عَنْ يَمِينِ الْمُبْتَدِئِ

17/17- SU, SÜT VE BENZERİ ŞEYLERİ İÇMEYE BAŞLAYANIN SAĞINDAN İTİBAREN DOLAŞTIRMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٢٥٧-١٢٤/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أُتِيَ بِلَبَنٍ قَدْ شِيبَ بِمَاءٍ وَعَنْ يَمِينِهِ أَعْرَابِيٌّ وَعَنْ يَسَارِهِ أَبُو بَكْرٍ فَشَرِبَ ثُمَّ أَعْطَى الْأَعْرَابِيَّ وَقَالَ الْأَيْمَنَ فَالْأَيْمَنَ

5257-124/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e İbn Şihâb'dan rivayetini okudum. O Enes b. Mâlik'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e az su katılmış bir miktar süt getirildi. Sağında bir bedevi solunda da Ebu Bekr (radıyallâhu anh) vardı. Kendisi içtikten sonra bedeviye verdi ve: *"Önce sağdakine sonra (sırasıyla) onun sağındakine"* buyurdu.[224]

٥٢٥٨-١٢٥/٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ وَأَنَا ابْنُ عَشْرٍ وَمَاتَ وَأَنَا ابْنُ عِشْرِينَ وَكُنَّ أُمَّهَاتِي يَحْثُثْنَنِي عَلَى خِدْمَتِهِ فَدَخَلَ عَلَيْنَا دَارَنَا فَحَلَبْنَا لَهُ مِنْ شَاةٍ دَاجِنٍ وَشِيبَ لَهُ

224 Buhari, 5619; Ebu Davud, 3726; Tirmizi, 1893; İbn Mace, 3425; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1528

مِنْ بِئْرٍ فِي الدَّارِ فَشَرِبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ وَأَبُو بَكْرٍ عَنْ شِمَالِهِ يَا رَسُولَ اللهِ أَعْطِ أَبَا بَكْرٍ فَأَعْطَاهُ أَعْرَابِيًّا عَنْ يَمِينِهِ وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْأَيْمَنَ فَالْأَيْمَنَ

5258-125/2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid, Zuheyr b. Harb ve Muhammed b. Abdullah b. Numeyr -lafız Zuheyr'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne, Zührî'den tahdis etti, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), ben on yaşında iken Medine'ye geldi. Ben yirmi yaşında iken vefat etti. Benim annelerim de beni Ona hizmet etmeye teşvik ediyorlardı. Bir gün evimize yanımıza girdi. Biz de evde bulunan bir koyundan onun için süt sağdık. Yine evdeki bir kuyudan o süte onun için su katıldı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ondan içti. Ömer Ona -Ebu Bekir de onun solunda bulunuyordu-: Ey Allah'ın Rasulü! Ebu Bekir'e ver dedi. Ama O sağında bulunan bir bedeviye onu verdi ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) *önce sağdakine sonra (sırasıyla) onun sağındakine*" buyurdu.[225]

٥٢٥٩-١٢٦/٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَعْمَرِ بْنِ حَزْمٍ أَبِي طُوَالَةَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ يَعْنِي ابْنَ بِلَالٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يُحَدِّثُ قَالَ أَتَانَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي دَارِنَا فَاسْتَسْقَى فَحَلَبْنَا لَهُ شَاةً ثُمَّ شُبْتُهُ مِنْ مَاءِ بِئْرِي هَذِهِ قَالَ فَأَعْطَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَشَرِبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ عَنْ يَسَارِهِ وَعُمَرُ وِجَاهَهُ وَأَعْرَابِيٌّ عَنْ يَمِينِهِ فَلَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْ شُرْبِهِ قَالَ عُمَرُ هَذَا أَبُو بَكْرٍ يَا رَسُولَ اللهِ يُرِيهِ إِيَّاهُ فَأَعْطَى رَسُولُ اللهِ ﷺ الْأَعْرَابِيَّ وَتَرَكَ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْأَيْمَنُونَ الْأَيْمَنُونَ الْأَيْمَنُونَ قَالَ أَنَسٌ فَهِيَ سُنَّةٌ فَهِيَ سُنَّةٌ فَهِيَ سُنَّةٌ

5259-126/3- Bize Yahya b. Eyyub, Kuteybe ve Ali b. Hucr tahdis edip dedi ki: Bize İsmail -ki o b. Cafer'dir- Abdullah b. Abdurrahman b. Ma'mer b. Hazm Ebu Tuvale el-Ensari'den tahdis ettiğine göre o Enes b. Mâlik'i dinlemiştir. (H.) Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb de -lafız ona ait olmak üzere- tahdis etti. Bize Süleyman -yani b. Bilal- Abdullah b. Abdurrahman'dan

225 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1491

tahdis ettiğine göre o Enes b. Mâlik'i tahdis edip şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Evimizde yanımıza geldi. Bizden içecek bir şey istedi. Biz de Ona bir koyundan süt sağdık. Sonra da bu kuyumun suyundan o süte su kattım. (Enes) dedi ki: Onu Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e takdim ettim. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ondan içti. Ebu Bekr (radıyallâhu anh) solunda, Ömer de karşısında bir bedevi de sağında bulunuyordu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) içip bitirince Ömer -ona Ebu Bekir'i göstererek- işte Ebu Bekir ey Allah'ın Rasulü! dediği halde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ebu Bekir ve Ömer'ı bırakıp bedeviye verdi ve Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Önce sağdakiler sonra (sırasıyla) sağdakiler sonra yine sağdakiler"* buyurdu.

Enes dedi ki: İşte bu bir sünnettir, bu bir sünnettir, bu bir sünnettir.[226]

٥٢٦٠-١٢٧/٤- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ فِيمَا قُرِئَ عَلَيْهِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أُتِيَ بِشَرَابٍ فَشَرِبَ مِنْهُ وَعَنْ يَمِينِهِ غُلَامٌ وَعَنْ يَسَارِهِ أَشْيَاخٌ فَقَالَ لِلْغُلَامِ أَتَأْذَنُ لِي أَنْ أُعْطِيَ هَؤُلَاءِ فَقَالَ الْغُلَامُ لَا وَاللَّهِ لَا أُوثِرُ بِنَصِيبِي مِنْكَ أَحَدًا قَالَ فَتَلَّهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي يَدِهِ

5260-127/4- Bize Kuteybe b. Said, Mâlik b. Enes'den kendisine Ebu Hâzim'den naklen okunan rivayetler arasında tahdis etti. O Sehl b. Sa'd es-Sâidî'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir içecek getirildi. O da ondan içti. Sağ tarafında bir çocuk, sol tarafında da yaşlı zatlar vardı. Çocuğa: *"Bunlara vermem için bana izin verir misin"* dedi. Çocuk: Allah'a yemin olsun ki hayır. Senden bana düşen payım hususunda hiç kimseyi kendime tercih etmem dedi.

(Sehl) dedi ki: Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu çocuğun eline verdi.[227]

٥٢٦١-١٢٨/٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ ح وَحَدَّثَنَاه قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِيَّ كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ وَلَمْ يَقُولَا فَتَلَّهُ وَلَكِنْ فِي رِوَايَةِ يَعْقُوبَ قَالَ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ

226 Buhari, 2571; Tuhfetu'l-Eşrâf, 972

227 Buhari, 2451, 2602, 2605, 5620; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4744

5261-128/5- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Abdulaziz b. Ebu Hazim haber verdi. (H.) Bunu bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Yakub -yani b. Abdurrahman el-Kâri- tahdis etti. İkisi Ebu Hâzim'den, o Sehl b. Sa'd'dan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti. Ama her ikisi: Onu verdi dememekle birlikte Yakub'un rivayetinde: onu o çocuğa verdi dedi.[228]

Şerh

(5257-5261 numaralı hadisler)

Bu babta Enes (radıyallâhu anh)'in (5257) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir miktar su katılmış bir süt getirildi... önce sağdakine sonra onun sağındakine" hadisi yer almaktadır. Diğer rivayette (5258) "Ebu Bekir onun sol tarafında bulunuyorken Ömer Ona: Ey Allah'ın Rasulü! Ebu Bekir'e ver dediği halde sağ tarafındaki bir bedeviye onu verdi..." Diğer rivayette (5259) *"Önce sağdakiler, sonra (onların) sağındakiler sonra onların sağındakiler* buyurdu. Enes dedi ki: Bu bir sünnettir, bu bir sünnettir, bu bir sünnettir dedi." Diğer rivayette (5260) "Ona bir içecek getirildi, ondan bir miktar içti. Sağ tarafında bir çocuk, sol tarafında da yaşlı zatlar vardı..."

Bu hadis-i şeriflerde bu apaçık sünnet beyan edilmektedir. Bu beyan ayrıca bütün ikram türlerinde sağdan başlamanın müstehap görüldüğüne dair birbirini destekleyerek gelmiş bulunan şer'î delillere de uygundur.

Hadisten şu hükümler çıkarılmıştır:

1. İçilecek şeyler ve benzeri hususlarda sağda bulunan kimse küçük ya da fazileti daha az dahi olsa önceliklidir. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bedeviyi ve küçük çocuğu Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'a öncelemiştir.

Fazilet sahibi kimselerle yaşlı zatların öncelenmesi ise diğer niteliklerde eşit olmaları halindedir. Bundan dolayı namazda imamlık hususunda daha bilgili olan ve Kur'ân'ı daha güzel okuyan, nesebi güzel daha yaşlı olana öncelenir.

"Su katılmış" karıştırılmış demektir.

2. Bundan da bunun (süte su karıştırmanın) caiz olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Süte su katmak, satılması istendiği taktirde yasaklanmıştır. Çünkü bu bir aldatmadır. İlim adamlarının dediklerine göre süte su katmak onu serinletir yahut çoğaltır ya da kalabalığa yetecek hale gelir.

---

228 Yahya b. Yahya'nın hadisini Buhari, 2366; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4719; Kuteybe b. Said'in Yakub'dan rivayet ettiği hadisi Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4790

(5260) "Onu eline bıraktı." Eline koydu demektir. Ebu Bekr b. Ebu Şeybe'nin Müsnedi'ndeki rivayete göre bu çocuk Abdullah b. Abbas'dır. Yaşlı zatlardan birisi de Halid b. Velid (radıyallâhu anh) idi.

Denildiğine göre bedeviden izin almayıp çocuktan izin istemesi çocuğu nazlandırmak içindi. Bu kişi ise İbn Abbas idi. Esasen izin istemesi hususunda onun gönlünü hoş edeceğine -özellikle de bu yaşlı zatlar onun da akrabaları iken- güveniyor idi.

Kadı Iyaz dedi ki: "(Sağında) amcan ve amcanoğlu bulunuyor. Ona vermeme izin veriyor musun" buyurmuştu. Yine bunu o yaşlıların kalplerini İslam'a daha iyi ısındırmak, onlara olan sevgisini bildirmek ve eğer bir sünnet engel değilse onlara ikramı tercih ettiğini göstermek için yapmıştı. Ayrıca bu davranışı bu sünnetin beyanını da ihtiva etmektedir ki bu sünnet de sağda bulunanın daha bir hak sahibi olduğu ve onun izni olmadıkça bu ikramın başkasına verilmeyeceği, sağdakinden izin almakta bir sakınca olmadığı ve onun da izin vermek zorunda olmadığı sünnetidir. Aynı şekilde eğer uhrevi bir fazileti ve dini bir maslahatı -bu surette görüldüğü gibi- kaçırmak sözkonusu ise de izin vermemesi gerekir. Mezhep âlimlerimiz ve onların dışındaki bir takım ilim adamları (Allah'a) yakınlaştırıcı amellerde başkasını kendisine tercih etmeyeceği, ama övülmeye değer tercihin ise itaatler dışında nefsin payları ile ilgili olduğunu da açıkça ifade etmişler ve şöyle demişlerdir: Birinci saftaki yerine başkasını kendisine tercih etmesi mekruhtur. Benzeri diğer hususlar da böyledir.

Bedeviden izin almamasına gelince; ikramı ashabına yapmak için ondan izin istemesi halinde onu tedirgin ve rahatsız edeceğinden korktuğu için izin istememişti. Belki de o bedevinin kalbine henüz cahiliyeden yeni kurtulduğu için cahiliyenin kibir ve taassubunun izleri bulunup, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ahlakını iyice bilme imkanını elde etmediğinden ötürü kalbe gelecek bir düşünceden dolayı helak olma ihtimali de vardı.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisine (böyle bir zarar) geleceğinden korkulan kimselerin kalbini telif edip ısındırdığına dair naslar birbirini destekleyecek şekilde bize gelmiş bulunmaktadır.

Bu hadislerde çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bunların bir kısmı şunlardır:

1. İçecek ve benzeri hususlarda sağdan başlamak bir sünnettir. Bu, hakkında görüş ayrılığı bulunmayan hususlardandır. Mâlik'den bu sünnetin özel olarak içecek şeyler hakkında olduğunu söylediği nakledilmiştir. İbn Abdilberr ve başkaları da böyle bir kanaat İmam Mâlik'den sahih olarak nakledilmemiştir derler. Kadı Iyaz dedi ki: Mâlik'in -yüce Allah'ın rahmeti ona- görü-

şünün "bu sünnet sadece içecek şeyler hakkında varid olmuştur. Dolayısıyla sırasıyla sağda bulunanların başkalarına göre öncelenmesi bu husustaki nass olarak gelmiş bir sünnete dayanılarak değil kıyas iledir" şeklinde olma ihtimali daha yüksektir. Durum ne olursa olsun ilim adamları içilecek şeyler ve benzerleri hususunda sağdan başlamanın müstehap olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir.

2. Su katılmış sütü içmek caizdir.

3. Bir kimse, mübah olan (herkese açık) bir yere yahut da âlim bir kimsenin büyük bir zatın meclisine daha önce giderse, kendisinden sonra gelenlere göre o mecliste daha bir hak sahibidir. Allah en iyi bilendir.

(5258) "Enes (radıyallâhu anh) dedi ki: Benim annelerim ona hizmet etmeye beni teşvik ediyorlardı." Annelerinden maksadı ise Um Suleym onun teyzesi Um Harâm ve bunların dışındaki diğer kadın mahremleridir. Burada "anneler" lafzını hem hakikat hem mecaz anlamında kullanmıştır. Böyle bir kullanım Şafii -yüce Allah'ın rahmeti ona- Kadı Ebu Bekir el-Bakillani ve onların dışında aynı lafzı hem hakikat hem mecaz anlamında kullanmayı caiz kabul edenlerin mezhebine uygun bir kullanımdır.

"Annelerim... ediyorlardı" söyleyişi "ekelunil begaris: pireler beni yediler" söyleyişine göredir ve bu az kullanılmakla birlikte sahih bir söyleyiştir. Daha önce buna dair açıklama Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Gece ve gündüz melekleri aranızda sırayla nöbetleşirler"* (Bk. 1430 numaralı hadis) buyruğu ile benzerlerinin şerhi yapılırken geçmiş bulunmaktadır. Allah en iyi bilendir.

(5259) "Ona evde beslediğimiz bir koyundan süt sağdık." Dâcin evde beslenen yem verilen hayvana denilir. Dâcin tabiri aynı zamanda eve alışkın (evcil) kuş ve başkaları için de kullanılır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Önce sağdakine sonra (sırasıyla) onun sağındakine"* anlamındaki lafızların son harfleri nasb ve ref ile de zaptedilmiştir. Her ikisi de doğrudur. Nasb ile zaptı "sağındakine verdi" taktirine binaendir. Ref ile zaptı ise sağda bulunan daha bir hak sahibidir taktirine ya da buna benzer bir taktire göredir. Diğer rivayette ise "sağdakiler" denilmektedir ki bu da ref ile zaptı tercih ettirmektedir.

Ömer (radıyallâhu anh)'ın (5258) "Ey Allah'ın Rasulü! Ebu Bekir'e ver" demesi, onu unuttuğundan korkması dolayısıyla Ebu Bekir'i ona hatırlatmak istediği ve ayrıca sağda bulunan o bedeviye Ebu Bekir (radıyallâhu anh)'ın değerinin yüceliğini bildirmek için söylemiştir.

(5259) "Ebu Tuvale" tı harfi ötrelidir. Sahih ve meşhur olan budur. El-Metali sahibi ise hem ötreli hem fethalı söyleyişi (Ebu Tavale şeklinde) nakletmiştir. İlim adamları: Muhaddisler arasında bundan başka Ebu Tuvale künyeli kimse bilinmemektedir demişlerdir. Hakim Ebu Ahmed onu "el Kuna el-Mufrede: Benzeri olmaylan künyeler" başlığında sözkonusu etmiştir.

"Ömer (radıyallâhu anh) da karşısında idi." Yani onunla yüz yüze gelecek şekilde önünde idi.

(5261) "Yakub b. Abdurrahman el-Kari" sondaki ye şeddeli olup bilinen kabile olan "Kare"ye mensuptur. Daha önce birkaç defa açıklaması geçti. Allah en iyi bilendir.

١٨/١ - بَاب اسْتِحْبَابِ لَعْقِ الْأَصَابِعِ وَالْقَصْعَةِ وَأَكْلِ اللُّقْمَةِ السَّاقِطَةِ بَعْدَ مَسْحِ مَا يُصِيبُهَا مِنْ أَذًى وَكَرَاهَةِ مَسْحِ الْيَدِ قَبْلَ لَعْقِهَا

18/1-[229] PARMAKLARI VE TABAĞI YALAMANIN, YERE DÜŞEN LOKMAYI ONA DEĞEN RAHATSIZ EDİCİ ŞEYLERİ SİLDİKTEN SONRA YEMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU VE ELİ YALAMADAN ÖNCE SİLMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٢٦٢-١/١٢٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرُونَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرٍو عَنْ عَطَاءٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعِقَهَا

5262-129/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid, İshak b. İbrahim ve İbn Ebu Ömer tahdis etti -İshak bize Süfyan Amr'dan haber verdi derken diğerleri tahdis etti dedi- (Amr) Ata'dan o İbn Abbas (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden biriniz bir yemek yediği taktirde elini yalamadan yahut yalatmadan silmesin"* buyurdu.[230]

229 Burada bu babtan önce Tuhfetu'l-Eşrâf bi Marifetil Etraf adlı eserde "Yemekler Kitabı" diye bir başlığın yer aldığı ve buna göre Tuhfetu'l-Eşrâf'da bu kitabın 25 numaralı kitap olduğu ve buna bağlı olarak bundan sonraki bab sayımında da taksim çizgisinden (/) sonraki rakamların bilindiği üzere Tuhfetu'l-Eşrâf'a ait olduğu eseri tahkik edip baskıya hazırlayan Halil Me'mun Şiha'nın kaydettiği bilgiler arasındadır. (Çeviren)

230 Buhari, 3269; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5942

٥٢٦٣-١٣٠/٢- حَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنِي أَبُو عَاصِمٍ جَمِيعًا عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ ح وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ سَمِعْتُ عَطَاءً يَقُولُ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ مِنْ الطَّعَامِ فَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعِقَهَا

5263-130/2- Bana Harun b. Abdullah tahdis etti, bize Haccac b. Muhammed tahdis etti. (H.) Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bana Ebu Âsım haber verdi, birlikte İbn Cureyc'den rivayet ettiler. (H.) Bize Zuheyr b. Harb da -lafız ona ait olmak üzere- tahdis etti. Bize Ravh b. Ubâde tahdis etti, bize İbn Cureyc tahdis edip dedi ki: Ata'yı şöyle derken dinledim: İbn Abbas'ı şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden biriniz yemek yedikten sonra elini yalamadıkça yahut yalatmadıkça silmesin"* buyurdu.[231]

٥٢٦٤-١٣١/٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ قَالُوا حَدَّثَنَا ابْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ ابْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَلْعَقُ أَصَابِعَهُ الثَّلَاثَ مِنْ الطَّعَامِ وَلَمْ يَذْكُرْ ابْنُ حَاتِمٍ الثَّلَاثَ وَقَالَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ فِي رِوَايَتِهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ عَنْ أَبِيهِ

5264-131/3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Zuheyr b. Harb ve Muhammed b. Hatim tahdis edip dedi ki: … Ka'b b. Mâlik'in oğlu babasından şöyle dediğini rivayet etti: Ben Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i yemekten dolayı üç parmağını yalarken gördüm. Ancak İbn Hâtim "üç (parmağı)" zikretmedi. İbn Ebu Şeybe ise rivayetinde Abdurrahman b. Ka'b'dan o babasından dedi.[232]

٥٢٦٥-.../٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ ابْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَأْكُلُ بِثَلَاثِ أَصَابِعَ وَيَلْعَقُ يَدَهُ قَبْلَ أَنْ يَمْسَحَهَا

5265-…/4- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti… Ka'b b. Mâlik'in oğlu babasından şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), üç parmak ile yer ve elini silmeden önce yalardı.[233]

231 Ebu Davud, 3847; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5916
232 Ebu Davud, 3848, Tuhfetu'l-Eşrâf, 11146
233 5264 numaralı hadisin kaynakları

٥٢٦٦-١٣٢/٥- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ أَوْ عَبْدَ اللهِ بْنَ كَعْبٍ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِيهِ كَعْبٍ أَنَّهُ حَدَّثَهُمْ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَأْكُلُ بِثَلَاثِ أَصَابِعَ فَإِذَا فَرَغَ لَعِقَهَا

5266-132/5- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr de tahdis etti... Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik -yahut Abdullah b. Ka'b-'ın babası Ka'b'dan haber verdiğine göre o kendilerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üç parmağı ile yemek yediğini ve yemeği bitirdikten sonra da onları yaladığını tahdis etti.[234]

٥٢٦٧-.../٦- وَحَدَّثَنَاه أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ وَعَبْدَ اللهِ بْنَ كَعْبٍ حَدَّثَاهُ أَوْ أَحَدُهُمَا عَنْ أَبِيهِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ

5267-.../6- Bunu bize Ebu Kureyb de tahdis etti... Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik ve Abdullah b. Ka'b'ın ikisi -yahut onların biri- babası Ka'b b. Mâlik'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını tahdis etti.[235]

٥٢٦٨-١٣٣/٧- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَ بِلَعْقِ الْأَصَابِعِ وَالصَّحْفَةِ وَقَالَ إِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ فِي أَيِّهِ الْبَرَكَةُ

5268-133/7- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti... Cabir'den rivayete göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) parmakların ve tabağın yalanmasını emir buyurmuş ve: *"Çünkü siz bereketin hangisinde olduğunu bilemezsiniz"* buyurmuştur.[236]

٥٢٦٩-١٣٤/٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا وَقَعَتْ لُقْمَةُ أَحَدِكُمْ فَلْيَأْخُذْهَا فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَذًى وَلْيَأْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ وَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ بِالْمِنْدِيلِ حَتَّى يَلْعَقَ أَصَابِعَهُ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ الْبَرَكَةُ

234 5264 numaralı hadisin kaynakları
235 5264 numaralı hadisin kaynakları
236 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2766

5269-134/8- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis etti… Cabir dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *“Birinizin lokması düştüğü taktirde onu alsın. Ona bulaşmış olan rahatsızlık verecek şeyleri giderip onu yesin ve şeytana bırakmasın. Parmaklarını yalamadıkça da elini mendil ile silmesin. Çünkü o, bereketin yemeğinin neresinde olduğunu bilemez”* buyurdu.[237]

٥٢٧٠-.../٩- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ ح وَحَدَّثَنِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ كِلَاهُمَا عَنْ سُفْيَانَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ وَفِي حَدِيثِهِمَا وَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ بِالْمِنْدِيلِ حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعِقَهَا وَمَا بَعْدَهُ

5270-…/9- Bunu bize İshak b. İbrahim de tahdis etti. Bize Ebu Davud el-Haferî haber verdi. (H.) Bunu bana Muhammed b. Râfi’ de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, ikisi Süfyan’dan bu isnad ile aynısını rivayet etti.

İkisinin de hadisi rivayetlerinde: *“Elini yalamadıkça yahut yalatmadıkça mendil ile silmesin”* ve hadisin sonrası yer almaktadır.[238]

٥٢٧١-١٣٥/١٠- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ أَحَدَكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ شَأْنِهِ حَتَّى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ فَإِذَا سَقَطَتْ مِنْ أَحَدِكُمْ اللُّقْمَةُ فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَذًى ثُمَّ لِيَأْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ تَكُونُ الْبَرَكَةُ

5271-135/10- Bize Osman b. Ebu Şeybe de tahdis etti… Cabir dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)’i şöyle buyururken dinledim: *“Şeytan sizden her birinizin yanında her bir işini gördüğü zaman hazır bulunur. Hatta yemeğini yerken de yanında hazır bulunur. Bu sebeple birinizden lokma düşecek olursa onda rahatsızlık veren şeyi gidersin, sonra onu yesin ve şeytana terk etmesin. Yemeğini bitirince de parmaklarını yalasın. Çünkü o, bereketin yemeğinin neresinde olduğunu bilemez.”*[239]

٥٢٧٢-.../١١- وَحَدَّثَنَاه أَبُو كُرَيْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ جَمِيعًا عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ إِذَا سَقَطَتْ لُقْمَةُ أَحَدِكُمْ إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ وَلَمْ يَذْكُرْ أَوَّلَ الْحَدِيثِ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ أَحَدَكُمْ

237 İbn Mace, 3270; Tuhfetu’l-Eşrâf, 2745
238 5269 numaralı hadisin kaynakları
239 İbn Mace, 3279; Tuhfetu’l-Eşrâf, 2305

5272-.../11- Bunu bize Ebu Kureyb ve İshak b. İbrahim de birlikte Ebu Muaviye'den tahdis etti, o A'meş'den bu isnad ile: *"Birinizin lokması düştüğü taktirde..."* den hadisin sonuna kadar rivayet etti ve hadisin baş tarafındaki *"şüphesiz şeytan her birinizin yanında hazır bulunur"* kısmını zikretmedi.[240]

٥٢٧٣-.../١٢- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ وَأَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ فِي ذِكْرِ اللَّعْقِ وَعَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ وَذَكَرَ اللُّقْمَةَ نَحْوَ حَدِيثِهِمَا

5273-.../12- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Muhammed b. Fudayl, A'meş'den tahdis etti, o Ebu Salih ve Ebu Süfyan'dan onlar Cabir'den o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den (eli) yalamanın sözkonusu edilmesini rivayet etti. Ebu Süfyan'dan o Cabir'den o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayetinde de lokmayı ikisinin (Ebu Kureyb ve İshak'ın) rivayet ettikleri hadise yakın olarak zikretti.[241]

٥٢٧٤-١٣٦/١٣- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ نَافِعٍ الْعَبْدِيُّ قَالَا حَدَّثَنَا بَهْزٌ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ حَدَّثَنَا ثَابِتٌ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا أَكَلَ طَعَامًا لَعِقَ أَصَابِعَهُ الثَّلَاثَ قَالَ وَقَالَ إِذَا سَقَطَتْ لُقْمَةُ أَحَدِكُمْ فَلْيُمِطْ عَنْهَا الْأَذَى وَلْيَأْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ وَأَمَرَنَا أَنْ نَسْلُتَ الْقَصْعَةَ قَالَ فَإِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ فِي أَيِّ طَعَامِكُمْ الْبَرَكَةُ

5274-136/13- Bana Muhammed b. Hâtim ve Ebu Bekir b. Nafi el-Abdi de tahdis edip dedi ki: Bize Behz tahdis etti... Enes'den rivayete göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir yemek yediği zaman üç parmağını yalardı ve: *"Birinizin lokması düşecek olursa üzerindeki rahatsızlık veren şeyleri gidersin ve onu yeyip şeytana terk etmesin"* buyurdu. Ayrıca bize tabağı sıyırmamızı emir buyurdu. O: *"Çünkü şüphesiz siz, bereketin yemeğinizin neresinde olduğunuzu bilmezsiniz"* buyurdu.[242]

٥٢٧٥-١٣٧/١٤- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا بَهْزٌ حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ حَدَّثَنَا سُهَيْلٌ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيَّتِهِنَّ الْبَرَكَةُ

240 5271 numaralı hadisin kaynakları

241 5271 numaralı hadisin kaynakları

242 Ebu Davud, 3845; Tirmizi, 1803; Tuhfetu'l-Eşrâf, 310

5275-137/14- Bana Muhammed b. Hâtim de tahdis etti… Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Biriniz yemek yediği taktirde parmaklarını yalasın. Çünkü o, bereketin hangisinde olduğunu bilemez"* buyurdu.[243]

٥٢٧٦-.../١٥- وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو بَكْرِ بْنُ نَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَعْنِي ابْنَ مَهْدِيٍّ قَالَا حَدَّثَنَا حَمَّادٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ وَلْيَسْلُتْ أَحَدُكُمْ الصَّحْفَةَ وَقَالَ فِي أَيِّ طَعَامِكُمْ الْبَرَكَةُ أَوْ يُبَارَكُ لَكُمْ

5276-…/15- Bunu bana Ebu Bekr b Nafi de tahdis etti, bize Abdurrahman -yani b. Mehdi- tahdis etti, bize Hammâd bu isnad ile tahdis etmekle birlikte o: *"ve her biriniz tabağı sıyırsın"* ile "bereketin yemeğinizin neresinde olduğunu -yahut size (neresinde) bereket ihsan olunduğunu (bilemezsiniz)" buyurdu.[244]

Şerh

(5262-5276 numaralı hadisler)

Bu babta şu hadisler yer almaktadır. (5262) *"Sizden biriniz bir yemek yediği taktirde…"* diğer rivayette (5265) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) üç parmağı ile yemek yerdi…" Bir rivayette (1266) "Üç parmakla yemek yerdi…" Bir rivayette (5268) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) parmakların ve tabağın yalanmasını emir buyurdu…" Başka bir rivayette (5269) *"Birinizin lokması düşecek olursa onu alsın…"* Bir rivayette (5271) *"Şüphesiz şeytan birinizin her bir işini yaptığı zaman yanında hazır bulunur…"* Sonra daha önce geçenlere yakın zikretti. Bir diğer rivayette (5274) "Tabağı sıyırmamız emrolundu." Bir diğer rivayette (5276) *"Ve her biriniz tabağı sıyırsın"* buyurmaktadır.

Bu hadis-i şerifte, yemek ile ilgili türlü sünnetler ifade edilmektedir. Bunların bazıları şunlardır:

1. Yemeğin bereketini muhafaza etmek ve elin temizliğini sağlamak için eli yalamak müstehaptır.

2. Üç parmakla yemek müstehaptır. Mazeretsiz olarak bunlara dört ve beşinci parmağı katmaz. Mesela yemeğin sulu olması ve buna benzer üç parmakla yenilmesi imkanı bulunmayan yemekler ve buna benzer daha başka mazeretler.

---

243 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12763

244 5274 numaralı hadisin kaynakları

3. Tabağın ve başkalarının yalanması (sıyırılması) müstehaptır.

4. Yere düşen lokmayı ona değen rahatsızlık verici şeyleri giderdikten sonra yemek müstehaptır. Bu hüküm, lokmanın necis bir yere düşmemesi halinde sözkonusudur. Necis bir yere düşecek olursa o da necis olur ve eğer mümkünse onu yıkamak zorunludur. Yıkama imkanı yoksa o taktirde onu bir hayvana yedirir ve o lokmayı şeytana bırakmaz.

5. Bu rivayetlerle şeytanların varlığı ve onların da yemek yedikleri tespit edilmektedir. Az önce buna dair açıklama da geçmiş bulunmaktadır.

6. Mendil ile eli silmek caizdir ama sünnet olan eli yaladıktan sonra mendil ile silmektir.

(5271) *"Şüphesiz şeytan sizden birinizin her bir işini yaparken yanında hazır bulunur."* Burada da

7. Şeytandan sakındırmak ve onun çeşitli tasarrufları esnasında insanın yanından ayrılmadığına dikkat çekildiği için buna göre hazırlıklı olmak ve ondan kendisini korumak şeytanın kendisine süslü göstereceği şeylere de aldanmamak gerekir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5262, 5263) *"yalasın yahut yalatsın"* buyruğu -Allahualem- şu demektir: Elini yalamadığı sürece mendil ile silmesin. Bunu yapmayacak olursa hiç olmazsa eşi, cariyesi, çocuğu, hizmetçisi gibi bundan lezzet alıp tiksinmeyen kendisinden başka herhangi bir kimseye yalatsın. Aynı şekilde onlar gibi değerlendirilen böyle bir işin bereketine inanan ve onu yalamakla teberrük etmek isteyen bir öğrenci de buna benzer. Bir koyuna ve benzer birisine yalatması da bunun gibidir. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5268) *"bereketin neresinde olduğunu bilemezsiniz"* buyruğu da -Allahualem- şu demektir: İnsanın yediği yemekte bir bereket vardır ve o bereketin yediği kısmında mı yoksa parmakları üzerinde kalanında mı yoksa tabağın dibinde kalanda mı yoksa yere düşen lokmada mı olduğunu bilemez. Bu sebeple bütün bunlara dikkat etmesi gerekir ki bereketi elde edebilsin.

Bereketin asıl anlamı ise artış, hayrın sabit olması ve ondan faydalanmaktır. Burada kasıt ise -Allahualem- yemekle gerçekleşen beslenmek, gıdalanmak ve eziyetten uzak kalıp afiyet bulmak, yüce Allah'a itaat edecek gücü bulmak ve buna benzer hususlardır.

(5266) "Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik yahut Abdullah b. Ka'b kendisine babasından haber verdi." Bunun bir benzeri daha önce defalarca geçmişti

ve eğer şüphe sika olan iki ravi hakkında sözkonusu ise ravi hakkındaki şüphenin zarar vermeyeceğini söylemiştik. Çünkü burada adı geçen Ka'b'ın iki oğlu sika ravilerdir.

(5269) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Onda rahatsızlık veren şeyleri gidersin ve elini yalamadıkça mendile silmesin"* ye harfi ötreli olarak "yumit" gidermek ve uzaklaştırmak anlamındadır. Cevheri dedi ki: Ebu Ubeyd bu fiili "meta ve emata" diye nakletmekte onu uzaklaştırdı anlamında olduğunu belirtmektedir. Asmai ise sadece "emâta" şeklinin kullanıldığını söylemiştir. "İmatatul eza: rahatsızlık veren şeyleri uzaklaştırmak" tabiri de buradan gelmektedir. Burada rahatsızlık veren şey (eza)den maksat ise lokma üzerinde tiksinti veren toz, toprak, çöp ve buna benzer şeylerdir. Eğer ona bulaşan bir necaset ise hükmünü daha önce zikretmiş idik.

"Mindil (mendil)"in ne olduğu bilinmektedir. Mim harfi kesreli söylenir. İbn Faris ise el-Mücmel adlı eserinde muhtemelen bu kelime, nakletmek anlamındaki "en-nedl"den alınmıştır. Başkası ise kir demek olan "nedl" den alındığını söylemiştir. Çünkü onunla bu kir giderilir. Dil bilginlerinin dediklerine göre "teneddedül bil mindil: mendil ile temizlendim" denilir. Cevheri dedi ki: Aynı şekilde: Temendeltül: mendil edindim, mendil kullandım da denilir. Ama Kisai temendeltül fiilini kabul etmemektedir.

(5270) "Bize Ebu Davud el-Haferî haber verdi" ha ve fe harfleri fethalıdır. Adı Ömer b. Sa'd olup Kufe'de bir yer adı olan "Hafer"e mensuptur.

(5271) "A'meş'den, o Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den" daha önce Ebu Süfyan'ın adının Talha b. Nafi olduğu defalarca geçmiş bulunmaktadır.

(5274) "Tabağı sıyırmamız emrolundu." Burada "neslüke: sıyırmamız" fiilinde nun harfi fethalı lam ötrelidir. Onu silmemiz ve içinde kalan yemekleri bulup almamız emrolundu demektir. Selete eddeme anhâ: Ondan kanı sildi ifadesi de buradan gelmektedir.

Son rivayet olan Ebu Hureyre'nin rivayetine gelince (5275) *"Biriniz bir yemek yediği taktirde... bereketin hangisinde olduğunu bilemez"* bu (eyyitihinne: hangisinde) asıl nüshaların bir çoğunda bu şekildedir. Bazılarında ise "lâyedri eyyetehunne: hangisinin (bereketli olduğunu) bilemez" şeklindedir. Her ikisi de doğrudur. "Hangisinde" rivayetinin anlamı açıktır. Ama *"bereketin hangisi olduğunu bilemez"* rivayeti ise hangisinin bereketli olduğunu bilemez anlamındadır. Burada muzaf hazfedilip muzafin ileyh onun yerine konulmuştur. Allah en iyi bilendir.

١٩/٢- بَاب مَا يَفْعَلُ الضَّيْفُ إِذَا تَبِعَهُ غَيْرُ مَنْ دَعَاهُ صَاحِبُ الطَّعَامِ وَاسْتِحْبَابِ إِذْنِ صَاحِبِ الطَّعَامِ لِلتَّابِعِ

19/2- YEMEK SAHİBİNİN ÇAĞIRMADIĞI BİRİSİ, MİSAFİRLİĞE DAVET EDİLEN BİR KİMSE İLE BİRLİKTE GELECEK OLURSA, MİSAFİRİN NE YAPACAĞI VE YEMEK SAHİBİNİN ONUNLA GELENE İZİN VERMESİNİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٢٧٧-١٣٨/١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَعُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَتَقَارَبَا فِي اللَّفْظِ قَالَا حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ كَانَ رَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهُ أَبُو شُعَيْبٍ وَكَانَ لَهُ غُلَامٌ لَحَّامٌ فَرَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَعَرَفَ فِي وَجْهِهِ الْجُوعَ فَقَالَ لِغُلَامِهِ وَيْحَكَ اصْنَعْ لَنَا طَعَامًا لِخَمْسَةِ نَفَرٍ فَإِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَدْعُوَ النَّبِيَّ ﷺ خَامِسَ خَمْسَةٍ قَالَ فَصَنَعَ ثُمَّ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَدَعَاهُ خَامِسَ خَمْسَةٍ وَاتَّبَعَهُمْ رَجُلٌ فَلَمَّا بَلَغَ الْبَابَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّ هَذَا اتَّبَعَنَا فَإِنْ شِئْتَ أَنْ تَأْذَنَ لَهُ وَإِنْ شِئْتَ رَجَعَ قَالَ لَا بَلْ آذَنُ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ

5277-138/1- Bize Kuteybe b. Said ve Osman b. Ebu Şeybe -ikisinin lafızları birbirine yakın olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Cerir, A'meş'den tahdis etti, o Ebu Vail'den, o Ebu Mesud el-Ensari (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Ensardan Ebu Şuayb denilen bir adam vardı. Onun kasap bir kölesi vardı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i görünce yüzünden aç olduğunu anladı. Bunun üzerine kölesine: Be adam! Sen bizim için beş kişiye yetecek bir yemek hazırla. Çünkü ben, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i beş kişinin beşincisi olarak davet etmek istiyorum. (Ebu Mesud) dedi ki: Köle yemeği yaptı. Sonra Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gidip Onu beşin beşincisi olarak çağırdı. Arkalarından bir adam daha geldi. Kapıya gelince Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz bu arkamızdan geldi. Arzu edersen ona izin ver, istemezsen de geri döner"* buyurdu. Adam: Hayır, ey Allah'ın Rasulü! ona izin veriyorum dedi.[245]

٥٢٧٨-.../٢- وَحَدَّثَنَاه أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ جَمِيعًا عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ ح وَحَدَّثَنَاه نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ وَأَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ ح وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ح وَحَدَّثَنِي

245 Buhari, 2081, 2456, 5434, 5461; Tirmizi, 1099; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5277

عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ عَنْ سُفْيَانَ كُلُّهُمْ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ بِهَذَا الْحَدِيثِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِ حَدِيثِ جَرِيرٍ قَالَ نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ فِي رِوَايَتِهِ لِهَذَا الْحَدِيثِ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ حَدَّثَنَا شَقِيقُ بْنُ سَلَمَةَ حَدَّثَنَا أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ وَسَاقَ الْحَدِيثَ

5278-.../2- (Bunu) bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve İshak b. İbrahim de birlikte Ebu Muaviye'den tahdis etti. Bunu bize Nasr b. Ali el-Cahdamî ve Ebu Said el-Eşec de tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Usâme tahdis etti. (H.) Bize Ubeydullah b. Muâz da tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti. (H.) bana Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî de tahdis etti, bize Muhammed b. Yusuf, Süfyan'dan tahdis etti, hepsi A'meş'den, o Ebu Vail'den, o Ebu Mesud'dan bu hadisi Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Cerir'in hadisine yakın olarak rivayet etti.

Nasr b. Ali de bu hadisi rivayetinde dedi ki: Bize Ebu Usâme tahdis etti, bize A'meş tahdis etti, bize Şakik b. Seleme tahdis etti, bize Ebu Mesud el-Ensari tahdis etti deyip hadisi rivayet etti.[246]

٥٢٧٩-.../٣- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ جَبَلَةَ بْنِ أَبِي رَوَّادٍ حَدَّثَنَا أَبُو الْجَوَّابِ حَدَّثَنَا عَمَّارٌ وَهُوَ ابْنُ رُزَيْقٍ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ ح وَحَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَعْيَنَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ شَقِيقٍ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ وَعَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ بِهَذَا الْحَدِيثِ

5279-.../3- Bana Muhammed b. Amr b. Cebele b. Ebu Revvâd da tahdis etti, bize Ebu'l-Cevvab tahdis etti, bize Ammar -ki o b. Zureyk'dir- A'meş'den tahdis etti, o Ebu Süfyan'dan, o Cerir'den rivayet etti. (H.) Bana Seleme b. Şebib de tahdis etti, bize Hasan b. A'yen tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize A'meş, Şakik'den tahdis etti, o Ebu Mesud'dan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye rivayet etti.

Ayrıca yine A'meş'den, o Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den bu hadisi rivayet etti.[247]

246 5277 numaralı hadisin kaynakları

247 Seleme b. Şebib'in hadisinin kaynakları daha önce 5277'de gösterildi; Muhammed b. Amr b. Cebele b. Ebu Revvad'ın hadisi ise yalnız başına Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2325

٥٢٨٠-١٣٩/٤- وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ جَارًا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَارِسِيًّا كَانَ طَيِّبَ الْمَرَقِ فَصَنَعَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ جَاءَ يَدْعُوهُ فَقَالَ وَهَذِهِ لِعَائِشَةَ فَقَالَ لَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا فَعَادَ يَدْعُوهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهَذِهِ قَالَ لَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا ثُمَّ عَادَ يَدْعُوهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهَذِهِ قَالَ نَعَمْ فِي الثَّالِثَةِ فَقَامَا يَتَدَافَعَانِ حَتَّى أَتَيَا مَنْزِلَهُ

5280-139/4- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Yezid b. Harun tahdis etti, bize Hammâd b. Seleme, Sabit'den haber verdi, o Enes (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çorbayı (sulu yemeği) güzel yapan Fârisî bir komşusu vardı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yemek hazırladıktan sonra gelip Onu davet etti. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Aişe (radıyallâhu anhâ) için: *"Bu da mı"* dedi. Adam: Hayır, deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Gelemem"* buyurdu. Adam tekrar onu (gelip) davet etti. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Bu da mı (gelsin)"* buyurdu. Adam, hayır deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Hayır (gelemem)"* buyurdu. Sonra tekrar (gelip) Onu davet edince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bu da (gelsin) mi"* buyurdu. Adam üçüncüsünde, evet deyince kalkıp biri diğerinin arkasından yürüyüp adamın evine gittiler.[248]

Şerh

(5277-5280 numaralı hadisler)

Bu babtaki hadislerden birisine göre "Ebu Şuayb adında ensardan bir adam Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir yemek hazırladı... Ona izin veriyorum ey Allah'ın Rasulü dedi." Hadisi yine bu babta (5280) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çorbası (sulu yemeği) güzel yapan Fârisî bir komşusu vardı... evine gittiler" hadisi yer almaktadır.

Birinci hadisten (5277) şu hüküm anlaşılmaktadır: Davet olunan bir kişinin arkasından davete çağırılmadan bir başka adam gidecek olursa, davet olunan kişinin o davetsiz misafire izin vermemesi de ona gelme dememesi de gerekir. Yemek sahibinin evinin kapısına gelince de ona içeri girmesine izin verip vermemesini anlamak için de durumu bildirir. Yemek sahibi olanın ise

248 Nesai, 3436; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3325

eğer onun gelmesinin hazır bulunanları rahatsız etmesi sureti ile yahut da onlar hakkında hoşlarına gitmeyecek şayialar yaymasından ya da onlarla birlikte oturması, fasıklıkla ve benzeri bir durumla ün kazanmış olmasından ötürü onların seviyesini düşürmesi gibi bir kötülük doğurmayacaksa, o davetsiz misafire izin vermesi müstehaptır. Şayet onun bu davette bulunmasından bu gibi hususlardan birisinden korkulacak olursa ona izin vermez ve eğer uygun gelecekse -onu güzel bir şekilde geri çevirmek için- yemekten ona bir şeyler vermek sureti ile dahi olsa onu kibar bir şekilde reddetmesi gerekir. Böyle bir şey yapması uygunsa bunu da yapması uygundur.

İkinci hadis, (5280) Fârisî (İranlı) kıssası hakkındadır. Bu öncekinden farklı bir hadisedir. Bu da ortada davete icabet etme görevini yerine getirmeyi engelleyen bir mazeretin bulunması hali hakkında yorumlanmıştır. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu durumda onun davetini kabul etmek ve etmemekten birisini seçmekte serbestti. O da caiz olan iki husustan birisini tercih etti ki bu da davete icacet etmemekti. Ancak kendisi ile birlikte Aişe (radıyallâhu anhâ) ya da aç olduğu için -ya da benzeri bir sebeple- gelmesine izin vermesi hali müstesnâ. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan ayrı olarak tek başına yemek yemekten hoşlanmamıştı. Bu ise güzel bir geçim, birliktelik hukuku ve müekked oturup kalkma meclis arkadaşlığı yapma adabının bir gereğidir. Davet sahibi onun da gelmesine izin verince Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de caiz olan ikinci hususu seçti. Çünkü maslahat farklı bir hal almıştı. O da onun istediği kendisi ile birlikte oturup kalkan kişiye (Aişe'ye) ikram edilmesi, onunla birlikte bulunma hakkının ve onun kollanıp gözetlenme hakkının meydana gelecek bu ziyafet ile yerine getirmek istemesi idi.

Daha önce velime (düğün ziyafeti) babında davete icabeti terk etmek ile ilgili mazeretlerin neler olduğu açıklanmış idi. Aynı şekilde ilim adamlarının davete icabet etmenin vacip olduğu hususundaki görüş ayrılığı ile aralarından düğün ziyafeti dışında -bu şekilde olduğu gibi- vacip görmeyen kimseler olduğu da açıklanmıştı.

"Biri diğerinin arkasından kalktı." Yani onların her biri diğerinin arkasından yürüyüp gitti.

İlim adamlarının açıklamalarına göre bu Fârisî zatın önce Aişe (radıyallâhu anhâ)'yı davet etmeyişinin sebebi yemeğin az olması idi. Çünkü o yemeğin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yeterli gelmesini istemişti.

Bu hadis-i şerifte, sulu yemek (çorba) ve diğer hoş ve lezzetli şeylerin yenilmesinin caiz olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Nitekim yüce Allah: *"De*

ki: Allah'ın kulları için çıkarmış olduğu zineti ve rızkın hoş ve temiz olanlarını haram eden kimdir." (Araf, 32) buyurmaktadır.

Birinci (5277) hadisteki "Ebu Şuayb'in kasap bir kölesi vardı" ifadesi et satan bir kölesi vardı demektir. Bunda da kasaplığın caiz oluşuna ve kasaplık mesleği kazancının da helal olduğuna delil vardır. Allah en iyi bilendir.

٢٠/٣- بَاب جَوَازِ اسْتِتْبَاعِهِ غَيْرَهُ إِلَى دَارِ مَنْ يَثِقُ بِرِضَاهُ بِذَلِكَ وَبِتَحَقُّقِهِ تَحَقُّقًا تَامًّا وَاسْتِحْبَابِ الِاجْتِمَاعِ عَلَى الطَّعَامِ

20/3- RAZI OLACAĞINDAN EMİN OLDUĞU VE KESİN OLARAK BÖYLE BİLDİĞİ KİMSENİN EVİNE GİDERKEN BAŞKASINI DA BERABER GÖTÜRMENİN CAİZ VE YEMEK İÇİN TOPLANIP BİR ARAYA GELMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٢٨١-١/١٤٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ خَلِيفَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ كَيْسَانَ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ أَوْ لَيْلَةٍ فَإِذَا هُوَ بِأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ فَقَالَ مَا أَخْرَجَكُمَا مِنْ بُيُوتِكُمَا هَذِهِ السَّاعَةَ قَالَا الْجُوعُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَأَنَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَخْرَجَنِي الَّذِي أَخْرَجَكُمَا قُومُوا فَقَامُوا مَعَهُ فَأَتَى رَجُلًا مِنْ الْأَنْصَارِ فَإِذَا هُوَ لَيْسَ فِي بَيْتِهِ فَلَمَّا رَأَتْهُ الْمَرْأَةُ قَالَتْ مَرْحَبًا وَأَهْلًا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَيْنَ فُلَانٌ قَالَتْ ذَهَبَ يَسْتَعْذِبُ لَنَا مِنْ الْمَاءِ إِذْ جَاءَ الْأَنْصَارِيُّ فَنَظَرَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَصَاحِبَيْهِ ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ مَا أَحَدٌ الْيَوْمَ أَكْرَمَ أَضْيَافًا مِنِّي قَالَ فَانْطَلَقَ فَجَاءَهُمْ بِعِذْقٍ فِيهِ بُسْرٌ وَتَمْرٌ وَرُطَبٌ فَقَالَ كُلُوا مِنْ هَذِهِ وَأَخَذَ الْمُدْيَةَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِيَّاكَ وَالْحَلُوبَ فَذَبَحَ لَهُمْ فَأَكَلُوا مِنْ الشَّاةِ وَمِنْ ذَلِكَ الْعِذْقِ وَشَرِبُوا فَلَمَّا أَنْ شَبِعُوا وَرَوُوا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتُسْأَلُنَّ عَنْ هَذَا النَّعِيمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ الْجُوعُ ثُمَّ لَمْ تَرْجِعُوا حَتَّى أَصَابَكُمْ هَذَا النَّعِيمُ

5281-140/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti bize Halef b. Halife, Yezid b. Keysân'dan tahdis etti, o Ebu Hâzim'den, o Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bir gün yahut bir gece Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dışarı çıktı. Ebu Bekir ve Ömer (radıyallâhu anhumâ) ile karşıla-

şınca: *"Bu saatte sizin evinizden çıkmanıza sebep olan ne"* buyurdu. İkisi de: Açlık ey Allah'ın Rasulü! dediler. O: *"Nefsim elinde olana yemin ederim ki sizin dışarı çıkmanıza sebep teşkil eden şey ne ise beni de dışarı çıkardı. Haydi kalkın"* buyurdu. Onlar da onunla birlikte kalktılar. Ensar'dan bir adamın yanına gitti. O adamın evinde olmadığını gördüler. Evin hanımı onu görünce: Merhaba, hoş sefa geldiniz dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanıma: *"Filan kişi nerede"* diye sordu. Kadın: Bize biraz tatlı su almak için gitmişti dedi. Derken ensardan olan o zat geldi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve iki arkadaşına baktıktan sonra: Elhamdulillah, bugün misafirleri benden daha şerefli hiçbir kimse yoktur dedi. Sonra gidip meyveleri arasında koruk hurma, kuru hurma ve taze hurma da bulunan bir hurma salkımı getirdi ve bundan yeyin dedi. Bıçağı da eline aldı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: *"Sakın sağmal bir hayvanı kesmeyesin"* buyurdu. Onlara bir koyun kesti. Koyundan ve o salkımdan yediler, içtiler. Karınları doyup suya da kandıkları zaman Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ebu Bekir ve Ömer (radıyallâhu anhumâ)'ya: *"Nefsim elinde olana yemin ederim ki kıyamet gününde bu pek büyük nimetlerden sorgulanacaksınız. Açlık sizi evinizden dışarıya attı. Sonra da bu nimetlerden yeyip içmeden geri dönmediniz"* buyurdu.[249]

٥٢٨٢-.../٢- وَحَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا أَبُو هِشَامٍ يَعْنِي الْمُغِيرَةَ بْنَ سَلَمَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ بَيْنَا أَبُو بَكْرٍ قَاعِدٌ وَعُمَرُ مَعَهُ إِذْ أَتَاهُمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ مَا أَقْعَدَكُمَا هَاهُنَا قَالَا أَخْرَجَنَا الْجُوعُ مِنْ بُيُوتِنَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ خَلَفِ بْنِ خَلِيفَةَ

5282-.../2- Bana İshak b. Mansur da tahdis etti, bize Ebu Hişam -yani el-Muğîre b. Seleme- haber verdi, bize Abdulvahid b. Ziyad tahdis etti, bize Yezid tahdis etti, bize Ebu Hazim tahdis edip dedi ki: Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinledim: Ebu Bekir beraberinde Ömer de bulunduğu halde oturmakta iken yanlarına Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) çıkageldi ve: *"Burada oturmanıza sebep ne"* buyurdu. İkisi de: Açlık bizi evimizden dışarıya çıkmaya mecbur etti, seni hak ile gönderene yemin olsun.

Sonra da Halef b. Halife'nin hadisine yakın olarak hadisi zikretti.[250]

---

249 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13457

250 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13457

Şerh

(5281-5282 numaralı hadisler)

Bu babta üç hadis yer almaktadır. Birincisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'ın (2581) Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve iki arkadaşının açlıktan dolayı evlerinden dışarı çıktıkları ve Ensar'dan olan o zatın evine gittikleri, evin hanımının onları içeri alıp Ensar'dan zatın gelip gelişlerine sevinmesi, onlara ikramı sözkonusu edilmektedir.

Burada sözü geçen Ensar'dan olan zatın adı Ebu Heysem b. et-Teyyihan'dır. Ebu Heysem'in adı da Mâlik'dir.

Bu hadis-i şerif, pek çok faydalı hususu ve hükmü kapsamaktadır. Bunların bir kısmı şunlardır:

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün yahut bir gece dışarı çıktı... Ensar'dan bir adamın yanına gitti..." Bu hadiste;

1. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve ashab-ı kiramın büyüklerinin (radıyallâhu anhum) dünyadan ne kadar az bir şey elde ettikleri ve bazı zamanlarda açlık ve dar geçim ile müptela olundukları anlaşılmaktadır.

Bazı kimseler bunun fetihlerden ve çeşitli şehir ve kasabaların ele geçirilmesinden sonra olduğunu ileri sürmüş ise de bu bâtıl bir iddiadır. Çünkü bu hadisi rivayet eden kişi Ebu Hureyre'dir. Bilindiği gibi o Hayber fethinden sonra Müslüman olmuştur. Eğer Ebu Hureyre'nin bu hadisi rivayet etmiş olması bu hadiseye bizzat yetişmiş olmasını gerektirmez. Çünkü bunu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den yahut başkasından dinlemiş olma ihtimali vardır denilecek olursa cevap şudur: Bu hadisin Zâhirinden anlaşılana aykırıdır. Böyle bir şeyi kabul etmeyi gerektiren bir zorunluluk da yoktur. Hatta doğru olan bunun aksidir ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in vefat edinceye kadar kimi zaman bolluk kimi zaman da azlık halleri ile karşı karşıya kalıp durduğudur. Kimi zaman varlıklı olabiliyor kimi zaman ise yanında ne varsa bitip tükeniyordu. Nitekim Sahih'de Ebu Hureyre'den şöyle dediği sabittir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) arpa ekmeğinden karnını doyurmamış olduğu halde dünyadan ayrılıp gitti demiştir. Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan da: Muhammed'in aile halkı (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiğinden beri arka arkaya üç gün bir yemekten karınları doymuş değildir. Hatta Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ruhu kabz edilip vefat ettiğinde zırhı ailesinin geçimi için borç aldığı bir arpa karşılığında rehin idi" dediği rivayet edilmiştir ve bunun dışında bilinen daha başka rivayetler de vardır. Bu sebeple Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bazı zamanlarda varlıklı olmakla birlikte bundan kısa bir süre sonra yanında bulunanlar tükeniveriyordu. Buna sebep ise yüce

Allah'a itaat uğrunda çeşitli hayır yollarında harcaması, muhtaçları tercih etmesi, yoldan gelenleri ağırlaması, seriyyeleri donatması ve daha başka sebepler bunlar arasındadır.

Onun iki arkadaşının (radıyallâhu anhumâ) huyu da böyle idi. Hatta ashabının çoğunluğu bu ahlaka sahipti.

Ensar ve muhacirden (radıyallâhu anhum) varlıklı olan kimseler Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e son derece iyilikte bulunup Ona ikramlarda bulunmalarına, Ona pek çok güzel ikramları ve daha başka şeyleri takdim etmelerine rağmen bazı hallerde Onun ihtiyacını bilmedikleri de oluyordu. Çünkü onlar Onun elinde bulunan gıda ve yiyecekleri başkalarını kendisine tercih edip verdiği için elinde bulunanların bittiğini bilmiyorlardı. Aralarından bunu bilen kimseler de o vakitlerde darlık içerisinde de bulunabilirdi -iki arkadaşının başından geçtiği gibi-. Ashab-ı kiram arasından Onun ihtiyacını bilip de o ihtiyacını giderebilmek imkanına sahip olan bir kimse mutlaka o ihtiyacını gidermek için de elini çabuk tutardı fakat Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hem meşakkatlere katlanmayı tercih ettiği için hem de onlara böyle bir yük yüklememek için bu halini onlardan saklı tutuyor, açıklamıyordu.

Nitekim Ebu Talha da ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sesini işittim de o sesinden aç olduğunu anladım demiş ve hemen o ihtiyacını karşılamaya kalkışmıştı. Cabir (radıyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadis de bu şekildedir. Bu iki hadisi de yüce Allah'ın izni ile bundan sonra sözkonusu edeceğiz. Daha önce bundan önceki babta geçen Ebu Şuayb el-Ensari'nin: "Yüzünden aç olduğunu anladığı için çabucak yemek yapmaya gitti" hadisi de böyledir. Bunun benzeri hadisler Sahih'de pek çok ve meşhurdur.

Aynı şekilde ashab kendi aralarında da birbirlerini tercih ediyor ve bir kimse arkadaşının zorunlu bir ihtiyacı olduğunu bilir bilmez mutlaka onu ortadan kaldırmaya çalışıyordu. Nitekim şanı yüce Allah onları bu nitelikleri ile vasfetmiş ve: *"Kendileri darlık ve ihtiyaç halinde olsalar dahi kendilerine (kardeşlerini) tercih ederler"* (Haşr, 9) ve: *"Kendi aralarında merhametlidirler"* (Feth, 29) buyurmaktadır.

Ebu Bekir ve Ömer (radıyallâhu anhumâ) "açlık bizi dışarı çıkardı demeleri ile Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: nefsim elinde olana yemin ederim ki sizi dışarı çıkartan ne ise beni de dışarı çıkarttı" buyruğunun anlamı da şudur: Ebu Bekir ve Ömer şanı yüce Allah'ın murakabesi altında bulundukları ona itaat ile kesintisiz meşgul olup bu itaatle uğraştıkları için kendilerini rahatsız edecek huzurlarını kaçıracak ve ibadet için tam anlamı ile gayret göstermekten ve ondan tamamı ile lezzet almaktan alıkoyacak bu arızi hal ile meşgul

oldular. İşte bunu gidermek için bu açlıklarını giderecek mübah bir sebep araştırmak üzere dışarı çıktılar. İşte bu da itaatlerin en mükemmellerinden murakebe (Allah'ın gözetimi altında bulunma) türlerinin en ilerilerindendir. Nitekim küçük ve büyük abdestin sıkıştırması halinde, canın yemeği arzu ettiği bir yemeğin hazırlanması esnasında, nakış ve süslerin bulunduğu bir elbisede namaz kılmak aynı şekilde konuşanların yanında ve buna benzer kalbi meşgul eden haller karşısında namaz kılmak nehyedildiği gibi hakime de kızgınlığı, açlığı, üzüntüsü, aşırı sevinci ve buna benzer kalbini meşgul edip tam anlamı ile zihnini toparlamasına engel olacak hallerde iken hüküm vermesi de yasaklanmıştır. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Nefsim elinde olana yemin ederim ki sizi dışarı çıkartan sebep ne ise benim de dışarı çıkmama sebep o oldu"* buyruğunda;

2. İnsanın karşı karşıya kaldığı, kendisine acı ve ızdırap veren hali ve buna benzer durumları şikayette bulunmak ve razı olmamak anlamında değil de teselli ve sabra teşvik etmek anlamında söylemenin caiz olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Burada Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yaptığı gibi ayrıca dua istemek yahut bu geçici halin ortadan kaldırılmasına sebep olmak için yardım etmek için de bu halini dile getirebilir. Bütün bunlar yerilmiş şeyler değildir. Ancak şikayet etmek, rahatsız olmak ve sabırsızlık göstermek maksadı ile bu halin dile getirilmesi yerilmiştir.

3. Yine burada yemin istenmeden yemin etmenin caiz olduğu da anlaşılmaktadır. Az önce buna dair geniş açıklama geçtiği gibi buna dair beyan da defalarca geçmiş bulunmaktadır.

Hadisteki "kalkın buyurdu, onlar da kalktılar" ibare asıl nüshalarda bu şekilde (iki kişi için olmakla birlikte) çoğul (en az üç kişi için kullanılan) zamir ile kaydedilmiştir. Bunun caiz olduğunda görüş ayrılığı yoktur. Ama cumhur bunun iki kişi hakkında kullanılmasının mecaz olduğunu söylerken diğerleri hakikat anlamının da bu olduğunu söylemişlerdir.

"Ensar'dan bir adama gitti." Bu Ebu'l-Heysem Mâlik b. et-Teyyihan'dır.

Başlıkta belirttiğimiz gibi kendisine güvenilen ziyafet sahibine naz yapmanın ve evine bir topluluğu alarak gitmenin caiz olduğu hükmü de anlaşılmaktadır.

4. Hadiste Ebu'l-Heysem'in bir menkıbesi vardır. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu böyle bir işe ehil görmüştür. Bu da bir şeref olarak ona yeter.

"Evin hanımı merhaba, hoş sefa geldiniz dedi." Merhaban ve ehlen: merhaba hoş geldiniz: Arapların yakından bildikleri iki kelimedir. Yani sen geniş ve rahat bir yere kendileri ile ünsiyet bulacağın kimselere yenik düştün anlamındadır.

5. Bu ve benzeri sözlerle misafire ikramda bulunmak gelişine sevindiğini açığa çıkarmak ve onu bu işe ehil görmek müstehaptır. Çünkü bütün bunlar ve benzeri işler misafire bir ikramdır. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Allah'a ve ahiret gününe iman eden misafirine ikramda bulunsun"* buyurmuştur.

6. Yabancı kadının sesini işitmek ve ihtiyaç halinde ona sözlü olarak cevap vermek caizdir.

7. Kocasının evine girmek maksadı ile -kocasının bundan hoşlanacağından kesinlikle emin olduğu kimselere- girmek için izin vermesi -bu izin verilenin o kadın ile haram kılınmış halvette bulunmaması şartı ile- caizdir.

"Bize tatlı su getirmek üzere gitti."

8. Buradan da tatlı su almanın ve iyi su arayıp bulmanın caiz olduğu anlaşılmaktadır.

"Allah'a hamd olsun bugün misafiri benden daha değerli hiçbir kimse yoktur" buyruğundan da çeşitli hükümler anlaşılmaktadır.

9. Açık bir nimetin ortaya çıkması halinde Allah'a hamd etmek müstehaptır.

10. Aynı şekilde gerçekleşmesi beklenen bir sıkıntının uzaklaşması halinde de ve bunun dışında daha başka hallerde de Allah'a hamd etmek müstehaptır. Ben bu hususta el-Ezkâr adlı kitabımda işe yarayacak bir bölümü bir araya getirmiş bulunmaktayım.

11. Misafirin yüzüne karşı sevinç ve memnuniyeti ortaya koymak ve bu nimetin gerçekleşmesi dolayısı ile onun işiteceği şekilde Allah'a hamd etmek bir fitneden korkmuyorsa misafirini övmek müstehaptır. Şayet fitneden korkarsa yüzüne karşı onu övmez. İşte bunun caiz olduğunu belirten hadisler ile yasak olduğunu ifade eden hadisleri bir arada cem ve telif etme yolu budur. Ben bunları haklarında geniş açıklamalar ile birlikte el-Ezkar adlı kitabımda bir araya getirmiş bulunuyorum.

12. Ensar'dan olan bu zatın faziletine, belagatine, bilgisinin pek büyük olduğuna bir delil vardır. Çünkü o böyle bir yerde son derece harika, güzel ve özlü bir ifade kullanmıştır.

"Derhal gidip onlara içinde koruk, taze ve kuru hurma bulunan bir hurma salkımı getirdi ve bundan yeyin dedi." Burada "izk" ayn harfi kesreli olarak kibase de denilen bir hurma salkımı demektir. Onun bu şekilde türlü hurmaları bulunan bir salkım getirmesi daha güzel bir ikram olması ve böylelikle bütün türleri bir arada bulmaları içindir. Çünkü birisi bir türden diğeri öbür türden hoşlanabilir.

13. Bunda meyvenin, ekmek, et ve diğer yiyeceklerden önce yenilmesinin müstehap olduğuna delil vardır.

14. Misafire önce mümkün olanı getirmekte eli çabuk tutmak ve bundan sonra onun için yapacağı yemeği ona ikram etmek müstehaptır. Özellikle de misafirin derhal yemek yemeye ihtiyacının olduğunu düşünürse bu böyledir. Çünkü bazı hallerde çabucak ona yemek sunulmasına ileri derecede muhtaç olabilir ve çabuk gitmeyi istediğinden ötürü ona hazırlayacağı yemeği beklemek ona zor gelebilir.

15. Selef'den bir topluluk, misafir için tekellüfte bulunmayı (kişinin ikram için kendisini gereğinden fazla zorlamasını) mekruh görmüşlerdir. Bu ise ev sahibine açık bir şekilde zor gelen ikramlar hakkında kabul edilmiştir. Çünkü böyle bir zorlama onun samimiyetine ve misafir dolayısı ile tam anlamı ile sevinmesine engel olur. Hatta bazen bu kısmen onun hallerinde de kendisini gösterebilir. Misafir de bundan rahatsız olabilir. Bazı hallerde misafir onun yaptığı bir ikramın kendisine zor geldiğini bunun için kendisini zora soktuğunu dahi anlayabilir, buna bağlı olarak misafir de ona olan şefkatinden ötürü rahatsız olabilir. Bütün bunlar da Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimse misafirine ikram etsin"* buyruğuna aykırıdır. Çünkü misafire tam anlamı ile yapılacak bir ikram onun gönlünü rahatlatmak, onun gelişine sevindiğini açıkça ortaya koymaktır. Ensar'dan olan bu zatın yaptığı bu iş ile koyun kesmesi ise ona zor gelen işlerden değildir. Hatta birkaç koyun hatta birkaç deve kesmiş olsaydı ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Onun iki arkadaşı (radıyallâhu anhumâ)'yı ağırlamak için çok miktarda mal harcamış olsaydı bundan dolayı kendisi yine çok sevinecek, memnun olacak ve imrenilecek bir halde olacaktı. Allah en iyi bilendir.

"Bıçağı aldı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ona: Sakın sağmal bir hayvanı kesmeyesin buyurdu." Mim harfi ötreli (mudye) ve kesreli (midye) bıçak demektir. Daha önce defalarca açıklanmıştı. Haluk ise süt veren sağmal demektir.

"Karınlarını doyurup suya kanınca da... kıyamet gününde bu nimetlerden sorgulanacaksınız buyurdu."

16. Doyuncaya kadar yemenin caiz oluşuna delildir. Doymanın mekruh oluşu hakkında gelen rivayetler bunun sürekli yapılması hakkında kabul edilir. Çünkü böylesi kalbi katılaştırır ve muhtaçların halini unutturur. Burada sözkonusu edilen sorgulanmaya gelince, bu nimetleri sayıp dökmek ve bu nimetler bildirilerek onların minnet edilmesi ve bunca nimet ile ikramda bulunulduğunun açığa çıkartılması manasınadır. Yoksa bu sorgulama azarlamak, başa kakmak ve hesaba çekmek anlamında değildir. Allah en iyi bilendir.

(5282) İkinci yolun isnadında: "Bana İshak b. Mansur tahdis etti... Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinledim." Bu isnad bizim diyarımızdaki nüshalarda bu şekildedir. Kadı Iyaz'ın naklettiğine göre isnad bu şekilde İbn Mâhân'ın rivayeti ile el-Cülüdi yolundan er-Râzî rivayetinde de bu şekildedir. Ama es-Senceri'nin el-Cülüdi rivayetinde el-Muğîre b. Seleme ile Yezid b. Keysân arasında bir adam ilave edilmiştir. O da Abdulvahid b. Ziyad'dır. Ebu Ali el-Ceylani dedi ki: Abdulvahid'in adının bulunması bir zorunluluktur. O olmadan hadis muttasıl olmaz. Nitekim bu hadisi Ebu Mesud ed-Dimeşki de el-Etraf adlı eserinde Müslim'den, o İshak'dan, o Muğîre'den, o Abdulvahid'den, o Yezid b. Keysân'dan, o Ebu Hâzim'den, o Ebu Hureyre'den diye rivayet etmiştir. El-Ceylani dedi ki: İbn Mâhân ve başkalarının rivayetinde bunun zikredilmemesi apaçık bir hatadır.

Derim ki: Halef el-Vâsıtî de bunu el-Etraf'da Abdulvahid'i iskat ederek nakletmiştir. Muğîre ve Yezid'in durumunun gerektirdiği açık durum el-Ceylani'nin dediği gibi Abdulvahid'in adının bulunmasının bir zorunluluk olduğudur. Allah en iyi bilendir.

Bunlar (bu babtaki) birinci hadis ile ilgili açıklamalardır.

٥٢٨٣-١٤١/٣- حَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ حَدَّثَنِي الضَّحَّاكُ بْنُ مَخْلَدٍ مِنْ رُقْعَةٍ عَارَضَ لِي بِهَا ثُمَّ قَرَأَهُ عَلَيَّ قَالَ أَخْبَرَنَاهُ حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مِينَاءَ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ لَمَّا حُفِرَ الْخَنْدَقُ رَأَيْتُ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ خَمَصًا فَانْكَفَأْتُ إِلَى امْرَأَتِي فَقُلْتُ لَهَا هَلْ عِنْدَكِ شَيْءٌ فَإِنِّي رَأَيْتُ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ خَمَصًا شَدِيدًا فَأَخْرَجَتْ لِي جِرَابًا فِيهِ صَاعٌ مِنْ شَعِيرٍ وَلَنَا بُهَيْمَةٌ دَاجِنٌ قَالَ فَذَبَحْتُهَا وَطَحَنَتْ فَفَرَغَتْ إِلَى فَرَاغِي فَقَطَّعْتُهَا فِي بُرْمَتِهَا ثُمَّ وَلَّيْتُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَتْ لَا تَفْضَحْنِي بِرَسُولِ اللهِ ﷺ وَمَنْ مَعَهُ قَالَ فَجِئْتُهُ فَسَارَرْتُهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّا قَدْ ذَبَحْنَا بُهَيْمَةً لَنَا وَطَحَنَتْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ كَانَ عِنْدَنَا فَتَعَالَ أَنْتَ

فِي نَفَرٍ مَعَكَ فَصَاحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَالَ يَا أَهْلَ الْخَنْدَقِ إِنَّ جَابِرًا قَدْ صَنَعَ لَكُمْ
سُورًا فَحَيَّ هَلًا بِكُمْ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تُنْزِلُنَّ بُرْمَتَكُمْ وَلَا تَخْبِزُنَّ عَجِينَتَكُمْ
حَتَّى أَجِيءَ فَجِئْتُ وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْدُمُ النَّاسَ حَتَّى جِئْتُ امْرَأَتِي فَقَالَتْ
بِكَ وَبِكَ فَقُلْتُ قَدْ فَعَلْتُ الَّذِي قُلْتِ لِي فَأَخْرَجْتُ لَهُ عَجِينَتَنَا فَبَصَقَ فِيهَا وَبَارَكَ
ثُمَّ عَمَدَ إِلَى بُرْمَتِنَا فَبَصَقَ فِيهَا وَبَارَكَ ثُمَّ قَالَ ادْعِي خَابِزَةً فَلْتَخْبِزْ مَعَكِ وَاقْدَحِي
مِنْ بُرْمَتِكُمْ وَلَا تُنْزِلُوهَا وَهُمْ أَلْفٌ فَأُقْسِمُ بِاللَّهِ لَأَكَلُوا حَتَّى تَرَكُوهُ وَانْحَرَفُوا وَإِنَّ
بُرْمَتَنَا لَتَغِطُّ كَمَا هِيَ وَإِنَّ عَجِينَتَنَا أَوْ كَمَا قَالَ الضَّحَّاكُ لَتُخْبَزُ كَمَا هُوَ

5283-141/3- Bana Haccac b. eş-Şair tahdis etti, bana Dahhak b. Mahled, önce bana arzetmiş olduğu, sonra okuduğu bir yapraktan tahdis edip dedi ki: Bunu bize Hanzala b. Ebu Süfyan haber verdi, bize Said b. Mîna tahdis edip dedi ki: Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim: Hendek kazıldığı zaman Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in açlıktan karnının içe çekilmiş olduğunu gördüm. Derhal hanımımın yanına döndüm ve ona: Sende bir şey var mı? Çünkü ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ileri derecede açlıktan karnının içeriye çekilmiş olduğunu gördüm dedim. O da bana içinde bir ölçek arpa bulunan bir torba çıkardı. Evimizde beslediğimiz bir de kuzucuğumuz vardı. Onu kestim, eşim de arpayı öğüttü. Ben bitirince o da işini bitirmişti. Kuzuyu onun tenceresine parçaladım. Sonra dönüp Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e giderken: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Onunla birlikte geleceklere karşı beni mahcup etme dedi. Ben de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gidip benimle onun arasında gizlice: Ey Allah'ın Rasulü! Bizim bir kuzucuğumuz vardı, onu kestik. Eşim de yanımızda bulunan bir ölçek arpayı öğüttü. Beraberinde birkaç kişi ile birlikte bize buyur dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüksek sesle: *"Ey Hendek ahalisi! Şüphesiz Cabir sizin için bir ziyafet hazırlamış bulunuyor. Haydi hepimiz oraya gidelim"* buyurdu. Ayrıca Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben gelmeden sakın tencerenizi indirmeyin ve hamurunuzu pişirmeyin"* buyurdu. Ben geldim. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ahalinin önünde olduğu halde geldi. Nihayet hanımımın yanına vardım. O: Başıma neler getirdin diye söylendi. Ben: Senin bana söylediğini aynen yaptım dedim. Sonra eşim hamurumuzu onun önüne çıkarıp getirdi. O da içine tükürüp bereketlenmesi için dua etti. Sonra tenceremize yöneldi, onun da içine tükürüp bereketlenmesi için dua etti ve: *"Ekmek pişirebilecek bir kadın daha çağır da seninle birlikte o da ekmek pişirsin ve tencerenizden kepçe ile al onu (ateşten) indirmeyin"* buyurdu.

Onlar bin kişi idiler. Allah adına yemin ediyorum hepsi yeyip onu bırakıp geri çekildiler. Tenceremiz ise olduğu gibi kaynıyor, kaynadığı duyuluyordu, hamurumuz da -yahut Dahhak'ın dediği gibi- ekmek olarak pişirildiği halde olduğu gibi duruyordu.[251]

٥٢٨٤-١٤٢/٤- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ إِسْحَقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ قَالَ أَبُو طَلْحَةَ لِأُمِّ سُلَيْمٍ قَدْ سَمِعْتُ صَوْتَ رَسُولِ اللهِ ﷺ ضَعِيفًا أَعْرِفُ فِيهِ الْجُوعَ فَهَلْ عِنْدَكِ مِنْ شَيْءٍ فَقَالَتْ نَعَمْ فَأَخْرَجَتْ أَقْرَاصًا مِنْ شَعِيرٍ ثُمَّ أَخَذَتْ خِمَارًا لَهَا فَلَفَّتْ الْخُبْزَ بِبَعْضِهِ ثُمَّ دَسَّتْهُ تَحْتَ ثَوْبِي وَرَدَّتْنِي بِبَعْضِهِ ثُمَّ أَرْسَلَتْنِي إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ فَذَهَبْتُ بِهِ فَوَجَدْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ النَّاسُ فَقُمْتُ عَلَيْهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَرْسَلَكَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ أَلِطَعَامٍ فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِمَنْ مَعَهُ قُومُوا قَالَ فَانْطَلَقَ وَانْطَلَقْتُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ حَتَّى جِئْتُ أَبَا طَلْحَةَ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ يَا أُمَّ سُلَيْمٍ قَدْ جَاءَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِالنَّاسِ وَلَيْسَ عِنْدَنَا مَا نُطْعِمُهُمْ فَقَالَتْ اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَانْطَلَقَ أَبُو طَلْحَةَ حَتَّى لَقِيَ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَعَهُ حَتَّى دَخَلَا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ هَلُمِّي مَا عِنْدَكِ يَا أُمَّ سُلَيْمٍ فَأَتَتْ بِذَلِكَ الْخُبْزِ فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَفُتَّ وَعَصَرَتْ عَلَيْهِ أُمُّ سُلَيْمٍ عُكَّةً لَهَا فَأَدَمَتْهُ ثُمَّ قَالَ فِيهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَقُولَ ثُمَّ قَالَ ائْذَنْ لِعَشَرَةٍ فَأَذِنَ لَهُمْ فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا ثُمَّ خَرَجُوا ثُمَّ قَالَ ائْذَنْ لِعَشَرَةٍ فَأَذِنَ لَهُمْ فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا ثُمَّ خَرَجُوا ثُمَّ قَالَ ائْذَنْ لِعَشَرَةٍ حَتَّى أَكَلَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ وَشَبِعُوا وَالْقَوْمُ سَبْعُونَ رَجُلًا أَوْ ثَمَانُونَ

5284-142/4- Bize Yahya b. Yahya da tahdis edip dedi ki: Mâlik b. Enes'e İshak b. Abdullah b. Ebu Talha'dan okudum. Buna göre o Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh)'ı şöyle derken dinlemiştir: Ebu Talha, Um Suleym'e: Ben, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sesinin güçsüz çıktığını duydum. Ondan aç olduğunu anladım. Sende bir şeyler var mı dedi. Um Süleym: Evet deyip birkaç arpa ekmeği çıkardı. Sonra kendisine ait bir başörtüsünü alıp

251 Buhari, 3070 -muhtasar olarak-, 4102; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2263

o ekmekleri başörtüsünün bir kısmı ile sardı. Sonra onu elbisemin altına yerleştirdi. Diğer kısmı ile de beni örttü. Sonra da beni Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderdi. Ben de onu götürdüm. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in beraberinde cemaat ile birlikte mescitte oturduğunu gördüm. Onların başında ayakta durdum. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Seni Ebu Talha mı gönderdi"* buyurdu. Ben, evet dedim. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yemek için mi"* buyurdu. Ben: Evet dedim. Bu sefer Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beraberindekilere: *"Kalkın"* buyurdu.

O yola koyulunca ben de onların önünde yola koyuldum. Nihayet Ebu Talha'nın yanına vardım ve ona (durumu) haber verdim. Ebu Talha da: Ey Um Suleym! Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beraberinde cemaat ile geldi. Yanımızda ise onlara yedirecek bir şey yok dedi. Um Suleym: Allah ve Rasulü daha iyi bilir dedi.

Sonra Ebu Talha yola koyuldu ve nihayet Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile karşılaştı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onunla beraber olduğu halde geldi ve içeri girdiler. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ey Um Suleym! Yanında ne varsa getir"* buyurdu. Um Suleym de o ekmeği getirdi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in verdiği emir üzerine ekmek doğrandı. Um Suleym de onun üzerine bir yağ tulumundan üzerine yağ sıkıp onu katık yaptı. Daha sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun üzerine Allah'ın söylemesini dilediği şeyleri söyledi. Sonra: *"On kişiye izin ver"* buyurdu. O da (içeri girmeleri için) onlara izin verdi. Doyuncaya kadar yedikten sonra çıktılar. Sonra: *"On kişiye izin ver"* buyurdu. O da onlara izin verdi. Doyuncaya kadar yedikten sonra çıktılar. Sonra: *"on kişiye izin ver"* buyurdu. Nihayet gelenlerin hepsi doyuncaya kadar yediler. O gün onlar yetmiş yahut seksen kişi idi.[252]

Şerh

(5283-5284 numaralı hadisler)

İkinci hadis (5283) ise Cabir (radıyallâhu anh)'ın ziyafeti ile ilgili hadistir. Bu hadiste de türlü faydalı bilgiler ve bir takım temel kaideler vardır. Bunların bir kısmı şunlardır:

1. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in nübüvvet alametlerinden çok açık bir delil ve göz kamaştırıcı bir alamet vardır. Bunun gibi ahâd bir çok hadis birbirini desteklemiş olup nihayet bunların toplamı tevatür sınırını dahi aşmıştır. Böylelikle bu âhad rivayetlerin ifade ettikleri ortak mana ile kesin bir bilgi ortaya çıkmaktadır. O da Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in az mik-

252 Buhari, 422 -muhtasar olarak-, 3578, 5381, 6688; Tirmizi, 363; Tuhfetu'l-Eşrâf, 200

tardaki yemeği açıkça görülecek şekilde çoğaltması, suyun bir kaynak gibi fışkırması ve çoğaltılması, yemeğin tesbih etmesi, ağaç kütüğünün inlemesi ve buna benzer bilinen pek çok olağanüstü olayların ifade ettikleri manadır. İlim adamları bu gibi hususları "delaelu nubüvve" adını taşıyan kitaplarda bir araya getirmişlerdir. il-Kaffal eş-Şaşi'nin Delail'i, onun arkadaşı Ebu Abdullah el-Hâlimi'nin İmam Hafız Ebu Bekir'in ve başkalarının şöhret kazanmış delail kitapları bunlara örnektir. En güzelleri de Beyhaki'nin kitabıdır. Nebimiz Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve bize Ona ihsan etmiş olduğu ikram ve lütuflar sebebi ile cenab-ı Allah'a hamd olsun. Başarı da Allah'tandır.

"Bize Said b. Mîna tahdis etti." Mîna ismi hem med hem kasr ile okunur. Daha önce defalarca açıklandı.

Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in karnının içeriye geçmiş olduğunu gördüm." Ha ve mim harfleri ile "hams: içeriye geçmek, çekilmek" demektir. Ben açlıktan ötürü karnının içeri çekilmiş olduğunu gördüm demektir.

"Derhal hanımımın yanına gittim." Geri dönüp yanına gittim demektir. Bazı nüshalarda (fenkefe'tu yerine) "fenkefeytu" şeklinde kaydedilmiştir ki bu dilde bilinen anlama aykırıdır. Doğrusu ise hemzeli olan bu şekildir.

"Bana bir torba çıkardı." Cirab: Deriden yapılan bilinen bir kap (torba, dağarcık) demektir. Açıklaması daha önce geçti.

"Evde beslediğimiz bir kuzucuğumuz vardı." Buheyme kelimesi be harfi ötreli olarak "behime"nin çoğuludur. Bu da koyun yavrularının küçüğüne denilir. Cevheri dedi ki: Erkek ve dişi hakkında kullanılır. Keçi ve koyun türünün küçüklerine denilir. Az önce de geçtiği üzere dâcin: eve alışkın, evcil hayvan demektir.

"Yanına gelip özel olarak Onunla gizlice konuştum ve ey Allah'ın Rasulü! dedim."

1. İhtiyacı bir topluluğun huzurunda gizlice söylemek caizdir. Yasak ise ancak yüce Allah'ın izni ile yeri gelince açıklayacağımız gibi üçüncü kişiyi dışarıda tutarak iki kişinin kendi arasında gizlice konuşması hakkındadır.

"Cabir size bir ziyafet hazırlamış..." Sur kelimesi sin harfi ötreli vav harfi harekesiz ve hemzesiz olarak birilerinin davet edildiği yemek demektir. Kayıtsız ve şartsız yemek olduğu da söylenir. Farsça bir kelimedir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Arapça dışında çeşitli lafızlar kullandığına dair birbirini destekleyen sahih hadisler gelmiş bulunmaktadır. Bu da bunları kullanmanın caiz olduğuna delildir.

"Hayye hela: haydi bunu yap yahut bunu yapmaya çağır" demektir. Bu açıklamayı Ebu Ubeyd ve başkaları yapmıştır. Çabucak bunu yap anlamında olduğu da söylenmiştir. el-Herevi ise: Bunu getir ve çabuk ol diye açıklamıştır.

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanların önünde geldi." Bu şekilde yapmasının sebebi onları davet edenin kendisi olmasından dolayıdır. Onlar da Onun arkasından geldiler. Nitekim yemek sahibi bir kimsenin bir grup kişiyi davet etmesi halinde önlerinde yürümesi de böyledir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunun gibi bir durum dışında onların önünden yürümezdi ve onlar için de onun bastığı yerleri basmaları mümkün olmazdı. Burada ise bunu böyle bir maslahat dolayısı ile yaptı.

"Nihayet hanımımın yanına geldim. O başıma neler getirdin diye söylendi." Yani onu yerdi ve ona beddua etti. Bunun hay sen rüsvay olasın, sen yerilesin anlamında olduğu söylendiği gibi bu senin görüşünün neticesinde senin isabetsiz görüşünün bir sonucu olarak ve sen sebep olduğun için meydana geldiği anlamında olduğu da söylenmiştir.

"Ben senin bana söylediklerini yaptım." Yani ben Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yanımızda olanı haber verdim. Dolayısı ile o maslahatı daha iyi bilir demektir.

"Sonra tenceremize yöneldi... Ekmek pişirecek bir kadın daha çağır..." Bu lafız "kadına hitaben" çağır davet et lafzı bazı asıl nüshalarda bu şekilde ayn harfinden sonra ye ile kaydedilmiştir. Sahih ve Zâhir olan budur. Çünkü kadına bir hitaptır. Bundan dolayı da seninle birlikte o da ekmek pişirsin buyurmuştur. Bazılarında ise ayn'dan sonra vav ve nun harfi ile "uduni: beni çağırın" şeklinde, bazılarında ise ud'ini: beni çağır" şeklindedir. Bunların ikisi de aynı zamanda doğrudur. Taktiri ise: Benim için ekmek pişirecek bir kadın çağırın veya çağır demektir.

"Tencerenizden kepçe ile al" kith kepçe demektir. Nitekim: Kadahtul meraka: yemek suyunu kepçe ile aldım demektir.

"Bin kişi idiler. Allah adına yemin ederim ki... olduğu gibi duruyordu." Buradaki "onu bırakıp çekildiler" karınlarını doyurup gittiler demektir.

"Kaynamakta olduğu da duyuluyordu" anlamındaki "teğittu" fiili gayn harfi kesreli tı harfi şeddeli olup kaynarken kaynamasının duyulması anlamındadır. "Olduğu gibi" zamiri hamura aittir.

Bu hadis de nübüvvet alametlerinden ikisini ihtiva etmektedir:

1. Az miktardaki yemeği çoğaltmak.

2. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in normalde beş ve onlara yakın sayıdaki kişiye yetecek kadar az miktardaki yemeği biraz sonra çoğalıp bin kişiye hatta daha fazlasına yeteceğini bilmesidir. Bu sebeple O, daha yemeğin yanına gitmeden bin kişiyi davet etti. Yine ayrıca bu yemeğin bir ölçek arpa ile bir kuzucuktan ibaret olduğunu da bilmişti. Allah en iyi bilendir.

Üçüncü hadise (5284) gelince. O da Enes'in Ebu Talha'nın yemeği hakkındaki hadisidir. Bu hadiste de nübüvvet alametlerinden olan bu iki alamet vardır. Bunlar da az miktardaki yemeği çoğaltmak ile Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu az miktardaki yemeği yüce Allah'ın çoğaltacağını ve bu kadar çok sayıdaki kişiye yeteceğini bilmesi ve bunun için onları bu yemeğe davet etmesidir.

Bilelim ki Enes (radıyallâhu anh) burada iki hadis rivayet etmektedir. Birincisi bir yoldan diğeri bir başka yoldan gelmiştir. Her ikisi iki ayrı olay olup, her ikisinde de bu iki mucize ve daha başka mucizeler de cereyan etmiştir. Bu iki hadisin birincisine göre "Ebu Talha ve Um Süleym (radıyallâhu anhumâ) Enes (radıyallâhu anh)'ı Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e birkaç arpa ekmeği ile göndermişlerdi. Enes dedi ki: ... sonra: on kişiye izin ver buyurdu, nihayet Onunla beraber gelenlerin hepsi doyuncaya kadar yediler. O gün onlar yetmiş ya da seksen adam idiler.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Seni Ebu Talha mı gönderdi"* buyurması üzerine ben de evet dedim ile "yemek için mi buyurdu ben evet dedim" ibaresinde de yine nübüvvetin alametlerinden iki alamet sözkonusudur. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in beraberindekilerle birlikte gitmesi de daha önce geçtiği gibi üçüncü bir alamet, yemeği çoğaltması dördüncü bir alamettir. Yine bu hususta daha önce geçen Ebu Hureyre ve Cabir'in rivayet ettikleri hadislerde nebilerin -Allah'ın salat ve selamları onlara- açlık ve buna benzer çeşitli meşakkatlere mübtela oldukları, böylelikle sabrederek ecir ve makamlarının yükseltilmesi için bunların bir vesile kılındığı da anlaşılmaktadır.

Yine bu hadislerden onların içinde bulundukları hali gizledikleri de anlaşılmaktadır. Diğer hususlara gelince:

1. Ashab-ı kiram (radıyallâhu anhum) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in durumunu çok yakından itina ile takip ediyorlardı.

2. Hediye göndermek, kendisine hediye gönderilenin mertebesine göre az dahi olsa müstehaptır. Çünkü hediye az dahi olsa hiç yokdan iyidir.

3. Âlim bir kimse arkadaşlarına faydalı olmak, onlara edeb öğretmek için oturur ve bunu mescitte yapmak müstehaptır.

4. Yemek sahibi misafirlerin önünden gider ve ayrıca onları karşılamak için de dışarı çıkar.

5. Hadiste Um Suleym (radıyallâhu anhâ)'ya ait bir menkıbe, onun fıkhının büyük olduğuna, akıllı birisi olduğuna delil bulunmaktadır. Çünkü Allah ve Rasulü en iyi bilir demiştir. Bu da o yemeğin ne olduğunu biliyordu. O halde maslahatı da en iyi bilen odur. Eğer bu kadar büyük bir kalabalığın gelişinde böyle bir maslahat olduğunu bilmeseydi bunu yapmazdı. Bundan dolayı da üzülmüyoruz demektir.

6. Ekmeğin doğranması ve tirit yapmak, ekmeği lokmalar haline getirip suyuna bandırmaya tercih edilir.

"Üzerine bir yağ tulumundan yağ sıktı." Ukke ayn harfi ötreli kaf harfi şeddeli olup özel olarak yağ için kullanılan deriden küçük bir kaptır.

"Onu katık yaptı." Yani bu yağ ile onu katık haline getirdi.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onar kişiye izin vermesi ise onlara meşakkat vermemesi içindir. Çünkü içine o ekmeklerin doğrandığı kap etrafında on kişiden daha fazla sayıda kişi bir halka olarak toplanamıyordu. Daha fazla oldukları taktirde kaptan uzak kalacaklarından ötürü zarar görürlerdi. Allah en iyi bilendir.

٥٢٨٥-١٤٣/٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ بَعَثَنِي أَبُو طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ لِأَدْعُوَهُ وَقَدْ جَعَلَ طَعَامًا قَالَ فَأَقْبَلْتُ وَرَسُولُ اللهِ ﷺ مَعَ النَّاسِ فَنَظَرَ إِلَيَّ فَاسْتَحْيَيْتُ فَقُلْتُ أَجِبْ أَبَا طَلْحَةَ فَقَالَ لِلنَّاسِ قُومُوا فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّمَا صَنَعْتُ لَكَ شَيْئًا قَالَ فَمَسَّهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ وَدَعَا فِيهَا بِالْبَرَكَةِ ثُمَّ قَالَ أَدْخِلْ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِي عَشَرَةً وَقَالَ كُلُوا وَأَخْرَجَ لَهُمْ شَيْئًا مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا فَخَرَجُوا فَقَالَ أَدْخِلْ عَشَرَةً فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا فَمَا زَالَ يُدْخِلُ عَشَرَةً وَيُخْرِجُ عَشَرَةً حَتَّى لَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَ فَأَكَلَ حَتَّى شَبِعَ ثُمَّ هَيَّأَهَا فَإِذَا هِيَ مِثْلُهَا حِينَ أَكَلُوا مِنْهَا

5285-143/5- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Abdullah b. Numeyr tahdis etti. (H.) Bize İbn Numeyr de -lafız ona ait olmak üzere- tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Sa'd b. Said tahdis etti, bana Enes b. Mâlik tahdis edip dedi ki: Ebu Talha bir yemek hazırlamış olduğu halde beni

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Onu davet edeyim diye gönderdi. Ben gittiğimde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de insanlarla birlikte idi. Bana baktı, ben utandım ve: Ebu Talha'nın davetine icap et buyur dedim. O da insanlara: *"Kalkın"* buyurdu. Ebu Talha: Ey Allah'ın Rasulü! Ben ancak senin için bir şey hazırlamıştım dedi. (Enes) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona elini değdirdi ve bereketlenmesi için ona dua ettikten sonra: *"Ashabımdan on kişilik bir topluluğu içeri al"* buyurdu ve *"yeyin"* dedi. Onlara parmaklarının arasından bir şey çıkardı. Onlar da doyuncaya kadar yediler ve dışarı çıktılar. Bu sefer: *"İçeriye on kişi al"* buyurdu. Onlar da doyuncaya kadar yediler. Onar kişi içeri alıp, onar kişi dışarı çıkartıp durdu. Nihayet aralarında içeri girip doyuncaya kadar yemedik hiç kimse kalmadı. Sonra onu (sofrayı) hazırladı. Bir de baktık ki sofra ondan yedikleri (yemeğe başladıkları) gibi duruyordu.[253]

٥٢٨٦-.../٦- وَحَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ يَحْيَى الْأُمَوِيُّ حَدَّثَنِي أَبِي حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ بَعَثَنِي أَبُو طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَسَاقَ الْحَدِيثَ بِنَحْوِ حَدِيثِ ابْنِ نُمَيْرٍ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فِي آخِرِهِ ثُمَّ أَخَذَ مَا بَقِيَ فَجَمَعَهُ ثُمَّ دَعَا فِيهِ بِالْبَرَكَةِ قَالَ فَعَادَ كَمَا كَانَ فَقَالَ دُونَكُمْ هَذَا

5286-.../6- Bana Said b. Yahya el-Umevi de tahdis etti, bana babam tahdis etti, bana Said b. Said tahdis edip dedi ki: Enes b. Mâlik'i şöyle derken dinledim: Ebu Talha beni Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderdi ve hadisi İbn Numeyr'in hadisine yakın olarak rivayet etti. Ancak o hadisin sonunda şunları söyledi: Sonra geriye kalanı alıp bir araya getirip topladı. Sonra da onun bereketlenmesi için dua etti. (Enes) dedi ki: Önce nasıl idiyse aynı hale geldi ve: *"Bunu alın"* buyurdu.[254]

Şerh

Sözünü ettiğimiz (iki hadisten) diğer hadis ise "Enes dedi ki: Ebu Talha beni yemek hazırlamış olduğu halde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e davet edeyim diye gönderdi... insanlara haydi kalkın" buyurdu ve hadisin geri kalan kısmını zikretti.

"Onlara parmaklarının arasından bir şey çıkardı." Bu hadis hiç şüphesiz bir başka olaydır. Bununla birlikte birinci hadiste sözü geçen diğer hususların hepsi ve fazlası da vardır. İşte bir başka nübüvvet alameti olan bu alamet ise şerefli parmakları arasından o şeyi çıkarmasıdır.

253 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 845

254 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 845

٥٢٨٧-.../٧- وَحَدَّثَنِي عَمْرٌو النَّاقِدُ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّقِّيُّ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ أَمَرَ أَبُو طَلْحَةَ أُمَّ سُلَيْمٍ أَنْ تَصْنَعَ لِلنَّبِيِّ ﷺ طَعَامًا لِنَفْسِهِ خَاصَّةً ثُمَّ أَرْسَلَنِي إِلَيْهِ وَسَاقَ الْحَدِيثَ وَقَالَ فِيهِ فَوَضَعَ النَّبِيُّ ﷺ يَدَهُ وَسَمَّى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ ائْذَنْ لِعَشَرَةٍ فَأَذِنَ لَهُمْ فَدَخَلُوا فَقَالَ كُلُوا وَسَمُّوا اللهَ فَأَكَلُوا حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ بِثَمَانِينَ رَجُلًا ثُمَّ أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ بَعْدَ ذَلِكَ وَأَهْلُ الْبَيْتِ وَتَرَكُوا سُؤْرًا

5287-.../7- Bana Amr en-Nâkid de tahdis etti... Abdurrahman b. Ebu Leylâ, Enes b. Mâlik'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Talha, Um Suleym'e Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisine özel bir yemek hazırlamasını istedi sonra beni ona gönderdi ve hadisin geri kalan kısmını rivayet etti. Bu rivayette şunları söyledi: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) elini koyup onun üzerine besmele çektikten sonra: *"On kişiye izin ver"* buyurdu. O da onlara izin verdi. İçeri girdiler. Allah Rasulü: *"Allah'ın adını anarak yeyin"* buyurdu. Onlar da yediler. Bu uygulamayı seksen kişiye yaptı. Sonra bunun arkasından Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve aile halkı da yediler, besmele çektiler ve geriye de bir miktar artırdılar.[255]

٥٢٨٨-.../٨- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ بِهَذِهِ الْقِصَّةِ فِي طَعَامِ أَبِي طَلْحَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ وَقَالَ فِيهِ فَقَامَ أَبُو طَلْحَةَ عَلَى الْبَابِ حَتَّى أَتَى رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّمَا كَانَ شَيْءٌ يَسِيرٌ قَالَ هَلُمَّهُ فَإِنَّ اللهَ سَيَجْعَلُ فِيهِ الْبَرَكَةَ

5288-.../8- Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti... Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh) Ebu Talha'nın hazırladığı yemek hakkında Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bu olayı rivayet etti ve rivayetinde şunları söyledi: Ebu Talha kapıda durdu. Nihayet Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelince Ona: Ey Allah'ın Rasulü! O hazırladığım (yemek) pek az bir şeydi. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onu getir, şüphesiz yüce Allah ona bereket ihsan edecektir"* buyurdu.[256]

255 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 985
256 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1669

٥٢٨٩-.../٩- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ الْبَجَلِيُّ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِهَذَا الْحَدِيثِ وَقَالَ فِيهِ ثُمَّ أَكَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَكَلَ أَهْلُ الْبَيْتِ وَأَفْضَلُوا مَا أَبْلَغُوا جِيرَانَهُمْ

5289-.../9- Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti... Enes b. Mâlik, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bu hadisi rivayet etti ve bu rivayetinde şunları söyledi: "Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yemek yedi, aile halkı da yedi ve komşularına yetecek kadarını da artırdılar."[257]

٥٢٩٠-.../١٠- وَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلْوَانِيُّ حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ سَمِعْتُ جَرِيرَ بْنَ زَيْدٍ يُحَدِّثُ عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ رَأَى أَبُو طَلْحَةَ رَسُولَ اللهِ ﷺ مُضْطَجِعًا فِي الْمَسْجِدِ يَتَقَلَّبُ ظَهْرًا لِبَطْنٍ فَأَتَى أُمَّ سُلَيْمٍ فَقَالَ إِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ مُضْطَجِعًا فِي الْمَسْجِدِ يَتَقَلَّبُ ظَهْرًا لِبَطْنٍ وَأَظُنُّهُ جَائِعًا وَسَاقَ الْحَدِيثَ وَقَالَ فِيهِ ثُمَّ أَكَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَبُو طَلْحَةَ وَأُمُّ سُلَيْمٍ وَأَنَسُ بْنُ مَالِكٍ وَفَضَلَتْ فَضْلَةٌ فَأَهْدَيْنَاهُ لِجِيرَانِنَا

5290-.../10- Bize el-Hasan b. Ali el-Hulvânî de tahdis etti... Enes b. Mâlik dedi ki: Ebu Talha, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i mescitte yatmış bir sırt üstü, bir yüz üstü dönüp durduğunu görmüştü. Bunun üzerine hemen Um Suleym'e gelerek: Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i mescitte yatmış bir yüzüstü bir sırt üstü dönüp dururken gördüm. Zannederim O açtır deyip hadisin geri kalan kısmını rivayet etti. Rivayette şunları da söyledi: Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ebu Talha, Um Suleym ve Enes b. Mâlik yediler. Bir miktar da arttı. Onu komşularımıza hediye ettik.[258]

٥٢٩١-.../١١- وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى التُّجِيبِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ أَنَّ يَعْقُوبَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيَّ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ جِئْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَوْمًا فَوَجَدْتُهُ جَالِسًا مَعَ أَصْحَابِهِ يُحَدِّثُهُمْ وَقَدْ عَصَّبَ بَطْنَهُ بِعِصَابَةٍ قَالَ أُسَامَةُ وَأَنَا أَشُكُّ عَلَى حَجَرٍ فَقُلْتُ لِبَعْضِ

257 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 966

258 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1113

أَصْحَابِهِ لِمَ عَصَّبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَطْنَهُ فَقَالُوا مِنَ الْجُوعِ فَذَهَبْتُ إِلَى أَبِي طَلْحَةَ وَهُوَ زَوْجُ أُمِّ سُلَيْمٍ بِنْتِ مِلْحَانَ فَقُلْتُ يَا أَبَتَاهُ قَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ عَصَّبَ بَطْنَهُ بِعِصَابَةٍ فَسَأَلْتُ بَعْضَ أَصْحَابِهِ فَقَالُوا مِنَ الْجُوعِ فَدَخَلَ أَبُو طَلْحَةَ عَلَى أُمِّي فَقَالَ هَلْ مِنْ شَيْءٍ فَقَالَتْ نَعَمْ عِنْدِي كِسَرٌ مِنْ خُبْزٍ وَتَمَرَاتٌ فَإِنْ جَاءَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ وَحْدَهُ أَشْبَعْنَاهُ وَإِنْ جَاءَ آخَرُ مَعَهُ قَلَّ عَنْهُمْ ثُمَّ ذَكَرَ سَائِرَ الْحَدِيثِ بِقِصَّتِهِ

5291-.../11- Bana Harmele b. Yahya et-Tucîbî de tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb tahdis etti, bana Usâme'nin haber verdiğine göre Yakub b. Abdullah b. Ebu Talha el-Ensari kendisine şunu tahdis etti: O Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh)'ı şöyle derken dinlemiştir: Bir gün Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldim. Ashabı ile birlikte oturmuş onlarla konuştuğunu gördüm. Karnına da bir taş üzerine bir sargı bağlamıştı -Usâme: ben şüphe ediyorum dedi- Bunun için ashabından bazılarına: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) karnına niçin sargı bağlamıştı dedim. Onlar: Açlıktan dediler. Bunun üzerine Ebu Talha'nın yanına gittim. O ise Milhân kızı Um Suleym'in kocasıdır. Ona: Babacığım, ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in karnına bir sargı bağladığını gördüm. Ashabından birilerine sordum da açlıktan dediler dedim. Ebu Talha derhal annemin yanına içeri girdi ve: Bir şeyler var mı dedi. O evet, yanımda bir parça ekmek ve birkaç hurma var. Eğer Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yalnız başına bize gelecek olursa Onu doyururuz. Eğer Onunla birlikte bir kişi daha gelecek olursa onlara az gelir dedi. Sonra da hadisin geri kalan kısmını kıssası ile birlikte zikretti.[259]

٥٢٩٢-.../١٢- وَحَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا حَرْبُ بْنُ مَيْمُونٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي طَعَامِ أَبِي طَلْحَةَ نَحْوَ حَدِيثِهِمْ

5292-.../12- Bana Haccac b. eş-Şair de tahdis etti, bize Yunus b. Muhammed tahdis etti, bize Harb b. Meymun, en-Nadr b. Enes'den tahdis etti, o Enes b. Mâlik'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Ebu Talha'nın yemeği hususunda öncekilerin hadisine yakın olarak hadisi zikretti.[260]

259 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1705
260 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1623

Şerh

(5287-5292 numaralı hadisler)

(5287) "Geriye bir miktar artırdılar." Hemzeli olarak sür: geriye artırılan şeye denilir.

(5288) "Ebu Talha kapıda durdu... Şüphesiz Allah onu bereketlendirecektir." Ebu Talha'nın kapıda durması Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gelişini beklemek içindi. O gelince Onu karşıladı.

"Ancak pek az bir şeydi." Asıl nüshalarda bu şekildedir ve bu şekli de doğrudur. Burada "kâne" fiili tam bir fiildir. Ayrıca habere ihtiyacı yoktur.

"Şüphesiz Allah bunu bereketlendirecektir." Burada da nübüvvet alametlerinden apaçık bir alamet vardır.

(5289) "Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de aile halkı da yedi." Buradan da yemek sahibinin ve onun aile halkının misafirlerin yemeği bitirdikten sonra yemelerinin müstehap olduğu hükmü anlaşılmaktadır.

(5290) "Bir sırt üstü bir yüzüstü dönüp duruyor." Diğer rivayette (5291) "karnına bir sargı bağlamıştır" denilmektedir. Her iki rivayet arasında bir aykırılık yoktur. Biri diğerine açıklık getirmektedir.

"Ebu Talha'nın yanına gittim. O Milhân kızı Um Suleym'in kocası idi. Ona babacığım dedim." Burada "babacığım" sözü dolayısı ile mecazi bir kullanım sözkonusudur. Çünkü Ebu Talha kendisinin öz babası değildi, üvey babası idi.

"Milhân" isminde mim harfi kesrelidir. Allah en iyi bilendir.

٢١/٤- بَاب جَوَازِ أَكْلِ الْمَرَقِ وَاسْتِحْبَابِ أَكْلِ الْيَقْطِينِ وَإِيثَارِ أَهْلِ الْمَائِدَةِ بَعْضِهِمْ بَعْضًا وَإِنْ كَانُوا ضِيفَانًا إِذَا لَمْ يَكْرَهْ ذَلِكَ صَاحِبُ الطَّعَامِ

21/4- MERAK (ET SUYU)[261] YEMENİN CAİZ OLUŞU, KABAK YEMENİN MÜSTEHAP OLUP, SOFRADA BULUNANLARIN MİSAFİR OLSALAR DAHİ EĞER YEMEK SAHİBİ BUNDAN RAHATSIZ OLMUYORSA BİRBİRLERİNE İKRAMDA BULUNUP, BİRİNİN DİĞERİNİ KENDİSİNE TERCİH ETMELERİNİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

261 Merak kelimesi çoğunlukla Türkçe'ye çorba diye çevrilmekte ise de bizim bildiğimiz çorba Arapların bilinen yemeklerinden değildir. Sözlüklerde belirtildiği üzere Araplar, genelde içinde et kaynatıldığı için yağlı bir hal almış et suyuna *merak* derler. (Çeviren)

٥٢٩٣-١٤٤/١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ فِيمَا قُرِئَ عَلَيْهِ عَنْ إِسْحَقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ إِنَّ خَيَّاطًا دَعَا رَسُولَ اللهِ ﷺ لِطَعَامٍ صَنَعَهُ قَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ فَذَهَبْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَى ذَلِكَ الطَّعَامِ فَقَرَّبَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ وَمَرَقًا فِيهِ دُبَّاءٌ وَقَدِيدٌ قَالَ أَنَسٌ فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَتَتَبَّعُ الدُّبَّاءَ مِنْ حَوَالَيِ الصَّحْفَةِ قَالَ فَلَمْ أَزَلْ أُحِبُّ الدُّبَّاءَ مُنْذُ يَوْمَئِذٍ

5293-144/1- Bize Kuteybe b. Said, Mâlik b. Enes'den, ona İshak b. Abdullah b. Ebu Talha'dan okunan rivayetler arasından tahdis ettiğine göre o (İshak) Enes b. Mâlik'i şöyle derken dinlemiştir: Bir terzi yaptığı bir yemeğe Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i davet etti. Enes b. Mâlik dedi ki: Ben de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte o yemeğe gittim. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e arpa ekmeği ve içinde kabak ve kurutulmuş et bulunan sulu bir yemek takdim etti. Enes dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tabağın kenarlarından kabakları bulup aldığını gördüm. Ben de o günden itibaren kabağı hep seviyorum.[262]

٥٢٩٤-١٤٥/٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ دَعَا رَسُولَ اللهِ ﷺ رَجُلٌ فَانْطَلَقْتُ مَعَهُ فَجِيءَ بِمَرَقَةٍ فِيهَا دُبَّاءٌ فَجَعَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَأْكُلُ مِنْ ذَلِكَ الدُّبَّاءِ وَيُعْجِبُهُ قَالَ فَلَمَّا رَأَيْتُ ذَلِكَ جَعَلْتُ أُلْقِيهِ إِلَيْهِ وَلَا أَطْعَمُهُ قَالَ فَقَالَ أَنَسٌ فَمَا زِلْتُ بَعْدُ يُعْجِبُنِي الدُّبَّاءُ

5294-145/2- Bize Muhammed b. el-Alâ, Ebu Kureyb tahdis etti... Enes b. Mâlik dedi ki: Bir adam Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i davet etmişti. Ben de Onunla birlikte gittim. İçinde kabak bulunan bir yemek suyu getirildi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o kabaktan beğenerek yemeğe koyuldu. (Enes) dedi ki: Ben bu hali görünce onu (kabağı) Onun önüne koymaya ve onu yememeye başladım. (Ravi) dedi ki: Enes dedi ki: O zamandan itibaren hep kabağı seviyorum.[263]

---

262 Buhari, 2092, 5379, 5436, 5437 -muhtasar olarak-, 5439; Ebu Davud, 3782; Tirmizi, 1850; Tuhfetu'l-Eşrâf, 198

263 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 418

٥٢٩٥-.../٣- وَحَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ جَمِيعًا عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ وَعَاصِمٍ الْأَحْوَلِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَجُلًا خَيَّاطًا دَعَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَزَادَ قَالَ ثَابِتٌ فَسَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ فَمَا صُنِعَ لِي طَعَامٌ بَعْدُ أَقْدِرُ عَلَى أَنْ يُصْنَعَ فِيهِ دُبَّاءٌ إِلَّا صُنِعَ

5295-.../3- Bana Haccac b. eş-Şair ve Abd b. Humeyd de birlikte Abdurrezzak'dan tahdis etti, bize Ma'mer, Sabit el-Bünani ve Âsım el-Ahvel'den haber verdi, onlar Enes b. Mâlik'den rivayet ettiklerine göre terzi bir adam Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i davet etti. Rivayetinde şunları da ekledi: Sabit dedi ki: Enes'i şöyle derken dinledim: Ondan sonra bana ne kadar yemek yapıldıysa eğer ona kabak katılmasını sağlayabilirsem mutlaka bu yapılırdı.[264]

Şerh

(5293-5295 numaralı hadisler)

Bu babta Enes (radıyallâhu anh)'ın rivayet ettiği "bir terzi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i davet etti. Ona... takdim etti" hadisi yer almaktadır. Bir rivayette (5294) "Enes dedi ki: Ben bunu görünce onu (kabağı) ona koymaya ve onu yememeye başladım." Bir diğer rivayette de (5295) "Enes dedi ki: Bundan sonra bana ne kadar yemek yapıldıysa..."

Bu hadisten çeşitli hükümler anlaşılmaktadır:

1. Davete icabet edilir.

2. Terzinin kazancı mübahtır.

3. Et suyu ile yapılmış yemek mübahtır.

4. Kabak yemek faziletlidir.

5. Kabak yemeği sevmek müstehaptır. Aynı şekilde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sevdiği her şeyi sevmek ve bunu yapmaya çalışmaya gayret göstermek de böyledir.

6. Birlikte yemek yiyen kimselerin eğer yemek sahibi bundan rahatsız olmuyorsa birbirlerini kendilerine tercih etmeleri müstehaptır.

7. Tabağın etrafından kabak tanelerini bulup ayıklamak hakkında da iki ihtimal sözkonusudur. Bir ihtimale göre bu tabağın her bir tarafından değil

264 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 470

tabağın bir cihetinin kıyılarından arayıp bulmak şeklindedir. Çünkü insan önünden yemekle emrolunmuştur. İkinci ihtimale göre de tabağın bütün etrafından aranıp bulunması anlamıdır. Bunun yasaklanışının sebebi ise onunla birlikte oturan kimsenin bundan tiksinmemesidir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den ise hiç kimse tiksinmezdi. Aksine teberrüken Onun izinden giderlerdi. Çünkü onlar Onun tükürüğünden ve balgamından bereket ümit ederek onu yüzlerine sürüyorlardı. Onların kimi sidiğini kimi de kanını içmiş kimi de daha başka işler yapmıştır ki bütün bu hususlar onların Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait olan eserlere ne kadar büyük çapta alaka gösterdiklerine dair bilinen hususlardır. Ki kendisi bu hususta başkalarından farklıdır.

(Hadiste geçen) dubba: Yaktin diye bilinen kabaktır. Be harfinden sonra medlidir. Meşhur olan söyleyiş budur. Kadı Iyaz kasr ile okunacağını da nakletmektedir. Tekili "dubbae" ya da "dubbah" diye gelir. Allah en iyi bilendir.

٢٢/٥- بَاب اسْتِحْبَابِ وَضْعِ النَّوَى خَارِجَ التَّمْرِ وَاسْتِحْبَابِ دُعَاءِ الضَّيْفِ لِأَهْلِ الطَّعَامِ وَطَلَبِ الدُّعَاءِ مِنَ الضَّيْفِ الصَّالِحِ وَإِجَابَتِهِ لِذَلِكَ

22/5- HURMA ÇEKİRDEĞİNİN HURMANIN DIŞINA KONULMASININ MÜSTEHAP OLDUĞU, MİSAFİRİN YEMEK SAHİPLERİNE DUA ETMESİNİN VE SALİH MİSAFİRDEN DUA İSTEMENİN ONUN DA BU İSTEĞİ YERİNE GETİRMESİNİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٢٩٦-١٤٦/١- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى الْعَنَزِيُّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُسْرٍ قَالَ نَزَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى أَبِي قَالَ فَقَرَّبْنَا إِلَيْهِ طَعَامًا وَوَطْبَةً فَأَكَلَ مِنْهَا ثُمَّ أُتِيَ بِتَمْرٍ فَكَانَ يَأْكُلُهُ وَيُلْقِي النَّوَى بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ وَيَجْمَعُ السَّبَّابَةَ وَالْوُسْطَى قَالَ شُعْبَةُ هُوَ ظَنِّي وَهُوَ فِيهِ إِنْ شَاءَ اللهُ إِلْقَاءُ النَّوَى بَيْنَ الْإِصْبَعَيْنِ ثُمَّ أُتِيَ بِشَرَابٍ فَشَرِبَهُ ثُمَّ نَاوَلَهُ الَّذِي عَنْ يَمِينِهِ قَالَ فَقَالَ أَبِي وَأَخَذَ بِلِجَامِ دَابَّتِهِ ادْعُ اللهَ لَنَا فَقَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي مَا رَزَقْتَهُمْ وَاغْفِرْ لَهُمْ وَارْحَمْهُمْ

5296-146/1- Bana Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Yezid b. Humeyr'den, o Abdullah b. Busr'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) babama misafir oldu. Biz de Ona bir yemek ve vatbe denilen bir bulamaç

takdim ettik. Sonra kuru hurma getirildi. O hurmayı yiyor, çekirdeği parmakları arasına koyuyordu. Bu arada da şehadet parmağı ile orta parmağını topluyordu -Şu'be dedi ki: Bu benim zannımdır, inşallah bunda (hadiste) hurma çekirdeklerinin parmaklarının arasına konulması sözkonusu edilmiştir- sonra Ona bir içecek getirildi. Onu içtikten sonra sağındakine verdi. (Abdullah) dedi ki: Babam atının gemini tutmuş olduğu halde: Bizim için Allah'a dua et dedi. O da: *"Allah'ım! Onlara ihsan ettiğin rızıklarını bereketli kıl, onlara mağfiret buyur ve onlara merhamet eyle"* buyurdu.[265]

٥٢٩٧-.../٢- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ ح وَحَدَّثَنِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ كِلَاهُمَا عَنْ شُعْبَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَشُكَّا فِي إِلْقَاءِ النَّوَى بَيْنَ الْإِصْبَعَيْنِ

5297-.../2- Bize Muhammed b. Beşşâr da tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy tahdis etti. (H.) Bunu bana Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Yahya b. Hammâd tahdis etti, ikisi Şu'be'den bu isnad ile rivayet etti ve her ikisi de hurma çekirdeğinin parmaklar arasına alınmasında şüphe etmemişlerdir.[266]

Şerh

Bu babta Yezid b. Humeyr'in rivayet ettiği hadis yer almaktadır. Buna göre "Abdullah b. Busr (radıyallâhu anh) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) babama misafir oldu... ve onlara merhamet buyur." Diğer rivayette de bunu zikrettikten sonra "hurma çekirdeğinin parmaklar arasına alınması hususunda şüphe etmedi" demektedir.

Abdullah b. Busr isminde Busr adında be harfi ötrelidir. Yezid b. Humeyr isminde de hı harfi ötreli mim harfi fethalıdır.

"Vatbe: Bir çeşit bulamaç" çoğunluğun rivayeti bu şekilde vav harfi ile tı sakin ve arkasından be harfi ile rivayet edilmiştir. Bu hadisi Şu'be'den rivayet eden en-Nadr b. Numeyr de bunu böyle rivayet etmiştir. Nadr ise dilin önder imamlarından birisidir. En-Nadr bu kelimeyi açıklayarak şunları söylemektedir: Vatbe; berni türü kuru hurma, dövülmüş keş ve yağın bir arada bulunduğu bir bulamaçtır.

Ebu Mesud ed-Dimeşki, Ebu Bekr el-Burkani ve başkaları da bu kelimeyi böylece zaptetmişlerdir. Bu bizdeki nüshaların çoğunda da böyle olmakla

265 Ebu Davud, 3729; Tirmizi, 2576; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5205

266 5296 numaralı hadisin kaynakları

birlikte bazılarında ise re harfi ötreli tı harfi fethalı olmak üzere "rutabe" diye zaptedilmiştir. El-Humeydi de bunu böylece zikretmiş ve şunları söylemiştir: Gördüğümüz Müslim nüshalarında bu şekilde re harfi ile "rutbe" şeklindedir. Ama bu ravinin bir tashifidir. Bu ancak vav ile (vatve)dir. Humeydi'nin Müslim nüshalarında yer aldığını söylediği şekil kendisinin gördüğü nüshalar için sözkonusudur. Yoksa çoğunluğu vav iledir. Ebu Mesud el-Burkani ve çoğunluk da Müslim'in nüshalarından bunu bu şekilde nakletmişlerdir. Kadı Iyaz ise birilerinin Müslim'de bunu "vatie" diye rivayet ettiklerini nakletmiş ve bunun doğru olduğunu ileri sürmüştür. Başkaları da bu iddiada bulunmuşlardır. Dil bilginlerine göre ise "vatie" tıpkı az önce sözü edilen hays (bulamaç) gibi kuru hurmadan yapılan bir yemektir. Onların zikrettikleri bunlardır. Bütün bunlar arasında bir aykırılık yoktur. Bunlar arasında sahih olan rivayet kabul edilir. O da dilde sahih (doğru) olan kullanımdır. Allah en iyi bilendir.

"Hurma çekirdeğini parmakları arasına alıyordu." Az olduğundan ötürü parmakları arasına koyuyor ve onu hurmaya karışmaması için hurma tabağına koymuyordu. Parmaklarının dış tarafı üzerinde onları topladıktan sonra attığı da söylenmiştir.

"Şu'be dedi ki: Bu benim zannımdır. İnşallah çekirdekleri parmakları arasına alması hadis rivayetinde vardır" sözleri de şu demektir: Şu'be dedi ki: Benim zannımca çekirdeklerin (parmaklar arasına) alınması hadis-i şerifte zikrolunmuştur. Böylelikle o bu hususta tereddüt ve şüphe ettiğine işaret etmiş olmaktadır. İkinci rivayet yolunda ise bunu kesin olarak ifade etmiş ve şüphe etmemiştir. Böylelikle bu husus bu rivayetle sabit olmaktadır. Şüphe ihtiva eden rivayetin bu rivayetten önce olması ile sonra yapılmış olmasının bir zararı yoktur. Çünkü bir zaman kesin olarak rivayet etmiş, bir başka zaman da şüphe etmiştir. Kesin olan husus sabittir, bir başka zamanda unutmak ona engel değildir.

"Onu içtikten sonra sağındakine onu verdi." Buradan da anlaşıldığına göre içecek ve benzeri şeyler daha önce ilgili babında az önce kaydedildiği gibi sağ tarafa verilir. Yine buradan anlaşıldığına göre faziletli kimseden dua istemek ve misafirin (ev sahibinin) rızkının genişletilmesi, günahlarının bağışlanması ve merhamete nail olması için dua etmesi de müstehaptır. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) yapmış olduğu bu dua ile dünya ve ahiretin hayırlarını bir arada sözkonusu etmiş olmaktadır.

٢٣/٦- بَاب أَكْلِ الْقِثَّاءِ بِالرُّطَبِ

23/6- ACUR VE TAZE HURMAYI BERABER YEMEK BABI

٥٢٩٨-١٤٧/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عَوْنٍ الْهِلَالِيُّ قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ ابْنُ عَوْنٍ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَأْكُلُ الْقِثَّاءَ بِالرُّطَبِ

5298-147/1- Bize Yahya b. Yahya et-Temîmî ve Abdullah b Amr el-Hilâlî tahdis etti. Yahya: Bize İbrahim b. Sa'd babasından haber verdi derken İbn Avn tahdis etti dedi. O (İbrahim'in babası Sa'd) Abdullah b. Cafer'den şöyle dediğini rivayet etti. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i acur ile taze hurmayı birlikte yerken gördüm.[267]

Şerh

Babta Abdullah b. Cafer (radıyallâhu anh)'ın Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i acur ile birlikte taze hurmayı yerken gördüm" hadisi yer almaktadır: Kissa: Acur meşhur olan söyleyişe göre kaf harfi kesrelidir. Ötreli bir söyleyişi de vardır (kussa). Müslim'den başkalarında: "bunun sıcağı bunun serinliğini kırar buyurdu" diye bir fazlalık da vardır.

Hadisten ikisini birlikte yemenin ve iki ayrı yemeği beraber yemenin, yemekleri çeşitlemenin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Bunun caiz olduğu hususunda ilim adamları arasında görüş ayrılığı yoktur. Selefden bazılarından buna muhalif nakledilen rivayetler yemek çeşitlemenin ve bolluğun ihtiyat haline getirilmesinin ve dini bir maslahat olmaksızın bunu çoğaltmanın mekruh görüldüğü şeklinde yorumlanır. Allah en iyi bilendir.

٢٤/٧- بَاب اسْتِحْبَابِ تَوَاضُعِ الْآكِلِ وَصِفَةِ قُعُودِهِ

24/7- YEMEK YİYENİN MÜTEVAZI OLMASININ MÜSTEHAP OLDUĞU VE NASIL OTURACAĞI BABI

٥٢٩٩-١٤٨/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ كِلَاهُمَا عَنْ حَفْصٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سُلَيْمٍ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ مُقْعِيًا يَأْكُلُ تَمْرًا

267 Buhari, 5440, 5447, 5449; Ebu Davud, 3835; Tirmizi, 1844; İbn Mace, 3325; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5219

5299-148/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Said el-Eşec -ikisi- Hafs'dan tahdis etti. Ebu Bekr dedi ki: Bize Hafs b. Riyaz, Musab b. Suleym'den tahdis etti, bize Enes b. Mâlik tahdis edip dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i dizlerini dikerek kuru hurma yerken gördüm.[268]

٥٣٠٠-١٤٩/٢- وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ جَمِيعًا عَنْ سُفْيَانَ قَالَ ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سُلَيْمٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ أُتِيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِتَمْرٍ فَجَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْسِمُهُ وَهُوَ مُحْتَفِزٌ يَأْكُلُ مِنْهُ أَكْلًا ذَرِيعًا وَفِي رِوَايَةِ زُهَيْرٍ أَكْلًا حَثِيثًا

5300-149/2- Bize Zuheyr b. Harb ve İbn Ebu Ömer de birlikte Süfyan'dan tahdis etti. İbn Ebu Ömer dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne, Musab b. Suleym'den tahdis etti o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir miktar hurma getirildi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) çömelmiş olduğu halde onu paylaştırmaya koyuldu. Bu arada ondan alelacele de yiyordu. Zuheyr'in rivayetinde (zerian: alelacele yerine) "hasîsen: hızlıca" lafzını kullanmıştır.[269]

Şerh

(5299-5300 numaralı hadisler)

(5299) Enes (radıyallâhu anh) hadisinde: "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i dizlerini dikmiş olarak oturmuş hurma yerken gördüm" demektedir. Diğer rivayette (5300) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir miktar hurma getirildi, çömelmiş olduğu halde onu paylaştırmaya koyuldu. Bu arada alelacele ondan yiyordu." Diğer rivayette de "hızlıca yiyordu" denilmektedir.

"İk'a" bacaklarını dikmiş olarak kaba etleri üzerine oturmak demektir. Ze harfi ile muhtefis de sağlam bir şekilde oturmamış ve alelacele hareket eden demektir. Bu da "ik'a" (dizleri üzerine çökmüş) ile aynı anlamdadır. Aynı şekilde Buhari'nin Sahihi'nde ve diğer kaynaklarda geçen "ben yaslanmış olduğum halde yemem" hadisi ile -İmam Hattab'inin açıklamasına göre- aynı anlamı ihtiva eder. Çünkü o şöyle demiştir: Burada yaslanan sağlam bir şekilde bağdaş kurmak ve benzeri oturma şekilleri ile oturan ve altındaki minder ve benzeri şeyler üzerinde sağlamca oturmuş kişi demektir. Buna göre üzerinde oturulan bir şey üzerinde iyice oturan herkese "mütteki: yas-

268 Ebu Davud, 3771; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1591
269 5299 numaralı hadisin kaynakları

lanan" denilir. Hadisin anlamı da şudur: Ben çokça yemek isteyip de yemek için iyice oturan bir kimsenin yediği gibi yemem. Aksine ben kalkacakmışım gibi oturur ve az yerim demektir.

"Alelacele ve hızlıca yemek" buradaki "zeri ve hasis" aynı anlamdadır. Yani Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir başka işe çabucak gitmek istediğinden ötürü acele edip hızlı yemek yedi. Onun bu şekilde acele etmesi yemek ihtiyacını karşılaması açlığını dindirmesi ve ondan sonra da o işine gitmek içindi.

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu paylaştırmaya koyuldu." Onu bu işe layık gördüğü kimselere dağıtıyordu demektir. Bu hurma, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait idi ve O bunu teberru olarak dağıttı. Bundan dolayı ondan yiyordu. Allah en iyi bilendir.

٢٥/٨- بَاب نَهْيِ الْآكِلِ مَعَ جَمَاعَةٍ عَنْ قِرَانِ تَمْرَتَيْنِ وَنَحْوِهِمَا فِي لُقْمَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ أَصْحَابِهِ

25/8- BİR TOPLULUKLA BİRLİKTE YEMEK YİYEN KİMSENİN -ARKADAŞLARININ İZİN VERMESİ HALİ DIŞINDA- TEK LOKMADA İKİ HURMAYI VE ONLAR GİBİ ŞEYLERİ BİR LOKMA YAPIP YEMESİNİN YASAK OLDUĞU BABI

٥٣٠١-١٥٠/١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ جَبَلَةَ بْنَ سُحَيْمٍ قَالَ كَانَ ابْنُ الزُّبَيْرِ يَرْزُقُنَا التَّمْرَ قَالَ وَقَدْ كَانَ أَصَابَ النَّاسَ يَوْمَئِذٍ جَهْدٌ وَكُنَّا نَأْكُلُ فَيَمُرُّ عَلَيْنَا ابْنُ عُمَرَ وَنَحْنُ نَأْكُلُ فَيَقُولُ لَا تُقَارِنُوا فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ الْإِقْرَانِ إِلَّا أَنْ يَسْتَأْذِنَ الرَّجُلُ أَخَاهُ قَالَ شُعْبَةُ لَا أُرَى هَذِهِ الْكَلِمَةَ إِلَّا مِنْ كَلِمَةِ ابْنِ عُمَرَ يَعْنِي الِاسْتِئْذَانَ

5301-150/1- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Cebele b. Suhaym'i şöyle derken dinledim: İbn ez-Zubeyr bize rızık (ve aş) olarak hurma veriyordu. O gün (o zaman) insanlara bir kıtlık isabet etti. Biz yemek yerken İbn Ömer yanımızdan geçerdi de o esnada: (hurmaları) çifter çifter yemeyin. Çünkü -kişinin kardeşinden izin istemesi hali dışında- Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) çifter çifter yemeyi yasakladı derdi.

Şu'be dedi ki: Benim görüşüme göre bu kelime -izin istemeyi kastediyor- ancak İbn Ömer'in sözündendir.[270]

٥٣٠٢-.../٢- وَحَدَّثَنَاه عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ كِلَاهُمَا عَنْ شُعْبَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَيْسَ فِي حَدِيثِهِمَا قَوْلُ شُعْبَةَ وَلَا قَوْلُهُ وَقَدْ كَانَ أَصَابَ النَّاسَ يَوْمَئِذٍ جَهْدٌ

5302-.../2- Bunu bize Ubeydullah b. Muâz da tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Beşşâr da tahdis etti, bize Abdurrahman b. Mehdi tahdis etti. Her ikisi Şu'be'den bu isnad ile rivayet etti ama her ikisinin hadisinde Şu'be'nin sözü de "o gün insanlara kıtlık isabet etmişti" yer almamaktadır.[271]

٥٣٠٣-١٥١/٣- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ جَبَلَةَ بْنِ سُحَيْمٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ يَقْرِنَ الرَّجُلُ بَيْنَ التَّمْرَتَيْنِ حَتَّى يَسْتَأْذِنَ أَصْحَابَهُ

5303-151-3- Bana Zuheyr b. Harb ve Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman, Süfyan'dan tahdis etti, o Cebele b. Suhaym'den şöyle dediğini rivayet etti: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir adamın -arkadaşlarının iznini almadan- iki hurmayı birlikte yemesini yasakladı.[272]

Şerh

(5301-5303 numaralı hadisler)

Bu babtaki hadisler: (5301) Şu'be, Cebele b. Suhaym'den şöyle dediğini rivayet etti: İbn ez-Zubeyr bize rızık (maaş) olarak hurma verirdi... İzin istemeyi kastederek..." Diğer rivayette ise (5303) "Süfyan, Cebele'den, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) arkadaşlarından izin almadıkça... yasakladı" denilmektedir.

Arkadaşlarından izin alıncaya kadar bu yasağın sözkonusu olacağı ittifakla kabul edilmiştir. Arkadaşları izin verdikleri taktirde bunda bir sakınca

270 Buhari, 5446, 2455, 2489, 2490; Ebu Davud, 3834; Tirmizi, 1814; İbn Mace, 3331; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6667

271 5301 numaralı hadisin kaynakları

272 5301 numaralı hadisin kaynakları

yoktur. Fakat buradaki yasağın (nehyin) haramlık mı ifade ettiği yoksa mekruhluk ve edeb anlamına mı geldiği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Kadı Iyaz, Zâhiri mezhebi âlimlerinden bunun haramlık ifade ettiği, başkalarından ise bunun mekruhluk ve bir edeb olduğu kanaatini nakletmektedir. Doğrusu ise bu hususta hükmün duruma göre farklılık arz edeceğidir. Eğer yiyecek aralarında müşterek ise onların rızaları olmaksızın ikişer yemek haramdır. Onların rızaları ise ya bunu açıkça ifade etmeleri ile anlaşılır yahut da halin karinesi ya da buna rıza gösterdiklerine dair güçlü bir zan ya da kesin olarak bilinmesi sureti ile hepsine nazının geçeceğinin bilinmesi gibi açıkça ifade yerini tutan bir karine ile bilinir. Onların rızaları hususunda şüphe bulunursa bu haramdır. Eğer yemek başkalarına yahut onlardan birilerine ait ise bu sefer yemek sahibinin rızasının alınması şarttır. Onun rızası olmadan çifter çifter yemek haram olur. Böyle bir durumda kendileri ile birlikte yiyenlerden izin alması müstehap olmakla birlikte vacip değildir. Şayet yemek kendisine ait olup misafir olarak onlara o yemeği ikram ediyorsa çifter yemesi ona haram olmaz. Eğer yemek az ise eşit olmaları için çifter yememesi güzeldir. Şayet yemek onlara yetecek ve artacak kadar çoksa çifter yemesinde bir sakınca yoktur. Ama yemekte kayıtsız şartsız edebini takınmak ve acele bir işinin olması ve bundan önceki babta geçtiği gibi bir iş sebebi ile acele etmek istemesi hali dışında alelacele ve aç gözlü bir şekilde yemeyi terk etmesi gerekir. Hattâbî dedi ki: Bu husus onların zamanlarında ve yemek az olduğu hallerde böyle idi. Bugün ise bolluk sözkonusu olduğundan ötürü ayrıca izne gerek yoktur. Ama durum onun dediği gibi değildir. Aksine doğru bizim zikrettiğimiz etraflı açıklamalara göredir. Çünkü muteber olan sebep sabit olduğu taktirde bile sebebin hususiliği değil lafzın umumiliğidir. Peki ya sebep de sabit değilse durum ne olur. Allah en iyi bilendir.

"İnsanlara kıtlık isabet etti." Yani yiyecek azlığı, ihtiyaç ve meşakkatle karşılaştılar.

"Çifter yemeyi yasakladı." Asıl nüshalarda bu şekilde "ikran" olarak geçmiştir. Ama dilde bilinen (çifter yemek anlamında) "kirân"dır. Mesela: Karane beyneşşeyeyn: iki şeyi bir arada bulundurdu, yaptı denilir ama aynı anlamda olmak üzere "ekrane" fiili kullanılmaz.

Şu'be dedi ki: Ben bu sözün ancak İbn Ömer'in sözü olduğu kanaatindeyim." Burada "kelime"den kasdı sözdür. Bu da dilde yaygın ve bilinen bir husustur. Şu'be'nin bu söylediği izin isteme hususunun Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e nispet edilerek merfu oluşunu etkilemez. Çünkü o bir zan ve kanaat olarak kabul etmemektedir. Ama Süfyan ikinci rivayette bunun sabit olduğunu ifade ettiği için bu merfuluk da sabit olur.

٢٦/٩- بَاب فِي ادِّخَارِ التَّمْرِ وَنَحْوِهِ مِنْ الْأَقْوَاتِ لِلْعِيَالِ

26/9- KURU HURMA VE BUNA BENZER GIDALARI AİLE HALKI İÇİN SAKLAMA HAKKINDA BİR BAB

٥٣٠٤-١٥٢/١- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَا يَجُوعُ أَهْلُ بَيْتٍ عِنْدَهُمْ التَّمْرُ

5304-152/1- Bana Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî tahdis etti, bize Yahya b. Hassan haber verdi, bize Süleyman b. Bilal, Hişam b. Urve'den tahdis etti, o babasından, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yanlarında kuru hurma bulunan bir aile halkı aç kalmaz"* buyurdu.[273]

٥٣٠٥-١٥٣/٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ طَحْلَاءَ عَنْ أَبِي الرِّجَالِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أُمِّهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا عَائِشَةُ بَيْتٌ لَا تَمْرَ فِيهِ جِيَاعٌ أَهْلُهُ يَا عَائِشَةُ بَيْتٌ لَا تَمْرَ فِيهِ جِيَاعٌ أَهْلُهُ أَوْ جَاعَ أَهْلُهُ قَالَهَا مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا

5305-153/2- Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb tahdis etti, bize Yakub b. Muhammed b. Tahla, Ebu Rical, Muhammed b. Abdurrahman'dan tahdis etti, o annesinden o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ey Aişe! İçinde kuru hurma bulunmayan bir evin halkı açtır. Ey Aişe! İçinde kuru hurma bulunmayan bir ev açtır -yahut halkı aç kalır-"* buyurdu ve bunu iki yada üç defa tekrar etti.[274]

Şerh

(5304) Bu babtaki hadisler: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yanlarında kuru hurma bulunan bir aile halkı aç kalmaz."* Diğer rivayette (5304) *"İçinde kuru hurma bulunmayan bir evin halkı açtır"* buyurmaktadır.

Bu hadis, kuru hurmanın faziletini ve aile halkı için erzak saklamanın caiz olduğunu ve buna teşvik edildiğini ifade etmektedir.

---

273 Ebu Davud, 3830; Tirmizi, 1815; İbn Mace, 3327; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16942

274 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17917

Hadisin senedinde Abdullah b. Mesleme, Yakub b. Muhammed b. Tahla'dan, o Ebu Rical Muhammed b. Abdurrahman'dan, o annesi Aişe'den diye rivayet etmektedir. Tahla tı harfi fethalı ha harfi sakin ve sonu med iledir. Ebu Rical ise onun lakabıdır. Çünkü onun on erkek çocuğu vardı. Annesi ise Abdurrahman kızı Amre idi. Bu isnaddaki ravilerin tamamı Medine'l-idir.

٢٧/١٠- بَاب فَضْلِ تَمْرِ الْمَدِينَةِ

27/10- MEDİNE HURMASININ FAZİLETİ BABI

٥٣٠٥-١٥٣/٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ يَعْنِي ابْنَ بِلَالٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ مَنْ أَكَلَ سَبْعَ تَمَرَاتٍ مِمَّا بَيْنَ لَابَتَيْهَا حِينَ يُصْبِحُ لَمْ يَضُرَّهُ سُمٌّ حَتَّى يُمْسِيَ

5306-154/1- Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb tahdis etti, bize Süleyman -yani b. Bilal- Abdullah b. Abdurrahman'dan tahdis etti, o Âmir b. Sa'd b. Ebu Vakkas'dan, o babasından rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Her kim, sabahı ettiği zaman Medine'nin iki Karataşlığı arasındaki (hurMâliklardan) yedi hurma yiyecek olursa, akşamı edinceye kadar hiçbir zehrin ona zararı olmaz"* buyurdu.[275]

٥٣٠٧-١٥٥/٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ هَاشِمِ بْنِ هَاشِمٍ قَالَ سَمِعْتُ عَامِرَ بْنَ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ يَقُولُ سَمِعْتُ سَعْدًا يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ مَنْ تَصَبَّحَ بِسَبْعِ تَمَرَاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ سُمٌّ وَلَا سِحْرٌ

5307-155/2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Ebu Usâme, Haşim b. Haşim'den şöyle dediğini tahdis etti. Âmir b. Sa'd b. Ebu Vakkas'ı şöyle derken dinledim: Sa'd'ı şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Her kim, sabah acve türünden yedi hurma yerse, o gün ne bir zehir ne bir büyünün ona bir zararı olmaz"* buyururken dinledim.[276]

---

275 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3885

276 Buhari, 5445, 5768, 5769, 5779; Ebu Davud, 3876, 3895

٥٣٠٨-.../٣- وَحَدَّثَنَاه ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْفَزَارِيُّ ح وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا أَبُو بَدْرٍ شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ كِلَاهُمَا عَنْ هَاشِمِ بْنِ هَاشِمٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ وَلَا يَقُولَانِ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ

5308-.../3- Bunu bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti, bize Mervan b. Muaviye, el-Fezari tahdis etti. (H.) Bunu bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Ebu Bedr Şuca b. el-Velid haber verdi, ikisi Haşim b. Haşim'den bu isnad ile Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti ama ikisi de rivayetinde "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i dinledim" dememişlerdir.[277]

٥٣٠٩-١٥٦/٤- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَيَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَابْنُ حُجْرٍ قَالَ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ عَنْ شَرِيكٍ وَهُوَ ابْنُ أَبِي نَمِرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي عَتِيقٍ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِنَّ فِي عَجْوَةِ الْعَالِيَةِ شِفَاءً أَوْ إِنَّهَا تِرْيَاقٌ أَوَّلَ الْبُكْرَةِ

5309-156/4- Bize Yahya b. Yahya b. Eyyub ve İbn Hucr da tahdis etti, Yahya b. Yahya, bize İsmail b. Cafer, Şerik'den haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi. Şerik -ki o İbn Ebu Nemr'dir- Abdullah b. Ebu Atik'den o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz el Ariye acvesinde bir şifa vardır. Yahut da o sabahın ilk vaktinde bir tiryak (zehire karşı şifa)dır"* buyurdu.[278]

Şerh

(5306-5309 numaralı hadisler)

Bu babta yer alan hadisler: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: (5306) *"Kim, sabahı edince Medine'nin iki Karataşlığı arasındaki (hurma bağlarından) yedi tane hurma yerse..."* diğer rivayette (5307) *"Kim, sabahleyin acve türünden yedi hurma yerse..."* diğer rivyayette (5309) *"Şüphesiz el-Ariye acvesi bir şifadır..."* buyurmaktadır.

Hadisteki (5306) iki lâbe" Medine'nin iki harresi demektir. Daha önce bunlara dair açıklamalar defalarca geçti. essum bilinen bir şeydir (zehir). Sin harfi fethalı (se) ötreli (su) ve kesreli olarak (sin) diye söylenir. Fethalı söyleyiş

277 5307 numaralı hadisin kaynakları

278 Yalnız Müslim rivayet etmiştir, Tuhfetu'l-Eşrâf, 16270

daha fasihtir. Bunu Tehzibu Esma ve Lugat adlı eserimde açıklamış bulunuyorum.

"Tiryak" te harfi kesreli ve ötreli (turyak) olmak üzere iki söyleyişi vardır. Aynı zamanda diryak ve tıryak da denilir. Hepsi de fasihtir.

(5309) "Bekle" be harfi fethalı olup diğer rivayetteki: (5307) *"kim sabahleyin yerse"* ile aynı anlamdadır. Aliye ise Necid tarafından Medine'nin üst cihetinde bulunan bahçeler, köyler ve mamur yerlere denilir. Safine ise Tihame tarafından diğer cihetteki yerlerin adıdır.

Kadı Iyaz dedi ki: Aliye'nin Medine'ye en yakın yeri üç mil, en uzak yeri de sekiz mildir.

Acve: Kaliteli bir hurma türüdür.

Bu hadisler, Medine hurmasının ve acvesinin faziletini ortaya koyduğu gibi sabahleyin bundan yedi kuru hurma yemenin fazileti de sözkonusu edilmiştir. Ayrıca Medine acvesinin özellikle sözkonusu edilmesi ve bunların yedi ile sınırlandırılması ise şariin bilip bizim hikmetini bilemediğimiz hususlardandır. Bu sebeple bunlara inanmak faziletine ve hikmetine itikad etmek gerekir. Bu sayı namazların sayıları, zekat nisabları ve diğer hususlar gibidir. Bu hadis ile ilgili doğru anlama şekli budur. İmam Ebu Abdullah el-Mazeri ile Kadı Iyaz'ın bu hususta zikrettiklerine gelince, o açıklamalar bâtıldır. Ona iltifat da etmeyin, onu referans da kabul etmeyin. Ben bu sözlerimle o açıklamalara aldanmaya karşı sakındırmak ve dikkat çekmek maksadındayım. Allah en iyi bilendir.

٢٨/١١- بَاب فَضْلِ الْكَمْأَةِ وَمُدَاوَاةِ الْعَيْنِ بِهَا

28/11- MANTARIN FAZİLETİ VE ONUNLA GÖZÜ TEDAVİ ETMEK BABI

٥٣١٠-١٥٧/١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ وَعَمْرُ بْنُ عُبَيْدٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ الْكَمْأَةُ مِنَ الْمَنِّ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ

5310-157/1- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Cerir tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Cerir ve Amr b. Ubeyd, Abdulmelik

b. Umeyr'den haber verdi, o Amr b. Hureys'den, o Said b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Mantar da men türündendir. Onun suyu da göze şifadır"* buyururken dinledim.[279]

٥٣١١-١٥٨/٢- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ حُرَيْثٍ قَالَ سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ زَيْدٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ الْكَمْأَةُ مِنَ الْمَنِّ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ

5311-158/2- Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Abdulmelik b. Umeyr'den şöyle dediğini tahdis etti: Ben, Amr b. Hureys'i şöyle derken dinledim: Said b. Zeyd'i şöyle derken dinledim. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Mantar men türündendir. Suyu da göz için şifadır"* buyururken dinledim.[280]

٥٣١٢-.../٣- وَحَدَّثَنَاه مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ وَأَخْبَرَنِي الْحَكَمُ بْنُ عُتَيْبَةَ عَنْ الْحَسَنِ الْعُرَنِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ شُعْبَةُ لَمَّا حَدَّثَنِي بِهِ الْحَكَمُ لَمْ أُنْكِرْهُ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الْمَلِكِ

5312-.../3- Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bana Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Bana el-Hakem b. Uteybe de el-Hasen el-Urani'den haber verdi, o Amr b. Hureys'den, o Said b. Zeyd'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye rivayet etti.

Şu'be dedi ki: Bu hadisi el-Hakem tahdis edince, ben bunu Abdulmelik'in rivayet ettiği bir hadis olarak yadırgamadım.[281]

٥٣١٣-١٥٩/٤- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَشْعَثِيُّ أَخْبَرَنَا عَبْثَرٌ عَنْ مُطَرِّفٍ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْكَمْأَةُ مِنَ الْمَنِّ الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ

279 Buhari, 4478, 4639, 5708; Tirmizi, 2067; İbn Mace, 3454 -uzunca-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4465

280 5310 numaralı hadisin kaynakları

281 5310 numaralı hadisin kaynakları

5313-159/4- Bize Said b. Amr el-Eş'asi tahdis etti, bize Abser, Mutarrif'den haber verdi, o Hakem'den, o Hasan'dan, o Amr b. Hureys'den, o Said b. Zeyd b. Amr b. Nufeyr'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Mantar, şanı yüce ve Mübârek Allah'ın İsrailoğullarına indirmiş olduğu men türündendir. Suyu da gözler için şifadır"* buyurdu.[282]

٥٣١٤-١٦٠/٥- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ مُطَرِّفٍ عَنْ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ عَنْ الْحَسَنِ الْعُرَنِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ الْكَمْأَةُ مِنْ الْمَنِّ الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى مُوسَى وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ

5314-160/5- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti... Said b. Zeyd Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Mantar, Allah'ın Musa'ya indirdiği men türündendir. Suyu da göz için şifadır"* buyurdu.[283]

٥٣١٥-١٦١/٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ حُرَيْثٍ يَقُولُ قَالَ سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ زَيْدٍ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْكَمْأَةُ مِنْ الْمَنِّ الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ

5315-161/6- Bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti, bize Süfyan, Abdulmelik b. Umeyr'den şöyle dediğini tahdis etti: Amr b. Hureys'i şöyle derken dinledim: O dedi ki: Said b. Zeyd'i şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Mantar, aziz ve celil Allah'ın İsrailoğullarına indirdiği men türündendir. Suyu da göz için bir şifadır"* buyurdu.[284]

٥٣١٦-١٦٢/٧- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شَبِيبٍ قَالَ سَمِعْتُهُ مِنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ سَمِعْتُهُ مِنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ فَلَقِيتُ عَبْدَ الْمَلِكِ فَحَدَّثَنِي عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْكَمْأَةُ مِنْ الْمَنِّ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ

282 5310 numaralı hadisin kaynakları
283 5310 numaralı hadisin kaynakları
284 5310 numaralı hadisin kaynakları

5316-162/7- Bana Yahya b. Habib el-Hârisi de tahdis etti, bize Hammâd b. Zeyd tahdis etti, bize Muhammed b. Şebib tahdis edip dedi ki: Ben bunu Şehr b. Havşeb'den dinledim, ona sordum, o da: Ben bunu Abdulmelik b. Umeyr'den dinledim dedi. (Muhammed b. Şebib) dedi ki. Ben de Abdulmelik ile karşılaştım. O bana Amr b. Hureys'den, o Said b. Zeyd'den tahdis edip dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Mantar men türündendir. Suyu da göze şifadır"* buyurdu.[285]

Şerh

(5310-5316 numaralı hadisler)

Bu babta Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5310) *"Mantar men türündendir, suyu da göze şifadır"* buyruğu yer almaktadır. Bir rivayette ise (5313) *"yüce Allah'ın İsrailoğullarına indirdiği men türündendir"* buyurmuştur.

Kem'e (mantar) kaf harfi fethalı, mim harfi sakin ve sonrasında fethalı bir hemze iledir.

(5312) isnadda el-Hakem b. Uteybe adı geçmektedir ki Uteybe isminde ayn harfinden sonra te iledir. Açıklaması daha önce geçmiş bulunmaktadır. El-Hasan el-Urani de Urayne kabilesine mensuptur. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Mantar men türündendir"* buyruğunun anlamı hususunda görüş ayrılığı vardır. Ebu Ubeyd ve pek çok ilim adamı şu açıklamayı yapmışlardır: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bunu İsrailoğullarına inen men'e benzetmesi onların bu men nimetini külfetsiz ve herhangi bir uğraşıya gerek kalmadan elde ediyor olmaları idi. Mantar da aynı şekilde külfetsiz uğraşmadan tohum ekmeden, sulamadan ve daha başka bir hizmet yapmadan elde edilir. Lafzın Zâhiri ile amel ederek mantarın gerçek anlamı ile İsrailoğullarına yüce Allah'ın indirmiş olduğu menden olduğu da söylenmiştir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Suyu göz için şifadır"* buyruğu hakkında onun karıştırılmamış sade suyunun kendisi böyledir denildiği gibi mantar suyunun bir ilaca karıştırılarak onunla gözün tedavi edileceği de söylenmiştir. Eğer gözdeki hararet (iltihap) dolayısı ile o harareti serinletmek, dindirmek için yapılırsa onun katıksız sade suyu bir şifadır. Eğer bundan başka bir maksatla kullanılacaksa başkası ile karıştırılarak tedavi yapılır da denilmiştir. Sahih hatta doğru olan ise mantar suyunun katıksız ve mutlak olarak göz için şifa olduğudur. Suyu sıkılır ve onun bir kısmı göze konulur. Ben de başkası da bu zamanımızda gözü kör olup gerçek manada görme kabiliyetini kaybetmiş bir takım kimselerin gözünü katıksız mantar suyu ile sürmeleyip şifa bulduğunu ve tekrar görmeye başladığını görmüşüzdür. Bu

285 5310 numaralı hadisin kaynakları

kişi ise adaletli, Mübârek, hadis ravisi ve salih bir zat olan Mübârek el-Kemal b. Abdullah ed-Dimaşki'dir. O, mantar suyunu hadisin doğruluğuna tam anlamı ile inanarak ve onun bereketinden yararlanmak niyeti ile kullanmıştı. Allah en iyi bilendir.

٢٩/١٢- بَاب فَضِيلَةِ الْأَسْوَدِ مِنْ الْكَبَاثِ

29/12- KARA KEBÂSIN FAZİLETİ BABI

٥٣١٧-١٦٣/١- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ بِمَرِّ الظَّهْرَانِ وَنَحْنُ نَجْنِي الْكَبَاثَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ مِنْهُ قَالَ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنَّكَ رَعَيْتَ الْغَنَمَ قَالَ نَعَمْ وَهَلْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ رَعَاهَا أَوْ نَحْوَ هَذَا مِنْ الْقَوْلِ

5317-163/1- Bana Ebu't-Tâhir tahdis etti... Cabir b. Abdullah dedi ki: Merruzzahran'da Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte idik. Biz de kebâs topluyorduk. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onun kara olanını toplamaya bakınız"* buyurdu. (Cabir) dedi ki: Bunun üzerine: Ey Allah'ın Rasulü! Sanki sen koyun otlatmıştın dedik. O: *"Evet, hem koyun otlatmamış bir nebi var mı ki"* ya da buna yakın bir söz buyurdu.[286]

Şerh

"Merruzzahran'da Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte idik. Bu arada biz de kebâs topluyorduk... Ya da buna bir yakın bir söz buyurdu." Kaf harfi fethalı ve ondan sonra be harfi ile arkasından bir elif ve sonunda peltek se iledir. Dil bilginleri kebâs, erak denilen misvak ağacının olgun yemişine denilir. Merruzzahran ise Mekke'ye bir merhale uzaklıkta bilinen bir yer olup daha önce açıklaması geçmişti.

Hadisten koyun çobanlığının fazileti anlaşılmaktadır. İlim adamlarının dedikleri üzere nebilerin -Allah'ın salat ve selamı onlara- koyun çobanlığı yapmalarındaki hikmet mütevazi olmalarını sağlamak, yalnızlık ile kalplerinin arınıp durulması, koyunları nasihat (öğüt) ile idare etmek mertebesinde kendi ümmetlerini hidayete iletmek ve onlara şefkat etmek sureti ile idare etmek mertebesine yükselmeleri içindir. Allah en iyi bilendir.

286 Buhari, 5453, 3406; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3155

١٣/١٣- بَاب فَضِيلَةِ الْخَلِّ وَالتَّأَدُّمِ بِهِ

13/13- SİRKENİN VE SİRKEYİ KATIK EDİNMENİN FAZİLETİ BABI

٥٣١٨-١٦٤/١- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ نِعْمَ الْأُدُمُ أَوْ الْإِدَامُ الْخَلُّ

5318-164/1- Bana Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî tahdis etti... Hişam b. Urve babasından, o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sirke ne güzel katıklardır -yahut katıktır-"* buyurdu.[287]

٥٣١٩-١٦٥/٢- وَحَدَّثَنَاه مُوسَى بْنُ قُرَيْشِ بْنِ نَافِعٍ التَّمِيمِيُّ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ الْوُحَاظِيُّ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ نِعْمَ الْأُدُمُ وَلَمْ يَشُكَّ

5319-165/2- Bunu bize Musa b. Kureyş b. Nafi et-Temîmî de tahdis etti, bize Yahya b. Salih el-Vuhazi tahdis etti, bize Süleyman b. Bilal bu isnad ile tahdis etti ve o şüphe etmeksizin: *"Ne güzel katıklardır"* dedi.[288]

٥٣٢٠-١٦٦/٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَبِي بِشْرٍ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَأَلَ أَهْلَهُ الْأُدُمَ فَقَالُوا مَا عِنْدَنَا إِلَّا خَلٌّ فَدَعَا بِهِ فَجَعَلَ يَأْكُلُ بِهِ وَيَقُولُ نِعْمَ الْأُدُمُ الْخَلُّ نِعْمَ الْأُدُمُ الْخَلُّ

5320-166/3- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti... Cabir b. Abdullah'tan rivayete göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanımlarından katık istedi. Onlar: Bizde sirkeden başka bir şey yok deyince onun getirilmesini istedi. Onu katık yaparak yerken de *"sirke ne güzel katıklardır, sirke ne güzel katıklardır"* buyuruyordu.[289]

287 Tirmizi, 1840; İbn Mace, 3316; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16943
288 5318 numaralı hadisin kaynakları
289 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2290

Şerh

(5318-5320 numaralı hadisler)

Bu babta yer alan (ilk hadis) Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın rivayet ettiği (5318) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *Sirke ne güzel katık* -yahut katıklar- buyurdu." Bir diğer rivayette ise (5319) şüphe ve tereddüd olmaksızın *"ne güzel katıklardır"* diye rivayet edilmiştir. Cabir (radıyallâhu anh)'dan gelen rivayete göre de (5320) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanımlarından katık istedi, onlar: yanımızda sirkeden başka bir şey yok dediler... *Sirke ne güzel katıklardır diyordu."* Sonra bu hadisi daha başka rivayet yollarından bazı fazlalıklarla birlikte zikretmektedir.

Hadisten, sirkenin fazileti ve sirkeye katık denileceği, onun üstün ve pek güzel bir katık olduğu anlaşılmaktadır.

Dil bilginleri der ki: Hemze kesreli olarak "idâm" katık olarak yenilen şeye denilir. Fiili "edeme ye'dimu" diye kullanılır. İdâm'ın çoğulu hemze ve dal ötreli olarak "udum" diye gelir. Dal harfi sakin olarak "udn" de idan gibi tekildir.

Hadisten, yemek yerken yemek yiyenleri ısındırmak üzere konuşmanın müstehap olduğu hükmü anlaşılmaktadır.

Hadisin anlamına gelince: Hattâbi ve Kadı Iyaz dedi ki: Hadis, yemekte tek bir çeşit ile yetinmek ve nefsin lezzetli yemeklerden alıkonulmasının övülmesi anlamındadır. İfade sirkeyi katık yapınız taktirinde ya da sirke gibi hazırlanmasında külfet bulunmayan ve az rastlanılır bir şey olmayan benzeri şeyleri katık yapınız. Canınızın çekip arzu ettiklerini gerçekleştirmek için işi aşırıya götürmeyin. Çünkü böylesi dini bozar, bedeni hastalandırır. Hattâbi ve ona uyanların açıklamaları bunlardır. Fakat kesin olarak söylenmesi gereken doğru açıklama da bunun bizzat sirkenin övülmesine dair olduğudur. Yemek yerken bir çeşit ile yetinip canın çektiği şeyleri terk etmeye gelince, bu hüküm ise daha başka kaidelerden öğrenilen bir hükümdür. Allah en iyi bilendir.

٥٣٢١-١٦٧/٤- حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّوْرَقِيُّ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ يَعْنِي ابْنَ عُلَيَّةَ عَنْ الْمُثَنَّى بْنِ سَعِيدٍ حَدَّثَنِي طَلْحَةُ بْنُ نَافِعٍ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِيَدِي ذَاتَ يَوْمٍ إِلَى مَنْزِلِهِ فَأَخْرَجَ إِلَيْهِ فِلَقًا مِنْ خُبْزٍ فَقَالَ مَا مِنْ أُدُمٍ فَقَالُوا لَا إِلَّا شَيْءٌ مِنْ خَلٍّ قَالَ فَإِنَّ الْخَلَّ نِعْمَ الْأُدُمُ قَالَ جَابِرٌ فَمَا

زِلْتُ أُحِبُّ الْخَلَّ مُنْذُ سَمِعْتُهَا مِنْ نَبِيِّ اللَّهِ ﷺ وَقَالَ طَلْحَةُ مَا زِلْتُ أُحِبُّ الْخَلَّ مُنْذُ سَمِعْتُهَا مِنْ جَابِرٍ

5321-167/4- Bana Yakub b. İbrahim ed-Devraki de tahdis etti, bize İsmail -yani b. Uleyye- Müsennâ b. Said'den tahdis etti, bana Talha b. Nâfi'in tahdis ettiğine göre Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinledi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün elimden tutup beni evine götürdü. Ona birkaç parça ekmek çıkarılınca *"katık yok mu"* buyurdu. Onlar: Az bir sirkeden başka bir şey yok dediler. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz sirke çok güzel bir katıktır"* buyurdu. Cabir dedi ki: Ben bunu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den işittiğimden bu yana sirkeyi seviyorum. Talha da: Ben de bunu Cabir'den işittiğimden beri sirkeyi seviyorum dedi.[290]

٥٣٢٢-١٦٨/٥- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنِي أَبِي حَدَّثَنَا الْمُثَنَّى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ نَافِعٍ حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَخَذَ بِيَدِهِ إِلَى مَنْزِلِهِ بِمِثْلِ حَدِيثِ ابْنِ عُلَيَّةَ إِلَى قَوْلِهِ فَنِعْمَ الْأُدُمُ الْخَلُّ وَلَمْ يَذْكُرْ مَا بَعْدَهُ

5322-168/5- Bize Nasr b. Ali el-Cahdamî tahdis etti. Bana babam tahdis etti, bize Müsennâ b. Said, Talha b. Nâfi'den tahdis etti, bize Cabir b. Abdullah'ın tahdis ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elinden tutup onu evine götürdü diye hadisi İbn Uleyye'nin hadisi ile *"sirke ne güzel bir katıktır"* sözüne kadar aynı şekilde rivayet etmekle birlikte ondan sonrasını zikretmedi.[291]

٥٣٢٣-١٦٩/٦- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ أَبِي زَيْنَبَ حَدَّثَنِي أَبُو سُفْيَانَ طَلْحَةُ بْنُ نَافِعٍ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كُنْتُ جَالِسًا فِي دَارِي فَمَرَّ بِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَشَارَ إِلَيَّ فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَأَخَذَ بِيَدِي فَانْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَى بَعْضَ حُجَرِ نِسَائِهِ فَدَخَلَ ثُمَّ أَذِنَ لِي فَدَخَلْتُ الْحِجَابَ عَلَيْهَا فَقَالَ هَلْ مِنْ غَدَاءٍ فَقَالُوا نَعَمْ فَأُتِيَ بِثَلَاثَةِ أَقْرِصَةٍ فَوُضِعْنَ عَلَى نَبِيٍّ فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قُرْصًا فَوَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَخَذَ قُرْصًا آخَرَ فَوَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيَّ ثُمَّ أَخَذَ الثَّالِثَ فَكَسَرَهُ بِاثْنَيْنِ فَجَعَلَ نِصْفَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَنِصْفَهُ بَيْنَ يَدَيَّ ثُمَّ قَالَ هَلْ مِنْ أُدُمٍ قَالُوا لَا إِلَّا شَيْءٌ مِنْ خَلٍّ قَالَ هَاتُوهُ فَنِعْمَ الْأُدُمُ هُوَ

290 Ebu Davud, 3821 -muhtasar olarak-; Nesai, 3805; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2338

291 5321 numaralı hadisin kaynakları

5323-169/6- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti... Talha b. Nâfi' dedi ki: Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim. Evinde oturuyordum. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanımdan geçip bana işaret buyurdu. Ben de kalkıp yanına gittim. Elimden tuttu. Hep birlikte yürüdük. Nihayet hanımlarından birisinin hücresine geldi, içeri girdi. Sonra benim de içeri girmeme izin verdi. Ben de zevcesinin bulunduğu yerde hicabın arkasına girdim. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yiyecek bir şey var mı"* buyurdu. Onlar evet dediler. Sonra ona üç ekmek getirilip sofraya konuldu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir ekmek alıp onu önüne koydu. Diğer bir ekmeği alıp benim önüme bıraktı. Sonra üçüncüsünü alıp onu kırıp ikiye böldü. Yarısını kendisinin önüne öbür yarısını benim önüme koyduktan sonra: *"Katık var mı"* diye sordu. Onlar: Biraz sirkeden başka bir şey yok dediler. O: *"Onu getirin, o ne güzel katıklardır"* buyurdu.[292]

Şerh

(5321-5323 numaralı hadisler)

Cabir (radıyallâhu anh)'ın (5321) "Ben bunu Allah'ın nebisinden (sallallâhu aleyhi ve sellem) işittiğimden beri sirkeyi hep sevmişimdir" sözü Enes'in: O zamandan beri kabağı hep seviyorum sözüne benzer. Buna dair açıklama da daha önce geçmişti. İşte bu da bizim hadisin sirkenin kendisini övmek anlamında olduğu şeklindeki açıklamamızı destekleyen hususlardır. Daha önce defalarca belirttiğimiz gibi ravinin yaptığı te'vil (açıklama), eğer Zâhire aykırı değilse onu kesin olarak kabul etmek ve gereğince amel etmek gerekir. Fukaha ve usül âlimlerinin büyük çoğunluğu bu kanaattedir. İşte bu hadis de böyledir. Hatta burada ravinin yaptığı te'vil lafzın Zâhirinin ta kendisidir. Dolayısı ile muayyen olarak onu kabul etmek gerekmektedir. Allah en iyi bilendir.

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) elimden tuttu ve ona birkaç parça ekmek çıkardı." Hadis asıl nüshalarda bu şekilde: "ona birkaç parça ekmek çıkarttı" şeklindedir. Bu doğrudur. Yani hizmetçi ya da onun durumundaki bir kimse ona birkaç parça ekmek çıkardı demektir.

"Elimden tuttu" ibaresinden de bir kimsenin birlikte yürüdüğü arkadaşının elini tutmasının caiz olduğu anlaşılmaktadır.

(5323) "Hicabın arkasında onun bulunduğu yere girdim" ifadesi ise yani hanımın (zevcesinin) bulunduğu yere hicabın arkasına girdim demektir. Ancak burada onun tenini gördüğüne dair bir ifade bulunmamaktadır.

292 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2291

"Üç ekmek getirildi ve bunlar sofraya konuldu." Asıl nüshaların bir çoğunda fethalı nun ile "nebiyyin: sofra" şeklindedir. Bunu ilim adamları ince hurma dal ve çubuklarından yapılmış sofra diye açıklamışlardır. Kadı Iyaz da ravilerin çoğundan yahut çoğunluğundan bunun fethalı be kesreli ve şeddeli te ile yine şeddeli ye olmak üzere "bettiy" diye nakletmiştir. El-Bett ise deve tüyünden yahut yünden yapılan bir örtüdür. Muhtemelen bu, üzerine bu yiyeceklerin konulduğu bir mendil (yere yayılan bir örtü/sofra) olabilir. Kadı Iyaz dedi ki: Bu kelimeyi bazıları ise ötreli be'den sonra gelen şeddeli ve kesreli nun ile "bunnî" diye de rivayet etmişlerdir. Kadı el-Kinani; doğrusu budur. Bu da ince hurma çubuklarından örülen bir tabaktır, demiştir.

İsnadda (5319) Yahya b. Salih el-Vuhâzî vardır ki, vav harfi ötreli ha harfi şeddeli ve zı harfi ile, Himyer'den bir kabile olan "Vuhâze"ye mensuptur. Çoğunluk (cumhur) bunu böylece zaptetmişlerdir. Kadı Iyaz da kendi bölgesindeki üstadlarından böylece nakletmiştir. Onun dediğine göre ise Ebu Velid el-Bâci ise bu, vav harfi fethalı olarak (el-Vehâzi şeklinde) söylenir, demiştir.

Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e üç ekmek getirildi...Yarısını da benim önüme koydu." Buradan yemekte hazır bulunanlar arasında eşit paylaştırma yapmanın müstehap olduğu, ekmek ve benzeri şeyleri de eşit olarak önlerine koymanın müstehap olduğu, ekmekleri ve somunları kırmadan bütün olarak da koymakta bir sakınca olmadığı anlaşılmaktadır.

٣١/١٤- بَاب إِبَاحَةِ أَكْلِ الثُّومِ وَأَنَّهُ يَنْبَغِي لِمَنْ أَرَادَ خِطَابَ الْكِبَارِ تَرْكُهُ
وَكَذَا مَا فِي مَعْنَاهُ

31/14- SARIMSAK YEMENİN MÜBAH OLDUĞU VE BÜYÜKLERLE MUHATAB OLMAK İSTEYEN KİMSENİN ONU YEMEMESİ GEREKTİĞİ VE SARIMSAK GİBİ OLANLARIN DA HÜKMÜNÜN BU OLDUĞU BABI

٥٣٢٤-١٧٠/١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أُتِيَ بِطَعَامٍ أَكَلَ مِنْهُ وَبَعَثَ بِفَضْلِهِ إِلَيَّ وَإِنَّهُ بَعَثَ إِلَيَّ يَوْمًا بِفَضْلَةٍ لَمْ يَأْكُلْ مِنْهَا لِأَنَّ فِيهَا ثُومًا فَسَأَلْتُهُ أَحَرَامٌ هُوَ قَالَ لَا وَلَكِنِّي أَكْرَهُهُ مِنْ أَجْلِ رِيحِهِ قَالَ فَإِنِّي أَكْرَهُ مَا كَرِهْتَ

5324-170/1- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr -lafız İbnu'l-Müsennâ'ya ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Simak b. Harb'den tahdis etti, o Cabir b. Semura'dan, o Ebu Eyyub el-Ensari'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir yemek getirildiği taktirde ondan bir miktar yer ve ondan artanı bana gönderirdi. Bir gün bana hiçbir şey yemeksizin artırdığı bir yemek göndermişti. Yememesinin sebebi ise onda sarımsak olması idi. Ona: O haram mıdır diye sordu. O: *"Hayır, ama ben kokusundan dolayı ondan hoşlanmıyorum"* buyurdu. (Ebu Eyyub) dedi ki: Senin hoşlanmadığından ben de hoşlanmam.[293]

٥٣٢٥-.../٢- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ شُعْبَةَ فِي هَذَا الإِسْنَادِ

5325-.../2- Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Yahya b. Said, Şu'be'den bu isnad ile rivayet etti.[294]

Şerh

Sarımsak hakkında: "Ona o haram mı diye sordu, O hayır ama ben kokusundan dolayı ondan hoşlanmıyorum buyurdu." Bu sarımsağın mübah olduğunu açıkça ifade etmektedir. Hükmünün bu olduğu üzerinde de icma vardır. Ama mescide gitmek yahut da mescidin dışında bir topluluğun yanında bulunmak, yahut büyükler ile muhatap olmak isteyen kimsenin sarımsak yemesi mekruhtur. Hoş olmayan kokusu bulunan her bir şey de sarımsak gibi değerlendirilir. Mesele yeterli açıklamaları ile birlikte daha önce Namaz Kitabı'nda geçmiş bulunmaktadır.[295]

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir yemek getirildiği zaman ondan yer ve artırdığını bana gönderirdi." İlim adamları bunun hakkında şu açıklamayı yapmışlardır: Yiyen ve içen kimsenin yeyip içtiklerinden geri kalanları gözetlemek maksadı ile bir miktar artırması müstehaptır. Özellikle bu kişinin artırdıkları teberrük kabul edilen bir zat ise bu böyledir. Aynı şekilde yemek az olup diğerlerinin buna ihtiyaçlarının bulunması halinde de hüküm böyledir. Misafir hakkında ise bu daha da müekkettir. Özellikle yemek ikram edenler yanlarında yenecek ne varsa hepsini çıkartmak adetine sahip iseler ve aile

293 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3455

294 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3455

295 Burada bundan sonraki (5326 numaralı) hadise ait bir ibare ve şerhine ait bir paragraf yer almaktadır ki biz her bir hadisin bütünlüğünü bozmamak için o ibareyi de ilgili yerine aktardık. (Çeviren)

fertleri artanı -çoğu kimsenin yaptığı gibi- beklemekte ise bu böyledir. Naklettiklerine göre selef sözü edilen böyle bir miktar artırmayı müstehap görüyorlardı. Bu hadisi şerif de bütün bu hususlar için asli bir dayanaktır.

٥٣٢٦-١٧١/٣- وَحَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ وَأَحْمَدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ صَخْرٍ وَاللَّفْظُ مِنْهُمَا قَرِيبٌ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ حَدَّثَنَا ثَابِتٌ فِي رِوَايَةِ حَجَّاجِ بْنِ يَزِيدَ أَبُو زَيْدٍ الْأَحْوَلُ حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ أَفْلَحَ مَوْلَى أَبِي أَيُّوبَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَزَلَ عَلَيْهِ فَنَزَلَ النَّبِيُّ ﷺ فِي السُّفْلِ وَأَبُو أَيُّوبَ فِي الْعِلْوِ قَالَ فَانْتَبَهَ أَبُو أَيُّوبَ لَيْلَةً فَقَالَ نَمْشِي فَوْقَ رَأْسِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَتَنَحَّوْا فَبَاتُوا فِي جَانِبٍ ثُمَّ قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ السُّفْلُ أَرْفَقُ فَقَالَ لَا أَعْلُو سَقِيفَةً أَنْتَ تَحْتَهَا فَتَحَوَّلَ النَّبِيُّ ﷺ فِي الْعُلُوِّ وَأَبُو أَيُّوبَ فِي السُّفْلِ فَكَانَ يَصْنَعُ لِلنَّبِيِّ ﷺ طَعَامًا فَإِذَا جِيءَ بِهِ إِلَيْهِ سَأَلَ عَنْ مَوْضِعِ أَصَابِعِهِ فَيَتَتَبَّعُ مَوْضِعَ أَصَابِعِهِ فَصَنَعَ لَهُ طَعَامًا فِيهِ ثُومٌ فَلَمَّا رُدَّ إِلَيْهِ سَأَلَ عَنْ مَوْضِعِ أَصَابِعِ النَّبِيِّ ﷺ فَقِيلَ لَهُ لَمْ يَأْكُلْ فَفَزِعَ وَصَعِدَ إِلَيْهِ فَقَالَ أَحَرَامٌ هُوَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَا وَلَكِنِّي أَكْرَهُهُ قَالَ فَإِنِّي أَكْرَهُ مَا تَكْرَهُ أَوْ مَا كَرِهْتَ قَالَ وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُؤْتَى

5326-171/3- Bana Haccac b. eş-Şair ve Ahmed b. Said b. Sahr da -her ikisinin lafızları birbirine yakın olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Numan tahdis etti, bize Sabit -Haccac b. Yezid Ebu Zeyd el-Ahvel'in rivayetinde- tahdis etti, bize Âsım b. Abdullah b. el-Hâris, Ebu Eyyub'un azadlısı Eflah'dan tahdis etti, onun Ebu Eyyub'dan rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) evinde misafir olmuştu. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) alt katta Ebu Eyyub da üst katta idi. (Eflah) dedi ki: Bir gece Ebu Eyyub buna dikkat edip farkına varınca biz Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tepesi üzerinde nasıl yürüyebiliriz dedi. Bunun üzerine hepsi bir kenara çekildiler ve bir tarafta geceyi geçirdiler. Sonra Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söyledi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de aşağıda kalmak daha uygun (külfetsiz) dur" buyurdu. Ebu Eyyub: Senin altında bulunduğun bir sundurmanın (tavanın) üstüne çıkamam deyince Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) yukarıya taşındı. Ebu Eyyub da aşağıya indi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yemek yapardı. Yemek geri getirildiğinde ise parmaklarının nereye değdiğini sorar ve parmaklarının değdiği yeri tek tek takip ederdi. Sonra Ona arasında sarmısak bulunan bir yemek yaptı. Yemek ona geri getirildiğinde Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in

parmaklarının değdiği yerleri sordu. Ona: Yemedi diye cevap verilince ürküp hemen huzuruna yukarı çıkmış ve: O haram mı diye sormuştu. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Hayır ama ben ondan hoşlanmıyorum"* buyurdu. Ebu Eyyub da: O halde senin hoşlanmadığından ben de hoşlanmam yahut hoşlanmadığın bir şeyden ben de hoşlanmam dedi.

(Ebu Eyyub) dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e (vahiy)[296] getirilirdi.[297]

Şerh

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) alt katta yerleşti, Ebu Eyyub da üst kata yerleşti..." Sonra Ebu Eyyub'un üst katta kalıp Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üstünde yürümekten hoşlanmadığını ve Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den yukarıya çıktığını zikretti.

Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) önce alt katta yerleşmesinin sebebini açıkça ifade etmiş ve bunun hem onun için hem ashabı hem de yanına gelecekler için daha kolay olduğunu belirtmiştir. Ebu Eyyub'un bundan hoşlanmayışı ise sevilen güzel görülen bir edebin bir neticesidir. Buradan fazilet ehli kimseleri tazim edip, onlara karşı ileri derecede edepli olmak gereği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu hadiste Ebu Eyyub el-Ensari (radıyallâhu anh)'ın çeşitli açılardan görülebilecek bir menkıbesi bulunmaktadır. Bir taraftan Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun misafiri olmuştur, diğer taraftan Ebu Eyyub'un Ona karşı ileri derecede edepli davrandığı diğer taraftan ise sarmısak yemeğini terk etmekte Ona uygun hareket etmesi bu menkıbenin çeşitli yönlerini göstermektedir.

"Senin hoşlanmadığından ben de hoşlanmıyorum." Hiç şüphesiz samimi olarak seven bir kimsenin niteliklerinden birisi de sevdiğinin sevdiği şeyleri sevmesi, hoşlanmadığı şeylerden de hoşlanmamasıdır.

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yemek yapardı da ona geri getirildiğinde parmaklarının değdiği yeri sorardı..." Yani Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir yemek gönderip o da ihtiyaç duyduğu kadarını yedikten sonra yemeğin artanını Ebu Eyyub'a gönderirdi. Ebu Eyyub da Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in parmaklarının değdiği yerden -teberrüken- yerdi. İşte buradan da yemek ve benzeri hususlarda hayır ehli kimselerin eserlerinden teberrük edilebileceği anlaşılmaktadır.

"Ona yemedi denilince ürktü." Yani yemeğinden yememesini gerektiren yanlış bir iş yapmış olacağı korkusu ile ürktü.

---

296 Yazma nüshadan eklenmiştir.

297 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3453

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelinirdi." Bu da melekler ve vahiy Ona gelirdi demektir. Nitekim bir başka hadiste: *"Şüphesiz ben senin kendisi ile konuşmadığın kimse ile konuşuyorum. Melekler de Ademoğullarının rahatsız olduklarından rahatsız olurlar"* buyurulmaktadır. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise her an meleklerin gelmesi ve vahyin inmesini beklediğinden ötürü sürekli olarak sarmısak yemezdi.

Mezhep âlimlerimiz onun için sarmısak yemenin hükmü hakkında ihtilaf etmişlerdir. Aynı şekilde soğan, pırasa ve benzerleri hakkında da bu görüş ayrılığı vardır. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Bunlar Ona haram idi. Ama mezhep âlimlerimize göre daha sahih olan bunun haram olmayıp tenzihen mekruh olduğudur. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "O haram mıdır sorusuna hayır cevabı umum ifade eder. Birinci görüşü kabul edenler de hadis sizin için haram değildir anlamındadır derler. Allah en iyi bilendir.

"Bana Haccac ve Ahmed b. Said tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Numan tahdis etti, bize Sabit, Zeyd el-Ahvel'in kardeşi, Haccac b. Yezid'in rivayetinde tahdis etti." Senet bizim diyarımızdaki nüshaların bir çoğunda hı harfi ile: "ehu Zeyd" diye hı harfi ile kaydedilmiştir. Bu ise hafızların ittifakı ile yanlıştır. Doğrusu Sabit'e künye olmak üzere be harfi ile "Ebu Zeyd: Zeyd'in babası" olmasıdır. Nitekim Kadı Iyaz da bunu bütün üstadlarından ve kendi diyarlarındaki nüshalardan doğru şekli ile nakletmiş, bunların hepsinde be harfi ile "Ebu Zeyd" olarak zikretmiştir. Ayrıca Kadı Iyaz dedi ki: Bazı nüshalarda bu "Ehu Zeyd: Zeyd'in kardeşi" diye geçmekte ise de bu katıksız bir yanlışlıktır. Çünkü o ancak Sabit b. Zeyd, Ebu Zeyd el-Ensari el-Basri el-Ahvel'dir. Buhari de Tarihi'nde Ebu Davud et-Tayâlisî'den Sabit b. Zeyd dediğini nakletmekte ve Buhari: Sahih olan adının Sabit b. Yezid -ye harfi ile- Ebu Zeyd olduğudur demiştir.

Müslim'in Kitabının aslında "el-Ahvel: şaşı" Sabit'in sıfatı olarak merfudur, Allah en iyi bilendir.

٣٢/١٥- بَاب إِكْرَامِ الضَّيْفِ وَفَضْلِ إِيثَارِهِ

32/15- MİSAFİRE İKRAM VE ONU KENDİSİNE TERCİH ETMENİN FAZİLETİ BABI

٥٣٢٧-١٧٢/١- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ غَزْوَانَ عَنْ أَبِي حَازِمٍ الْأَشْجَعِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ إِنِّي مَجْهُودٌ فَأَرْسَلَ إِلَى بَعْضِ نِسَائِهِ فَقَالَتْ وَالَّذِي بَعَثَكَ

بِالْحَقِّ مَا عِنْدِي إِلَّا مَاءٌ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى أُخْرَى فَقَالَتْ مِثْلَ ذَلِكَ حَتَّى قُلْنَ كُلُّهُنَّ مِثْلَ ذَلِكَ لَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا عِنْدِي إِلَّا مَاءٌ فَقَالَ مَنْ يُضِيفُ هَذَا اللَّيْلَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَانْطَلَقَ بِهِ إِلَى رَحْلِهِ فَقَالَ لِامْرَأَتِهِ هَلْ عِنْدَكِ شَيْءٌ قَالَتْ لَا إِلَّا قُوتُ صِبْيَانِي قَالَ فَعَلِّلِيهِمْ بِشَيْءٍ فَإِذَا دَخَلَ ضَيْفُنَا فَأَطْفِئِ السِّرَاجَ وَأَرِيهِ أَنَّا نَأْكُلُ فَإِذَا أَهْوَى لِيَأْكُلَ فَقُومِي إِلَى السِّرَاجِ حَتَّى تُطْفِئِيهِ قَالَ فَقَعَدُوا وَأَكَلَ الضَّيْفُ فَلَمَّا أَصْبَحَ غَدَا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ قَدْ عَجِبَ اللَّهُ مِنْ صَنِيعِكُمَا بِضَيْفِكُمَا اللَّيْلَةَ

5327-172/1- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti, bize Cerir b. Abdulhamid, Fudayl b. Gazvan'dan tahdis etti, o Ebu Hâzim el-Eşcai'den, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek: Ben darlık ve sıkıntı içindeyim dedi. Bunun üzerine O da zevcelerinden birisine haber gönderdi. O: Seni hak ile gönderene yemin olsun ki yanımda sudan başka bir şey yok dedi. Sonra bir başkasına haber gönderdi. O da aynı şeyi söyledi. Nihayet hepsi de aynısını: Hayır, seni hak ile gönderene yemin olsun ki yanımda sudan başka bir şey yok dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bu gece bunu kim misafir eder. Allah'ın rahmeti ona olsun"* buyurdu. Ensar'dan bir adam ayağa kalkarak: Ben ey Allah'ın Rasulü! deyip onu alıp evine götürdü. Hanımına: Yanında bir şey var mı dedi. Hanımı: Çocuklarıma yedireceğim kadarından fazlası yok dedi. Kocası: Sen onları bir şeyle oyala. Misafirimiz içeri girdi mi kandili söndür ve ona bizim yemek yediğimiz izlenimini ver. O yemek için elini uzatınca sen de kalk ve kandili söndür. (Ebu Hureyre) dedi ki: Oturdular, misafir de yemek yedi. Ertesi gün sabah Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gittiğinde Nebi *"Allah bu gece misafirinize yaptığınızı beğendi"* buyurdu.[298]

٥٣٢٨-١٧٣/٢- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ غَزْوَانَ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ بَاتَ بِهِ ضَيْفٌ فَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ إِلَّا قُوتُهُ وَقُوتُ صِبْيَانِهِ فَقَالَ لِامْرَأَتِهِ نَوِّمِي الصِّبْيَةَ وَأَطْفِئِ السِّرَاجَ وَقَرِّبِي لِلضَّيْفِ مَا عِنْدَكِ قَالَ فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

298 Buhari, 3798, 4889; Tirmizi, 3304 -muhtasar olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13419

5328-173/2- Bize Ebu Kureyb Muhammed b. el-Alâ tahdis etti.Bize Vekî', Fudayl b. Ğazvân'dan tahdis etti.O, Ebu Hâzim'den, onun Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'dan rivayete göre Ensar'dan bir adamın yanında bir misafir bir gece kaldı. Yanında kendisinin ve çocuklarının yiyeceği kadarından başka da bir yemek yoktu. Hanımına: Çocukları uyut, kandili söndür ve yanında olanı da misafirin önüne koy dedi. (Ebu Hureyre) dedi ki: Bunun üzerine şu: *"Onlar kendileri muhtaç olsalar dahi başkalarını kendilerine tercih ederler"* (Haşr, 9) ayeti nazil oldu.[299]

٥٣٢٩-.../٣- وَحَدَّثَنَاه أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لِيُضِيفَهُ فَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ مَا يُضِيفُهُ فَقَالَ أَلَا رَجُلٌ يُضِيفُ هَذَا رَحِمَهُ اللَّهُ فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهُ أَبُو طَلْحَةَ فَانْطَلَقَ بِهِ إِلَى رَحْلِهِ وَسَاقَ الْحَدِيثَ بِنَحْوِ حَدِيثِ جَرِيرٍ وَذَكَرَ فِيهِ نُزُولَ الْآيَةِ كَمَا ذَكَرَهُ وَكِيعٌ

5329-.../3- Bunu bize Ebu Kureyb de tahdis etti... Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) dedi ki: Bir adam kendisini misafir etmesi için Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Yanında misafir olarak ona ikram edecek bir şeyleri yoktu. Bunun için: *"Bunu misafir edecek bir adam yok mu, Allah'ın rahmeti ona olsun"* buyurdu. Ebu Talha denilen ensardan bir adam kalktı ve o adamı alıp evine götürdü. Sonra da hadisi Cerir'in hadisine yakın olarak rivayet etti ve hadisi rivayetinde de Veki'in zikrettiği gibi ayetin nüzulünü de zikretti.[300]

Şerh

(5327-5329 numaralı hadisler)

(5327) "Darlık ve sıkıntı içindeyim." Yani bana darlık ve sıkıntı isabet etti. Bu da meşakkat, ihtiyaç, kötü geçim ve açlık anlamına gelir.

Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına darlık ve sıkıntının isabet ettiği bu kişi gelince teker teker hanımlarına haber gönderdi. Onların her birisi de: "Seni hak ile gönderene yemin olsun ki yanımda sudan başka bir şey yok... O adam da onu alıp evine götürdü diyerek adamın hanımı ile birlikte misafirlerini nasıl ağırladığını zikretti.

Bu hadis-i şeriften pek çok hüküm anlaşılmaktadır. Bunların bir kısmı şunlardır:

299 5327 numaralı hadisin kaynakları
300 5327 numaralı hadisin kaynakları

1. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Onun aile fertleri dünyada oldukça zâhid, açlığa ve dünya geçiminin darlığına oldukça sabırlı ve mütehammil idiler.

2. Kavmin büyüğü olan zatın misafiri gözetlemeye bizzat kendisinden ve kendisi ile birlikte olanlardan başlayarak onu önce -imkanı varsa, mümkün olduğu kadarı ile kendi malından gözetleyip kollamalı sonra da arkadaşlarından iyilik ve takva üzere yardımlaşma yoluna göre onun için bir şeyler istemelidir.

3. Darlık ve sıkıntı hallerinde dayanışma içinde olmalı ve sıkıntı çekenler gözetilmelidir.

4. Misafire ikram edip, onu kendisine tercih etmek faziletlidir.

5. Bu hadiste Ensar'dan olan bu zatın ve hanımının bir menkıbesi yer almaktadır.

6. Eğer misafir ev halkına acıyarak yemek yemeyecek olursa, misafire ikramda bulunmak için uygun bir çareye başvurulur. Çünkü hanımına: Kandili söndür ve ona yemek yediğimiz izlenimini ver demişti. Zira misafir yemeğin az olduğunu ve onların da kendisi ile birlikte yemek yemediklerini görmüş olsaydı yemek yemekten imtina edebilirdi.

"Onu alıp evine gitti." Buradaki rahl: kaldığı evi meskeni demektir. Çünkü kişinin rahli taş kerpiç, kıl ya da tüyden kaldığı her bir yere (eve) denilir.

"Hanımına: yanında bir şey var mı dedi... Onları bir şeyle oyala." Bu da küçük çocukların yemek yeme ihtiyaçlarının olmadığı ve ancak onlara zarar verecek bir açlık olmaksızın çocukların alışageldikleri adeti üzere canlarının sadece yemeği çekmekten ibaret şeklinde anlaşılır. Çünkü onlar yemek yemeyecek olurlarsa kendilerine zarar verecek kadar ihtiyaç içinde bulunsalardı onlara yemek yedirmek vacip olurdu. Onlara yemek yedirmek de başkasını misafir etmeye öncelenirdi.

Şanı yüce Allah ve onun Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu adamı ve kadını övmüş oldu. Bu da her ikisinin de bir farzı terketmediklerine ama iyilik yapıp güzel bir davranış sergilediklerine delildir. Çünkü kendisi ve hanımı kendi rızaları ile ihtiyaç içinde olup darlık içinde bulunmalarına rağmen misafirlerini kendilerine tercih ettiler. Bu sebeple yüce Allah onları övdü ve her ikisi hakkında: *"Kendileri darlık ve ihtiyaç içinde olsalar dahi başkalarını kendilerine tercih ederler"* (Haşr, 9) buyruğunu indirdi. İşte buradan da başkasını tercih etmenin fazileti ve teşvik edildiği anlaşılmaktadır. İlim adamları yemek ve benzeri dünyevi işler ile nefsin payları hususunda başkalarını kendisine tercih etmenin faziletini icma ile kabul etmişlerdir. Allah'a yakınlaştırıcı

amellere gelince, efdal olan bu hususta başkalarını kendisine tercih etmektir. Çünkü bu gibi amellerde hak şanı yüce Allah'a aittir. Allah en iyi bilendir.

"Allah misafirinize bu gece yaptıklarınızı beğendi." Kadı Iyaz dedi ki: Şanı yüce Allah'ın beğenmesinden maksat onun bu işten razı olmasıdır. Bununla Allah'ın meleklerinin bu yapılanı beğendiğinin ve onları şereflendirmek için şanı yüce Allah'ın beğenmeyi kendisine izafe etmiş olma ihtimali de vardır.

٥٣٣٠-١٧٤/٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنِ الْمِقْدَادِ قَالَ أَقْبَلْتُ أَنَا وَصَاحِبَانِ لِي وَقَدْ ذَهَبَتْ أَسْمَاعُنَا وَأَبْصَارُنَا مِنَ الْجَهْدِ فَجَعَلْنَا نَعْرِضُ أَنْفُسَنَا عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَيْسَ أَحَدٌ مِنْهُمْ يَقْبَلُنَا فَأَتَيْنَا النَّبِيَّ ﷺ فَانْطَلَقَ بِنَا إِلَى أَهْلِهِ فَإِذَا ثَلَاثَةُ أَعْنُزٍ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ احْتَلِبُوا هَذَا اللَّبَنَ بَيْنَنَا قَالَ فَكُنَّا نَحْتَلِبُ فَيَشْرَبُ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنَّا نَصِيبَهُ وَنَرْفَعُ لِلنَّبِيِّ ﷺ نَصِيبَهُ قَالَ فَيَجِيءُ مِنَ اللَّيْلِ فَيُسَلِّمُ تَسْلِيمًا لَا يُوقِظُ نَائِمًا وَيُسْمِعُ الْيَقْظَانَ قَالَ ثُمَّ يَأْتِي الْمَسْجِدَ فَيُصَلِّي ثُمَّ يَأْتِي شَرَابَهُ فَيَشْرَبُ فَأَتَانِي الشَّيْطَانُ ذَاتَ لَيْلَةٍ وَقَدْ شَرِبْتُ نَصِيبِي فَقَالَ مُحَمَّدٌ يَأْتِي الْأَنْصَارَ فَيُتْحِفُونَهُ وَيُصِيبُ عِنْدَهُمْ مَا بِهِ حَاجَةٌ إِلَى هَذِهِ الْجُرْعَةِ فَأَتَيْتُهَا فَشَرِبْتُهَا فَلَمَّا أَنْ وَغَلَتْ فِي بَطْنِي وَعَلِمْتُ أَنَّهُ لَيْسَ إِلَيْهَا سَبِيلٌ قَالَ نَدَّمَنِي الشَّيْطَانُ فَقَالَ وَيْحَكَ مَا صَنَعْتَ أَشَرِبْتَ شَرَابَ مُحَمَّدٍ فَيَجِيءُ فَلَا يَجِدُهُ فَيَدْعُو عَلَيْكَ فَتَهْلِكُ فَتَذْهَبُ دُنْيَاكَ وَآخِرَتُكَ وَعَلَيَّ شَمْلَةٌ إِذَا وَضَعْتُهَا عَلَى قَدَمَيَّ خَرَجَ رَأْسِي وَإِذَا وَضَعْتُهَا عَلَى رَأْسِي خَرَجَ قَدَمَايَ وَجَعَلَ لَا يَجِيئُنِي النَّوْمُ وَأَمَّا صَاحِبَايَ فَنَامَا وَلَمْ يَصْنَعَا مَا صَنَعْتُ قَالَ فَجَاءَ النَّبِيُّ ﷺ فَسَلَّمَ كَمَا كَانَ يُسَلِّمُ ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ فَصَلَّى ثُمَّ أَتَى شَرَابَهُ فَكَشَفَ عَنْهُ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ شَيْئًا فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقُلْتُ الْآنَ يَدْعُو عَلَيَّ فَأَهْلِكُ فَقَالَ اللَّهُمَّ أَطْعِمْ مَنْ أَطْعَمَنِي وَأَسْقِ مَنْ أَسْقَانِي قَالَ فَعَمَدْتُ إِلَى الشَّمْلَةِ فَشَدَدْتُهَا عَلَيَّ وَأَخَذْتُ الشَّفْرَةَ فَانْطَلَقْتُ إِلَى الْأَعْنُزِ أَيُّهَا أَسْمَنُ فَأَذْبَحُهَا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَإِذَا هِيَ حَافِلَةٌ وَإِذَا هُنَّ حُفَّلٌ كُلُّهُنَّ فَعَمَدْتُ إِلَى إِنَاءٍ لِآلِ مُحَمَّدٍ ﷺ مَا كَانُوا يَطْمَعُونَ أَنْ يَحْتَلِبُوا فِيهِ قَالَ فَحَلَبْتُ فِيهِ حَتَّى عَلَتْهُ رَغْوَةٌ فَجِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ أَشَرِبْتُمْ شَرَابَكُمُ اللَّيْلَةَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ

اللَّهِ اشْرَبْ فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَنِي فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اشْرَبْ فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَنِي فَلَمَّا عَرَفْتُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَدْ رَوِيَ وَأَصَبْتُ دَعْوَتَهُ ضَحِكْتُ حَتَّى أُلْقِيتُ إِلَى الْأَرْضِ قَالَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِحْدَى سَوْآتِكَ يَا مِقْدَادُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَانَ مِنْ أَمْرِي كَذَا وَكَذَا وَفَعَلْتُ كَذَا فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ مَا هَذِهِ إِلَّا رَحْمَةٌ مِنْ اللَّهِ أَفَلَا كُنْتَ آذَنْتَنِي فَنُوقِظَ صَاحِبَيْنَا فَيُصِيبَانِ مِنْهَا قَالَ فَقُلْتُ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أُبَالِي إِذَا أَصَبْتَهَا وَأَصَبْتُهَا مَعَكَ مَنْ أَصَابَهَا مِنْ النَّاسِ

5330-174/4- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Şebabe b. Sevvar tahdis etti, bize Süleyman b. el-Muğîre, Sabit'den tahdis etti, o Abdurrahman b. Ebu Leylâ'dan, o el-Mikdad'dan şöyle dediğini rivayet etti: İki arkadaşım ile birlikte aşırı sıkıntıdan (açlıktan) kulaklarımızın duymadığı, gözlerimizin görmediği bir halde geldik. Kendimizi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabına arz etmeye koyulduk[301] fakat onlardan kimse bizi (misafir etmeyi) kabul etmedi. Bunun üzerine biz de Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gittik. O da bizi alıp zevcelerinin yanına gitti. Orada üç dişi keçi gördük. Bunun üzerine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bunların sütünü sağıp aranızda paylaştırın"* buyurdu. Bunun üzerine biz de sütü sağıyorduk. Herbirimiz de kendi payını içiyor, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e de payını ayırıyorduk. O da geceleyin gelip uyuyan bir kimseyi uyandırmayacak, uyanık olana da işittirecek şekilde bir selam veriyordu. Sonra mescide gidip namaz kılıyor, sonra gelip sütünü içiyordu. Bir gece payımı içmiş olduğum halde şeytan bana gelerek: Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ensar'a gidiyor, onlar Ona ikramda bulunuyor, O da onlardan bir şeyler elde ediyor, dolayısıyla Onun bu yudum süte ihtiyacı bulunmuyor de(diyerek vesvese ver)di. Bunun üzerine ben de gidip Onun payını alıp içtim. Onun payı karnıma girer girmez ve artık onu çıkarmanın bir yolu olmadığını da anlayınca bu sefer şeytan bana pişmanlık verdi ve: Yazıklar olsun sana sen ne yaptın. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in payını mı içtin. O şimdi gelecek, onu bulamayacak, sana beddua edecek, sen helak olacaksın. Sonra da dünyanı da ahiretini de kaybetmiş olacaksın dedi. Üzerimde de bir örtüm vardı. Ayaklarımın üstüne onu koyarsam başım dışarıda kalır, onu başımın üstüne koyarsam ayaklarım dışarıda kalırdı. Uykum da kaçtı. Diğer iki arkadaşım ise uyudular ama onlar benim yaptığımı yapmadılar. Derken Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldi, daha önce selam verdiği şekilde selam verdi. Sonra mescide gidip namaz kıldı. Sonra içeceği sütünün yanına geldi. Üzerini açtı ama kapta

301 Bize yemek ikram etmeleri için kendilerinden rica ettik, anlamında (Çeviren)

bir şey bulamayınca başını semaya kaldırdı. Ben: Şimdi bana beddua edecek ve ben helak olacağım dedim. Ama O: *"Allah'ım, bana yedireni sen de yedir. Bana içecek bir şeyler verene sen de içir"* buyurdu.

Mikdad dedi ki: Ben de örtümü alıp onu üzerime bağladım, bıçağı alıp keçilerin yanına gittim. Hangisi daha semiz ise onu Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kesecektim. Bir de ne göreyim, kesmek istediğimin memeleri sütle dolu. Hatta hepsinin memeleri sütle dolu idi. Bunun üzerine Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in aile halkına ait -içine süt sağmak istemedikleri- bir kap buldum. İçine süt sağdım. Hatta sütün üzerine köpük yükseldi. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldim. O: *"Bu gece sütünüzü içtiniz mi"* buyurdu. Ben (evet)[302] iç ey Allah'ın Rasulü! dedim. O da içtikten sonra bana uzattı. Ben: Ey Allah'ın Rasulü! iç dedim. O da içtikten sonra bana uzattı. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kandığını ve duasını aldığımı anlayınca yere düşecek kadar gülmeye başladım. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunun üzerine: *"Bu yaramazlıklarından biri mi yoksa ey Mikdad"* buyurdu. Ben de: Ey Allah'ın Rasulü! Başımdan şunlar şunlar geçti ve şunu şunu yaptım dedim. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Bu ancak Allah'tan bir rahmettir. Bana izin verseydin ya. İki arkadaşımızı da uyandırırdık, onlar da bundan içerlerdi"* buyurdu. Ben de: Seni hak ile gönderene yemin ederim ki artık ben seninle birlikte ondan içtikten sonra artık insanlardan ondan kimin içtiklerine asla aldırmam dedim.[303]

٥٣٣١-.../٥- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

5331-.../5- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize en-Nadr b. Şumeyl haber verdi, bize Süleyman b. el-Muğîre bu isnad ile tahdis etti.[304]

Şerh

"İki arkadaşım ile birlikte aşırı açlıktan kulaklarımız gözlerimiz göremez vaziyette gittik..." Buradaki "cehd" açlık ve meşakkat demektir. Babın baş tarafında geçmişti.

"Kimse bizi kabul etmedi." Bu da kendilerini misafir etmelerini istedikleri kimselerin yanlarında başkalarını gözetecek bir şeyleri bulunmayan elleri dar kimseler oldukları şeklinde anlaşılmalıdır.

---

302 Yazma nüshadan eklenmiştir.

303 Tirmizi, 2719 -muhtasar olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 11546

304 5330 numaralı hadisin kaynakları

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) geceleyin gelir... selam verirdi." Bu ifadeler uyuyan ya da onların durumunda olan kimselerin bulunduğu bir yerde onları uyandırmayacak şekilde selam vermek ve verilecek bu selamın yüksek ile alçak sesle verilmeyip ortalama bir şekilde uyuyanlara işittirecek ve başkalarını da rahatsız etmeyecek bir şekilde selam vermesi gerektiğini göstermektedir.

"Onun şu bir yuduma ihtiyacı yok." Cur'a (yudum) cim harfi ötreli ve fethalı (cer'a) diye de söylenir. Bu iki söyleyişi İbnu's-Sikkit ve başkaları da nakletmiştir. İçilecek bir şeyden alınacak bir yuduma denilir. Bunun fiili cim harfi fethalı re harfi kesreli olarak "ceria"dır.

"Karnıma girince" karnıma girip içinde yerleşince

Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) dua edip: *Allah'ım, bana yedirene sen de yedir. Bana içirene sen de içir buyurdu."* Bundan iyilik yapana hizmet edene ve iyilik yapacak kimseye dua edileceği hükmü anlaşılmaktadır. Ayrıca Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ne kadar hâlim, güzel ahlak ve oldukça beğenilen güzel davranış ve tutumlara, kerim bir nefse sahip olduğuna, ne kadar sabırlı ve haklarını görmezlikten geldiğine delil vardır. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sütten kendisine düşen payı hiç sormadı.

Keçiler hakkında "bir de ne göreyim, hepsinin memeleri sütle dolmuş." İşte bu nübuvvetin mucizelerinden ve Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bereketindendir.

"O kabın içine süt sağdım, hatta üzerine köpük dahi çıktı." Buradaki rağve sütün üzerine çıkan köpük demektir. Re harfi fethalı, ötreli (ruhuve) ve kesreli (riğve) olmak üzere üç meşhur söyleyişi vardır. "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in süte kandığını ve onun duasını aldığımı anladığım zaman yere düşünceye kadar güldüm. *Bu yaramazlıklarından biri mi ey Mikdad* buyurdu." Bu şu demektir: Önceleri Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in payını içip onu rahatsız edecek bir davranış yaptığından ötürü kendisine beddua edeceğinden korktuğu için aşırı derecede üzüntülü idi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in süte kanıp onun duasının kabul edildiğini öğrenince Mikdad sevindi ve aşırı güldüğünden ötürü yere düşecek kadar güldü. Buna sebep ise kederinin büsbütün gidip sevince dönüşmesi idi. Bu da Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sütünü içmesi ve kendisine yedirip içirene yaptığı duasının kabul edilmesi ve bütün bunların da Mikdad'ın yaptıkları sebebi ile ortaya çıkması, böylelikle bu mucizenin ortaya çıkması ve kendisi önce çirkin bir iş yapmışken sonradan güzel bir iş yapmasına hayret etmesi idi. Bundan dolayı Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bu yaramazlıklarından biri mi ey Mikdad"* buyurmuştur. Yani

sen kötü bir iş yaptın ama o nedir deyince ona ne yaptığını haber verdi. Bunun üzerine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de kendisine: *Bu ancak yüce Allah'tan bir rahmettir* dedi. Yani o sütü olmadık bir zamanda ve adetine aykırı bir vakitte var etmesi onun bir rahmetidir. Bununla birlikte her şey, yüce Allah'ın lütuf ve rahmeti ile olur.

٥٣٣٢-١٧٥/٦- وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ الْعَنْبَرِيُّ وَحَامِدُ بْنُ عُمَرَ الْبَكْرَاوِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى جَمِيعًا عَنْ الْمُعْتَمِرِ بْنِ سُلَيْمَانَ وَاللَّفْظُ لِابْنِ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ أَبِي عُثْمَانَ وَحَدَّثَ أَيْضًا عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثَلَاثِينَ وَمِائَةً فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ هَلْ مَعَ أَحَدٍ مِنْكُمْ طَعَامٌ فَإِذَا مَعَ رَجُلٍ صَاعٌ مِنْ طَعَامٍ أَوْ نَحْوُهُ فَعُجِنَ ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ مُشْرِكٌ مُشْعَانٌّ طَوِيلٌ بِغَنَمٍ يَسُوقُهَا فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَبَيْعٌ أَمْ عَطِيَّةٌ أَوْ قَالَ أَمْ هِبَةٌ فَقَالَ لَا بَلْ بَيْعٌ فَاشْتَرَى مِنْهُ شَاةً فَصُنِعَتْ وَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِسَوَادِ الْبَطْنِ أَنْ يُشْوَى قَالَ وَايْمُ اللهِ مَا مِنْ الثَّلَاثِينَ وَمِائَةٍ إِلَّا حَزَّ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ حُزَّةً حُزَّةً مِنْ سَوَادِ بَطْنِهَا إِنْ كَانَ شَاهِدًا أَعْطَاهُ وَإِنْ كَانَ غَائِبًا خَبَأَ لَهُ قَالَ وَجَعَلَ قَصْعَتَيْنِ فَأَكَلْنَا مِنْهُمَا أَجْمَعُونَ وَشَبِعْنَا وَفَضَلَ فِي الْقَصْعَتَيْنِ فَحَمَلْتُهُ عَلَى الْبَعِيرِ أَوْ كَمَا قَالَ

5332-175/6- Bize Ubeydullah b. Muâz el-Anberî, Hamid b. Ömer el-Bekrâvî ve Muhammed b. Abdulala birlikte el-Mu'temir b. Süleyman'dan -lafız İbn Muâz'a ait olmak üzere- tahdis etti. Bize el-Mu'temir tahdis etti, bize babam Ebu Osman'dan tahdis etti. Yine Abdurrahman b. Ebu Bekir'den de şöyle dediğini tahdis etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte yüz otuz kişi idik. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Aranızda yanında yemek bulunanınız var mı"* buyurdu. Bir adamın yanında bir sa' (ölçek) Zâhire ya da ona yakın bir şey vardı. Bu hamur olarak yoğuruldu. Sonra müşrik, saçı darmadağın, uzun boylu birisi önüne kattığı birkaç koyun ile geldi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bunlar satılık mı yoksa bir atiyye mi -yahut yoksa bağış mı-"* buyurdu. Adam: Hayır, satılıktır dedi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ondan bir koyun satın aldı. Koyun pişirildi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in verdiği emir ile koyunun karaciğeri közlendi. (Abdurrahman) dedi ki: Allah'a yemin ederim ki Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in o koyunun karaciğerinden bir parça vermediği o yüz otuz kişiden hiç kimse kalmadı. Eğer orada hazır ise ona verdi eğer değilse ona (payını) sakladı.

(Abdurrahman) dedi ki: Yemeği iki kaba koydu. Hep birlikte o iki kaptan yedik ve doyduk. İki kapta da bir miktar arttı. Ben de onu deveye yükledim -ya da onun dediği gibidir-.[305]

Şerh

"Müşrik, saçı başı birbirine karışmış bir adam geldi." Buradaki "müş'an" mim harfi ötreli, şin sakin olup sonundaki nun harfi şeddelidir. Saçı kabarık ve dağınık kimse demektir.

"Allah'a yemin ederim ki Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in o koyunun karaciğerinden yüz otuz kişiden pay ayırmadığı hiç kimse kalmadı..." Hı harfi ötreli olmak üzere "huzze: et ve benzeri şeylerden bir parça" demektir.

Bu hadis-i şerifte Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in apaçık iki mucizesi vardır. Birincisi bu kadar kişiye yetecek kadar bu karaciğerin çoğaltılması, ikincisi ise bir ölçek Zâhire ile koyun etinin hepsini doyuracak kadar ve ondan kimsenin ona ihtiyacı bulunmadığından ötürü artanı deveye yükleyip götürecek kadar çoğaltılmasıdır.

Hadisten karşı karşıya kaldıkları hallerde arkadaşların ikram ve benzeri hususlarda birbirlerini kollayıp gözetecekleri ve aralarından birisi mevcut değilse payının ayrılıp saklanacağı hükmü anlaşılmaktadır.

٥٣٣٣-١٧٦/٧- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ الْعَنْبَرِيُّ وَحَامِدُ بْنُ عُمَرَ الْبَكْرَاوِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْقَيْسِيُّ كُلُّهُمْ عَنْ الْمُعْتَمِرِ وَاللَّفْظُ لِابْنِ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ قَالَ أَبِي حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ أَنَّهُ حَدَّثَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ أَنَّ أَصْحَابَ الصُّفَّةِ كَانُوا نَاسًا فُقَرَاءَ وَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ مَرَّةً مَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامُ اثْنَيْنِ فَلْيَذْهَبْ بِثَلَاثَةٍ وَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامُ أَرْبَعَةٍ فَلْيَذْهَبْ بِخَامِسٍ بِسَادِسٍ أَوْ كَمَا قَالَ وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ جَاءَ بِثَلَاثَةٍ وَانْطَلَقَ نَبِيُّ اللهِ ﷺ بِعَشَرَةٍ وَأَبُو بَكْرٍ بِثَلَاثَةٍ قَالَ فَهُوَ وَأَنَا وَأَبِي وَأُمِّي وَلَا أَدْرِي هَلْ قَالَ وَامْرَأَتِي وَخَادِمٌ بَيْنَ بَيْتِنَا وَبَيْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ تَعَشَّى عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ لَبِثَ حَتَّى صُلِّيَتْ الْعِشَاءُ ثُمَّ رَجَعَ فَلَبِثَ حَتَّى نَعَسَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَجَاءَ بَعْدَمَا مَضَى مِنْ اللَّيْلِ مَا شَاءَ اللهُ قَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ مَا حَبَسَكَ عَنْ أَضْيَافِكَ أَوْ قَالَتْ ضَيْفِكَ قَالَ أَوَ مَا عَشَّيْتِهِمْ قَالَتْ أَبَوْا حَتَّى تَجِيءَ

---

305 Buhari, 2216, 2618; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9689

قَدْ عَرَضُوا عَلَيْهِمْ فَغَلَبُوهُمْ قَالَ فَذَهَبْتُ أَنَا فَاخْتَبَأْتُ وَقَالَ يَا غُنْثَرُ فَجَدَّعَ وَسَبَّ وَقَالَ كُلُوا لَا هَنِيئًا وَقَالَ وَاللَّهِ لَا أَطْعَمُهُ أَبَدًا قَالَ فَايْمُ اللَّهِ مَا كُنَّا نَأْخُذُ مِنْ لُقْمَةٍ إِلَّا رَبَا مِنْ أَسْفَلِهَا أَكْثَرَ مِنْهَا قَالَ حَتَّى شَبِعْنَا وَصَارَتْ أَكْثَرَ مِمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا أَبُو بَكْرٍ فَإِذَا هِيَ كَمَا هِيَ أَوْ أَكْثَرُ قَالَ لِامْرَأَتِهِ يَا أُخْتَ بَنِي فِرَاسٍ مَا هَذَا قَالَتْ لَا وَقُرَّةِ عَيْنِي لَهِيَ الْآنَ أَكْثَرُ مِنْهَا قَبْلَ ذَلِكَ بِثَلَاثِ مِرَارٍ قَالَ فَأَكَلَ مِنْهَا أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ يَعْنِي يَمِينَهُ ثُمَّ أَكَلَ مِنْهَا لُقْمَةً ثُمَّ حَمَلَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَصْبَحَتْ عِنْدَهُ قَالَ وَكَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمٍ عَقْدٌ فَمَضَى الْأَجَلُ فَعَرَّفْنَا اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا مَعَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ أُنَاسٌ اللَّهُ أَعْلَمُ كَمْ مَعَ كُلِّ رَجُلٍ إِلَّا أَنَّهُ بَعَثَ مَعَهُمْ فَأَكَلُوا مِنْهَا أَجْمَعُونَ أَوْ كَمَا قَالَ

5333-176/7- Bize Ubeydullah b. Muâz el-Anberî, Hamit b. Ömer el-Bekrâvî ve Muhammed b. Abdulala el-Kaysi -lafız İbn Muâz'a ait olmak üzere- hepsi Mu'temir'den tahdis etti. Bize el-Mu'temir b. Süleyman tahdis edip dedi ki: Babam dedi ki: Bize Ebu Osman'ın tahdis ettiğine göre Abdurrahman b. Ebu Bekir de kendisine şunu tahdis etmiştir: Suffa ashabı fakir kimselerdi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bir seferinde: *"Yanında iki kişilik yemek bulunan kimse üç kişi alıp gitsin. Yanında dört kişiye yetecek yemek bulunan kimse de beşincisini ve altıncısını alıp gitsin"* buyurdu ya da buyurduğu gibi- Ebu Bekir de üç kişi getirmişti. Allah'ın nebisi (sallallâhu aleyhi ve sellem) on kişi, Ebu Bekir ise üç kişi götürmüştü. (Ravi) dedi ki: Şöyle ki: Ben, babam ve annem -zevcem deyip demediğini bilmiyorum- bir de bizim evimize ve Ebu Bekir'in evine birlikte hizmet eden bir hizmetçi de vardı. Ebu Bekr ise Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında akşam yemeğini yedi sonra da bir süre orada kaldı. Nihayet yatsı namazı kılındı. Sonra döndü ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) uyuklayıncaya kadar orada kaldı. Gecenin Allah'ın dilediği kadar bir süresi geçtikten sonra geldi. Hanımı ona: Seni misafirlerinin -ya da misafirin dedi- yanına gelmekten ne alıkoydu dedi. Ebu Bekir: Onlara akşam yemeğini yedirmedin mi yoksa dedi. Hanımı: Sen gelmeden yemek istemediler. Onlara yemelerini söyledilerse de onlar onların istediklerini yerine getirmediler. (Abdurrahman) dedi ki: Ben de gidip saklandım. Ebu Bekir: Adi herif dedi ve beddua etti, ağır sözler söyledi. Sonra da haydi yeyin afiyet olmayasıca dedi. Ayrıca: Allah'a yemin ederim ki ebediyyen bunu yemeyeceğim dedi.

(Abdurrahman) dedi ki: Allah'a yemin ediyorum ki biz bir lokma aldık mı mutlaka onun altından ondan fazlası artıp çoğalıyordu. Nihayet doyduk ve bundan önceki halinden daha da çoğaldı. Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ona bakınca onun olduğu gibi hatta daha fazla olduğunu gördü. Hanımına: Ey Firasoğullarının kızı. Bu ne dedi. O hayır gözümün nuru. Yemin ederim ki o bundan öncekinden üç kat daha fazladır dedi.

(Abdurrahman) dedi ki: Bunun üzerine Ebu Bekir ondan yedi ve -yeminini kast ederek- ancak o şeytandandı deyip sonra da ondan bir lokma yedi. Sonra o yemeği alıp Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürdü. Yemek sabaha kadar yanında kaldı.

(Abdurrahman) dedi ki: Bizlerle bir topluluk arasında bir akit vardı. Akdin süresi bitince biz de oniki adamı arif (komutan) yaptık. Oniki adam ayırdık ve onların her birisi ile birlikte bir grup kişi koyduk. Her bir adam ile birlikte kaç kişinin bulunduğunu ancak Allah bilir. Şu kadar var ki o, o yemeği onlarla birlikte (öbürlerine) gönderdi ve hepsi de ondan yediler -yahut dediği gibidir-.[306]

Şerh

"Yanında iki kişilik yemek bulunan bir kimse üç kişi alıp gitsin. Yanında dört kişilik yemek bulunan kimse beşincisini ve altıncısını alıp gitsin." Sahih-i Müslim'in bütün nüshalarında *"üç kişi alıp gitsin"* şeklindedir. Ama Sahih-i Buhari'de bu *"üçüncüsünü alıp gitsin"* diye kaydedilmiştir. Kadı Iyaz dedi ki: Buhari'nin zikrettiği bu şekil doğru olan şekildir. Çünkü hadisin geri kalan kısmının anlatımına uygun olan budur.

Derim ki: Müslim'deki rivayetin de açıklanabilir bir tarafı vardır. O da Buhari'ye uygun bir şekilde yorumlanması ve sayıyı üçe tamamlayacak kişiyi alsın yahut üçe tamamlasın anlamına gelir. Nitekim yüce Allah: *"Ve onun gıdalarını da dört günde taktir buyurdu"* (Fussilet, 10) buyruğunda da böyledir. Yani dördüncü günün tamamında bunu yaptı demektir. Cenazeler Kitabı'nda bunun açıklaması geçmiş ve benzerleri de zikredilmişti.

Bu hadis-i şerifte, başkasını kendisine tercih etmenin ve başkasını kollayıp gözetmenin faziletine dikkat çekilmekte ve çok sayıda misafir geldiği taktirde cemaatin onları kendi aralarında dağıtıp paylaştırmaları, onların her birisinin de kaldırabileceği kadarı ile misafir götürmesi gerektiği, kavmin büyüğünün ise ashabına böyle yapmalarını emredip kendisinin de mümkün olan kadarını alıp ağırlaması gerektiği anlaşılmaktadır.

306 Buhari, 602, 2581, 6140, 6141; Ebu Davud, 3270, 3271; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9688

"Ebu Bekir de üç kişi getirdi. Allah'ın Nebisi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise on kişi götürdü." Bu ifadeler Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in işlerin en faziletli olanı yaptığına, cömertlik ve eli açıklıkta herkesten önde olduğuna dair açık bir ifadedir. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in aile fertleri de o gece götürdüğü misafir sayısına yakındı. Böylelikle yemeğinin yarısını ya da onun yakınını paylaşmış oldu. Ebu Bekir (radıyallâhu anh) da yemeğinin üçte birini ya da daha fazlasını paylaşmış oldu. Diğerleri de bundan daha azını paylaştılar. Allah en iyi bilendir.

"Ebu Bekir, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında akşam yemeğini yedi... Nihayet Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) uyuklayınca geldi." Nease: Uyukladı ayn harfi fethalıdır. Buradan, yanında misafiri bulunan bir kimsenin eğer onların işlerini görecek ve onun yerini tutacak birisi varsa kendi işlerini görmek ve maslahatlarını yoluna koymak için gitmesinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim burada Ebu Bekir'in yerini tutacak oğlu Abdurrahman (radıyallâhu anh) vardı. Yine buradan Ebu Bekir (radıyallâhu anh) Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i ne kadar sevdiği, her şeyi bırakıp Ona bağlandığı, gecesi ile gündüzü ile kendi hanımına, çocuklarına, misafirlerine ve başkalarına Onu tercih ettiği de anlaşılmaktadır.

"Misafirlerin Ebu Bekr (radıyallâhu anh) gelinceye kadar yemek yememeleri"ne gelince, onlar bunu kendi kanaatlerine göre Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'a karşı bir edep, ona bir şefkat ve merhamet olmak üzere yapmışlardı. Çünkü onlar, Ebu Bekir (radıyallâhu anh)'a kendi yemeklerinden ona bir şey artmaması ihtimalini düşünmüşlerdi. İlim adamları der ki: Misafir için doğru olan misafir ağırlayanın yemeği erken takdim etmesi, çoğaltması ve buna benzer diğer hususları yapması karşısında direnmemeleri gerekir. Ancak onun misafirinden haya ettiği için kendisine zor gelecek şeyleri zorlanarak yapmaya kalkıştığını bilmesi hali müstesnâdır. O vakit yumuşak bir şekilde onun böyle bir şey yapmasına engel olmaya çalışır. Bu hususta şüphe ve tereddüt edecek olursa ona itiraz etmez ve yapılan ikramı reddetmeye kalkışmaz. Çünkü misafir ağırlayanın bir mazereti yahut da açıklamasına imkan bulunmayan bir maksadı bulunabilir. Misafirlerin de ona muhalif davranmaları sebebi ile meşakkat ile zorluk ile karşı karşıya kalabilir. Ebu Bekir (radıyallâhu anh)'ın bu olayında görüldüğü gibi.

Abdurrahman'ın "ben de gidip saklandım..." demesine gelince, saklanması babasının kendisine kızmasından ve ağır sözler söylemesinden korkması dolayısı ile idi. "Feceddea: ağır sözler söyledi" aslında burnun ve benzeri diğer organların kesilmesi için beddua etmek demektir. Sebbetmek ise sövmek, saymak anlamındadır.

"Yağunser: Adi herif" ise ağır ve çekilemeyen kimse demektir diye açıklamışlardır. Cahil kimse demek olduğu da söylenmiştir. Bu ise cahillik anlamındaki gayn harfi fethalı olarak "gasâre"den alınmıştır. Nun ise bunda Zâid olur. Bunun sefih (beyinsiz) anlamında olduğu da söylenmiştir. Mavi renkli bir sinek olduğu söylendiği gibi adi herif anlamında olduğu da söylenmiştir. Bu da adilik ve bayağılık demek olan "el-gusr"den alınmış olur. Kadı Iyaz bazı üstadlarından bu gayn harfi ve se harfi fethalı olarak "ğanser" diye okunacağını söylediğini nakletmektedir. Hattâbi ve bir grup ise bunu "anter" diye rivayet etmişler ve bu sinek demektir demişlerdir. Bunun mavi bir sinek türü olduğu ve böylelikle onu tahkir etmek için o sineğe benzettiği de söylenmiştir.

"Yeyin, afiyet olmayasıca" o bu sözleri kendisi geciktiği için akşam yemeğini yemediklerinden ötürü içine düştüğü darlık, sıkıntı ve öfkeden dolayı söylemişti. Bunun beddua olmayıp bir haber vermek anlamında olduğu yani siz vaktinde bunu afiyetle yemediniz demek olduğu da söylenmiştir.

"Allah'a yemin ederim ki ebediyyen onu yemeyeceğim." Diğer rivayette ise misafirler hakkında (5334) "Allah'a yemin olsun ki sen ondan yemediğin sürece biz de ondan yemeyeceğiz dediler. Sonra o da onlar da yedi" dedikleri kaydedilmektedir. Buradan da şu anlaşılmaktadır. Bir kimse bir hususa dair yemin eder de başkasının ondan hayırlı olduğunu görecek olursa o işi yapar ve yemininin keffaretini yerine getirir. Nitekim sahih hadisler de bunu böylece ifade etmiştir. Yine buradan, misafir ağırlayan kimsenin misafirlerine ikram hususunda kendisini meşakkate sokabileceği ve onun yeminini bozması ile misafirlerinin yeminlerini bozması birbirleri ile çatışacak olursa, kendi yeminini bozacağı da anlaşılmaktadır. Çünkü misafirlerinin onun üzerindeki hakkı daha üstündür. Bu birinci hadis muhtasardır. İkinci rivayet buna daha açıklık getirmekte hadisten hazf edilen kısmı da takdim ya da tehir olunmuş olan bölümlerini de açıkça ortaya koymaktadır.

"Biz bir lokma aldık mı mutlaka onun altından ondan fazlası ile artardı. Ondan hepsi doyuncaya kadar yediler..."

Buradaki: "Mutlaka onun altından fazlası ile artardı." Bu hadiste Ebu Bekir es-Sıddîk (radıyallâhu anh)'ın apaçık bir kerameti olduğu gibi evliyanın kerametinin sabit olduğu da gösterilmektedir. Bu da mutezileye aykırı olarak ehli sünnetin görüşüdür.

"Hayır gözümün nuru yemin olsun o şu anda öncekinden çoktur." Dil bilginleri der ki: "Gözümün nuru (kurratul ayn)" sevince ve insanın sevdiği ve kendisine uygun gelen hususları gördüğünü anlatmak için kullanılan bir

deyimdir. Denildiğine göre böyle söylenmesi kişinin arzusunun gerçekleşmesi dolayısı ile gözünün rahat ve huzur bulmasından dolayıdır. Artık gözünü başka bir şeye dikmez. Bu durumda ifade (kurratul ayn) karar bulmaktan/kılmaktan alınmış olur. Bunun kaf harfi ötreli olarak "el-kur" alındığı da söylenmiştir ki bu da serinlik demektir. Yani sevindiğinden ve onu rahatsız edecek bir şey olmadığından ötürü gözü serindir. Asmai ve başkaları dedi ki: Ekarallahu aynahu: Allah gözünü aydın etsin tabiri göz yaşını serinletsin demektir. Çünkü sevinç gözyaşı serindir. Üzüntü ve keder gözyaşı ise sıcaktır. Bundan dolayı bunun zıddı durumda: Eshanallahu aynahu: Allah gözünü ısıtsın, hararet versin denilir.

el-Metali sahibi dedi ki: ed-Davudi dedi ki: O gözünün aydınlığı tabiri ile Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i kastetmiş ve Ona yemin etmiştir. Buradaki "la: hayır" sözü de Zâiddir. Bunun meşhur benzerleri vardır. Nefi için kullanılmış olma ihtimali de vardır. Bu durumda onda hazfedilmiş ifade olur ve bu da şu demek olur: Benim: Gözümün nuru yemin olsun ki o öncekinden daha fazladır demekten başka söyleyecek bir sözüm yok anlamına gelir.

"Ey Firasoğullarının kızı!"[307]

Bu, Ebu Bekir (radıyallâhu anh)'ın hanımı Um Rûman'a bir hitabıdır. Yani Ey Firas oğullarından olan hanım demektir. Kadı Iyaz dedi ki: Firas İbn Gunn Mâlik b. Kinane'nin kendisidir. Um Rûman'ın nesebinin de Gun b. Mâlik'e ulaştığında görüş ayrılığı yoktur. Fakat onun gunma nisbetinin nasıl olduğu hususunda çokça ihtilaf edildiği gibi kendisinin Firas b. Gunoğullarından mı yoksa el-Haris b. Gunmunoğullarından mı olduğu hususunda ihtilaf edilmiştir. Bu hadis ise Firas b. Gunoğullarından olduğunun doğru olduğunu göstermektedir.

"Biz de on iki adamı arif (başkan) yaptık. Onların her biri ile birlikte bir çok kimse vardı." Nüshaların çoğunluğunda bu şekilde ayn ve şeddeli re harfi ile "fearrefne" şeklindedir. Yani arifler tayin ettik demektir. Pek çok nüshada da başta iki fe ile birlikte "feferrakna: biz de (onları) dağıttık" şeklindedir. Bu da o on iki adamdan her birini bir grup ile birlikte ayırdık demektir. Her ikisi de doğrudur. Burada Kadı Iyaz birincisinden başkasını zikretmemektedir.

Bu hadiste, ariflerin (Âmirlerin) askerlere ve benzeri gruplara dağıtılmasının caiz oluşuna delil vardır. Ebu Davud'un Süneni'nde "ariflik haktır (babı)" vardır. Çünkü bunda insanların maslahatı ve askerlerin ve benzeri toplulukların imamın arif edinmesi (görevlendirmesi) sureti ile daha kolay bir şekilde disiplin altına alınması mümkün olur.

307 Motamot tercümesi "Firasoğullarının kız kardeşi" demek ise de biz bu tercümeyi daha uygun bulduk (Çeviren).

Diğer hadisteki "arifler ateştedir" buyruğu ise görevlerinde kusurlu hareket eden ve yetkilerini caiz olmayan işler yaparak aşan kimseler hakkında yorumlanır. Onların çoğunda görüldüğü gibi.

"Biz de on iki adamı arif tayin ettik..."[308]

٥٣٣٤-١٧٧/٨- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا سَالِمُ بْنُ نُوحٍ الْعَطَّارُ عَنْ الْجُرَيْرِيِّ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ نَزَلَ عَلَيْنَا أَضْيَافٌ لَنَا قَالَ وَكَانَ أَبِي يَتَحَدَّثُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ اللَّيْلِ قَالَ فَانْطَلَقَ وَقَالَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ افْرُغْ مِنْ أَضْيَافِكَ قَالَ فَلَمَّا أَمْسَيْتُ جِئْنَا بِقِرَاهُمْ قَالَ فَأَبَوْا فَقَالُوا حَتَّى يَجِيءَ أَبُو مَنْزِلِنَا فَيَطْعَمَ مَعَنَا قَالَ فَقُلْتُ لَهُمْ إِنَّهُ رَجُلٌ حَدِيدٌ وَإِنَّكُمْ إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا خِفْتُ أَنْ يُصِيبَنِي مِنْهُ أَذًى قَالَ فَأَبَوْا فَلَمَّا جَاءَ لَمْ يَبْدَأْ بِشَيْءٍ أَوَّلَ مِنْهُمْ فَقَالَ أَفَرَغْتُمْ مِنْ أَضْيَافِكُمْ قَالَ قَالُوا لَا وَاللَّهِ مَا فَرَغْنَا قَالَ أَلَمْ آمُرْ عَبْدَ الرَّحْمَنِ قَالَ وَتَنَحَّيْتُ عَنْهُ فَقَالَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ قَالَ فَتَنَحَّيْتُ قَالَ فَقَالَ يَا غُنْثَرُ أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ إِنْ كُنْتَ تَسْمَعُ صَوْتِي إِلَّا جِئْتَ قَالَ فَجِئْتُ فَقُلْتُ وَاللَّهِ مَا لِي ذَنْبٌ هَؤُلَاءِ أَضْيَافُكَ فَسَلْهُمْ قَدْ أَتَيْتُهُمْ بِقِرَاهُمْ فَأَبَوْا أَنْ يَطْعَمُوا حَتَّى تَجِيءَ قَالَ فَقَالَ مَا لَكُمْ أَنْ لَا تَقْبَلُوا عَنَّا قِرَاكُمْ قَالَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ فَوَاللَّهِ لَا أَطْعَمُهُ اللَّيْلَةَ قَالَ فَقَالُوا فَوَاللَّهِ لَا نَطْعَمُهُ حَتَّى تَطْعَمَهُ قَالَ فَمَا رَأَيْتُ كَالشَّرِّ كَاللَّيْلَةِ قَطُّ وَيْلَكُمْ مَا لَكُمْ أَنْ لَا تَقْبَلُوا عَنَّا قِرَاكُمْ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَمَّا الْأُولَى فَمِنْ الشَّيْطَانِ هَلُمُّوا قِرَاكُمْ قَالَ فَجِيءَ بِالطَّعَامِ فَسَمَّى فَأَكَلَ وَأَكَلُوا قَالَ فَلَمَّا أَصْبَحَ غَدَا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَرُّوا وَحَنِثْتُ قَالَ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ بَلْ أَنْتَ أَبَرُّهُمْ وَأَخْيَرُهُمْ قَالَ وَلَمْ تَبْلُغْنِي كَفَّارَةٌ

5334-177/7- Bana Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Sâlim b. Nuh el-Attar el-Cureyri'den tahdis etti, o Ebu Osman'dan, o Abdurrahman b. Ebu Bekir'den şöyle dediğini rivayet etti: Bize misafirlerimiz geldi. Babam ise geceleyin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile konuşup sohbet ederdi. (Abdurrahman) dedi ki: Babam gitti ve: Ey Abdurrahman! Misafirlerinin işini

308 Burada "on iki" anlamındaki "isnâ aşere" lafzının çoğu nüshalarda nun'dan sonra elif ile, az sayıdaki nüshada ise son harfinin ye ile olduğunu ve her ikisinin de doğru olduğunu açıklayan dört satırlık bir paragraf gerek görülmediğinden tercüme edilmemiştir. (Çeviren)

gör dedi. Akşamı ettiğim zaman onlara ikramlarını takdim ettik. Ama onlar kabul etmeyerek evimizin babası gelip bizimle birlikte yemedikçe (yemeyiz) dediler. Ben onlara: O sert bir adamdır. Sizler eğer yemeyecek olursanız onun bana eziyet edeceğinden korkarım dedim. Ama onlar yemeyi kabul etmediler. Gelince de onlardan önce hiç bir şeyi sormayarak: Misafirlerinizin işini gördünüz mü dedi. Onlar: Hayır, Allah'a yemin olsun ki biz işimizi yapmadık dediler. Ebu Bekir: Abdurrahman'a emir vermemiş miydim dedi. (Abdurrahman): Ben de ondan uzaklaşarak kenara çekildim dedi. Ebu Bekir: Ey Abdurrahman dedi. Ben yine kenara çekildim. Ebu Bekir: Adi herif, sana ant veriyorum. Sesimi duyuyorsan mutlaka gelmelisin dedi. Ben de geldim ve: Allah'a yemin olsun ki benim günahım yok. İşte misafirlerin. Onlara sorabilirsin, ben onlara ikramlarını getirdim ama sen gelmeden yemeği kabul etmediler dedi. Bu sefer Ebu Bekir: Ne oluyor size? İkramımızı kabul buyurmaz mısınız dedi. Sonra Ebu Bekir (radıyallâhu anh): Allah'a yemin olsun ki bu gece ben bundan yemeyeceğim dedi. Onlar da: Allah'a yemin olsun ki sen ondan yemedikçe biz de onun tadına bakmayacağız dediler. Ebu Bekir: Bu gecedeki bu şer gibisini asla görmedim. Ne oluyor size, neden bizim ikramımızı kabul etmiyorsunuz dedi.

(Abdurrahman) dedi ki: Sonra Ebu Bekir: Birincisi şeytandan idi, haydi ikramınızı getirin dedi. Yemek getirildi. Besmele çekip yedi, onlar da yediler. Sabah olunca Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna gitti ve: Ey Allah'ın Rasulü! Onlar yeminlerinin gereğini yerine getirdiler ben ise yeminimi bozdum dedi ve ona olanları haber verdi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Aksine onların arasında yemininin gereğini en çok yerine getiren ve onların en hayırlıları olan sensin"* buyurdu.

(Ravi) dedi ki: Keffarette bulunup bulunmadığına dair bana bir bilgi ulaşmadı dedi.[309]

Şerh

"Misafirlerinin işini gör" yani onlara akşam yemeklerini ikram et ve onların haklarını yerine getir.

"Onlara ikramlarını getirdik." Kira (ikram) misafire hazırlanan yiyecek ve içeceklere denilir.

"Evimizin babası" ev sahibi demektir.

"O sert bir adamdır" o güçlü ve sarabetli birisidir. Saygı gösterilmesi gereken hususların çiğnenmemesi ve misafirine karşı kusurlu davranılması ve benzeri hususlar dolayısı ile kızar demektir.

309 5333 numaralı hadisin kaynakları

"Ne oluyor size? İkramımızı kabul buyurmaz mısınız?" Kadı Iyaz dedi ki: "ela: maz mısınız" lam harfi şeddesiz olup bu da teşvik etmek ve söze başlamak için kullanılır. Cumhur bunu bu şekilde rivayet etmiştir. Bazıları ise lam harfini şeddeli olarak rivayet etmişlerdir. O da: Neden ikramımızı kabul etmiyorsunuz demek olur. Yani bundan sizi alıkoyan ve onu yememeye iten nedir demektir.

"Birincisi şeytandandır." Bununla yeminini kastediyor. Kadı Iyaz dedi ki: Şöyle de açıklanmıştır: Yani birinci lokma şeytanı uzaklaştırmak, burnunu yere sürtmek ve yemin etmeye tahrik hususundaki maksadına muhalefet etmek içindir. Çünkü böylelikle kendisi ile misafirleri arasında bir soğukluk meydana getirmek istiyordu. Ebu Bekir (radıyallâhu anh) daha hayırlı bir yol olan yeminini bozmak sureti ile onu hakir düşürdü.

"Ebu Bekir dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Onlar yeminlerinin gereklerini yerine getirdiler bense bozdum..." Yani onlar yeminlerine bağlı kaldılar ben ise yeminime aykırı hareket ettim deyince Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: Hayır onlar arasında en berr olanları sensin" yani en itaatkarları sensin ve sen onlardan hayırlısın. Çünkü sen (böyle bi durumda) mendub ve teşvik edilmiş olan yeminini bozdun. Bu sebeple sen onlardan faziletlisin.

"Bana keffarette bulunduğuna dair bir bilgi ulaşmadı." Yani onun yeminini bozmadan önce keffarette bulunduğuna dair bilgi ulaşmadı. Keffarrette bulunmasının vacip olduğunda ise görüş ayrılığı yoktur. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Her kim bir hususa dair yemin edip de başkasının ondan hayırlı olduğunu görürse, hayırlı olanını yapsın ve yemininin kefaretini yerine getirsin" buyurmuştur. Bu da yüce Allah'ın: *"Ama Allah sizi yeminleri bağlamanız sebebi ile sorgular. Onun kefareti ... yemek yedirmektir..."* (Mâide, 89) buyruğunun geneli ile birlikte bu mesele hakkında açık bir nastır.

٣٣/١٦- بَاب فَضِيلَةِ الْمُوَاسَاةِ فِي الطَّعَامِ الْقَلِيلِ وَأَنَّ طَعَامَ الاِثْنَيْنِ يَكْفِي الثَّلاثَةَ وَنَحْوِ ذَلِكَ

33/16- YEMEĞİN AZ OLMASI HALİNDE BAŞKASINI GÖZETMENİN FAZİLETİ, İKİ KİŞİNİN YEMEĞİNİN ÜÇ KİŞİYE YETECEĞİ VE BUNA BENZER HUSUSLARA DAİR BİR BAB

٥٣٣٥-١٧٨/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ طَعَامُ الاِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلاثَةِ وَطَعَامُ الثَّلاثَةِ كَافِي الأَرْبَعَةِ

5335-178/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Ebu'z-Zinâd'dan rivayetini okudum. O Arec'den, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"İki kişinin yemeği üç kişiye yeter. Üç kişinin yemeği de dört kişiye yeter"* buyurdu.[310]

٥٣٣٦-١٧٩/٢- حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ ح وَحَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الِاثْنَيْنِ وَطَعَامُ الِاثْنَيْنِ يَكْفِي الْأَرْبَعَةَ وَطَعَامُ الْأَرْبَعَةِ يَكْفِي الثَّمَانِيَةَ وَفِي رِوَايَةِ إِسْحَقَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَمْ يَذْكُرْ سَمِعْتُ

5336-179/2- Bize İshak b. İbrahim tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde haber verdi. (H.) Bana Yahya b. Habib de tahdis etti, bize Ravh tahdis etti, bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledim: *"Bir kişinin yemeği iki kişiye yeter, iki kişinin yemeği dört kişiye yeter, dört kişinin yemeği sekiz kişiye yeter."* İshak'ın rivayeti ise "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (buyurdu) şeklinde olup o "dinledim" ibaresini zikretmedi.[311]

٥٣٣٧-.../٣- حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ ابْنِ جُرَيْجٍ

5337-.../3- Bize İbn Numeyr de tahdis etti... Cabir, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den İbn Cureyc'in hadisini aynen rivayet etti.[312]

٥٣٣٨-١٨٠/٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الِاثْنَيْنِ وَطَعَامُ الِاثْنَيْنِ يَكْفِي الْأَرْبَعَةَ

310 Buhari, 5392; Tirmizi, 1820; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13804
311 İbn Mace. 3254; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2828
312 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2749

5338-180/4- Bize Yahya b. Yahya, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb ile İshak b. İbrahim tahdis etti. Ebu Bekir ve Ebu Kureyb bize Ebu Muaviye, A'meş'den tahdis etti derken diğer ikisi haber verdi dedi. O Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"Bir kişinin yemeği iki kişiye yeter. İki kişinin yemeği de dört kişiye yeter"* buyurdu.[313]

٥٣٣٩-١٨١/٥- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَعُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَا حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ طَعَامُ الرَّجُلِ يَكْفِي رَجُلَيْنِ وَطَعَامُ رَجُلَيْنِ يَكْفِي أَرْبَعَةً وَطَعَامُ أَرْبَعَةٍ يَكْفِي ثَمَانِيَةً

5339-181/5- Bize Kuteybe b. Said ve Osman b. Ebu Şeybe de tahdis edip dedi ki: Bize Cerir, A'meş'den tahdis etti, o Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Bir adamın yemeği iki adama yeter. İki adamın yemeği dört kişiye yeter. Dört kişinin yemeği de sekiz kişiye yeter"* buyurduğunu rivayet etti.[314]

Şerh

(5335-5339 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5335): *"İki kişinin yemeği üç kişiye yeter, üç kişinin yemeği dört kişiye yeter"* buyurmaktadır. Cabir'in rivayetinde ise (5336) *"bir kişinin yemeği iki kişiye yeter, iki kişinin yemeği dört kişiye yeter, dört kişinin yemeği sekiz kişiye yeter"* buyurulmaktadır.

Bu hadiste, yemek ile başkalarını kollayıp gözetmek teşvik edilmekte, az olsa dahi ondan maksat olan yetişmesinin gerçekleşeceği ve yemek etrafında toplananların hepsini kapsayacak bir bereketin o yemeğe verileceği anlaşılmaktadır. Allah en iyi bilendir.

٣٤/١٧- بَاب الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مِعًى وَاحِدٍ وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ

34/17- MÜMİN BİR BAĞIRSAK İÇİNE YER, KAFİR YEDİ BAĞIRSAK İÇİNE YER BABI

٥٣٤٠-١٨٢/١- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَعُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ قَالُوا أَخْبَرَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ الْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ وَالْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مِعًى وَاحِدٍ

313 Tirmizi, 1820; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2301
314 5338 numaralı hadisin kaynakları

5340-182/1- Bize Zuheyr b. Harb, Muhammed b. el-Müsennâ ve Ubeydullah b. Said tahdis edip dedi ki: Bize Yahya -ki el-Kattan'dır- Ubeydullah'dan haber verdi. Bana Nâfi', İbn Ömer'den haber verdi, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Kafir yedi bağırsak içine yer, mümin de bir bağırsak içine yer"* buyurdu.[315]

٥٣٤١-.../٢- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ وَابْنُ نُمَيْرٍ قَالَا حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ قَالَ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ أَيُّوبَ كِلَاهُمَا عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ

5341-.../2- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Ebu Usâme ve İbn Numeyr tahdis edip dedi ki: Bize Ubeydullah tahdis etti. (H.) Bana Muhammed b. Râfi' ve Abd b. Humeyd, Abdurrezzak'dan şöyle dediğini tahdis etti: Bize Ma'mer, Eyyub'dan haber verdi, ikisi Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti.[316]

٥٣٤٢-١٨٣/٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَّادٍ الْبَاهِلِيُّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ وَاقِدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّهُ سَمِعَ نَافِعًا قَالَ رَأَى ابْنُ عُمَرَ مِسْكِينًا فَجَعَلَ يَضَعُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَيَضَعُ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ فَجَعَلَ يَأْكُلُ أَكْلًا كَثِيرًا قَالَ فَقَالَ لَا يُدْخَلَنَّ هَذَا عَلَيَّ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ الْكَافِرَ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ

5342-183/3- Bize Ebu Bekr b. Hallâd el-Bâhilî de tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Vâkid b. Muhammed b. Zeyd'den tahdis ettiğine göre o Nâfi'i şöyle derken dinlemiştir: İbn Ömer bir yoksul gördü. Onun önüne bir takım şeyleri koydukça koydu, koydukça koydu. O da çokça yemek yemeye koyuldu. (Nafi) dedi ki: Bunun üzerine İbn Ömer: Bu adam benim yanıma kesinlikle alınmasın. Çünkü ben, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Muhakkak kafir yedi bağırsak içine yer"* buyururken dinledim dedi.[317]

---

315 Tirmizi, 1818; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8156

316 Muhammed b. Abdullah b. Numeyr'in hadisini; İbn Mace, 3257; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7950; Ebu Bekir b. Ebu Şeybe ile Muhammed b. Rafi'in hadisini de yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5576, 5864

317 Buhari, 5393; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8517

٥٣٤٣-١٨٤/٤- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ وَابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مِعًى وَاحِدٍ وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ

5343-184/4- Bana Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Abdurrahman, Süfyan'dan tahdis etti, o Ebu'z-Zubeyr'den, o Cabir ve İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Mümin bir bağırsak içine yer, kafir ise yedi bağırsak içine yer"* buyurdu.[318]

٥٣٤٤-.../٥- وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ وَلَمْ يَذْكُرْ ابْنَ عُمَرَ

5344-.../5- Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Süfyan, Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti, o Cabir'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti ve İbn Ömer'i zikretmedi.[319]

٥٣٤٥-١٨٥/٦- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ حَدَّثَنَا بُرَيْدٌ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِي مُوسَى عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مِعًى وَاحِدٍ وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ

5345-185/6- Bize Ebu Kureyb Muhammed b. el-Alâ tahdis etti, bize Ebu Usâme tahdis etti, bize Bureyd, dedesinden tahdis etti, o Ebu Musa'dan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Mümin bir bağırsak içine yer, kafir ise yedi bağırsak içine yer"* buyurduğunu rivayet etti.[320]

٥٣٤٦-.../٧- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدٍ عَنْ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِهِمْ

5346-.../7- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Abdulaziz -yani b. Muhammed- el-Alâ'dan tahdis etti, o babasından, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den öncekilerin hadisini aynen rivayet etti.[321]

318 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2753
319 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2753
320 Tirmizi, 4010; İbn Mace, 3258; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9050
321 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14061

٥٣٤٧-١٨٦/٨- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ عِيسَى أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ ضَافَهُ ضَيْفٌ وَهُوَ كَافِرٌ فَأَمَرَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِشَاةٍ فَحُلِبَتْ فَشَرِبَ حِلَابَهَا ثُمَّ أُخْرَى فَشَرِبَهُ ثُمَّ أُخْرَى فَشَرِبَهُ حَتَّى شَرِبَ حِلَابَ سَبْعِ شِيَاهٍ ثُمَّ إِنَّهُ أَصْبَحَ فَأَسْلَمَ فَأَمَرَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِشَاةٍ فَشَرِبَ حِلَابَهَا ثُمَّ أَمَرَ بِأُخْرَى فَلَمْ يَسْتَتِمَّهَا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمُؤْمِنُ يَشْرَبُ فِي مِعًى وَاحِدٍ وَالْكَافِرُ يَشْرَبُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ

5347-186/8- Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize İshak b. İsa tahdis etti, bize Mâlik, Suheyl b. Ebu Salih'den haber verdi, o babasından, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir kafir misafir oldu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emri ile onun için bir koyunun sütü sağıldı. O da koyundan sağılan o sütü içti. Sonra bir daha sağıldı, onu da içti, sonra bir koyun daha sağıldı, onu da içti. Nihayet yedi koyunun sağılan sütünü içti. Sonra o kişi sabahı edince müslüman oldu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) verdiği emir ile onun için bir koyunun sütü sağıldı, sonra diğerinin sütünün sağılmasını emrettiği halde onun tamamını içemedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Mümin bir bağırsak içine içer, kafir ise yedi bağırsak içine içer"* buyurdu.[322]

Şerh

(5340-5347 numaralı hadisler)

(5340) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kafir yedi bağırsak içine yer, mümin de bir bağırsak içine yer"* buyurdu. Diğer rivayette (5347) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir kafiri misafir edip yedi koyunun sütünü içtikten sonra ertesi günü müslüman olunca, sadece bir koyunun sütünü içip ikincisinin sütünü tamamlayamaması üzerine söylediği zikredilmektedir.

Kadı Iyaz dedi ki: Şüphesiz ki bu muayyen bir kişi hakkındadır. Ona bu söz temsil olmak üzere söylenmiştir. Bir diğer açıklamaya göre maksat müminin yemeğinde iktisatlı davrandığını anlatmaktır. Başka bir açıklamaya göre ise maksat müminin yemek yerken yüce Allah'ın adını anarak besmele ile başlaması ve bundan dolayı yemeğinde şeytanın ona ortak olmaması. Kafirin ise Allah'ın adını anmadığından ötürü şeytanın yemekte ona ortak olmasıdır denilmiştir. Müslim'in Sahihi'nde de belirtildiği üzere şeytan, bir yemeğin üzerine Allah'ın adının anılmaması halinde o yemeği kendisi için helal bellediği rivayet edilmiştir.

322 Tirmizi, 1819; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14061

Tıp bilginleri der ki: Her insanın yedi bağırsağı vardır. Mideden sonra ona bitişik üç tane ince bağırsak var, sonra da üç tane kalın bağırsak gelir. (Buna göre tağlib yolu ile mideye de bağırsak denilmiş olur -çeviren-) Kafir, çok aç gözlü olduğundan ve besmele çekmediği için bunları doldurmadan yediği yemek ile yetinmez. Mümin ise iktisatlı yeyip Allah'ın adını andığından ötürü bunların birisini doldurması onu doyurur.

Bununla birlikte bu hususun bazı müminler ile bazı kafirler hakkında böyle olma ihtimali de vardır.

Burada "yedi"den maksadın yedi nitelik olduğu da söylenmiştir. Bunlar hırs, açgözlülük, uzun emel, tamahkarlık, geniş mide, kıskançlık ve şişmanlıktır. Burada müminden maksadın arzu ettiklerinden yüzçeviren ve yalnızca yeme ihtiyacını karşılayıp onu susturmakla yetinen imanı tam bir mümindir diye de açıklanmıştır. Tercih edilen kanaat ise hadisin bazı müminler bir bağırsak içine yer, kafirlerin çoğunluğu ise yedi bağırsak içine yer anlamında olduğudur. Yoksa her bir kafirin bir müminin bir barsağının yedi mislini dolduracak kadar yemek yemesi gerekmez.

İlim adamları der ki: Hadisin maksadı dünyalıktan azı ile yetinmek, dünyalık hususunda zühd ve kanaatkarlığa bir teşviktir. Bununla birlikte az yemek de kişinin ahlakının güzelliklerindendir. Çok yemek ise bunun zıddıdır.

İbn Ömer'in (5342) yanında çokça yiyen yoksul hakkında: Bu kişi bir daha yanıma alınmasın demesine gelince. Bunun bu hali ile kafirlere benzediğinden dolayıdır. Kafirlere benzeyen bir kimse ile ihtiyaç olmadan ya da zorunluluk bulunmadan oturup kalkmak mekruhtur. Zira böyle birisinin yediği bu kadar miktar ile bir topluluğun ihtiyacını karşılaması mümkündür.

Kitapta sözü edilen (5347) yedi koyunun sağılan sütünü içen kişinin ise Sümâme b. Usal olduğu söylendiği gibi Cehcah el-Gifari'nin olduğu da Nadra b. Ebu Nadra el-Gifari'nin olduğu da söylenmiştir. Allah en iyi bilendir.

٣٥/١٨- بَاب لَا يَعِيبُ الطَّعَامَ

35/18- (KİŞİ) YEMEĞİ AYIPLAMAZ (AYIPLAMAMALIDIR) BABI

٥٣٤٨-١٧٨/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ مَا عَابَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ طَعَامًا قَطُّ كَانَ إِذَا اشْتَهَى شَيْئًا أَكَلَهُ وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ

5348-187/1- Bize Yahya b. Yahya, Zuheyr b. Harb ve İshak b. İbrahim tahdis etti, Zuheyr bize, Cerir, A'meş'den tahdis etti derken diğer ikisi, haber verdi dedi. O Ebu Hâzim'den, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kesinlikle hiçbir yemeği ayıplamamıştır. O canı bir şeyi yemek isterse onu yerdi, hoşlanmazsa onu bırakırdı.[323]

٥٣٤٩-.../٢- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ الْأَعْمَشُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5349-.../2- Bize Ahmed b. Yunus da tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Süleyman el-A'meş bu isnad ile aynısını rivayet etti.[324]

٥٣٥٠-.../٣- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ وَعَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرٍو وَعُمَرُ بْنُ سَعْدٍ أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ كُلُّهُمْ عَنْ سُفْيَانَ عَنِ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

5350-.../3- Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak, Abdulmelik b. Amr ve Ömer b. Said Ebu Davud el-Haferî de tahdis etti, hepsi Süfyan'dan, o A'meş'den bu isnad ile hadisi buna yakın olarak rivayet etti.[325]

٥٣٥١-١٨٨/٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَاللَّفْظُ لِأَبِي كُرَيْبٍ قَالُوا أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي يَحْيَى مَوْلَى آلِ جَعْدَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَابَ طَعَامًا قَطُّ كَانَ إِذَا اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ وَإِنْ لَمْ يَشْتَهِهِ سَكَتَ

5351-188/4- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Ebu Kureyb, Muhammed b. el-Müsennâ ve Amr en-Nâgid -lafız Ebu Kureyb'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Muaviye haber verdi, bize A'meş, Âlû Câde'nin azadlısı Ebu Yahya'dan tahdis etti, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir yemeği ayıpladığını asla görmedim. O canı o yemeği çekerse yerdi canı onu çekmezse susardı.[326]

---

323 Buhari, 3563, 5409; Ebu Davud, 3763; Tirmizi, 2031; İbn Mace, 3259; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13403

324 5348 numaralı hadisin kaynakları

325 5348 numaralı hadisin kaynakları

326 İbn Mace, 3259; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15465

٥٣٥٢-.../٥- وَحَدَّثَنَاهُ أَبُو كُرَيْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ

5352-.../5- Bunu bize Ebu Kureyb ve Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Muaviye, A'meş'den tahdis etti, o Ebu Hâzim'den, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti.[327]

Şerh

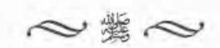
(5348-5352 numaralı hadisler)

(5348) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) asla bir yemeği ayıplamadı. Canı bir şeyi çekerse onu yer, hoşlanmazsa onu bırakırdı." İşte bu yemeğin müekked adabındandır. Yemeği ayıplayıp onda kusur bulmaya gelince yemek tuzludur, tuzu azdır, ekşidir, katı değildir, yahut pişmemiş, serttir ve benzeri sözler söylemekle olur.

Kertenkele yememek ile ilgili hadis ise yemeği ayıplamak türünden değildir. Aksine bu, bu özel yemeği canının çekmediğini haber vermekten ibarettir.

Müslim bu babta bu hadisin rivayet yollarının farklı olduğunu sözkonusu etmektedir. Hadisi önce çoğunluğun A'meş'den, onun Ebu Hâzim'den, onun Ebu Hureyre'den rivayetini zikretti. Sonra bu hadisi (5351) Ebu Muaviye'den, o A'meş'den, o Âlû Câde'nin azadlısı Yahya'dan, o Ebu Hureyre'den gelen yolu ile rivayet etmektedir. Dârâkutni onun bu ikinci isnadını kabul etmeyerek bu illetli görülmüştür demiştir.

Kadı Iyaz dedi ki: Bu isnad, Müslim'in Kitabı'nda illetli görülen hadislerden olup Müslim'de Mukaddimesi'nde vaad ettiği gibi illetini beyan etmiş olduğu ve rivayetindeki ihtilafı sözkonusu ettiği hadislerdendir. İşte bu illet dolayısı ile Buhari, Ebu Muaviye'nin hadisini zikretmediği gibi onun yolundan da tahric etmemiştir. Aksine o bu hadisi bir başka yoldan tahric etmiştir. Ama durum ne olursa olsun metin sahihdir ve ona yöneltilecek bir tenkit yoktur. Allah en iyi bilendir.

327 5348 numaralı hadisin kaynakları

٣٧/... - كِتَاب اللِّبَاسِ وَالزِّينَةِ

37/... GİYİM VE SÜSLENMEK KİTABI

١٩/١ - بَاب تَحْرِيمِ اسْتِعْمَالِ أَوَانِي الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ فِي الشُّرْبِ وَغَيْرِهِ عَلَى الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ

1/19- İÇMEK VE BAŞKA MAKSATLARDA GÜMÜŞ VE ALTIN KAPLARI KULLANMANIN ERKEKLERE DE KADINLARA DA HARAM KILINDIĞI BABI

٥٣٥٣-١/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ الَّذِي يَشْرَبُ فِي آنِيَةِ الْفِضَّةِ إِنَّمَا يُجَرْجِرُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ

5353-1/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Nâfi'den rivayetini okudum. O Zeyd b. Abdullah'tan, o Abdullah b. Abdurrahman b. Ebu Bekr es-Sıddîk'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Um Seleme'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Gümüş kapta içen bir kimse ancak karnına cehennem ateşini şırıldatır"* buyurdu.[328]

٥٣٥٤-...٢/- وَحَدَّثَنَاه قُتَيْبَةُ وَمُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ عَنْ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ ح وَحَدَّثَنِيهِ عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ يَعْنِي ابْنَ عُلَيَّةَ عَنْ أَيُّوبَ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَالْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ قَالَا حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ حَدَّثَنَا الْفُضَيْلُ بْنُ

328 Buhari, 5634; İbn Mace, 3413; Tuhfetu'l-Eşrâf, 18182

سُلَيْمَانَ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ ح وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ يَعْنِي ابْنَ حَازِمٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّرَّاجِ كُلُّ هَؤُلَاءِ عَنْ نَافِعٍ بِمِثْلِ حَدِيثِ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ بِإِسْنَادِهِ عَنْ نَافِعٍ وَزَادَ فِي حَدِيثِ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ أَنَّ الَّذِي يَأْكُلُ أَوْ يَشْرَبُ فِي آنِيَةِ الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ أَحَدٍ مِنْهُمْ ذِكْرُ الْأَكْلِ وَالذَّهَبِ إِلَّا فِي حَدِيثِ ابْنِ مُسْهِرٍ

5354-.../2- Bunu bize Kuteybe b. Said ve Muhammed b. Rumh da Leys b. Sa'd'dan tahdis etti. (H.) Bunu bana Ali b. Hucr es-Sa'dî de tahdis etti, bize İsmail -yani b. Uleyye- Eyyub'dan tahdis etti. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize Muhammed b. Bişr tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Yahya b. Said tahdis etti. (H.) Bize Ebu Bekir b. Ebu Şeybe ve Velid b. Şucâ' da tahdis edip dediler ki: Bize Ali b. Mushir, Ubeydullah'dan tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Ebu Bekr el-Mukaddemi de tahdis etti, bize Fudayl b. Süleyman tahdis etti, bize Musa b. Ukbe tahdis etti. (H.) Bize Şeyban b. Ferruh da tahdis etti, bize Cerir -yani b. Hâzim- Abdurrahman b. es-Serrâc'dan tahdis etti. Bunların hepsi Nâfi'den, Mâlik b. Enes'in hadisinin aynısını onun Nâfi'den isnadı ile rivayet etti. Ayrıca Ali b. Mushir'in Ubeydullah'dan hadisi rivayetinde: *"Şüphesiz gümüş ve altın kaplarda yiyen yahut içen"* ibaresini de ziyade eyledi. Fakat bunların hiçbirisinin hadisinde yemek ve altın -İbn Müshir'in hadisi müstesnâ- sözkonusu edilmemektedir.[329]

٥٣٥٥-٢/٣- وَحَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ يَزِيدَ أَبُو مَعْنٍ الرَّقَاشِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ عُثْمَانَ يَعْنِي ابْنَ مُرَّةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ خَالَتِهِ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ شَرِبَ فِي إِنَاءٍ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ فَإِنَّمَا يُجَرْجِرُ فِي بَطْنِهِ نَارًا مِنْ جَهَنَّمَ

5355-2/3- Bana Zeyd b. Yezid, Ebu Ma'n er-Rekkâşi de tahdis etti, bize Ebu Âsım Osman -yani b. Murre'den- tahdis etti, bize Abdullah b. Abdurrahman teyzesi Um Seleme'den şöyle dediğini tahdis etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Altın yahut gümüş bir kaptan içen bir kimse karnına ancak cehennemden (ateş) şırıldatır"* buyurdu.[330]

329 5353 numaralı hadisin kaynakları

330 5353 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

(5353-5355 numaralı hadisler)

(5353) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Gümüş kaptan içen bir kimse... şırıldatır."* Bir diğer rivayette (5354) *"Gümüş ve altın kaptan yiyen yahut içen"* başka bir rivayette (5355) *"kim altın yahut gümüş kaptan içerse..."* buyurmaktadır.

Hadis lugat, garib (ül hadis) âlimleri ve başkaları "yucerciru: şırıldatır" fiilindeki ikinci cim harfinin kesreli okunacağını ittifak ile kabul etmişlerdir. Fakat ilk rivayette "en-nar: ateş" deki re harfinin harekesi hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bu rivayette hem nasb hem ref olarak nakilde bulunmuşlardır. Bu iki şekil de hem rivayette hem şarihlerin kitaplarında hem de Ğarib(ü'l-hadis) ve lugat bilginleri arasında meşhur iki şekildir. Nasb şekli ise el-Ezherî ve ondan başka diğer muhakkiklerin kesin olarak ifade ettikleri sahih ve meşhur şekildir. Zeccâc, Hattâbî ve çoğunluk da bunu tercih etmişlerdir. Ayrıca bu şekli üçüncü rivayetteki: *"Karnına cehennem ateşini şırıldatır"* rivayeti desteklemektedir. Ayrıca biz bunu Ebu Avâne el-İsferayini'nin Müsnedi'nde ve el-Câdiyat'da Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan gelen rivayette: *"Ancak karnına ateş şırıldatır"* diye rivayet etmiş bulunmaktadır. Diğer taraftan bu hadis asıl nüshalarda da "cehennem" sözkonusu edilmeksizin nasb ile "nâran: ateş" diye kaydedilmiştir.

Hadisin manasına gelince, nasb ile rivayete göre özne içen kişi olup bu özne "şırıldatır" anlamındaki fiilde zamir olarak gizlidir. Yani bu kimse karnına ardı arkasına gelen yudumlarla aşağı indirir, bu sırada da onun şırıldama sesi işitilir. Şırıldama (cercera) ise boğazından geçiş esnasındaki sesine denilir.

Ref ile (en-nar lafzının ötreli okunmasına göre) ise o taktirde "ateş" lafzı özne olur. Bu da ateş onun karnında böyle bir ses çıkartır demektir. Çünkü cercera ses çıkartmak anlamındadır.

İçilen şeye "ateş" denilmesi ise sonunda oraya varmasından dolayıdır. Nitekim yüce Allah: *"Haksızlık ile yetimlerin mallarını yiyen kimseler ancak karınlarına ateş yemiş olurlar"* (Nisa, 10) buyruğu da bunun gibidir.

"Cehennem" -Allah ondan ve her türlü beladan bize afiyet versin- hakkında el-Vahidi şunları söylemektedir: Yunus'un ve nahivcilerin çoğunlukla söylediklerine göre bu kelime acemi (Arapça olmayan) bir kelime olup, marife ve acemi bir kelime oluşundan dolayı munsarıf değildir. Ona bu ismin verilişi ise dibinin derin oluşundan dolayıdır. Nitekim bir kuyunun dibi derin ise "bi'run cehnâmun" denilir. Bazı dil bilginleri ise bu kelime haşinlik, sertlik anlamındaki "el-cuhume"den türemiştir. Ona bu ismin veriliş sebebi azap hususundaki sertlik ve haşinliğinden dolayıdır. Allah en iyi bilendir.

Kadı Iyaz dedi ki: Hadisten maksadın ne olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bu acem olan ve olmayan bu şekilde yeyip içmeyi adet haline getirmiş kafir hükümdarların durumunu haber vermektedir denilmiştir. Nitekim başka bir hadiste: "bunlar dünyada onlaradır, ahirette de size ait olacaktır" buyurulmaktadır. Yani bunları dünyada onlar kullanırlar. Nitekim Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ipek elbise hakkında da: *"Şüphesiz bunu ahirette bir payı olmayan kimseler giyinir"* buyurmuştur.

Maksadın Müslümanlara bunu yasaklamak olduğu ve bu yasağı işleyen kimseler hakkında bu tehdidin gerekli olacağı da söylenmiştir. Bununla birlikte Allah, böyle bir kimseyi af da edebilir. Kadı Iyaz'ın açıklamaları bunlardır.

Doğrusu ise buradaki yasağın Müslüman ve kafirler arasından altın ya da gümüş kaplarını kullanan herkesi kapsadığıdır. Çünkü sahih olan kanaate göre kafirler de şeriatin fer'i hükümlerine muhataptır. Allah en iyi bilendir.

Ayrıca Müslümanlar, erkeğe de kadına da altın ve gümüş kaplarda yeyip içmenin haram kılındığı üzerinde icma etmişlerdir. Bu hususta ilim adamlarından hiçbir kimse muhalefet etmemişlerdir. Ancak mezhep âlimlerimizden Irak'l-ı olanların Şafii'nin haram olmayıp mekruh olduğuna dair naklettikleri kadim bir görüşü bundan müstesnâdır. Yine onlar Davud ez-Zâhiri'den içmenin haram olduğu fakat yemenin ve diğer kullanım şekillerinin caiz olduğu şeklindeki kanaatini de nakletmiş bulunuyorlar. Bu iki nakil ise bâtıldır.

Davud'un görüşü hem yemeyi hem içmeyi birlikte yasaklamaya dair bu hadislerin açık ifadelerine karşı olduğu için ve ayrıca kendisinden önce gerçekleşmiş olan icmaa aykırı olduğu için bâtıldır. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Altın ya da gümüş kapların yemek, içmek ve diğer maksatlar için kullanılmasının haram olduğu üzerinde icma gerçekleşmiştir. Bundan ancak Davud'dan nakledilen görüş ile Şafii'nin kadim görüşü müstesnâdır. Fakat bu iki görüş de naslar ve icma ile reddolunur. Buna ise ancak icma ve muhalefet hususlarında Davud'un görüşüne itibar edilir diyenlerin kanaatlerine göre gerek duyulur. Aksi taktirde muhakkikler onun kıyas hakkındaki kanaati bu niteliğini ihlal ettiğinden ötürü onun görüşüne itibar edilmeyeceğini söylemişlerdir. Kıyas ise (bu gibi hususlarda) sözüne itibar edilen müçtehidin şartlarından birisidir.

Şafii'nin kadim görüşüne gelince, et-Takrib sahibi şunları söylemiştir: Şafii'nin kadim görüşündeki sözlerinin bağlamı onun kapların kendisinden yapıldığı altın ve gümüşün bizzat kendisinin haram olmadığını söylemek istediğine delildir. Bundan dolayı o kadınlara süs eşyasını kullanmayı haram görmemiştir. Bizim mezhep âlimlerimizin mütekaddiminden olan et-Takrib

sahibinin sözleri bunlardır. O Şafii'nin metinlerini nakletmekte mezhep âlimlerimizin en sağlam ve güvenilir olanlarıdır. Diğer taraftan Şafii bu kadim görüşünden de vazgeçmiştir.

Mezhep âlimlerimize göre de onların dışındaki diğer usül âlimlerine göre de sahih kabul edilen kanaat şudur: Müçtehid bir görüş ortaya attıktan sonra ondan vazgeçecek olursa, artık o eski görüş onun görüşü olarak kalmaz ve ona nisbet edilmez. İlim adamları der ki: Kadim (eski) görüşü Şafii'ye ait olarak ancak mecazen zikredilip nisbet edilir. Daha önce onun kabul ettiği kanaat budur diye kaydedilir. Yoksa bu onun hali hazırdaki görüşüdür diye nakledilmez.

Böylelikle yaptığımız bu açıklamalardan şu anlaşılmaktadır: Altın ve gümüş kaptan yemek, içmek, abdest almak bunlardan birisinden yapılmış bir kaşıkla yemek yemek ya da bunlardan birisinden yapılmış buhurdanlıktan koku sürünmek, bunlardan birisinden yapılmış kapta küçük abdest bozmak ve bütün kullanım şekillerinin haram olduğu üzerinde icma gerçekleşmiştir. Sürmedanlık, sürmedanlığın mili, koku kabı ve diğerleri de bu kabildendir. Kabın küçük büyük olması arasında fark olmadığı gibi haramlık hususunda erkek ve kadın arasında fark olmadığında da görüş ayrılığı yoktur. Erkek ve kadın arasında ayırım yalnızca süslenmek hususundadır. Çünkü erkeğim hanımı (cariye ise) efendisi için süslenmesi bir amaçtır.

Mezhep âlimlerimiz der ki: Altın ve gümüşten yapılmış bir kavanozdan gül suyu kullanmak ve koku sürünmek de haramdır. Eğer altın ya da gümüş bir kapta bir yemek ile karşı karşıya kalırsa yemeği onların dışında bir başka kaba çıkartıp koyar ve o kaptan yer. Şayet bir başka kap yoksa mümkünse yemeği bir ekmeğin üzerine koyarak yer. Eğer gümüş bir kavanoz içinde bulunan yağdan sürülmek ile karşı karşıya kalırsa onu sol eline döksün sonra sol elinden sağ eline dökerek onu kullansın.

Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Dükkanları, evleri, meclisleri altın ve gümüş kaplarla süslemek de haramdır. Doğru olan budur. Bazı mezhep âlimlerimiz bunu caiz görmüşlerse de diğerleri bu yanlıştır demişlerdir. Şafii ve mezhep âlimlerimiz der ki: Altın veya gümüş bir kaptan abdest alıp yahut gusledecek olursa yaptığı bu fiil ile asi olur ama abdesti ve guslü sahihtir. Mezhebimizin kabul ettiği görüş budur. Mâlik, Ebu Hanife ve Davud dışında genel olarak bütün âlimler böyle demiştir. Davud ise bunun sahih olmayacağını söylemiş ise de doğrusu sahih olduğudur. Aynı şekilde böyle bir kaptan yeyip yahut içecek olursa bu fiili ile günahkar olur fakat yenilen ve içilen şey haram olmaz. Bütün bunlar tercih yapabileceği durumda sözkonusudur. Şayet zaruret halinde bir kap kullanmaya mecbur olmakla birlikte altın ya da gümüşten

başkasını bulamayacak olursa, böyle bir zaruret halinde o kabı kullanabileceğinde görüş ayrılığı yoktur. Mezhep âlimlerimiz bunu açıkça ifade ederek tıpkı zaruret halinde meytenin (leşin) mübah olduğu gibidir. Yine mezhep âlimlerimiz böyle bir kabı satacak olursa satış sahih olur. Çünkü onun maddesi temizdir. Mesela külçe haline getirilmek sureti ile ondan yararlanmak mümkündür demişlerdir.

Kullanmamak üzere bu gibi kapları edinmeye gelince, Şafii'nin ve mezhep âlimlerimizin bu hususta ihtilafı vardır. Ama sahih olan haram olduğudur. İkinci görüşe göre ise mekruhtur. Eğer bunun mekruh olduğunu kabul edersek böyle bir kabı yapan bir kimse ücret almayı da hak eder. Böyle bir kabı kıran kimseye bu kırmanın sebep olduğu değer eksikliğini karşılığını ödemesi gerekir. Aksi taktirde bunlar gerekmez.

Oldukça değerli camdan yapılmış kaplara gelince, icma ile haram değildir. Yakut, zümrüt, firuze ve buna benzer değerli taşlardan yapılmış kaplara gelince, mezhep âlimlerimizin kabul ettikleri daha sahih olan görüşe göre bunları kullanmanın caiz olduğudur. Aralarından bunları kullanmayı haram görenler de vardır. Allah en iyi bilendir.

٢/٢٠- بَاب تَحْرِيمِ اسْتِعْمَالِ إِنَاءِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ عَلَى الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَخَاتَمِ الذَّهَبِ وَالْحَرِيرِ عَلَى الرَّجُلِ وَإِبَاحَتِهِ لِلنِّسَاءِ وَإِبَاحَةِ الْعَلَمِ وَنَحْوِهِ لِلرَّجُلِ مَا لَمْ يَزِدْ عَلَى أَرْبَعِ أَصَابِعَ

2/20- ALTIN VE GÜMÜŞ KABI KULLANMANIN ERKEKLERE DE KADINLARA DA HARAM KILINDIĞI, ALTIN YÜZÜĞÜN VE İPEĞİN ERKEKLERE HARAM KADINLARA MÜBAH OLDUĞU, DÖRT PARMAKTAN FAZLA OLMADIĞI SÜRECE ERKEK İÇİN (İPEKTEN) YOLLU VE BENZERİ KULLANIMLARIN MÜBAH OLDUĞU BABI

٥٣٥٦-١/٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ ح وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا أَشْعَثُ حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ سُوَيْدِ بْنِ مُقَرِّنٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِسَبْعٍ وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ وَاتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ أَوْ الْمُقْسِمِ وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ وَإِجَابَةِ

الدَّاعِي وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ وَنَهَانَا عَنْ خَوَاتِيمَ أَوْ عَنْ تَخَتُّمٍ بِالذَّهَبِ وَعَنْ شُرْبٍ بِالْفِضَّةِ وَعَنْ الْمَيَاثِرِ وَعَنْ الْقَسِّيِّ وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالْإِسْتَبْرَقِ وَالدِّيبَاجِ

5356-3/1- Bize Yahya b. Yahya et-Temîmî tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Eş'as b. Ebu'ş-Şa'sâ'dan haber verdi. (H.) Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus da tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Eş'as tahdis etti, bana Muaviye b. Süveyd b. Mukarrim tahdis edip dedi ki: el-Berâ b. Âzib'in huzuruna girdim de onu şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize yedi şeyi emretti ve yedi şeyi yasakladı. Bize hastayı ziyaret etmeyi, cenazelerin arkasından gitmeyi, aksırana (elhamdulillah demesi halinde) yerhamukallah demeyi (teşmitülatıs), yeminin -yahut yemin edenin yemininin- gereğini yapmayı (ibrarul kasem), mazluma yardım etmeyi, davete icabet etmeyi ve selamı yaygınlaştırmayı bize emir buyurdu. Diğer taraftan altın yüzükleri -yahut altın yüzük kullanmayı-, gümüş kaptan içmeyi, eğer yastıklarını, kassi denilen ipeği, kalın ipek ve ibrişin giymeyi ise yasakladı.[331]

٥٣٥٧-.../٢- حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الْعَتَكِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَشْعَثَ بْنِ سُلَيْمٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ إِلَّا قَوْلَهُ وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ أَوْ الْمُقْسِمِ فَإِنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ هَذَا الْحَرْفَ فِي الْحَدِيثِ وَجَعَلَ مَكَانَهُ وَإِنْشَادِ الضَّالِّ

5357-.../2- Bize Ebu Rabi el-Atekî tahdis etti, bize Ebu Avâne, Eş'as b. Süleym'den bu isnad ile aynısını rivayet etti. Ancak: "Yeminin gereğini -yahut yemin edenin yemininin gereğini- yerine getirmesini söz etmediği gibi o bu hadiste bunu zikretmeyerek onun yerine: Kayıp ilanını yapmayı sözkonusu etmiştir.[332]

٥٣٥٨-.../٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ ح وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ كِلَاهُمَا عَنْ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَ حَدِيثِ زُهَيْرٍ وَقَالَ إِبْرَارِ الْقَسَمِ مِنْ غَيْرِ شَكٍّ وَزَادَ فِي الْحَدِيثِ وَعَنْ الشُّرْبِ فِي الْفِضَّةِ فَإِنَّهُ مَنْ شَرِبَ فِيهَا فِي الدُّنْيَا لَمْ يَشْرَبْ فِيهَا فِي الْآخِرَةِ

331 Buhari, 1239, 2445 -muhtasar olarak-, 5175, 5635, 5650 -buna yakın-, 5838, 5849 -muhtasar olarak-, 5863, 6222, 6235, 6654; Tirmizi, 1760, 2809; Nesai, 1938, 3787, 5324; İbn Mace, 2115, 3589; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1916

332 5356 numaralı hadisin kaynakları

5358-.../3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Ali b. Mushir tahdis etti. (H.) Bize Osman b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Cerir tahdis etti, (Ali ile birlikte) ikisi Şeybânî'den, o Eş'as b. Ebu'ş-Şa'sâ'dan bu isnad ile Zuheyr'in hadisini aynen rivayet etti ve şüphe etmeksizin yeminin gereğini yapmak demiş ve hadiste: Gümüş kapta içmeyi (yasakladı). Çünkü kim dünyada o kaptan içerse ahirette içmeyecektir ibaresini de ekledi.[333]

٥٣٥٩-.../٤- وَحَدَّثَنَاه أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَقَ الشَّيْبَانِيُّ وَلَيْثُ بْنُ أَبِي سُلَيْمٍ عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ بِإِسْنَادِهِمْ وَلَمْ يَذْكُرْ زِيَادَةَ جَرِيرٍ وَابْنِ مُسْهِرٍ وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ح وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرٍ حَدَّثَنِي بَهْزٌ قَالُوا جَمِيعًا حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَشْعَثَ بْنِ سُلَيْمٍ بِإِسْنَادِهِمْ وَمَعْنَى حَدِيثِهِمْ إِلَّا قَوْلَهُ وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ فَإِنَّهُ قَالَ بَدَلَهَا وَرَدِّ السَّلَامِ وَقَالَ نَهَانَا عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ أَوْ حَلْقَةِ الذَّهَبِ

5359-.../4- Bunu bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize İbn İdris tahdis etti, bize Ebu İshak eş-Şeybânî ve Leys b. Ebu Süleym, Eş'as b. Ebu'ş-Şa'sâ'dan öncekilerin isnadı ile haber verdi. Ama o Cerir ve İbn Mushir'in ziyade ettikleri ibareleri zikretmedi. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti. (H.) Bize Ubeydullah b. Muâz da tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Ebu Âmir el-Akadi haber verdi. (H.) Bize Abdurrahman b. Bişr de tahdis etti, bana Behz tahdis etti, hepsi birlikte dedi ki: Bize Şu'be, Eş'as b. Süleym'den -öncekilerin isnadı ile ve hadisleri ile aynı manada olmak üzere- tahdis etti ancak: *"Ve selamı yaygınlaştırmayı"* sözü müstesnâdır. O bunun yerine *"ve selamı almayı"* ibaresini zikretmiş ve ayrıca: "Bize altın yüzüğü -yahut altın halkayı- yasakladı" demiştir.[334]

٥٣٦٠-.../٥- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ وَعَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ بِإِسْنَادِهِمْ وَقَالَ وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ وَخَاتَمِ الذَّهَبِ مِنْ غَيْرِ شَكٍّ

333 5356 numaralı hadisin kaynakları
334 5356 numaralı hadisin kaynakları

5360-.../5- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Yahya b. Âdem ve Abd b. Muhammed tahdis edip dedi ki: bize Süfyan, Eş'as b. Ebu'ş-Şa'sâ'dan öncekilerin isnadı ile tahdis etti ve -şüphe etmeksizin-: selamı yaygınlaştırmayı ve altın yüzüğü dedi.[335]

Şerh

(5356-5360 numaralı hadisler)

(5356) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize yedi hususu emretti, yedi hususu da nehyetti..." Bir rivayette (5357) *"ve kayıbı ilan etmeyi"* ifadesini, yeminin gereğini yapmak yahut da yemin edenin yemininin gereğini yapmak yerine zikretti. Bir diğer rivayette de (5359) *"selamı yaygınlaştırmak"* yerine *"selamı almayı"* zikretti.

Hasta ziyareti icma ile sünnettir. Tanıdığı kimse ile tanımadığı kimse olması, yakın ya da yabancı olması arasında fark yoktur. İlim adamları ise bunların hangisinin daha müekked ve daha faziletli olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir.

Cenazenin arkasından gitmek de yine icma ile sünnettir. Bu hususta da tanıdığı kimse olması, yakını olması ve böyle olmaması arasında fark yoktur. Buna dair açıklama da Cenazeler bahsinde geçti.

Teşmitu'l-âtıs ise aksıran kimseye (elhamdulillah demesi halinde) yerhamukallah demektir. Bu sin ile de şin ile de (tesmit ve teşmit şeklinde) söylenir. Her ikisi de meşhur iki söyleyiştir. El-Ezherî dedi ki: el-Leys dedi ki: Teşmit, yüce Allah'ı her bir şey üzerine anmak demektir. Aksıran kimseye yerhamukallah demek de bunlardan birisidir. Saleb dedi ki: Aksırana hidayet bulması ve doğru yola yönelmesi kastı ile dua edildiği zaman semmette ve şemmete fiilleri kullanılır. Bunda asıl olan ise sin ile (semmette şeklinde) olmasıdır. Bu şin'e kalb edilmiştir.

El-Muhkem sahibi dedi ki: Aksıranın teşmit edilmesi Allah sana semte (doğruya) hidayet versin anlamındadır. Çünkü aksıran bir kimsede bir tedirginlik ve bir huzursuzluk görülür. Ebu Ubeyd ve başkaları da şin ile (teşmit) iki söyleyişin üstün olanıdır demişlerdir. İbnu'l-Enbârî dedi ki: Bir kimseye hayır ile dua edildiği zaman bundan dolayı "semmete ve şemmete" denilir. Hayır ile dua eden herkes de müşemmit ve müsemmit olur.

Aksıranın teşmiti (yerhamukallah) demek bir sünnettir. Bu kifaye yolu ile bir sünnettir. Hazır bulunanların bir kısmı bunu yerine getirecek olursa bu hustaki emrin yerine getirilme emri sünneti diğerlerinden düşer. Bunun şartı

335 5356 numaralı hadisin kaynakları

ise aksıranın elhamdulillah dediğinin işitilmesidir. Nitekim bu hususu yüce Allah'ın izni ile ilgili babında bununla alakalı diğer fer'i meselelerle birlikte açıklayacağız.

Yeminin gereğini yapmaya (ibraru'-kasem)e gelince bu da müekked müstehap bir sünnettir. Ancak bunun yerine getirilmesinde bir kötülük, bir zarar korkusu ya da buna benzer bir durum sözkonusu değilse yerine getirilmesi mendub olur. Çünkü bu türden and veren herkesin andını yerine getirmek sözkonusu olmaz. Nitekim sabit olduğu üzere Ebu Bekir (radıyallâhu anh) Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzurunda rüya yorumlayınca Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de kendisine: *"Kısmen isabet ettin, kısmen hata ettin"* buyurunca Ebu Bekir: Ey Allah'ın Rasulü! Sana mutlaka bana bildirmen için and veriyorum deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"And verme"* buyurmuş ve ona nerede isabet edip nerede hata ettiğini haber vermemiştir.

*"Mazluma yardım etmek"*e gelince, bu da kifaye farzlarındandır ve bu da iyiliği emredip kötülükten alıkoymak kapsamı içerisinde yer alır. Buradaki emir buna gücü yeten ve bir zarar görmekten korkmayan kimseler hakkında sözkonusudur.

Davet edenin davetine icabet etmekten kasıt ise düğün yemeği (velime) ve benzeri yemek davetidir. Bunun diğer teferruatı ile ilgili açıklaması Nikah Kitabı'nın Velime Babı'nda geçmiş bulunmaktadır.

Selamı yaygınlaştırmak (ifşâü's-selam) ise onu yaymak ve çoğaltmak, Müslüman olan herkese onu bol bol vermektir. Nitekim başka bir hadiste Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Tanıdığın ve tanımadığın herkese selam vermen"* buyurmuştur. Bunun açıklaması da İman Kitabı'nda "Selamı Yaygınlaştırın" hadisini açıklarken geçmiş bulunmaktadır. Buna dair diğer teferruatlı bilgileri de yüce Allah'ın izni ile ilgili babında vereceğiz.

Selamı almaya gelince, icma ile farz-ı kifayedir. Eğer selam bir kişiye verilmişse o kişinin o selamı alması farz-ı ayn olur. Bir topluluğa verilmiş ise hepsi hakkında farz-ı kifaye olur. Onlardan biri selamı alırsa diğerlerinden vebal kalkar. Bunu da diğer teferruatı ile birlikte yüce Allah'ın izni ile babında açıklayacağız.

Kayıp ilanı (inşâdu'd-dâlle)ye gelince, bu da kaybolmuş bir şeyi bulan kimsenin onu tanıtması demektir. Bu da emrolunmuş bir husustur. Buna dair etraflı açıklamalar Lukata (Buluntu) Kitabı'nda geçti.

Altın yüzük de erkeğe icma ile haramdır. Bir kısmı altın bir kısmı gümüş olması halinde de hüküm budur. Hatta mezhep âlimlerimiz şunu söylemişlerdir: Eğer yüzüğün dişi (kaşı) altından ise yahut da az miktardaki altın suyu

ile kaplanmış ise bu dahi ipek ve altın hakkındaki *"bunların ikisi ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir"* hadisindeki umumi ifade dolayısı ile haramdır.

İnce ipek, kalın ipek, atlas ve kassî denilen ipek türüne gelince, bunların hepsi erkeklere haramdır. İster kibirlenmek kastı ile giyilmiş olsun ister başka bir maksatla, hüküm değişmez. Kaşıntı (uyuz gibi) sebebi ile giyinmesi hali müstesnâdır. Bu maksatla yolculukta da ikamet halinde de giyilmesi caiz olur. Kadınları için ipek de ipeğin bütün türleri de mübah olduğu gibi altın yüzük ve altından olsun gümüşten olsun diğer süs eşyalarını kullanmak mübahtır. Kadının evli olup olmaması, genç ya da yaşlı olması, zengin ya da fakir olması arasında bir fark yoktur.

Erkekler hakkında haram, kadınlar hakkında mübah olduğunu sözkonusu ettiğimiz ipek ile alakalı hüküm bizim de büyük çoğunluğun da kabul ettiği görüşdür. Kadı Iyaz bazılarının erkekler için de kadınlar için de mübah olduğunu İbn ez-Zubeyr'den de her ikisi için haram olduğunu söylediklerini nakletmektedir. Ama daha sonra icma kadınlar için mübah, erkekler için haram olduğu şeklinde gerçekleşmiştir. Buna da haram olduğunu açıkça ifade eden sahih hadislerle birlikte Müslim'in bundan sonra Ali (radıyallâhu anh)'ı hanımları ve Fatıma adlı akrabaları arasında onlar için başörtüsü olarak kullanmak üzere bölmesi ile ilgili zikrettiği hadis ile birlikte buna delil teşkil etmektedir. Çünkü böyle yapmasını ona, hadiste açıkça ifade edildiği gibi Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) emir buyurmuştu. Allah en iyi bilendir.

Çocuklara gelince; mezhep âlimlerimiz bayram günlerinde çocuklara süs eşyaları ve ipek giydirmek caizdir demişlerdir. Çünkü onların mükellefllikleri yoktur. Bayram dışında senenin geri kalan zamanlarında onlara bunları giydirmenin caiz olup olmadığı hususunda da üç görüş vardır. Bunların daha sahih olanları caiz olduğudur. İkincisi haram olduğu şeklindedir, üçüncüsü ise temyiz (aklın ermesi) yaşından sonra haram olduğu şeklindedir.

"Gümüş kapta içmeye" gelince, buna dair açıklama da bundan önceki babta geçmiş bulunmaktadır.

"Eğer yastıkları: el-meyasir" re'den önce peltek se harfi vardır. İlim adamlarının dediklerine göre bu mim harfi kesreli olarak "mi'sera"ın çoğuludur. Bu ise kadınların kocaları için yapıp eğerler üzerine koydukları bir yaygı (ve yastık) türünden şeyler idi. Bunlar ise acemlerin bineklerinde kullandıkları aksesuarlardan idi. Bu ise ipekten de yapılır. Yün ve başka kumaşlardan da yapılır. Bunun eğerler üzerine yayılan ipek örtüler olduğu da söylendiği gibi kalın ipekten yapılmış eğerler olduğu, ipekten yapılıp içine pamuk ya da yün

doldurulan küçük döşek gibi bir şey olduğu da söylenir. Binici bunu, devenin semeri üzerine kendi altına koyar.

Mi'sera (meyasirin tekili) hemzelidir. Bu "el-visare"den gelen mim harfi kesreli olmak üzere "mif'ale" vezninde bir kelimedir. Te harfi ötreli olarak "vesura" vav harfi fethalı olarak "vesâre" denilir. "Vesir" ise alçak ve yumuşak demektir. Aslı "mivserah" olup vav önceki harf kesreli olduğu için ye'ye kalbedilmiştir "misera olmuştur." Nitekim mizan, mikad ve miad kelimeleri de böyledir.

İlim adamları der ki: Buna göre eğer mi'sera (denilen bu yaygı yahut yastık) çoğunlukla acemlerin adetlerinde görüldüğü şekli ile ipekten yapılırsa haramdır. Çünkü o taktirde ipek üzerine oturmak ve onu kullanmak olur. Eğer üzerine konulmuş olması yahut eğer takımı ya da daha başka şekilde olması arasında fark olmamak üzere erkeklere haramdır. Eğer ipekten başka bir şeyden yapılmışsa haram değildir. Bizim mezhebimizin görüşüne göre o taktirde mekruh da olmaz. Çünkü kırmızı elbise mekruh değildir. İster kırmızı olsun ister olmasın. Sahih hadislerle de Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kırmızı elbise (hülle) giydiği de sabittir.

Kadı Iyaz kimi ilim adamından uzaktan gören bunu ipek zannetmemesi için mekruh olduğunu söylediğini nakletmektedir. Buhari'nin Sahihi'nde Yezid b. Ruman'dan gelen bir rivayete göre mi'seradan kasıt yırtıcı hayvanların derileri (postları)dır. Bu ise bâtıl bir görüş olup dil bilginlerinin hadis âlimlerinin ve diğer ilim adamlarının ittifakla kabul ettikleri meşhur açıklamaya aykırıdır. Allah en iyi bilendir.

El-Kassi'ye gelince, kaf harfi fethalı, sin harfi şeddeli ve kesrelidir. Sözünü ettiğimiz şekilde kaf harfinin fethalı olması sahih ve meşhur olandır. Bazı hadis âlimleri bunu kesreli söylerler. Ebu Ubeyd dedi ki: Hadis ehli bunu kesreli söylemekle birlikte Mısırlılar bunu fethalı okurlar.

Açıklaması hususunda ihtilaf etmişlerdir. Doğrusu Müslim'in yaklaşık bir defter kadar sonra zikrettiği orta parmak ile onun yanındaki parmağa yüzük takma yasağı ile ilgili hadiste sözünü ettiğidir. Hadis şöyledir: "Ali b. Ebu Talib (radıyallâhu anh)'dan rivayete göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona kassi giymeyi ve meyasir üzerine oturmayı yasaklamıştır." O dedi ki: el-Kassi ise Mısır ve Şam'dan getirilen ve onlarda bunun gibi bir şey bulunan çizgili elbiselerdir.

Müslim'in rivayetinin lafzı da bu şekildedir. Buhari'deki rivayette ise: "İçinde turec misali ipek vardır" denilmektedir. Dil bilginlerin ile garibul hadis âlimleri ise bunlar ipek yollu elbiselerdir. El-Kass denilen yerde imal edilirler. Burası ise Mısır diyarında bir yer adı olup Kinnise yakın deniz kıyısında

bir kasabadır. Bunların ipek karışımı keten elbiseler olduğu da söylendiği gibi ipek böceği ipeğinden yapılmış elbiselerdir diye de açıklanmıştır. Bu ise ipeğin pek kaliteli olmayan bir çeşididir. İşte el-Kassi denilen bu örtü (ve elbise) eğer ipeği keteninden daha fazla olursa hakkındaki yasak haramlık ifade eder. Aksi taktirde tenzihen mekruhtur. İstebrak ise ipeğin kalın olanına denilir. Deybâcın çoğulu debabic gelir. Bu da Arapça olmayan deyba ve deybacın Arapçalaştırılmış ismidir. İstebrak (denilen kalın ipek) haramdır. Çünkü bunların her ikisi de ipekten yapılırlar. Allah en iyi bilendir.

(5358) Ebu Bekir ve Osman b. Ebu Şeybe'nin rivayet ettikleri hadiste: "Ayrıca hadiste: gümüş kapta içmeyi de (yasakladı)" ibaresini eklemiştir. Burada "ekledi" deki zamir Eş'as b. Ebu'ş-Şa'sâ'dan rivayeti nakleden eş-Şeybânî'ye aittir.

٥٣٦١-٤/٦- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ سَهْلِ بْنِ إِسْحَقَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ سَمِعْتُهُ يَذْكُرُهُ عَنْ أَبِي فَرْوَةَ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُكَيْمٍ قَالَ كُنَّا مَعَ حُذَيْفَةَ بِالْمَدَائِنِ فَاسْتَسْقَى حُذَيْفَةُ فَجَاءَهُ دِهْقَانٌ بِشَرَابٍ فِي إِنَاءٍ مِنْ فِضَّةٍ فَرَمَاهُ بِهِ وَقَالَ إِنِّي أُخْبِرُكُمْ أَنِّي قَدْ أَمَرْتُهُ أَنْ لَا يَسْقِيَنِي فِيهِ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا تَشْرَبُوا فِي إِنَاءِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَلْبَسُوا الدِّيبَاجَ وَالْحَرِيرَ فَإِنَّهُ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَهُوَ لَكُمْ فِي الْآخِرَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

5361-4/6- Bize Said b. Amr b. Sehl b. İshak b. Muhammed b. el-Eş'as b. Kays tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti, ben onun bu hadisi Ebu Ferre'den rivayetle zikrettiğini dinledim. Buna göre o Abdullah b. Ukeym'i şöyle derken dinlemiştir: Medain'de Huzeyfe ile birlikte idik. Huzeyfe kendisine içecek getirilmesini isteyince bir dihkan kendisine gümüşten bir kap içerisinde bir içecek getirdi. O da bunu atıverdi ve: Ben size haber veriyorum ki buna bu kapta bana içecek vermemesini emretmiştim. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Altın ve gümüş kaptan içmeyin. İnce ve kalın ipek giymeyin. Çünkü o dünyada onlarındır ahirette kıyamet gününde de sizin olacaktır"* buyurmuştur.[336]

٥٣٦٢-.../٧- وَحَدَّثَنَاه ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي فَرْوَةَ الْجُهَنِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُكَيْمٍ يَقُولُ كُنَّا عِنْدَ حُذَيْفَةَ بِالْمَدَائِنِ فَذَكَرَ نَحْوَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ فِي الْحَدِيثِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

336 Nesai, 5316; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3368

5362-.../7- Bunu bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti, bize Süfyan, Ebu Ferve el-Cuhenî'den şöyle dediğini tahdis etti: Abdullah b. Ukeym'i şöyle derken dinledim: Medain'de Huzeyfe'nin yanında idim deyip hadisi önceki-ne yakın olarak zikretti ama hadiste "kıyamet gününde" lafzını zikretmedi.[337]

٥٣٦٣-.../٨- وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْعَلَاءِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي نَجِيحٍ أَوَّلًا عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ حُذَيْفَةَ ثُمَّ حَدَّثَنَا يَزِيدُ سَمِعَهُ مِنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ حُذَيْفَةَ ثُمَّ حَدَّثَنَا أَبُو فَرْوَةَ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عُكَيْمٍ فَظَنَنْتُ أَنَّ ابْنَ أَبِي لَيْلَى إِنَّمَا سَمِعَهُ مِنْ ابْنِ عُكَيْمٍ قَالَ كُنَّا مَعَ حُذَيْفَةَ بِالْمَدَائِنِ فَذَكَرَ نَحْوَهُ وَلَمْ يَقُلْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

5363-.../8- Bana Abdulcebbar b. el-Alâ da tahdis etti, bize Süfyan tahdis etti, bize İbn Ebu Necih önce Mücahid'den, o İbn Ebu Leylâ'dan, o Huzeyfe'den diye tahdis etti. Sonra bize Yezid tahdis etti. O da bunu İbn Ebu Leylâ'dan o Huzeyfe'den diye dinlediğini rivayet etti. Sonra bize Ebu Ferve tahdis edip dedi ki: İbn Ukeym'i dinledim. Ben de İbn Ebu Leylâ'nın bunu ancak İbn Ukeym'den dinleyip şöyle dediğini sanıyorum: Medain'de Huzeyfe ile birlikte idik deyip hadisi ona yakın olarak zikretti ve "kıyamet gününde" demedi.[338]

٥٣٦٤-.../٩- وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ الْعَنْبَرِيُّ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْحَكَمِ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي لَيْلَى قَالَ شَهِدْتُ حُذَيْفَةَ اسْتَسْقَى بِالْمَدَائِنِ فَأَتَاهُ إِنْسَانٌ بِإِنَاءٍ مِنْ فِضَّةٍ فَذَكَرَهُ بِمَعْنَى حَدِيثِ ابْنِ عُكَيْمٍ عَنْ حُذَيْفَةَ

5364-.../9- Bize Ubeydullah b. Muâz el-Anberî de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be, el-Hakem'den tahdis ettiğine göre o Abdurrahman'ı -yani İbn Ebu Leylâ'yı- şöyle derken dinlemiştir: Huzeyfe'nin Medain'de içecek (su) istediğine tanık oldum. Bir kişi ona gümüşten bir kap içinde (su) getirdi. Sonra hadisi İbn Ukeym'in Huzeyfe'den rivayet ettiği manada zikretti.[339]

---

337 5361 numaralı hadisin kaynakları

338 İbn Ukeym'in hadisinin kaynakları 5361'de gösterildi. İbn Ebu Leyla'nın hadisini Buhari, 5426, 5632, 5633 -muhtasar olarak-, 5831, 5837 -muhtasar olarak-; Ebu Davud, 3723; Tirmizi, 1878; Nesai, 5316; İbn Mace, 3590 -muhtasar olarak-, 3414; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3372'de rivayet etmişlerdir.

339 Kaynakları 5363 numaralı hadisin kaynakları arasında gösterildi.

٥٣٦٥-.../١٠- وَحَدَّثَنَاه أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ ح وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرٍ حَدَّثَنَا بَهْزٌ كُلُّهُمْ عَنْ شُعْبَةَ بِمِثْلِ حَدِيثِ مُعَاذٍ وَإِسْنَادِهِ وَلَمْ يَذْكُرْ أَحَدٌ مِنْهُمْ فِي الْحَدِيثِ شَهِدْتُ حُذَيْفَةَ غَيْرُ مُعَاذٍ وَحْدَهُ إِنَّمَا قَالُوا إِنَّ حُذَيْفَةَ اسْتَسْقَى

5365-.../10- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Veki' tahdis etti. (H.) Bize İbnu'l- Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize İbn Ebu Adiy tahdis etti. (H.) Bana Abdurrahman b. Bişr de tahdis etti, bize Behz tahdis etti, hepsi Şu'be'den Muâz'ın hadisi ve isnadı ile aynı şekilde rivayet etti ama onların hiçbiri -yalnız Muâz müstesnâ- Huzeyfe'ye tanık oldum demeyerek sadece: Huzeyfe içecek (su) istedi dediler.[340]

٥٣٦٦-.../١١- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ ابْنِ عَوْنٍ كِلَاهُمَا عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ حُذَيْفَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمَعْنَى حَدِيثِ مَنْ ذَكَرْنَا

5366-.../11- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Cerir, Mansur'dan haber verdi. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy, İbn Avn'dan tahdis etti, ikisi Mücahid'den, o Abdurrahman b. Ebu Leylâ'dan o Huzeyfe'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den az önce zikrettiğimiz hadisler ile aynı manada rivayet etti.[341]

٥٣٦٧-٥/١٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا سَيْفٌ قَالَ سَمِعْتُ مُجَاهِدًا يَقُولُ سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي لَيْلَى قَالَ اسْتَسْقَى حُذَيْفَةُ فَسَقَاهُ مَجُوسِيٌّ فِي إِنَاءٍ مِنْ فِضَّةٍ فَقَالَ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيبَاجَ وَلَا تَشْرَبُوا فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا

340 5363 numaralı hadisin kaynakları
341 5363 numaralı hadisin kaynakları

5367-5/12- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Seyf tahdis edip dedi ki: Mücahid'i şöyle derken dinledim: Abdurrahman b. Ebu Leylâ'yı şöyle derken dinledim: Huzeyfe içecek (su) istedi. Bir Mecusi gümüşten bir kap içinde ona su getirince o şöyle dedi: Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledim: *"İnce ipek de kalın ipek de giymeyin, altın ve gümüş kaplarda içmeyin, yine onlardan yapılmış kaplardan yemeyin. Çünkü bunlar dünyada onlaradır."*[342]

Şerh

(5361-5366 numaralı hadisler)

(5361) "Bir dihkan geldi." Dihkam meşhur olan söyleyişe göre dal harfi kesrelidir. Ötreli (duhkan şeklinde) olduğu da nakledilmiştir. Bunu nakledenler arasında el-Meşaik ve el-Metalik sahibi de vardır. Her iki söyleyişi ise Kadı Iyaz Şerh'inde Ebu Ubeyde'den naklen zikretmiştir. Cevheri'nin Sihahı'nın nüshalarında ya da bir kısmında bu fethalı olarak (dehkan) şeklinde kaydedilmiştir. Bu ise garibdir. Dihkan acemilerin çiftçilerinin başına (ağa) denilir. Köyün lideri ve başkanına denildiği de söylenmiştir. Bu da birincisi ile aynı anlamdadır. Kelime Arapçalaştırılmış acemi (farsça) bir kelimedir. Sondaki nun'un asli olup "reislik" anlamındaki "dehkana" den alınmış olduğu söylendiği gibi "deheka"den alınmış ve fazladan olduğu da söylenmiştir. Dehaka ise dolup taşmak demektir.

Cevheri bu kelimeyi "dehkane" de zikretmiş olmakla birlikte şunları söylemektedir: Buradaki nun harfini "tedehkane'r-raculü" tabirinden aslî bir nun kabul edecek olursak kelime munsarıf olur. Çünkü vezni "dehkan" olur. Eğer bunu "dehk" kökünden kabul edersek munsarıf olmaz.

Kadı Iyaz dedi ki: Buna mal toplamaktan ve kap kacağı onunla doldurmaktan ötürü bu adın verilmiş olma ihtimali de vardır. Çünkü suyu kaba boşaltmayı anlatmak üzere "dehaktü'l-mâe ve edhaktuhû" denilir. "Deheka lî dehkaten min malihi" de malından bana bir miktar verdi, "edhektu'l-inâe" de kabı doldurdum demek olur. Dediler ki: Bunun yemeğin yumuşak olması anlamındaki "duhme" ile "dehkane"den gelme ihtimali de vardır. Çünkü onlar bolluk içinde olduklarından ve geçimleri geniş olduğundan ötürü yemeklerini yumuşak (güzel) yaparlardı. Maharetli ve akıllı oluşundan ötürü ona bu ismin verildiği de söylenmiştir. Allah en iyi bilendir.

"Huzeyfe, gümüş kapta kendisine içecek getirilince o gümüş kabı ona fırlattı..."

342 5363 numaralı hadisin kaynakları

Bu hadisten şu hükümler anlaşılmaktadır:

1. Gümüş kapta içmek haram kılınmıştır.

2. Bir masiyet işleyen bir kimse, özellikle daha önce aynı işi yapmaması söylenmişse ta'zir edilir (azarlanır). Dihkan'ın Huzeyfe ile başından geçen olayda olduğu gibi.

3. Emirin ta'ziri hak eden bazı kimselere bizzat ta'zirde bulunup azarlamasında bir sakınca yoktur.

4. Emir ve büyük bir zat özü itibari ile doğru olan bir iş yapıp (başkaları) bunun açık sebebini anlayamıyorlarsa deliline ve bu fiili yapmasının sebebine dikkat çekmesi gerekir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Şüphesiz ki o dünyada onlara aittir, ahirette de sizin olacaktır"* yani kafirler dünyada bunu elde edebilirler. Ahirette ise onların herhangi bir payları yoktur. Müslümanlara gelince, cennette ipek de altın da onların olacaktır. Ayrıca hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırından geçirmediği şeyler de onlara verilecektir.

Hadis-i şerifte, kafirler fer'i hükümlerle muhatap değildir diyen kimselerin lehine bir delil yoktur. Çünkü hadiste bunun onlara mübah kılındığına dair açık ifade bulunmamaktadır. Hadiste sadece adet olarak onların vakıaları hakkında haber verilerek bunu dünyada onların kullandıkları bildirilmektedir. Müslümanlara haram olduğu gibi kendilerine de haram olsa dahi.

"Ahirette kıyamet gününde de sizin olacaktır" buyruğunda hem ahiret hem kıyamet gününün birlikte söz konusu edilmesi yalnızca ölüm neticesinde bu ikram bakımından ahiret hükmünde olacağının zannedilmemesi içindir. Böylelikle bunun ancak kıyamet gününde ve ondan sonra da cennette ebediyen olmak üzere onlara verileceğini beyan etmiş olmaktadır. Bununla birlikte bu ölümden itibaren ahirette size verilecek ve cennette de ebediyen devam edecektir anlamının kastedilme ihtimali de vardır.

(5367) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Ondan yapılmış kaplarda yemeyiniz"* buradaki sihaf kas'a (çömlek)'den küçük olup safha denilen kabın çoğuludur. El-Cevheri dedi ki: el-Kisai dedi ki: Çömleklerin en büyüğü cefne (kazan) sonra kas'a (çömlek, tencere) gelir. On kişiyi doyurur. Sonra beş kişiyi doyuran sahfa gelir. Sonra da iki üç kişiyi doyuran mekile gelir. Sonra tek bir kişiyi doyuran sahife (tabak) gelir.

[...‏/١ - بَاب تَحْرِيمِ لبس الحرير وَغَيْرِ ذلك للرِّجَالِ]

[... / 1 ERKEKLER İÇİN İPEK VE DAHA BAŞKA ŞEYLERİ GİYMENİN HARAM KILINDIĞI BABI][343]

٥٣٦٨-١/٦ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَأَى حُلَّةً سِيَرَاءَ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ لَوْ اشْتَرَيْتَ هَذِهِ فَلَبِسْتَهَا لِلنَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلِلْوَفْدِ إِذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّمَا يَلْبَسُ هَذِهِ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ ثُمَّ جَاءَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ مِنْهَا حُلَلٌ فَأَعْطَى عُمَرَ مِنْهَا حُلَّةً فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللهِ كَسَوْتَنِيهَا وَقَدْ قُلْتَ فِي حُلَّةِ عُطَارِدٍ مَا قُلْتَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنِّي لَمْ أَكْسُكَهَا لِتَلْبَسَهَا فَكَسَاهَا عُمَرُ أَخًا لَهُ مُشْرِكًا بِمَكَّةَ

5368-6/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Nâfi'den rivayetini okudum. O İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Ömer b. el-Hattab (radıyallâhu anh) mescidin kapısında ipekten çizgili bir elbiseyi satılırken görmüş, bunun üzerine: Ey Allah'ın Rasulü! Bu elbiseyi satın alsan da Cuma gününde insanlara ve huzuruna geldikleri vakit heyetlere karşı giyinsen deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bunu ancak ahirette herhangi bir payı olmayan kimse(ler) giyer"* buyurdu. Daha sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e aynı kumaştan elbiseler gelince Ömer'e de onlardan bir tane verdi. Bunun üzerine Ömer: Ey Allah'ın Rasulü! Onu bana giyeyim diye verdin, halbuki utaridin hullesi (elbisesi) hakkında o söylediğin sözleri söylemiştin deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben onu sana sen giyesin diye vermedim"* buyurdu. Bunun üzerine Ömer de Mekke'de müşrik olan bir kardeşine giyinsin diye verdi.[344]

Şerh

"İpekten çizgili bir elbise gördü." Siyera (ipek çizgili) kesreli sin ile sonrasında fethalı ye sonra da elif'i memdude iledir. Burada (raviler) "hulle: elbise" lafzını "siyera" lafzı sıfat olmak üzere tenvinli ve ayrıca izafet olarak da tenvinsiz de zaptetmişlerdir. Bunlar iki meşhur görüşdür. Ama muhakkik-

343 Bu başlık Tuhfetu'l-Eşrâf'dan eklendiği gibi bu başlıktan önce yine Tuhfetu'l-Eşrâf'da 26 numaralı Libas (giyim) kitabı yer almaktadır.

344 Buhari, 886, 2612; Ebu Davud, 1076; Nesai, 1381; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8335

ler ve Arap dilini çok iyi bilenler izafet şeklini tercih ederler. Sibeveyh: Fiale vezni sıfat olarak gelmez demiştir. Muhaddislerin çoğunluğu ise (hulle: elbise) tenvinli olarak okurlar. Hattâbî dedi ki: "Hulletun siyerâ" terkibi Arapların: "Nakatun aşrâ: On aylık gebe dişi deve" tabirine benzer. Dediler ki: Siyerâ ipek karışımı çizgili elbiselerdir. Ayrıca bunların çizgileri de ipektendir. Nitekim Ebu Davud'un Süneni'ndeki hadiste bunu böylece açıklamıştır. Halil, Asmai ve başkaları da bunu böylece demişlerdir. Onlar: Çizgileri örtülere benzetilmiş gibidir demişlerdir. İbn Şihâb ise bunlar ipek ile çizgilendirilmiş elbiselerdir diye açıklarken çeşitli renkli elbiseler olduğu da söylenmiştir. Ayrıca bu ipekten yapılan nakıştır da demiştir. Bunun katıksız ipek olduğu da söylenmiştir.

Müslim diğer rivayette "istebrak (denilen ipek)den bir elbise" başka bir rivayette "kalın yahut ince ipekten" bir diğer rivayette de "sündüs (denilen) den bir elbise" demiştir. İşte bu lafızlar bu elbisenin halis ipek olduğunu açıklamaktadır. Bu husustaki rivayetleri bir arada telif etmek için bu hadiste yapılabilecek doğru biricik açıklama budur. Çünkü haram olan da budur.

İpek ve başkaların karışımından olan kumaş (ve elbise) ise ağırlığı itibari ile ipek daha fazla olmadıkça haram olmaz. Allah en iyi bilendir.

Dil bilginleri der ki: Hulle ancak iki parça elbise olur. Çoğunlukla da (belden aşağısını örten) izar ile (belden yukarısını örten) ridadan ibaret olur.

Ömer (radıyallâhu anh)'ın bu hulle (elbise) hakkındaki hadisi ipeğin erkeklere haram, kadınlara mübah olduğuna, onu hediye etmenin de mübah, parasının da mübah olduğuna delil olduğu gibi Müslüman bir kimsenin müşrik birisine elbise ve daha başka şeyleri hediye vermesinin caiz olduğu, Cuma ve bayram günlerinde ve heyetlerle ve benzeri kimselerle karşılaşılacağı zaman en güzel elbiseleri giymenin müstehap olduğu, fazileti daha az olan kimsenin daha faziletli olana uyan kimsenin uyduğu kimseye, hatırlamaması mümkün olan ve kendisi için maslahat bulunan ihtiyaç duyduğu hususları teklif etmesinin müstehap olduğu, kafir dahi olsalar akraba ve tanıdıkları gözetmenin (sıla yapmanın) sözkonusu olduğu, mescidin kapısı yanında da alışverişin caiz olduğu hükümleri anlaşılmaktadır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Bunu ancak ahirette bir payı olmayan kimse(ler) giyer"* ahirette herhangi bir payı olmayan kimse giyer demektir. Herhangi bir değeri ve saygınlığı olmayan denildiği gibi dini olmayan diye de açıklanmıştır. Birincisi kafirler hakkında kabul edilir. Son iki açıklama şekli ise müslümanı da kafiri de kapsar. Allah en iyi bilendir.

"Ömer de onu Mekke'de bulunan müşrik bir kardeşine giysin diye verdi." Bunu Buhari ve Müslim böyle rivayet etmiştir. Buhari'deki (Libas/Giyim) Kitabı'nda Ömer o elbiseyi Mekke halkından bir kardeşine Müslüman olmadan önce gönderdi" denilmektedir. Bu ise kardeşinin bundan sonra Müslüman olduğuna delildir. Ebu Avâne el-İsferayidi'nin Müsned'indeki rivayette ise: "Ömer onu Mekke halkından müşrik olan anne bir kardeşine giysin diye verdi" denilmektedir. Bütün bunlar ise kafir olan akrabayı gözetmenin, onlara iyilik yapmanın caiz olduğuna, kafirlere hediye göndermenin caiz olduğuna delildir. Aynı zamanda ipek elbiseleri kafirlere hediye etmenin caiz olduğu hükmü de anlaşılmaktadır. Çünkü muayyen olarak onların (erkeklerin) giymeleri sözkonusu olmayabilir. Bir kimse bunun kafir erkekler hakkında ipek giymenin caiz olduğuna delil olduğu kanaatini hatırına getirebilirse de bu bâtıl bir vehimdir. Çünkü hadiste onu sadece kafire hediye vermekten ibarettir. Hadiste onun giyilmesine izin verildiği gibi bir mana yoktur. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunun gibi elbiseleri Ömer'e, Ali'ye ve Usâme'ye (radıyallâhu anhum)'da göndermiştir. Fakat bu onlar tarafından giyilmelerinin mübah olmasını gerektirmez. Aksine bunu giymenin dışında bir yolla onlardan yararlanılması için verdiğini açıkça ifade etmiştir. Muhakkiklerin ve çoğunluğun kabul ettikleri doğru görüş kafirlerin şeriatin fer'i hükümleri ile muhatap olduklarıdır. Dolayısı ile ipek Müslümanlara haram olduğu gibi kafirlere de haramdır.

٥٣٦٩-.../٢- وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ كُلُّهُمْ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ ح وَحَدَّثَنِي سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ كِلَاهُمَا عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِ حَدِيثِ مَالِكٍ

5369-.../2- Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Ebu Usâme tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Ebu Bekr el-Mukaddemi de tahdis etti, bize Yahya b. Said tahdis etti, hepsi Ubeydullah'dan rivayet etti. (H.) Bana Suveyd b. Said de tahdis etti, bize Hafs b. Meysere, Musa b. Ukbe'den tahdis etti. İkisi Nâfi'den rivayet etti, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Mâlik'in hadisine yakın olarak rivayet etti.[345]

345 İbn Numeyr'in hadisini Nesai, 5310; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10551; Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ile Muhammed b. Ebu Bekr el-Mukaddemi'nin ve Suveyd b. Said'in hadislerini tek başına Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7865, 8194, 8499

٥٣٧٠-٧/٣- وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ حَدَّثَنَا نَافِعٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ رَأَى عُمَرُ عُطَارِدًا التَّمِيمِيَّ يُقِيمُ بِالسُّوقِ حُلَّةً سِيَرَاءَ وَكَانَ رَجُلًا يَغْشَى الْمُلُوكَ وَيُصِيبُ مِنْهُمْ فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي رَأَيْتُ عُطَارِدًا يُقِيمُ فِي السُّوقِ حُلَّةً سِيَرَاءَ فَلَوِ اشْتَرَيْتَهَا فَلَبِسْتَهَا لِوُفُودِ الْعَرَبِ إِذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ وَأَظُنُّهُ قَالَ وَلَبِسْتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِحُلَلٍ سِيَرَاءَ فَبَعَثَ إِلَى عُمَرَ بِحُلَّةٍ وَبَعَثَ إِلَى أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ بِحُلَّةٍ وَأَعْطَى عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ حُلَّةً وَقَالَ شَقِّقْهَا خُمُرًا بَيْنَ نِسَائِكَ قَالَ فَجَاءَ عُمَرُ بِحُلَّتِهِ يَحْمِلُهَا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَعَثْتَ إِلَيَّ بِهَذِهِ وَقَدْ قُلْتَ بِالْأَمْسِ فِي حُلَّةِ عُطَارِدٍ مَا قُلْتَ فَقَالَ إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا وَلَكِنِّي بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُصِيبَ بِهَا وَأَمَّا أُسَامَةُ فَرَاحَ فِي حُلَّتِهِ فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَظَرًا عَرَفَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ أَنْكَرَ مَا صَنَعَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَنْظُرُ إِلَيَّ فَأَنْتَ بَعَثْتَ إِلَيَّ بِهَا فَقَالَ إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا وَلَكِنِّي بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُشَقِّقَهَا خُمُرًا بَيْنَ نِسَائِكَ

5370-7/3- Bize Şeyban b. Ferruh da tahdis etti, bize Cerir b. Hazim tahdis etti, bize Nâfi', İbn Ömer'den şöyle dediğini tahdis etti: Ömer (radıyallâhu anh) Utarid et-Temîmî'yi ipekten çizgili bir elbiseyi satışa arz ederken gördü. Utarid de hükümdarların yanına gider gelir ve onların bir takım ihsanlarına da mazhar olurdu. Ömer: Ey Allah'ın Rasulü! Ben Utarid'i pazarda ipek çizgili bir elbiseyi satışa arz ederken gördüm. Sen de onu satın alıp da huzuruna geldikleri taktirde Arap heyetlerinin önünde giysen dedi. Zannederim: Bir de Cuma gününde giysen dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: *"İpeği dünyada ancak ahirette herhangi bir payı olmayan kimse(ler) giyer"* buyurdu.

Bundan sonra ise Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e o ipek çizgili elbiseler getirildi. Bunun üzerine Ömer'e bir elbise (hulle), Usâme b. Zeyd'e de bir hulle gönderdiği gibi Ali b. Ebu Talib'e de bir hulle gönderdi ve: *"Onu (etrafındaki) hanımlarının arasında başörtüsü olarak böl"* buyurdu.

Sonra Ömer kendisine verilen elbiseyi taşıyarak geldi ve: Ey Allah'ın Rasulü! Bunu bana gönderdin. Halbuki dün Utarid'in elbisesi hakkında o söylediğim sözleri de söylemiştin dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de:

"Şüphesiz ben onu sana giyinesin diye göndermedim. Ama ben onu sana ondan yararlanman için gönderdim" buyurdu. Usâme ise elbisesini giyinip dolaştı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona öyle bir baktı ki Usâme bu yaptığını Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygun bulmadığını anladı ve: Ey Allah'ın Rasulü! Bana neden (öyle) bakıyorsun? Bunu bana sen göndermiştin deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben onu sana giyinesin diye göndermedim. Onu sana (etrafındaki) hanımlarının arasında başörtüleri olarak bölüp paylaştırman için gönderdim"* buyurdu.[346]

Şerh

"Ömer, Utarid et-Temîmî'nin pazarda bir elbiseyi satmak üzere arz ettiğini gördü." Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Hanımlarının arasında başörtüleri olarak paylaştırman için gönderdim."* Humur (başörtüsü anlamındaki) "himar"in çoğuludur. Bu da kadının başı üzerine konulan örtüye denilir.

Bu hadiste, kadınların ipek giymelerinin caiz olduğuna delil vardır. Günümüzde bunun caiz olduğu üzerinde icma vardır. Seleften bazıları arasında bu hususta önceleri bir görüş ayrılığının bulunduğunu sonradan bunun ortadan kalktığını daha önce açıklamış idik.

٥٣٧١-٨/٤- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى وَاللَّفْظُ لِحَرْمَلَةَ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ وَجَدَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ حُلَّةً مِنْ إِسْتَبْرَقٍ تُبَاعُ بِالسُّوقِ فَأَخَذَهَا فَأَتَى بِهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْتَعْ هَذِهِ فَتَجَمَّلْ بِهَا لِلْعِيدِ وَلِلْوَفْدِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّمَا هَذِهِ لِبَاسُ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ قَالَ فَلَبِثَ عُمَرُ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِجُبَّةِ دِيبَاجٍ فَأَقْبَلَ بِهَا عُمَرُ حَتَّى أَتَى بِهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْتَ إِنَّمَا هَذِهِ لِبَاسُ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ أَوْ إِنَّمَا يَلْبَسُ هَذِهِ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ ثُمَّ أَرْسَلْتَ إِلَيَّ بِهَذِهِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَبِيعُهَا وَتُصِيبُ بِهَا حَاجَتَكَ

5371-8/4- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele b. Yahya -lafız Harmele'ye ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, bana Sâlim b. Abdullah'ın tahdis ettiğine göre Abdullah b. Ömer dedi ki: Ömer b. el-Hattab kalın ipekten bir elbisenin pazarda satılmakta olduğunu görünce onu alıp Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdi ve: Ey Allah'ın Rasulü! Bunu satın al da bayram için ve heyetlere karşı

346 Bunu yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7613

güzel bir elbise olmak üzere giyin dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bu ancak herhangi bir payı olmayan kimsenin giyineceği bir elbisedir"* buyurdu. (Abdullah) dedi ki: Ömer Allah'ın dilediği kadar bir süre kaldıktan sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ona dibac (denilen çözgüsü de atkısı da ipek olan bir elbise) gönderdi. Ömer de bu elbiseyi alıp onu Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdi ve: Ey Allah'ın Rasulü! "bu ancak herhangi bir payı olmayan bir kimsenin giyeceğidir" yahut "bunu ancak herhangi bir payı olmayan kimse giyer" buyurdun, sonra da bana bunu gönderdin dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onu satarsın ve onunla bir ihtiyacını giderirsin"* buyurdu.[347]

٥٣٧٢-.../٥- وَحَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5372-.../5- Bize Harun b. Ma'ruf da tahdis etti, bize İbn Vehb tahdis etti, bana Amr b. el-Hâris, İbn Şihâb'dan bu isnad ile aynısını rivayet etti.[348]

٥٣٧٣-٩/٦- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ شُعْبَةَ أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ حَفْصٍ عَنْ سَالِمٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ عُمَرَ رَأَى عَلَى رَجُلٍ مِنْ آلِ عُطَارِدٍ قَبَاءً مِنْ دِيبَاجٍ أَوْ حَرِيرٍ فَقَالَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ لَوْ اشْتَرَيْتَهُ فَقَالَ إِنَّمَا يَلْبَسُ هَذَا مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فَأُهْدِيَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ حُلَّةٌ سِيَرَاءُ فَأَرْسَلَ بِهَا إِلَيَّ قَالَ قُلْتُ أَرْسَلْتَ بِهَا إِلَيَّ وَقَدْ سَمِعْتُكَ قُلْتَ فِيهَا مَا قُلْتَ قَالَ إِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتَسْتَمْتِعَ بِهَا

5373-9/6- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti... İbn Ömer'den rivayete göre Ömer (radıyallâhu anh) Utarid ailesinden bir adamın üzerinde dibac (denilen çözgüsü ve atkısı da) ipekten yahut ince ipekten bir kaftan görünce Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: Onu satın alsan demişti. Bunun üzerine O: *"Bunu ancak herhangi bir payı olmayan kimse(ler) giyer"* buyurdu. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ipekten çizgili bir elbise hediye edildi. O da bunu bana gönderdi. Ben: Daha önce senin bunun (gibisi) hakkında o söylediklerini işitmiş iken şimdi de bunu bana gönderiyorsun dedim. O: *"Onu ben sana ancak ondan yararlanman için gönderdim"* buyurdu.[349]

347 Ebu Davud, 1077 -buna yakın-, 4041; Nesai, 1559; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6895, 6987

348 5371 numaralı hadisin kaynakları

349 Buhari, 2104 -muhtasar olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7037

٥٣٧٤-.../٧- وَحَدَّثَنِي ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ حَفْصٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَأَى عَلَى رَجُلٍ مِنْ آلِ عُطَارِدٍ بِمِثْلِ حَدِيثِ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ إِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتَنْتَفِعَ بِهَا وَلَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا

5374-.../7- Bana İbn Numeyr de tahdis etti, bize Ravh tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti, bize Ebu Bekr Hafs, Sâlim b. Abdullah b. Ömer'den tahdis etti, o babasından rivayet ettiğine göre Ömer b. el-Hattab (radıyallâhu anh) Utarid ailesinden bir adamın üzerinde... gördü deyip Yahya b. Said'in hadisini aynı şekilde rivayet etti. Ancak o rivayetinde: *"Onu ben sana ancak ondan yararlanman için gönderdim. Onu ben sana giyinesin diye göndermedim"* buyurmuştur.[350]

٥٣٧٥-.../٨- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ قَالَ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي إِسْحَقَ قَالَ قَالَ لِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فِي الإِسْتَبْرَقِ قَالَ قُلْتُ مَا غَلُظَ مِنَ الدِّيبَاجِ وَخَشُنَ مِنْهُ فَقَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ رَأَى عُمَرُ عَلَى رَجُلٍ حُلَّةً مِنْ إِسْتَبْرَقٍ فَأَتَى بِهَا النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِهِمْ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فَقَالَ إِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُصِيبَ بِهَا مَالاً

5375-.../8- Bana Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Abdussamed tahdis edip dedi ki: Babamı tahdis ederken dinledim: Bana Yahya b. Ebu İshak tahdis edip dedi ki: Sâlim b. Abdullah bana istebrak hakkında bir şeyler söyledi. Ben: O dibac türünün kalın ve sert olanıdır dedim. Bunun üzerine o da şunları söyledi: Abdullah b. Ömer'i şöyle derken dinledim: Ömer bir adam üzerinde istebrakdan bir elbise gördü. Onu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdi deyip öncekilerin hadisine yakın olarak zikretti. Ancak o dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben onu sana onunla (bedeli ile) bir mal sahibi olasın diye gönderdim"* buyurdu.[351]

Şerh

(5374-5375 numaralı hadisler)

(5374) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Onu ben sana ancak ondan yararlanman için gönderdim"* yani onu satıp onun bedeli ile yararlana-

350 5373 numaralı hadisin kaynakları

351 Buhari, 6081; Nesai, 5315 -muhtasar olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7033

sın diye gönderdim. Nitekim bu hususu bundan önceki (5370) rivayette ve bundan sonra gelecek olan İbnu'l- Müsennâ'nın rivayet ettiği hadiste (5387) bunu açıkça ifade etmiş bulunmaktadır.

(5375) "Bana Yahya b. Ebu İshak tahdis edip dedi ki: ... Ben Abdullah b. Ömer'i şöyle derken dinledim deyip hadisin geri kalanını zikrettim. Hadis Müslim'in bütün nüshalarında bu şekildedir. Buhari ve Nesai'nin kitaplarında ise şöyledir: "Sâlim bana istebrak nedir dedi, ben: kalın olan dibac (denilen çözgüsü ve atkısı ipek olan)dır dedi." Müslim'in rivayetinin manası da bu olmakla birlikte muhtasardır. Bunun da anlamı şudur: Sâlim bana istebrak hakkında o nedir dedi, ben: O kalın olandır dedim. Buna göre Müslim'in rivayeti sahih olup ona herhangi bir tenkit yöneltilemez. Kadı Iyaz ise bunun hatalı olduğuna işaret etmiş ve doğrusunun Buhari'nin rivayeti olduğunu belirtmiş olmakla birlikte rivayeti yanlış değildir aksine açıkladığımız gibi sahih bir rivayettir.

٥٣٧٦-١٠/٩- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ عَبْدِ اللهِ مَوْلَى أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ وَكَانَ خَالَ وَلَدِ عَطَاءٍ قَالَ أَرْسَلَتْنِي أَسْمَاءُ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ فَقَالَتْ بَلَغَنِي أَنَّكَ تُحَرِّمُ أَشْيَاءَ ثَلَاثَةً الْعَلَمَ فِي الثَّوْبِ وَمِيثَرَةَ الْأُرْجُوَانِ وَصَوْمَ رَجَبٍ كُلِّهِ فَقَالَ لِي عَبْدُ اللهِ أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ رَجَبٍ فَكَيْفَ بِمَنْ يَصُومُ الْأَبَدَ وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنَ الْعَلَمِ فِي الثَّوْبِ فَإِنِّي سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فَخِفْتُ أَنْ يَكُونَ الْعَلَمُ مِنْهُ وَأَمَّا مِيثَرَةُ الْأُرْجُوَانِ فَهَذِهِ مِيثَرَةُ عَبْدِ اللهِ فَإِذَا هِيَ أُرْجُوَانٌ فَرَجَعْتُ إِلَى أَسْمَاءَ فَخَبَّرْتُهَا فَقَالَتْ هَذِهِ جُبَّةُ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَأَخْرَجَتْ إِلَيَّ جُبَّةَ طَيَالِسَةٍ كِسْرَوَانِيَّةٍ لَهَا لِبْنَةُ دِيبَاجٍ وَفَرْجَيْهَا مَكْفُوفَيْنِ بِالدِّيبَاجِ فَقَالَتْ هَذِهِ كَانَتْ عِنْدَ عَائِشَةَ حَتَّى قُبِضَتْ فَلَمَّا قُبِضَتْ قَبَضْتُهَا وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَلْبَسُهَا فَنَحْنُ نَغْسِلُهَا لِلْمَرْضَى يُسْتَشْفَى بِهَا

5376-10/9- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Halid b. Abdullah, Abdulmelik'den haber verdi, o Ebu Bekr'in kızı Esma'nın azadlısı Abdullah'tan -ki Ata'nın oğlunun dayısı idi- şöyle dediğini rivayet etti: Esma beni Abdullah b. Ömer'in yanına göndererek şunları söyledi: Bana ulaştığına göre sen üç şeyi haram görüyormuşsun: Elbisede alemi (enlice ipek parçalar eklemeyi) arguvan eğer yastığını ve recep ayını tamamen oruç tutmayı.

Abdullah bana şu cevabı verdi: Sözünü ettiğin recep ayı hakkında derim ki peki ya ebediyen (sene boyunca) oruç tutana ne demeli? Elbisede alem (enlice ipek çizgi)e gelince ben Ömer b. el-Hattab'ı şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"İpeği ancak bir payı olmayan kimse giyer"* buyururken dinledim. Bu sebeple alemin de o türden olacağından korktum. Arguvan eğer yastığına gelince işte bu Abdullah'ın eğer yastığıdır. Bir de onun arguvan rengi olduğunu gördüm. Bunun üzerine Esma'nın yanına döndüm ve ona (durumu) haber verince o: İşte bu Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in cübbesidir deyip bana Kisra'nın giydiği türden taylasandan bir cübbe çıkarıp gösterdi. Yaka tarafından dibacdan bir yaması olduğu gibi öndeki iki kenarı da dibac ile çevrilmiş idi. Esma dedi ki: İşte bu vefat edinceye kadar Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın yanında idi. O vefat edince onu ben aldım. Bunu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) giyiniyordu. Biz de bunu hastalar için -onunla şifa taleb edilmek üzere yıkıyoruz- dedi.[352]

Şerh

"Arguvan eğer yastığı" eğer yastığı ile ilgili açıklama ve kelimenin zaptı daha önce (5356 numaralı hadisin şerhinde) geçti. Arguvan kelimesi ise hemze ve cim harfleri ötreli (urcuva)dır. Hadis rivayetlerinde garibul hadis ile lugat kitaplarında ve başka kaynaklarda bilinen doğru şekil budur. Kadı Iyaz da el-Meşârik'de bunu böylece açıklamış olmakla birlikte Kadı Iyaz'in Müslim şerhinde iki yerde hemze fethalı cim ötreli (arcuvan şeklinde) zaptetmiş bulunmaktadır. Ama bu Kadı Iyaz'dan değil de müstensihlerden kaynaklanan açık bir yanlışlıktır. Çünkü o, el-Meşârik adlı eserinde hemzenin ötreli okunacağını açıkça ifade etmiştir.

Dil bilginleri ve başkalarının dediklerine göre urcuvan oldukça kırmızı bir boyadır. Ebu Ubeyd ve cumhur böyle açıklamışlardır. El-Ferra ise kırmızılık demektir derken İbn Fâris kırmızı her renktir demiştir. Kırmızı yün olduğu da söylenmiştir. Cevheri dedi ki: Bu olabildiği kadar güzel kırmızı renkli çiçeği olan bir ağaçtır. Ayrıca bu Arapçalaştırılmış bir kelimedir diye eklemektedir. Başkaları ise bunun Arapça bir kelime olduğunu söylemişler ve yine dilciler müzekker ve müennesinin aynı olduğunu ifade etmişlerdir. Mesela (lafzan müzekker olan) sevb: elbise, kumaş hakkında da (lafzan müennes olan "katife: kadife") hakkında da urcuvan kelimesi ayrıca müenneslik alameti almaksızın kullanılır. Bazen bunu sıfat olarak söyledikleri de olur. Bununla birlikte urcuvan kelimesi çoğunlukla kendisinden sonraki kelimeye

352 Ebu Davud, 4054 -muhtasar olarak-; Tirmizi, 2817 -muhtasar olarak buna yakın-; İbn Mace, 2819 -muhtasar olarak buna yakın-; 3594 -muhtasar olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10542, 15721

muzaf olarak kullanılır. Diğer taraftan dil bilginleri bu kelimeyi re, cim ve vav harflerinde zikretmişlerdir. Doğrusu da budur. Bu sebeple Kadı Iyaz'ın bu kelimeyi el-Meşârik adlı eserinde hemze, ra ve cim babında zikretmesine de İbnu'l- Esir'in bunu ra, cim ve nun babında zikretmesine de aldanmamak gerekir. Allah en iyi bilendir.

"Esma, İbn Ömer'e şu haberi gönderdi: Bana ulaştığına göre sen üç şeyin haram olduğunu söylüyormuşsun... Onunla şifa istenirdi."

İbn Ömer'in Recep ayını oruç tutmak hakkındaki cevabı Esma'ya ulaşan onu haram gördüğü şeklindeki kanaatini kabul etmediği ve aksine kendisinin receb ayının tamamını oruçla geçirdiği gibi senenin tamamını (ebed orucu) oruçla geçirdiğini de haber vermektedir. Ebed'den (senenin tamamı) kasıt ise iki bayramın birinci günleri ile teşrik günleridir. Onun ve babası Ömer b. el-Hattab'ın, Aişe, Ebu Talha ve ümmetin seleflerinden daha başkalarının görüşü bu idi. Şafii ve ondan başka ilim adamlarının kanaatine göre senenin tamamını oruç tutmak mekruh değildir. Mesele her iki hususta varid olmuş hadislerin şerhi ile birlikte Oruç Kitabı'nda daha önce geçti.

Esma (radıyallâhu anhâ)'nın İbn Ömer hakkında sözünü ettiği anemi (yani ipekli çizgi şeklindeki deseni, eki) hoş görmediğine dair sorusuna gelince İbn Ömer bunu haram kabul ettiğini itiraf etmemiştir. Aksine o ipeğin genel olarak yasaklanmasının kapsamı içerisine girebileceği korkusu ile ondan vera yolu ile çekindiğini haber vermektedir.

Eğer yastığı ile ilgili Esma'ya ulaşan kanaatini de kabul etmeyerek işte bu benim eğer yastığımdır ve o da arcuvan (kırmızı) renklidir. Kasıt bunun kırmızı renkli olduğu ve ipekten değil de yün yahut başka kumaştan olduğudur. Daha önce eğer yastığının ipekten de yünden de yapılabileceği açıklanmış ve yasaklayıcı mahiyette varid olmuş hadislerin özellikle ipekten olanlar hakkında sözkonusu olduğu belirtilmiş idi.

Esma (radıyallâhu anhâ)'nın Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kenarları ipek ile çevrilmiş cübbesini çıkarmasına gelince, bununla da bunun haram kılınmamış olduğunu açıklamaktır. Nitekim Şafii ve başkaları tarafından da kabul edilen hüküm bu şekildedir. Elbise, cübbe, sarık ve benzerlerinin eğer kenarları ipek ile çevrili ise dört parmaktan fazla olmadığı sürece caizdir. Şayet eni dört parmağı aşarsa Ömer (radıyallâhu anh)'ın bundan sonra zikredilecek hadisi dolayısı ile haramdır.

Hadisteki "cubbete tayalisatin: Taylasandan bir cübbe" lafzı cübbenin tayalisaya izafesi ile söylenir. Tayalisa ise meşhur olan okuyuşa göre "Taylasan"ın çoğuludur. Dil bilginlerinin büyük çoğunluğu bu lafızda lam

harfinin fetha dışında okunuşu caiz değildir demişler ve lam harfinin kesreli okunuşunu (taylisan) avamın bir tashifi olarak saymışlardır. Kadı Iyaz el-Meşârik adlı eserinde sin ve ye harfinde "sâc"i açıklarken şunları zikretmektedir: Taylasan lam harfi fethalı da ötreli de kesreli de söylenir. (Taylasan, taylusan ve taylisan şekillerinde) Fakat bu hem garib hem zayıf bir görüştür.

"Kisrevaniyye" kaf harfi kesreli de fethalı da (kesrevaniye şeklinde) söylenir. Sin harfi ise sakin ye harfi de fethalıdır. Kadı Iyaz ravilerin çoğunluğunun bunu kaf harfi kesreli olarak rivayet ettiklerini nakletmektedir. Bu ise Farsların hükümdarı ve Irak'ın Mâliki Kisra'ya bir nisbettir. Kisra kelimesi ise kaf harfi kesreli de fethalı da (Kesra) söylenir. Kadı Iyaz dedi ki: el-Herevi bunu Müslim'de de rivayet etmiş ve "husrevaniye" demiştir.

Bu hadis-i şerifte, salihlerin eserleri ve elbiseleri ile teberrük etmenin müstehap olduğuna delil vardır. Ayrıca yasaklanan ipekten kastın ise katıksız ipek olduğu ya da çoğunluğukla ipek kumaş hakkında olduğu ve bundan maksat onun bütün parçalarının haram kılınmasının olmadığı, bu yönüyle de içki ve altından farklı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu ikisinin bütün bölümleri haramdır.

"Libne: Yama" lam harfi kesreli, be harfi sakindir. Kadı Iyaz da diğer şarihler de bu kelimeyi böylece zaptettikleri gibi lugat ve garibul hadis kitaplarında da bu kelime bu şekildedir. Bu ise gömleğin yaka kısmındaki yama demektir. Hepsinin ibareleri budur. Allah en iyi bilendir.

"Öndeki iki kenarı çevrili idi." Bütün nüshalarda bu şekilde "ve ferceyhe mekhufeyni" diye kaydedilmiştir. Bu iki kelime hazfedilmiş bir fiil ile nasbedilmiştir. Yani ben iki kenarının çevrilmiş olduğunu gördüm demektir. Çevrilmiş (mekruf) ise kenar kısımlarına ek yapılmış (diye) demektir. Bu da elbisenin kenarlarına eklenip dikildikten sonra üzerine çevrilerek tekrar dikilir. Bu ise hem elbisenin etek kısmında hem ön kenarlarında hem de kollarında yapılır. Buradan da cübbenin ve önü açık elbiselerin giyilmesinin caiz olduğuna ve bunda bir mekruhluk bulunmadığına delil vardır. Allah en iyi bilendir.

٥٣٧٧-١١/١٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ خَلِيفَةَ بْنِ كَعْبٍ أَبِي ذِبْيَانَ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الزُّبَيْرِ يَخْطُبُ يَقُولُ أَلَا لَا تُلْبِسُوا نِسَاءَكُمُ الْحَرِيرَ فَإِنِّي سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ فَإِنَّهُ مَنْ لَبِسَهُ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ

5377-11/10- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Ubeyd b. Said, Şu'be'den tahdis etti, o Halife b. Sa'd Ebu Zübyan'dan şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. ez-Zubeyr'i hutbe verdiğinde şunları söylerken dinledim: Dikkatli olun. Kadınlarınıza ipek giydirmeyin. Çünkü ben Ömer b. el-Hattab'ı şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"İpek giymeyin. Çünkü onu dünyada giyen ahirette onu giymeyecektir"* buyurdu.[353]

Şerh

"Ebu Zübyan" künyesinde zel harfi ötreli de kesreli de (Ebu Zibyan şeklinde) söylenir.

"Abdullah b. ez-Zubeyr'i hutbe verirken şöyle derken dinledim: Kadınlarınıza ipek giydirmeyin... Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"İpek giymeyin..."* buyururken dinledim." Bu Abdullah b. ez-Zubeyr'in görüşüdür. Ama ondan sonra ilim adamları -daha önce belirtildiği gibi- ipeğin kadınlara mübah olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Onun delil gösterdiği bu hadis, şu iki gerekçe dolayısı ile erkeklerin giymesi hakkında varid olmuştur:

1. Evvela burada hitab erkekleredir. Hem bizim hem usül muhakkiklerinin görüşüne göre mutlak hitab esnasında kadınlar erkeklere hitabın kapsamına girmezler.

2. Müslim'in bundan önce zikrettiği ve bundan sonra zikredeceği sahih hadisler, ipeğin kadınlara mübah olduğu hususunda gayet açıktır. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Ali ve Usâme (radıyallâhu anhumâ)'ya ipeği yanlarındaki hanımlara giydirmelerini emretmeleri ile birlikte meşhur hadiste Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ipek ve altın hakkında söylediği: "Şüp*hesiz bunların ikisi ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir"* buyruğu da kadınlara mübah olduğu hususunda gayet açıktır.

٥٣٧٨-١٢/١١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا عَاصِمٌ الْأَحْوَلُ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ قَالَ كَتَبَ إِلَيْنَا عُمَرُ وَنَحْنُ بِأَذْرَبِيجَانَ يَا عُتْبَةُ بْنَ فَرْقَدٍ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ كَدِّكَ وَلَا مِنْ كَدِّ أَبِيكَ وَلَا مِنْ كَدِّ أُمِّكَ فَأَشْبِعِ الْمُسْلِمِينَ فِي رِحَالِهِمْ مِمَّا تَشْبَعُ مِنْهُ فِي رَحْلِكَ وَإِيَّاكُمْ وَالتَّنَعُّمَ وَزِيَّ أَهْلِ الشِّرْكِ وَلَبُوسَ الْحَرِيرِ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ لَبُوسِ الْحَرِيرِ قَالَ إِلَّا هَكَذَا وَرَفَعَ لَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ إِصْبَعَيْهِ الْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةَ وَضَمَّهُمَا قَالَ زُهَيْرٌ قَالَ عَاصِمٌ هَذَا فِي الْكِتَابِ قَالَ وَرَفَعَ زُهَيْرٌ إِصْبَعَيْهِ

353 Buhari, 5834; Nesai, 5320; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10483

5378-12/11- Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Âsım b. el-Ahvel, Ebu Osman'dan şöyle dediğini tahdis etti: Bizler Azerbeycan'da iken Ömer bize şu mektubu yazdı: Ey Utbe b. Ferkad! Şüphesiz bu (askerlere verdiklerin) ne senin çalışıp kazandığın maldan, ne senin babanın çalışıp kazandığı maldan ne de annenin çalışıp kazandığı maldandır. Bu sebeple Müslümanları, sen kendi kaldığın yerde ne yiyerek doyuyorsan onları da kaldıkları yerlerinde aynı şekilde doyur. Refaha kaçmaktan, müşriklerin kılıklarına bürünmekten ve ipek giyinmekten de sakının. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ipek giymeyi yasakladı ve: *"Ancak şöyle müstesnâ"* buyurup Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) orta ve şehadet parmaklarını kaldırıp onları bitiştirerek bize gösterdi.

Zuheyr dedi ki: Âsım dedi ki: Bu kitapta (mektupta) vardır. (Ravi Ahmed b. Abdullah) dedi ki: Zuheyr de bu arada iki parmağını kaldırdı.[354]

٥٣٧٩-١٣/١٢- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ كِلَاهُمَا عَنْ عَاصِمٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْحَرِيرِ بِمِثْلِهِ

5379-13/12- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti, bize Cerir b. Abdulhamid tahdis etti. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize Hafs b. Riyaz tahdis etti, ikisi Âsım'dan bu isnad ile Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den ipek hakkında aynısını rivayet etti.[355]

٥٣٨٠-.../١٣- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَهُوَ عُثْمَانُ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ كِلَاهُمَا عَنْ جَرِيرٍ وَاللَّفْظُ لِإِسْحَقَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ قَالَ كُنَّا مَعَ عُتْبَةَ بْنِ فَرْقَدٍ فَجَاءَنَا كِتَابُ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ إِلَّا مَنْ لَيْسَ لَهُ مِنْهُ شَيْءٌ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا هَكَذَا وَقَالَ أَبُو عُثْمَانَ بِإِصْبَعَيْهِ اللَّتَيْنِ تَلِيَانِ الْإِبْهَامَ فَرُئِيتُهُمَا أَزْرَارَ الطَّيَالِسَةِ حِينَ رَأَيْتُ الطَّيَالِسَةَ

5380-.../13- Bize İbn Ebu Şeybe -ki o Osman'dır- ile İshak b. İbrahim el-Hanzalî ikisi -lafız İshak'a ait olmak üzere- Cerir'den tahdis etti. Bize Cerir Süleyman et-Teymi'den haber verdi, o Ebu Osman'dan şöyle dediğini riva-

354 Buhari, 5828, 5829, 5830 -muhtasar olarak buna yakın-; Ebu Davud, 4042 -muhtasar olarak-; Nesai, 5327 -muhtasar olarak-; İbn Mace, 2820 -bu anlamda muhtasar olarak-, 3593 -bu anlamda muhtasar olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10597

355 5378 numaralı hadisin kaynakları

yet etti. Utbe b. Ferkad ile birlikte idik. Bize Ömer (radıyallâhu anh)'ın mektubu geldi. Buna göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"İpeği ahirette ondan kendisine ait hiçbir şey olmayandan başkası giyinmez. Bunun gibisi müstesnâ."* Ebu Osman bu arada baş parmaktan sonra gelen iki parmağı (şehadet parmağı ile orta parmak) gösterdi. Ben de taylasanları görünceye kadar onların taylasanların ilikleri olduğu kanaatini taşıdım.[356]

٥٣٨١–.../١٤– حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الأَعْلَى حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ أَبِيهِ حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ قَالَ كُنَّا مَعَ عُتْبَةَ بْنِ فَرْقَدٍ بِمِثْلِ حَدِيثِ جَرِيرٍ

5381-.../14- Bize Muhammed b. Abdulala tahdis etti, bize el-Mu'temir babasından tahdis etti, bize Ebu Osman tahdis edip dedi ki: Utbe b. Ferkad ile birlikte idik deyip hadisi Cerir'in hadisi ile aynı şekilde zikretti.[357]

Şerh

(5378-5381 numaralı hadisler)

(5378) "Ebu Osman dedi ki: Ömer (radıyallâhu anh) biz Azerbeycan'da iken bize mektup yazdı ve: Ey Utbe b. Ferkad..." dedi.

Bu hadis, Darakutni'nin Buhari ve Müslim hakkında istidrakte bulunduğu hadislerdendir. O şunları söylemiştir:

Bu hadisi Ebu Osman Ömer'den bizzat dinlememiştir. Aksine Ömer'in yazdığı mektupdan diye haber vermiştir. Böyle bir istidrak geçersizdir. Çünkü muhaddislerin büyük çoğunluğunun fukaha ve usül âlimlerinin muhakkiklerinin kabul ettikleri doğru kanaat, mektup ile amel etmenin de bunu mektubu yazandan rivayet etmenin de caiz olduğunu kabul etmişlerdir. Mektupta ister: Ben bunu benden rivayet etmen için sana izin verdim yahut bunu benden rivayet etmen için sana icazet verdim demesi ile hiçbir şey dememesi arasında da bir fark yoktur.

Buhari, Müslim, diğer muhaddisler ve kitap tasnif etmiş olanlar eserlerinde çokça mukatebe (yazışmaları) delil göstermişlerdir. Onlardan rivayet eden ve onlardan öncekiler ise: Filan kişi bana şunu yazdı yahut da filan kişi bana yazıp dedi ki: Bize filan tahdis etti, ya da bana mükatebe (yazışma yolu ile) haber verdi der. İşte bundan maksat da şu anda üzerinde durmakta olduğumuz husustur. Bu ise onlar tarafından gereğince amel olunan ve icazet anlamını hissettirdiğinden ötürü muttasıl rivayetler arasında sayılan bir rivayettir. Hatta Semani ek olarak: Bu icazetten daha da güçlüdür demektedir. Bu mesele

356 5378 numaralı hadisin kaynakları

357 5378 numaralı hadisin kaynakları

hakkındaki delilleri ise Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Âmirlerine (vali ve benzeri kamu görevi verdiği kimselere) vekillerine ve emirlerine mektup yazıp onların da mektuplarda yazılanların gereğini yerine getirdiklerine dair meşhur ve sahih hadislerdir. Aynı şekilde halifeler de böyle yapmışlardır. İşte Ömer (radıyallâhu anh)'ın bu mektubu da bu türdendir. O ashab-ı kiramdan pek çok kimsenin de bulunduğu göndermiş olduğu bir orduya mektup yazmıştır. Bu da hem onun hem de onun yanında bulunan Medine'deki ashab ile orduda bulunan ashabın mektupta yazılı olanlar gereğince amel olunup, uygulama yapılacağına dair bir ittifaklarının bulunduğuna delildir. Allah en iyi bilendir.

Ebu Osman'ın: "Ömer bize mektup yazdı" sözüne gelince, işte mükatebe yolu ile rivayet eden kimsenin: Filan bana yazdı, o da bize filan kişi bize tahdis etti yahut filan kişi bize yazışma yolu ile haber verdi yahut da onun mektubunda ya da bana yazdığı mektubunda bana haber verdi ve benzeri tabirler kullanması gerekir. Böyle bir durumda bize tahdis etti ve bize haber verdi lafzını mutlak olarak zikretmesi caiz değildir. Sahih olan bu olmakla birlikte hadis ehlinin metekaddimunlarından ve büyüklerinden bir kesim ise böyle demeyi de caiz görmüşlerdir. Mansur, Leys ve başkaları bunu caiz görenler arasındadır. Allah en iyi bilendir.

"Biz Azerbeycan'da iken" Azerbeycan bilinen ve Irak'ın ötesinde bulunan bir bölge adıdır. Bu kelimenin iki meşhur zaptı vardır. Bunların daha meşhur ve daha fasih olup çoğunluğun kabul ettiği söyleyiş medsiz olarak hemzenin fethalı zel harfinin sakin re harfinin fethalı be harfinin kesreli (Ezrebiycan) söyleyişidir. El-Metali sahibi ve başkaları: Meşhur olan budur demişlerdir. İkinci söyleyiş ise hemze med ile zel ve re fethalı be harfi kesreli (Azerebîycan) söyleyişidir. Meşârik ve Metali sahibi ise bir topluluğun bu ikinci şekilde be harfini fethalı okuduklarını (Azerebeycan diye) nakletmekte ise de meşhur olan be harfinin kesreli söylenişidir.

"Ömer bize mektup yazdı: Ey Utbe b. Ferkad... Müşriklerin kılıklarından ve ipek giyinmekten sakının..."

Buradaki "bize mektup yazdı" ifadesi ordu komutanına yazdı demek olup bu da Utbe b. Ferkad'dır. O da orduya bunu okusun diye ona yazmıştı. Nitekim o da o mektubu bize okudu.

"Ked" yorulmak ve meşakkat demektir. Burada kastedilen ise sende bulunan bir mal senin ne kazancındır ne de çalışıp yorularak elde ettiğindir, ne onu elde etmek ve kazanmak için zorluk ve meşakkatle karşılaştın ne babanın ve annenin çalışıp kazandığı ve onlardan miras aldığın bir şeydir. Aksine

o Müslümanların malıdır. O halde onları da ona ortak etmelisin. Onları dışarıda tutarak ondan kendine özel bir şey almamalısın. Aksine bulundukları yerlerinde dahi onların karınlarını bizzat sen türü, miktarı ve niteliği itibari ile nasıl doyuyorsan öylece doyurmalısın. Onların erzakını onlara geciktirme ve erzaklarını senden isteme ihtiyacında onları bırakma. Aksine erzaklarını onlara, onlar kendi kaldıkları yerde bulundukları yerde istemeksizin ulaştır.

"Refaha meyletmekten ve acemlerin kılıklarından[358] ... sakın" Ömer (radıyallâhu anh)'ın maksadı ise onları nisbeten refahtan uzak bir geçime ve bu hususta metanetle direnmeye, bu hususta Arapların yolunu muhafaza etmeye teşvik etmektir. Bu hadiste Ebu Avâne el-İsferayini'nin ve başkalarının rivayetinde sahih bir isnad ile bir fazlalık da yer almaktadır: "İmdi sizler izar ve rida giyinin. Ökçeli ayakkabıları ve şalvarları bir kenara bırakın. Babanız İsmail'in elbisesi gibi giyinmeye bakın. Ayrıca refaha meyletmekten ve acemlerin kılıklarına bürünmekten de sakının. Güneşte kalmaya bakın. Çünkü o Arapların hamamıdır. Mead b. Adnan gibi (ve onun alışkanlığını sürdüren Araplar gibi) rahat ve refah içinde değil de zorlu hayat yaşamayı (geçimi) tercih edin. Kalın ve yumuşak olmayan elbiseler giyinin. Develere yeterince merada otlamalarına imkan verin. (Savaşta) öne çıkın ve hedeflere ok atın."[359]

٥٣٨٢-١٤/١٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ النَّهْدِيَّ قَالَ جَاءَنَا كِتَابُ عُمَرَ وَنَحْنُ بِأَذْرَبِيجَانَ مَعَ عُتْبَةَ بْنِ فَرْقَدٍ أَوْ بِالشَّامِ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنِ الْحَرِيرِ إِلَّا هَكَذَا إِصْبَعَيْنِ قَالَ أَبُو عُثْمَانَ فَمَا عَتَّمْنَا أَنَّهُ يَعْنِي الْأَعْلَامَ

5382-14/15- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr -lafız İbnu'l-Müsennâ'ya ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Katade'den şöyle dediğini tahdis etti: Ebu Osman en-Nehdi'yi şöyle derken dinledim: Bize -Biz Azerbeycan'da Utbe b. Ferkad ile birlikte iken -yahut Şam'da bulunuyorken- Ömer (radıyallâhu anh)'ın şu mektubu geldi: İmdi! Şüphesiz Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ipeği şöyle olmanız müstesnâ -iki parmak- yasakladı.

358 Hadiste müşriklerin kılıklarından denilmektedir. Aynı anlamdadır. (Çeviren)

359 Bu hadisin özellikle son kısımlarının tercümesi İbnu'l-Esir'in en-Nihaye fi Garibu'l-Hadis adlı eserinde "tema'dedu, ihşevşinu, vee'tu errekbe lafızları ile ilgili açıklamaları göz önünde bulundurularak yapılmıştır. (Çeviren)

Ebu Osman dedi ki: Onun (bu sözleri ile) alemleri (çizgi halindeki ipekleri) kastettiğini anlamakta gecikmedik.[360]

٥٣٨٣-.../١٦- وحَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ الْمِسْمَعِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُعَاذٌ وَهُوَ ابْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ قَوْلَ أَبِي عُثْمَانَ

5383-.../16- Bize Ebu Gassan el-Mismaî ve Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis edip dedi ki: Bize Muâz -ki o b. Hişam'dır- tahdis etti, bana babam Katade'den bu isnad ile aynısını tahdis etmekle birlikte Ebu Osman'ın sözünü zikretmedi.[361]

Şerh

"Onun alemleri (çizgi şeklindeki ipekleri) kastettiğini anlamakta gecikmedik." Buradaki (anlamakta gecikmedik anlamındaki) aktemna lafzını ayn harfi ve şeddeli ve fethalı te'den sonra sakin bir mim sonra da bir nun ile zaptettik. Yani onun alemleri kastettiğini anlamakta gecikmedik. Nitekim geç kalmak ve gecikmek halinde "atteme" fiili kullanılır. Birisini geç bırakmayı anlatmak için: "Attemtuhu" denilir. Selman el-Fârisî (radıyallâhu anh) ile ilgili hadiste şu kadar şu kadar vadiye hurma ağacı dikti. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine ağaçları uzatıyor, o ise dikiyordu. Onlardan hiçbiri gecikmedi. Yani mahsul vermekte gecikmedi demektir. (Aynı fiil kullanılmıştır). Bizim bu lafzın bu şekilde zaptedildiğine dair yaptığımız açıklama ile ona dair şerhimiz doğru olan şekil olup, aynı zamanda şarihlerin ve garibul hadis âlimlerinin çoğunluğunun açıkça ifade ettikleri şekildir. Kadı Iyaz ise bu hususta bazılarından bazı değişiklikler ve itirazlar nakletmekte ise de tutarsızlığı dolayısı ile ayrıca onu sözkonusu etmeye gerek yoktur.

٥٣٨٤-١٥/١٧- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ الْقَوَارِيرِيُّ وَأَبُو غَسَّانَ الْمِسْمَعِيُّ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرُونَ حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَطَبَ بِالْجَابِيَةِ فَقَالَ نَهَى نَبِيُّ اللهِ ﷺ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا مَوْضِعَ إِصْبَعَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ أَوْ أَرْبَعٍ

360 5378 numaralı hadisin kaynakları

361 5378 numaralı hadisin kaynakları

5384-15/17- Bize Ubeydullah b. Ömer el-Kavariri, Ebu Gassan el-Mismaî, Zuheyr b. Harb, İshak b. İbrahim, Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr tahdis etti. İshak, bize Muâz b. Hişam haber verdi derken diğerleri tahdis etti dedi. (Muâz b. Hişam dedi ki): Bana babam Katade'den tahdis etti, o Âmir eş-Şa'bî'den, o Suveyd b. Gafele'den rivayet ettiğine göre Ömer b. el-Hattab (radıyallâhu anh) el-Cabie'de hutbe verip dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki yahut üç ya da dört parmak kadar bir yer dışında ipek giymeyi yasakladı.[362]

٥٣٨٥-.../١٨- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الرُّزِّيُّ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ قَتَادَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5385-.../18- Bize Muhammed b. Abdullah er-Ruzzi de tahdis etti, bize Abdulvehhab b. Ata, Said'den haber verdi, o Katade'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.[363]

Şerh

(5384) "Katade, Şa'bî'den, o Suveyd b. Gafele'den rivayet ettiğine göre Ömer b. el-Hattab (radıyallâhu anh) el-Cabie'de hutbe verip dedi ki: ..."

Bu hadis, Darakutni'nin Müslim'e istidrakte bulunduğu hadislerdendir. O: Bunu Şa'bî'den merfu olarak Katade'den başka rivayet eden yoktur. Katade ise tedlis yapan bir ravidir. Şu'be ise bu hadisi Ebu Sefer'den, o Şa'bî'den Ömer'in mevkuf bir sözü olarak rivayet etmiştir. Beyan ve Davud b. Ebu Hind de bunu Şa'bî'den, o Suveyd'den, o Ömer'den yine ona (Ömer'e) mevkuf olarak rivayet etmiştir. Nitekim Şu'be de el-Hakem'den, o Hayseme'den, o Suveyd'den diye rivayet etmiştir. İbn Abdulala da bunu Suveyd'den diye rivayet ettiği gibi Ebu Huseyn, İbrahim'den, o Suveyd'den diye nakletmiştir. Darakutni'nin sözleri bunlardır.

Bu rivayette bu fazlalığı gerçekten Müslim tek başına rivayet etmiş, Buhari bunu zikretmemiştir. Daha önce de biz sika bir ravi eğer çoğunluğun mevkuf olarak zikretikleri bir rivayeti tek başına merfu olarak rivayet ederse, onun rivayetine göre hüküm verileceğini ve hadisin fukahanın usül âlimlerinin ve muhakkik muhaddislerin kabul ettikleri sahih kanaate göre merfu olduğuna hükmedileceğini belirtmiş idik. İşte bu da o türdendir. Allah en iyi bilendir.

362 Tirmizi, 1721; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10459

363 5384 numaralı hadisin kaynakları

Bu rivayette eni dört parmağı aşmamak şartı ile elbisede ipekten alem (uzunlamasına şerit)in mübah olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Bizim de cumhurun da kabul ettiği kanaat budur. Mâlik'den bunu mübah görmediğine dair bir rivayet nakledilmekle birlikte onun mezhebine mensup kimi ilim adamından dört parmak miktarını sözkonusu etmeden bu şekilde alemin (ipek şeridin) mübah olduğuna dair bir rivayet nakledilmiştir. Hatta büyük olsa dahi caizdir demiştir. Ancak bu iki görüş bu açık hadis ile reddolunur. Allah en iyi bilendir.

(5385) "Bize Muhammed b. Abdullah er-Ruzzi tahdis etti" Er-Ruzzi nisbeti re harfi ötreli ve ondan sonra şeddeli ze iledir.

٥٣٨٦-١٦/١٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَإِسْحٰقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ وَيَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ وَحَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ وَاللَّفْظُ لِابْنِ حَبِيبٍ قَالَ إِسْحٰقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرُونَ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ لَبِسَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمًا قَبَاءً مِنْ دِيبَاجٍ أُهْدِيَ لَهُ ثُمَّ أَوْشَكَ أَنْ نَزَعَهُ فَأَرْسَلَ بِهِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَقِيلَ لَهُ قَدْ أَوْشَكَ مَا نَزَعْتَهُ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ نَهَانِي عَنْهُ جِبْرِيلُ فَجَاءَهُ عُمَرُ يَبْكِي فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ كَرِهْتَ أَمْرًا وَأَعْطَيْتَنِيهِ فَمَا لِي قَالَ إِنِّي لَمْ أُعْطِكَهُ لِتَلْبَسَهُ إِنَّمَا أَعْطَيْتُكَهُ تَبِيعُهُ فَبَاعَهُ بِأَلْفَيْ دِرْهَمٍ

5386-16/19- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, İshak b. İbrahim el-Hanzalî, Yahya b. Habib ve Haccac b. eş-Şair -lafız İbn Habib'e ait olmak üzere- de tahdis etti. İshak: Bize Ravh b. Ubâde haber verdi derken diğerleri tahdis etti dedi. (Ravh) dedi ki: Bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah (radıyallâhu anh)'ı şöyle derken dinlemiştir: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün kendisine hediye edilmiş dibacdan bir kaftan giyinmişti. Sonra fazla geçmeden onu çıkardı ve Ömer b. el-Hattab'a gönderdi. Bunun üzerine Ona: Ey Allah'ın Rasulü! Bunu ne kadar çabuk çıkardın denilince O: *"Cebrail (aleyhisselâm) bana bunu nehyetti"* buyurdu. Bu sefer Ömer ağlayarak geldi ve: Ey Allah'ın Rasulü! Sen bir şeyden hoşlanmadın ve onu bana verdin. Benim kusurum ne dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben onu giyinmen için sana vermedim ki. Onu sana ancak satman için verdim"* buyurdu. Ömer de onu iki bin dirheme sattı.[364]

364 Nesai, 5318; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2825

٥٣٨٧-١٧/٢٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَعْنِي ابْنَ مَهْدِيّ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي عَوْنٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا صَالِحٍ يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيّ قَالَ أُهْدِيَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ حُلَّةُ سِيَرَاءَ فَبَعَثَ بِهَا إِلَيَّ فَلَبِسْتُهَا فَعَرَفْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا إِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُشَقِّقَهَا خُمُرًا بَيْنَ النِّسَاءِ

5387-17/20- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Abdurrahman -yani b. Mehdi- tahdis etti. Bize Şu'be, Ebu Avn'dan şöyle dediğini tahdis etti: Ben Ebu Salih'i, Ali (radıyallâhu anh)'dan tahdis ederken dinledim. (Ali) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e siyera (denilen ipekli) bir hulle hediye edildi. O da onu bana gönderdi. Ben de onu giyindim. Yüzünden kızdığını anladım. Bunun üzerine: *"Ben onu sana giyinmen için göndermedim. Onu sana ancak kadınlar arasında başörtüsü olarak bölmen için gönderdim"* buyurdu.[365]

٥٣٨٨-.../٢١- وَحَدَّثَنَاه عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ قَالَا حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي عَوْنٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ فِي حَدِيثِ مُعَاذٍ فَأَمَرَنِي فَأَطَرْتُهَا بَيْنَ نِسَائِي وَفِي حَدِيثِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ فَأَطَرْتُهَا بَيْنَ نِسَائِي وَلَمْ يَذْكُرْ فَأَمَرَنِي

5388-.../21- Bunu bize Ubeydullah b. Muâz da tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Beşşâr da tahdis etti, bize Muhammed -yani b. Cafer- tahdis edip dedi ki: Bize Şu'be, Ebu Avn'dan bu isnad ile Muâz'ın hadisinde rivayetle tahdis etti: O da bana verdiği emir üzerine ben de onu hanımlarımın (himayemdeki hanımların) arasında paylaştırdım demiştir. Muhammed b. Cafer'in hadisi rivayetinde ise: "Onu hanımlarım arasında paylaştırdım ifadesi olmakla birlikte "bana verdiği emir üzerine" ifadesini zikretmemiştir.[366]

٥٣٨٩-١٨/٢٢- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ قَالَ أَبُو كُرَيْبٍ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ مِسْعَرٍ عَنْ أَبِي عَوْنٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ أَبِي صَالِحٍ الْحَنَفِيِّ عَنْ عَلِيّ أَنَّ أُكَيْدِرَ دُومَةَ أَهْدَى إِلَى النَّبِيِّ

365 Ebu Davud, 4043; Nesai, 5313; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10329

366 5387 numaralı hadisin kaynakları

ﷺ ثَوْبَ حَرِيرٍ فَأَعْطَاهُ عَلِيًّا فَقَالَ شَقِّقْهُ خُمُرًا بَيْنَ الْفَوَاطِمِ وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ بَيْنَ النِّسْوَةِ

5389-18/22- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Ebu Kureyb ve Zuheyr b. Harb -lafız Zuheyr'e ait olmak üzere- de tahdis etti. Ebu Kureyb bize Veki, Mis'ar'den haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi. (Mis'ar) Ebu Amr es-Sekafî'den, o Ebu Salih el-Hanefî'den, o Ali (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Dûme'nin Ukeydiri (Dume reisi olan Ukeydir) Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ipek bir elbise hediye etti. O da onu Ali'ye verip: *"Onu Fatımalar arasında başörtüler olarak paylaştır"* buyurdu.

Ebu Bekr ve Ebu Kureyb: *"Kadınlar arasında"* dediler.[367]

Şerh

"Dûme" dal harfi ötreli ve (devme şeklinde) fethalı olmak üzere meşhur iki söyleyişi vardır. İbn Dureyd ötreli söyleyişten başkasının caiz olmadığını muhaddislerin bunu fethalı okuduklarını ve bu hususta yanıldıklarını iddia etmekte ise de durum dediği gibi değildir. Aksine bunlar meşhur iki söyleyiştir. el-Cevheri dedi ki: Hadis âlimleri bunu ötreli söylerken dil bilginleri fethalı söylerler. Yine ona "dûmâ" da denilir. Burası Ad zamanından kalma bir kalesi olan bir şehirdir. HurMâlikların ve ekinlerin bulunduğu bir arazideki bir düzlüktedir. Su taşıyarak ekinlerini sularlar. Etrafındaki pınarlar azdır. Çoğunlukla da arpa ekerler. Medine'den yaklaşık onüç merhale uzaklıktadır. Dimaşk'den ise on merhale Kûfe'den de yine on merhale kadar uzaktadır. Allah en iyi bilendir.

"Ukeydir" ismi de hemze ötreli, kaf fethalı söylenir. Ukeydir b. Abdulmelik el-Kindi diye bilinir.

Hatib Bağdadi "el-Mübhemat" adlı eserinde şunları söylemektedir: Önce hristiyan idi sonra İslam'a girdi. Ama hristiyan olarak öldüğü de söylenmiştir. İbn Mende ve Ebu Nuaym el-Asbahani ise Marifetu's-Sahabe adlı eserlerinde burada adı geçen Ukeydir'in müslüman olduğu ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir süyera (ipekli) hulle hediye ettiği belirtilmektedir. İbnu'l-Esir de Marifetu's-Sahabe (Üstül Gabe) adlı eserinde şunları söylemektedir: Hediye gönderdiği ve barış yaptığı doğrudur. Müslüman olduğu ise yanlıştır. Çünkü siyer bilginleri arasında müslüman olmadığında görüş ayrılığı bulunmamaktadır. Müslüman olduğunu söyleyen de fahiş bir hata işlemiş olur. Ukeydir hristiyan idi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) onunla ba-

367 5387 numaralı hadisin kaynakları

rış yapınca kalesine dönüp kalesinde kalmaya devam etti. Sonra Ebu Bekir es-Sıddîk (radıyallâhu anh) zamanında Halid b. el-Velid onu muhasara etti ve müşrik ve nasrani olduğu halde onu öldürdü. Öldürmesinin sebebi ise yapmış olduğu ahdini bozmasıdır. (İbnu'l- Esir devamla) dedi ki: el-Belazuri'nin zikrettiğine göre o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna gelmiş [ve müslüman olup][368] Dûme'ye geri dönmüştür. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat edince Ukeydir irtidad etmiştir. Daha sonra Halid, Irak'dan Şam'a gittiği sırada onu öldürmüştür. Bu görüşe göre de yine onun ashab arasında sayılmaması gerekir. İbnu'l- Esir'in ifadeleri bunlardır.

"Dûme'nin Ukeydir'i Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ipek bir elbise hediye etti..." Başörtüleri anlamındaki "humur"in mim harfi ötreli olup "himar: başörtüsü"nün çoğulu olduğunu daha önce açıklamıştık.

"Favâtın: Fatımalar" ile ilgili olarak el-Herevi, el-Ezherî ve cumhurun dediklerine göre bunlar Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızı Fatıma, Ali b. Ebi Talib (radıyallâhu anh)'ın annesi olan ve Haşimi anne ve babadan doğmuş ilk Fatıma olan Esed kızı Fatıma ve Hamza b. Abdulmuttalib'in kızı Fatıma'dır. Hafız Abdulgani b. Said ile İbn Abdilberr kendi isnadları ile zikrettiklerine göre Ali (radıyallâhu anh) o ipeği dört Fatıma arasında paylaştırmıştır. Sonra bu üçünü zikretmektedir. Kadı Iyaz dedi ki: Muhtemelen dördüncü Fatıma Akil b. Ebu Talib'in hanımı Şeybe b. Rabia'nın kızı Fatıma'dır. Çünkü o da sıhri olarak Ali (radıyallâhu anh)'ın yakınıdır ve bu yolla onun akrabası olmaktadır. Kendisi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bey'at etmiş kadınlardan olup Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte Huneyn'de bulunmuştur. Takvalı olduğunu gösteren ganimetler ile ilgili meşhur bir kıssası da vardır. Allah en iyi bilendir.

Kadı Iyaz dedi ki: Ali (radıyallâhu anh)'ın annesi Esed kızı Fatıma'nın bu fatımalardan birisi olduğuna dair bu söylenenler doğrudur ve aynı zamanda birden çok kişinin söylediği gibi hicret ettiği kanaatinin de doğruluğunu ortaya koymaktadır. Bu ise onun hicretten önce öldüğünü ileri sürenlerin görüşüne aykırıdır.

Bu hadis-i şeriften kafirin hediyesini kabul etmenin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu husustaki farklı hadislerin birbirleri ile nasıl cem ve telif edileceği daha önce işaret edilmişti. Ayrıca bu hadiste, erkeklere ipek hediye etmenin ve onların da bu hediyeyi kabul etmelerinin caiz olduğu gibi kadınların ipek giymelerinin caiz olduğu hükmü de anlaşılmaktadır.

---

368 Parantez arasındaki bu ifade İbnu'l Esir, Usdu'l-Gabe, Beyrut, 1409/1989 I, 135'den eklenmiştir. (Çeviren)

٥٣٩٠-١٩/٢٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ كَسَانِي رَسُولُ اللهِ ﷺ حُلَّةَ سِيَرَاءَ فَخَرَجْتُ فِيهَا فَرَأَيْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ قَالَ فَشَقَقْتُهَا بَيْنَ نِسَائِي

5390-19/23- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Gunder, Şu'be'den tahdis etti, o Abdulmelik b. Meysere'den, o Zeyd b. Vehb'den, o Ali b. Ebu Talib (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana ipekli bir elbise verdi. Ben de onu giyinip çıkınca Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzünden kızdığını anladım. Bunun üzerine onu (himayem altındaki) kadınlarımın arasında paylaştırdım.[369]

٥٣٩١-٢٠/٢٤- وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ وَأَبُو كَامِلٍ وَاللَّفْظُ لِأَبِي كَامِلٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَصَمِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ بَعَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى عُمَرَ بِجُبَّةِ سُنْدُسٍ فَقَالَ عُمَرُ بَعَثْتَ بِهَا إِلَيَّ وَقَدْ قُلْتَ فِيهَا مَا قُلْتَ قَالَ إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا وَإِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتَنْتَفِعَ بِثَمَنِهَا

5391-20/24- Bize Şeyban b. Ferruh ve Ebu Kâmil de -lafız Ebu Kâmil'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Avâne, Abdurrahman b. el-Âsam'dan tahdis etti, o Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ömer'e sündüs (kalın ipekten bir elbise) gönderdi. Ömer: Hakkında o söylediğin sözleri buyurmuşken onu bana gönderdin öyle mi dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben onu sana sen giyinesin diye göndermedim. Onu sana bedeli ile yararlanman için gönderdim"* buyurdu.[370]

٥٣٩٢-٢١/٢٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ ابْنُ عُلَيَّةَ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ لَبِسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ

5392-21/25- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Zuheyr b. Harb tahdis edip dedi ki: Bize İsmail -ki o b. Uleyye'dir- Abdulaziz b. Suhayb'den tahdis etti, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Dünyada ipek giyinen ahirette onu giymeyecektir"* buyurdu.[371]

---

369 Buhari, 2614, 5366, 5840; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10099
370 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 986
371 İbn Mace, 3588; Tuhfetu'l-Eşrâf, 998

٥٣٩٣-٢٢/٢٦- وَحَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى الرَّازِيُّ أَخْبَرَنَا شُعَيْبُ بْنُ إِسْحَقَ الدِّمَشْقِيُّ عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ حَدَّثَنِي شَدَّادٌ أَبُو عَمَّارٍ حَدَّثَنِي أَبُو أُمَامَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ مَنْ لَبِسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ

5393-22/26- Bana İbrahim b. Musa er-Râzî de tahdis etti, bize Şuayb b. İshak ed-Dimaşki, Evzâî'den haber verdi, bana Şeddad Ebu Ammar tahdis etti, bana Ebu Umame'nin tahdis ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Dünyada ipek giyinen bir kimse ahirette onu giymeyecektir"* buyurdu.[372]

٥٣٩٤-٢٣/٢٧- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْخَيْرِ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّهُ قَالَ أُهْدِيَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ فَرُّوجُ حَرِيرٍ فَلَبِسَهُ ثُمَّ صَلَّى فِيهِ ثُمَّ انْصَرَفَ فَنَزَعَهُ نَزْعًا شَدِيدًا كَالْكَارِهِ لَهُ ثُمَّ قَالَ لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ

5394-23/27- Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Leys, Yezid b. Ebu Habib'den tahdis etti, o Ebu'l-Hayr'den, o Ukbe b. Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ipekten arkadan yırtmaçlı bir kaftan hediye edildi. O da onu giyindi ve onunla namaz kıldı. Sonra namazı bırakıp onu ondan hoşlanmamışçasına hızlıca çıkardı sonra: *"Bu takva sahiplerine yakışmaz"* buyurdu.[373]

٥٣٩٥-.../٢٨- وَحَدَّثَنَاه مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ يَعْنِي أَبَا عَاصِمٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

5395-.../28- Bunu bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Dahhak -yani Ebu Âsım- tahdis etti, bize Abdulhamid b. Cafer tahdis etti, bana Yezid b. Ebu Habib bu isnad ile tahdis etti.[374]

Şerh

(5394) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e arkadan yırtmaçlı ipek bir kaftan hediye edildi..." Burada "ferruc: arkadan yırtmaçlı kaban" fe harfi fethalı, şeddeli re ötrelidir. Kelimenin zaptında sahih ve meşhur olan şekil

372 Yalnız Müslim rivayet etmiştir, Tuhfetu'l-Eşrâf, 4880
373 Buhari, 375, 5801; Nesai, 769; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9959
374 5394 numaralı hadisin kaynakları

budur. Cumhur başka türlüsünü de zikretmemiştir. Bununla birlikte fe harfinin ötreli okunacağı (furruc) de nakledilmiştir. Kadı Iyaz ise şerhinde ve el-Meşârik adlı eserinde re harfinin şeddeli ve şeddesiz okunacağını söylemiş ise de şeddesiz okuyuş garib ve zayıftır.

İlim adamlarının dediklerine göre bu arkadan yırtmacı olan bir kaftandır. Bu hadiste sözü geçen böyle bir elbiseyi giyinmek ipeğin erkeğe haram kılınmasından önce idi. Belki de onu üzerinden çıkarttığı vakit yasak ve haramın ilk vaktini teşkil etmişti. Bundan dolayı Müslim'in birkaç satır önce zikrettiği Cabir (radıyallâhu anh)'ın da rivayet ettiği ipek bir kaftan ile namaz kıldıktan sonra onu çıkartıp: *"Cebrail bana bunu nehy etti"* diye buyurmuştur. Böylelikle bu ipeğin erkeklere haram kılındığı ilk vakit olur. Allah en iyi bilendir.

٣/٢- بَاب إِبَاحَةِ لُبْسِ الْحَرِيرِ لِلرَّجُلِ إِذَا كَانَ بِهِ حِكَّةٌ أَوْ نَحْوُهَا

3/2- KAŞINTI YAHUT BENZERİ BİR RAHATSIZLIĞI OLAN ERKEK İÇİN İPEK GİYMENİN MÜBAH OLDUĞU BABI

٥٣٩٦-١/٢٤- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ أَنْبَأَهُمْ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ رَخَّصَ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَالزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ فِي الْقُمُصِ الْحَرِيرِ فِي السَّفَرِ مِنْ حِكَّةٍ كَانَتْ بِهِمَا أَوْ وَجَعٍ كَانَ بِهِمَا

5396-24/1- Bize Ebu Kureyb, Muhammed b. el-Alâ da tahdis etti, bize Ebu Usâme, Said b. Ebu Arube'den tahdis etti, bize Katade'nin tahdis ettiğine göre Enes b. Mâlik kendilerine şunu haber verdi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kaşıntıları yahut da bir rahatsızlıkları olduğu için seferde Abdurrahman b. Avf ile Zubeyr b. el-Avvam'a ipek kamis (gömlek) giyinmelerine ruhsat verdi.[375]

٥٣٩٧-.../٢- وَحَدَّثَنَاهُ أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ حَدَّثَنَا سَعِيدٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَذْكُرْ فِي السَّفَرِ

5397-.../2- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Muhammed b. Bişr tahdis etti, bize Said bu isnad ile tahdis etti ama: "seferde" lafzını zikretmedi.[376]

375 Buhari, 2919; Ebu Davud, 4056; Nesai, 5325, 5326; İbn Mace, 5392; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1169

376 5396 numaralı hadisin kaynakları

٥٣٩٨-٢٥/٣- وَحَدَّثَنَاه أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَوْ رُخِّصَ لِلزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ فِي لُبْسِ الْحَرِيرِ لِحِكَّةٍ كَانَتْ بِهِمَا

5398-25/3- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Veki', Şube'den tahdis etti, o Katade'den, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ez-Zubeyr b. el-Avvam ile Abdurrahman b. Avf'a kaşıntıları dolayısı ile ipek giymeye ruhsat verdi -yahut ruhsat verildi- dedi.[377]

٥٣٩٩-.../٤- وَحَدَّثَنَاه مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5399-.../4- Bunu bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be bu isnad ile aynısını rivayet etti.[378]

٥٤٠٠-٢٦/٥- وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عَفَّانُ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ أَنَّ أَنَسًا أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ وَالزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ شَكَوَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْقَمْلَ فَرَخَّصَ لَهُمَا فِي قُمُصِ الْحَرِيرِ فِي غَزَاةٍ لَهُمَا

5400-26/5- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Affan tahdis etti, bize Hemmam tahdis etti, bize Katade'nin tahdis ettiğine göre Enes kendisine şunu haber verdi: Abdurrahman b. Avf ile ez-Zubeyr b. Avvam Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bitten dolayı şikayet ettiler. O da kendilerine -çıktıkları bir gazalarında ipek kamis (gömlek)ler giyinmelerine ruhsat verdi.[379]

Şerh

(5396-5400 numaralı hadisler)

(5396) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Abdurrrahman b. Avf ile ez-Zubeyr b. el-Avvam'a... ruhsat verdi" denilmekte iken bir rivayette (5440) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bitten şikayet ettiler..." denilmektedir.

---

377 Buhari, 2921, 2922 -muhtasar olarak-, 5839; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1264

378 5398 numaralı hadisin kaynakları

379 Buhari, 2920; Tirmizi, 1722; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1394

Bu hadis, Şafii ve ona muvafakat edenlerin kaşıntısı olan bir adamın aynı şekilde bitlenmiş olan kimsenin ve benzer durumda bulunanın ipek giymesinin caiz olduğu şeklindeki kanaatlerine açıkça delalet etmektedir. Mâlik ise caiz değildir demiştir. Fakat bu hadis ona karşı bir delildir.

Yine bu hadiste zaruret halinde ipek giyinmenin caiz oluşuna da delil vardır. Ansızın savaşmak durumunda karşı karşıya kalıp da giyecek başka bir şey bulamayan kimsenin durumunda olduğu gibi.

Hadisteki (kaşıntı anlamındaki) "hikke" lafzı hı harfi kesreli, kaf harfi şeddelidir. Bundan maksat ise uyuz ya da benzeri rahatsızlıklardır. Diğer taraftan bizim mezhep âlimlerimizce sahih kabul edilen ve büyük çoğunluklarının kesinlikle ifade ettikleri kanaat uyuz ve buna benzer sebeplerden ötürü yolculukta (sefer halinde) ipek giyinmek caizdir. Bazı mezhep âlimlerimiz ise bunun sefer haline özel olduğunu söylemiş olmakla birlikte bu zayıf bir görüştür.

٤/٣- بَاب النَّهْيِ عَنْ لُبْسِ الرَّجُلِ الثَّوْبَ الْمُعَصْفَرَ

4/3- ERKEĞE USPUR (SARI)A BOYANMIŞ ELBİSEYİ GİYMENİN YASAK OLDUĞU BABI

٥٤٠١-١/٢٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ يَحْيَى حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ أَنَّ ابْنَ مَعْدَانَ أَخْبَرَهُ أَنَّ جُبَيْرَ بْنَ نُفَيْرٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَخْبَرَهُ قَالَ رَأَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ فَقَالَ إِنَّ هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ فَلَا تَلْبَسْهَا

5401-27/1- Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Muâz b. Hişam tahdis etti, bana babam Yahya'dan tahdis etti, bize Muhammed b. İbrahim b. el-Haris'in tahdis ettiğine göre İbn Ma'dan kendisine şunu haber verdi: Cubeyr b. Nufeyr'in kendisine haber verdiğine göre Abdullah b. Amr b. el-Âs da kendisine haber verip şöyle demiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) benim üzerimde uspur ile (sarıya) boyanmış iki elbise görünce: *"Şüphesiz bunlar kafirlerin elbiselerindendir. Bu sebeple bunu giyinme"* buyurdu.[380]

380 Nesai, 5331; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8613

٥٤٠٢-.../٢- وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ أَخْبَرَنَا هِشَامٌ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُبَارَكِ كِلاَهُمَا عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ بِهَذَا الإِسْنَادِ وَقَالاَ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ

5402-.../2- Bize Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Yezid b. Harun tahdis etti, bize Hişam haber verdi. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Veki', Ali b. el-Mübârek'den tahdis etti, ikisi Yahya b. Ebu Kesir'den bu isnad ile tahdis edip her ikisi de: Halid b. Ma'dan'dan dedi.[381]

٥٤٠٣-٢٨/٣- حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ أَيُّوبَ الْمُوصِلِيُّ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَافِعٍ عَنْ سُلَيْمَانَ الأَحْوَلِ عَنْ طَاوُسٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ رَأَى النَّبِيُّ ﷺ عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ فَقَالَ أَأُمُّكَ أَمَرَتْكَ بِهَذَا قُلْتُ أَغْسِلُهُمَا قَالَ بَلْ أَحْرِقْهُمَا

5403-28/3- Bize Davud b. Ruşeyd de tahdis etti, bize Ömer b. Eyyub el-Musli tahdis etti, bize İbrahim b. Nafi, Süleyman el-Ahvel'den, o Tâvus'dan, o Abdullah b. Abd'dan şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) üzerimde uspur ile (sarıya) boyanmış (alt ve üst) iki elbise görünce: *"Bunu (giyinmeni) anan mı sana emretti?"* buyurdu. Bunun üzerine: "Onları yıkayabilirim" dedim. O: *"Hayır, onları yak"* buyurdu.[382]

٥٤٠٤-٢٩/٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ لُبْسِ الْقَسِّيِّ وَالْمُعَصْفَرِ وَعَنْ تَخَتُّمِ الذَّهَبِ وَعَنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فِي الرُّكُوعِ

5404-29/4- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Nâfi'den rivayetini okudum. O İbrahim b. Abdullah b. Huneyn'den, o babasından, o Ali b. Ebu Talib'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kassi (türü ipek)i ve uspur ile (sarıya boyanmış) elbiseyi giyinmeyi, altın yüzük takmayı ve rüku halinde iken Kur'ân okumayı nehyetti.[383]

---

381 5401 numaralı hadisin kaynakları

382 Nesai, 5332 -buna yakın-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8830

383 1076 numaralı hadiste gösterilen kaynaklar

٥٤٠٥-٣٠/٥- وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ يَقُولُ نَهَانِي النَّبِيُّ ﷺ عَنْ الْقِرَاءَةِ وَأَنَا رَاكِعٌ وَعَنْ لُبْسِ الذَّهَبِ وَالْمُعَصْفَرِ

5405-30/5- Bana Harmele b. Yahya da tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, bana İbrahim b. Abdullah b. Huneyn'in tahdis ettiğine göre babası da kendisine şunu tahdis etti: Ali b. Ebi Talib'i şöyle derken dinlemiştir: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana ben rükuda iken Kur'ân okumayı, altın takmayı ve uspur ile (sarıya) boyanmış elbiseyi giyinmeyi nehyetti.[384]

٥٤٠٦-٣١/٦- حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ نَهَانِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ التَّخَتُّمِ بِالذَّهَبِ وَعَنْ لِبَاسِ الْقَسِّيِّ وَعَنْ الْقِرَاءَةِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ وَعَنْ لِبَاسِ الْمُعَصْفَرِ

5406-31/6- Bize Abd b. Humeyd tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize Ma'mer, Zührî'den haber verdi, o İbrahim b. Abdullah b. Huneyn'den, o babasından, o Ali b. Ebu Talib'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana altın yüzük takmayı, kassi denilen ipek türünü giymeyi, rüku ve secde halinde iken Kur'ân okumayı ve uspur ile (sarıya) boyanmış elbiseyi giyinmeyi nehyetti.[385]

Şerh

(5401-5406 numaralı hadisler)

(5401) Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti... *Şüphesiz bunlar kafirlerin elbiselerindendir. Onları giyinme."* Diğer rivayette (5403) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) üzerimde uspur ile (sarıya) boyanmış iki elbise gördü... *Hayır onları yak buyurdu."* Ali (radıyallâhu anh)'ın rivayetinde (5404) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kassi denilen ipek türünü ve uspur ile (sarıya) boyanmış elbiseyi giyinmeyi nehyetti."

384 1076 numaralı hadisin kaynakları
385 1076 numaralı hadisin kaynakları

Zikrettiğimiz bu hadisin (5401) isnadında biri diğerinden rivayette bulunan tabiinden dört kişi vardır. Bunlar Yahya b. Said el-Ensari, Muhammed b. İbrahim el-Haris et-Teymi, Halid b. Ma'dan ve Cubeyr b. Nufeyr'dir.

İlim adamları uspur ile boyanmış elbiselerin mahiyeti hakkında ihtilaf etmişlerdir. Buna göre muasfar: uspur ile boyanmış elbiselere denilir. Ashab, tabiin ve onlardan sonra gelen ilim adamlarının çoğunluğu bunların mübah olduğunu kabul etmişlerdir. Şafii, Ebu Hanife ve Mâlik de bu görüştedir. Ama Mâlik diğer elbiselerin bundan faziletli olduğunu söylemiştir. Ondan gelen bir rivayete göre de bu gibi elbiseleri evlerde ve evlerin avlularında giymeyi caiz görmüş fakat toplantı, Pazar ve benzeri yerlerde giyinmeyi mekruh kabul etmiştir.

İlim adamlarından bir topluluk da bunun tenzihen mekruh olduğunu söylemişler ve buradaki nehyi böylece yorumlamışlar. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kırmızı bir hulle (altlı üstlü) elbise giydiği sabittir. Buhari ve Müslim'in Sahih'l-erinde de İbn Ömer (radıyallâhu anh)'ın: "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i sarıya boyarken gördüm" dediği rivayeti kaydedilmiştir. Hattâbî dedi ki: Burada nehiy (yasak) dokumadan sonra boyanan elbiseler hakkında sözkonusudur. İpi ve eğrilmiş yünü boyandıktan sonra dokunan elbiseler ise bu yasağın kapsamına girmez.

Bazı ilim adamları da buradaki yasağı hacc yahut umre için ihrama girmiş olan hakkında yorumlamışlardır. Böylelikle bu İbn Ömer (radıyallâhu anh)'ın: "İhramlı bir kimsenin alaçehre ya da zaferan değmiş bir elbise (ihram) giymesi yasaklandı" hadisine uygun olmasını göstermek istemişlerdir.

Beyhaki (rahmetullâhi aleyh) ise meseleyi sağlam bir şekilde ele alarak Marifetul Sünen adlı eserinde şunları söylemektedir: Şafii, erkeğin zaferan ile boyanmış olanı giyinmeyi yasaklarken uspur ile boyanmış olanı mübah görmüştür. Şafii dedi ki: Benim uspur ile boyanmış olana ruhsat verişimin sebebi Ali (radıyallâhu anh)'ın: "Bana yasakladı, ama size yasakladı demiyorum" sözü dışında Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bunu yasakladığına dair rivayet nakleden herhangi bir kimseyi bulamayışından dolayıdır.

Beyhaki dedi ki: Bununla birlikte genel olarak yasakladığına delil teşkil eden bir takım hadisler gelmiş bulunmaktadır. Bunu söyledikten sonra Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın rivayet ettiği ve Müslim'in de zikrettiği bu hadisi ve daha başka bir takım hadisleri de zikretmekte ve şunları söylemektedir: Eğer bu hadisler Şafii'ye ulaşmış olsaydı Allah'ın izni ile bunlar doğrultusunda kanaat belirtirdi. Sonra kendi isnadı ile Şafii'den: Nebi (sallallâhu aleyhi ve

sellem)'in hadisi benim görüşümden farklı ise benim görüşümü bırakın hadis ile amel edin" dediği şeklindeki sahih rivayeti zikretmektedir. Bir rivayette de "benim mezhebim odur" demiştir.

Beyhaki (devamla) dedi ki: Bununla birlikte her durumda erkeğe zaferan ile boyanmış olanı yasaklarım. Ayrıca eğer zaferan ile bir şey boyanmış ise onu yıkamasını emrederim demiştir. Beyhaki dedi ki: Bu hususta zaferan ile boyanmış olan hakkında sünnete tabi olmuştur. O halde uspur ile boyanmış olanda sünnete tabi olmak öncelikle sözkonusudur. (Beyhaki) dedi ki: Esasen seleften bazı kimseler de uspur ile (sarıya) boyanmış olanı mekruh görmüşlerdir. Mezhep âlimlerimizden Ebu Abdullah el-Hâlimi bu görüşte olmakla birlikte bir topluluk da buna ruhsat vermiştir. Ama sünnete uymak daha uygundur. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5403) *"bunu sana anan mı emretti"* buyruğunun anlamı: Bu kadınların giydikleri elbise türlerindendir. Onların kılıklarındandır. Böyle bir elbise giymek onların huy ve alışkanlıklarıdır demektir. Bunları yakmayı emretmesine gelince, hem onu hem de başkasını böyle bir fiil yapmaktan alıkoymak için ağırlaştırılmış bir ceza olduğu söylenmiştir. Bu yönü ile dişi deveye lanet okuyan kadına o dişi devesini salıvermesini emretmesi ile Berire'nin sahiplerine onu satmalarını emredip vela şartını koşmalarına tepki göstermesine ve buna benzer hadislerdeki diğer buyruklarına benzemektedir. Allah en iyi bilendir.

٥/٤- بَاب فَضْلِ لِبَاسِ ثِيَابِ الْحِبَرَةِ

5/4- PAMUKLU ELBİSE GİYİNMENİN FAZİLETİ BABI

٥٤٠٧-٣٢/١- حَدَّثَنَا هَدَّابُ بْنُ خَالِدٍ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ قَالَ قُلْنَا لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَيُّ اللِّبَاسِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ أَوْ أَعْجَبَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ الْحِبَرَةُ

5407-32/1- Bize Heddad b. Halid tahdis etti. Bize Hemmam tahdis etti, bize Katade tahdis edip dedi ki: Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh)'a: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) en çok hangi elbiseyi severdi yahut Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hangisini beğenirdi diye sorduk. O, el-hibera (denilen pamuklu)yu diye cevap verdi.[386]

---

386 Buhari, 5812; Ebu Davud, 4060; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1365

٥٤٠٨-٢/٣٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ أَحَبَّ الثِّيَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْحِبَرَةُ

5408-33/2- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Muâz b. Hişam tahdis etti, bana babam Katade'den tahdis etti, o Enes'den: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in en sevdiği elbise hibera (denilen pamuklu) elbise idi dediğini rivayet etti.[387]

Şerh

(5407-5408 numaralı hadisler)

Bu babtaki iki hadisin isnadlarının bütün ravileri Basralıdır. Buna dair açıklama daha önce defalarca geçti.

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in en sevdiği elbise "habira" türü idi." Habira ha harfi kesreli be harfi fethalı olup pamuk yahut keten ile süslenmiş bir elbise çeşidi idi. Tahbir de zaten süslemek ve güzelleştirmek demektir. Sıfat tamlaması olarak "sevbun habiratun" denildiği gibi isim tamlaması (izafet) olarak "fevbu habiratun" da söylenir. Çoğunlukla kullanılan da budur. Habira müfret (tekil) olup çoğulu hibar ve hiberat olarak gelir. Yine sıfat olarak "sevbun habir: habir elbise" de denilir.

Hadiste, habira denilen pamuklu elbiseyi giymenin müstehap, çizgili elbise giyinmenin de caiz olduğuna delil vardır. Bu da icma ile kabul olunmuş bir husustur. Allah en iyi bilendir.

٦/٥- بَاب التَّوَاضُعِ فِي اللِّبَاسِ وَالِاقْتِصَارِ عَلَى الْغَلِيظِ مِنْهُ وَالْيَسِيرِ فِي اللِّبَاسِ وَالْفِرَاشِ وَغَيْرِهِمَا وَجَوَازِ لُبْسِ الثَّوْبِ الشَّعَرِ وَمَا فِيهِ أَعْلَامٌ

6/5- ELBİSEDE MÜTEVAZİ OLMAK, ELBİSE, DÖŞEK VE DİĞER HUSUSLARDA ELBİSENİN KALIN VE UCUZ OLANI İLE YETİNİP KILDAN YAPILMIŞ ELBİSE İLE ÇİZGİLERİ BULUNAN ELBİSEYİ GİYİNMENİN CAİZ OLUŞU BABI

٥٤٠٩-١/٣٤- حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ حَدَّثَنَا حُمَيْدٌ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ فَأَخْرَجَتْ إِلَيْنَا إِزَارًا غَلِيظًا مِمَّا يُصْنَعُ بِالْيَمَنِ وَكِسَاءً مِنْ الَّتِي يُسَمُّونَهَا الْمُلَبَّدَةَ قَالَ فَأَقْسَمَتْ بِاللَّهِ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قُبِضَ فِي هَذَيْنِ الثَّوْبَيْنِ

387 Buhari, 5813; Tirmizi, 1787; Nesai, 5330; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1353

5409-34/1- Bize Şeyban b. Ferruh tahdis etti, bize Süleyman b. Muğîre tahdis etti, bize Muhammed, Ebu Burde'den şöyle dediğini tahdis etti: Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın huzuruna girdim. Bize Yemen'de yapılan türden kalınca bir izar ile mülebbede adını verdikleri bir kisa (giyecek) çıkardı. Ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerinde bu iki elbise bulunduğu halde ruhunun kabzedildiğine yemin etti.[388]

٥٤١٠-٣٥/٢- حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ وَيَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ جَمِيعًا عَنِ ابْنِ عُلَيَّةَ قَالَ ابْنُ حُجْرٍ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ أَخْرَجَتْ إِلَيْنَا عَائِشَةُ إِزَارًا وَكِسَاءً مُلَبَّدًا فَقَالَتْ فِي هَذَا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ ابْنُ حَاتِمٍ فِي حَدِيثِهِ إِزَارًا غَلِيظًا

5410-35/2- Bana Ali b. Hucr es-Sa'dî, Muhammed b. Hatim ve Yakub b. İbrahim birlikte İbn Uleyye'den tahdis etti. İbn Hucr dedi ki: Bize İsmail, Eyyub'dan tahdis etti, o Humeyd b. Bilal'den, o Ebu Burde'den şöyle dediğini rivayet etti: Aişe bize bir izar ve mülebbed bir kisa çıkardı ve: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ruhu bu elbiseler içinde iken kabzedildi dedi.

İbn Hatim hadisinde: Kalın bir izar demiştir.[389]

٥٤١١-.../٣- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ أَيُّوبَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ وَقَالَ إِزَارًا غَلِيظًا

5411-.../3- Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bana Ma'mer, Eyyub'dan bu isnad ile aynısını rivayet etti ve: "Kalın bir izar" dedi.[390]

٥٤١٢-٣٦/٤- وَحَدَّثَنِي سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّاءَ بْنِ أَبِي زَائِدَةَ عَنْ أَبِيهِ ح وَحَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ ح وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّاءَ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ مُصْعَبِ بْنِ شَيْبَةَ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ ذَاتَ غَدَاةٍ وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ مِنْ شَعَرٍ أَسْوَدَ

---

388 Buhari, 3108 -buna yakın-, 5818; Ebu Davud, 4036; Tirmizi, 1733; İbn Mace, 3551; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17693

389 5409 numaralı hadisin kaynakları

390 5409 numaralı hadisin kaynakları

5412-36/4- Bana Süreyc b. Yunus da tahdis etti, bize Yahya b. Zekeriya b. Ebu Zâid de babasından tahdis etti. (H.) Bana İbrahim b. Musa da tahdis etti, bize İbn Ebu Zâide tahdis etti. (H.) Bize Ahmed b. Hanbel de tahdis etti, bize Yahya b. Zekeriya tahdis etti, bana babam Mus'ab b. Şeybe'den haber verdi, o Şeybe kızı Safiye'den, o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bir sabah Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), üzerinde siyah kıldan murhal denilen bir örtü olduğu halde dışarı çıktı.[391]

٥٤١٣-٣٧/٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ وِسَادَةُ رَسُولِ اللهِ ﷺ الَّتِي يَتَّكِئُ عَلَيْهَا مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهَا لِيفٌ

5413-37/5- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Abde b. Süleyman, Hişam b. Urve'den tahdis etti, o babasından, o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerine yaslandığı yastık, içi lif ile doldurulmuş deriden idi.[392]

٥٤١٤-٣٨/٦- وَحَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللهِ ﷺ الَّذِي يَنَامُ عَلَيْهِ أَدَمًا حَشْوُهُ لِيفٌ

5414-38/6- Bana Ali b. Hucr es-Sa'dî de tahdis etti, bize Ali b. Mushir, Hişam b. Urve'den haber verdi, o babasından, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerinde uyuduğu döşeği, içi lif dolu deriden idi.[393]

٥٤١٥-.../٧- وَحَدَّثَنَاهُ أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ كِلَاهُمَا عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَا ضِجَاعُ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ يَنَامُ عَلَيْهِ

5415-.../7- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize İbn Numeyr tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Ebu Muaviye haber verdi, ikisi Hişam b. Urve'den bu isnad ile rivayet edip her ikisi de:

391 Müslim, 6211; Ebu Davud, 4032; Tirmizi, 2813; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17857
392 Tirmizi, 2469; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17064
393 Tirmizi, 1761; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17107

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerinde yattığı... Ebu Muaviye hadisinde de: Üzerinde uyuduğu demiştir.[394]

Şerh

(5409-5415 numaralı hadisler)

Bu babta sözkonusu edilen hadisler Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dünyadaki zühdünü (rağbetinin azlığını) dünya metaından lezzetlerinden, arzu ve zevk veren hususlarından, değerli üstün elbise ve benzeri şeylerden ne derece yüz çevirdiği ve bütün bu hususlarda yeterli olacak asgari miktar ile yetindiği ifade edilmektedir. Ayrıca bu babta bu ve diğer hususlarda Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uymak da teşvik edilmektedir.

(5409) "Aişe (radıyallâhu anhâ) bize bir izar ve mülebbed denilen bir örtü çıkardı ve..." İlim adamları der ki: Be harfi ile "mülebbed" yamalı elbise demektir. Orta tarafları adeta yamalı imiş gibi sertleşmiş olan elbiseye denildiği de söylenmiştir.

(5412) "Üzerinde siyah kıldan murahhal bir örtü olduğu halde" mim harfi kesreli re harfi sakin olarak "mırt" bazı hallerde yünden bazen kıldan keten ya da ipekten yapılan bir örtü, bir giyecektir. Hattâbî de bu belden aşağısı kendisi ile örtülen (izar) bir örtüdür. En-Nadr ise mırt ancak gömlektir ve bunu ancak kadınlar giyer ve sadece yeşil renkli olur. Ancak bu hadis onun bu açıklamasını reddetmektedir.

"Murahhal" kelimesi ise re harfi ve ha harfi fethalıdır. Cumhurun rivayet edip sağlam zapt sahiplerinin zaptettikleri doğru şekil budur. Kadı Iyaz ise bazı ravilerin bunu cim harfi ile "mureccel" diye rivayet ettiklerini nakletmektedir ki üzerinde rical (adamlar) sureti olan demektir. Doğrusu ise birincisidir. Bu da üzerinde deve semerlerinin sureti bulunan demektir. Bu gibi suretlerin olmasında ise bir sakınca yoktur. Çünkü haram olan hayvanların (canlıların) suretini yapmaktır. Hattâbî: Murahhal ise çizgileri bulunan elbise demektir demiştir.

Hadisteki "siyah kıldan" ifadesinde bunun siyah olmakla kayıtlanması kılın bazı hallerde beyaz da olabilmesinden dolayıdır.

(5414) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerinde uyuduğu yatağı..." bir rivayette de (5413) "yatak" yerine "visade: yastık" denilmektedir. Bir nüshada da (sonunda yuvarlak te olmaksızın): "misad" diye kaydedilmiştir.

394 Ebu Bekr b. Ebu Şeybe'nin hadisini İbn Mace, 4151; Tuhfetu'l-Eşrâf. 16984; İshak b. İbrahim'in hadisini, Ebu Davud, 4146; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17202'de rivayet etmişlerdir.

Buradan yatak, yastık edinmenin ve bunlar üzerinde uyumanın bu gibi eşyaları bulundurmanın caiz olduğu, içleri dolu olanlarını kullanmanın da caiz olduğu, bunların deriden yapılmış olanlarını edinmenin de caiz olduğu anlaşılmaktadır. Allah en iyi bilendir.

٧/٦- بَاب جَوَازِ اتِّخَاذِ الْأَنْمَاطِ

7/6- YAYGI EDİNMENİN CAİZ OLDUĞU BABI

٥٤١٦-٢٩/١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَاللَّفْظُ لِعَمْرٍو قَالَ عَمْرٌو وَقُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا وَقَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنْ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَمَّا تَزَوَّجْتُ أَتَّخَذْتَ أَنْمَاطًا قُلْتُ وَأَنَّى لَنَا أَنْمَاطٌ قَالَ أَمَا إِنَّهَا سَتَكُونُ

5416-29/1- Bize Kuteybe b. Said, Amr en-Nâkid ve İshak b. İbrahim -lafız Amr'a ait olmak üzere- tahdis etti. Amr ve Kuteybe, bize Süfyan, İbn el-Münkedir'den tahdis etti dedi. İshak ise haber verdi dedi. O Cabir (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Evlendiğim zaman Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana: *"Yaygı edindin mi"* buyurdu. Ben: Bizim nereden yaygımız olacak ki dedim. O: *"Sana şunu diyeyim ki bunlar yakında olacak"* buyurdu.[395]

٥٤١٧-٤٠/٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لَمَّا تَزَوَّجْتُ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَتَّخَذْتَ أَنْمَاطًا قُلْتُ وَأَنَّى لَنَا أَنْمَاطٌ قَالَ أَمَا إِنَّهَا سَتَكُونُ قَالَ جَابِرٌ وَعِنْدَ امْرَأَتِي نَمَطٌ فَأَنَا أَقُولُ نَحِّيهِ عَنِّي وَتَقُولُ قَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّهَا سَتَكُونُ

5417-40/2- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr de tahdis etti, bize Veki' Süfyan'dan tahdis etti, o Muhammed b. el-Münkedir'den, o Cabir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Evlendiğim zaman Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana: *"Yaygı edindin mi"* buyurdu. Ben: Bizim nereden yaygımız olacak ki dedim. O: *"Şunu söyleyeyim ki bunlar yakında olacak"* buyurdu.

395 Buhari, 5161; Ebu Davud, 4145; Nesai, 3386; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3069

Cabir dedi ki: Hanımımın yanında bir yaygı var. Ben de ona: Bunu benden uzak tut diyorum, o ise: Ama Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bunlar olacak"* buyurmuştu diyor.[396]

٥٤١٨-.../٣- وَحَدَّثَنِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَزَادَ فَأَدَعُهَا

5418-.../3- Bunu bana Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Abdurrahman tahdis etti, bize Süfyan bu isnad ile rivayet etti ve: "Bunun üzerine ben de ona bir şey demiyorum" ibaresini eklemiştir.[397]

Şerh

(5416-5418 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in evlendiği zaman Cabir'e: *"Yaygı edindin mi"* demesi üzerine o: Bizim nereden yaygımız olacak ki dedi. Allah Rasulü: *"Ama yakında bunlar olacak buyurdu."* Buradaki enmat kelimesi hemze fethalı olup nun ve mim harfileri fethalı nematin çoğuludur. Bu da döşeğin yüzü anlamındadır. Onun sırtı demek olduğu da söylenmiştir. Aynı zamanda biraz halı (tüyü) bulunup hevdec üzerine konulan bazen da perde gibi kullanılan bir yaygı türüdür. İşte Müslim'in bundan sonra Suretler Babında zikredeceği Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın rivayet ettiği hadis de (5486) bu anlamdadır. O: Bunun üzerine ben de bir nemat (örtü, perde) edindim ve onu kapının üzerine örtü yaptım." Cabir'in hadisinde ise bundan kasıt ise birinci türden olanıdır.

Buradan, ipekten olmadıkları taktirde yaygı edinmenin caiz olduğu gibi bunun yakında gerçekleşeceğini haber vermesi sureti ile de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in açık bir mucizesi de görünmektedir. Çünkü haber verdiği şekilde olmuştur.

(5417) "Cabir de: Hanımın yanında da bir yaygı vardı... kendisi de ama Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) olacak demişti diyor." Buradaki onu benden uzak tut demesi onu evimden dışarıya çıkart demektir. Sanki ondan -tenzihi manada- hoşlanmamış gibidir. Çünkü bu dünya zinetinden ve oyalayıcı şeylerindendir. Allah en iyi bilendir.

396 Buhari, 3631 -uzunca-; Tirmizi, 2774 -uzunca-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3023

397 5417 numaralı hadisin kaynakları

٨/٧- بَاب كَرَاهَةِ مَا زَادَ عَلَى الْحَاجَةِ مِنْ الْفِرَاشِ وَاللِّبَاسِ

8/7- DÖŞEK VE ELBİSE TÜRÜNDEN İHTİYAÇ FAZLASININ MEKRUH GÖRÜLDÜĞÜ BABI

٥٤١٩-١/٤١- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ سَرْحٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي أَبُو هَانِئٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَقُولُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهُ فِرَاشٌ لِلرَّجُلِ وَفِرَاشٌ لِامْرَأَتِهِ وَالثَّالِثُ لِلضَّيْفِ وَالرَّابِعُ لِلشَّيْطَانِ

5419-41/1- Bana Ebu't-Tahir Ahmed b. Amr b. Serh tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Ebu Hâni'nin tahdis ettiğine göre o Ebu Abdurrahman'ı Cabir b. Abdullah'tan naklen şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine: *"Bir döşek erkeğin, bir döşek karısının, üçüncüsü misafirin, dördüncüsü şeytanındır"* buyurmuştur.[398]

Şerh

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Bir döşek erkeğe, bir döşek karısına, üçüncüsü misafire, dördüncüsü şeytanadır"* buyruğu ile ilgili olarak ilim adamları şunu söylemişlerdir: Bu hadis, ihtiyaç fazlasını edinmenin başkalarına karşı övünmek, büyüklenmek ve dünya süsü ile oyalanmak için olur anlamına gelir. Bu nitelikte olanlar ise yerilmiş şeylerdir. Yerilmiş olan her bir şey de şeytana izafe edilir. Çünkü şeytan onu beğenir, onun ile ilgili vesveselerde bulunur, güzel gösterir ve o hususta yardımcı olur.

Bir diğer açıklamaya göre hadis Zâhir anlamı üzeredir. Eğer ihtiyaç yoksa o taktirde şeytan o döşeğin üzerinde geceler ve kaylule yapar. Nitekim ev sahibi akşam vakti evine girdiği zaman Allah'ın adını anmadan girdiği evde de şeytan geceleme imkanını elde eder.

Döşeğin erkeğe ve zevceye ayrı ayrı olmasına gelince, bunda bir sakıncası yoktur. Çünkü onların her biri hastalık ve buna benzer haller ve daha başka durumlarda ayrı bir döşeğe ihtiyaç duyabilir. Bazıları bunu kocanın karısı ile birlikte yatmak zorunda olmadığına ve onun karısından ayrı bir yatakta yatma hakkının bulunduğuna delil göstermişlerdir. Bu hususta bunu delil göstermek zayıftır. Çünkü bu hadisten maksat hastalık ve buna benzer -belirttiğimiz gibi- ihtiyaç halleridir. Zevce ile birlikte yatmak evet vacip

398 Ebu Davud, 4142; Nesai, 3385; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2377

(farz) değildir ama bunun vacip olmayışı bir başka delil ile anlaşılmaktadır. Zevce ile birlikte yatmak hususunda doğru olan onlardan herhangi birisinin ayrı yatmakta bir mazereti yoksa her ikisinin aynı yatakta yatmaları daha faziletlidir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in geceleyin namaza kalkmayı devamlı olarak yerine getirmek ile birlikte devamlı yaptığı fiilinin Zâhirinden de anlaşılan budur. O zevcesi ile birlikte uyur, geceleyin görevini (teheccüdü) kılmak üzere kalkmak isteyince de zevcesini bırakıp kalkardı. Böylelikle hem görevini hem de zevcesinin mendub olan hakkını ve maruf ile onunla geçinme hakkını da yerine getirmiş oluyordu. Özellikle de zevcenin halinden bunu çokça istediği anlaşılıyor ise buna dikkat edilir. Diğer taraftan zevce ile birlikte yatmak cima etmeyi gerektirmez. Allah en iyi bilendir.

٩/٨- بَاب تَحْرِيمِ جَرِّ الثَّوْبِ خُيَلَاءَ وَبَيَانِ حَدِّ مَا يَجُوزُ إِرْخَاؤُهُ إِلَيْهِ وَمَا يُسْتَحَبُّ

9/8- BÜYÜKLENEREK ELBİSEYİ SÜRÜKLEMENİN HARAM KILINDIĞI VE ELBİSEYİ SALMANIN CAİZ VE MÜSTEHAP OLDUĞU SINIRI BEYAN BABI

٥٤٢٠-١/٤٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ وَزَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ كُلُّهُمْ يُخْبِرُهُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ

5420-42/1- Bize Yahya b. Yahya da tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Nâfi'den, Abdullah b. Dinar'dan ve Zeyd b. Eslem'den rivayetini okudum. Hepsi kendisine İbn Ömer'den haber verdiklerine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"Allah, elbisesini büyüklenerek sürükleyen bir kimseye bakmaz"* buyurdu.[399]

٥٤٢١-...-٢/ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ وَأَبُو أُسَامَةَ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَعُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ قَالَا حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ كُلُّهُمْ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ وَأَبُو كَامِلٍ قَالَا حَدَّثَنَا حَمَّادٌ ح وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ كِلَاهُمَا عَنْ أَيُّوبَ ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ وَابْنُ رُمْحٍ عَنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ ح وَحَدَّثَنَا هَارُونُ الْأَيْلِيُّ

399 Buhari, 5783, 5791 -muallak olarak-; Tirmizi, 1731; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6726

حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي أُسَامَةُ كُلُّ هَؤُلَاءِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ مَالِكٍ وَزَادُوا فِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

5421-.../2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Abdullah b. Numeyr ve Ebu Usâme tahdis etti. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve Ubeydullah b. Said de tahdis edip dedi ki: Bize Yahya -ki o el-Kattan'dır- tahdis etti. Hepsi Ubeydullah'dan rivayet etti. (H.) Bize Ebu Rabi ve Ebu Kâmil de tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd tahdis etti. (H.) Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize İsmail tahdis etti, (Hammâd ile) ikisi Eyyub'dan rivayet etti. (H.) Bize Kuteybe ve Muhammed b. Rumh da Leys b. Sa'd'dan tahdis etti. (H.) Bize Harun el-Eylî de tahdis etti, bize İbn Vehb tahdis etti, bana Usâme tahdis etti. Bunların hepsi Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Mâlik'in hadisinin aynısını rivayet etti ve rivayetlerinde "kıyamet gününde" ibaresini eklediler.[400]

٥٤٢٢-٤٣/٣- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ وَسَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَنَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِنَّ الَّذِي يَجُرُّ ثِيَابَهُ مِنَ الْخُيَلَاءِ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

5422-43/3- Bana Ebu Tahir de tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb haber verdi, bana Ömer b. Muhammed, babasından, Sâlim b. Abdullah'tan ve Nâfi'den haber verdi, o Abdullah b. Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz büyüklendiğinden ötürü elbiselerini sürükleyen bir kimseye Allah kıyamet gününde bakmayacaktır"* buyurdu.[401]

٥٤٢٣-.../٤- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ كِلَاهُمَا عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ وَجَبَلَةَ بْنِ سُحَيْمٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِهِمْ

---

400 Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve İbn Numeyr'in hadisini İbn Mace, 3569; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7835, 7952'de; Muhammed b. el-Müsenna'nın hadisini yalnız başına Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8203; Ebu Rabi ile Zuheyr b. Harb'ın hadisini Tirmizi, 1731 -uzunca-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7529'da; Kuteybe'nin hadisini Buhari, 5791 -buna yakın muallak olarak-; Nesai, 5242; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8282'de; Harun el-Eyli'nin hadisini yalnızca Müslim rivayet etmiştir. Tuhfetu'l-Eşrâf, 8203

401 Buhari, 5791 -muallak olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6783

5423-.../4- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Ali b. Mushir, eş-Şeybânî'den tahdis etti. (H.) Bize İbnu'l- Müsennâ da tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti, ikisi Muharib b. Disar ve Cebele b. Suheym'den rivayet etti, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den öncekilerin hadisini aynen rivayet etti.[402]

٥٤٢٤-٤٤/٥- وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا حَنْظَلَةُ قَالَ سَمِعْتُ سَالِمًا عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ مِنَ الْخُيَلَاءِ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

5424-44/5- Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Hanzala tahdis edip dedi ki: Sâlim'i İbn Ömer'den şöyle dedi diye rivayet ederken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Büyüklendiğinden ötürü elbisesini sürükleyen bir kimseye Allah kıyamet gününde bakmayacaktır"* buyurdu.[403]

٥٤٢٥-.../٦- وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ سُلَيْمَانَ حَدَّثَنَا حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ قَالَ سَمِعْتُ سَالِمًا قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ ثِيَابَهُ

5425-.../6- Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize İshak b. Süleyman tahdis etti, bize Hanzala b. Ebu Süfyan tahdis edip dedi ki: Sâlim'i şöyle derken dinledim: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledim diyerek hadisi aynen rivayet etti ancak bu rivayetinde (tekil olarak elbisesi yerine) elbiselerini dedi.[404]

٥٤٢٦-٤٥/٧- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ مُسْلِمَ بْنَ يَنَّاقَ يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا يَجُرُّ إِزَارَهُ فَقَالَ مِمَّنْ أَنْتَ فَانْتَسَبَ لَهُ فَإِذَا رَجُلٌ مِنْ بَنِي لَيْثٍ فَعَرَفَهُ ابْنُ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِأُذُنَيَّ هَاتَيْنِ يَقُولُ مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ لَا يُرِيدُ بِذَلِكَ إِلَّا الْمَخِيلَةَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

402 Buhari, 5791; Nesai, 5243; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7409

403 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6756

404 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6756

5426-45/7- Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Müslim b. Yennak'ı İbn Ömer'den tahdis ederken dinledim. Onun (İbn Ömer'in) rivayetine göre o izarını sürükleyen bir adam görmüş. Ona: Sen kimlerdensin diye sorunca o da ona nesebini söyleyince Leysoğullarından bir adam olduğu çıktı. İbn Ömer onu tanıdı ve şunları söyledi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şu iki kulağımla şöyle buyururken dinledim: *"Kim izarını yerde sürükler de bununla da ancak büyüklenme maksadını güdüyorsa şüphesiz Allah kıyamet gününde ona bakmayacaktır."*[405]

٥٤٢٧-.../٨- وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي سُلَيْمَانَ ح وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا أَبُو يُونُسَ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي خَلَفٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ يَعْنِي ابْنَ نَافِعٍ كُلُّهُمْ عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَنَّاقَ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ أَبِي يُونُسَ عَنْ مُسْلِمٍ أَبِي الْحَسَنِ وَفِي رِوَايَتِهِمْ جَمِيعًا مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ وَلَمْ يَقُولُوا ثَوْبَهُ

5427-.../8- Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Abdulmelik -yani İbn Ebu Süleyman- tahdis etti. (H.) Bize Ubeydullah b. Muâz da tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Ebu Yunus tahdis etti. (H.) Bize İbn Ebu Halef de tahdis etti, bize Yahya b. Ebu Bukeyr tahdis etti, bana İbrahim -yani b. Nâfi'- tahdis etti, hepsi Müslim b. Yennak'dan o İbn Ömer'den o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti. Ancak Ebu Yunus'un hadisi rivayetinde: Müslim Ebu'l-Hasen'den denilmektedir. Yine hepsinin rivayetinde ise "kim izarını sürüklerse" demişler ve "elbisesini" dememişlerdir.[406]

٥٤٢٨-٤٦/٩- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ وَهَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ وَابْنُ أَبِي خَلَفٍ وَأَلْفَاظُهُمْ مُتَقَارِبَةٌ قَالُوا حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبَّادِ بْنِ جَعْفَرٍ يَقُولُ أَمَرْتُ مُسْلِمَ بْنَ يَسَارٍ مَوْلَى نَافِعِ بْنِ عَبْدِ الْحَارِثِ أَنْ يَسْأَلَ ابْنَ عُمَرَ قَالَ وَأَنَا جَالِسٌ بَيْنَهُمَا أَسَمِعْتَ مِنْ النَّبِيِّ ﷺ فِي الَّذِي يَجُرُّ إِزَارَهُ مِنْ الْخُيَلَاءِ شَيْئًا قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ لَا يَنْظُرُ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

405 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7456

406 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7456

5428-46/9- Bana Muhammed b. Hâtim, Harun b. Abdullah ve İbn Ebu Halef de -lafızları birbirine yakın olmak üzere- tahdis edip dediler ki: Bize Ravh b. Ubâde tahdis etti, bize İbn Cureyc tahdis edip dedi ki: Muhammed b. Abbad b. Cafer'i şöyle derken dinledim: Nâfi' b. Abdullah b. el-Hâris'in azadlısı Müslim b. Yesar'a İbn Ömer'e -ben de ikisi arasında oturuyorken- sormasını emrettim: Büyüklendiğinden ötürü izarını sürükleyen kişi hakkında Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bizzat bir şey dinledin mi? O: Ben Onu: *"Allah kıyamet gününde ona bakmayacaktır"* buyururken dinledim dedi.[407]

٥٤٢٩-٤٧/١٠- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ وَاقِدٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ مَرَرْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَفِي إِزَارِي اسْتِرْخَاءٌ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللهِ ارْفَعْ إِزَارَكَ فَرَفَعْتُهُ ثُمَّ قَالَ زِدْ فَزِدْتُ فَمَا زِلْتُ أَتَحَرَّاهَا بَعْدُ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ إِلَى أَيْنَ فَقَالَ أَنْصَافِ السَّاقَيْنِ

5429-47/10- Bana Ebu't-Tâhir de tahdis etti, bize İbn Vehb tahdis etti, bana Ömer b. Muhammed, Abdullah b. Vakid'den haber verdi, o İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti: İzarımın bir parça gevşek iken (yere salınmış iken) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından geçtim. Bunun üzerine: *"Ey Abdullah! İzarını yukarı çek"* buyurdu. Ben de onu çektim. Sonra: *"Daha çek"* buyurdu. Biraz daha çektim. Ondan sonra ona hep dikkat edegeldim. Onu dinleyenlerden biri: Nereye kadar dedi. O: Baldırların yarılarına kadar dedi.[408]

٥٤٣٠-٤٨/١١- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَمَّدٍ وَهُوَ ابْنُ زِيَادٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ وَرَأَى رَجُلًا يَجُرُّ إِزَارَهُ فَجَعَلَ يَضْرِبُ الْأَرْضَ بِرِجْلِهِ وَهُوَ أَمِيرٌ عَلَى الْبَحْرَيْنِ وَهُوَ يَقُولُ جَاءَ الْأَمِيرُ جَاءَ الْأَمِيرُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى مَنْ يَجُرُّ إِزَارَهُ بَطَرًا

5430-48/11- Bize Ubeydullah b. Muâz tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be Muhammed'den -ki o b. Ziyad'dır- şöyle dediğini tahdis etti: Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'ı Bahreyn'de emir iken izarını sürükleyen bir adamı görmesi üzerine ayaklarını yere vurup bu arada: Emîr geldi. Emîr geldi, derken dinledim. O ayrıca dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz Allah izarını büyüklenenerek sürükleyen kimseye bakmaz"* buyurdu.[409]

407 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7441
408 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7289
409 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14389

٥٤٣١-.../١٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ ح وَحَدَّثَنَاه ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ كِلَاهُمَا عَنْ شُعْبَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي حَدِيثِ ابْنِ جَعْفَرٍ كَانَ مَرْوَانُ يَسْتَخْلِفُ أَبَا هُرَيْرَةَ وَفِي حَدِيثِ ابْنِ الْمُثَنَّى كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُسْتَخْلَفُ عَلَى الْمَدِينَةِ

5431-.../12- Bize Muhammed b. Beşşâr tahdis etti, bize Muhammed -yani b. Cafer- tahdis etti. (H.) Bunu bize İbnu'l- Müsennâ da tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy tahdis etti, ikisi Şu'be'den bu isnad ile rivayet etti. İbn Cafer'in hadisinde: Mervan, Ebu Hureyre'yi (kendisine) vekil olarak tayin ediyordu ifadesi İbnu'l-Müsennâ'nın hadisinde ise: Ebu Hureyre Medine'ye vekil bırakılıyordu, demektedir.[410]

Şerh

(5420-5431 numaralı hadisler)

(5420) *"Allah büyüklenerek elbisesini sürükleyene bakmaz."* Bir rivayette (5430) *"Şüphesiz Allah büyüklenerek izarını çekene bakmaz."* İbn Ömer'in rivayetinde de (5429) "İzarım bir parça gevşek (yere sarkmış) iken Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından geçtim... Baldırların yarısına kadar dedi."

İlim adamları der ki: Medli olarak huyela, mahile, batar, kibir, zehv ve tebehtur kelimelerinin hepsi aynı anlamda (kibirlenmek, büyüklenmek) demektir. Bu da haramdır. Büyüklenen kimse hakkında bu mastardan fiil olarak: Hâle ve ihtale fiilleri büyüklenmeyi anlatmak için kullanılır. Raculin halin de mütekebbir adam demektir. Sahibu hal ise kibir sahibi anlamındadır.

"Allah'ın ona bakmaması" da ona merhamet buyurmaması, ona rahmet nazarı ile bakmaması demektir.

Hadislerin fıkhına gelince, daha önce İman Kitabı'nda bütün teferruatı ile açık bir şekilde geçmiş bulunmaktadır. Yine orada sahih hadiste isbal (elbiseyi sarkıtmanın) izar, gömlek ve sarıkta sözkonusu olduğunu ve eğer büyüklenmek için yapılırsa topukların altına sarkıtmanın caiz olmadığını, bundan başka bir sebeple olursa mekruh olacağını söylemiş idik. Hadislerin Zâhirlerinde büyüklük kastı ile sürükleme kaydının sözkonusu edilmesi haram oluşun kibirlenme haline özel olduğuna delildir. Nitekim Şafii de belirttiğimiz gibi arada farkı açıkça ifade etmiştir. İlim adamları kadınların

410 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14389

elbiselerini uzun tutmalarının caiz olduğunu icma ettikleri gibi Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onların eteklerini bir zira kadar sarkıtmaları hususunda izin verdiği de sahih olarak sabittir. Allah en iyi bilendir.

Gömleğin (entarinin) ve izarın aşağı inmesinin müstehap olduğu miktar ise geçen İbn Ömer'in rivayet ettiği hadiste belirtildiği üzere baldırların ortasıdır. Ebu Said'in rivayet ettiği hadiste ise mümin kimsenin izarı baldırlarının ortasına kadardır. Bunlarla topuklar arasında olanda bir vebal yoktur. Bundan daha aşağıya sarkan ise o halde müstahap olan baldırların ortasına kadar gelmesidir. Kerahat sözkonusu olmaksızın caiz olan ise ortadan topuklara kadar olan daha aşağısıdır. Buna göre topuklardan aşağıya sarkan ise men edilmiştir. Eğer büyüklenmek kastı ile sarkıtılmış ise bu haram anlamında memnudur. Aksi taktirde tenzihi manada bir memnuluk ifade eder.

Topuklardan aşağıda olanın cehennemde olacağı şeklindeki mutlak hadislere gelince, bunlarla da kastedilen büyüklenmek için sarkıtılandır. Çünkü bu hadisler mutlaktır. O halde mukayyed olanlara göre yorumlanması icabeder. Allah en iyi bilendir.

Kadı Iyaz dedi ki: İlim adamları der ki: Özetle söyleyecek olursak elbisenin uzunluğu ve bolluğunda ihtiyaçtan ve alışılmışın dışında fazla olan her bir miktar mekruhtur. Allah en iyi bilendir.

(5426) "Muslim b. Yennâk" Yennak ismi ye harfi fethalı, nun şeddeli ve sonu kaf ile olup munsarıf değildir. Allah en iyi bilendir.

١٠/٩- بَاب تَحْرِيمِ التَّبَخْتُرِ فِي الْمَشْيِ مَعَ إِعْجَابِهِ بِثِيَابِهِ

10/9- ELBİSELERİNİ BEĞENMEKLE BİRLİKTE YÜRÜYÜŞÜNDE BÖBÜRLENMENİN HARAM KILINDIĞI BABI

٥٤٣٢-٤٩/١- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَلَّامٍ الْجُمَحِيُّ حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ يَعْنِي ابْنَ مُسْلِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي قَدْ أَعْجَبَتْهُ جُمَّتُهُ وَبُرْدَاهُ إِذْ خُسِفَ بِهِ الْأَرْضُ فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِي الْأَرْضِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ

5432-49/1- Bize Abdurrahman b. Sellâm el-Cumahi tahdis etti, bize er-Rabi -yani b. Müslim- Muhammed b. Ziyad'dan tahdis etti, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bir adam yürüyorken sarkan saçları ve iki çizgili elbisesi hoşuna gitmiş. Ansızın yerin dibine geçiril-*

mişti. İşte o kişi kıyamet kopuncaya kadar yerin içerisine batıp durmaktadır" buyurduğunu rivayet etti.[411]

٥٤٣٣-.../٢- وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ قَالُوا جَمِيعًا حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِ هَذَا

5433-.../2- Bize Ubeydullah b. Muâz da tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Beşşâr da Muhammed b. Cafer'den tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy tahdis etti, hepsi birlikte dedi ki: Bize Şu'be, Muhammed b. Ziyad'dan tahdis etti, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti.[412]

٥٤٣٤-٥٠/٣- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا الْمُغِيرَةُ يَعْنِي الْحِزَامِيَّ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَتَبَخْتَرُ يَمْشِي فِي بُرْدَيْهِ قَدْ أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ فَخَسَفَ اللهُ بِهِ الْأَرْضَ فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِيهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

5434-50/3- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize el-Muğîre -yani el-Hizami- Ebu'z-Zinâd'dan tahdis etti, o A'rec'den, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bir adam iki elbisesi içerisinde böbürlenerek yürümekte iken kendisini beğeniverdiği için Allah da onu yerin dibine geçirdi. İşte o kıyamet gününe kadar onun içine batıp duracaktır"* buyurdu.[413]

٥٤٣٥-.../٤- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَتَبَخْتَرُ فِي بُرْدَيْنِ ثُمَّ ذَكَرَ بِمِثْلِهِ

5435-.../4- Bize Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize Ma'mer, Hemmam b. Münebbih'den şöyle dediğini tahdis etti: Bu(nlar) Ebu Hureyre'nin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bize

411 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14387

412 Buhari, 5789; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14386

413 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13902

tahdis ettikleridir. Sonra aralarında hadisin de yer aldığı çeşitli hadisler zikretti: Ayrıca Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)': *"Bir adam iki elbise içerisinde böbürlenerek yürümekte iken"* buyurdu ve sonra hadisi aynen zikretti.[414]

٥٤٣٦-.../٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَفَّانُ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَبِي رَافِعٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ رَجُلًا مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ يَتَبَخْتَرُ فِي حُلَّةٍ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَ حَدِيثِهِمْ

5436-.../5- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Affan tahdis etti, bize Hammâd b. Seleme, Sabit'den tahdis etti, o Ebu Râfi'den, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i *"sizden öncekilerden bir adam elbisesi içerisinde böbürlenmekte iken..."* buyururken dinledim sonra hadisi öncekilerin hadisi ile aynen zikretti.[415]

Şerh

(5432-5436 numaralı hadisler)

(5432) *"Bir adam yürüyorken omzuna sarkan saçları ve iki elbisesi hoşuna gitmiş..."* bir rivayette de (5434) *"bir adam iki elbisesi içerisinde böbürlenerek yürümekte iken..."* yetecelcelu: batıp durmakta: hareket edip sarsıntı ile aşağıya doğru inmekte demektir. Denildiğine göre muhtemelen bu kişi bu ümmettendir. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunun ileride gerçekleşeceğini haber vermiş olmaktadır. Bir diğer görüşe göre bu bizim ümmetimizden öncekilerden birisine dair bir haberdir. Sahih olan da budur. Buhari'nin de bu hadisi İsrailoğulları'nın zikri babında kaydetmesinin manası da budur.

١١/١٠- بَاب تَحْرِيمِ خَاتَمِ الذَّهَبِ عَلَى الرِّجَالِ وَنَسْخِ مَا كَانَ مِنْ إِبَاحَتِهِ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ

11/10- ERKEKLERE ALTIN YÜZÜĞÜN HARAM KILINMASI VE İSLAM'IN İLK DÖNEMLERİNDEKİ MÜBAHLIĞININ NESH EDİLMİŞ OLDUĞU BABI

٥٤٣٧-١/٥١- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ النَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ بَشِيرِ بْنِ نَهِيكٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ نَهَى عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ

414 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14786
415 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1465

5437-51/1- Bize Ubeydullah b. Muâz tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be, Katade'den tahdis etti, o en-Nadr b. Enes'den, o Beşir b. Nehik'den, o Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'dan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiğine göre altın yüzüğü nehyetti.[416]

٥٤٣٨-.../٢- وَحَدَّثَنَاه مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

5438-.../2- Bunu bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be bu isnad ile tahdis etti.[417]

٥٤٣٩-٥٢/...- وَفِي حَدِيثِ ابْنِ الْمُثَنَّى قَالَ سَمِعْتُ النَّضْرَ بْنَ أَنَسٍ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلٍ التَّمِيمِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ عُقْبَةَ عَنْ كُرَيْبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ رَأَى خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فِي يَدِ رَجُلٍ فَنَزَعَهُ فَطَرَحَهُ وَقَالَ يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ إِلَى جَمْرَةٍ مِنْ نَارٍ فَيَجْعَلُهَا فِي يَدِهِ فَقِيلَ لِلرَّجُلِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ خُذْ خَاتِمَكَ انْتَفِعْ بِهِ قَالَ لَا وَاللهِ لَا آخُذُهُ أَبَدًا وَقَدْ طَرَحَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ

5439-52/...- İbnu'l- Müsennâ hadisinde (Katade'nin) en-Nadr b. Enes'i dinlediği kaydedilmektedir.

Bize Muhammed b. Sehl et-Temîmî tahdis etti, bize İbn Ebu Meryem tahdis etti, bana Muhammed b. Cafer haber verdi, bana İbrahim b. Ukbe, İbn Abbas'ın azadlısı Kureyb'den haber verdi, o Abdullah b. Abbas'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir adamın elinde altından bir yüzük görünce onu çıkartıp attı ve: *"Sizden biriniz bir kor ateşe yöneliyor da onu eline koyuyor (böylesi olur mu)"* buyurdu. Adama Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gittikten sonra: Yüzüğünü al, onunla yararlan denilince o: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu atmışken Allah'a yemin ederim ki onu ebediyen almam dedi.[418]

---

416 Buhari, 5864; Nesai, 5288, 5289; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12214

417 5437 nuaralı hadisin kaynakları

418 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6337

٥٤٤٠-٥٣/٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ قَالَا أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ اصْطَنَعَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فَكَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ فِي بَاطِنِ كَفِّهِ إِذَا لَبِسَهُ فَصَنَعَ النَّاسُ ثُمَّ إِنَّهُ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَنَزَعَهُ فَقَالَ إِنِّي كُنْتُ أَلْبَسُ هَذَا الْخَاتَمَ وَأَجْعَلُ فَصَّهُ مِنْ دَاخِلٍ فَرَمَى بِهِ ثُمَّ قَالَ وَاللهِ لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا فَنَبَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ وَلَفْظُ الْحَدِيثِ لِيَحْيَى

5440-53/3- Bize Yahya b. Yahya et-Temîmî ve Muhammed b. Rumh tahdis edip dedi ki: Bize Leys haber verdi. (H.) Bize Kuteybe de tahdis etti, bize Leys, Nâfi'den tahdis etti, o Abdullah'tan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) altından bir yüzük yaptırdı. Onu taktığı vakit taş kısmını avucunun içine alırdı. İnsanlar da aynısını yaptı. Sonra o minbere oturup yüzüğünü çıkardı ve: "Ben bu yüzüğü takıyor ve onun taş kısmını içeriye alıyordum." Buyurup yüzüğünü attı sonra da: "Allah'a yemin ederim ki onu ebediyen takmayacağım" buyurunca insanlar da yüzüklerini attılar. Hadisin lafzı Yahya'ya aittir.[419]

٥٤٤١-.../٤- وَحَدَّثَنَاه أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ ح وَحَدَّثَنِيهِ زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ ح وَحَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ عُثْمَانَ حَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ خَالِدٍ كُلُّهُمْ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِهَذَا الْحَدِيثِ فِي خَاتَمِ الذَّهَبِ وَزَادَ فِي حَدِيثِ عُقْبَةَ بْنِ خَالِدٍ وَجَعَلَهُ فِي يَدِهِ الْيُمْنَى

5441-.../4- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Muhammed b. Bişr tahdis etti. (H.) Bize bunu Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Yahya b. Said tahdis etti. (H.) Bize İbnu'l- Müsennâ da tahdis etti, bize Halid b. Haris tahdis etti. (H.) Bize Sehl b. Osman da tahdis etti, bize Ukbe b. Halid tahdis etti, hepsi Ubeydullah'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den altın yüzük hakkında bu hadisi rivayet etti. Ukbe b. Halid'in hadisinde: Ve onu sağ eline taktı ibaresini eklemiştir.[420]

419 Buhari, 6651; Nesai, 6305; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8281

420 Ebu Bekr b. Ebu Şeybe'nin hadisini Nesai, 5304; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8889'da; Zuheyr b. Harb'ın hadisini, Buhari, 5865; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8170'de; Halid b. el-Haris'in hadisini nesai, 5230; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7881'de rivayet etmişlerdir.

٥٤٤٢-.../٤- وَحَدَّثَنِيهِ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَقَ الْمُسَيَّبِيُّ حَدَّثَنَا أَنَسٌ يَعْنِي ابْنَ عِيَاضٍ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ حَدَّثَنَا حَاتِمٌ ح وَحَدَّثَنَا هَارُونُ الْأَيْلِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ كُلُّهُمْ عَنْ أُسَامَةَ جَمَاعَتُهُمْ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ فِي خَاتَمِ الذَّهَبِ نَحْوَ حَدِيثِ اللَّيْثِ

5442-…/4- Bunu bana Ahmed b. Abde de tahdis etti, bize Abdulvaris tahdis etti, bize Eyyub tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. İshak el-Müseyyebi de tahdis etti, bize Enes -yani b. İyaz- Musa b. Ukbe'den tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Abbad da tahdis etti, bize Hâtim tahdis etti. (H.) Bize Harun el-Eylî de tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, hepsi Usâme'den hep birlikte de Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den altın yüzük hakkında Leys'in hadisine yakın olarak hadisi rivayet etti.[421]

Şerh

(5437-5442 numaralı hadisler)

Müslümanlar, kadınların altın yüzük kullanmalarının mübah olduğunu icma ile kabul ettikleri gibi erkeklere haram olduğu üzerinde de icma etmişlerdir. Ancak Ebu Bekr, Muhammed b. Ömer b. Muhammed b. Hazm'dan onu mübah gördüğüne dair nakledilen görüş ile bazılarından haram olmayıp mekruh olduğuna dair nakledilen görüş müstesnâdır. Bu iki nakil ise bâtıldır. Bu görüş sahiplerine karşı delil Müslim'in zikrettiği bu hadisler ile birlikte onlardan önceki ilim adamlarının haram kılındığı üzerinde icma etmiş olmalarıdır. Bununla birlikte Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in altın ve ipek hakkında: *"Şüphesiz bunlar ümmetimin erkeklerine haram kadınlarına helaldir"* hadisi de bu hususta bir delildir.

Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Yüzüğün kaş kısmı altın olduğu taktirde geri kalan kısmı gümüş dahi olsa yine haramdır. Aynı şekilde altın kaplamalı gümüş yüzük de bu şekilde haramdır.

(5437) "Altın yüzüğü yasakladı" yani -önceden geçtiği gibi- erkekler hakkında bunu yasakladı.

---

421 Ahmed b. Abde'nin hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7574; Musa b. Ukbe'nin hadisini Tirmizi, 1741; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8471'de; Muhammed b. Abbad ve Harun el-Eyli'nin hadisini de Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7476

(5439) "Bir adamın elinde altın bir yüzük gördü. Onu çıkarıp attı." Buradan münkerin gücü yeten kimse tarafından el ile değiştirileceği hükmü anlaşılmaktadır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in o yüzüğü adamın elinden çıkardığı zaman söylediği: *"Sizden biriniz bir kor ateş alıp onu eline koyuyor"* buyruğu ise daha önce geçtiği gibi altın yüzüğün yasaklanışının haram kılınması için olduğuna delildir. Bu yüzük sahibi kimsenin onu al dedikleri zaman Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu atmışken ben onu almam demesi ise Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emrine uymakta yasağından uzak durmakta ne kadar ileri derecede titiz olduğunu ve zayıf te'villerle bu hususta ruhsata yönelmeye gitmediğini göstermektedir. Diğer taraftan bu adamın bu yüzüğü almaması fakir ve fakir olmayanlar arasından dileyen kimsenin onu almasının mübah olduğunu anlatmak içindir. Böyle bir durumda isteyen kimse onu alabilir. Onu aldığı zaman da onda tasarruf etmesi caiz olur. Eğer o yüzüğün sahibi onu almış olsaydı onu almak ve satmak ve başka bir yolla onda tasarruf etmek ona haram olmazdı. Ama kendisi vera ve takva yolunu tercih ederek onu almamış ve ona ihtiyacı bulunan kimselere onu sadaka vermeyi arzu etmiştir. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona her bakımdan o yüzükte tasarrufta bulunmayı yasaklamamış sadece ona o yüzüğü takmayı yasaklamıştı. Bunun dışında geri kalan diğer tasarruflar ise mübah kalmaya devam etmişti.

(5440) "Onun taşını avucunun içine alırdı." Fes: taş fe harfi fethalı da kesreli de (fıs) diye söylenir. Hâtem (yüzük) kelimesi de dört türlü söylenir. Te harfi fethalı ve kesreli (hâtim ve hâtim ile) hîtam ve hâtam söyleyişleridir.

"Allah'a yemin olsun ebediyen onu takmayacağım buyurdu bunun üzerine insanlar da yüzüklerini attı." Bu da ashabın (radıyallâhu anhum) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emir ve yasaklarına uymakta, onun fiillerine göre hareket etmekte ellerini ne kadar çabuk tuttuklarını beyan etmektedir.

١٢/١١- بَاب لُبْسِ النَّبِيِّ ﷺ خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ نَقْشُهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَلُبْسِ الْخُلَفَاءِ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ

12/11- NEBİ (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN, NAKŞI "MUHAMMEDU'R-RASÛLULLAH" OLAN BİR YÜZÜK TAKMASI VE ONDAN SONRA DA HALİFELERİN ONU TAKMASI BABI

٥٤٤٣-٥٤/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللّهِ بْنُ نُمَيْرٍ عَنْ عُبَيْدِ اللّهِ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ اتَّخَذَ رَسُولُ اللّهِ ﷺ خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ فَكَانَ فِي يَدِهِ ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ عُمَرَ ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ عُثْمَانَ حَتَّى وَقَعَ مِنْهُ فِي بِئْرِ أَرِيسٍ نَقْشُهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّهِ قَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ حَتَّى وَقَعَ فِي بِئْرٍ وَلَمْ يَقُلْ مِنْهُ

5443-54/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Abdullah b. Numeyr, Ubeydullah'dan haber verdi. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Ubeydullah, Nâfi'den tahdis etti, o İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gümüşten bir yüzük edindi. Bu yüzük elinde idi. Sonra bunu Ebu Bekr (radıyallâhu anh) taktı, sonra Ömer (radıyallâhu anh) taktı, sonra da Osman (radıyallâhu anh) onu Eris Kuyusuna düşürünceye kadar- taktı. Nakşı: Muhammedun Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) idi.

İbn Numeyr: "Onu düşürünceye kadar" demeyip: Kuyuya düşünceye kadar dedi.[422]

Şerh

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) gümüşten bir yüzük edindi." Hadisteki "elverik: gümüş" demektir. Müslümanlar erkeğin gümüş yüzük takmasının caiz olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Mütekaddimun Şam âlimlerinden bazıları kamu yöneticisi (sultan ve yetkili kıldığı kimseler) dışındakiler için bu şekilde yüzük kullanmayı mekruh kabul etmişler ve bu hususta bir rivayet nakletmiş iseler de bu şaz ve kabul olunmaz bir görüştür. Hattâbî dedi ki: Gümüş yüzük kadınlara mekruhtur. Çünkü bu erkeklerin şiarındandır. Eğer altın yüzük bulmayacak olursa onu zaferan ve benzeri şeylerle sarartsın. Hattâbî'nin bu sözü zayıf ya da bâtıldır, herhangi bir aslı yoktur. Doğru olan ise kadının gümüş yüzük takmasının mekruh olmadığıdır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gümüşten bir yüzük edindi... Nakşı: Muhammedun Rasulullah idi." Burada salihlerin eserleri ile teberrük edileceği, onların giydiklerinin, kullandıklarının kullanılacağı ve yüzük takmanın caiz olduğu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in miras bırakmadığı, eğer miras bırakmış olsaydı bu yüzüğün mirasçılara verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Halbuki yüzük onun kâsesi, silah ve benzeri diğer gerekli ve zorunlu eşyaları

422 Buhari, 5873; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7942

Müslümanlara ait bir sadakadır. Veliyyül emr bunu uygun gördüğü faydalı alanlarda harcar (ya da kullanır). Onun kâsesi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yaptığı hizmetine karşılık bir ikram olmak üzere Enes'e verildi. Onun bereketinden yararlanmak isteyen (teberrük) kimseyi de bundan alıkoymazdı. Geri kalan diğer eşyası ise bilinen kimseler yanında bırakıldı. Yüzüğü ise Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onu edindiği ihtiyaç sebebi ile (Ebu Bekir) yanında alıkoydu. Sonra bu ondan sonra gelen halifenin yanında ikinci haliefeden sonra da üçüncü halifenin yanında kaldı. Eris kuyusu ise hemze fethalı re kesreli ve sin ile söylenip munsarıf bir kelimedir.

"Nakşı Muhammedun Rasûlullah idi" kısmı da yüzüğe nakış yapmanın ve yüzük sahibinin adını nakşetmenin caiz olduğu aynı şekilde yüce Allah'ın isminin de nakşedilmesinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Bizim, Said b. el-Müseyyeb'in, Mâlik'in ve cumhurun kabul ettiği görüş budur. İbn Sirin'den ve bazılarından ise yüce Allah'ın adının nakşedilmesinin mekruh olduğu rivayeti nakledilmiştir. Ama bu zayıf bir görüştür. İlim adamları der ki: Yüzüğün üzerine kendi adını da nakşedebilir, onun üzerine hikmetli bir söz de nakşedebilir, bununla birlikte yüce Allah'ın zikri mahiyetinde bir ifade de nakş edebilir.

٥٤٤٤-٥٥/٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ وَاللَّفْظُ لِأَبِي بَكْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ اتَّخَذَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ ثُمَّ أَلْقَاهُ ثُمَّ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ وَنَقَشَ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَقَالَ لَا يَنْقُشْ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِ خَاتَمِي هَذَا وَكَانَ إِذَا لَبِسَهُ جَعَلَ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي بَطْنَ كَفِّهِ وَهُوَ الَّذِي سَقَطَ مِنْ مُعَيْقِيبٍ فِي بِئْرِ أَرِيسٍ

5444-55/2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid, Muhammed b. Abbad ve İbn Ebu Ömer -lafız Ebu Bekir'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne, Eyyub b. Musa'dan tahdis etti, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) altından bir yüzük edindikten sonra onu attı. Sonra gümüşten bir yüzük edindi ve ona "Muhammedun Rasûlullah"ı nakşettirdi ve: *"kimse benim bu yüzüğümün nakşı gibi nakış yapmasın"* buyurdu. O yüzüğünü giydiği zaman yüzünün taş kısmını avucunun içine alırdı. Muaykibin eris kuyusuna düşürdüğü de işte odur.[423]

423 Ebu Davud, 4219; Nesai, 5231, 5303; İbn Mace, 3639; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7599

٥٤٤٥-.../٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَخَلَفُ بْنُ هِشَامٍ وَأَبُو الرَّبِيعِ الْعَتَكِيُّ كُلُّهُمْ عَنْ حَمَّادٍ قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ وَنَقَشَ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَقَالَ لِلنَّاسِ إِنِّي اتَّخَذْتُ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ وَنَقَشْتُ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ فَلَا يَنْقُشْ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِهِ

5445-.../3- Bize Yahya b. Yahya, Halef b. Hişam ve Ebu Rabi el-Atekî tahdis etti, hepsi Hammâd'dan rivayet etti. Yahya dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd, Abdulaziz b. Suhayb'den haber verdi, o Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) gümüşten bir yüzük edindi ve ona: Muhammedun Rasulullah" diye nakış yaptı. İnsanlara da: *"Ben gümüşten bir yüzük edindim ve ona Muhamemmedun Rasûlullahı nakşettim. Kimse onun gibi nakışı yapmasın"* buyurdu.[424]

٥٤٤٦-.../٤- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ يَعْنُونَ ابْنَ عُلَيَّةَ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِهَذَا وَلَمْ يَذْكُرْ فِي الْحَدِيثِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ

5446-.../4- Bize Ahmed b. Hanbel, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Zuheyr b. Harb da tahdis edip dediler ki: Bize İsmail -b. Uleyye'yi kastediyorlar- Abdulaziz b. Suheyb'den tahdis etti, o Enes'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bunu rivayet etti ama hadiste "Muhammedun Rasûlullah" ibaresini zikretmedi.[425]

Şerh

(5444-5446 numaralı hadisler)

(5444) *"Kimse benim bu yüzüğüm gibi nakış yapmasın."* Bu yasağın sebebi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in o yüzüğü edinip ona yabancı hükümdarlara ve başkalarına yazacağı mektubunu mühürlemesi için bu nakşı yaptırmıştı. Ondan başkası da onun gibi nakış yaptıracak olsaydı bu sefer yanlışlıklar ortaya çıkar ve tutarsızlıklar meydana gelirdi.

424 Buhari, 5877; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1013
425 Nesai, 5296; İbn Mace, 3640; Tuhfetu'l-Eşrâf, 999

"Onu taktığı zaman taş kısmını avucunun içine alırdı." İlim adamları der ki: Bu hususta Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in herhangi bir emri yoktur. Bu sebeple yüzüğün taşını avucun içine almak da caizdir, dışında bırakmak da caizdir. Selef her iki şekilde de amel etmiştir. Onu avucunun dışında bırakanlardan birisi de İbn Abbas (radıyallâhu anh)'dır. İlim adamları der ki: Ama taşını içeriye almak Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uyarak daha faziletlidir. Diğer taraftan hem taşı daha iyi korumuş olur, hem de kibirden ve kendisini beğenmekten yana daha çok esenlikte kalabilir ve bundan daha uzak durur.

١٣/١٢- بَاب فِي اتِّخَاذِ النَّبِيِّ ﷺ خَاتَمًا لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى الْعَجَمِ

13/12- NEBİ (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN ARAP OLMAYANLARA MEKTUP YAZMAK İSTEYİNCE YÜZÜK EDİNMESİ HAKKINDA BİR BAB

٥٤٤٧-٥٦/١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ قَتَادَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ لَمَّا أَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى الرُّومِ قَالَ قَالُوا إِنَّهُمْ لَا يَقْرَءُونَ كِتَابًا إِلَّا مَخْتُومًا قَالَ فَاتَّخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَيَاضِهِ فِي يَدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ نَقْشُهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

5447-56/1- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr tahdis etti, İbnu'l- Müsennâ dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Katade'yi Enes b. Mâlik'den şöyle dedi diye tahdis ederken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Rumlara mektup yazmak isteyince ashab: Onlar mühürlü olmayan bir mektubu okumazlar dediler. (Enes) dedi ki: Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de gümüşten bir yüzük edindi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinde onun beyazlığını görür gibiyim. Nakşı da Muhammedun Rasulullah idi.[426]

٥٤٤٨-٥٧/٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ كَانَ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى الْعَجَمِ فَقِيلَ لَهُ إِنَّ الْعَجَمَ لَا يَقْبَلُونَ إِلَّا كِتَابًا عَلَيْهِ خَاتَمٌ فَاصْطَنَعَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ قَالَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَيَاضِهِ فِي يَدِهِ

426 Buhari, 65, 2938, 5875, 7162; Nesai, 5216, 5293; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1256

5448-57/2- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Muâz b. Hişam tahdis etti, bana babam Katade'den tahdis etti, o Enes'den rivayet ettiğine göre Allah'ın Nebisi (sallallâhu aleyhi ve sellem) acemlere mektup yazmak isteyince Ona: Acemler üzerinde mühür bulunmayan mektubu kabul etmezler denilmesi üzerine O da gümüşten bir yüzük yaptırdı.

Enes dedi ki: Yüzük elinde iken onun beyazlığını görüyor gibiyim.[427]

٥٤٤٩-٥٨/٤- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنَا نُوحُ بْنُ قَيْسٍ عَنْ أَخِيهِ خَالِدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى كِسْرَى وَقَيْصَرَ وَالنَّجَاشِيِّ فَقِيلَ إِنَّهُمْ لَا يَقْبَلُونَ كِتَابًا إِلَّا بِخَاتَمٍ فَصَاغَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَاتَمًا حَلْقَتُهُ فِضَّةٌ وَنَقَشَ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

5449-58/4- Bize Nasr b. Ali el-Cahdamî tahdis etti, bize Nuh b. Kays kardeşi Halid b. Kays'dan tahdis etti, o Katade'den, o Enes'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kisra'ya Kayser'e ve Necaşi'ye mektup yazmak isteyince: Onlar mühürsüz bir mektubu kabul etmezler denildi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gümüş bir yüzük yap (tır)dı ve üzerine Muhammedun Rusûlullah ibaresini nakş et(tir)di.[428]

Şerh

(5447-5449 numaralı hadisler)

(5449) "bunun üzerine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) gümüşten bir yüzük yap(tır)dı." Bu bütün nüshalarda "halkaten fiddaden: gümüş halka (yüzük)" şeklinde hâtem anlamındaki yüzükten bedel olarak "halka"in nasbı ile kaydedilmiştir. "Halka" kelimesinde ise meşhur olan söyleyişe göre lam harfi sakindir. Bunda cevheri ve başkalarının naklettiği zayıf ve şaz bir söyleyiş olmak üzere lam harfi fethalı (halaka) söyleyişi de vardır.

١٤/١٣- بَاب فِي طَرْحِ الْخَوَاتِمِ

14/13- YÜZÜKLERİN ATILMASI HAKKINDA BİR BAB

٥٤٥٠-٥٩/١- حَدَّثَنِي أَبُو عِمْرَانَ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ زِيَادٍ أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ أَبْصَرَ فِي يَدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ

427 Tirmizi, 2718; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1368

428 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1163

خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ يَوْمًا وَاحِدًا قَالَ فَصَنَعَ النَّاسُ الْخَوَاتِمَ مِنْ وَرِقٍ فَلَبِسُوهُ فَطَرَحَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمَهُ فَطَرَحَ النَّاسُ خَوَاتِمَهُمْ

5450-59/1- Bana Ebu İmrân, Muhammed b. Cafer b. Ziyad tahdis etti, bize İbrahim -yani b. Sa'd- İbn Şihâb'dan haber verdi, o Enes b. Mâlik'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinde sadece bir gün gümüş bir yüzük gördü. (Enes) dedi ki: İnsanlar da gümüşten yüzükler yap(tır)ıp onları taktılar. Sonra Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüzüğünü atınca insanlar da yüzüklerini attılar.[429]

٥٤٥١-٦٠/٢- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي زِيَادٌ أَنَّ ابْنَ شِهَابٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ رَأَى فِي يَدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ يَوْمًا وَاحِدًا ثُمَّ إِنَّ النَّاسَ اضْطَرَبُوا الْخَوَاتِمَ مِنْ وَرِقٍ فَلَبِسُوهَا فَطَرَحَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمَهُ فَطَرَحَ النَّاسُ خَوَاتِمَهُمْ

5451-60/2- Bana Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis etti, bize Ravh tahdis etti, bize İbn Cureyc haber verdi, bana Ziyad'ın haber verdiğine göre İbn Şihâb kendisine Enes b. Mâlik'in şunu haber verdiğini haber verdi: O Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinde yalnız bir gün gümüş bir yüzük gördü. Sonra insanlar gümüşten yüzükler yaptırıp onları takınca Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüzüğünü attı, insanlar da yüzüklerini attılar.[430]

٥٤٥٢-.../٣- حَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ الْعَمِّيُّ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5452-.../3- Bize Ukbe b. Mukrem el-Ammi tahdis etti, bize Ebu Âsım, İbn Cureyc'den bu isnad ile aynısını tahdis etti.[431]

Şerh

(5450-5452 numaralı hadisler)

(5450) "İbn Şihâb, Enes (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinde yalnızca bir gün gümüşten bir yüzük gördü... onlar da yüzüklerini attılar."

429 Buhari, 5868 -muallak olarak-; Ebu Davud, 4221; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1475
430 Buhari, 5868; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1484
431 5451 numaralı hadisin kaynakları

Kadı Iyaz dedi ki: Bütün hadis ehli dedi ki: Bu İbn Şihâb'ın bir yanılmasıdır. O altın yüzük ile ilgili olan hususu yanılarak gümüş yüzük hakkında nakletmiştir. Halbuki Enes'in İbn Şihâb'ın dışındaki yollardan gelen bilinen rivayetleri Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gümüş yüzük edinip onu atmamış olduğudur. O Müslim'in diğer hadislerde zikrettiği üzere altın olan yüzüğü atmıştır. Kimisi de İbn Şihâb'ın hadisini te'vil edip bununla diğer rivayetler arasını telif ederek şöyle demiştir: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) altın yüzüğü haram kılmayı murad edince gümüşten bir yüzük edindi. Gümüş yüzük takınca o gün insanlara mübah olduğunu göstermek için gösterdi. Sonra da altın yüzüğü atıp onlara haram olduğunu bildirdi. İnsanlar da altından olan yüzüklerini attılar. Buna göre insanlar da yüzüklerini attı sözü altın gümüşleri attı demek olur. Bu te'vil sahih olandır. Hadiste de bunu engelleyecek bir ifade yoktur.

"İnsanlar gümüşten yüzükler yap(tır)ıp onları giyindiler. Sonra o yüzüğünü attı, onlar da yüzüklerini attılar." Bunun Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisi için gümüş bir yüzük yaptırmakta olduğunu öğrendiklerinde onların da kendileri için gümüş yüzük yaptırdıkları ve altın yüzüklerinin de -Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in altın yüzüğünü atıncaya kadar yanında kaldığı gibi- yanlarında kalmış olması ve bundan sonra onun yerine gümüş yüzük edinmiş olmaları ihtimali vardır.

١٥/١٤- بَاب فِي خَاتَمِ الْوَرِقِ فَصُّهُ حَبَشِيٌّ

15/14- TAŞI HABEŞ BONCUĞU GÜMÜŞ YÜZÜK HAKKINDA BİR BAB

٥٤٥٣-١/٦١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ الْمِصْرِيُّ أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ كَانَ خَاتَمُ رَسُولِ اللهِ ﷺ مِنْ وَرِقٍ وَكَانَ فَصُّهُ حَبَشِيًّا

5453-61/1- Bize Yahya b. Eyyub tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb el-Mısrî tahdis etti, bana Yunus b. Yezid, İbn Şihâb'dan haber verdi, bana Enes b. Mâlik tahdis edip dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzüğü gümüştendi. Yüzüğün taşı da Habeş boncuğu idi.[432]

432 Buhari, 5868; Ebu Davud, 4216; Tirmizi, 1739; Nesai, 5211, 5212, 5292, 5294; İbn Mace, 3641, 3646; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1554

٥٤٥٤-٦٢/٢- وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَبَّادُ بْنُ مُوسَى قَالَا حَدَّثَنَا طَلْحَةُ بْنُ يَحْيَى وَهُوَ الْأَنْصَارِيُّ ثُمَّ الزُّرَقِيُّ عَنْ يُونُسَ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَبِسَ خَاتَمَ فِضَّةٍ فِي يَمِينِهِ فِيهِ فَصٌّ حَبَشِيٌّ كَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ

5454-62/2- Bize Osman b. Ebu Şeybe ve Abbad b. Musa da tahdis edip dedi ki: Bize Talha b. Yahya -ki o el-Ensari sonra ez-Züraki'dir- Yunus'dan tahdis etti, o İbn Şihâb'dan, o Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sağ eline Habeş boncuğu bir taşı olan gümüşten bir yüzük taktı. Taşını avucunun iç tarafına alıyordu.[433]

٥٤٥٥-.../٣- وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنِي إِسْمَعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَ حَدِيثِ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى

5455-.../3- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bana İsmail b. Ebu Uveys tahdis etti, bana Süleyman b. Bilal, Yunus b. Yezid'den bu isnad ile Talha b. Yahya'nın hadisini aynı şekilde rivayet etti.[434]

Şerh

(5453-5455 numaralı hadisler)

(5453) "Taşı Habeş boncuğu idi." İlim adamları der ki: Kasıtları Habeş işi bir taş demektir. Bu da boncuk ya da akikten bir taş idi. Çünkü bu iki taşın madeni Habeşistan ve Yemen'dedir. Taşının Habeşi yani siyah olduğu anlamında olduğu da söylenmiştir. Buhari'nin Sahihi'nde Humeyd'in yine Enes'den rivayetinde ise "taşı kendisindendi" denilmektedir. İbn Abdilberr ise bu daha sahihtir derken başkaları ikisi de sahihtir. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir zaman yüzüğünün taşı kendisinden idi. Bir başka zaman da yüzüğünün taşı Habeşi idi. Bir başka hadiste ise taşının akik olduğu ifade edilmektedir.

(5454) Talha b. Yahya'nın ve (5455) Süleyman b. Bilal'in hadisleri rivayetinde Yunus'dan, o İbn Şihâb'dan, o Enes (radıyallâhu anh)'dan, o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiğine göre sağ eline gümüş bir yüzük giydiği belirtilmektedir.[435]

---

433 5453 numaralı hadisin kaynakları

434 5453 numaralı hadisin kaynakları

435 Merhum Nevevi bundan sonra gelecek ve sonraki babların hadisleri arasında yer alan 5456 numaralı hadis ile 5457 numaralı hadislere de işaret ettikten sonra hadis ile ilgili

١٦/١٥- بَاب فِي لُبْسِ الْخَاتَمِ فِي الْخِنْصِرِ مِنْ الْيَدِ

16/15- YÜZÜĞÜ ELİN SERÇE PARMAĞINA TAKMAK BABI

٥٤٥٦-١/٦٣- وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَّادٍ الْبَاهِلِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ ﷺ فِي هَذِهِ وَأَشَارَ إِلَى الْخِنْصِرِ مِنْ يَدِهِ الْيُسْرَى

5456-63/1- Bana Ebu Bekir b. Hallâd el-Bâhilî de tahdis etti, bize Abdurrahman b. Mehdi de tahdis etti, bize Hammâd b. Seleme, Sabit'den tahdis etti, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzüğü şunda idi deyip sol elinin serçe parmağına işaret etti.[436]

١٧/١٦- بَاب النَّهْيِ عَنْ التَّخَتُّمِ فِي الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِيهَا

17/16- ORTA PARMAK İLE ONDAN SONRAKİ (ŞEHADET) PARMAĞINA YÜZÜK TAKMANIN NEHY EDİLDİĞİ BABI

٥٤٥٧-١/٦٤- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ جَمِيعًا عَنْ ابْنِ إِدْرِيسَ وَاللَّفْظُ لِأَبِي كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ قَالَ سَمِعْتُ عَاصِمَ بْنَ كُلَيْبٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهَانِي يَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ أَنْ أَجْعَلَ خَاتَمِي فِي هَذِهِ أَوْ الَّتِي تَلِيهَا لَمْ يَدْرِ عَاصِمٌ فِي أَيِّ الثِّنْتَيْنِ وَنَهَانِي عَنْ لُبْسِ الْقَسِّيِّ وَعَنْ جُلُوسٍ عَلَى الْمَيَاثِرِ قَالَ فَأَمَّا الْقَسِّيُّ فَثِيَابٌ مُضَلَّعَةٌ يُؤْتَى بِهَا مِنْ مِصْرَ وَالشَّامِ فِيهَا شِبْهُ كَذَا وَأَمَّا الْمَيَاثِرُ فَشَيْءٌ كَانَتْ تَجْعَلُهُ النِّسَاءُ لِبُعُولَتِهِنَّ عَلَى الرَّحْلِ كَالْقَطَائِفِ الْأُرْجُوَانِ

5457-64/1- Bana Muhammed b. Abdullah b. Numeyr ve Ebu Kureyb birlikte İbn İdris'den -lafız Ebu Kureyb'e ait olmak üzere- tahdis etti, bize İbn İdris tahdis edip dedi ki: Âsım b. Kuleyb'i, Ebu Burde'den o Ali'den şöyle dedi diye naklederken dinledim: -Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i kastederek- bana yüzüğümü şu parmağa -yahut ondan sonra gelene- takmamı nehyetti. Âsım ikisinden hangisinde olduğunu bilemedi- Ayrıca bana kassi denilen ipekli elbiseyi giymeyi ve eğer yastıkları üzerine oturmayı da nehyetti.

çeşitli açıklamalar geçmektedir. Bu sebeple bizler de önce işaret olunan babların hadislerini kaydedecek sonra da şerhi kaldığımız yerden devam edeceğiz. (Çeviren)

436 1446 numaralı hadisin kaynakları

Dedi ki: Kassi ise Mısır ve Şam'dan getirilen ve onlarda şunun gibi bir şeyler bulunan çizgili elbiselerdir. Eğer yastıkları ise kadınların kocaları için deve semerleri üzerine yaptıkları Arguvan renkli kadifelere benzer şeylerdir.[437]

٥٤٥٨-.../٢- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ عَنْ ابْنٍ لأَبِي مُوسَى قَالَ سَمِعْتُ عَلِيًّا فَذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ

5458-.../2- Bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti, bize Süfyan, Âsım b. Kuleyb'den tahdis etti, o Ebu Musa'nın bir oğlundan şöyle dediğini rivayet etti: Ben Ali'yi dinledim deyip bu hadisi Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den buna yakın olarak rivayet etti.[438]

٥٤٥٩-.../٣- وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا بُرْدَةَ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ قَالَ نَهَى أَوْ نَهَانِي يَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرَ نَحْوَهُ

5459-.../3- Bize İbnu'l- Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Âsım b. Kuleyb'den şöyle dediğini tahdis etti. Ebu Burde'yi şöyle derken dinledim: Ali b. Ebi Talib (radıyallâhu anh)'ı şöyle derken dinledim: -Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i kastederek- nehyetti yahut beni nehyetti deyip hadisi buna yakın olarak zikretti.[439]

٥٤٦٠-٦٥/٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ قَالَ عَلِيٌّ نَهَانِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ أَتَخَتَّمَ فِي إِصْبَعِي هَذِهِ أَوْ هَذِهِ قَالَ فَأَوْمَأَ إِلَى الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِيهَا

5460-65/4- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebul Ahvas, Âsım b. Kuleyb'den haber verdi, o Ebu Burde'den şöyle dediğini rivayet etti: Ali dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bana bu parmağıma yahut buna yüzük takmamı nehyetti. Bu arada orta parmağa ve ondan sonra gelene işaret etti.[440]

---

437 Buhari, 5838 -muallak olarak-; Ebu Davud, 4225; Tirmizi, 1786; Nesai, 5391, 5226, 5227, 5301, 5302; İbn Mace, 5648; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10318

438 5457 numaralı hadisin kaynakları

439 5457 numaralı hadisin kaynakları

440 5457 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

(5456-5460 numaralı hadisler)

(5446) Hammâd b. Seleme'nin sabit'den onun Enes'den diye rivayet ettiği hadisten Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzüğü şunda idi deyip sol eli serçe parmağına işaret etti." Ali (radıyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste (5457) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana şu ya da şu parmağıma yüzük takmamı yasakladı deyip orta parmak ile ondan sonraki parmağına işaret etti." Bu hadis, müslim'den başka hadis kitaplarında "şehadet parmağı ile orta parmak" diye rivayet edilmiştir. Müslümanlar erkeğin yüzüğünü serçe parmağına takmasının sünnet olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Kadın ise parmaklarının hepsine yüzük takabilir. Müslümanlar der ki: Erkeğin yüzüğünü serçe parmağına takmasının hikmeti kenarda bulunduğu için el ile alıp verdiklerinde yüzüğün hor kullanılmasından daha uzak kalması içindir. Diğer taraftan elin yaptığı işlerde de eli meşgul etmez. Halbuki başka parmağa takılması halinde de durum böyle değildir. Erkeğin orta parmağa ve ondan sonraki (şehadet) parmağına yüzük takması bu hadis dolayısı ile mekruhtur. Fakat bu da tenzihen mekruhtur. Sağ yahut sol ele yüzük takmaya gelince, bu hususta da bu iki hadis (5454 ve 5455) gelmiş bulunmaktadır. Bunların ikisi de sahihtir. Darakutni dedi ki: Süleyman b. Bilal'e bu fazlalık hususunda mutabaat olunmamıştır. Bu fazlalık ise onun "sağ eline" sözüdür. Halbuki hadis hafızları bu hususta Yunus'dan naklettiği rivayette ona muhalefet etmişlerdir. Bununla birlikte bunu Zührî'nin ashabından kimse de bu fazlalığı zikretmiş değildir. Buna ek olarak bu fazlalığı Süleyman b. Bilal'den rivayet eden İsmail b. Uveys'in de zayıf olduğu söylenmiştir. Nitekim Yahya b. Main ve Nesai de İsmail b. Uveys'in zayıf olduğunu söylemiş olmakla birlikte çoğunluk onun sika olduğunu söylemiş, onun rivayetini de delil göstermişlerdir. Buhari ve Müslim'in her ikisi de rivayetini sahihlerinde delil göstermişlerdir. Yine Müslim Talha b. Yahya rivayeti ile Süleyman b. Bilal'in rivayetinin aynısını zikretmiştir. O halde bunu Süleyman b. Bilal tek başına zikretmemiştir. Buna göre Talha ve Süleyman da bu fazlalığı ittifakla rivayet etmiştir. Çoğunluğun bu fazlalığı zikretmeyişleri sıhhatine mani değildir. Çünkü sikanın fazlalığı makbuldur. Allah en iyi bilendir.

Bu meselenin fukaha nezdindeki hükmüne gelince; sağ ele yüzük takmanın da sol ele yüzük takmanın da caiz olup herhangi birisinde yüzük takmanın mekruh olmadığı hususunda icma etmiş olmakla birlikte hangisinin daha faziletli olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Seleften pek çok kimse sol eline yine pek çok kimse de sağ eline yüzük takmış olmakla birlikte Mâlik, sol ele takmayı müstehap görmüş, sağa takmayı da mekruh görmüştür.

Mezhebimizde de mezhep âlimlerimizin iki görüşü vardır. Sahih olan görüşe göre sağ elde takmak daha faziletlidir. Çünkü yüzük takmak bir zinettir. Sağ el daha şereflidir. Zineti ve ikram görmeyi daha bir hak eder.

Ali (radıyallâhu anh)'ın zikredilen (5457) hadisinde sözkonusu edilen kassi ve eğer yastıkları ile ilgili açıklamalar daha önce ilgili babında açık seçik bir şekilde geçmiş bulunmaktadır. Allah en iyi bilendir.

١٨/١٧- بَاب اسْتِحْبَابِ لُبْسِ النِّعَالِ وَمَا فِي مَعْنَاهَا

18/17- AYAKKABI VE ONA BENZER ŞEYLERİ GİYMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٤٦١-١/٦٦- حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَعْيَنَ حَدَّثَنَا مَعْقِلٌ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ فِي غَزْوَةٍ غَزَوْنَاهَا اسْتَكْثِرُوا مِنَ النِّعَالِ فَإِنَّ الرَّجُلَ لَا يَزَالُ رَاكِبًا مَا انْتَعَلَ

5461-66/1- Bana Seleme b. Şebib tahdis etti, bize el-Hasen b. A'yen tahdis etti, bize Ma'kil, Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i yaptığımız bir gazada: *"Ayakkabıları çoğaltın çünkü adam ayakkabı giyindiği sürece binekli kalmaya devam eder"* buyururken dinledim.[441]

Şerh

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir gazada bulundukları sırada: "Ayakkabıları çoğaltın, çünkü kişi ayakkabılı olduğu sürece binekli kalmaya devam eder" buyruğu şu demektir. Yani o bu hali ile meşakkatinin azlığı ve az yorulmak ayağının da yolda maruz kalacağı sertlik diken, rahatsız verici ve benzeri hususlardan yana esenlikte olması bakımından biniciye benzer.

Bunda yolculuk esnasında ayakkabı ve buna benzer yolcunun ihtiyaç duyacağı şeyler ile yardım ve destek almanın müstehap olduğu da beraberindeki arkadaşlarına bunu tavsiye etmesinin müstehap olduğu anlaşılmaktadır.

441 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2948

١٩/١٨- بَاب اسْتِحْبَابِ لُبْسِ النَّعْلِ فِي الْيُمْنَى أَوَّلًا وَالْخَلْعِ مِنْ الْيُسْرَى أَوَّلًا وَكَرَاهَةِ الْمَشْيِ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ

19/18- AYAKKABIYI ÖNCE SAĞ AYAĞA GİYMENİN, ÖNCE SOLDAN ÇIKARMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU VE AYAKKABI TEKİ İLE YÜRÜMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٤٦٢-١/٦٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَلَّامٍ الْجُمَحِيُّ حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ مُحَمَّدٍ يَعْنِي ابْنَ زِيَادٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيُمْنَى وَإِذَا خَلَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ وَلْيُنْعِلْهُمَا جَمِيعًا أَوْ لِيَخْلَعْهُمَا جَمِيعًا

5462-67/1- Bize Abdurrahman b. Sellâm el-Cumahi tahdis etti, bize Rabi b. Müslim, Muhammed -yani b. Ziyad-dan tahdis etti, o Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Biriniz ayakkabı giyinecek olursa sağ ayağı ile başlasın. Çıkaracak olursa sol ayağı ile başlasın. Her ikisini birlikte giyinsin yahut ikisini de birlikte çıkarsın"* buyurdu.[442]

٥٤٦٣-٢/٦٨- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا يَمْشِ أَحَدُكُمْ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ لِيُنْعِلْهُمَا جَمِيعًا أَوْ لِيَخْلَعْهُمَا جَمِيعًا

5463-68/2- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Ebu'z-Zinâd'dan rivayetini okudum, o A'rec'den, o Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Biriniz bir ayakkabı teki ile yürümesin. Her ikisini birlikte giyinsin ya da ikisini birlikte çıkarsın"* buyurdu.[443]

٥٤٦٤-٣/٦٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَاللَّفْظُ لِأَبِي كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي رَزِينٍ قَالَ خَرَجَ إِلَيْنَا أَبُو هُرَيْرَةَ فَضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى جَبْهَتِهِ فَقَالَ أَلَا إِنَّكُمْ تَحَدَّثُونَ أَنِّي أَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لِتَهْتَدُوا وَأَضِلَّ أَلَا وَإِنِّي أَشْهَدُ لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِذَا انْقَطَعَ شِسْعُ أَحَدِكُمْ فَلَا يَمْشِ فِي الْأُخْرَى حَتَّى يُصْلِحَهَا

442 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14377
443 Buhari, 5856; Ebu Davud, 4136; Tirmizi, 1774; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13800

5464-69/3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb -lafız Ebu Kureyb'e ait olmak üzere- dedi ki: bize İbn İdris, A'meş'den tahdis etti, o Ebu Rezin'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Hureyre yanımıza çıktı. Elini alnına vurdu ve: Dikkat edin. Sizler siz hidayet bulasınız ben de sapıtayım diye benim Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yalan uydurduğumu konuşuyorsunuz. Şunu bilin ki şüphesiz ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledim: *"Birinizin ayakkabı bağı kopacak olursa o ayakkabı tekini düzeltmedikçe (sadece) diğerini giyinmiş olarak yürümesin."*[444]

٥٤٦٥-.../٤- وَحَدَّثَنِيهِ عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ أَخْبَرَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي رَزِينٍ وَأَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِهَذَا الْمَعْنَى

5465-.../4- Bunu bana Ali b. Hucr es-Sa'dî de tahdis etti, bize Ali b. Mushir haber verdi, bize A'meş, Ebu Rezin ve Ebu Salih'den haber verdi, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bu anlamda rivayet etti.[445]

Şerh

(5462-5465 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5462) *"biriniz ayakkabı giyineceği zaman sağdan başlasın..."* diğer rivayette (5463) *"sizden biriniz bir ayakkabı teki ile yürümesin..."* diğer rivayette de (5464) *"birinizin ayakkabı bağı koptuğu zaman..."* bir rivayette de *"bir ayakkabı teki ile yürümesin"* buyurulmaktadır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Her ikisini de giyinsin"* (anlamındaki "liyun'ilhumâ") lafzında ye harfi ötrelidir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Yahut her ikisini de çıkarsın"* fiili de Müslim'in bütün nüshalarında bu şekildedir. Buhari'nin Sahihi'nde ise çıplak ayakla gezmek anlamındaki "hafa" kökünden gelmek sureti ile "liyahfihima" şeklindedir. Her iki kelime de sahihtir. Buhari'nin rivayeti daha güzeldir.

Şish: Ayakkabı bağı kesreli şin ve sakin sin iledir. Bu da ayakkabı bağlarından birisidir. Bu bağdan kasıt ise iki parmak arasına giren yeridir. Bağın ucu ise ayakkabının ön tarafında bulunan deliğe yerleştirilip ayakkabıya bağlı enine yerleştirilen ince kayışa bağlı bulunur. Zimam denilen bu ince kayış ise kendisine şish denilen bu parmak arasına giren bağın düğümlendiği yerdir.

444 Nesai, 5385; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14608

445 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12443

Bu hadislerin fıkhi hükümlerine gelince bunlarda üç mesele sözkonusudur:

1. İkram, süs ve temizlik ve buna benzer türden olan bütün hususlarda sağdan başlamak müstehaptır. Ayakkabı, mest, terlik, pantolon, elbise giyinmek, başı traş etmek, taramak, bıyıkları kesmek, koltuk altını yolmak, misvak kullanmak, sürme çekmek, abdest almak, gusletmek, teyemmüm etmek, mescide girmek, heladan çıkmak sadaka ve benzeri güzel verme şekillerinden olan hususları ve güzel şeyleri almak ve buna benzer hususlar.

2. Birinci meselede geçenlerin zıddı olan bütün hususlarda da soldan başlamak müstehaptır. Ayakkabı, mest, terlik, pantolon, gömlek çıkarmak, mescitten çıkmak, helaya girmek, istincada bulunmak, istinca taşlarını almak, zekerine dokunmak, sümkürmek, burnundan suyu dışarı çıkarmak, pis şeyleri ve benzerlerini alıp vermek gibi.

3. Bir tek ayakkabı, tek bir mest, terlik ve benzeri şeylerin teki ile mazeretsiz olarak yürümek mekruhtur. Delili ise Müslim'in zikrettiği bu hadislerdir. İlim adamları der ki: Bunun sebebi ise insanın hilkatini çirkinleştirmek, ona hoş olmayan bir görüntü vermek ve vakara aykırı oluştur. Çünkü ayakkabı bulunan ayak diğerinden daha yüksek olur. Böylelikle kişinin yürümesi zorlaşır. Bazen tökezlemesine de sebep olabilir.

Bu üç meselede sözkonusu olan bu üç adabın müstehap olduğu ve vacip olmadığı icma ile kabul edilmiştir.

Bir kimsenin ayakkabı bağı ve benzeri bir bağı kopacak olursa iki tekini de çıkarsın, hadiste açık nas ile belirtildiği gibi diğer tek ile onu düzeltip giyinmedikçe yürümesin.

(5464) "Bize İbn İdris, A'meş'den tahdis etti, o Ebu Rezin'den şöyle dediğini rivayet etti..." İkinci rivayette (5465) "Ali b. Mushir'den dedi ki: Bize A'meş, Ebu Rezin'den haber verdi..." Müslim'in bütün nüshalarında bu iki isnad bu şekildedir. Kadı Iyaz Ebu Ali el-Gassânî'den ikinci rivayette şunları söylediğini zikretmektedir: Ebu Mesud ed-Dimeşki dedi ki: Bunu Ebu Rezin ancak Ebu Salih'den, o Ebu Hureyre'den diye rivayet etmektedir." Nitekim Ebu Mesud da Müslim'den diye naklettiği kitabında bunu böylece tahric etmiş ve Ali b. Mushir'in bunu münferiden tek başına bu şekilde kaydettiğini zikretmiştir. Kadı Iyaz'ın söyledikleri bunlardır. Ama bu tutarsız bir istidraktir. Çünkü Ebu Rezin birinci rivayette hadisi Ebu Hureyre'den bizzat dinlediğini "Ebu Hureyre yanımıza çıktı..." sözleri ile açıkça ifade etmiştir. Ebu Rezin'in adı ise Mesud b. Mâlik b. el-Esedi el-Kufi idi. Âlim bir zattı.

٢٠/١٩- بَاب النَّهْيِ عَنْ اشْتِمَالِ الصَّمَّاءِ وَالِاحْتِبَاءِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ

20/19- HER TARAFINI SARIP SARMALAMANIN VE BİR ELBİSE İÇİNDE AYAKLARINI DİKİP OTURMANIN NEHY EDİLDİĞİ BABI

٥٤٦٦-٧٠/١- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ فِيمَا قُرِئَ عَلَيْهِ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى أَنْ يَأْكُلَ الرَّجُلُ بِشِمَالِهِ أَوْ يَمْشِيَ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ وَأَنْ يَشْتَمِلَ الصَّمَّاءَ وَأَنْ يَحْتَبِيَ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ كَاشِفًا عَنْ فَرْجِهِ

5466-70/1- Bize Kuteybe b. Said de Mâlik b. Enes'den kendisine Ebu'z-Zubeyr'den diye okunan rivayetler arasında tahdis etti. O Cabir'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) adamın sol eli ile yemesini yahut bir ayakkabı teki ile yürümesini her tarafını sarıp sarmalamasını ve fercini açık bırakarak bir elbise içerisinde ayaklarını dikerek oturmasını yasakladı.[446]

٥٤٦٧-٧١/٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى حَدَّثَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَوْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِذَا انْقَطَعَ شِسْعُ أَحَدِكُمْ أَوْ مَنْ انْقَطَعَ شِسْعُ نَعْلِهِ فَلَا يَمْشِ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ حَتَّى يُصْلِحَ شِسْعَهُ وَلَا يَمْشِ فِي خُفٍّ وَاحِدٍ وَلَا يَأْكُلْ بِشِمَالِهِ وَلَا يَحْتَبِي بِالثَّوْبِ الْوَاحِدِ وَلَا يَلْتَحِفُ الصَّمَّاءَ

5467-71/2- Bize Ahmed b. Yunus tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Ebu'z-Zubeyr, Cabir'den tahdis etti. (H.) Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden birinizin ayakkabı bağı kopacak olursa -yahut kimin ayakkabı bağı koparsa- bağını düzeltinceye kadar bir ayakkabı teki ile yürümesin. Bir tek mest ile de yürümesin. Sol eli ile yemesin. Tek bir elbise ile ayaklarını dikip oturmasın ve her tarafını sarıp sarmalayarak bir elbiseye bürünmesin"* buyurdu -yahut onu buyururken dinledim-.[447]

446 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2935

447 Ebu Davud, 4137; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2717

Şerh

(5466) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) adamın sol eli ile yemek yemesini yahut... nehy etti." Sol elle yemek yemek ile ilgili açıklama babında geçti. yine bundan önceki babta da bir ayakkabı teki ile yürümenin hükmü de geçti.

Her tarafını sarılıp sarmalamanın "iştimalüssamma" anlamına gelince, Asmai dedi ki: Bu bir kimsenin bir elbiseye vücudunun tamamını sarıp sarmalayacak şekilde hiçbir yanı görülmemek üzere ve içinden elini çıkartacak bir taraf dahi kalmayacak şekilde bürünmesidir. Bu dil bilginlerinin çoğunluğunun söylediğidir. İbn Kuteybe de buna sama (sağır) deniliş sebebi bütün menfezlerini kapatmasıdır. Tıpkı herhangi bir yarık ve bir çatlağı bulunmayan sağır kaya gibi olmasıdır.

Ebu Ubeyd dedi ki: Fukaha ise bir kimsenin üzerinde başka bir elbise olmaksızın o elbiseye büründükten sonra onu iki yanından birisinden kaldırıp omuzlarının biri üzerine atmasıdır derler. İlim adamları der ki: Dil bilginlerinin açıklamasına göre sözü edilen şekilde elbiseye bürünmek mekruhtur. Çünkü bazı haşerat ve benzeri şeyleri def etmek ya da başka bir iş yapmak istediği halde bu ona zor gelir, ya da imkansız olur. Bundan dolayı zarar görebilir. Fukahanın açıklamasına göre ise sözü geçen şekilde elbiseye bürünmek, avretin bir kısmı açılacak olursa haramdır, değilse mekruhtur.

Ayaklarını dikip oturmaya (ihtima) gelince, bu da bir kimsenin kaba etleri üzerine oturup bacaklarını dikmesi halidir. Bu arada da bacaklarının üzerini bir örtü ya da benzeri bir şeyle yahut eli ile örter. Bu şekildeki oturuşa ha harfi ötreli (hubbe) ve kesreli (hibbe) denilir. Bu şekilde oturuş Arapların meclislerindeki bir adeti idi. Eğer bu oturuş halinde avretinden bir şey açılacak olursa haramdır, Allah en iyi bilendir.

٢١/٢٠- بَاب فِي مَنْعِ الِاسْتِلْقَاءِ عَلَى الظَّهْرِ وَوَضْعِ إِحْدَى الرِّجْلَيْنِ عَلَى الْأُخْرَى

21/20- SIRT ÜSTÜ YATMANIN VE BİR BACAĞI DİĞERİNİN ÜZERİNE ATMANIN MEN EDİLDİĞİ HAKKINDA BİR BAB

٥٤٦٨-٧٢/١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا لَيْثٌ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ رُمْحٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ اشْتِمَالِ الصَّمَّاءِ وَالِاحْتِبَاءِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَأَنْ يَرْفَعَ الرَّجُلُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى وَهُوَ مُسْتَلْقٍ عَلَى ظَهْرِهِ

5468-72/1- Bize Kuteybe tahdis etti, bize Leys tahdis etti. (H.) Bize İbn Rumh da tahdis etti, bize Leys, Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi, o Cabir'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) her tarafını sarıp sarmalamayı, tek bir elbise ile ayaklarını dikip oturmayı, sırt üstü yattığı halde adamın ayaklarından birini diğerinin üzerine kaldırıp atmayı yasakladı.[448]

٥٤٦٩-٢/٧٣- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ ابْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يُحَدِّثُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَا تَمْشِ فِي نَعْلٍ وَاحِدٍ وَلَا تَحْتَبِ فِي إِزَارٍ وَاحِدٍ وَلَا تَأْكُلْ بِشِمَالِكَ وَلَا تَشْتَمِلْ الصَّمَّاءَ وَلَا تَضَعْ إِحْدَى رِجْلَيْكَ عَلَى الْأُخْرَى إِذَا اسْتَلْقَيْتَ

5469-73/2- Bize İshak b. İbrahim ve Muhammed b. Hatim de tahdis etti, İshak bize Muhammed b. Bekr haber verdi derken İbn Hâtim tahdis etti dedi. Bize İbn Cureyc haber verdi, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu diye tahdis ederken dinledi: *"Bir tek ayakkabı ile yürüme, tek bir elbise içerisinde ayaklarını dikip oturma, sol elinle yeme, her tarafını sarıp sarmalama, sırt üstü yattığın taktirde ayaklarından birini diğerinin üzerine koyma."*[449]

٥٤٧٠-٣/٧٤- وَحَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي الْأَخْنَسِ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَا يَسْتَلْقِيَنَّ أَحَدُكُمْ ثُمَّ يَضَعُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى

5470-74/3- Bana İshak b. Mansur da tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde haber verdi, bana Ubeydullah -yani b. el-Ahnes- Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti.[450] Cabir b. Abdullah'tan rivayete göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden biriniz sakın sırt üstü yatıp da sonra da iki ayağından birini diğerinin üstüne koymasın"* buyurdu.[451]

448 Ebu Davud, 4865; Tirmizi, 2767; Nesai, 5357; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2905

449 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2856

450 Matbu nüshada İbn Ebu'l-Ahnes şeklinde arada "ebu" ziyadesi ile kaydedilmiştir. Daha sahih olan ise bunun İbnu'l Ahnes olduğudur. Bk. Ricalü Sahihi Müslim, II, 10; Takrib, I, 530; Tehzibu Tehzib, VII, ... ve başka eserler

451 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2881

٢١/٢٢- بَاب فِي إِبَاحَةِ الِاسْتِلْقَاءِ وَوَضْعِ إِحْدَى الرِّجْلَيْنِ عَلَى الْأُخْرَى

22/21- SIRT ÜSTÜ YATMANIN VE İKİ AYAKTAN BİRİNİ DİĞERİNİN ÜZERİNE KOYMANIN MÜBAH KILINMASI HAKKINDA BİR BAB

٥٤٧١-١/٧٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللهِ ﷺ مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى

5471-75/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e İbn Şihâb'dan okudum. O Abbad b. Temim'den, o amcasından rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i mescitte sırt üstü yatmış ve ayaklarından birini diğerinin üzerine atmış olduğu halde gördüm.[452]

٥٤٧٢-٢/٧٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ نُمَيْرٍ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ كُلُّهُمْ عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ ح وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَا أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ كُلُّهُمْ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5472-76/2- Bize Yahya b. Yahya, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, İbn Numeyr, Zuheyr b. Harb ve İshak b. İbrahim hepsi İbn Uyeyne'den tahdis etti. (H.) Bana Ebut-Tahir ve Harmele de tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus haber verdi. (H.) Bize İshak b. İbrahim ve Abd b. Humeyd de tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer haber verdi, hepsi Zührî'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.[453]

Şerh

(5468-5471 numaralı hadisler)

(5468) "Her tarafını sarıp sarmalamayı ve sırt üstü yatmış olduğu halde ayaklarından birini diğerinin üstüne atmayı yasakladı." Diğer rivayette ise

452 Buhari, 475, 5969 -buna yakın-, 6287; Ebu Davud, 4866; Tirmizi, 2765; Nesai, 720; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5298

453 5471 numaralı hadisin kaynakları

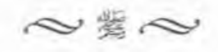
(5471) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i mescitte sırt üstü yatmış ve ayaklarından birini diğerinin üstüne koymuş olduğu halde gördü" denilmektedir.

İlim adamları der ki: Sırt üstü yatıp ayaklarından birini diğerinin üzerine koymasının yasağı ile ilgili hadisler avretin yahut bir bölümünün açılması hali hakkında kabul edilir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu şekilde yatması ise avreti görünmeyecek bir şekilde idi. Bunda ise bir sakınca yoktur, bu şekilde yatılmasının da kerahati sözkonusu değildir.

Bu hadisten mescitte yaslanmanın, sırt üstü yatmanın caiz olduğu anlaşılmaktadır. Kadı Iyaz dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu işi bir zorunluluk yahut yorulduğundan ötürü buna ihtiyaç duyması yahut dinlenmek ya da benzeri bir sebep dolayısı ile yapmış olması ihtimali vardır. Yoksa onun (sallallâhu aleyhi ve sellem) toplantı yerlerinde bu şekilde oturmadığı bilinen bir husustur. Aksine O, ya bağdaş kurarak ya da ayaklarını dikerek otururdu. Çoğunlukla oturuş şekli de bu idi. Kaba etlerini yere koyup karnını da uyluklarına değecek şekilde bacaklarını diker yahut da bacaklarını dikerek ve benzeri vakar ve mütevazilik oturuş şekilleri ile otururdu.

Derim ki: Bunun caiz olduğunu ve siz de sırt üstü yatmak isterseniz bu şekilde yatın ve benim size sırt üstü yatmayı nehy edişim mutlak bir yasak olmayıp, bundan kastettiğim ise kişinin avretinin açılması ya da buna yakın bir hale gelmesi olduğunu beyan etmek için de yapmış olabilir. Allah en iyi bilendir.

(5472) "Bize İshak b. İbrahim ve Abd b. Humeyd tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrezzak haber verdi." Bu bizim diyarımızdaki bütün nüshalarda bu şekildedir. Ebu Ali el-Gassânî de el-Culûdî rivayetinden böylece zikretmiş bulunmaktadır. O dedi ki: Bunu Ebu Mesud ed-Dimeşki Müslim'den böylece zikretmiştir. İbn Mahan'ın rivayetinde de İshak b. İbrahim yerine İshak b. Mansur'u zikretmiştir. El-Gassânî dedi ki: Doğru olduğuna inandığım birinci şekildir. Çünkü İshak b. İbrahim ve Abd b. Humeyd Müslim'in Abdurrezzak'dan diye naklettiği rivayette çokça birlikte gelirler. Her ne kadar İshak b. Mansur da Abdurrezzak'dan rivayet naklediyorsa da bu böyledir. El-Gassânî'nin doğru gördüğü doğrunun kendisidir, nitekim el-Vâsıtî de el-Etraf'da Müslim'in rivayetinden bunu böylece zikretmiştir.

٢٣/٢٢- بَاب نَهْيِ الرَّجُلِ عَنْ التَّزَعْفُرِ

23/22- ERKEĞE ZAFERAN KULLANMANIN NEHY EDİLDİĞİ BABI

٥٤٧٣-٧٧/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو الرَّبِيعِ وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ التَّزَعْفُرِ قَالَ قُتَيْبَةُ قَالَ حَمَّادٌ يَعْنِي لِلرِّجَالِ

5473-77/1- Bize Yahya b. Yahya, Ebu Rabi ve Kuteybe b. Said tahdis etti, -Yahya bize Hammâd b. Zeyd haber verdi derken diğer ikisi bize Hammâd tahdis etti dedi. O Abdulaziz b. Suheyb'den o Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) zaferan sürünmeyi nehy etti. Kuteybe dedi ki: Hammâd: Yani erkekler için dedi.[454]

٥٤٧٤-.../٢- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ نُمَيْرٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ ابْنُ عُلَيَّةَ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَتَزَعْفَرَ الرَّجُلُ

5474-.../2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid, Zuheyr b. Harb, İbn Numeyr ve Ebu Kureyb tahdis edip dedi ki: Bize İsmail -ki o b. Uleyye'dir- Abdulaziz b. Suheyb'den tahdis etti, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) erkeğin zaferan sürünmesini yasakladı.[455]

Şerh

(5473-5474 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) erkeğin zaferan sürünmesini nehyetti." Bu hadis, Şafii ve ona muvafakat edenlerin zaferan ile boyanmış elbiseyi giyinmenin erkek için haram kılınmış olduğuna delildir. Mesele daha önce erkeğe aspur ile boyanmış elbise giymenin yasaklandığı babında geçmiş bulunmaktadır. Allah en iyi bilendir.

454 Ebu Davud, 4179; Tirmizi, 2815; Nesai, 2707; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1011
455 Ebu davud, 4179; Tirmizi, 2815; Nesai, 2705, 2706, 5271; Tuhfetu'l-Eşrâf, 992

٢٤/٢٣- بَاب اسْتِحْبَابِ خِضَابِ الشَّيْبِ بِصُفْرَةٍ أَوْ حُمْرَةٍ وَتَحْرِيمِهِ بِالسَّوَادِ

24/23- AĞARAN SAÇLARI SARIYA YA DA KIRMIZIYA BOYAMANIN MÜSTEHAP, SİYAHA BOYAMANIN HARAM KILINDIĞI BABI

٥٤٧٥-١/٧٨- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ أُتِيَ بِأَبِي قُحَافَةَ أَوْ جَاءَ عَامَ الْفَتْحِ أَوْ يَوْمَ الْفَتْحِ وَرَأْسُهُ وَلِحْيَتُهُ مِثْلُ الثَّغَامِ أَوْ الثَّغَامَةِ فَأَمَرَ أَوْ فَأُمِرَ بِهِ إِلَى نِسَائِهِ قَالَ غَيِّرُوا هَذَا بِشَيْءٍ

5475-78/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Kuhafe, fetih senesi -yahut fetih günü- başı ve sakalı segam yahut segame gibi[456] ağarmış olduğu halde Ebu Kuhafe getirildi -yahut geldi-. Bunun üzerine emir verdi yahut kadınlarına hakkında emir verildi- ve: "Bunu bir şeyle değiştirin" buyurdu.[457]

٥٤٧٦-٢/٧٩- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ أُتِيَ بِأَبِي قُحَافَةَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَرَأْسُهُ وَلِحْيَتُهُ كَالثَّغَامَةِ بَيَاضًا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ غَيِّرُوا هَذَا بِشَيْءٍ وَاجْتَنِبُوا السَّوَادَ

5476-79/2- Bana Ebu Tahir de tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb, İbn Cureyc'den haber verdi, o Ebu'z-Zubeyr'den, o Cabir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Mekke'nin fethedildiği günü Ebu Kuhafe başı ve sakalı segame gibi beyazlaşmış olduğu halde getirildi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bunu bir şeyle değiştirin ve siyah renkten uzak durun"* buyurdu.[458]

456 *Ehterî Kebir* isimli sözlükte *seğâme* hakkında şu bilgiler verilmektedir: "Akçiçekli bir otun ismidir. Kurudukça kendisi dahi ak olur. Ekseriyetle saç ve sakal ağardığı zaman ona benzetilir. Farisî'de ona "derminei sipid" derler. Dağlarda biter, çoğulu seğâm gelir." (Çeviren)

457 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2740

458 Ebu Davud, 4204; Nesai, 5091; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5091, 2807

٢٥/٢٤- بَاب فِي مُخَالَفَةِ الْيَهُودِ فِي الصَّبْغِ

25/24- BOYAMA HUSUSUNDA YAHUDİLERE MUHALEFET HAKKINDA BİR BAB

٥٤٧٧-١/٨٠- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَاللَّفْظُ لِيَحْيَى قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرُونَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ وَسُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ

5477-80/1- Bize Yahya b. Yahya, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid ve Zuheyr b. Harb -lafız Yahya'ya ait olmak üzere- tahdis etti. Yahya, bize Süfyan b. Uyeyne, Zührî'den haber verdi derken diğerleri tahdis etti dedi. O Ebu seleme ve Süleyman b. Yesar'dan, onlar Ebu Hureyre'den rivayet ettiklerine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz Yahudilerle hristiyanlar (ağaran saçlarını) boyamazlar. Siz de onlara muhalefet edin."* buyurdu.[459]

Şerh

(5475-5477 numaralı hadisler)

(5476) "Mekke'nin fethedildiği günü Ebu Kuhafe (radıyallâhu anh) getirildi... *Bunu bir şeyle değiştirin, siyahtan da uzak durun buyurdu."* Bir rivayette (5477): *"Şüphesiz Yahudilerle hristiyanlar boyamazlar siz de onlara muhalefet edin"* buyurulmaktadır.

Segame hakkında Ebu Ubeyd: O çiçeği ve yemişi beyaz bir bitkidir. Saçın ağaran beyazlığı ona benzetilmiştir derken İbnu'l- Arabi: Tuz gibi beyazlaşan bir ağaçtır demektedir.

Kaf harfi ötreli "Ebu Kuhafe"nin adı Osman olup Ebu Bekr es-Sıddîk'in babasıdır, Mekke'nin fethedildiği günü Müslüman olmuştur.

(Boyamak anlamındaki mastarın fiili) sabaga, yasbuğu ve yusbiğu olmak üzere muzaride ye harfi fethalı ve ötreli olarak söylenebilir.

Bizim (Şafii) mezhebimize göre erkeğin ve kadının ağaran saçlarının sarıya ya da kırmızıya boyanması müstehaptır. Daha sahih olan görüşe göre siyaha boyanması haramdır. Tenzihen mekruh olduğu da söylenmiş olmakla

459 Buhari, 5899; Ebu Davud, 4203; Nesai, 5087, 5256; İbn Mace, 3621; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13480, 15142

birlikte tercih olunan kanaat Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *siyahtan kaçının*" buyruğu dolayısı ile haram olduğudur. Bizim mezhebimiz bu olmakla birlikte Kadı Iyaz şunları söylemektedir: Ashab ve tabiinden selef boyama ve boyama türü hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bazıları boyamayı terketmenin daha faziletli olduğunu söylemiş ve bu hususta ağaran saçı değiştirmeyi yasaklamak hususunda Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bir hadis de rivayet etmişlerdir. Çünkü o ağaran saçlarının rengini değiştirmemiştir. Bu (görüş) Ömer, Ali ve Ebu Bekir'den ve daha başkalarından (radıyallâhu anhum) rivayet edilmiştir. Diğer başkaları da boyamanın daha faziletli olduğunu söylemişlerdir. Ashab-ı kiramdan, tabiinden ve onlardan sonra gelenlerden bir topluluk da Müslim ve başkalarının zikrettiği hadisler sebebi ile (ağaran saçlarını) boyamışlardır. Diğer taraftan bu kanaatte olanların çoğunluğu sarı renge boyardı. İbn Ömer, Ebu Hureyre ve başkaları bunlar arasındadır. Bu Ali'den de rivayet edilmiştir. Aralarından bir topluluk da kına ve keten denilen bitki ile boyarken bazıları da zaferan ile boyamışlardır. Bir topluluk ise siyaha boyamışlardır. Bu da Osman, Ali (radıyallâhu anh)'ın oğulları, Hasan ve Hüseyin, Ukbe b. Âmir, İbn Sirin, Ebu Burde ve başkalarından rivayet edilmiştir.

Kadı Iyaz dedi ki: Taberani dedi ki: Doğrusu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den ağaran saçların rengini değiştirmeye ve bunu yasaklamaya dair rivayetlerin hepsinin sahih olduklarıdır. Aralarında da bir çelişki yoktur. Bunun yerine saçların rengini değiştirme emri ağaran saçları Ebu Kuhafe gibi olanlar hakkında, yasaklayıcı buyruklar ise yalnızca saçlarına ak düşmüş kimseler hakkındadır. İşte selefin bu ikisini yapmakta farklı tutumları ise bu husustaki hallerinin farklılığına göredir. Bununla birlikte bu husustaki emir de yasak da icma ile vücub ifade etmek için değildir. Bundan ötürü onların kimi diğerine bu husustaki farklı tutumuna tepki göstermemiştir. Bunlar hakkında bir türün nesh edici öbür türünün nesh edilmiş olduğunu söylemek de caiz değildir.

Kadı Iyaz dedi ki: Başkaları da şöyle demiştir: Bu (buyruklar) iki duruma göredir. Bir kimse eğer (ağaran saçların) boyandığı yahut boyanmadığının adet olduğu bir yerde bulunuyorsa onun adetin dışına çıkması bir şöhrettir ve mekruhtur. İkincisine göre ise ağaran saçların temizliğinin farklılığına göre farklılık gösterir. Yani kimin ağaran saçı eğer temiz ve boyanmış halden daha güzel ise boyamamak daha uygundur. Kimin ağaran saçı göze hoş gelmiyorsa boyamak daha uygundur. Kadı Iyaz'ın naklettiği görüşler bunlardır. Ama daha sahih ve sünnete daha uygun olan mezhebimizin az önce kaydettiğimiz görüşüdür. Allah en iyi bilendir.

٢٦/٢٥- بَاب تَحْرِيمِ تَصْوِيرِ صُورَةِ الْحَيَوَانِ وَتَحْرِيمِ اتِّخَاذِ مَا فِيهِ صُورَةٌ غَيْرُ مُمْتَهَنَةٍ بِالْفَرْشِ وَنَحْوِهِ وَأَنَّ الْمَلَائِكَةَ عَلَيْهِمُ السَّلَام لَا يَدْخُلُونَ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ وَلَا كَلْبٌ

26/25- CANLI SURETİ YAPMANIN HARAM KILINMASI İLE YERE YAYMAK VE BENZERİ BİR YOLLA HOR GÖRÜLMEYEN ÜZERİNDE SURET BULUNAN ŞEYLERİ EDİNMENİN HARAM KILINMASI, MELEKLERİN -SELAM ONLARA- DE İÇİNDE SURET VE KÖPEK BULUNAN BİR EVE GİRMEDİKLERİ BABI

٥٤٧٨-١/٨١- حَدَّثَنِي سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ وَاعَدَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَام فِي سَاعَةٍ يَأْتِيهِ فِيهَا فَجَاءَتْ تِلْكَ السَّاعَةُ وَلَمْ يَأْتِهِ وَفِي يَدِهِ عَصًا فَأَلْقَاهَا مِنْ يَدِهِ وَقَالَ مَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَا رُسُلُهُ ثُمَّ الْتَفَتَ فَإِذَا جِرْوُ كَلْبٍ تَحْتَ سَرِيرِهِ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَتَى دَخَلَ هَذَا الْكَلْبُ هَاهُنَا فَقَالَتْ وَاللَّهِ مَا دَرَيْتُ فَأَمَرَ بِهِ فَأُخْرِجَ فَجَاءَ جِبْرِيلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَاعَدْتَنِي فَجَلَسْتُ لَكَ فَلَمْ تَأْتِ فَقَالَ مَنَعَنِي الْكَلْبُ الَّذِي كَانَ فِي بَيْتِكَ إِنَّا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ

5478-81/1- Bana Suveyd b. Said tahdis etti, bize Abdulaziz b. Ebu Hazim, babasından tahdis etti, o Ebu Seleme b Abdurrahman'dan, o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Cebrail (aleyhisselâm) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geleceğine dair bir saatte sözleşti. O saat geldiği halde Cebrail Ona gelmedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinde de bir asa vardı. Onu elinden bıraktı ve: *"Allah da onun elçileri de sözlerine muhalefet etmezler"* buyurdu. Sonra bir dönüp baktığında sediri altında bir köpek görüverdi. "Ey Aişe! Bu köpek buraya ne zaman girdi" buyurdu. Aişe: Vallahi farkında değilim dedi. Verdiği emir üzerine dışarı çıkartıldı. Hemen Cebrail geldi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bana söz verdin, ben de seni oturup bekledim ama gelmedin"* buyurdu. Cebrail: Evinde bulunan köpek bana engel oldu. Çünkü biz içinde bir köpek ve (yahut) bir suret bulunan bir eve girmeyiz dedi.[460]

---

460 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17722

٥٤٧٩-.../٢- حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ أَخْبَرَنَا الْمَخْزُومِيُّ حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ أَبِي حَازِمٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ أَنَّ جِبْرِيلَ وَعَدَ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَنْ يَأْتِيَهُ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ وَلَمْ يُطَوِّلْهُ كَتَطْوِيلِ ابْنِ أَبِي حَازِمٍ

5479-.../2- Bize İshak b. İbrahim el-Hanzalî de tahdis etti, bize el-Mahzumi haber verdi, bize Vuheyl, Ebu Hazim'den bu isnad ile tahdis ettiğine göre Cebrail Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Ona geleceğine dair söz verdi deyip hadisi zikretti ama İbn Ebu Hazim'in yaptığı gibi uzunca rivayet etmedi.[461]

Şerh

(5488-5489 numaralı hadisler)

Mezhep âlimlerimiz ve onlardan başka diğer ilim adamlarının dedikleri üzere canlı sureti yapmak ileri derecede haram kılınmıştır ve bu kebairdendir. Çünkü onun hakkında hadis-i şeriflerde sözü geçen o ağır tehditler yapılmıştır. Bunu ister hor görülen (tahkir edilen) şeyler üzerinde yapmış olsun, ister başka şeyler üzerinde yapmış olsun onu yapmak her durumda haramdır. Çünkü bu işte yüce Allah'ın yaratmasına benzetme vardır. Yapılan bu suretin elbise, yaygı, dirhem, dinar, fels (altın ve gümüş dışındaki bakır ve nikel gibi paralarda) kap, duvar ya da başka şeyler üzerinde yapılması üzerinde bir fark yoktur. Ağaç sureti, deve semerleri ve buna benzer bir canlı sureti olmayanları yapmak ise haram değildir. Suret yapmanın hükmü budur.

Canlı sureti bulunan bir şey edinmenin hükmüne gelince, eğer duvar üzerinde asılı ise yahut giyilen bir elbise, sarık ya da buna benzer horlanan ve tahkir edilenler arasında sayılmayan şeylerde ise bu haramdır. Eğer üzerinde gidip gelinen bir yaygı, yastık, döşek ve buna benzer horlanan, çiğnenen şeyler üzerinde ise haram değildir. Ama bu rahmet meleklerinin o eve girmesine engel olur mu? Bu hususta inşallah birazdan söz edeceğimiz şekilde farklı açıklamalar vardır. Ama bütün bu hususlarda gölgesi bulunan ile bulunmayan arasında da fark yoktur. Bu mesele hakkında mezhebimizin görüşlerinin özeti budur. Ashab, tabiin ve onlardan sonra gelen ilim adamlarının büyük çoğunluğunun kanaati de bu manadadır. Bu Sevri, Mâlik, Ebu Hanife ve başkalarının da görüşüdür.

Selefden bazıları dedi ki: Yasak ancak gölgesi olan (üç boyutlu) suretler hakkındadır. Gölgesi olmayan suretlerin bir sakıncası yoktur. Ama bu bâtıl

461 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17722

bir görüştür. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerinde suret bulunan ve tepki gösterdiği perdenin yerilmiş olduğunda ve suretinin bir gölgesinin olmadığında hiçbir kimsenin şüphesi bulunmamakla birlikte bütün suretler hakkında mutlak olan geri kalan diğer hadisler de vardır.

Zührî dedi ki: Suret hakkındaki yasak umumidir. Aynı şekilde suretin bulunduğu bir şeyi kullanmak da böyledir. İçinde suretin bulunduğu bir eve girmek de bu şekildedir. Bu suret ister bir elbisede (kumaşta) bir nakış olsun, ister nakıştan başka türlü olsun. İster duvarda, ister bir elbisede yahut da horlanan (üzerinde gidip gelinen) bir yaygıda olsun, ister horlanmayan bir şey üzerinde olsun hadislerin Zâhirleri ile amel etme gereği bunlar arasında bir fark olmaz. Özellikle de Müslim'in sözünü ettiği yastık hadisi bunu ifade eder.

Bu güçlü bir kanaattir.

Başkaları da şöyle der: İster üzerinden gidip gelinsin, ister öyle olmasın. Elbisede (kumaşta) bir nakış olanları caizdir. İster duvara asılı olsun ister olmasın fark etmez. Bu kanaatte olanlar gölge bırakanı yahut da duvar ve benzeri yerlerde suret olarak yapılmış olanları mekruh görürler. Nakış yahut başka türlü olması arasında fark görmezler. Bu kanaat sahipleri bu babtaki bazı hadislerde geçen: "bir elbisedeki nakış olması müstesnâ" ibaresini delil göstermişlerdir. El-Kasım b.Muhammed'in görüşü de budur. Bununla birlikte gölgesi olanın yasak olduğunu ve bunun değiştirilmesinin vacip olduğunu icma ile kabul etmişlerdir.

Kadı Iyaz dedi ki: Küçük kız çocukları için bebeklerle oynamak ve bu hususta ruhsat bulunduğu hakkında varid olmuş rivayetler müstesnâdır. Ama Mâlik, bir kimsenin kız çocuğuna böyle bir şey satın almasını mekruh görmüştür. Bazıları ise kız çocukların bebeklerle oynamaları mübahlığını bu hadislerle nesh edilmiş olduğunu ileri sürmüşlerdir. Allah en iyi bilendir.

٥٤٨٠-٣/٨٢- حَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ ابْنِ السَّبَّاقِ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبَّاسٍ قَالَ أَخْبَرَتْنِي مَيْمُونَةُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَصْبَحَ يَوْمًا وَاجِمًا فَقَالَتْ مَيْمُونَةُ يَا رَسُولَ اللهِ لَقَدْ اسْتَنْكَرْتُ هَيْئَتَكَ مُنْذُ الْيَوْمِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ جِبْرِيلَ كَانَ وَعَدَنِي أَنْ يَلْقَانِي اللَّيْلَةَ فَلَمْ يَلْقَنِي أَمَ وَاللَّهِ مَا أَخْلَفَنِي قَالَ فَظَلَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَهُ ذَلِكَ عَلَى ذَلِكَ ثُمَّ وَقَعَ فِي نَفْسِهِ جِرْوُ كَلْبٍ تَحْتَ فُسْطَاطٍ لَنَا فَأَمَرَ بِهِ فَأُخْرِجَ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِهِ مَاءً فَنَضَحَ مَكَانَهُ

فَلَمَّا أَمْسَى لَقِيَهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ لَهُ قَدْ كُنْتَ وَعَدْتَنِي أَنْ تَلْقَانِي الْبَارِحَةَ قَالَ أَجَلْ وَلَكِنَّا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ فَأَصْبَحَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَئِذٍ فَأَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ حَتَّى إِنَّهُ يَأْمُرُ بِقَتْلِ كَلْبِ الْحَائِطِ الصَّغِيرِ وَيَتْرُكُ كَلْبَ الْحَائِطِ الْكَبِيرِ

5480-82/3- Bana Harmele b. Yahya tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, o İbn Semmat'dan rivayet ettiğine göre Abdullah b. Abbas dedi ki: Meymune (radıyallâhu anhâ)'nın bana haber verdiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün üzüntüsü belli bir halde sabahladı. Bunun üzerine Meymune: Ey Allah'ın Rasulü! Bundan önce seni hiç bu halde görmemiştim dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Cebrail bu gece benimle karşılaşma vaadini vermişti ama benimle karşılaşmadı. Fakat Allah'a yemin ederim o bana verdiği sözünü bozmuş değildir."* (İbn Abbas) dedi ki: Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o günü o hal üzere geçirdi. Arkasından bir sedirimizin altında bulunan bir köpek yavrusunu hatırlayınca verdiği emir ile dışarı çıkarıldı. Sonra eline su alıp onun yerine o suyu serpti. Akşam olunca Cebrail (aleyhisselâm) Onunla karşılaştı. Cebrail'e: *"Dün benimle görüşeceğini vaad etmiştin"* buyurdu. Cebrail: Evet ama bizler içinde bir köpek yahut bir suret bulunan bir eve girmeyiz dedi. O gün de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sabahı edince köpeklerin öldürülmesini emir buyurdu. Hatta o küçük bahçe köpeklerinin öldürülmesini emretti. Büyük bahçelerin köpeklerini bıraktı.[462]

Şerh

(5480) "Bir gün üzüntüsü belli bir halde sabahı etti." Vacin ile ilgili olarak dil bilginleri: Bu üzüntü ve kederi açıkça görülen suskun kimse demektir. Üzüntülü kişi olduğu da söylenmiştir. Fiili veceme yecimu diye gelir.

"Bir gün üzüntüsü belli bir halde uyandı. Meymune: ... ama Allah'a yemin olsun ki bana verdiği sözünde durmamazlık etmedi..."

Hadisten anlaşıldığına göre bir kimse arkadaşını, üzerinde hakkı bulunan bir kimseyi üzüntülü kederli görecek olursa, sebebini sorup mümkün olduğu taktirde ona yardımcı olmasının yahut onunla birlikte kendisinin de üzüntüsünü belli etmesinin ya da ona bu hâlinin son bulacağı bir yolu ona hatırlatmasının müstehap olduğu anlaşılmaktadır.

462 Ebu Davud, 4157 -muhtasar olarak-; Nesai, 4294 -muhtasar olarak-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 18068

Yine bu hadiste Allah'ın ve Rasullerinin vaad ve sözlerine güvenmeye dikkat çekilmektedir. Fakat bazen bir şeyin gerçekleşmesi bir şarta bağlı olabilir yahut da onun belli bir vaktinin olduğu düşünülürken aslında bunun belirlenmiş bir vakti olmayabilir ve buna benzer sebepler sözkonusu olabilir.

Diğer bir hüküm de şudur: İnsan bir zaman kederlenir yahut vazifesi ve benzeri bir durumunda bir aksilik ortaya çıkacak olursa bunun sebebi üzerinde düşünmelidir. Nitekim Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de burada böyle yapmış ve nihayet köpeği olduğu yerden çıkarmıştı. Bu şanı yüce Allah'ın: *"Takva sahiplerine şeytandan bir vesvese geldiğinde iyice düşünürler. Bakarsın ki onlar görüş bilmişler bile"* (Araf, 201) buyruğuna yakındır.

"Sonra bize ait bir sedirin altındaki bir köpek yavrusunu hatırladı. Verdiği emir üzerine dışarı çıkartıldı. Sonra eline su alıp onun yerine serpti." Köpek yavrusu anlamındaki "cir" cim harfi kesreli, ötreli (cur) ve fethalı (cer) şeklinde üç meşhur söyleyişi vardır. Bu da küçük köpek yavrusu (enik) ile diğer yırtıcı hayvanların yavrularına denilir. Çoğulu ise ucur ve cira diye gelir. Ciranın da çoğulu erciyedir.

Fustat (burada sedir) altı türlü söylenir. Her ikisi de tı harfi ile olmak üzere Fustât, birincisi te harfi ile olmak üzere fusteat söyleyişi şin harfi şeddeli ve fe harfi ötreli fussutat ve fe harfi kesreli olmak üzere fissitat şekilleridir. Bu da çadıra benzer bir şeydir. Kadı Iyaz dedi ki: Burada ondan kasıt evdeki sedirlerden biridir. Buna delil de diğer hadisteki: Aişe'nin sediri altında" sözüdür. Fustatın asıl anlamı ise çadırın üzerine kurulduğu direk demektir.

"Eline bir miktar su alıp o suyu onun yerine serpti." Bir topluluk bunu köpeğin necis oluşu hakkında delil göstermişler ve burada serpmekten kasıt yıkamaktır demişlerdir. Mâlikiler ise bunu orada küçük yahut büyük abdest kalıntısını bulunması korkusu ile orayı yıkadığı şeklinde yorumlamışlardır.[463]

"bunun üzerine köpeklerin öldürülmesini emir buyurdu..." Hadiste geçen "hait"dan kasıt bağ, bahçedir. Büyük ve küçük bahçeler arasında fark gözetmesinin sebebi ise büyük bahçenin çevresinin korunmasına ihtiyaç duyulması ve bekçinin küçük bahçeden farklı olarak bunu gereği gibi koruma imkanını bulamayaşından dolayıdır.

Köpeklerin öldürülmesi emri nesh edilmiştir. Buna dair açıklama daha önce alışveriş kitabında Müslim'in bu husustaki hadisleri etraflı bir şekilde kaydettiği yerde geçmiş bulunmaktadır.

463 Burada bundan sonraki (5481 numaralı) hadis ile alakalı şerh şerhini aktarmakta olduğumuz 5480 numaralı hadisin şerhi arasına girdiğinden bu ilgili bölümü kendi hadisinin şerhine aktarmayı uygun bulduk. (Çeviren)

٥٤٨١-٨٣/٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ يَحْيَى وَإِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ

5481-83/4- Bize Yahya b. Yahya, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid ve İshak b. İbrahim tahdis etti. Yahya ve İshak bize Süfyan b. Uyeyne, Zührî'den haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi. O Ubeydullah'dan, o İbn Abbas'dan, o Ebu Talha'dan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: "melekler içinde bir köpek de bir suret de bulunan bir eve girmezler" buyurduğunu rivayet etti.[464]

٥٤٨٢-٨٤/٥- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا طَلْحَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ

5482-84/5- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele b. Yahya tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den rivayet ettiğine göre İbn Abbas'ı şöyle derken dinlemiştir: Ebu Talha'yı şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Melekler içinde bir köpek de bir suret de bulunan bir eve girmezler"* buyururken dinledim.[465]

٥٤٨٣-.../٦- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَا أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَ حَدِيثِ يُونُسَ وَذِكْرِهِ الْأَخْبَارَ فِي الْإِسْنَادِ

5483-.../6- Bunu bize İshak b. İbrahim ve Abd b. Humeyd de tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer, Zührî'den bu isnad ile Yunus'un hadisinin aynısını ve isnadda ihbâr lafzını da zikretmek sureti ile haber verdi.[466]

---

464 Buhari, 3225, 3322, 4002, 5949; Tirmizi, 2804; Nesai, 4293, 5362, 5363; İbn Mace, 3649; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3779

465 5481 numaralı hadisin kaynakları

466 5481 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

(5481-5483 numaralı hadisler)

(5481) *"Melekler içinde köpek de suret de bulunan bir eve girmezler"* buyruğu ile ilgili olarak ilim adamları der ki: Meleklerin içinde suret bulunan bir eve girmeyişlerinin sebebi bunun ileri derecede bir masiyet oluşundan dolayıdır. Ayrıca bununla yüce Allah'ın yaratması da taklit edilmiş olur. Hatta bunların bir kısmı yüce Allah'tan başka kendisine ibadet olunanların suretinde de olabilir. İçinde köpek bulunan bir eve girmeyişlerinin sebebi ise köpeğin çokça necaset yemesinden dolayıdır. Ayrıca hadislerde de geldiği gibi köpeklerin bir kısmına "şeytan" denilmiştir. Melekler ise şeytanların zıttıdır. Diğer taraftan köpeğin kokusu da kötüdür. Melekler de kötü kokudan hoşlanmazlar. Kötü kokunun kullanılması ise yasak kılınmıştır. Bundan dolayı böyle bir kokuyu edinen bir kimse meleklerin evine girip o evde namaz kılmalarından, ona mağfiret dilenip ona ve evinde bereket ile dua olunmasından, şeytanın eziyetini meleklerin defedip önlemelerinden mahrum edilmek sureti ile cezalandırılmış olur. İçinde bir köpek yahut bir suret bulunan bir eve girmeyen sözü geçen melekler ise rahmet dilemek, bereket dilemek ve mağfiret dilemek için dolaşan meleklerdir.

Hafaza melekleri ise her eve girerler ve hiçbir durumda Ademoğullarından ayrılmazlar. Çünkü onlar Ademoğullarının amellerini tespit etmek ve yazmakla emrolunmuşlardır.

Hattâbî dedi ki: Melekler ancak edinilmesi haram olan köpek ve suretin bulunduğu bir eve girmezler. Edinilmesi haram olmayan av, ekin, çoban köpeği gibi yine yaygı, yastık ve buna benzer ayak altındaki şeylerde suret gibi haram olmayanların bulunması halinde onun sebebi ile meleklerin girmemesi sözkonusu değildir. Kadı bu sözleri ile Hattâbî'nin söylediklerine yakın bir işarette bulunmuştur. Ama daha güçlü görülen buyruğun bütün köpek ve suretler hakkında genel olduğu ve onların hadislerin mutlak oluşu dolayısı ile hepsinden ötürü girmedikleridir. Diğer taraftan Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in evinde sedir altında bulunan küçük köpeğin bulunmasında da onun açıkça görülen bir mazereti vardı. O, o köpeğin varlığını bilmiyordu. Bununla birlikte Cebrail (aleyhisselâm) eve girmemiş ve eniğin bulunmasını gerekçe olarak ifade etmişti. Eğer suretin ve köpeğin varlığında mazeretin bulunması onlara engel teşkil etmeseydi Cebrail (aleyhisselâm) da içeri girmemezlik etmezdi. Allah en iyi bilendir.

٥٤٨٤-٨٥/٧- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ بُكَيْرٍ عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ صَاحِبِ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ قَالَ بُسْرٌ ثُمَّ اشْتَكَى زَيْدٌ بَعْدُ فَعُدْنَاهُ فَإِذَا عَلَى بَابِهِ سِتْرٌ فِيهِ صُورَةٌ قَالَ فَقُلْتُ لِعُبَيْدِ اللهِ الْخَوْلَانِيِّ رَبِيبِ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَلَمْ يُخْبِرْنَا زَيْدٌ عَنْ الصُّوَرِ يَوْمَ الْأَوَّلِ فَقَالَ عُبَيْدُ اللهِ أَلَمْ تَسْمَعْهُ حِينَ قَالَ إِلَّا رَقْمًا فِي ثَوْبٍ

5484-85/7- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Leys, Bukeyr'den tahdis etti, o Busr b. Said'den, o Zeyd b. Halid'den, o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabından Ebu Talha'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz melekler içinde suret bulunan bir eve girmezler"* buyurdu.

Busr dedi ki: Daha sonra Zeyd rahatsızlandı. Biz de onu ziyarete gittik. Bir de ne görelim, kapısında üzerinde suret bulunan bir perde var. Bunun üzerine ben Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Meymune'nin terbiye edip büyüttüğü Ubeydullah el-Havlânî'ye: Zeyd bize önceki gün suretler hakkında haber vermemiş miydi dedim. Ubeydullah: O: Bir elbisedeki (kumaştaki) nakış müstesnâ derken onu duymadın mı dedi.[467]

٥٤٨٥-٨٦/٨- حَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ أَنَّ بُكَيْرَ بْنَ الْأَشَجِّ حَدَّثَهُ أَنَّ بُسْرَ بْنَ سَعِيدٍ حَدَّثَهُ أَنَّ زَيْدَ بْنَ خَالِدٍ الْجُهَنِيَّ حَدَّثَهُ وَمَعَ بُسْرٍ عُبَيْدُ اللهِ الْخَوْلَانِيُّ أَنَّ أَبَا طَلْحَةَ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ قَالَ بُسْرٌ فَمَرِضَ زَيْدُ بْنُ خَالِدٍ فَعُدْنَاهُ فَإِذَا نَحْنُ فِي بَيْتِهِ بِسِتْرٍ فِيهِ تَصَاوِيرُ فَقُلْتُ لِعُبَيْدِ اللهِ الْخَوْلَانِيِّ أَلَمْ يُحَدِّثْنَا فِي التَّصَاوِيرِ قَالَ إِنَّهُ قَالَ إِلَّا رَقْمًا فِي ثَوْبٍ أَلَمْ تَسْمَعْهُ قُلْتُ لَا قَالَ بَلَى قَدْ ذَكَرَ ذَلِكَ

5485-86/8- Bize Ebu Tahir tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Amr b. el-Hâris'in haber verdiğine göre Bukeyr b. el-Eşec kendisine şunu tahdis etti: Busr b. Said'in kendisine tahdis ettiğine göre Zeyd b. Halid el-Cuhenî de kendisine tahdis etti. Busr ile birlikte Ubeydullah el-Havlânî de vardı. Buna

467 Buhari, 3226, 5958; Ebu Davud, 4153 -uzunca-, 4154, 4155; Nesai, 5365, Tuhfetu'l-Eşrâf, 3754, 3775, 16089

göre Ebu Talha ona (Zeyd'e) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Melekler içinde bir suret bulunan bir eve girmezler"* buyurduğunu tahdis etti.

Busr dedi ki: Sonra Zeyd hastalandı, biz de ona ziyarete gittik, biz evinde bulunuyorken üzerinde bir takım suretler bulunan bir perde ile karşılaştık. Ben de Ubeydullah el-Havlânî'ye: Bize suretler hakkında hadis nakletmemiş miydi dedim. O dedi ki: O şöyle demişti: Bir elbisede (kumaşta) bulunan bir nakış müstesnâdır, onu (bunu söylerken) duymadın mı dedi. Ben hayır dedim. (Ubeydullah) evet o bunu zikretti dedi.[468]

Şerh

(5484-5485 numaralı hadisler)

"Bir elbisedeki (kumaştaki) nakış müstesnâ." Daha önce geçtiği gibi mutlak olarak nakışın mübah olduğunu söyleyen kimseler bunu delil gösterirler. Bizim ve cumhurun buna cevabı da şudur: Bu, ağaç ve buna benzer hayvan türünden canlı olmayan suretler hakkında kabul edilen bir nakıştır. Bunun da bizde de caiz olduğuna dair açıklamalar daha önce geçti.

٥٤٨٦-٨٧/٩- حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ أَبِي الْحُبَابِ مَوْلَى بَنِي النَّجَّارِ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا تَمَاثِيلُ قَالَ فَأَتَيْتُ عَائِشَةَ فَقُلْتُ إِنَّ هَذَا يُخْبِرُنِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا تَمَاثِيلُ فَهَلْ سَمِعْتِ رَسُولَ اللهِ ﷺ ذَكَرَ ذَلِكَ فَقَالَتْ لَا وَلَكِنْ سَأُحَدِّثُكُمْ مَا رَأَيْتُهُ فَعَلَ رَأَيْتُهُ خَرَجَ فِي غَزَاتِهِ فَأَخَذْتُ نَمَطًا فَسَتَرْتُهُ عَلَى الْبَابِ فَلَمَّا قَدِمَ فَرَأَى النَّمَطَ عَرَفْتُ الْكَرَاهِيَةَ فِي وَجْهِهِ فَجَذَبَهُ حَتَّى هَتَكَهُ أَوْ قَطَعَهُ وَقَالَ إِنَّ اللهَ لَمْ يَأْمُرْنَا أَنْ نَكْسُوَ الْحِجَارَةَ وَالطِّينَ قَالَتْ فَقَطَعْنَا مِنْهُ وِسَادَتَيْنِ وَحَشَوْتُهُمَا لِيفًا فَلَمْ يَعِبْ ذَلِكَ عَلَيَّ

5486-87/9- Bize İshak b. İbrahim tahdis etti, bize Cerir, Suheyl b. Ebu Salih'den haber verdi, o Neccaroğullarının azadlısı Said b. Yesar Ebul Hubab'dan, o Zeyd b. Halid b. el-Cuhenî'den, o Ebu Talha el-Ensari'den (radıyallâhu anh) şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Melekler içinde bir köpek bulunan bir eve de timsallerin bulunduğu bir eve de girmezler"* buyururken dinledim.

468 5484 numaralı hadisin kaynakları

(Zeyd) dedi ki: Ben de Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın yanına giderek: Bu bana Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Melekler içinde köpek bulunan bir eve de timsallerin bulunduğu bir eve de girmezler* buyurduğunu haber veriyor. Sen Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in böyle bir şeyi sözkonusu ettiğini duydun mu dedim. O şu cevabı verdi: Hayır ama ben size Onun yaptığını gördüğümü anlatayım. Onu bir gazası için çıkarken gördüm. Ben de saçaklı bir yaygı alıp onu kapının üstüne örttüm. Döndüğünde o örtüyü gördü. Hoşlanmadığını yüzünden anladım. Derhal onu çekti ve yırttı yahut parçaladı ve: *"Şüphesiz Allah bize taşı ve çamuru giydirmemizi emir buyurmadı"* dedi. (Aişe) dedi ki: Biz de onu bölüp iki yastık (yüzü) yaptık ve ben o yastıkları lif ile doldurdum. Bu yaptığımı da ayıplamadı.[469]

Şerh

"Aişe (radıyallâhu anhâ) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gazası için çıktı... Bundan dolayı beni ayıplamadı." Burada sözü geçen "namat"den kasıt havlu, ince bir yaygı demektir. Az önce namat (havlı/saçaklı yaygı) edinme babında açıklaması geçti.

"Onu yırttı" parçaladı, kesti ve içindeki sureti imha etti demektir. Bundan sonra kaydedilecek rivayetlerde de bu yaygıda kanatlı atların suretleri ve yine onda suret bulunduğunu zikredecektir. Buna göre bu hadis, münkerin el ile değiştirilmesine ve haram kılınmış suretlerin yırtılmasına, münkerin görülmesi halinde gazab edileceğine ve yastık edinmenin de caiz olduğuna delil gösterilir. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in örtüyü çekip alması esnasında söylediği: *"Allah bize taşları ve çamuru giydirmemizi emir buyurmadı"* buyruğunu da duvarları örtmenin, evlerin üzerini kumaşlarla kapatmanın yasak olduğuna delil göstermişlerdir ki bu yasak, haramlık için değil tenzihen mekruhluk anlamındadır. Sahih olan budur.

Mezhep âlimlerimizden Şeyh Ebul Feth Nasr el-Makdisi ise haramdır demiştir. Ama bu hadiste bunun haram olmasını gerektiren bir husus yoktur. Çünkü lafzın hakikati: *"Yüce Allah bize bunu emretmedi"* şeklindedir. Bu ise bunun vacip de mendub da olmamasını gerektirir ve haram olmasını gerektirmez. Allah en iyi bilendir.

٥٤٨٧-٨٨/١٠- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ دَاوُدَ عَنْ عَزْرَةَ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ

469 5484 numaralı hadisin kaynaklaır

كَانَ لَنَا سِتْرٌ فِيهِ تِمْثَالُ طَائِرٍ وَكَانَ الدَّاخِلُ إِذَا دَخَلَ اسْتَقْبَلَهُ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ حَوِّلِي هَذَا فَإِنِّي كُلَّمَا دَخَلْتُ فَرَأَيْتُهُ ذَكَرْتُ الدُّنْيَا قَالَتْ وَكَانَتْ لَنَا قَطِيفَةٌ كُنَّا نَقُولُ عَلَمُهَا حَرِيرٌ فَكُنَّا نَلْبَسُهَا

5487-88/10- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti, bize İsmail b. İbrahim, Davud'dan tahdis etti, o Azle'den, o Hubeyb b. Abdurrahman'dan, o Sad b. Hişam'dan o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bizim, içinde bir uçan kuş timsali bulunan bir perdemiz vardı. Bir kimse içeri girdi mi o karşısına gelirdi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bunu başka bir tarafa al. Çünkü ben her içeri girdiğimde onu görüyor ve dünyayı hatırlıyorum"* buyurdu.

Aişe (radıyallâhu anhâ) dedi ki: Yine bizim bir kadifemiz vardı. Bunun çizgilerinin ipek olduğunu söyler ve onu giyerdik.[470]

٥٤٨٨-٨٩/١١- وَحَدَّثَنِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ وَعَبْدُ الْأَعْلَى بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى وَزَادَ فِيهِ يُرِيدُ عَبْدَ الْأَعْلَى فَلَمْ يَأْمُرْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ بِقَطْعِهِ

5488-89/11- Bunu bana Muhammed b. El-Müsennâ tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy ve Abdulala bu isnad ile tahdis etti, İbnu'l- Müsennâ dedi ki: Bu hadise -Abdulala'yı kast ederek- Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize onu parçalamamızı emretmedi ibaresini ekledi.[471]

Şerh

(5487) Aişe (radıyallâhu anhâ) dedi ki: Bizim kuş timsali bulunan bir örtümüz vardı..." Bu hadis, bu olayın içinde suret bulunan şeyleri edinmenin haram kılınmasından önce olduğu şeklinde yorumlanır. Bundan dolayı Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu son defadan önce içeri girip de onu gördüğü halde ona tepki göstermiyordu.

٥٤٨٩-٩٠/١٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ سَتَّرْتُ عَلَى بَابِي دُرْنُوكًا فِيهِ الْخَيْلُ ذَوَاتُ الْأَجْنِحَةِ فَأَمَرَنِي فَنَزَعْتُهُ

470 Tirmizi, 2468; Nesai, 5368; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16101

471 5487 numaralı hadisin kaynakları

5489-90/12- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Usâme, Hişam'dan tahdis etti, o babasından, o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir seferden döndü. Ben de kapımın üzerinde içinde kanatlı at resimleri bulunan saçaklı bir perde örtmüştüm. Bana verdiği emir üzerine onu indirdim.[472]

٥٤٩٠-.../١٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدَةُ ح وَحَدَّثَنَاه أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ عَبْدَةَ قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ

5490-.../13- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Abde tahdis etti. (H.) Bunu bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Veki bu isnad ile tahdis etti ama Abde'nin hadisi rivayetinde: "Bir seferden döndü" ibaresi yoktur.[473]

Şerh

(5489) "Kapımı içinde kanatlı at resimleri bulunan saçaklı bir perde ile örtmüştüm. Bana verdiği emir üzerine onu çekip aldım." Buradaki "durnuk" dal harfi ötreli ve fethalı (dernuk) olarak söylenir. Bu iki söyleyişi Kadı Iyaz ve başkaları nakletmiş olmakla birlikte meşhur olan ötreli okunuşudur. Nun harfi ise ötrelidir ve başka türlü okunmaz. Bu kelime mim harfi ile "durmuk" olarak da söylenir. Bu da saçaklı bir örtü demektir. Çoğulu da derânik" diye gelir.

٥٤٩١-١٤/٩١- حَدَّثَنَا مَنْصُورُ بْنُ أَبِي مُزَاحِمٍ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَنَا مُتَسَتِّرَةٌ بِقِرَامٍ فِيهِ صُورَةٌ فَتَلَوَّنَ وَجْهُهُ ثُمَّ تَنَاوَلَ السِّتْرَ فَهَتَكَهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُشَبِّهُونَ بِخَلْقِ اللهِ

5491-91/14- Bize Mansur b. Ebu Muzahim tahdis etti, bize İbrahim b. Sad, Zührî'den tahdis etti, o Kasım b. Muhammed'den, o Aişe (radıyallâhu anhâ)'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) benim haneme girdi. Bu sırada içinde bir suret (resim) bulunan bir örtüyü perde yapmıştım. Yüzünün rengi değişti. Sonra örtüyü alıp onu parçaladı, arkasından: *"Şüphesiz kıyamet gününde insanlar arasında azabı en şiddetli olacaklardan bir kısmı da Allah'ın hilkatine benzetenlerdir"* buyurdu.[474]

---

472 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16836

473 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17084, 17273

474 Buhari, 6109 -buna yakın-; Nesai, 5372; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17551

٥٤٩٢-.../١٥- وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ أَنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ عَلَيْهَا بِمِثْلِ حَدِيثِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ ثُمَّ أَهْوَى إِلَى الْقِرَامِ فَهَتَكَهُ بِيَدِهِ

5492-.../15- Bana Harmele b. Yahya da tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, o Kasım b. Muhammed'den rivayet ettiğine göre Aişe (radıyallâhu anhâ) kendisine şunu tahdis etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanesine girdi deyip İbrahim b. Sad'ın hadisinin aynısını rivayet etti. Ancak o rivayette: Sonra o örtüye uzanıp eli ile onu parçaladı demiştir.[475]

٥٤٩٣-.../١٦- وَحَدَّثَنَاه يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَا أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي حَدِيثِهِمَا إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا لَمْ يَذْكُرَا مِنْ

5493-.../16- Bunu bize Yahya b. Yahya, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Zuheyr b. Harb da birlikte İbn Uyeyne'den tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim ve Abd b. Humeyd de tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer, Zührî'den bu isnad ile haber verdi. İkisinin hadisi rivayetlerinde: *"Şüphesiz insanların azabı en çetin olanları"* denilmekte ve her ikisi de "... *olanlardan*" (mim) lafzını zikretmemişlerdir.[476]

٥٤٩٤-٩٢/١٧- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ عَائِشَةَ تَقُولُ دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَدْ سَتَرْتُ سَهْوَةً لِي بِقِرَامٍ فِيهِ تَمَاثِيلُ فَلَمَّا رَآهُ هَتَكَهُ وَتَلَوَّنَ وَجْهُهُ وَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهُونَ بِخَلْقِ اللَّهِ قَالَتْ عَائِشَةُ فَقَطَعْنَاهُ فَجَعَلْنَا مِنْهُ وِسَادَةً أَوْ وِسَادَتَيْنِ

475 5491 numaralı hadisin kaynakları

476 5491 numaralı hadisin kaynakları

5494-92/17- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Zuheyr b. Harb da birlikte İbn Uyeyne'den -lafız Zuheyr'e ait olmak üzere- tahdis etti. Bize Süfyan b. Uyeyne, Abdurrahman b. el-Kasım'dan tahdis etti, o babasından rivayet ettiğine göre Aişe (radıyallâhu anhâ)'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) haneme girdi. O sırada bir rafımı da içinde timsaller bulunan bir perde ile örtmüş idim. Onu görünce parçaladı ve yüzünün rengi değişti. *"Ey Aişe! kıyamet gününde Allah nezdinde insanların azabı en şiddetli olanları Allah'ın hilkatine benzetmeye kalkışanlardır"* buyurdu.

Aişe (radıyallâhu anhâ) dedi ki: Bunun üzerine biz de onu parçaladık, ondan bir ya da iki yastık yaptık.[477]

Şerh

(5491-5494 numaralı hadisler)

(5491) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) haneme girdi ben de içinde suret bulunan bir parça örtmüştüm." Nüshaların pek çoğunda (örtmüştüm anlamındaki lafız) aralarında bir sin bulunmak üzere iki te ile "mütesettiretün" şeklindedir. Bazılarında ise önce sin sonra iki te bulunmak üzere "mustatiratün" şeklindedir. Örtü yapmak, edinmek anlamındadır. Kaf harfi kesreli "kiram" ise ince örtü anlamındadır.

Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın (5494) "bir rafımın üzerini bir örtü ile örtmüştüm" sözündeki sin harfi fethalı olmak üzere: "sehve" hakkında Asmai şunları söylemektedir: Bu, raf ve raf gibi üzerine bir şeyler konulan şeye denilir. Ebu Ubeyd dedi ki: Ben Yemenlilerden birden çok kişiyi: Bize göre "sehve" yerde çukur halinde yapılmış küçük bir odacık demektir. Bunun üst tarafı yerden bir parça yüksekte olup içine eşya konulan küçük bir dolaba benzer, derken dinledim.

Yine Ebu Ubeyd dedi ki: Bana göre bu "sehve" hakkında yapılan açıklamalar arasında doğruya en yakın olanıdır.

Halil dedi ki: Sehve dört ya da üç çubuk olup biri diğerinin üstüne enine konulur, sonra da bunların üzerine bazı eşyalar bırakılır.

İbnu'l-A'râbî ise: İki oda arasındaki aydınlık giren küçük pencereye denilir demiştir. Bunun dolaba benzeyen küçük bir yuva anlamına geldiği ya da evin önünde suffe (sundurma) gibi olduğu ya da evin yan tarafında içe doğru bir çekmeceye benzer bir şey olduğu da söylenmiştir. Allah en iyi bilendir.

477 Buhari, 5954; Nesai, 5371; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17483

٥٤٩٥-٩٣/١٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ سَمِعْتُ الْقَاسِمَ يُحَدِّثُ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهُ كَانَ لَهَا ثَوْبٌ فِيهِ تَصَاوِيرُ مَمْدُودٌ إِلَى سَهْوَةٍ فَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي إِلَيْهِ فَقَالَ أَخِّرِيهِ عَنِّي قَالَتْ فَأَخَّرْتُهُ فَجَعَلْتُهُ وَسَائِدَ

5495-93/18- Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Abdurrahman b. el-Kasım'dan şöyle dediğini tahdis etti: Ben el-Kasım'ı Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan şunu tahdis ederken dinledim: Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın üzerinde suretler bulunan ve bir rafa uzatılmış bir örtüsü vardı. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona doğru namaz kılardı. Sonra: *"Bunu benden başka bir tarafa al"* buyurdu. Aişe (radıyallâhu anhâ): Ben de onu alıp yastıklara böldüm dedi.[478]

٥٤٩٦-.../١٩- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَامِرٍ ح وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ جَمِيعًا عَنْ شُعْبَةَ بِهَذَا الإِسْنَادِ

5496-.../19- Bunu bize İshak b. İbrahim ve Utbe b. Mukrem de Said b. Âmir'den tahdis etti. (H.) Bunu bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Ebu Âmir el-Akadi haber verdi, birlikte Şu'be'den bu isnad ile hadisi rivayet ettiler.[479]

٥٤٩٧-٩٤/٢٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَيَّ وَقَدْ سَتَرْتُ نَمَطًا فِيهِ تَصَاوِيرُ فَنَحَّاهُ فَاتَّخَذْتُ مِنْهُ وِسَادَتَيْنِ

5497-94/20- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Veki' Süfyan'dan tahdis etti, o Abdurrahman b. el-Kasım'dan, o babasından o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) odama girdi. Ben de üzerinde çeşitli suretler bulunan saçaklı bir yaygıyı perde yapmıştım. Onu oradan çekti ben de ondan iki yastık yaptım.[480]

---

478 Nesai, 760, 5369; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17494

479 5495 numaralı hadisin kaynakları

480 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17481

٥٤٩٨-٩٥/٢١- وَحَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ أَنَّ بُكَيْرًا حَدَّثَهُ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْقَاسِمِ حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا نَصَبَتْ سِتْرًا فِيهِ تَصَاوِيرُ فَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَنَزَعَهُ قَالَتْ فَقَطَعْتُهُ وِسَادَتَيْنِ فَقَالَ رَجُلٌ فِي الْمَجْلِسِ حِينَئِذٍ يُقَالُ لَهُ رَبِيعَةُ بْنُ عَطَاءٍ مَوْلَى بَنِي زُهْرَةَ أَفَمَا سَمِعْتَ أَبَا مُحَمَّدٍ يَذْكُرُ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَرْتَفِقُ عَلَيْهِمَا قَالَ ابْنُ الْقَاسِمِ لَا قَالَ لَكِنِّي قَدْ سَمِعْتُهُ يُرِيدُ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ

5498-95/21- Bize Harun b. Maruf da tahdis etti, bize İbn Vehb tahdis etti, bize Amr b. el-Haris'in tahdis ettiğine göre Bukeyr kendisine şunu tahdis etti: Abdurrahman b. el-Kasım'ın kendisine tahdis ettiğine göre babası da kendisine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan şunu tahdis etti: Üzerinde çeşitli suretler bulunan bir perde asmıştı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) içeri girince onu çekip aldı. (Aişe (radıyallâhu anhâ)) dedi ki: Ben de onu bölüp iki yastık yaptım. O vakit mecliste bulunan Zühreoğullarının azadlısı olan Rabia b. Ata denilen bir adam: Sen Ebu Muhammed'in Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu yastıklar üzerinde dinleniyordu dediğini de duymamış mıydın dedi. İbnu'l- Kasım hayır deyince o: Ama ben onu duydum, dedi.

(Babası derken) kastettiği Kasım b. Muhammed'dir.[481]

٥٤٩٩-٩٦/٢٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا اشْتَرَتْ نُمْرُقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ فَلَمَّا رَآهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَامَ عَلَى الْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ فَعَرَفْتُ أَوْ فَعُرِفَتْ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةُ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ فَمَاذَا أَذْنَبْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا بَالُ هَذِهِ النُّمْرُقَةِ فَقَالَتْ اشْتَرَيْتُهَا لَكَ تَقْعُدُ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدُهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّوَرِ يُعَذَّبُونَ وَيُقَالُ لَهُمْ أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّوَرُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ

5499-96/22- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e, Nâfi'den rivayetini okudum. O Kasım b. Muhammed'den, o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan

481 Nesai, 5370; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17454, 17476

rivayet ettiğine göre üzerinde suretler bulunan bir yastık satın aldı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu görünce kapıda durdu, içeri girmedi. Ben de Onun yüzünden hoşlanmadığını anladım -yahut yüzünden hoşlanmadığı anlaşıldı-. Bunun üzerine Aişe: Ey Allah'ın Rasulü! Allah'a ve Rasulü'ne tevbe ederim. Ben ne günah işledim dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Bu yastığın hali ne böyle"* buyurdu. Aişe (radıyallâhu anhâ): Onu senin için satın aldım. Üzerine oturursun ve yaslanırsın dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Şüphesiz bu suretlerin sahipleri azap olunurlar ve onlara: yarattıklarınızı diriltin denilir"* sonra: *"Şüphesiz içinde suretlerin bulunduğu bir eve melekler girmez"* buyurdu.[482]

٥٥٠٠-.../٢٣- وَحَدَّثَنَاه قُتَيْبَةُ وَابْنُ رُمْحٍ عَنْ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا الثَّقَفِيُّ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ جَدِّي عَنْ أَيُّوبَ ح وَحَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ ح وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ الْخُزَاعِيُّ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَخِي الْمَاجِشُونِ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ كُلُّهُمْ عَنْ نَافِعٍ عَنْ الْقَاسِمِ عَنْ عَائِشَةَ بِهَذَا الْحَدِيثِ وَبَعْضُهُمْ أَتَمُّ حَدِيثًا لَهُ مِنْ بَعْضٍ وَزَادَ فِي حَدِيثِ ابْنِ أَخِي الْمَاجِشُونِ قَالَتْ فَأَخَذْتُهُ فَجَعَلْتُهُ مِرْفَقَتَيْنِ فَكَانَ يَرْتَفِقُ بِهِمَا فِي الْبَيْتِ

5500-.../23- Bunu bize Kuteybe ve İbn Rumh da Leys b. Sa'd'dan tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize es-Sekafî haber verdi, bize Eyyub tahdis etti. (H.) Bize Abdulvaris b. Abdussamed de tahdis etti, bize babam, dedemden tahdis etti, o Eyyub'dan rivayet etti. (H.) Bize Harun b. Said el-Eylî de tahdis etti, bize İbn Vehb tahdis etti, bana Usâme b. Zeyd haber verdi. (H.) Bana Ebu Bekr b. İshak da tahdis etti, bize Ebu Seleme el-Huzâî tahdis etti, bize el-Mâcişun'un kardeşinin oğlu Abdulaziz Ubeydullah b. Ömer'den haber verdi, hepsi Nâfi'den, o el-Kasım'dan, o Aişe'den rivayet etti. Bazılarının hadisi rivayeti bazısından daha tam olmakla birlikte el-Macişun'un kardeşinin oğlu hadisinde şu fazlalık da yer almaktadır: (Aişe (radıyallâhu anhâ)) dedi ki: Ben de onu alıp ondan iki yastık yaptım. O da evde onlara yaslanıyordu.[483]

---

482 Buhari, 2105, 3224, 5181, 5975, 5961; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17559

483 5499 numaralı hadisin kaynakları

٥٥٠١-٩٧/٢٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ ح
وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ جَمِيعًا عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ
نُمَيْرٍ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ
اللَّهِ ﷺ قَالَ الَّذِينَ يَصْنَعُونَ الصُّوَرَ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُقَالُ لَهُمْ أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ

5501-97/24- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Ali b. Mushir tahdis etti. (H.) Bize İbnu'l- Müsennâ da tahdis etti, bize Yahya -ki o el-Kattan'dır- tahdis etti, birlikte Ubeydullah'dan rivayet ettiler. (H.) Bize İbn Numeyr de -lafız ona ait olmak üzere- tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Ubeydullah'ın Nâfi'den tahdis ettiğine göre İbn Ömer kendisine şunu haber verdi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Suret yapan kimseler kıyamet gününde azap olunur ve onlara yarattığınıza can verin denilir"* buyurdu.[484]

٥٥٠٢-.../٢٥- حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ وَأَبُو كَامِلٍ قَالَا حَدَّثَنَا حَمَّادٌ ح وَحَدَّثَنِي
زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ يَعْنِي ابْنَ عُلَيَّةَ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا
الثَّقَفِيُّ كُلُّهُمْ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ عُبَيْدِ اللَّهِ
عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ

5502-.../25- Bize Ebu Rabi ve Ebu Kâmil tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd tahdis etti. (H.) Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize İsmail -yani b. Uleyye- tahdis etti. (H.) Bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti, bize es-Sekafî tahdis etti, hepsi Eyyub'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Ubeydullah'ın Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye hadisi rivayeti ile aynı şekilde rivayet etti.[485]

٥٥٠٣-٩٨/٢٦- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ ح
وَحَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي الضُّحَى عَنْ
مَسْرُوقٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ
الْمُصَوِّرُونَ وَلَمْ يَذْكُرْ الْأَشَجُّ إِنَّ

5503-98/26- Bize Osman b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Cerir, Ameş'den tahdis etti. (H.) Bana Ebu Said el-Eşec de tahdis etti, bize Veki tahdis etti, bize

484 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8000, 8077, 8210
485 Buhari, 7558; Nesai, 5376; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7520

A'meş, Ebu Duha'dan tahdis etti, o Mesruk'dan, o Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz insanlar arasında kıyamet gününde azabı en çetin olacak olanlar suret yapan kimselerdir"* buyurdu. el-Eşec: "Şüphesiz (anlamındaki inne)" lafzını zikretmedi.[486]

٥٥٠٤-.../٢٧- وَحَدَّثَنَاه يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ كُلُّهُمْ عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ ح وَحَدَّثَنَاه ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ كِلَاهُمَا عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي رِوَايَةِ يَحْيَى وَأَبِي كُرَيْبٍ عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ إِنَّ مِنْ أَشَدِّ أَهْلِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابًا الْمُصَوِّرُونَ وَحَدِيثُ سُفْيَانَ كَحَدِيثِ وَكِيعٍ

5504-.../27- Bunu bize Yahya b. Yahya, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb de hepsi Ebu Muaviye'den tahdis etti. (H.) Bunu bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti, bize Süfyan tahdis etti, ikisi A'meş'den bu isnad ile rivayet etti. Yahya ile Ebu Kureyb'in Ebu Muaviye'den rivayetinde de: *"Şüphesiz kıyamet gününde ateş ehli arasında azabı en çetin olanlar suret yapanlardır"* buyurmuştur.

Süfyan'ın hadisi ise Veki'in hadisi gibidir.[487]

٥٥٠٥-.../٢٨- وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ عَنْ مُسْلِمِ بْنِ صُبَيْحٍ قَالَ كُنْتُ مَعَ مَسْرُوقٍ فِي بَيْتٍ فِيهِ تَمَاثِيلُ مَرْيَمَ فَقَالَ مَسْرُوقٌ هَذَا تَمَاثِيلُ كِسْرَى فَقُلْتُ لَا هَذَا تَمَاثِيلُ مَرْيَمَ فَقَالَ مَسْرُوقٌ أَمَا إِنِّي سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُصَوِّرُونَ

5505-.../28- Bize Nasr b. Ali el-Cahdamî de tahdis etti, bize Abdulaziz b. Abdussamed tahdis etti, bize Mansur, Müslim b. Subayh'den şöyle dediğini tahdis etti: İçinde Meryem'in timsalleri bulunan bir evde Mesruk ile birlikte idim. Mesruk: Bunlar Kisra'nın timsalleri mi dedi. Ben: Hayır, bunlar Meryem'in timsalleridir dedim. Bunun üzerine Mesruk dedi ki: Bana gelince ben Abdullah b. Mesud'u şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kıyamet gününde insanlar arasında azabı en şiddetli olacaklar suret yapanlardır"* buyurdu.[488]

---

486 Buhari, 5950; Nesai, 5379; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9575

487 5503 numaralı hadisin kaynakları

488 5503 numaralı hadisin kaynakları

٥٥٠٦-٩٩/...- قَالَ مُسْلِم قَرَأْتُ عَلَى نَصْرِ بْنِ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيِّ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي إِسْحَقَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ فَقَالَ إِنِّي رَجُلٌ أُصَوِّرُ هَذِهِ الصُّوَرَ فَأَفْتِنِي فِيهَا فَقَالَ لَهُ ادْنُ مِنِّي فَدَنَا مِنْهُ ثُمَّ قَالَ ادْنُ مِنِّي فَدَنَا حَتَّى وَضَعَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ قَالَ أُنَبِّئُكَ بِمَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ يَجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسًا فَتُعَذِّبُهُ فِي جَهَنَّمَ وَقَالَ إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَاصْنَعْ الشَّجَرَ وَمَا لَا نَفْسَ لَهُ فَأَقَرَّ بِهِ نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ

5506-99/...- Müslim dedi ki: Nasr b. ali el-Cahdamî'ye Abdulala b. Abdulala'dan diye naklettiği şu rivayetini okudum: Bize Yahya b. Ebu İshak, Said b. Ebul Hasan'dan şöyle dediğini tahdis etti: Bir adam İbn Abbas (radıyallâhu anh)'a gelerek dedi ki: Ben şu suretleri yapan bir kimseyim. Bunlar hakkında bana fetva ver dedi. İbn Abbas ona: Bana yaklaş dedi. O da ona yaklaştı: Sonra bana yaklaş dedi. Yine adam ona yaklaştı. Sonra elini onun başının üzerine koydu ve: Ben sana Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den dinlediğimi haber vereceğim dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Her suret yapan ateştedir, ona yaptığı her bir surete karşılık bir nefis yaratır ve o da cehennemde ona azab eder"* buyururken dinledim.

Ve (İbn Abbas) dedi ki: Eğer mutlaka yapacaksan o vakit ağaç suretlerini ve canı olmayanların suretlerini yap dedi. Nasr b. Ali de (okuduğum bu rivayeti) ikrar (ve kabul) etti.[489]

٥٥٠٧-١٠٠/٢٩- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ النَّضْرِ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ فَجَعَلَ يُفْتِي وَلَا يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ إِنِّي رَجُلٌ أُصَوِّرُ هَذِهِ الصُّوَرَ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ ادْنُهْ فَدَنَا الرَّجُلُ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فِي الدُّنْيَا كُلِّفَ أَنْ يَنْفُخَ فِيهَا الرُّوحَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَيْسَ بِنَافِخٍ

5507-100/29- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Ali b. Mushir, Said b. Ebu Arube'den tahdis etti. O en-Nadr b. Enes b. Mâlik'den

489 Buhari, 2225; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5658

şöyle dediğini rivayet etti: İbn Abbas'ın yanında oturuyordum. O fetva vermeye başladı ama: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu demiyordu. Nihayet bir adam ona soru sorup: Ben şu suretleri yapan bir adamım deyince İbn Abbas ona: Yaklaş dedi. Adam yaklaşınca İbn Abbas dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Dünyada bir suret yapan bir kimse kıyamet gününde ona ruh üflemekle mükellef kılınır ve o üfleyemeyecektir"* buyururken dinledim.[490]

٥٥٠٨-.../٣٠- حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ الْمِسْمَعِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالاَ حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ قَتَادَةَ عَنِ النَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ أَنَّ رَجُلًا أَتَى ابْنَ عَبَّاسٍ فَذَكَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ

5508-.../30- Bize Ebu Gassan el-Mismaî ve Muhammed b. el-Müsennâ tahdis edip dedi ki: bize Muâz b. Hişam tahdis etti, bize babam Katade'den tahdis etti, o en-Nadr b. Enes'den rivayet ettiğine göre bir adam İbn Abbas'a geldi deyip Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını zikretti.[491]

٥٥٠٩-١٠١/٣١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَأَلْفَاظُهُمْ مُتَقَارِبَةٌ قَالُوا حَدَّثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ عَنْ عُمَارَةَ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ قَالَ دَخَلْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي دَارِ مَرْوَانَ فَرَأَى فِيهَا تَصَاوِيرَ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ خَلْقًا كَخَلْقِي فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً

5509-101/31- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr ve Ebu Kureyb -lafızları birbirine yakın olmak üzere- tahdis edip dediler ki: Bize İbn Fudayl, Umare'den tahdis etti, o Ebu Zur'a'dan şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Hureyre ile birlikte Mervan'ın evine girdim. Evin içinde bazı suretler görünce dedi ki: Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledim: *"Aziz ve celil Allah buyurdu ki: Benim yarattıklarım gibi bir şey yaratmaya kalkışan kimseden daha zâlim kim olabilir. Haydi bir zerre yaratsınlar yahut bir tane yaratsınlar yahut bir arpa yaratsınlar"*[492]

---

490 Buhari, 2225 -muallak olarak ve uzunca-, 5963 -muhtasar olarak buna yakın-; Nesai, 5373 -buna yakın-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6536

491 5507 numaralı hadisin kaynakları

492 Buhari, 5953, 7559; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14906

٥٥١٠-.../٣٢- وَحَدَّثَنِيهِ زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ عُمَارَةَ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ قَالَ دَخَلْتُ أَنَا وَأَبُو هُرَيْرَةَ دَارًا تُبْنَى بِالْمَدِينَةِ لِسَعِيدٍ أَوْ لِمَرْوَانَ قَالَ فَرَأَى مُصَوِّرًا يُصَوِّرُ فِي الدَّارِ فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِمِثْلِهِ وَلَمْ يَذْكُرْ أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً

5510-.../32- Bunu bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Cerir, Umare'den tahdis etti, o Ebu Zur'a'dan şöyle dediğini rivayet etti: Ben ve Ebu Hureyre Medine'de Said için yahut Mervan için bina edilen bir eve girdim. Ebu Hureyre evde suret yapan bir musavvir (ressam) görünce dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu deyip aynısını rivayet etti ama: "Yahut bir arpa yaratsınlar" ibaresini zikretmedi.[493]

٥٥١١-١٠٢/٣٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ تَمَاثِيلُ أَوْ تَصَاوِيرُ

5511-102/33- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Halid b. Mahled, Süleyman b. Bilal'den tahdis etti, o Suheyl'den, o babasından, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Melekler içinde timsaller yahut suretler bulunan bir eve girmezler"* buyurdu.[494]

Şerh

(5499-5511 numaralı hadisler)

(5499) "Küçük bir yastık satın aldım." Buradaki (küçük yastık anlamındaki) dumruka kelimesi nun ve re harfi ötreli söylenir. Her ikisi de kesreli (nimrika) de söylenir. Nun ötreli re fethalı (numreka) diye de söylenir. Bunlar üç söyleyiştir. Sonunda yuvarlak te olmadan "numruk" da söylenir. Küçük yastık demektir. Bunun yastık olduğu da söylenmiştir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Şüphesiz bu suret sahiplerine azap edilir ve onlara: Yarattığınıza can verin denilir."* Bundan önceki rivayette (5491) *"kıyamet gününde insanlar arasında azabı en çetin olacaklar yüce Allah'ın yaratmasına benzer suret yapanlardır"* denilmektedir. Bir rivayette

493 5509 numaralı hadisin kaynakları

494 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12679

(5501) *"suret yapan kimselere kıyamet gününde azab edilir... denilir"* İbn Abbas'ın rivayetinde (5506) *"her suret yapana cehennem ateşinde... cehennemde ona azab eder"* başka bir rivayette (5507) *"dünyada bir suret yapan bir kimse... ve ruh üfleyemeyecektir."* Bir diğer rivayette (5509) *"Yüce Allah buyurdu ki: ... yahut bir arpa yaratsınlar."*

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Onlara yarattıklarınıza can verin denilecek"* bu usül âlimlerinin emru taciz (muhatabı aciz bırakan bir emir) dedikleri şeydir. Yüce Allah'ın: *"De ki onun gibi on süre getirin."* (Hud, 13) buyruğu da bunun gibidir.

(5506) İbn Abbas'ın rivayetinde "yec'alu: yaratır" fiilinde ye harfi fethalıdır. Bu fiilin öznesi yüce Allah'tır. Bilinen bir husus olduğu için açıkça zikredilmemiştir. Kadı Iyaz İbn Abbas'ın bu rivayeti hakkında şunları söylemektedir: Ona azab edecek olanın Allah ona ruh verdikten sonra yapmış olduğu suretin kendisi olacağı anlamına gelme ihtimali de vardır. Bununla birlikte yapmış olduğu suret sayısınca onun yerine ona azab edecek bir kişi yaratacağı anlamına gelme ihtimali de vardır.

Bu hadisler, canlı varlıkların suretlerini yapmanın haram olduğu ve bunun haramının ağırlaştırılmış olduğunu açıkça ifade etmektedir. Ağaç ve buna benzer ruh bulunmayan varlıkların suretlerini yapmak ise haram değildir, bu yolla kazanç elde etmek de haram değildir. Meyve veren ağaç ile vermeyen ağaç arasında da fark yoktur. Mücahid dışında bütün ilim adamlarının kanaati budur. Çünkü o meyve veren ağacı bu hususta mekruhlar arasında saymıştır.

Kadı lyaz dedi ki: Ama bunu Mücahid'den başka söyleyen de yoktur. Mücahid ise yüce Allah'ın: (5509) *"benim yarattıklarımın bir benzerini yaratmaya kalkışandan daha zâlim kim olabilir?"* buyruğunu delil gösterirken cumhur da Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Onlara yarattıklarınıza can verin denilir"* buyruğunu delil göstermişlerdir. Yani buna daha önce canlıları taklit ettiğiniz gibi ruhu olan bir canlı yapınız denilir. Aynı şekilde *"benim yarattığım gibi yaratmaya kalkışan kimseden daha zâlim kim olabilir"* rivayeti de buna göre anlaşılmalıdır. Bu anlamayı İbn Abbas (radıyallâhu anh)'ın kitapta kaydedilen: "Mutlaka yapacaksan ağaç resimleri ve canı olmayan varlıkların resimlerini yap" hadisi desteklemektedir.

"Azabı en çetin" ibaresinin yer aldığı rivayetlere gelince, bunun da ibadet olunmak üzere suret yapan kimseler hakkında yorumlanır. Bu ise put ve benzerlerini yapan kişidir. Böyle yapan bir kimse kafir olur ve azabı en çetin olan kimsedir. Bunun hadiste sözkonusu edilen manayı kasteden kimse hakkında

olduğu da söylenmiştir. Söz konusu bu mana ise yüce Allah'ın yaratmasına benzetmektir ve buna inanmaktır. Böyle bir kişi de kafirdir ve onun için kafirler için sözkonusu olan azabın en şiddetlisi sözkonusu olur. Küfrünün çirkinliği ne kadar fazlaysa da azabı o kadar fazla olur. Bunları yapmaktan kastı onlara ibadet edilmesi de olmayan Allah'ın yarattıklarına benzetmek kastını gütmeyen bir kimse ise büyük günah işleyen bir fasıktır. Diğer masiyetlerin işlenmesi halinde olduğu gibi böyle bir kişi kafir olmaz.

(5509) Yüce Allah'ın: *"Bir zerre yaratsınlar yahut bir tane yaratsınlar yahut bir arpa yaratsınlar."* Buradaki "zerre" kelimesi zel harfi fethalı ra harfi şeddelidir. Yani yüce Allah'ın yarattığı ve kendisi hakkında tasarrufta bulunan ve ruh taşıyan şu zerre gibi bir zerre yaratsınlar. Aynı şekilde bir buğday tanesi yahut bir arpa yaratsınlar demektir. Yani kendisinde tad bulunan, yenilen, tohum olarak ekilen, yeşeren ve onda buğday, arpa ve benzeri yüce Allah'ın yarattığı tanelerde bulunan özelliklerin bulunduğu bir tane yaratsınlar demektir. Bu ise az önce geçtiği gibi aciz bırakıcı bir emirdir. Allah en iyi bilendir.

٢٧/٢٦- بَاب كَرَاهَةِ الْكَلْبِ وَالْجَرَسِ فِي السَّفَرِ

27/26- YOLCULUKTA KÖPEK VE ÇANIN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٥١٢-١٠٣/١- حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ فُضَيْلُ بْنُ حُسَيْنٍ الْجَحْدَرِيُّ حَدَّثَنَا بِشْرٌ يَعْنِي ابْنَ مُفَضَّلٍ حَدَّثَنَا سُهَيْلٌ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا تَصْحَبُ الْمَلَائِكَةُ رُفْقَةً فِيهَا كَلْبٌ وَلَا جَرَسٌ

5512-103/1- Bize Ebu Kâmil Fudayl b. Huseyn el-Cahderî de tahdis etti, bize Bişr -yani b. Mufaddal- tahdis etti, bize Suheyl, babasından tahdis etti, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Aralarında köpeğin ve çanın da bulunduğu yol arkadaşlarına melekler arkadaşlık etmez"* buyurdu.[495]

٥٥١٣-.../٢- وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْنِي الدَّرَاوَرْدِيَّ كِلَاهُمَا عَنْ سُهَيْلٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

495 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12592

5513-.../2- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Cerir tahdis etti. (H.) Bize Kuteybe de tahdis etti, bize Abdulaziz -yani ed-Derâverdî- tahdis etti, ikisi Suheyl'den bu isnad ile rivayet etti.[496]

٥٥١٤-١٠٤/٣- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ يَعْنُونَ ابْنَ جَعْفَرٍ عَنْ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ الْجَرَسُ مَزَامِيرُ الشَّيْطَانِ

5514-104/3- Bize Yahya b. Eyyub, Kuteybe ve İbn Hucr tahdis edip dedi ki: Bize İsmail -İbn Cafer'i kast ediyorlar- el-Alâ'dan tahdis etti, o babasından, o Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Çan şeytanın bizmarlarıdır. (zurnalarıdır)"* buyurdu.[497]

Şerh

(5512-5514 numaralı hadisler)

(5512) *"Melekler aralarında köpeğin de çanın da bulunduğu yol arkadaşlarına arkadaşlık etmezler"* bir başka rivayette (5514) *"çan şeytanın mizmarlarıdır"* buyurulmaktadır.

"nufka: yol arkadaşları" re harfi ötreli ve kesreli (rifka) da söylenir. Ceras ise re harfi fethalı söylenir, bilinen bir şeydir. (Çan ve zil) Cumhur da bunu bu şekilde zaptetmiştir. Kadı Iyaz bunun çoğunluğun rivayeti olduğunu nakletmekte ve şunları söylemektedir: Biz bunu Ebu Bahr'dan re harfi sakin olarak zaptettik. Bu ise sesin adı olur. Sakin olarak (cerz)in asıl anlamı gizli sestir.

Hadisin fıkhına gelince, bu hadiste yolculuklarda beraberinde köpek ve çan (zil) bulundurmanın mekruh olduğu ve meleklerin bunlardan birisinin bulunduğu yol arkadaşlarına arkadaşlık etmediği anlaşılmaktadır. Meleklerden kasıt ise hafaza melekleri olmayıp rahmet ve mağfiret dilemekle görevli meleklerdir. Az önce buna dair açıklama geçtiği gibi meleklerin içinde köpek bulunan bir evden uzak durmasındaki hikmet de açıklanmış idi. Çana (zile) gelince, bunun sebebinin meleklerin hristiyanların çanlarına benzemesinden ötürü ondan nefret etmeleri olduğu yahut da bunun asılmaları yasak olan şeylerden olduğu da söylenmiştir. Sebebinin seslerinin hoş olmayışı olduğu da söylenmiştir. Bunu şeytanın zurnalarıdır" rivayeti de desteklemektedir.

---

496 Züher b. Harb'ın rivayetini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12614; Kuteybe'nin hadisini Tirmizi, 1703; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12703'de rivayet etmişlerdir.

497 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13983

Zil (ve çan)'ın mekruh oluşu ile ilgili zikrettiğimiz bu mutlak hüküm, bizim Mâlik'in ve diğerlerinin kabul ettikleri bir görüştür. Ama buradaki kerahat tenzihi kerahattir. Şam âlimlerinin mütekaddimunlarından bir topluluk ise mekruh olan küçük çan (zil) değil büyük çan dır demiştir.

٢٨/٢٧- بَاب كَرَاهَةِ قِلَادَةِ الْوَتَرِ فِي رَقَبَةِ الْبَعِيرِ

28/27- DEVE BOYNUNDA (YAY) KİRİŞİ GERDANLIĞI TAKMANIN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٥١٥-١/١٠٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ أَنَّ أَبَا بَشِيرٍ الْأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ قَالَ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ رَسُولًا قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ وَالنَّاسُ فِي مَبِيتِهِمْ لَا يَبْقَيَنَّ فِي رَقَبَةِ بَعِيرٍ قِلَادَةٌ مِنْ وَتَرٍ أَوْ قِلَادَةٌ إِلَّا قُطِعَتْ قَالَ مَالِكٌ أَرَى ذَلِكَ مِنَ الْعَيْنِ

5515-105/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Abdullah b. Ebu Bekir'den rivayetini okudum. O Abbad b. Temim'den rivayet ettiğine göre Ebu Beşir b. el-Ensari kendisine şunu haber verdi: O seferlerinden birisinde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte idi. Derken Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir elçi gönderdi -Abdullah b. Ebu Bekr dedi ki: Zannederim o: Bu arada insanlar gece vakti dinlendikleri yerlerinde idi, dedi- (Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve selem-'in emri ile elçi şunları söylemişti): *"Hiçbir devenin boynunda koparılmadık (yay) kirişinden bir gerdanlık -yahut: bir gerdanlık- kesinlikle kalmasın."*

Mâlik dedi ki: Zannederim bu (yasak) nazar değmesi dolayısı ile idi.[498]

Şerh

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Hiçbir devenin boynunda... kalmasın"* Mâlik dedi ki: Zannederim bu nazar değmesinden dolayı idi." Rivayet bütün nüshalarda: "(Yay) kirişinden bir gerdanlık yahut bir gerdanlık" şeklindedir. Buradaki ikinci "gerdanlık" anlamındaki lafız birincisine atfedilerek o da merfudur. Yani ravi acaba (yay) kirişinden bir gerdanlık mı dedi yoksa sadece "gerdanlık" deyip onu yay kirişi ile kayıtlamadan mı söylediğinde şüphe etmiştir.

498 Buhari, 3005; Ebu Davud, 2552; Tuhfetu'l-Eşrâf, 11862

Mâlik'in: Zannederim bu nazar değmesinden dolayı idi" sözü ise şu demektir: Yani her halde bu yasak böyle bir işi nazarın zararını kaldırmak maksadı ile yapan kimseye ait özel bir yasaktır demek olur.

Bunu başka bir maksatla, süs ya da bir başka amaçla yapan kimsenin ise bu yaptığında bir sakınca yoktur. Kadı Iyaz dedi ki: Mâlik'in mezhebinden Zâhir olan (güçlü kanaat) şudur ki yasak sadece yay kirişi ile alakalıdır. Diğer gerdanlıklar hakkında sözkonusu değildir. Esasen insanlar deve ve onun dışında insan ve diğer canlılara nazar değer korkusu ile istiaze duaları içermeyen gerdanlıklar takmanın hükmü hususunda ihtilaf etmişlerdir. Aralarından kimileri buna ihtiyaç duyulmadan önce men ederken kendisine isabet eden nazarın ve benzeri şeylerin zararını önlemek için ihtiyaç duyulması halinde de caiz görmüştür. Kimileri ise ihtiyaç duymadan önce de duyduktan sonra da caiz kabul etmiştir. Tıpkı hastalanmadan önce açıkça tedavi olmanın caiz oluşu gibidir. Kadı Iyaz'ın açıklamaları bunlardır.

Ebu Ubeyd dedi ki: Araplar nazar değmesin diye yay kirişlerini develere gerdanlık olarak takarlardı. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara kirişlerin hiçbir şeyi geri çevirmediğini bildirmek üzere bunları kaldırmalarını emir buyurdu.

Muhammed b. el-Hasen ve başkaları dedi ki: Bu, siz develerin boyunlarını sıkıp boğmasın diye yay kirişleri ile onlara gerdanlık yapmayın demektir.

En-Nadr da şöyle demektedir: Sizler cahiliye döneminde size verilen kayıtların intikamını istemeyin demektir. Bu te'vil zayıf ve fasit bir te'vildir. Allah en iyi bilendir.

٢٩/٢٨- بَاب النَّهْيِ عَنْ ضَرْبِ الْحَيَوَانِ فِي وَجْهِهِ وَوَسْمِهِ فِيهِ

29/28- HAYVANIN YÜZÜNE VURMANIN VE YÜZÜNÜ DAĞLAMANIN YASAK OLDUĞU BABI

٥٥١٦-١٠٦/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ الضَّرْبِ فِي الْوَجْهِ وَعَنْ الْوَسْمِ فِي الْوَجْهِ

5516-106/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Ali b. Mushir, İbn Cureyc'den tahdis etti, o Ebu'z-Zubeyr'den, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüze vurmayı ve yüze dağlamayı da yasakladı.[499]

499 Tirmizi, 2710; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2816

٥٥١٧-.../٢- وَحَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ كِلَاهُمَا عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمِثْلِهِ

5517-.../2- Bana Harun b. Abdullah da tahdis etti, bize Haccac b. Muhammed tahdis etti. (H.) Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Muhammed b. Ebu Bekr haber verdi, ikisi İbn Cureyc'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) nehyetti deyip aynısını rivayet etti.[500]

٥٥١٨-١٠٧/٣- وَحَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَعْيَنَ حَدَّثَنَا مَعْقِلٌ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّ عَلَيْهِ حِمَارٌ قَدْ وُسِمَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ لَعَنَ اللهُ الَّذِي وَسَمَهُ

5518-107/3- Bana Seleme b. Şebib de tahdis etti, bize Hasan b. A'yen tahdis etti, bize Ma'kil Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti, o Cabir'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önünden yüzü dağlanmış bir eşek geçince *"bunu dağlayana Allah lanet etsin"* buyurdu.[501]

٥٥١٩-١٠٨/٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ أَنَّ نَاعِمًا أَبَا عَبْدِ اللهِ مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ وَرَأَى رَسُولُ اللهِ ﷺ حِمَارًا مَوْسُومَ الْوَجْهِ فَأَنْكَرَ ذَلِكَ قَالَ فَوَاللهِ لَا أَسِمُهُ إِلَّا فِي أَقْصَى شَيْءٍ مِنْ الْوَجْهِ فَأَمَرَ بِحِمَارٍ لَهُ فَكُوِيَ فِي جَاعِرَتَيْهِ فَهُوَ أَوَّلُ مَنْ كَوَى الْجَاعِرَتَيْنِ

5519-108/4- Bize Ahmed b. İsa tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Amr b. el-Haris, Yezid b. Ebu Habib'den haber verdiğine göre Um Seleme'nin azadlası Naim ebu Abdullah kendisine tahdis ettiğine göre o İbn Abbas'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüzüne damga vurulmuş bir eşek görünce buna karşı çıktı. (Abbas) dedi ki: Allah'a yemin olsun ki ben onu ancak yüzünün dibinden dağlayıp damga vururum."

500 5516 numaralı hadisin kaynakları

501 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2957

Sonra verdiği emir üzerine kendisine ait bir eşeğin sağrıları dağlandı. Böylelikle o her iki sağrıyı dağlayıp damga vuran ilk kişidir.[502]

Şerh

(5516-5519 numaralı hadisler)

(5516) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayvanın yüzüne vurmayı ve yüzünü dağlamayı yasakladı." Bir rivayette (5518) "Önünden yüzüne damga vurulup dağlanmış bir eşek geçti..." İbn Abbas (radıyallâhu anh)'ın rivayetinde (5519) "buna karşı çıktı (Abbas) dedi ki: Allah'a yemin olsun ki onu ancak yüzün en uzak yerinde damgalarım..."

Vesm: sin harfi ile rivayetlerde ve hadis kitaplarında bilinen sahih şekildir. Kadı Iyaz dedi ki: Biz bu kelimeyi sin ile zaptettik. Ama bazıları bunun hem sin hem şin ile (veşin) şeklinde söyleneceğini ifade etmektedir. Bazıları ise arada fark gözeterek sin ile yüzdeki dağlayıp damgalamaktır, şin ile (veşn) ise vücudun diğer yerlerindeki damgalamaya denilir demişlerdir.

El-Câire ise dübüre yakın taraftaki sağrı kenarlarına denilir. Buradaki: "Allah'a yemin ederim ki onu ancak yüzün en uzak tarafında damgalarım" diyene gelince Kadı Iyaz bu kişi Abbas b. Abdulmuttalib'dir demiştir. Nitekim Ebu Davud Süneni'nde bunu böylece zikrettiği gibi Buhari de et-Tarihi'ndeki bir rivayette bunu bu şekilde açıkça ifade etmiştir. Kadı Iyaz dedi ki: Hadis Müslim'in kitabında müşkildir (açıklanması zordur). Bu sözün Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından söylendiği izlenimini vermektedir. Doğrusu ise bunun az önce zikrettiğimiz gibi Abbas (radıyallâhu anh)'ın sözü olduğudur. Kadı Iyaz'ın açıklamaları bunlardır.

Ancak Kadı Iyaz'ın: "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sözü olduğu izlenimini vermektedir" şeklindeki ifadesi yerinde değildir. Çünkü bunun Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından söylendiği açıkça anlaşılmıyor. Aksine açıkça anlaşılan bunun İbn Abbas'ın sözü olduğudur. İşte o taktirde bu meselenin hem Abbas'ın hem oğlunun başından geçmiş olmasının mümkün olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Yüze vurmaya gelince; bu insan olsun, eşek, at, deve, katır, koyun ve buna benzer belli bir saygınlığı olan bütün canlılar hakkında yasaklanmış bir husustur. Ama insan için bu yasak daha ağır bir yasaktır. Buna sebep ise yüzün güzelliklerin toplandığı yer olmasıdır. Bununla birlikte yüz naziktir ve darbenin izleri onda açıkça görülür. Bazen de onun görünümünü çirkinleştirebilir, bazı hallerde de kimi duyu organlarının zarar görmesine sebep olabilir.

502 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6510

Yüzde dağlayıp damgalamaya gelince, hadis ve sözünü ettiğimiz sebep dolayısı ile icma ile yasaklanmış bir husustur. İnsanoğluna damga vurmak ise mükerrem kılınmış olması dolayısı ile ve ayrıca buna ihtiyaç olmadığından ötürü haramdır, bu sebeple ona azab vermek caiz değildir. İnsan dışındaki canlılara gelince, mezhep âlimlerimizden bir topluluk mekruh olduğunu söylemiştir. Mezhep âlimlerimizden Beğavi caiz değildir demiş ve haram olduğuna işaret etmiştir. Daha güçlü görülen de budur. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu işi yapana lanet okumuştur. Lanetlemek ise haram kılmayı gerektirir.

İnsandan başka canlıların yüzleri dışındaki yerlerini damgalamak ise mezhebimize göre ihtilafsız olarak caizdir. Bununla birlikte zekat ve cizye davarlarında müstehap olmakla birlikte bunların dışındakiler hakkında müstehap da değildir yasak da değildir.

Dil bilginleri der ki: vesm (damga) dağlamanın izi demektir. Mîsem ise dağlama aletine denilir. Çoğulu meyÂsım ve mevÂsım gelir. Asıl kökü ise alamet demek olan "sime"dir. Hac mevsimi de buradan gelmektedir. Yani insanlar topluluğunun alameti demek olur. Filan kişi hayır simalıdır. Üzerinde hayır siması vardır tabiri de üzerinde hayrın alameti vardır demektedir. Ben onda şunu tevessül ettim, yani onda bu işin alametini gördüm anlamındadır. Allah en iyi bilendir.

٣٠/٢٩- بَاب جَوَازِ وَسْمِ الْحَيَوَانِ غَيْرِ الْآدَمِيِّ فِي غَيْرِ الْوَجْهِ وَنَدْبِهِ فِي نَعَمِ الزَّكَاةِ وَالْجِزْيَةِ

30/29- İNSANDAN BAŞKA DİĞER HAYVANLARI YÜZ DIŞINDA DAĞLAMANIN CAİZ OLDUĞU VE ZEKAT VE CİZYE DAVARLARINDA BUNUN MENDUB OLDUĞU BABI

٥٥٢٠-١٠٩/١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنِ ابْنِ عَوْنٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ لَمَّا وَلَدَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ قَالَتْ لِي يَا أَنَسُ انْظُرْ هَذَا الْغُلَامَ فَلَا يُصِيبَنَّ شَيْئًا حَتَّى تَغْدُوَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يُحَنِّكُهُ قَالَ فَغَدَوْتُ فَإِذَا هُوَ فِي الْحَائِطِ وَعَلَيْهِ خَمِيصَةٌ حُوَيْتِيَّةٌ وَهُوَ يَسِمُ الظَّهْرَ الَّذِي قَدِمَ عَلَيْهِ فِي الْفَتْحِ

5520-109/1- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bana Muhammed b. Ebu Adiyy, İbn Avn'dan tahdis etti, o Muhammed'den, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Um Suleym doğum yapınca bana: Ey Enes! Bu

çocuğa dikkat et. Sabah onu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e tahnik etmek üzere götürünceye kadar sakın bir şey yemesin dedi. Enes dedi ki: Sabah yanına gittiğimde Onun bahçede olduğunu, üzerinde huveyti türü bir hamisa (yünlü elbise) bulunduğunu ve bu arada fetihde Ona gelen binekleri damgalamakta olduğunu gördüm.[503]

٥٥٢١-١١٠/٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا يُحَدِّثُ أَنَّ أُمَّهُ حِينَ وَلَدَتْ انْطَلَقُوا بِالصَّبِيِّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يُحَنِّكُهُ قَالَ فَإِذَا النَّبِيُّ ﷺ فِي مِرْبَدٍ يَسِمُ غَنَمًا قَالَ شُعْبَةُ وَأَكْثَرُ عِلْمِي أَنَّهُ قَالَ فِي آذَانِهَا

5521-110/2- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Hişam b. Zeyd'den şöyle dediğini tahdis etti: Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh)'ı tahdis ederken dinledim: Annesi doğum yapınca bebeği alıp tahnik etmek üzere Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürdüler. O sırada Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir ağılda bazı koyunları damgalıyor idi. Şu'be dedi ki: Çoğunlukla bildiğim şu ki: Kulaklarında demiştir.[504]

٥٥٢٢-١١١/٣- وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ شُعْبَةَ حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ دَخَلْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ مِرْبَدًا وَهُوَ يَسِمُ غَنَمًا قَالَ أَحْسِبُهُ قَالَ فِي آذَانِهَا وَحَدَّثَنِيهِ يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ وَيَحْيَى وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ كُلُّهُمْ عَنْ شُعْبَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5522-111/3- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Yahya b. Said, Şu'be'den tahdis etti, bana Hişam b. Zeyd tahdis edip dedi ki: Enes'i şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna bir ağılda bazı koyunları damgalarken girdik. (Hişam) dedi ki: Zannederim (Enes): kulaklarında dedi.

Bunu bana Yahya b. Habib de tahdis etti, bize Halid b. el-Haris tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Beşşâr da tahdis etti, bize Muhammed, Yahya ve Abdurrahman tahdis etti. Hepsi Şu'be'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.[505]

503 Buhari, 5470 -uzunca-, 5824; Müslim, 5579; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1459

504 Buhari, 5542; Ebu Davud, 2563; İbn Mace, 3565; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1632

505 5521 numaralı hadisin kaynakları

٥٥٢٣-١١٢/٤- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ إِسْحَقَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ رَأَيْتُ فِي يَدِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ الْمِيسَمَ وَهُوَ يَسِمُ إِبِلَ الصَّدَقَةِ

5523-112/4- Bize Harun b. Maruf tahdis etti, bize Velid b. Müslim, Evzâî'den tahdis etti, o İshak b. Abdullah b. Ebu Talha'dan, o Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinde damga aleti bulunduğu halde zekat develerini damgalarken gördüm.[506]

Şerh

(5520-5523 numaralı hadisler)

(5520) "Enes dedi ki: Um Süleym doğum yapınca bana... dedi... binekleri damgalıyordu" Bir rivayette (5521) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ağılda bazı koyunları damgalıyordu. Şu'be dedi ki: kulaklarında dedi." Bir rivayette de (5523) Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinde damgalama aletini zekat develerini damgalarken gördüm."

(5520) Hamisa yünden yahut ipekten veya buna benzer dört köşeli çizgili bir örtüdür. "Huveytiye" kelimesinin zaptı hususunda Müslim'in ravileri arasında ihtilaf vardır. En meşhur olan bunun "huveytiye" zaptıdır. Bazı nüshalarda ise "huteniye" diye kaydedilmiştir. Bunu Kadı Iyaz zikretmiştir. Bazı nüshalarda havniye bazılarında hureysiye şeklinde Hureysoğullarına mensup olarak kaydedilmiştir. Nitekim Buhari'nin Sahihi'nin ravilerinin çoğunluğu tarafından bu nisbet kaydedilmiştir. Bazılarında ise "havnebiye" şeklindedir. Bunu da Kadı Iyaz zikretmiştir. Bazı nüshalarda ise noktalı hı harfi ile huveysiye" diye kaydedilmiştir. Bunu da Kadı Iyaz nakletmiştir. Bir kısmında ise "cuveyniye" bir kısmında da "Cevnîye" diye kaydedilmiştir.

Kadı Iyaz el-Meşârik'de dedi ki: Buhari'nin bazı ravileri de bunu Hayber'e nisbetle "Hayberiye" diye kaydetmişlerdir. Yine Sahihayn'de "havtekiye" diye de kaydedilmiştir ki küçük anlamındadır. Küçük adam manasına "raculün havtekiyun" da buradan gelmektedir. Et-Tahrir fi Şerhi Müslim eserinin sahibi de birinci rivayet hakkında şunları söylemektedir: O (huveytiye) bir kabile yahut bir yer ismi olan "huveyt"e mensuptur. Kadı Iyaz da el-Meşârik de şöyle diyor: Bütün bu rivayetler tashiftir. Tek istisna "Cevnîye" ile "hureysiye" rivayetleridir. Cim harfi ile "Cevnîye" Ezd'l-ilerden bir kabile olan Cevn oğullarına mensuptur. Yahut da rengi siyahlık beyazlık ya da kırmızılığa

506 Buhari, 1502; Tuhfetu'l-Eşrâf, 176

çaldığından ötürü bu ismi almıştır. Çünkü Araplar bu türden her bir renge "cevn" derler. Kadı Iyaz'ın açıklamaları bunlardır. İbnu'l- Esir de en-Nihaye fi Garibul Hadis adlı eserinde birinci rivayeti zikrettikten sonra şunları söylemektedir: Bu, Müslim'in bazı nüshalarında bu şekildedir ama mahfuz ve meşhur olan bunun siyah anlamında olduğu "Cevnîye" rivayetidir. Huveytiyeye gelince onun ne demek olduğunu bilmiyorum. Her ne kadar uzun uzadıya bunu araştırdım ise bunun bir anlamını tespit edemedim. Allah en iyi bilendir.

(5521) "Şu'be dedi ki: Çoğunlukla bildiğim..." bu üç noktalı se harfi ile (ekseru) diye rivayet edildiği gibi be harfi ile (ekberu) şeklinde de rivayet edilmiştir. Her ikisi de doğrudur (anlamları da yakındır).

Mîsen ise bundan önceki babta açıklandı. (damgalama aleti) Yine orada Ademoğlunu damgalamanın haram olduğu da açıklanmış idi. Ademoğlu dışındaki canlıların ise yüzünden damgalanması yasaklanmıştır. Yüzünden başka yerden damgalanması ise zekat ve cizye davarları için müstehaptır, diğerleri hakkında caizdir. Damgalama halinde koyunların kulaklarında deve ve ineklerin ise uyluklarının diplerinde damgalanmaları müstehaptır. Çünkü burası sert yerlerdir, burada acı daha az hissedilir. Tüyleri de daha az olduğundan ötürü damga açıkça görülür.

Damgalamanın faydası hayvanların birbirlerinden ayırt edilmesidir.

Cizye davarlarının damgalanmasında cizye yahut da sahar kelimelerinin yazılması, zekat davarlarında zekat yahut sadaka kelimelerinin yazılması müstehaptır. Şafii ve mezhebine mensup ilim adamları der ki: Koyunların damga aletinin ineklerin damga aletinden daha narin olması, ineklerin damga aletinin develerin damga aletinden daha narin olması müstehaptır.

Açıkladığımız şekilde zekat ve cizye davarlarının damgalanması hem bizim mezhebimizin görüşüdür hem de ashabın tamamının (radıyallâhu anhum) ve onlardan sonra gelen ilim adamlarının büyük çoğunluğunun da görüşüdür. Hatta İbnu's Sabbah ve başkaları bu hususta ashabın icma etmiş olduklarını nakletmektedir.

Ebu Hanife ise bu mekruhtur. Çünkü bu işlem bir işkencedir ve bir müsledir. Müsle ise yasaklanmıştır demiştir. Cumhurun delili ise Müslim'in zikretmiş olduğu bu sahih ve açık hadisler ile birlikte Ömer ve ondan başka ashab-ı kiramdan (radıyallâhu anhum) gelmiş çok sayıda rivayettir. Diğer taraftan damgalamanın bir diğer gerekçesi de şudur: Bu hayvanların ürküp kaçmaları da ihtimal dahilindedir. Bu durumda bu hayvanları bulan bir kimse onlardaki alamet sebebi ile tanır ve onları geri verir.

Müsle ve işkence yasağına dair cevap da bu yasak geneldir. Damgalama ile ilgili hadis ise has (özel) dir. O halde onun öncelenmesi gerekir. Allah en iyi bilendir.

Mirbed (ağıl) ise develerin alıkonuldukları yere denilir. Koyunlar için hazira (ağıl, ahır)e benzer. Buradaki "mirbed" lafzı ile koyunlar için sözkonusu olan hazireyi (ağılı) kastetme ihtimali de vardır. Yakınlıklarından ötürü mecazi olarak onun hakında mirbed adını kullanmış olur. Zâhir anlamına kullanmış olma ihtimali ve koyunları da develerin ağılına, orada damgalamak için sokmuş olma ihtimali de vardır.

(5520) "Binekleri damgalıyordu" bununla kastedilen de develerdir. Onlara bu adın veriliş sebebi ise sırtlarında ağır yükleri taşımalarından ötürüdür.

Bu hadis (ler)de çokça faydalı bilgiler vardır:

1. İnsanın dışındaki canlıların damgalanması caizdir, zekat ve cizye davarları için müstehaptır.

2. Böyle bir işi bizzat yapmak düşüklük değildir, mürüvvete de aykırı değildir. Çünkü bunu bizzat Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) yapmıştır.

3. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ne kadar mütevazi olduğu, işleri bizzat kendisinin gördüğü, Müslümanların maslahatlarını dikkatle koruduğu, onların davarlarını dağlamak ve başka hususlarla korumakta ihtiyatlı davrandığı açıklanmaktadır.

4. Doğan yeni çocuğun tahnik edilmesi müstehaptır. Yüce Allah'ın izni ile bunu ilgili babında genişçe açıklayacağız.

5. Bebek yeni doğduğunda salah ve fazilet sahibi birisinin yanına bir kuru hurma ile tahnik etmek üzere götürülmesi güzeldir. Böylelikle onun midesine ilk giren salihlerin tükürüğü olur. Bununla teberrük olunur. Allah en iyi bilendir.

٣١/٣٠- بَاب كَرَاهَةِ الْقَزَعِ

31/30- SAÇI KISMEN TRAŞ EDİP KISMEN ETMEMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٥٢٤-١١٣/١- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنِي يَحْيَى يَعْنِي ابْنَ سَعِيدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ نَافِعٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ الْقَزَعِ قَالَ قُلْتُ لِنَافِعٍ وَمَا الْقَزَعُ قَالَ يُحْلَقُ بَعْضُ رَأْسِ الصَّبِيِّ وَيُتْرَكُ بَعْضٌ

5524-113/1- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti, bana Yahya -yani b. Said- Ubeydullah'tan tahdis etti, bana Ömer b. Nafi, babasından haber verdi, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) başı kısmen traş etmeyi yasakladı. (Ömer b. Nafi) dedi ki: Ben Nâfi'e: Kısmen traş etmek ne demek dedim. O: Küçük çocuğun başının bir kısmının traş edilip diğer kısmının traş edilmeden bırakılmasıdır dedi.[507]

٥٥٢٥-.../٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي قَالَا حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَجَعَلَ التَّفْسِيرَ فِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ مِنْ قَوْلِ عُبَيْدِ اللهِ

5525-.../2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Ebu Usâme tahdis etti. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis edip (Ebu Usâme ile) dediler ki: Bize Ubeydullah bu isnad ile tahdis etti ve Ebu Usâme'nin hadis rivayetindeki açıklamayı Ubeydullah'ın sözü olarak nakletti.[508]

٥٥٢٦-.../٣- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُثْمَانَ الْغَطَفَانِيُّ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ نَافِعٍ ح وَحَدَّثَنِي أُمَيَّةُ بْنُ بِسْطَامٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ يَعْنِي ابْنَ زُرَيْعٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ عَنْ عُمَرَ بْنِ نَافِعٍ بِإِسْنَادِ عُبَيْدِ اللهِ مِثْلَهُ وَأَلْحَقَا التَّفْسِيرَ فِي الْحَدِيثِ

5526-.../3- Bana Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Osman b. Osman el-Gatafani tahdis etti, bize Ömer b. Nafi tahdis etti. (H.) Bana Umeyye b. Bistan da tahdis etti, bize Yezid -yani b. Zureyk- tahdis etti, bize Ravh, Ömer b. Nâfi'den, Ubeydullah'ın isnadı ile aynısını rivayet etti. Ve her ikisi de açıklamayı hadisin muhtevasına kattı.[509]

٥٥٢٧-.../٤- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَحَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ أَيُّوبَ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الدَّارِمِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّرَّاجِ كُلُّهُمْ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِذَلِكَ

507 Buhari, 5920; Ebu Davud, 4193; Nesai, 5065, 5245, 5246; İbn Mace, 3237; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8243

508 5524 numaralı hadisin kaynakları

509 5524 numaralı hadisin kaynakları

5527-.../4- Bana Muhammed b. Râfi', Haccac b. eş-Şair ve Abd b. Humeyd de Abdurrezzak'dan tahdis etti, o Ma'mer'den, o Eyyub'dan rivayet etti. (H.) Bize Ebu Cafer ed-Dârimî de tahdis etti, bize Ebu Numan tahdis etti, bize Hammâd b. Zeyd, Abdurrahman b. es-Serrac'dan tahdis etti. Hepsi Nâfi'den, o İbn Ömer'den o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bunu rivayet etti.[510]

Şerh

(5524-5527 numaralı hadisler)

(5524) "Bana Ömer b. Nafi, babasından haber verdi o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)... ben Nâfi'e: Kısmen traş etmek ne demektir dedim..." bir rivayette de (5525) "bu açıklama Ubeydullah'ın sözü olarak kaydedilmiştir"

Kaf ve ze harfleri fethalı olarak kaza: kısmen traş etmek Nâfi'in yahut da Ubeydullah'ın yaptığı açıklamadır. Bu açıklamanın Ubeydullah'a ait olduğu da daha sahihtir. Buna göre kaza' kayıtsız ve şartsız olarak saçın bir kısmını traş etmektir. Kimisi de başın değişik yerlerini traş etmektir diye açıklamış ise de doğru olan birincisidir. Çünkü bu ravinin yaptığı açıklamadır, ayrıca bu açıklama Zâhire aykırı değildir. O halde gereğince amel etmek icabeder.

İlim adamları değişik yerlerin traş edilmesi halinde kısmen traşın mekruh olduğunu icma ile kabul etmişlerdir. Bunun tedavi ve benzeri maksatla yapılması hali müstesnâdır. Buradaki mekruhluk tenzihen kerahattir. Mâlik ise kayıtsız ve şartsız olarak kız ve erkek çocukları hakkında mekruh görmüştür. Mezhebine mensup kimi ilim adamı ise çocuğun alın perçemi ile kafa kısmından kısaltılmasında bir sakınca yoktur demişlerdir. Bizim mezhebimizin görüşü ise hadisin genel olması dolayısı ile kayıtsız ve şartsız olarak erkek ve dişi için mekruh olduğudur.

İlim adamları der ki: Bunun mekruh oluş hikmeti hilkati çirkinleştirmesidir. Bunun kötü bir kılık olduğundan ötürü mekruh görüldüğü, Yahudilerin kılığı olduğundan dolayı mekruh görüldüğü de söylenmiştir. Nitekim bu husus Ebu Davud'un bir rivayetinde kaydedilmiştir. Allah en iyi bilendir.

510 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7756

٣٢/٣١- بَاب النَّهْيِ عَنْ الْجُلُوسِ فِي الطُّرُقَاتِ وَإِعْطَاءِ الطَّرِيقِ حَقَّهُ

32/31- YOLLARDA OTURMANIN YASAKLANIŞI VE YOLUN HAKKINI VERMEK BABI

٥٥٢٨-١/١١٤- حَدَّثَنِي سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنِي حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ فِي الطُّرُقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا بُدٌّ مِنْ مَجَالِسِنَا نَتَحَدَّثُ فِيهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ قَالُوا وَمَا حَقُّهُ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الْأَذَى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنْ الْمُنْكَرِ

5528-114/1- Bana Suveyd b. Said tahdis etti, bana Hafs b. Meysere, Zeyd b. Eslem'den tahdis etti, o Ata b. Yesar'dan, o Ebu Said el-Hudrî (radıyallâhu anh)'dan o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Yollarda oturmaktan sakınınız"* buyurduğunu rivayet etti. Ashab: Ey Allah'ın Rasulü! Bizim orada oturmamız bizim için kaçınılmazdır. Biz orada konuşuyoruz deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Madem orada oturmaktan başkasını kabul etmiyorsunuz o halde yolun hakkını veriniz"* buyurdu. Ashab: Hakkı nedir diye sordu. O: *"Gözü haramdan korumak, rahatsızlık veren hususları önlemek, selamı almak, iyiliği emredip kötülükten alıkoymaktır"* buyurdu.[511]

٥٥٢٩-.../٢- وَحَدَّثَنَاه يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَدَنِيُّ ح وَحَدَّثَنَاه مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ أَخْبَرَنَا هِشَامٌ يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ كِلَاهُمَا عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5529-.../2- Bunu bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Abdulaziz b. Muhammed el-Medeni haber verdi. (H.) Bunu bize Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize İbn Ebu Fudeyk tahdis etti, bize Hişam -yani b. Sa'd- haber verdi, ikisi Zeyd b. Eslem'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.[512]

Şerh

(5528-5529 numaralı hadisler)

(5528) "Yollarda oturmaktan sakınınız buyurdu. Ashab: ... kötülükten alıkoyarsınız." Bu hadisten pek çok hüküm anlaşılmaktadır. Bu oldukça kap-

511 Buhari, 2465, 6229; Ebu Davud, 4810; Müslim, 5613, 5614; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4164
512 5528 numaralı hadisin kaynakları

samlı hadislerden birisidir. Hükümleri de gayet açıktır. Bu hadis dolayısı ile yollarda oturmaktan uzak durmak gerekir. Rahatsızlık verici hususları alıkoymanın kapsamına gıybet yapmaktan kötü zanda bulunmaktan, gidip gelenleri küçümsemekten, yolu daraltmaktan uzak durmak da girer. Aynı şekilde yolda oturanlar gidip gelenlerin çekindikleri yahut korktukları ve böylelikle de oradan başka bir yolları olmadığından ötürü insanların işlerine gidip gelmelerine gidip gelmekten vazgeçmeleri de bunun kapsamına girer. (Bu gibi kimseler yolun hakkını vermemiş olurlar).

٣٣/٣٢- بَاب تَحْرِيمِ فِعْلِ الْوَاصِلَةِ وَالْمُسْتَوْصِلَةِ وَالْوَاشِمَةِ وَالْمُسْتَوْشِمَةِ وَالنَّامِصَةِ وَالْمُتَنَمِّصَةِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ وَالْمُغَيِّرَاتِ خَلْقِ اللهِ

33/32- SAÇ EKLEYEN VE EKLETEN, DÖVME YAPAN VE YAPTIRAN, YÜZ KILLARINI YOLAN VE YOLDURAN, DİŞLERİNİ TÖRPÜLETEN VE ALLAH'IN HİLKATİNİ DEĞİŞTİREN KADINLARIN YAPTIKLARI BU İŞLERİN HARAM KILINDIĞI BABI

٥٥٣٠-١١٥/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ لِي ابْنَةً عُرَيِّسًا أَصَابَتْهَا حَصْبَةٌ فَتَمَرَّقَ شَعْرُهَا أَفَأَصِلُهُ فَقَالَ لَعَنَ اللهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ

5530-115/1- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Muaviye, Hişam b. Urve'den haber verdi, o el-Munzir kızı Fatıma'dan, o Ebu Bekr kızı Esma'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bir kadın Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: Ey Allah'ın Rasulü! Benim yeni gelin olmuş bir kızcağızım var. Çiçek hastalığına yakalandığından ötürü saçları döküldü. Saçlarına ek yapayım mı dedi. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Allah saç ekleyen kadına da saç ekleten kadına da lanet etmiştir"* buyurdu.[513]

٥٥٣١-.../٢- حَدَّثَنَاه أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدَةُ ح وَحَدَّثَنَاه ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي وَعَبْدَةُ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ح وَحَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ أَخْبَرَنَا أَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ كُلُّهُمْ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَ حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ غَيْرَ أَنَّ وَكِيعًا وَشُعْبَةَ فِي حَدِيثِهِمَا فَتَمَرَّطَ شَعْرُهَا

513 Buhari, 5936, 5941; Nesai, 5109, 5265; İbn Mace, 1988; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15747

5531-.../2- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Abde tahdis etti. (H.) Bunu bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam ve Abde tahdis etti. (H.) Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Veki tahdis etti. (H.) Bize Amr en-Nâkid de tahdis etti, bize Esved b. Âmir haber verdi, bize Şu'be haber verdi, hepsi Hişam b. Urve'den bu isnad ile Ebu Muaviye'nin hadisine yakın olarak rivayet etti. Ancak Veki ve Şube hadislerinde (saçları döküldü anlamında) "fe temerraka şa'ruhâ" yerine: "fe temerrata[514] şa'ruhâ" demişlerdir.[515]

٥٥٣٢-١١٦/٣- وَحَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا حَبَّانُ حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ عَنْ أُمِّهِ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ إِنِّي زَوَّجْتُ ابْنَتِي فَتَمَرَّقَ شَعَرُ رَأْسِهَا وَزَوْجُهَا يَسْتَحْسِنُهَا أَفَأَصِلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَنَهَاهَا

5532-116/3- Bana Ahmed b. Said ed-Dârimî de tahdis etti, bize Habban haber verdi, bize Vuheyb tahdis etti, bize Mansur, annesinden tahdis etti. O Ebu Bekir kızı Esma'dan rivayet ettiğine göre bir kadın Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: Ben kızımı evlendirdim. Ama başındaki saçları da dökülmeye başladı. Kocası da onu beğeniyor (saçına saç) ekleteyim mi ey Allah'ın Rasulü! dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisini nehy etti.[516]

٥٥٣٣-١١٧/٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ قَالَ سَمِعْتُ الْحَسَنَ بْنَ مُسْلِمٍ يُحَدِّثُ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ جَارِيَةً مِنْ الْأَنْصَارِ تَزَوَّجَتْ وَأَنَّهَا مَرِضَتْ فَتَمَرَّطَ شَعَرُهَا فَأَرَادُوا أَنْ يَصِلُوهُ فَسَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ فَلَعَنَ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ

5533-117/4- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Davud tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de -lafız ona ait olmak üzere-/ tahdis etti, bize Yahya b. Ebu Kesir, Şu'be'den tahdis etti, o Amr b. Murre'den şöyle dediğini rivayet etti:

514 Biraz sonra Şerh kısmında *"temerraka"* lafzı ile *"temerrata" lafzına* dair açıklamalar gelecektir. (Çeviren)

515 5530 numaralı hadisin kaynakları

516 Buhari, 5935; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15740

El-Hasan b. Müslim'i, Şeybe kızı Safiyye'den tahdis ederken dinledim. O Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet ettiğine göre Ensar'dan bir kız evlendi ve hastalanınca da saçları dökülmeye başladı. Saçına (saç) eklemek istediler. Bunu Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sordular. O da hem saç ekleyeni hem ekleteni lanetledi.[517]

٥٥٣٤-١١٨/٥- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ نَافِعٍ أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ يَنَّاقَ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ امْرَأَةً مِنَ الأَنْصَارِ زَوَّجَتْ ابْنَةً لَهَا فَاشْتَكَتْ فَتَسَاقَطَ شَعْرُهَا فَأَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ إِنَّ زَوْجَهَا يُرِيدُهَا أَفَأَصِلُ شَعَرَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لُعِنَ الْوَاصِلاَتُ

5534-117/5- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti, bize Zeyd b. el-Hubab İbrahim b. Nâfi'den tahdis etti, bana Hasan b. Müslim b. Yennak, Şeybe kızı Safiyye'den haber verdi, o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet ettiğine göre Ensardan bir kadın bir kızını evlendirdi. Sonra kızı hastalanınca saçları dökülmeye başladı. Kadın Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek: Kocası onu istiyor, saçına (saç) ekleteyim mi dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Saç ekletenlere lanet edilmiştir"* buyurdu.[518]

٥٥٣٥-.../٦- وَحَدَّثَنِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ نَافِعٍ بِهَذَا الإِسْنَادِ وَقَالَ لُعِنَ الْمُوصِلاَتُ

5535-.../6- Bunu bana Muhammed b. Hatim de tahdis etti, bize Abdurrahman b. Mehdi, İbrahim b. Nâfi'den bu isnad ile tahdis etti ve: *"(Vasilat yerine aynı anlamdaki musilat kelimesini kullanarak) saç ekletenlere lanet edildi"* buyurdu.[519]

٥٥٣٦-١١٩/٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ قَالاَ حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَعَنَ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ

517 Buhari, 5205, 5934; Nesai, 5112; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17849

518 5533 numaralı hadisin kaynakları

519 5533 numaralı hadisin kaynakları

5536-119/7- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize Zuheyr b. Harb ve Muhammed b. el-Müsennâ -lafız Zuheyr'e ait olmak üzere- de tahdis edip dedi ki: Bize Yahya -ki o el-Kattan'dır- Ubeydullah'dan tahdis etti, bana Nâfi' İbn Ömer'den haber verdiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) saç ekleyene saç ekletene, dövme yapana ve dövme yaptırana lanet buyurdu.[520]

٥٥٣٧-.../٨- وَحَدَّثَنِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَزِيعٍ حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ حَدَّثَنَا صَخْرُ بْنُ جُوَيْرِيَةَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ

5537-.../8- Bunu bana Muhammed b. Abdullah b. Bezi' de tahdis etti, bize Bişr b. el-Mufaddal tahdis etti, bize Sahr b. Cuveyriye, Nâfi'den tahdis etti, o Abdullah'tan o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti.[521]

Şerh

(5530-5537 numaralı hadisler)

(5530) "Bir kadın gelerek ey Allah'ın Rasulü! Benim yeni gelin olmuş bir kızcağızım var... dedi. O, Allah saç ekleyene de saç ekletene de lanet etmiştir buyurdu." Bir rivayette (5532) "başının saçları döküldü. Kocası da onu beğeniyor..." Diğer bir rivayette (5533) hastalandı da başının saçları döküldü" bir başka rivayette (5534) "hastalandı da saçları döküldü, kocası da onu istiyor" denilmektedir.

Re harfi ile "temerraka" fiili döküldü, dökülmeye başladı ile aynı anlamdadır. Yine diğer rivayetlerde zikredildiği gibi "temerrata" de aynı anlamdadır. Kadı Iyaz da şerhte bizim zikrettiğimiz gibi sadece "temerreka" şeklini zikretmiş ve Meşârik'de ravilerin çoğunluğundan diye bunu nakletmiştir. Sonra Müslim Sahihi'nin ravilerinden bir topluluktan bunu ze harfi ile (temezzeka:parçalandı, darmadağın oldu) diye nakletmekte ve şunları söylemektedir: Bu her ne kadar birincisinin anlamına yakın ise de hastalık halinde saç hakkında kullanılmaz.

(5530) Kadının "benim yeni gelin olmuş bir kızcağızım var" sözündeki (yeni gelin anlamındaki lafız) ayn harfi ötreli re harfi fethalı kesreli olmak üzere ye harfi şeddelidir. "Earuz"in küçültme ismidir. Earuz ise gerdeğe giren erkek ve kadın hakkında da kullanılır.

520 Muhammed b. Abdullah b. Numeyr'in hadisini İbn Mace, 1987; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7953'de; Zuheyr b Harb'ın hadisini, Buhari, 5947; Ebu Davud, 4168; Tirmizi, 2783; Nesai, 5111, 5264; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8137'de rivayet etmişlerdir.

521 Buhari, 5942; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7688

He harfi fethalı, sin harfi sakin olmak üzere "hasbe: çiçek hastalığı" lafzı aynı şekilde sad harfi fethalı ve kesreli (hasabe ve hasibe şekillerinde) olmak üzere de söylenir. Bunlar üç ayrı söyleyiş olup bir topluluk bu söyleyişleri nakletmiştir ama sad harfi sakin (hasbe) daha meşhurdur. Bu ise deride oluşan bir takım kabarcıklardır. Nitekim sad harfi kesreli olarak hasibe cilduhu yahsebu fiili de buradan gelmektedir.

"Vâsile: saç ekleyen" bu da bir kadının saçını başka bir saça ekleyendir. Gustafsile (saç ekleten) ise kendisine bu işin yapılmasını isteyene denilir. Yine bunu isteyen kadına "mevsûle" de denilir.

Bu hadisler saç eklemenin haram kılındığı, saç ekleyen ve saç ekletenin de mutlak olarak lanetlendiği hususunda açıktır. Zâhir ve tercih olunan bu olmakla birlikte mezhep âlimlerimiz bu hususta meseleyi duruma göre değerlendirerek şöyle demişlerdir: Eğer saçına insan saçını ekleyecek olursa haram olduğunda görüş ayrılığı yoktur. Bu eklenen saçın erkek veya kadın saçı olmasında da fark olmaz. Eklenen saçın mahrem bir kimsenin saçı olması, kocanın saçı olması ve başkasının saçı olması arasında da fark yoktur. Bu hususta hadislerin genel ifadelerinden ötürü de görüş ayrılığı yoktur. Diğer taraftan insan saçından ve onun diğer cüzlerinden mükerrem kılınmış olduğundan ötürü yararlanmak haramdır. Aksine Ademoğlunun saçı tırnağı ve diğer parçaları defnedilir. Eğer saçına insandan başkasının saçını eklerse şayet bu saç necis ise -ki bu meytenin saçı ile eti yenmeyen hayvanların canlı iken vücutlarından ayrılan saçtır- o da ilgili hadis dolayısı ile haramdır. Diğer taraftan namazı halinde ve diğer durumlarda kasten necaset taşımış olur. Bu iki türde kadının evli olması ile olmaması arasında fark olmadığı gibi erkek olması da durumu değiştirmez. İnsandan başkasından alınan temiz (tâhir) olan saça gelince. Eğer bunu ekleyenin kocası yahut efendisi yoksa bu da haramdır. Eğer varsa üç durum sözkonusudur:

1. Bu hadislerin zâhiri dolayısı ile caiz değildir.

2. Haram olmaz, onlara göre daha sahih kabul edilen kanaat de kocanın yahut efendinin izni ile yapacak olursa caizdir, değilse haramdır.[522]

Mezhep âlimlerimiz der ki: Ama yüzü allık ile renklendirmek ve siyah renge (kına ile) boyamak, parmakları kınamak ise eğer kadının kocası da efendisi de yoksa yahut bunu kocasının izni olmadan yapmışsa haramdır. İzin vermişse sahih olana göre caizdir. Bu mesele ile ilgili mezhep âlimlerimizin açıklamalarının özeti budur.

522 Üç durum sözkonusu olduğunu söylemiş olmakla birlikte zikrettiği sadece bu iki durumdur. (Çeviren)

Kadı Iyaz dedi ki: Mesele hakkında ilim adamları ihtilaf etmişlerdir. Mâlik, Taberi ve pek çok kimse yahut çoğunluk saç eklemenin her ne ile olursa olsun ister saçla ister yünle ister bez parçaları ile olsun yasaktır demişlerdir. Buna da Müslim'in bundan sonra zikrettiği Cabir (radıyallâhu anh)'ın Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kadının başına bir şey eklemesini yasaklamıştır hadisini delil göstermişlerdir.

Leys b. Sa'd ise yasak, saça saç ekletmek hakkında özeldir. Saça yün, bez ve başka şeyler eklemekte bir sakınca yoktur demiştir. Kimi fukaha da: Bunların hepsi caizdir demişlerdir. Bu da Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan nakledilen bir rivayet olmakla birlikte bu rivayet ondan sahih değildir. Aksine ondan sahih gelen rivayet cumhurun kanaati gibidir.

Kadı Iyaz devamla dedi ki: Renkli ipek ipleri ve buna benzer saça benzemeyen şeyleri bağlamaya gelince bu yasaklanmış bir şey değildir. Çünkü bu (saç) eklemek değildir ve saç eklemekten gözetilen maksat ile de bir ilgisi yoktur. Bu ancak güzelleşmek için ve güzelleştirmek için yapılır. Hadis-i şerifte ise saç eklemenin büyük masiyetlerden olduğu ifade edilmiştir. Çünkü bunu yapana lanet olunduğu bilinmektedir. Ayrıca hadisten haram olan bir işe yardımcı olanın da günaha ortak olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Tıpkı itaat olan bir hususta yardımcı olanın sevabına ortak olduğu gibi. Allah en iyi bilendir.

(5532) "Kocası da onu beğeniyor" nüshaların bir çoğunda bu şekilde "yestahsinuha" diye kaydedilmiştir. Yani onu beğeniyor ve yanına gelmesinin gecikmesine dayanamıyor, çabucak yanına gönderilmesini istiyor.

Bazı nüshalarda ise yestahisumiha" diye kaydedilmiştir (yani benden gelinini kendisine çabuk götürmemi istiyor) demektir. Bu da bir şeyi çabuk yapmak anlamındaki "hasse" fiilinden gelmektedir. Bazı nüshalarda ise sadece "yestahissuha: onun çabuk gelmesini istiyor" şeklindedir. Allah en iyi bilendir.

Bu hadiste, ister mazereti olan birisi olsun, ister gelin, ister bunların dışındakilerin olsun saç eklemenin haram olduğu hükmü anlaşılmaktadır.

٥٥٣٨-١٢٠/٩- حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَاللَّفْظُ لِإِسْحَقَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ لَعَنَ اللهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالنَّامِصَاتِ وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيِّرَاتِ خَلْقَ اللهِ قَالَ فَبَلَغَ ذَلِكَ امْرَأَةً مِنْ بَنِي أَسَدٍ يُقَالُ لَهَا أُمُّ يَعْقُوبَ

وَكَانَتْ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَأَتَتْهُ فَقَالَتْ مَا حَدِيثٌ بَلَغَنِي عَنْكَ أَنَّكَ لَعَنْتَ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيِّرَاتِ خَلْقَ اللهِ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ وَمَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَهُوَ فِي كِتَابِ اللهِ فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ لَقَدْ قَرَأْتُ مَا بَيْنَ لَوْحَيِ الْمُصْحَفِ فَمَا وَجَدْتُهُ فَقَالَ لَئِنْ كُنْتِ قَرَأْتِيهِ لَقَدْ وَجَدْتِيهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ فَإِنِّي أَرَى شَيْئًا مِنْ هَذَا عَلَى امْرَأَتِكَ الْآنَ قَالَ اذْهَبِي فَانْظُرِي قَالَ فَدَخَلَتْ عَلَى امْرَأَةِ عَبْدِ اللهِ فَلَمْ تَرَ شَيْئًا فَجَاءَتْ إِلَيْهِ فَقَالَتْ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا فَقَالَ أَمَا لَوْ كَانَ ذَلِكَ لَمْ نُجَامِعْهَا

5538-120/9- Bize İshak b. İbrahim ve Osman b. Ebu Şeybe -lafız İshak'a ait olmak üzere- tahdis etti. Bize Cerir, Mansur'dan haber verdi, o İbrahim'den, o Alkame'den, o Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Allah dövme yapan kadınlara, dövme yapılmasını isteyen kadınlara, yüzlerdeki kılları yolan kadınlara da yolunmasını isteyen kadınlara da güzelleşmek için dişlerini törpülettiren ve Allah'ın hilkatini değiştiren kadınlara da lanet etmiştir.

(Alkame) dedi ki: Bu sözler Esedoğullarından Um Yakub denilen ve Kur'ân'ı okuyan (bilen) bir kadına ulaştı. O kadın Abdullah b. Mesud'a gelerek: Senden bana söylediğine dair ulaşan sözün mahiyeti nedir? Güya sen dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüzlerdeki kılları alan, güzelleşmek için dişlerini törpületip Allah'ın yaratmasını değiştirenlere lanet okumuşsun dedi. Bunun üzerine Abdullah: Allah Rasulünün (sallallâhu aleyhi ve sellem) lanetlediği kimselere ben ne diye lanet etmeyeyim ki? Üstelik bu Allah'ın kitabında da vardır dedi. Kadın: Ben mushafın iki kapağı arasındakileri okudum, bunu bulmadım deyince, Abdullah: Eğer sen onu (gerçekten) okumuş olsaydın bunu kesinlikle bulacaktın dedi. (Devamla) Şanı yüce ve Mübârek Allah: *"Rasul size ne verirse onu alın, size neyi yasaklarsa ondan uzak durun"* buyurmuştur.

Bunun üzerine kadın: Ben senin hanımının üzerinde bunlardan bir şeyler olduğu kanaatindeyim dedi. Bu sefer Abdullah: Git de bak dedi. Kadın gidip Abdullah'ın hanımının yanına girdi. Hiçbir şey görmeyince yanına geri gelip: Bir şey görmedim dedi. Abdullah: Böyle bir şey olsaydı biz onunla birlikte kalmaya devam etmezdik dedi.[523]

---

523 Buhari, 4886, 4887, 5931, 5939, 5943, 5944, 5948; Ebu Davud, 4169; Tirmizi, 2782; Nesai, 5114, 5267; İbn Mace, 1989; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9450

٥٥٣٩-.../١٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ وَهُوَ ابْنُ مَهْدِيٍّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ حَدَّثَنَا مُفَضَّلٌ وَهُوَ ابْنُ مُهَلْهِلٍ كِلَاهُمَا عَنْ مَنْصُورٍ فِي هَذَا الْإِسْنَادِ بِمَعْنَى حَدِيثِ جَرِيرٍ غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ سُفْيَانَ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَفِي حَدِيثِ مُفَضَّلٍ الْوَاشِمَاتِ وَالْمَوْشُومَاتِ

5539-.../10- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman -ki o b. Mehdi'dir- tahdis etti, bize Süfyan tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Yahya b. Âdem tahdis etti, bize Mufaddal -ki o İbn Muhelhil'dir- tahdis etti (Süfyan ile) ikisi Mansur'dan bu isnad ile Cerir'in hadisi ile aynı manada rivayet etti. Ancak süfyan'ın hadisinde dövme yapan ve dövme yaptıran kadınlar şeklinde iken Mufaddal'ın hadisi rivayetinde dövme yapan ve dövme yapılan kadınlar şeklindedir.[524]

٥٥٤٠-.../١١- وَحَدَّثَنَاه أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالُوا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مَنْصُورٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ الْحَدِيثَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ مُجَرَّدًا عَنْ سَائِرِ الْقِصَّةِ مِنْ ذِكْرِ أُمِّ يَعْقُوبَ

5540-.../11- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Mansur'dan bu isnad ile hadisi Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye Um Yakub'u sözkonusu eden kıssanın diğer kısımlarından soyutlanmış olarak rivayet etti.[525]

٥٥٤١-.../١٢- وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ يَعْنِي ابْنَ حَازِمٍ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِ حَدِيثِهِمْ

5541-.../12- Bize Şeyban b. Ferruh da tahdis etti, bize Cerir, yani b. Hâzim- tahdis etti, bize A'meş, İbrahim'den tahdis etti, o Alkame'den, o Abdullah'tan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den öncekilerin hadisine yakın olarak rivayet etti.[526]

524 5538 numaralı hadisin kaynakları
525 5538 numaralı hadisin kaynakları
526 Nesai, 5115, 5270; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9461

٥٥٤٢-١٢١/١٣- وَحَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلْوَانِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ قَالاَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ زَجَرَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ تَصِلَ الْمَرْأَةُ بِرَأْسِهَا شَيْئًا

5542-121/13- Bana el-Hasan b. Ali el-Hulvânî ve Muhammed b. Râfi' de tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrezzak haber verdi, bize İbn Cureyc haber verdi, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadının başına bir şey eklemesini yasakladı.[527]

Şerh

(5538-5542 numaralı hadisler)

(5538) *"Allah dövme yapan kadınlara da dövme yaptıran kadınlara da... lanet etti."*

Vaşime: Dövme yapan, dövme yapma işi yapan kadına denilir. Bu da bir iğne yahut çuvaldız ve buna benzer bir şeyi elin dış kısmına yahut bileğe, dudağa ya da kadın vücudunun bir başka yerine kan akıncaya kadar batırdıktan sonra o yeri sürme yahut benzeri bir şey ile doldurur ve orası yeşilimsi bir renk alır. Bazen bu çeşitli şekiller ve nakışlar halinde yapılır. Bunu bazen çok bazen az miktarda da yapabilirler. İşte bu işi yapan kadına "vâşime" denilir. Fiili veşeme yeşimu veşmen şeklindedir. Kendisine dövme yapılan kadına "mevşûme" denilir. Eğer kendisine dövme yapılmasını isterse ona da "mustevşime" denilir. Dövme işi yapana da kendi isteği ile yapılana da bu işin kendisine yapılmasını isteyene de haramdır. Bu bazı hallerde kıza henüz küçükken de yapılabilir. O taktirde yapan günah kazanır. Kızın günahkar olması o zamanda mükellef olmadığından ötürü sözkonusu değildir.

Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Dövme yapılan yer ise necis olur. Eğer ilaç ile giderilmesi mümkünse giderilmesi vaciptir. Eğer ancak bir zorluk ve sıkıntı ile mümkün olabilecekse şayet bundan dolayı telef olmak yahut bir organın felç olması bir organın menfaatinin yok olması yahut da organda açıkça görülecek fahiş bir sakatlığın görülecek olması halinde onu izale etmek vacip değildir. Eğer bu dövmenin izi kaybolursa artık ona günah kalmaz. Eğer belirtilen tehlikelerden birisinden korkulmaz ve benzeri bir endişe sözkonusu değilse dövmeyi izale etmesi gerekir. Bunu geciktirmekten dolayı günahkar olur. Bütün bu hususlarda kadın ile erkek arasında fark yoktur. Allah en iyi bilendir.

---

527 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2857

Nâmisa: Yüzün kıllarını alana gelince bu da yüzdeki kılları izale eden kadına denilir. MutEn'âmmisa ise kendisine bu işin yapılmasını isteyen kadındır. Bu işi yapmak da haramdır ancak kadının sakalının yahut bıyıklarının bitmesi halinde bu kılları izale etmek haram değildir. Hatta bize göre müstehap olur. İbn Cerir dedi ki: Kadının sakalını, çenesini, bıyıklarını traş etmesi caiz olmadığı gibi fazlalık ile olsun eksiklik ile olsun hilkatinden herhangi bir şeyi değiştirmesi de caiz değildir. Ama bizim mezhebimizin görüşü az önce kaydettiğimiz şekilde sakal, bıyık ve çene kıllarının izale edilmesinin müstehap olduğudur. Bu husustaki yasak ise ancak kaşlar ve yüzün kenarları hakkındadır. Bazıları ise nun harfini öne alarak "nuntamisa" diye rivayet etmiş iseler de meşhur olan nun harfinin sonra gelmesi (mutEn'âmmisa) şeklidir. Cımbıza da mim harfi kesreli olarak minmâs" denilir.

Mutefellicat: Dişlerini törpüleyenler be ve cim harfi ile olup, ön ve onların yanındaki dişlerin arasını törpüleyerek açmak demektir. Bu da fe lam harfleri fethalı olmak üzere "el-felec"den gelir. el-felec ise ön dişler ve onların yanlarındaki dişler arasındaki ayrılık ve boşluk demektir. İhtiyar kadınlar ile yaşları ihtiyarlığa yaklaşmış olan kadınlar yaşlarının küçük olduğunu, dişlerinin güzel olduğunu göstermek için bu işi yaparlar. Çünkü dişler arasındaki bu hafif incelik küçük kız çocuklarda görülür. Kadın yaşlanıp da yaşı ilerleyecek olursa narin ve güzel görünüşlü olmak üzere yaşının da küçük olduğu izlenimini vermek için dişlerini törpü ile inceltir. Bu işleme aynı zamanda "elveşr" de denilir. İşte vaşire ve müstevşirenin lanetlenmesi de buradan gelmektedir. Bu işi yapmak, yapan kadına da kendisine yapılan kadına da hem bu hadisler dolayısı ile hem yüce Allah'ın hilkatini değiştirmek olduğu için hem gerçeği örtbas etmek olduğu için hem de hakikati gizleyip üstünü kapatmak olduğundan haramdır.

Hadisteki *"güzelleşmek için dişlerini törpüleyen kadınlar"* ifadesi şu demektir. Güzel görünmek isteği ile bu işi yapan kadınlar anlamındadır. Bununla bu fiilin güzelleşmek isteği ile yapılmasının haram olduğuna işaret edilmektedir. Eğer tedavi yahut dişteki bir kusur ve benzeri bir sebep ile buna gerek duyulursa bunda bir sakınca yoktur. Allah en iyi bilendir.

"Bu böyle olsaydı onunla bir arada olmazdık." İlim adamlarının büyük çoğunluğunun dediklerine göre biz onunla beraber ve arkadaş kalmazdık, biz ve o bir arada bulunmazdık, aksine biz onu boşar ve ondan ayrılırdık demek istemiştir.

Kadı Iyaz dedi ki: Bunun ben onunla cima etmezdim anlamına gelme ihtimali de vardır. Ama bu ihtimal zayıftır. Sahih olan ise az önce kaydettiğimizdir. Böylelikle bir kimsenin yanında saç eklemek, namazı terk etmek

ve buna benzer bir masiyet işleyen bir eşi bulunan kimsenin onu boşaması gerektiğine delil gösterilebilir, Allah en iyi bilendir.

(5541) "Bize şeyban b. Ferruh tahdis etti, bize Cerir tahdis etti, bize A'meş İbrahim'den, o Alkame'den, o Abdullah'tan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den" şeklindeki bu isnad Darakutni'nin Müslim'e yaptığı istidraklerden birisidir. O dedi ki: A'meş'den sahih olan bu rivayetin mürsel olduğudur. Çünkü bu hadisi ondan Cerir'den başka müsned olarak rivayet eden yoktur. Ebu Muaviye ve başkası ona muhalefet ederek bunu A'meş'den, o İbrahim'den diye mürsel olarak rivayet etmişlerdir. (Darakutni devamla) dedi ki: Metin ise Mansur'un İbrahim'den rivayeti olarak sahihtir. Yani bundan önceki rivayetlerde zikrettiği gibi sahihtir. Bu isnadda ise biri diğerinden rivayet nakleden tabiinden dört kişi vardır. Bunlar da Cerir, A'meş, İbrahim ve Alkame'dir. Cerir de ashab-ı kiramdan birisini görmüş ve Ebu Tufeyl'den hadis dinlemiş olup kendisi sahabidir. Allah en iyi bilendir.

٥٥٤٣-١٢٢/١٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّهُ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ عَامَ حَجَّ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَتَنَاوَلَ قُصَّةً مِنْ شَعَرٍ كَانَتْ فِي يَدِ حَرَسِيٍّ يَقُولُ يَا أَهْلَ الْمَدِينَةِ أَيْنَ عُلَمَاؤُكُمْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْهَى عَنْ مِثْلِ هَذِهِ وَيَقُولُ إِنَّمَا هَلَكَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ حِينَ اتَّخَذَ هَذِهِ نِسَاؤُهُمْ

5543-122/14- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e İbn Şihâb'dan rivayetini okudum. O Humeyd b. Abdurrahman b. Avf'dan rivayet ettiğine göre hacc ettiği sene Muaviye b. Ebu Süfyan'ı minber üzerinde eline bir korumanın elinde bulunan saçtan bir perçem alarak şöyle derken dinlemiştir: Ey Medine halkı! Nerede âlimleriniz? Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bunun gibi bir işi yasaklarken ve: *"Şüphesiz İsrailoğullarının kadınları bunları yapınca helak oldu"* buyururken dinledim diyordu.[528]

٥٥٤٤-.../١٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ ح وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ كُلُّهُمْ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِمِثْلِ حَدِيثِ مَالِكٍ غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ مَعْمَرٍ إِنَّمَا عُذِّبَ بَنُو إِسْرَائِيلَ

528 Buhari, 3468, 5932; Ebu Davud, 4167; Tirmizi, 2781; Nesai, 5260; Tuhfetu'l-Eşrâf, 11407

5544-.../15- Bize İbn Ebu Ömer tahdis etti, bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti. (H.) Bana Harmele b. Yahya da tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus haber verdi. (H.) Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer haber verdi, hepsi Zührî'den, Mâlik'in hadisinin aynısını rivayet etti. Ancak Ma'mer'in hadisinde: *"İsrailoğulları ancak... azaba uğratıldı"* demiştir.[529]

٥٥٤٥-١٢٣/١٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ عَنْ شُعْبَةَ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ قَدِمَ مُعَاوِيَةُ الْمَدِينَةَ فَخَطَبَنَا وَأَخْرَجَ كُبَّةً مِنْ شَعَرٍ فَقَالَ مَا كُنْتُ أُرَى أَنَّ أَحَدًا يَفْعَلُهُ إِلَّا الْيَهُودَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ بَلَغَهُ فَسَمَّاهُ الزُّورَ

5545-123/16- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Gunder, Şu'be'den tahdis etti. (H.) Bize İbnu'l- Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize şu'be, Amr b. Murre'den tahdis etti, o Said b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti: Muaviye, Medine'ye geldi. Bize bir hutbe verdi ve bir top saçcık tartarak: Ben bu işi yahudilerden başka kimsenin yaptığı kanaatinde değildim. Şüphesiz Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bunun haberi ulaştı da O da buna "zur" adını verdi.[530]

٥٥٤٦-١٢٤/١٧- وَحَدَّثَنِي أَبُو غَسَّانَ الْمِسْمَعِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَا أَخْبَرَنَا مُعَاذٌ وَهُوَ ابْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ مُعَاوِيَةَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ إِنَّكُمْ قَدْ أَحْدَثْتُمْ زِيَّ سَوْءٍ وَإِنَّ نَبِيَّ اللهِ ﷺ نَهَى عَنِ الزُّورِ قَالَ وَجَاءَ رَجُلٌ بِعَصًا عَلَى رَأْسِهَا خِرْقَةٌ قَالَ مُعَاوِيَةُ أَلَا وَهَذَا الزُّورُ قَالَ قَتَادَةُ يَعْنِي مَا يُكَثِّرُ بِهِ النِّسَاءُ أَشْعَارَهُنَّ مِنَ الْخِرَقِ

5546-124/17- Bana Ebu Gassan el-Mismaî ve Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis edip dedi ki: Bize Muâz -ki o b. Hişam'dır- haber verdi, bana babam Katade'den tahdis etti, o Said b. el-Müseyyeb'den rivayet ettiğine göre Muaviye bir gün şöyle dedi: Sizler kötü bir kılık ortaya çıkardınız. Muhakkak Allah'ın nebisi ise zuru yasaklamıştı. Bu arada elinde ucunda bir bez parçası bulunan bir asa ile bir adam geldi. Muaviye: Haberiniz olsun işte zur budur

---

529 5543 numaralı hadisin kaynakları

530 Buhari, 3488; Nesai, 5107, 5261, 5262, 5263; Tuhfetu'l-Eşrâf, 11418

dedi. Katade dedi ki: Bununla kadınların bez parçaları ile saçlarını çokmuş gibi göstermelerini kast ediyordu.[531]

Şerh

(5543-5546 numaralı hadisler)

(5543) "Muaviye minber üzerinde iken bir korumanın elinde bulunan bir perçem saçını aldı..." Asmai ve başkaları dedi ki: Buradaki "kussa: perçem" saçın alın üzerine sarkan önlerine denilir. Bunun yanlardaki saçın adı olduğu da söylenmiştir. Haresi de polis gibi olup emirin hizmetindeki (koruması)dır.

(5545) "Bir top saç çıkardı." Kef ötreli be şeddeli olmak üzere "kubbe: top" birbiri üstüne sarmalanmış saç demektir.

"Ey Medineliler, nerede âlimleriniz?" Bu şekildeki soru onların böyle bir münkere karşı çıkmalarını ihmal etmelerine ve onu değiştirmekten yana gafil kalmalarına karşı bir tepki mahiyetindedir.

Muaviye'nin bu hadisinde halifelerin ve diğer emir sahiplerinin münker olan hususlara karşı çıkmaya ve onu ortadan kaldırmayı yaygınlaştırmaya tepki gösterip karşı çıkması gerekmekle birlikte bunu ihmal eden kimseleri azarlamaya itina göstermelerine bir işarettir.

"İsrailoğulları ancak hanımları bunu yaptığı zaman helak oldu." Kadı Iyaz dedi ki: Denildiğine göre muhtemelen bu onlara haram kılınmıştı. Ama bunu yaptıkları için cezalandırıldılar ve bu sebeple helak oldular. Bir diğer açıklamaya göre helak bundan dolayı ve bunun dışında işledikleri diğer masiyetler sebebi ile olmuş da olabilir. İşte bu haller onlarda görülünce helak edildiler.

Bundan da münkerin açıkça ortaya çıkması sebebi ile herkesin cezalandırılacağı hükmü anlaşılmaktadır.

٣٤/٣٣- بَاب النِّسَاءِ الْكَاسِيَاتِ الْعَارِيَاتِ الْمَائِلَاتِ الْمُمِيلَاتِ

34/33- GİYİNMİŞ AMA ÇIPLAK MEYLEDEN VE MEYLETTİREN KADINLAR BABI

٥٥٤٧-١/١٢٥- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ

531 5545 numaralı hadisin kaynakları

سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا

5547-125/1- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti, bize Cerir, Suheyl'den tahdis etti, o babasından, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Cehennemliklerden olup henüz görmediğim iki sınıf insan vardır. Bunların biri beraberlerinde inek kuyruklarını andıran kamçılar bulunan onlarla insanları döven bir topluluktur. Diğeri ise giyinmiş ama çıplak, meylettiren ve meyleden, başları yan yatmış deve hörgüçlerini andıran kadınlardır. Bunlar cennete girmezler. Kokusunu dahi almazlar. Şüphesiz onun kokusu şu kadar şu kadar mesafeden alınır."*[532]

Şerh

"Cehennem ehlinden olan henüz görmediğim iki sınıf vardır..."

Bu hadis, nübüvvet mucizelerindendir. Gerçekten iki sınıf da ortaya çıkmıştır. Bunlar halen vardır.

Bu hadisle bu iki sınıf yerilmektedirler.

Denildiğine göre bunun anlamı şudur: Allah'ın nimetinden dolayı giyinik ama o nimete şükretmekten yana çıplaktırlar. Bir diğer açıklamaya göre manası şudur: Bu gibi kadınlar bedenlerinin bir kısmını örterken diğer bir kısmını güzelliğini ve benzeri fitnelerini çıkarmak maksadıyla da açarlar. Bir diğer görüşe göre ise bedeninin ten rengini gösterecek kadar ince elbiseler giyerler demektir.

"Meylederler" bunun da Allah'a itaat etmekten ve korunması gerekenleri korumaktan meylederler (uzaklaşırlar) anlamında olduğu söylenmiştir. *"Meylettirirler"* yani yaptıkları ve yerilmesi gereken fiillerini başkalarına bildirirler. Meylederler ifadesinin kibirlenerek ve kollarını eğip bükerek yürürler anlamında olduğu söylendiği gibi bunun dikkat çekici bir şekilde taranmaları anlamında olduğu da söylenmiştir. Böyle bir taranma şekli ise hayasız kadınların taranma şeklidir. Meylettirirler de başkalarını bu şekilde tararlar demek olur.

Başlarının yan yatmış deve hörgüçleri gibi olması da sarık yahut saç bağı ve buna benzer şeyler sarmak sureti ile saçlarını büyültmeleri anlamındadır.

532 Müslim, 7123; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12610

٣٥/٣٤- بَاب النَّهْيِ عَنْ التَّزْوِيرِ فِي اللِّبَاسِ وَغَيْرِهِ وَالتَّشَبُّعِ بِمَا لَمْ يُعْطَ

35/34- ELBİSE VE BAŞKA HUSUSLARDA SAHTEKÂRLIĞIN VE KENDİSİNE VERİLMEMİŞ ŞEYLERLE DOYMUŞ GİBİ GÖRÜNMENİN YASAK OLDUĞU BABI

٥٥٤٨-١٢٦/١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ وَعَبْدَةُ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ أَقُولُ إِنَّ زَوْجِي أَعْطَانِي مَا لَمْ يُعْطِنِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِسِ ثَوْبَيْ زُورٍ

5548-126/1- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis etti, bize Veki ve Abde Hişam b. Urve'den tahdis etti, o babasından o Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet ettiğine göre bir kadın: Ey Allah'ın Rasulü! Ben, kocamın bana vermediği şeyler için bana verdi diyorum diye sordu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de: *"Kendisine verilmedik şeylerle doymuş gibi görünen bir kimse sahte iki elbise giyinmiş kimse gibidir"* buyurdu.[533]

٥٥٤٩-١٢٧/٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا عَبْدَةُ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ فَاطِمَةَ عَنْ أَسْمَاءَ جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ إِنَّ لِي ضَرَّةً فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ أَنْ أَتَشَبَّعَ مِنْ مَالِ زَوْجِي بِمَا لَمْ يُعْطِنِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِسِ ثَوْبَيْ زُورٍ

5549-127/2- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis etti, bize Abde tahdis etti, bize Hişam, Fatıma'dan tahdis etti, o Esma'dan rivayet ettiğine göre bir kadın Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: Benim bir kumam var. Kocamın bana vermediği bir şey ile malından doymuşum gibi görünmemen dolayı bana bir vebal var mı dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kendisine verilmeyen bir şeyden doymuş gibi görünen bir kimse sahte iki elbise giyen kimse gibidir"* buyurdu.[534]

٥٥٥٠-.../٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ كِلَاهُمَا عَنْ هِشَامٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

533 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17080, 17270

534 Buhari, 5319; Ebu Davud, 4997; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15745

5550-.../3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Ebu Usâme tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Muaviye haber verdi, ikisi Hişam'dan bu isnad ile hadisi rivayet etti.[535]

Şerh

(5548-5550 numaralı hadisler)

"Bir kadın: Ey Allah'ın Rasulü! Kocamın bana vermediği şeyler için bana verdi diyorum..." Hadisi ile ilgili olarak ilim adamları şu açıklamayı yapmışlardır: Burada kast edilen kendisinde bulunmayan bir şeyden çokça varmış gibi izlenim veren kimse kast edilmektedir. Bu da yanında olmayan, sahip olmadığı bir şeye sahipmiş gibi kendisini gösterir. Böylelikle de insanlar arasında çok şeye sahip olduğu izlenimini verir ve bâtıl olan bir iddia ile kendisini süsler. Bu, bir kimsenin sahte iki elbise giyenin yerildiği gibi yerilen bir kimsedir.

Ebu Ubeyd ve başkaları dedi ki: Bu, zahid kimselerin ibadet ve vera sahibi kimselerin kılık kıyafetlerini giyen ve bununla insanlara bu niteliklere sahip olduğunu izhar etme maksadını güden ve böylelikle kalbinde bulunandan daha fazla huşu ve zühd sahibi olduğunu izhar eden kimsedir. İşte bunlar sahte ve riyakârlık elbiseleridir.

Bir diğer açıklamaya göre böyle bir kişi başkasına ait iki elbise giyinip bu iki elbisenin kendisine ait olduğu izlenimini veren kişiye benzer. Bir diğer açıklamaya göre bu bir entari (kamis) giyip de onun yenlerine başka iki yen ekleyen ve böylelikle üzerinde iki entari izlenimi olduğunu veren kimsedir. Hattâbî bir başka kanaat naklederek şunları söylemektedir. Burada elbiseden kasıt durum ve izlenen yoldur. Çünkü Araplar elbise ile elbise giyen kimsenin halini kinayeli olarak anlatırlar. Yani böyle bir kimse, olmayan bir şeyi söyleyen yalancıya benzer. Bir başka görüşe göre de burada kastedilen kendisinden yalan şahitlikte bulunması istenen kimsedir. Böylelikle bu kişi iki elbise giyinip süslenir ve görünüşünün güzelliğinden ötürü de şahitliği reddedilmez. Allah en iyi bilendir.

Babtaki hadislerin senedine gelince (5548) "bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis etti... Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayete göre..." deyip hadisi zikretmekte, ondan sonra da (5549) "İbn Numeyr'den, o Abde'den... o Esma'dan" deyip hadisi zikretmekte, ondan sonra da (5550) "Ebu Bekr b. Ebu Şeybe'den diye... Hişam'dan bu isnad ile" demektedir.

---

535 5549 numaralı hadisin kaynakları

Bu senetler bizim diyarımızdaki bütün nüshalarda bu sıra ile kaydedilmiştir. Fakat İbn Mâhân nüshasında (5550 numaralı) İbn Ebu Şeybe ve İshak'ın rivayeti (5548 numaralı) İbn Numeyr'in Veki'den yaptığı rivayetten hemen sonra ve (5549 numaralı) İbn Numeyr'in yalnızca Abde'den yaptığı rivayetten önce kaydedilmiştir.

Hafızlar ise İbn Mâhân'ın nüshasındaki bu şeklin hatalı olduğunu ittifak ile kabul etmişlerdir. Abdulgani b. Said ise bu çirkin bir hatadır demiş ve şunları eklemiştir: Hişam'ın babasından, onun Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan diye hadis rivayeti ancak Müslim'in İbn Numeyr'den rivayeti ile Ma'mer b. Raşid'den diye yoluyla bilinmektedir.

Darakutni de el-İlel adlı kitabında şunları söylemektedir: Hişam'ın babasından, onun Aişe (radıyallâhu anhâ)'dan diye rivayetini bu şekilde ancak Ma'mer ile Mübârek b. Fedale rivayet etmektedir. Onlardan başkaları ise bunu Fatıma'dan, o Esma'dan diye rivayet etmektedir ki sahih olan budur. (Darakutni devamla) der ki: Müslim'in Hişam'ın babasından o Aişe'den diye hadis tahric etmesi ise sahih olamaz. Doğrusu Abde ve Veki' ile başkalarının rivayet ettikleri şekilde Hişam'dan, o Fatıma'dan, o Esma'dan şeklindeki rivayettir. Allah en iyi bilendir.

٣٨/٢٧- كِتَابُ الْآدَابِ
38/27- ÂDÂB KİTABI

١/١- بَاب النَّهْيِ عَنْ التَّكَنِّي بِأَبِي الْقَاسِمِ وَبَيَانِ مَا يُسْتَحَبُّ مِنْ الْأَسْمَاءِ
1/1- EBU'L-KASIM DİYE KÜNYELENMENİN NEHYEDİLDİĞİ VE MÜSTEHAP OLAN İSİMLERİN BEYANI BABI

٥٥٥١-١/١- حَدَّثَنِي أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ أَبُو كُرَيْبٍ أَخْبَرَنَا وَقَالَ ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا وَاللَّفْظُ لَهُ قَالَا حَدَّثَنَا مَرْوَانُ يَعْنِيَانِ الْفَزَارِيَّ عَنْ حُمَيْدٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ نَادَى رَجُلٌ رَجُلًا بِالْبَقِيعِ يَا أَبَا الْقَاسِمِ فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنِّي لَمْ أَعْنِكَ إِنَّمَا دَعَوْتُ فُلَانًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلَا تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي

5551-1/1- Bana Ebu Kureyb, Muhammed b. el-Alâ ve İbn Ebu Ömer tahdis etti, Ebu Kureyb, bize haber verdi derken İbn Ebu Ömer de -lafız ona ait olmak üzere- bize tahdis etti dedi. Her ikisi dedi ki: Bize Mervan -el-Fezari'yi kastediyorlar- Humeyd'den tahdis etti, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam Baki'de bir başka adama: Ey Ebu'l-Kasım! diye seslendi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dönüp ona bakınca adam: Ey Allah'ın Rasulü! Şüphesiz ben seni kastetmemiştim. Ben filanı çağırmıştım deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Benim adımı kullanın ama benim künyemle künyelenmeyin"* buyurdu.[536]

Şerh

"Bir adam Baki'de bir başkasına Ey Ebu'l-Kasım diye seslendi..."

İlim adamları bu mesele hususunda pek çok görüş ortaya atmışlardır. Kadı Iyaz ve başkaları bu farklı görüşleri bir arada zikretmiş bulunmaktadır-

536 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 770

lar. Bu değişik görüşlerin biri Şafii ve Zâhiri mezhebi görüşüdür. Buna göre hiçbir kimsenin Ebu'l-Kasım künyesini alması helal değildir. Adı ister Muhammed, ister Ahmed olsun ya da başka bir isim olsun. Çünkü bu hadisin Zâhiri bunu gerektirmektedir.

İkinci görüşe göre bu yasak nesh edilmiştir. Bu hüküm hadis-i şerifte sözü edilen bu anlam dolayısı ile işin başında böyle iken sonradan nesh edilmiştir. Bunlar der ki: Günümüzde ise herkesin Ebu'l-Kasım künyesi alması mübahtır. Adı ister Muhammed, ister Ahmed ister başka bir isim olsun fark etmez. Bu da İmam Mâlik'in görüşüdür. Kadı Iyaz dedi ki: Selefin cumhuru ve bölge fukahasının ve ilim adamlarının cumhuru da bu kanaattedir. Hatta bir topluluk ilk çağda Ebu'l-Kasım künyesi ile meşhur olmuştur. Bundan sonra da günümüze kadar bu devam edegelmiştir, üstelik böyle yapanlar pek çok olmakla birlikte kimse de buna karşı çıkmamıştır derler.

Üçüncü görüş İbn Cerir'in görüşüdür. Buna göre bu yasak nesh edilmiş değildir ama buradaki yasak tenzih ve edeb içindir. Haram kılmak için değildir.

Dördüncü görüşe göre Ebu'l-Kasım künyesini alma yasağı adı Muhammed ya da Ahmed olan kimseler hakkında özeldir. Bu iki isimden birisini ad almamış olanların yalnızca bu künyeyi kullanmasında bir sakınca yoktur. Bu da seleften bir topluluğun görüşüdür. Bu hususta Cabir'den merfu bir hadis de gelmiş bulunmaktadır.

Beşinci görüş kayıtsız ve şartsız olarak Ebu'l-Kasım künyesini almak yasaktır ve babasının Ebu'l-Kasım künyesi ile künyelenmemesi için Kasım adını vermek de nehy edilir. Nitekim Mervan b. el-Hakem bu hadis kendisine ulaşınca oğlu Kasım'ın adını değiştirmiştir. Ona Abdulmelik adını vermiştir. Yine Ensar'dan bazıları da böyle yapmıştır.

Altıncı görüşe göre Muhammed adını almak künyesi olsun yahut olmasın mutlak olarak men edilmiştir. Bu hususta Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Siz çocuklarınıza Muhammed adını veriyor sonra da onlara lanet okuyorsunuz"* buyurmaktadır. Ömer (radıyallâhu anh) da Kûfe'ye yazdığı bir mektubunda: "Kimseye bir nebi adını vermeyin" demiş ve Medine'de oğullarına Muhammed adını vermiş bir çok kimseye de oğullarının adlarını değiştirmelerini emretmiştir. Ta ki bir topluluk kendisine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu hususta kendilerine izin verdiğini ve onlara bu ismi verdiğini söyleyinceye kadar sürdü. Bunu söylemeleri üzerine onlara ilişmedi.

Kadı Iyaz dedi ki: Daha güçlü ihtimal Ömer'in bu uygulamasını Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in adını ta'zim etmek ve hadiste: Onlara muhammed

adını veriyor sonra onlara lanet okuyorsunuz" diye geçtiği gibi adın değerinin çiğnenmemesi içindir.

Bir görüşe göre Ömer (radıyallâhu anh)'ın bunu yasaklamasının sebebi bir kimsenin Muhammed b. Zeyd b. el-Hattab'a: Allah şunu şunu etsin ey Muhammed demesini işitmesi olmuştur. Ömer onu çağırarak gördüğüm kadarı ile Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e senin sebebinle sövülüyor. Allah'a yemin ederim ki ben hayatta kaldığım sürece sen Muhammed diye çağırılmayacaksın deyip ona Abdurrahman adını verdi.

٥٥٥٢-٢/٢- حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ زِيَادٍ وَهُوَ الْمُلَقَّبُ بِسَبَلَانَ أَخْبَرَنَا عَبَّادُ بْنُ عَبَّادٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ وَأَخِيهِ عَبْدِ اللهِ سَمِعَهُ مِنْهُمَا سَنَةَ أَرْبَعٍ وَأَرْبَعِينَ وَمِائَةٍ يُحَدِّثَانِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّ أَحَبَّ أَسْمَائِكُمْ إِلَى اللهِ عَبْدُ اللهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ

5552-2/2- Bana İbrahim b. Ziyad -ki o Sebelan lakaplıdır- tahdis etti, bize Abbad b. Abbad, Ubeydullah b. Ömer ve kardeşi Abdullah'tan haber verdi (Abbad) bunu her ikisinden yüz kırk iki yılında Nâfi'den diye tahdis ederken dinlemiştir. O İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etmişti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz isimleriniz arasında Allah'ın en sevdiği Abdullah ve Abdurrahman'dır"* buyurdu.[537]

Şerh

"Bana İbrahim b. Ziyad -ki Sebelan lakaplıdır- tahdis etti." Sebelan fethalı sin ve be iledir.

"Ubeydullah b. Ömer ve kardeşi Abdullah b. Ömer" bu doğrudur. Çünkü Ubeydullah, sika, hafız, zaptı sağlam ve rivayetinin delil gösterileceği icma ile kabul edilmiş birisidir. Kardeşi Abdullah ise zayıftır, rivayetini delil göstermek caiz değildir. Ravi her ikisini bir arada zikredecek olursa caizdir ve Ubeydullah'a itimat edilerek hadisin gereğince amel edilmesi icabeder.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Şüphesiz isimleriniz arasında Allah'ın en sevdiği Abdullah ve Abdurrahman'dır"* buyruğunda bu iki ismin verileceği ve bunların diğer isimlere göre daha faziletli olduğu hükmü anlaşılmaktadır.

537 Ubeydullah b. Ömer'in Nafi'den hadisini Ebu Davud, 4949; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7920; Abdullah'ın Nafi'den hadisini, Tirmizi, 2834; İbn Mace, 3728; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7721'de rivayet etmişlerdir.

٥٥٥٣-٣/٣- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ عُثْمَانُ حَدَّثَنَا وَقَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ وُلِدَ لِرَجُلٍ مِنَّا غُلَامٌ فَسَمَّاهُ مُحَمَّدًا فَقَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا نَدَعُكَ تُسَمِّي بِاسْمِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَانْطَلَقَ بِابْنِهِ حَامِلَهُ عَلَى ظَهْرِهِ فَأَتَى بِهِ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ وُلِدَ لِي غُلَامٌ فَسَمَّيْتُهُ مُحَمَّدًا فَقَالَ لِي قَوْمِي لَا نَدَعُكَ تُسَمِّي بِاسْمِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلَا تَكْتَنُوا بِكُنْيَتِي فَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ

5553-3/3- Bize Osman b. Ebu Şeybe ve İshak b. İbrahim tahdis etti, Osman, bize Cerir tahdis etti derken İshak haber verdi dedi. O Mansur'dan, o Sâlim b. Ebul Ca'd'den, o Cabir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Bizden bir adamın bir oğlu oldu. Ona Muhammed adını verdi. Kavmi kendisine: Biz senin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in adını vermeni kabul etmiyoruz dediler. Bunun üzerine o da oğlunu sırtında taşıyarak gitti ve Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna onu getirip: Ey Allah'ın Rasulü! Benim bir oğlum oldu. Ben de ona Muhammed adını verdim. Kavmim bana: Senin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in adını vermeni kabul etmiyoruz dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de: *"Benim adımı alabilirsiniz ama benim künyem ile künyelenmeyin. Çünkü ben Kasım'ım. Aranızda taksimat yaparım"* buyurdu.[538]

٥٥٥٤-٤/٤- حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ حَدَّثَنَا عَبْثَرٌ عَنْ حُصَيْنٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ وُلِدَ لِرَجُلٍ مِنَّا غُلَامٌ فَسَمَّاهُ مُحَمَّدًا فَقُلْنَا لَا نَكْنِيكَ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ حَتَّى تَسْتَأْمِرَهُ قَالَ فَأَتَاهُ فَقَالَ إِنَّهُ وُلِدَ لِي غُلَامٌ فَسَمَّيْتُهُ بِرَسُولِ اللهِ وَإِنَّ قَوْمِي أَبَوْا أَنْ يَكْنُونِي بِهِ حَتَّى تَسْتَأْذِنَ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ سَمُّوا بِاسْمِي وَلَا تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي فَإِنَّمَا بُعِثْتُ قَاسِمًا أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ

5554-4/4- Bize Hennad b. es-Serri tahdis etti... Cabir b. Abdullah dedi ki: Bizden bir adamın bir oğlu oldu, ona Muhammed adını verdi. Biz de: Biz sana Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in künyesini -onun bu husustaki emrini almadığın sürece- vermeyeceğiz dedik. Bunun üzerine Onun yanına gitti ve: Benim bir oğlum oldu. Ona Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in adını

538 Buhari, 3114, 3115, 3538, 6187, 6196; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2244

verdim. Benim kavmim ise onun adını bana künye vermeyi Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den sen izin alıncaya kadar diyerek- kabul etmediler dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Benim adımı verebilirsiniz ama benim künyemle künyelenmeyin. Çünkü ben paylaştırıcı (Kasım) olarak gönderildim. Ben aranızda paylarınızı taksim ederim"* buyurdu.[539]

٥٥٥٥-.../٥- حَدَّثَنَا رِفَاعَةُ بْنُ الْهَيْثَمِ الْوَاسِطِيُّ حَدَّثَنَا خَالِدٌ يَعْنِي الطَّحَّانَ عَنْ حُصَيْنٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَذْكُرْ فَإِنَّمَا بُعِثْتُ قَاسِمًا أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ

5555-.../5- Bize Rifâa b. el-Heysem el-Vâsıtî de tahdis etti, bize Halid -yani el-Ettahhan- huseyn'den bu isnad ile tahdis etti ve *"ben paylaştırıcı olarak gönderildim, aranızda payınızı taksim ederim"* ibaresini zikretmedi.[540]

٥٥٥٦-٥/٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ الْأَعْمَشِ ح وَحَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلَا تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي فَإِنِّي أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ وَلَا تَكْتَنُوا

5556-5/6- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Veki', A'meş'den tahdis etti. (H.) Bana Ebu Said el-Eşec de tahdis etti... Cabir b. Abdullah dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Benim ismimi almayın. Benim künyemle künyelenmeyin. Şüphesiz ki ben Ebu'l-Kasım'ım Aranızda taksimat yaparım"* buyurdu.

Ebu Bekr'in rivayetinde (künyelenmeyin anlamındaki vela tekennev ifadesi) "vela tektenu" şeklindedir.[541]

٥٥٥٧-.../٧- وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ إِنَّمَا جُعِلْتُ قَاسِمًا أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ

5557-.../7- Bize Ebu Kureyb [Muhammed b. el-Alâ] da tahdis etti, bize Ebu Muaviye, A'meş'den bu isnad ile tahdis etti ve: *Çünkü ben Kasım kılındım. Aranızda taksimat yaparım"* buyurdu.[542]

539 5553 numaralı hadisin kaynakları
540 5553 numaralı hadisin kaynakları
541 5553 numaralı hadisin kaynakları
542 5553 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

(5553-5557 numaralı hadisler)

(5553) *"Şüphesiz ben ancak Kasımım. Aranızda taksimat yaparım."* Buhari'nin kitabının baş taraflarında *"Allah kimin hakkında hayır murad ederse onu dinde fakih kılar" "şüphesiz ben ancak Kasım'ım Allah da verendir"* şeklindedir. Kadı Iyaz dedi ki: Bu künyenin ancak o künyeyi alan kişi hakkında doğru olan bir nitelik sebebi ile yahut da oğlunun sebebi ile verileceği izlenimini vermektedir demiştir. İbn Battal da Buhari'nin rivayetini şerh ederken şunları söylemektedir: Yani ben sizi dışarıda tutarak yüce Allah'ın malından hiçbir şeyi kendi tekelime almam. O bunu bağışlarda ve dağıtımında bazılarını diğerlerinden üstün tutunca gönüllerini hoş tutmak için söylemiş ve: *"Size veren ben değil Allah'tır. Ben ancak taksimat yapan (paylaştıran)ım. Dolayısı ile her kime bir şeyler paylaştıracak olursam az ya da çok olsun bu onun payıdır"* demiş oluyordu. Ebu'l-Kasım dışındaki künyelere gelince, müslümanlar bunu kullanmanın caiz olduğu hususunda icma etmişlerdir. İster oğlu ister kızı olsun ve onlardan birisi ile künyelensin. İsterse de oğlu olmasın. Yahut küçük olsun ya da oğlundan başkasından ona künye verilmiş olsun fark etmez. Kişinin filanın babası yahut filane (kızın) babası diye künyelenmesi kadının da filan kızın annesi ve filan oğlun annesi diye künyelenmesi caizdir. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Enes'in küçük kardeşine: *"Ey Ebu Umeyr! Mugayr (denilen kuş) ne yaptı"* diye şakalaşırdı. Allah en iyi bilendir.

٥٥٥٨-٦/٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ سَمِعْتُ قَتَادَةَ عَنْ سَالِمٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ وُلِدَ لَهُ غُلَامٌ فَأَرَادَ أَنْ يُسَمِّيَهُ مُحَمَّدًا فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَسَأَلَهُ فَقَالَ أَحْسَنَتْ الْأَنْصَارُ سَمُّوا بِاسْمِي وَلَا تَكْتَنُوا بِكُنْيَتِي

5558-6/8- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Beşşâr tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti, Katade'yi Sâlim'den diye rivayet ederken dinledim. Onun Cabir b. Abdullah'tan rivayetine göre Ensar'dan bir adamın bir oğlu oldu. Ona Muhammed adını vermek istedi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gidip sordu O: *"Ensar ne güzel iş yaptı. Benim adımı verin fakat benim künyemle künyelenmeyin"* buyurdu.[543]

543 5553 numaralı hadisin kaynakları

٥٥٥٩-٧/٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى كِلَاهُمَا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ مَنْصُورٍ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ جَبَلَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ كِلَاهُمَا عَنْ شُعْبَةَ عَنْ حُصَيْنٍ ح وَحَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ خَالِدٍ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سُلَيْمَانَ كُلُّهُمْ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ وَإِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَا أَخْبَرَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ وَمَنْصُورٍ وَسُلَيْمَانَ وَحُصَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالُوا سَمِعْنَا سَالِمَ بْنَ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِ حَدِيثِ مَنْ ذَكَرْنَا حَدِيثَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَفِي حَدِيثِ النَّضْرِ عَنْ شُعْبَةَ قَالَ وَزَادَ فِيهِ حُصَيْنٌ وَسُلَيْمَانُ قَالَ حُصَيْنٌ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّمَا بُعِثْتُ قَاسِمًا أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ وَقَالَ سُلَيْمَانُ فَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ

5559-7/9- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, ikisi Muhammed b. Cafer'den, o Şu'be'den, o Mansur'dan rivayet etti. (H.) Bana Muhammed b. Amr b. Cebele de tahdis etti, bize Muhammed -yani b. Cafer- tahdis etti. (H.) bize İbnu'l- Müsennâ da tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy tahdis etti, ikisi Şu'be'den, o Husayn'dan rivayet etti. (H.) Bana Bişr b. Halid de tahdis etti, bize Muhammed -yani b. Cafer- haber verdi, bize Şu'be, Süleyman'dan tahdis etti, hepsi Sâlim b. Ebul Cad'den, o Cabir b. Abdullah'tan o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye rivayet etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim el-Hanzalî ve İshak b. Mansur da tahdis edip dedi ki: Bize en-Nadr b. Şumeyl haber verdi, bize Şu'be, Katade, Mansur, Süleyman ve Husayn b. Abdurrahman'dan şöyle dediklerini tahdis etti: Biz Sâlim b. Ebul Cad'i Cabir b. Abdullah'tan diye rivayet ederken dinledik. O Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye bundan önce hadislerini zikrettiklerimizin hadislerine yakın olarak rivayet etti.

en-Nadr'ın Şu'be'den rivayet ettiği hadiste şöyle dedi: Husayn ve Süleyman buna ilavede bulundu. Husayn dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben ancak Kasım (paylaştırıcı) olarak gönderildim. Aranızda paylarınızı taksim ediyorum"* buyurdu. Süleyman da rivayetinde: *"Ben ancak bir Kasımım, aranızda paylarınızı taksim ediyorum"* demiştir.[544]

544 5553 numaralı hadisin kaynakları

٥٥٦٠-.../١٠- حَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ جَمِيعًا عَنْ سُفْيَانَ قَالَ عَمْرٌو حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُنْكَدِرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ وُلِدَ لِرَجُلٍ مِنَّا غُلَامٌ فَسَمَّاهُ الْقَاسِمَ فَقُلْنَا لَا نَكْنِيكَ أَبَا الْقَاسِمِ وَلَا نُنْعِمُكَ عَيْنًا فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ أَسْمِ ابْنَكَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ

5560-.../10- Bize Amr en-Nâkid ve Muhammed b. Abdullah b. Numeyr birlikte Süfyan'dan tahdis etti. Amr dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti, bize İbnu'l- Münkedir'in tahdis ettiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Bizden bir adamın bir oğlu oldu. Ona Kasım adını verdi. Biz: Biz sana Ebu'l-Kasım künyesini vermeyecek böylece de seni memnun etmeyeceğiz dedik. Bunun üzerine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gitti, bunu Ona söyleyince O: *"Sen de oğluna Abdurrahman adını ver"* buyurdu.[545]

٥٥٦١-.../١١- وَحَدَّثَنِي أُمَيَّةُ بْنُ بِسْطَامَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ يَعْنِي ابْنَ زُرَيْعٍ ح وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ يَعْنِي ابْنَ عُلَيَّةَ كِلَاهُمَا عَنْ رَوْحِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرٍ بِمِثْلِ حَدِيثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ وَلَا نُنْعِمُكَ عَيْنًا

5561-.../11- Bana Ümeyye b. Bistam da tahdis etti, bize Yezid -yani b. Zürey- tahdis etti. (H.) Bana Ali b. Hucr, [es-Sa'dî] de tahdis etti, bize İsmail -yani b. Uleyye- tahdis etti, (İbn Zürey ile) ikisi Ravh b. el-Kasım'dan, o Muhammed b. el-Münkedir'den, o Cabir'den İbn Uyeyne'nin hadisini aynen rivayet etti. Ancak o: "Böylece de seni memnun etmeyeceğiz" ibaresini zikretmedi.[546]

٥٥٦٢-٨/١٢- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ نُمَيْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ ﷺ تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلَا تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي قَالَ عَمْرٌو عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَلَمْ يَقُلْ سَمِعْتُ

545 Buhari, 6186, 6189; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3034

546 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3016

5562-8/12- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid, Zuheyr b. Harb ve İbn Numeyr tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne, Eyyub'dan tahdis etti, o Muhammed b. Sirin'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinledim: Ebu'l-Kasım (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Benim adımı alınız ama benim künyemle künyelenmeyiniz"* buyurdu. Amr rivayetinde (dinledim değil de) Ebu Hureyre'den dedi ve "dinledim" demedi.[547]

Şerh

(5560) "Böylece de seni memnun etmeyeceğiz" yani bununla senin gözünün aydın olmasına fırsat vermeyeceğiz. Daha önce Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ve misafirleri ile ilgili hadiste (bk. 5333 numaralı hadis) "karrat aynu: gözü aydın oldu" deyiminin şerhi geçmiş bulunmaktadır.

٥٥٦٣-٩/١٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى الْعَنَزِيُّ وَاللَّفْظُ لِابْنِ نُمَيْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَائِلٍ عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ لَمَّا قَدِمْتُ نَجْرَانَ سَأَلُونِي فَقَالُوا إِنَّكُمْ تَقْرَءُونَ يَا أُخْتَ هَارُونَ وَمُوسَى قَبْلَ عِيسَى بِكَذَا وَكَذَا فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ سَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَمُّونَ بِأَنْبِيَائِهِمْ وَالصَّالِحِينَ قَبْلَهُمْ

5563-9/13- Bize Ebu Bekir b. Ebu Şeybe, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, Ebu Said el-Eşec ve Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî tahdis edip -lafız İbn Numeyr'e ait olmak üzere- dediler ki: Bize İbn İdris babasından tahdis etti, o Simak b. Harb'den, o Alkame b. Vail'den, o Muğîre b. Şu'be'den şöyle dediğini rivayet etti: Ben Necranlıların yanına gittiğimde bana sorup şöyle dediler: Sizler (kitabınızda) "ey Harun'un kızkardeşi" (Meryem, 28) diye okuyorsunuz. Halbuki Musa, İsa'dan şu kadar şu kadar yıl öncedir dediler. Ben de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geri döndüğümde Ona bunu sordum. O: *"Onlar kendi nebilerinin ve kendilerinden önceki salihlerin isimlerini isim olarak veriyorlardı"* buyurdu.[548]

Şerh

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in İsrailoğulları hakkında: *"Onlar nebilerinin ve kendilerinden önceki salihlerin isimlerini veriyorlardı"* buyruğunu bir

547 Buhari, 3539, 6188; Ebu Davud, 4965; İbn Mace, 3735; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14434

548 Tirmizi, 3155; Tuhfetu'l-Eşrâf, 11519

topluluk, nebilerin (selam onlara) isimlerini vermenin caiz olduğuna delil göstermişlerdir. Nitekim ilim adamları da bu hususta icma etmişlerdir. Daha önce Ömer (radıyallâhu anh)'dan diye nakledip te'vilini yaptığımız kanaat müstesnâdır. Nitekim Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) oğluna İbrahim adını vermiştir. Ashabı arasında nebilerin isimleri ile adlandırılmış pek çok kimse vardı.

Kadı Iyaz dedi ki: Kimi ilim adamı meleklerin isimlerini almayı mekruh görmüşlerdir. Bu ise el-Haris b. Miskin'in görüşüdür. (Kadı) dedi ki: Mâlik de Cebrail ve yasin adını almayı mekruh görmüştür.

٢/٢- بَاب كَرَاهَةِ التَّسْمِيَةِ بِالْأَسْمَاءِ الْقَبِيحَةِ وَبِنَافِعٍ وَنَحْوِهِ

2/2- ÇİRKİN İSİMLER İLE NAFİ VE BUNA BENZER İSİMLERİ VERMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٥٦٤-١/١٠- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ حَدَّثَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ الرُّكَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَمُرَةَ وَقَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ الرُّكَيْنَ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نُسَمِّيَ رَقِيقَنَا بِأَرْبَعَةِ أَسْمَاءٍ أَفْلَحَ وَرَبَاحٍ وَيَسَارٍ وَنَافِعٍ

5564-10/1- Bize Yahya b. Yahya ve Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti. Ebu Bekr dedi ki: Bize Mu'temir b. Süleyman, er-Rukeyn'den tahdis etti, o babasından, o Semura'dan rivayet etti. Yahya da dedi ki: Bize el-Mu'temir b. Süleyman haber verip dedi ki: Ben er-Rukeyn'i babasından tahdis ederken dinledim. O Semura b. Cündeb'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize kölelerimize şu dört ismi vermemizi yasakladı: Eflah, Rebah, Yesar ve Nâfi'.[549]

٥٥٦٥-٢/١١- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الرُّكَيْنِ بْنِ الرَّبِيعِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تُسَمِّ غُلَامَكَ رَبَاحًا وَلَا يَسَارًا وَلَا أَفْلَحَ وَلَا نَافِعًا

5565-11/2- Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Cerir, er-Rukeyn b. er-Rabî'den tahdis etti, o babasından, o Semura b. Cündeb'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Oğluna, rebah, yesar, eflah ve nafi adını verme"* buyurdu.[550]

549 Ebu Davud, 4958, 4959; Tirmizi, 2836; İbn Mace, 3729; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4612
550 5564 numaralı hadisin kaynakları

٥٥٦٦-١٢/٣- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ عَنْ هِلَالِ بْنِ يَسَافٍ عَنْ رَبِيعِ بْنِ عُمَيْلَةَ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ أَرْبَعٌ سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ لَا يَضُرُّكَ بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ وَلَا تُسَمِّيَنَّ غُلَامَكَ يَسَارًا وَلَا رَبَاحًا وَلَا نَجِيحًا وَلَا أَفْلَحَ فَإِنَّكَ تَقُولُ أَثَمَّ هُوَ فَلَا يَكُونُ فَيَقُولُ لَا إِنَّمَا هُنَّ أَرْبَعٌ فَلَا تَزِيدُنَّ عَلَيَّ

5566-12/3- Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Mansur, Hilal b. Yesaf'dan tahdis etti, o Rufey' b. Umeyle'den, o Semura b. Cündeb'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Allah'ın en sevdiği sözler şu dördüdür: Subhanallah, Elhamdulillah, La ilahe illallah ve Allahuekber. Bunlardan hangisini önce söylemeye başlarsan başla sana bir zararı olmaz ve sakın oğluna da Yesar, Rebah, Necih ve Eflah adlarını da verme. Çünkü: O burada mı diye sorarsın da orada olmayınca diğeri sana hayır diye cevap verir"* buyurdu.

(Ravi dedi ki) işte bunlar sadece dörttür. Sakın benim rivayetime fazlasını katmayın.[551]

٥٥٦٧-.../٤- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنِي جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنِي أُمَيَّةُ بْنُ بِسْطَامٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ وَهُوَ ابْنُ الْقَاسِمِ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ كُلُّهُمْ عَنْ مَنْصُورٍ بِإِسْنَادِ زُهَيْرٍ فَأَمَّا حَدِيثُ جَرِيرٍ وَرَوْحٍ فَكَمِثْلِ حَدِيثِ زُهَيْرٍ بِقِصَّتِهِ وَأَمَّا حَدِيثُ شُعْبَةَ فَلَيْسَ فِيهِ إِلَّا ذِكْرُ تَسْمِيَةِ الْغُلَامِ وَلَمْ يَذْكُرْ الْكَلَامَ الْأَرْبَعَ

5567-.../4- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bana Cerir haber verdi. (H.) Bana Ümeyye b. Bistam da tahdis etti, bize Yezid b. Zure' tahdis etti, bana Ravh -ki o b. el-Kasım'dır- tahdis etti. (H.) bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti, hepsi Mansur'dan Zuheyr'in isnadı ile rivayet etti. Ama Cerir ve Ravh'ın hadisleri rivayeti Zuheyr'in olay ile birlikte hadisi rivayeti ile aynıdır. Şu'be'nin rivayetinde ise sadece çocuğa isim vermek sözkonusu edilmiş ve dört kelimeyi zikretmemiştir.[552]

551 5564 numaralı hadisin kaynakları
552 5564 numaralı hadisin kaynakları

٥٥٦٨-١٣/٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلَفٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ أَرَادَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَنْهَى عَنْ أَنْ يُسَمَّى بِيَعْلَى وَبِبَرَكَةَ وَبِأَفْلَحَ وَبِيَسَارٍ وَبِنَافِعٍ وَبِنَحْوِ ذَلِكَ ثُمَّ رَأَيْتُهُ سَكَتَ بَعْدُ عَنْهَا فَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا ثُمَّ قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَلَمْ يَنْهَ عَنْ ذَلِكَ ثُمَّ أَرَادَ عُمَرُ أَنْ يَنْهَى عَنْ ذَلِكَ ثُمَّ تَرَكَهُ

5568-13/5- Bize Muhammed b. Ahmed b. Ebu Halef de tahdis etti, bize Ravh tahdis etti, bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ya'l-a, bereke, eflah, yesar, Nâfi' ve buna benzer isimlerin konulmasını yasaklamak istedi. Sonra Onun bu hususu susarak geçiştirdiğini ve bir şey söylemediğini gördüm. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu yasaklamadan ruhu kabzedildi. Daha sonra Ömer de bunu yasaklamak istediyse de sonra vazgeçti.[553]

Şerh

(5564-5568 numaralı hadisler)

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kölelerimize şu dört ismi vermemizi yasakladı..." Bir rivayette (5565) *"oğluna... adlarını verme... o da sana hayır der." "bunlar sadece dört kelimedir. Benim adıma fazlasını eklemeyin."* Cabir'in rivayetinde (5568) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ... isimlerinin verilmesini nehy etmek istedi... Sonra o da vazgeçti." Lafız Sahih-i Müslim'in diyarımızdaki nüshaların bir çoğunda bu şekilde "ya'l-a" adının verilmesini yasaklamak istedi şeklinde iken bazılarında ise ya'l-a yerine "mukbil" diye geçmektedir. Humeydi'nin el-Beyne Sahihayn adlı eserinde ise "ya'l-a"dır.

Kadı Iyaz ise nüshaların bir çoğunda "mukbil" bazısında ise "ya'l-a" olduğunu zikretmekte ve şunları söylemektedir. Göründüğü kadarı ile bu bir tashiftir. Bilinen ise "mukbil"dir. Ama Kadı Iyaz'ın bu reddettiği aslında kabul edilmemesi gereken değildir, aksine bu meşhur olandır ve rivayette de mana itibari ile de sahih olandır. Ebu Davud Süneni'nde bu hadisi Ebu Süfyan'dan o Cabir'den şöyle dedi diye rivayet etmektedir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"İnşallah eğer yaşayacak olursam ümmetime nafi, eflah ve bereke isimlerini vermelerini nehyedeceğim"* buyurmuştur. Allah en iyi bilendir.

553 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2861

"Benim adıma fazlasını eklemeyin"e gelince, yani benim işittiğim bu dört kelimeden ibarettir. Aynı şekilde size rivayetim de böyledir. Siz benden rivayeti naklederken benim adıma fazlasını söylemeyin. Benden bu dördünden başkasını nakletmeyin. Fakat burada bu dördüne kıyasın yapılmamasına ve bu isimlerle aynı manayı taşıyan isimlerin de bunlar gibi değerlendirilmesine engel yoktur.

Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Hadiste zikredilen bu isimleri de vermek mekruhtur, onlar gibi olan isimleri de vermek mekruhtur. Mekruhluk yalnızca onlara özgü değildir. Ayrıca bu tenzihen mekruhtur. Tahrimen mekruh değildir. Mekruh oluş illeti de Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"sen o burada mı diye sorarsın o hayır diye cevap verir"* sözü ile açıkladığı gibidir. Verilecek cevabın çirkinliği dolayısı ile bunu mekruh görmüştür. Belki de bu bazı kimseleri bir tür uğursuzluk anlayışına da düşürebilir.

(5568) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu isimleri yasaklamak istedi" sözü de şu demektir: O bunları haram anlamında nehyetmek istedi fakat yapmadı. Tenzihen mekruhluk ifade eden nehyi ise geri kalan hadislerde ifade etmiş bulunmaktadır.

٣/٣- بَاب اسْتِحْبَابِ تَغْيِيرِ الِاسْمِ الْقَبِيحِ إِلَى حَسَنٍ وَتَغْيِيرِ اسْمِ بَرَّةَ إِلَى زَيْنَبَ وَجُوَيْرِيَةَ وَنَحْوِهِمَا

3/3- ÇİRKİN İSMİ GÜZELİ İLE DEĞİŞTİRMENİN BERRE ADINI ZEYNEB, CÜVEYRİYE VE BUNLARA BENZER BİR İSİMLE DEĞİŞTİRMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٥٦٩-١٤/١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَعُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالُوا حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ غَيَّرَ اسْمَ عَاصِيَةَ وَقَالَ أَنْتِ جَمِيلَةُ قَالَ أَحْمَدُ مَكَانَ أَخْبَرَنِي عَنْ

5569-14/1- Bize Ahmed b. Hanbel, Zuheyr b. Harb, Muhammed b. el-Müsennâ, Ubeydullah b. Said ve Muhammed b. Beşşâr tahdis edip dedi ki: Bize Yahya b. Said, Ubeydullah'tan tahdis etti, bana Nâfi', İbn Ömer'den haber verdiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Âsiye (isyankar kadın) adını değiştirerek: "Sen Cemile'sin" buyurdu.

Ahmed ise "ahberani: bana haber verdi" yerine "an: dan"ı kullanmıştır.[554]

554 Ebu Davud, 4952; Tirmizi, 2838; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8155

٥٥٧٠-١٥/٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ ابْنَةً لِعُمَرَ كَانَتْ يُقَالُ لَهَا عَاصِيَةُ فَسَمَّاهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ جَمِيلَةَ

5570-15/2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti... İbn Ömer'den rivayete göre Ömer'in bir kızı Âsiye diye çağırılıyordu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona Cemile adını verdi.[555]

٥٥٧١-١٦/٣- حَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ وَاللَّفْظُ لِعَمْرٍو قَالَا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ مَوْلَى آلِ طَلْحَةَ عَنْ كُرَيْبٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَتْ جُوَيْرِيَةُ اسْمُهَا بَرَّةُ فَحَوَّلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ اسْمَهَا جُوَيْرِيَةَ وَكَانَ يَكْرَهُ أَنْ يُقَالَ خَرَجَ مِنْ عِنْدَ بَرَّةَ وَفِي حَدِيثِ ابْنِ أَبِي عُمَرَ عَنْ كُرَيْبٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ

5571-16/13- Bize Amr en-Nâkid ve İbn Ebu Ömer -lafız Amr'a ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: ... Kureyb, İbn Abbas'dan şöyle dediğini rivayet etti: Cuveyriye'nin adı Berre idi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) adını Cuveyriye olarak değiştirdi. Çünkü o: Berre'nin yanından çıktı denilmesinden hoşlanmazdı.

İbn Ebu Ömer'in Kureyb'den diye rivayet ettiği hadiste o: İbn Abbas'ı dinledim demiştir.[556]

٥٥٧٢-١٧/٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالُوا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ سَمِعْتُ أَبَا رَافِعٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ح وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ عَنْ أَبِي رَافِعٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ زَيْنَبَ كَانَ اسْمُهَا بَرَّةَ فَقِيلَ تُزَكِّي نَفْسَهَا فَسَمَّاهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ زَيْنَبَ وَلَفْظُ الْحَدِيثِ لِهَؤُلَاءِ دُونَ ابْنِ بَشَّارٍ وَقَالَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ شُعْبَةَ

5572-17/4- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Beşşâr tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis

555 İbn Mace, 3733; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7876
556 Müslim, 6851; Ebu Davud, 1503; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6358

etti, bize Şu'be, Ata b. Ebu Meymune'den tahdis etti. Ben Ebu Râfi'i, Ebu Hureyre'den diye tahdis ederken dinledim. (H.) Bize Ubeydullah b. Muâz da tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be, Ata b. Ebu Meymune'den tahdis etti, o Ebu Râfi'den, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Zeyneb'in adı Berre idi. O kendi kendisini temize çıkartıyor denilince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona Zeyneb adını verdi.

Hadisin lafzı İbn Beşşâr dışında adı geçen kimselerin lafzıdır. İbn Ebu Şeybe ise: Bize Muhammed b. Cafer, Şu'be'den tahdis etti, dedi.[557]

٥٥٧٣-١٨/٥- حَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَا حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ كَثِيرٍ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ حَدَّثَتْنِي زَيْنَبُ بِنْتُ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ كَانَ اسْمِي بَرَّةَ فَسَمَّانِي رَسُولُ اللهِ ﷺ زَيْنَبَ قَالَتْ وَدَخَلَتْ عَلَيْهِ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ وَاسْمُهَا بَرَّةُ فَسَمَّاهَا زَيْنَبَ

5573-18/5- Bana İshak b. İbrahim tahdis etti, bize İsa b. Yunus haber verdi. (H.) Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Ebu Usâme tahdis edip dedi ki: Bize Velid b. Kesir tahdis etti, bana Muhammed b. Amr b. Ata da tahdis etti, bana Um Seleme'nin kızı Zeyneb tahdis edip dedi ki: Benim adım Berre idi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana Zeyneb adını verdi.

Zeyneb dedi ki: Bir gün Onun huzuruna Cahş kızı Zeyneb girdi. Onun da adı Berre idi. Ona da Zeyneb adını verdi.[558]

٥٥٧٤-١٩/٧- حَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ قَالَ سَمَّيْتُ ابْنَتِي بَرَّةَ فَقَالَتْ لِي زَيْنَبُ بِنْتُ أَبِي سَلَمَةَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ هَذَا الِاسْمِ وَسُمِّيتُ بَرَّةَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ اللهُ أَعْلَمُ بِأَهْلِ الْبِرِّ مِنْكُمْ فَقَالُوا بِمَ نُسَمِّيهَا قَالَ سَمُّوهَا زَيْنَبَ

5574-14/6- Bize Amr en-Nâkid tahdis etti... Muhammed b. Amr b. Ata dedi ki: Ben Berre'nin iki kızından dinledim. Ebu Seleme'nin kızı Zeyneb dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu ismi yasakladı ve bana Berre adı verildi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Siz kendinizi temize çıkar-*

557 Buhari, 6192; İbn Mace, 3717; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14667

558 Ebu Davud, 4953; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15884

mayın. Allah aranızdan kimin birr ehli (iyi kimseler) olduğunu en iyi bilendir" buyurdu. Bunun üzerine peki ona ne ad verelim diye sordular. O: *"Ona Zeyneb adını verin"* buyurdu.[559]

Şerh

(5569-5574 numaralı hadisler)

(5569) "Ömer'in Âsiye (isyankar kadın) adında bir kızı vardı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona Cemile adını verdi." Diğer hadiste de (5571) "Cuveyriye'nin adı Berre idi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun adını Cuveyriye olarak değiştirdi..." Son iki hadiste de (5573-5574) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Ebu Seleme'nin kızı Berre'nin adı ile Cahş kızı Berre'nin adını değiştirip onlara Zeyneb adını verdiği ve ayrıca: Kendinizi temize çıkarmayın. Allah aranızdan kimin birr (iyilik ehli) olduğunu en iyi bilendir buyurdu.

Bu hadislerin anlamı şudur: Çirkin olan yahut hoş olmayan bir isim güzel bir isim ile değiştirilir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashab-ı kiramdan çok sayıda bir topluluğun isimlerini değiştirdiğine dair pek çok hadis sabit olmuştur. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) her iki türde de ve bu anlamdaki isimlerde değişiklik yapma gerekçesini beyan etmiştir ki bu da tezkiye (kişinin kendisini övüp temize çıkarması) yahut da uğursuzluk duygusuna kapılma (tetayyur) korkusudur.

٤/٤- بَاب تَحْرِيمِ التَّسَمِّي بِمَلِكِ الْأَمْلَاكِ وَبِمَلِكِ الْمُلُوكِ

4/4- MELİKU'L-EMLAK (MÜLKLERİN SAHİBİ) VE MELİKU'L-MULUK (KRALLAR KRALI) ADINI ALMANIN HARAM KILINDIĞI BABI

٥٥٧٥-٢٠/١- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَشْعَثِيُّ وَأَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَاللَّفْظُ لِأَحْمَدَ قَالَ الْأَشْعَثِيُّ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ إِنَّ أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الْأَمْلَاكِ زَادَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ فِي رِوَايَتِهِ لَا مَالِكَ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ الْأَشْعَثِيُّ قَالَ سُفْيَانُ مِثْلُ شَاهَانْ شَاهْ وَقَالَ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ سَأَلْتُ أَبَا عَمْرٍو عَنْ أَخْنَعَ فَقَالَ أَوْضَعُ

559 5573 numaralı hadisin kaynakları

5575-120/1- Bize Said b. Amr el-Eş'asi, Ahmed b. Hanbel ve Ebu Bekr b. Ebu Şeybe -lafız Ahmed'e ait olmak üzere- tahdis etti. El-Eş'asi, bize Süfyan b. Uyeyne, Ebu'z-Zinâd'dan haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi. O A'rec'den, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Şüphesiz Allah nezdinde en çirkin isim meliku'l-emlâk (mülklerin mâliki) adını alan bir adamdır"* buyurduğunu rivayet etti. İbn Ebu Şeybe rivayetinde: "Halbuki aziz ve celil Allah'tan başka Mâlik yoktur" ibaresini ekledi.

el-Eş'asî dedi ki: Süfyan dedi ki: Şahan şah (şahlar şahı, padişahlar padişahı, krallar kralı gibi)

Ahmed b. Hanbel (Allah'ın rahmeti ona- dedi ki: Ben de Ebu Amr'a en çirkin ne demektir dedim. O en aşağılık dedi.[560]

٥٥٧٦-٢١/٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَغْيَظُ رَجُلٍ عَلَى اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَخْبَثُهُ وَأَغْيَظُهُ عَلَيْهِ رَجُلٍ كَانَ يُسَمَّى مَلِكَ الْأَمْلَاكِ لَا مَلِكَ إِلَّا اللهُ

5576-21/2- Bize Muhammed b. Râfi' tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize Ma'mer, Hemmam b. Münebbih'den şöyle dediğini haber verdi: Bunlar bize Ebu Hureyre'nin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den tahdis ettikleridir. Böyle deyip pek çok hadis zikretti. Onlardan birisi de şudur: Yine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kıyamet gününde Allah'ın en çok öfkeleneceği, en çirkin ve en fazla gazab edeceği kişi meliku'l-emlâk (mülklerin mâliki) diye adlandırılan bir adam olacaktır. Oysa Allah'tan başka melik yoktur."*[561]

Şerh

(5575-5576 numaralı hadisler)

(5575) "Şüphesiz aziz ve celil Allah nezdinde en çirkin isim... Ahmed b. Hanbel dedi ki: Ebu Amr'a en çirkin ne demek dedim, o en aşağılık dedi." Bir rivayette de (5576) "Kıyamet gününde aziz ve celil Allah'ın en gazab edeceği adam..." Bu hadis burada: ehna: en çirkin, eğyaz: en gazaplandıran ve ahbes (en pis) lafızları ile gelmiştir. Ebu Amr'ın yaptığı bu açıklama ise ondan da başkasından da meşhur olarak nakledilmiş bir açıklamadır. Onlar derler ki: Bu kıyamet gününde en zelil ve en küçük anlamındadır. Kastedilen ise bu

560 Buhari, 6205; Ebu Davud, 4961; Tirmizi, 2837; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13672
561 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14781

isme sahip olan kişidir. Nitekim buna ikinci rivayetteki: "en çok gazaplandıran adam" ibaresi delildir. Kadı Iyaz dedi ki: Bu ismin müsemmanın kendisi olduğuna delil gösterilebilir. Bu hususta meşhur görüş ayrılığı vardır. Ehna'ın en facir, en günahkar anlamında olduğu da söylenir. Nitekim erkeğin kadına hayasızlık için davette bulunmasını anlatmak için bu fiil kullanılır. Bu da en habis (en çirkin) ile aynı anlamdadır ki en yalan, en gerçeğe aykırı isim anlamındadır. En çirkin anlamında olduğu da söylenmiştir. Buhari'deki rivayette "son harf ayn değil hemze olmak üzere" "ahne" diye kaydedilmiştir. Bu da az önce geçen anlamdadır. Yani en hayasız, en günahkar anlamındadır. Çünkü el-hena: hayasızlık demektir.

Bu ismi alan kişiyi en çok helak eden anlamında da olabilir. Çünkü el-hena helak oluş demektir. Nitekim zaman onu helak etti anlamında "ahna aleyhi derru" denilir. Ebu Ubeyd dedi ki: Bu kelime "enha" diye de rivayet edilmiştir. Bu ise en öldürücü anlamına gelir. Çünkü bunun mastarı olan "nah: şiddetli öldürmek" demektir.

(5576) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Allah'ı en çok gazaplandıran adam... ve onu en çok öfkelendiren"* ibaresi bütün nüshalarda bu şekilde egyaz: en kızdıran, en öfkelendiren diye tekrar edilerek kaydedilmiştir. Kadı Iyaz dedi ki: bunun tekrar edlimesi uygun değildir. Çünkü burada bazı ravilerden kaynaklanan lafzın tekrarlanması ya da değiştirilmesi gibi bir yanılgı bulunmaktadır. Bazı üstadlar dedi ki: Bu iki lafzın birisi nun ve tı harfi ile "egnat" şeklinde olup ona en şiddetli davranacağı kişi anlamındadır. Ganat da aşırı keder ve üzüntü demektir.

Maverdi dedi ki: Burada ağyas: En öfkelendiği lafzı Zâhirinden farklı bir anlamdadır. Çünkü şanı yüce Allah gays (öfke) ile nitelendirilmez. Dolayısı ile burada gays gazab diye telif edilir. Şanı yüce Allah hakkında gazab ve rahmetin anlamına dair açıklamalar da daha önceden geçmiş bulunmaktadır. Allah en iyi bilendir.

(5575) "Süfyan dedi ki: şahan şah gibi" bütün nüshalarda bu, bu şekildedir. Kadı Iyaz dedi ki: Bir rivayette bu "şahişah" diye kaydedilmiştir. Bazıları da daha doğru olanın "şahişahan" olduğunu ileri sürmüşlerdir. Nitekim Kisra hakkındaki bazı haberlerde böyle gelmiştir. Bunlar der ki: Şah melik (kral) şahan ise melikler (krallar) demektir. Nitekim kadıların kadısına da mubezi mubezan derler. Kadı Iyaz dedi ki: Bu şekilde gelen rivayetin doğruluğu inkar olunamaz. Çünkü acemlerin ifadeleri muzaf ve muzafu ileyh (tamlayan ve tamlanan) hususunda tahdim ve tehir esası ile kullanılır. Bundan dolayı gulamu zeydi "Zeyd'in kölesi" diye kullanırlar. Onların sözleri çoğunlukla bu şekildedir. Buna göre Müslim'in rivayeti de sahihtir.

Şunu da bilelim ki böyle bir isim almak haramdır. Aynı şekilde yüce Allah'a ait ve ona has isimleri kullanmak da böyledir. Er-Rahman, el-Kuddus, el-Muheymin, Halikul Halk ve benzeri isimler gibi.

"Ahmed b. Hanbel dedi ki: Ebu Amr'a sordum." Burada adı geçen Ebu Amr, İshak b. Mirar'dır. Bunun Mirar değil de Merrar olduğu da söylenmiştir. Mim harfi fethalı re şeddesiz olmak üzere "Merar" diye de söylenmiştir. Ebu Amr künyeli olup meşhur dil ve nahiv bilginidir. Ebu Amr eş-Şeybânî değildir. O tabiinden olup Ahmed b. Hanbel doğmadan önce vefat etmiştir. Allah en iyi bilendir.

٥/٥- بَاب اسْتِحْبَابِ تَحْنِيكِ الْمَوْلُودِ عِنْدَ وِلَادَتِهِ وَحَمْلِهِ إِلَى صَالِحٍ يُحَنِّكُهُ وَجَوَازِ تَسْمِيَتِهِ يَوْمَ وِلَادَتِهِ وَاسْتِحْبَابِ التَّسْمِيَةِ بِعَبْدِ اللهِ وَإِبْرَاهِيمَ وَسَائِرِ أَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمْ السَّلَام

5/5- DOĞUMUNDAN KISA BİR SÜRE SONRA DOĞAN ÇOCUĞU TAHNÎK YAPMANIN, ONU TAHNÎK YAPSIN DİYE SALİH BİR KİMSEYE TAŞIYIP GÖTÜRMENİN MÜSTEHAP, DOĞDUĞU GÜN ADINI KOYMANIN CAİZ, ABDULLAH, İBRAHİM VE DİĞER NEBİLERİN (ALEYHİMUSSELAM) İSİMLERİNİ DE VERMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٥٧٧-٢٢/١- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ ذَهَبْتُ بِعَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ حِينَ وُلِدَ وَرَسُولُ اللهِ ﷺ فِي عَبَاءَةٍ يَهْنَأُ بَعِيرًا لَهُ فَقَالَ هَلْ مَعَكَ تَمْرٌ فَقُلْتُ نَعَمْ فَنَاوَلْتُهُ تَمَرَاتٍ فَأَلْقَاهُنَّ فِي فِيهِ فَلَاكَهُنَّ ثُمَّ فَغَرَ فَا الصَّبِيِّ فَمَجَّهُ فِي فِيهِ فَجَعَلَ الصَّبِيُّ يَتَلَمَّظُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حُبُّ الْأَنْصَارِ التَّمْرَ وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللهِ

5577-22/1- Bize Abdulala b. Hammâd tahdis etti... Enes b. Mâlik dedi ki: Abdullah b. Ebu Talha el-Ensari doğduğu zaman onu Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürdüm. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise bir aba giyinmiş olduğu halde bir devesine katran sürüyordu. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yanında hurma var mı"* buyurdu. Ben evet deyip Ona birkaç hurma uzattım. Onları ağzına koyup çiğnedikten sonra çocuğun ağzı-

nı açıp ağzındakini onun ağzına boşalttı. Çocuk da onu yalamaya başladı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ensar'ın sevdiği şey hurmadır"* buyurdu ve ona Abdullah adını verdi.[562]

Şerh

Doğan çocuğun doğumundan sonra hurma ile tahnik etmenin müstehap olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir. Eğer buna imkan yoksa ona benzer ve ona yakın tatlı başka bir şeyle yapılır. Tahnik yapan kişi hurmayı yutabileceği bir şekilde adeta bir su gibi yumuşayıncaya kadar çiğner. Sonra küçük yavrunun ağzını açıp karnına ondan bir şeyler gitsin diye ağzına koyar. Tahnik yapan kimsenin salihlerden ve bereketinden yararlanması umulan kimselerden olması müstehaptır. Erkek yahut kadın olması fark etmez. Eğer bu zat doğan çocuğun yanında bulunmuyorsa çocuk ona götürülür.

"Doğduğu zaman Abdullah b. Ebu Talha el-Ensari'yi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürdüm… Ona Abdullah adını verdi."

Abanın ne olduğu bilinen bir husustur. Sonu medlidir. Ye harfi ile abâye de denilir. Çoğulu aba' diye gelir.

"Onları çiğnedi" yani onları ağzında çiğnedi. Dil bilgenleri dedi ki: Levk fiili sert bir şeyi çiğnemek hakkında özel olarak kullanılır. "Onun ağzına boşalttı" yani çocuğun ağzına bıraktı. "Çocuk yalamaya başladı." Yani ağzındaki hurma kırıntılarını bulmak için dilini hareket ettirdi. Telemmuz ve lavs da bu işi yapanın ağzındaki yemek kalıntılarını temizlemek maksadı ile dilini hareket ettirmesi demektir. Aynı şekilde dudaklar üzerinde kalanları temizlemek için de kullanılır. Çoğunlukla bu hoşa giden şeylerde yapılır. Ağızda kalan bu kalıntılara da lam harfi ötreli olarak "lumâze" denilir.

"Ensar'ın sevdiği hurmadır" buradaki "hib: sevdiği" kelimesi ha harfi ötreli (hub) ve kesreli (hib) diye rivayet edilmiştir. Kesreli sevilen, sevgili anlamındadır. Zibh'in mezbuh (kesilen) anlamına gelmesi gibi. Buna göre be harfi merfu olur. Yani Ensar'ın sevdiği hurmadır. Ha harfini ötreli okumak halinde ise bu mastardır. Bu durumda be harfi iki şekilde i'rab edilir. Daha meşhur olana göre nasb olur ve ref olur. Nasb ile okuyuşun taktiri: Ensar'ın hurmayı sevmesine bir bakınız şeklinde olur. Bu durumda "(kuru hurma anlamındaki) ettemr" kelimesi de nasb edilir. Merfu olarak okuyan da haberi hazfedilmiş bir mübtedadır der. Yani Ensar'ın hurmayı sevmesi gerekir yahut böyledir ya da küçüklüklerinden beri onların adetidir demek olur. Allah en iyi bilendir.

562 Ebu Davud, 4951; Tuhfetu'l-Eşrâf, 325

Bu hadisten çeşitli hükümler çıkarılmaktadır:

1. Doğumu esnasında çocuğu tahnik etmek daha önce geçtiği gibi icma ile sünnettir.

2. Çocuğu salih bir erkek yahut bir kadının tahnik etmesi

3. Salih kimselerin izleri ve tükürükleri ile onlardan olan her bir şey ile teberrük etmek

4. Tahnikin kuru hurma ile yapılması. Bu da müstehaptır. Başka bir şeyle tahnik yaparsa yine tahnik gerçekleşmekle birlikte kuru hurma daha faziletlidir.

5. Aba giymek caizdir.

6. Mütevazi olmak ve büyük zatın kendi işlerini kendisinin yapması bu onun mürüvvet ve haysiyetini eksiltmediği

7. Abdullah adını koymak müstehaptır.

8. Çocuğa isim vermeyi salih birisine havale etmek müstehaptır. O da ona onun razı olacağı bir ismi seçer.

9. Çocuğa doğduğu gün isim vermek caizdir. Allah en iyi bilendir.

٥٥٧٨-٢٣/٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ أَخْبَرَنَا
ابْنُ عَوْنٍ عَنِ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ ابْنٌ لِأَبِي طَلْحَةَ يَشْتَكِي
فَخَرَجَ أَبُو طَلْحَةَ فَقُبِضَ الصَّبِيُّ فَلَمَّا رَجَعَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ مَا فَعَلَ ابْنِي قَالَتْ أُمُّ
سُلَيْمٍ هُوَ أَسْكَنُ مِمَّا كَانَ فَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ الْعَشَاءَ فَتَعَشَّى ثُمَّ أَصَابَ مِنْهَا فَلَمَّا فَرَغَ
قَالَتْ وَارُوا الصَّبِيَّ فَلَمَّا أَصْبَحَ أَبُو طَلْحَةَ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ أَعْرَسْتُمُ
اللَّيْلَةَ قَالَ نَعَمْ قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمَا فَوَلَدَتْ غُلَامًا فَقَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ احْمِلْهُ حَتَّى
تَأْتِيَ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ فَأَتَى بِهِ النَّبِيَّ ﷺ وَبَعَثَتْ مَعَهُ بِتَمَرَاتٍ فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ أَمَعَهُ
شَيْءٌ قَالُوا نَعَمْ تَمَرَاتٌ فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ ﷺ فَمَضَغَهَا ثُمَّ أَخَذَهَا مِنْ فِيهِ فَجَعَلَهَا فِي
فِي الصَّبِيِّ ثُمَّ حَنَّكَهُ وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ

5578-23/2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Yezid b. Harun tahdis etti, bize İbn Avn, İbn Sirin'den haber verdi, o Enes b. Mâlik'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Talha'nın hasta bir oğlu vardı. Ebu Talha (bir sefer) dışarı çıktığında küçük çocuk da vefat etti. Ebu Talha döndüğünde oğlum ne

yaptı dedi. Um Suleym: Öncekinden daha sakin deyip ona akşam yemeğini takdim edince o da akşam yemeğini yedi. Sonra Um Suleym ile yattı. İşini bitirdiği zaman Um Suleym: Çocuğu gömün dedi. Ebu Talha sabah olunca Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gitti, ona durumu haber verince Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Gece birlikte oldunuz mu"* buyurdu. Ebu Talha evet deyince Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Allah'ım ikisine de bereket ihsan eyle"* buyurdu. Sonra Um Suleym'in bir oğlu doğdu. Ebu Talha bana: Onu taşıyıp Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götür dedi. O da onu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürdü. Um Suleym onunla birlikte birkaç hurma da göndermişti. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) çocuğu alıp: *"Beraberinde bir şey var mı"* diye sordu. Onlar, evet, birkaç hurma var dediler. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları alıp çiğnedi. Sonra o çiğnediğini ağzından alıp çocuğun ağzına koydu, sonra onu tahnik edip ona Abdullah adını verdi.[563]

٥٥٧٩-.../٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ مَسْعَدَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ عَوْنٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَنَسٍ بِهَذِهِ الْقِصَّةِ نَحْوَ حَدِيثِ يَزِيدَ

5579-.../3- Bize Muhammed b. Beşşâr tahdis etti, bize Hammâd b. Mes'ade tahdis etti, bize İbn Avn, Muhammed'den tahdis etti, o Enes'den bu olayı Yezid'in hadisine yakın olarak rivayet etti.[564]

٥٥٨٠-٢٤/٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَرَّادٍ الْأَشْعَرِيُّ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالُوا حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ بُرَيْدٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ وُلِدَ لِي غُلَامٌ فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ فَسَمَّاهُ إِبْرَاهِيمَ وَحَنَّكَهُ بِتَمْرَةٍ

5580-24/4- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Abdullah b. Berrad el-Eş'ari ile Ebu Kureyb tahdis edip dedi ki: Bize Usâme, Bureyd'den tahdis etti, o Ebu Burde'den, o Ebu Musa'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bir oğlum oldu, onu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürdüm, ona İbrahim adını verdi ve bir kuru hurma ile onu tahnik etti.[565]

Şerh

(5578-5580 numaralı hadisler)

İkinci rivayette (5578) çocuk öldükten sonra babası Ebu Talha gelip Um Suleym'e -ki o çocuğun annesidir- çocuğun ne yaptığını sorunca Um Su-

563 Buhari, 5470; Tuhfetu'l-Eşrâf, 233
564 Kaynakları daha önce 5520 numaralı hadiste gösterildi.
565 Buhari, 5467, 6198; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9057

leym: Öncekinden daha sakinleşti diye cevap verip ona akşam yemeğini takdim etti. O da akşam yemeğini yedikten sonra hanımına yaklaştı. Bitirince de çocuğu gömün dedi. Yani onu defnedin çünkü ölmüş bulunuyor.

Bu hadiste Um Suleym'in (radıyallâhu anhâ) bir takım menkıbeleri vardır. Sabrının büyüklüğü, yüce Allah'ın kaza ve taktirine rızası, çocuğun ölümünü gecenin ilk vaktinde babasından saklayarak böylelikle üzüntüsüz olarak rahat bir şekilde gecesini geçirmesini sağlamak sureti ile akıllıca davranması, sonra kocasına akşam yemeğini takdim edip kendisinin de yemeğini yemesi sonra da kocasına süslenip kocasının kendisine yaklaşmasını istemesi ve kocasının da ona yaklaşması...

Hadisten ihtiyaç duyulduğu zaman üstü kapalı (tariz) ifadelerin kullanılabileceği de anlaşılmaktadır. Çünkü çocuğun annesi öncekinden daha sakinleşti demiştir. Bu doğru bir ifadedir. Halbuki bu ifadeden de asıl çıkan mana hastalığı hafifledi ve kolaylaştı ve o hayattadır demektir. Mübah olan bu şekildeki üstü kapalı ifadelerde aranan şart ise bundan dolayı herhangi bir kimsenin hakkının zayi olmamasıdır. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Gece beraber oldunuz mu"* buyruğunda "a'restüm: beraber oldunuz mu" ayn harfi sakin olup cimadan kinayedir. Asmai ve cumhur erkek karısı ile birlikte olduğu taktirde "a'rese" fiili kullanılır. Bunu anlatmak için re harfi şeddeli olarak "arrese" denilmez. Burada cimaı kastetmiş olup buna "i'ras" adını vermiştir. Çünkü maksat bakımından onunla aynı anlamdadır.

Et-Tahrir sahibi dedi ki: Bu aynı şeklide ayn harfi fethalı ve re harfi şeddeli olarak "arrestüm" diye de rivayet edilmiştir, bu da bir söyleyiştir demiştir. Nitekim a'rese anlamında arrese de denilir. Ama dil bilginleri ise bu anlamda a'rese arreseden daha fasihtir demişlerdir. Bu soru aslında Um Suleym'in yaptığına onun sabrına, hayreti ve yüce Allah'ın kazasına güzel bir şekilde razı olmaya sevinci ifade eder. Sonra da Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) her ikisine de geçirdikleri gecelerinin Mübârek olması için dua buyurmuştur. Yüce Allah da o duayı kabul buyurarak Um Suleym Abdullah b. Ebu Talha'ya gebe kalmıştır. Abdullah'ın da İshak ile onun dokuz kardeşi (toplam on) salih ve âlim evlatları olmuştur. Allah hepsinden razı olsun.

"Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti... O İbn Sirin'den, o Enes'den rivayet etti." Müslim'de bu şekilde İbn Sirin olarak zikredilmiş, adı kaydedilmemiştir. Buhari'nin bu hadisi rivayetinde ise "Enes b. Sirin'den" denilmiştir.

(5580) "Ebu Musa (radıyallâhu anh) dedi ki: Bir oğlum oldu, onu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürdüm, ona İbrahim adını verdi ve bir hurma ile onu tahnik etti." Buradan da tahnik ve daha önce Enes'in rivayet ettiği hadiste geçen hükümler anlaşılmaktadır. Yine bu hadisten şunlar anlaşılmaktadır:

1. Nebilerin (aleyhimusselam) adını vermek caizdir. Bu mesele daha önceden geçmiş ve büyük çoğunluğun bu kanaatte olduğunu belirtmiş idik.

2. Çocuğun doğduğu günü ismini koymak caizdir.

3. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Yüce Allah'ın en sevdiği isimler Abdullah ve Abdurrahman'dır"* buyruğu bunlardan başka isim vermeye engel değildir. Bundan dolayı daha sonra gelecek (5586 numaralı) İbn Ebu Esid'in hadisinde çocuğa el-Munzir adını vermiştir.

٥٥٨١-٢٥/٥- حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى أَبُو صَالِحٍ حَدَّثَنَا شُعَيْبٌ يَعْنِي ابْنَ إِسْحَقَ أَخْبَرَنِي هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ حَدَّثَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ وَفَاطِمَةُ بِنْتُ الْمُنْذِرِ بْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّهُمَا قَالَا خَرَجَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ حِينَ هَاجَرَتْ وَهِيَ حُبْلَى بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ فَقَدِمَتْ قُبَاءً فَنُفِسَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بِقُبَاءٍ ثُمَّ خَرَجَتْ حِينَ نُفِسَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لِيُحَنِّكَهُ فَأَخَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْهَا فَوَضَعَهُ فِي حَجْرِهِ ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ قَالَ قَالَتْ عَائِشَةُ فَمَكَثْنَا سَاعَةً نَلْتَمِسُهَا قَبْلَ أَنْ نَجِدَهَا فَمَضَغَهَا ثُمَّ بَصَقَهَا فِي فِيهِ فَإِنَّ أَوَّلَ شَيْءٍ دَخَلَ بَطْنَهُ لَرِيقُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَتْ أَسْمَاءُ ثُمَّ مَسَحَهُ وَصَلَّى عَلَيْهِ وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ ثُمَّ جَاءَ وَهُوَ ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ أَوْ ثَمَانٍ لِيُبَايِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَأَمَرَهُ بِذَلِكَ الزُّبَيْرُ فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ رَآهُ مُقْبِلًا إِلَيْهِ ثُمَّ بَايَعَهُ

5581-25/5- Bize el-Hakem b. Musa Ebu Salih tahdis etti, bize Şuayb -yani b. İshak- tahdis etti, bana Hişam b. Urve haber verdi, bana Urve b. ez-Zubeyr ile el-Munzir b. ez-Zubeyr kızı Fatıma tahdis edip dedi ki: Ebu Bekir kızı Esma, Abdullah b. ez-Zubeyr'e hamile olduğu halde hicret ettiği zaman kubaya geldi. Abdullah'ı Kuba'da doğurdu. Kuba'da doğumunu yaptıktan sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına oğlunu tahnik etmek üzere çıkıp gitti. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) çocuğu ondan alıp kucağına koydu. Sonra bir hurma istedi. Aişe (radıyallâhu anhâ) biz o hurmayı bulmadan önce onu bir süre arayıp durduk. (Allah Rasulü) onu çiğnedikten sonra çocuğun ağzına tükürdü. Böylelikle şüphesiz karnına giren ilk şey Rasûlullah

(sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tükürüğü oldu. Sonra Esma dedi ki: Arkasından Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu sıvazladı, ona dua etti, ona Abdullah adını verdi. Sonra Abdullah yedi yahut sekiz yaşında iken Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bey'at etmek için geldi. Bunu da (babası) ez-Zubeyr ona emretmişti. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun kendisine doğru gelmekte olduğunu görünce gülümsedi sonra da onunla bey'atleşti.[566]

Şerh

"Onu sıvazladı, ona dua etti, ona Abdullah adını verdi." Burada ona dua etti ve teberrüken onu sıvazladı demektir. Buradan da yeni doğmuş çocuğa tahnik yapılırken dua etmenin ve Mübârek olması için onu sıvazlamanın müstehap olduğuna delildir.

"İbn ez-Zubeyr yedi yahut sekiz yaşında iken geldi... sonra onunla bey'atleşti." Bu Mübârek olması için onu şereflendirmek için yapılmış bir bey'attir. Yoksa teklif anlamında bir bey'at değildir.

٥٥٨٢-٢٦/٦- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَسْمَاءَ أَنَّهَا حَمَلَتْ بِعَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ بِمَكَّةَ قَالَتْ فَخَرَجْتُ وَأَنَا مُتِمٌّ فَأَتَيْتُ الْمَدِينَةَ فَنَزَلْتُ بِقُبَاءٍ فَوَلَدْتُهُ بِقُبَاءٍ ثُمَّ أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَوَضَعَهُ فِي حَجْرِهِ ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ فَمَضَغَهَا ثُمَّ تَفَلَ فِي فِيهِ فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ دَخَلَ جَوْفَهُ رِيقُ رَسُولِ اللهِ ﷺ ثُمَّ حَنَّكَهُ بِالتَّمْرَةِ ثُمَّ دَعَا لَهُ وَبَرَّكَ عَلَيْهِ وَكَانَ أَوَّلَ مَوْلُودٍ وُلِدَ فِي الْإِسْلَامِ

5582-26/6- Bize Ebu Kureyb Muhammed b. el-Alâ tahdis etti, bize Ebu Usâme, Hişam'dan tahdis etti, o babasından, o Esma'dan rivayet ettiğine göre Esma Mekke'de iken Abdullah b. ez-Zubeyr'e hamile kaldı. (Esma) dedi ki: Benim hamilelik süremin dolmasına yakın (Mekke'den) çıkıp Medine'ye geldim. Kuba'da indim ve onu Kuba'da doğurdum. Sonra Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldim. Onu kucağına koydu. Sonra da bir hurma getirilmesini istedi. Onu çiğnedikten sonra ağzına tükürdü. Böylelikle karnına giren ilk şey Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tükürüğü oldu. Sonra hurma ile onu tahnik etti. Sonra ona dua etti, ona bereket ihsan edilmesini diledi. O (hicretten sonra) Medine'de doğan ilk çocuktu.[567]

---

566 Buhari, 3909, 5469; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15727

567 5581 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

"Sonra ağzına tükürdü" buradaki "tefele: tükürdü" fiili te harfi iledir. Diğer rivayette açıkça ifade edildiği gibi tükürdü anlamındadır.

"İslam'da doğan ilk çocuk o oldu." Yani hicretten sonra muhacirlerin Medine'de doğan ilk çocuğu o oldu. Yoksa Ensar'dan olan en-Numan b. Beşir el-Ensari (radıyallâhu anh) hicretten sonra ve ondan önce doğmuştur.

Bu hadiste daha önce geçen şerh ile birlikte Abdullah b. ez-Zubeyr (radıyallâhu anh)'ın bir çok menkıbesi de dile getirilmektedir:

1. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu sıvazlamış Mübârek olması için dua etmiş ve ona dua buyurmuştur.

2. Karnına ilk giren şey Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tükürüğü olmuştur.

3. Medine'de hicretten sonra Müslümanların ilk doğan çocuğudur. Allah en iyi bilendir.

٥٥٨٣-.../٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ أَنَّهَا هَاجَرَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَهِيَ حُبْلَى بِعَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ فَذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ

5583-.../7- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti... Ebu Bekir kızı Esma'dan rivayete göre o Abdullah b. ez-Zubeyr'e gebe iken Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gitmek için hicret etti deyip hadisi Ebu Usâme'nin hadisine yakın olarak zikretti.[568]

٥٥٨٤-٢٧/٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا هِشَامٌ يَعْنِي ابْنَ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يُؤْتَى بِالصِّبْيَانِ فَيُبَرِّكُ عَلَيْهِمْ وَيُحَنِّكُهُمْ

5584-27/7- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti... Aişe'den rivayete göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e küçük çocuklar getirilir, O da onlara bereket ihsan edilmesi için dua eder, onları tahnik ederdi.[569]

568 5581 numaralı hadisin kaynakları

569 Kaynakları daha önce 660 numaralı hadiste gösterildi.

٥٥٨٥-٢٨/٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ جِئْنَا بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يُحَنِّكُهُ فَطَلَبْنَا تَمْرَةً فَعَزَّ عَلَيْنَا طَلَبُهَا

5585-28/9- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti... Aişe dedi ki: Abdullah b. ez-Zubeyr'i tahnik etmesi için Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdik. Bir hurma arayıp durduk ama onu pek zor bulabildik.[570]

٥٥٨٦-٢٩/١٠- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلٍ التَّمِيمِيُّ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ قَالَا حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ وَهُوَ ابْنُ مُطَرِّفٍ أَبُو غَسَّانَ حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ أُتِيَ بِالْمُنْذِرِ بْنِ أَبِي أُسَيْدٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حِينَ وُلِدَ فَوَضَعَهُ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى فَخِذِهِ وَأَبُو أُسَيْدٍ جَالِسٌ فَلَهِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِشَيْءٍ بَيْنَ يَدَيْهِ فَأَمَرَ أَبُو أُسَيْدٍ بِابْنِهِ فَاحْتُمِلَ مِنْ عَلَى فَخِذِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَقْلَبُوهُ فَاسْتَفَاقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ أَيْنَ الصَّبِيُّ فَقَالَ أَبُو أُسَيْدٍ أَقْلَبْنَاهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ مَا اسْمُهُ قَالَ فُلَانٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لَا وَلَكِنْ اسْمُهُ الْمُنْذِرُ فَسَمَّاهُ يَوْمَئِذٍ الْمُنْذِرَ

5586-29/10- Bana Muhammed b. Sehl et-Temîmî ve Ebu Bekr b. İshak tahdis edip dedi ki: Bize İbn Ebu Meryem tahdis etti, bize Muhammed -ki o b. Mutarrif ebu Gassan'dır- tahdis etti, bana Ebu Hazim, Sehl b. Sa'd'dan tahdis edip dedi ki: el-Munzir b. Ebu Useyd doğduğu zaman Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirildi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu uyluğuna oturttu. Ebu Useyd de oturuyordu. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) önündeki bir şey ile meşgul oldu. Derken Ebu Useyd'in emri ile oğlu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uyluğundan kaldırıldı. Onu (babasına) geri verdiler. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) farkına varınca: *"Çocuk nerede"* buyurdu. Ebu Useyd: Onu aldık ey Allah'ın Rasulü! dedi. O: *"Adı ne"* buyurdu. Ebu Useyd, şudur ey Allah'ın Rasulü! deyince O: *"Hayır, ama onun adı el-Munzir'dir"* buyurdu ve o gün ona el-Munzir adını verdik.[571]

Şerh

"Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) önündeki bir şeyle meşgul oldu." Buradaki lafız (lehiye: meşgul oldu) iki şekilde rivayet edilmiştir. Birisi he harfi fethalı

570 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16952

571 Buhari, 6169; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4753

olarak leha şeklinde ikincisi ise he harfi kesreli ve sonrasında ye ile "lehiye" şeklindeki rivayettir. Birincisi tay söyleyişi ikincisi ise çoğunluğun söyleyişidir. Önündeki bir şeyle uğraştı, meşgul oldu demektir. Ama eğer fiil lehivden geliyor ise he harfi sadece fethalı "leha" olarak gelir. Muzali fiili de "yelhu"dur. Buradaki rivayette daha meşhur olan ise he harfinin kesreli söyleyişidir bu da belirttiğimiz gibi Arapların çoğunluğunun söyleyişidir. Garibul hadis âlimleri ile şarihler bunun meşgul oldu, uğraştı anlamında olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir.

"el-Munzir b. Ebu Useyd" Ebu Useyd'de meşhur olan hemzenin ötreli sin harfinin fethalı (Useyd şeklinde) olmasıdır. Büyük çoğunluk başka türlüsünü de sözkonusu etmemişlerdir. Kadı Iyaz dedi ki: Abdurrahman b. Mehdi, Süfyan'dan, hemzesinin fethalı olduğunu (Esîd şeklinde) nakletmektedir. Ahmed b. Hanbel dedi ki: Ötreli (Useyd olarak) de söylenir. Abdurrezzak ve Veki ise doğrusu budur demişlerdir. Adı da Mâlik b. Ebu Rabia'dır. İlim adamları der ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu çocuğa el-Munzir adını vermesinin sebebi babasının amcasının oğlunun el-Munzir b. Amr oluşundan dolayıdır. O da Bir-i Maune'de şehid düşmüştü. Bir-i Maune'ye katılanların emiri idi. Denildiği üzere onun halefi olması sebebi ile ona bu adı vermiştir.

"Onu aldılar" babasına geri verdiler demektir. Müslim'in bütün nüshalarında hemzeli olarak "eklabuhu: onu geri aldılar" şeklindedir. Ama dil bilginlerinin garibul hadis âlimleri ile hadis şarihlerinin çoğunluğu bunu kabul etmeyerek bunun doğrusu elifsiz olarak "kalebuhu" şeklidir. Derler ki: Kalebtu essabiye veşşeye onu geri çevirdim geri gönderdim demektir. Bunun için ayrıca aklebtuhu denilmez. Et-Tahrir sahibinin de zikrettiğine göre hemzeli söyleyişin az kullanılan bir söyleyiş olduğunu zikretmekle ve böylelikle bunun bir söyleyiş olduğunu tespit etmektedir. Allah en iyi bilendir.

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) farkına varınca" yani meşguliyetinin etkisinden ve düşüncesinden kurtulunca demektir. Allah en iyi bilendir.

٥٥٨٧-١١/٣٠- حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ الْعَتَكِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا أَبُو التَّيَّاحِ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ح وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا وَكَانَ لِي أَخٌ يُقَالُ لَهُ أَبُو عُمَيْرٍ قَالَ أَحْسِبُهُ قَالَ كَانَ فَطِيمًا قَالَ فَكَانَ إِذَا جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَرَآهُ قَالَ أَبَا عُمَيْرٍ مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ قَالَ فَكَانَ يَلْعَبُ بِهِ

5587-30/11- Bize Ebu Rabi Süleyman b. David el-Atekî tahdis etti, bize Abdulvaris tahdis etti, bize Ebu Teyyâh da tahdis etti, bize Enes b. Mâlik tahdis etti. (H.) Bize Şeyban b. Ferruh da -lafız ona ait olmak üzere- tahdis etti, bize Abdulvaris Ebu Teyyâh'dan tahdis etti, o Enes b. Mâlik'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanların en güzel huylu olanı idi. Benim de Ebu Umeyr denilen bir kardeşim vardı. (Ebu Teyyâh) dedi ki zannederim (Enes) sütten de kesilmişti dedi. (Enes devamla) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelip de onu görünce: *"Ey Ebu Umeyr! Ne yaptı Muğayr"* buyurdu. Enes dedi ki: Ebu Umeyr o kuşla oynardı.[572]

Şerh

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanların en güzel huylusu idi... O kuş ile oynardı." Nun harfi ötreli olarak "nugayr" nugarın küçültme ismidir. Bu da küçük bir kuş adıdır. Çoğulu nuğran diye gelir. Fatin ise mefdun anlamında (sütten kesilmiş) dir.

Bu hadisten gerçekten pek çok hüküm anlaşılmaktadır:

1. Henüz çocuğu olmayan kimseye de küçük çocuğa da künye vermek caizdir ve bu yalan değildir.

2. Günah olmayan surette mizah yapmak, şakalaşmak caizdir.

3. Bazı varlıkların isimlerini küçültmek caizdir.

4. Küçük çocuğun kuşla oynaması ve çocuğun velisinin buna imkan vermesi caizdir.

5. Güzel sözde kendisini zorlamadan ve çocuklarla latife yapıp onları ısındırmak maksadıyla secili (kafiyeli) söz söylemek caizdir.

6. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in güzel ahlakı, vasıflarının üstünlüğü, mütevazi oluşu, akrabalarını ziyaret etmesi beyan edilmektedir. Çünkü Ebu Umeyr'in annesi Um Suleym de daha önce de açıklandığı gibi onun mahrem akrabalarındandır.

7. Mâliki mezhebine mensup bazı kimseler bunu Medine'nin harem bölgesinde avlanmanın caiz olduğuna delil göstermiş olmakla birlikte bu hadiste buna delil yoktur. Çünkü hadiste bu kuşun Medine'nin harem bölgesinde avlandığına dair açık ya da kinayeli bir ifade bulunmamaktadır. Medine'nin harem bölgesinde avlanmanın haram kılındığını açıkça ifade eden çok sayıdaki sahih hadis daha önce Hacc kitabında geçmiş bulunmaktadır. Bunun gibi bir hadis sebebi ile sözünü ettiğimiz o hadisleri bırakmak ve bu hadisi onlara karşı delil görmek caiz değildir. Allah en iyi bilendir.

---

572 Kaynakları daha önce 1498 numara ile gösterildi.

٦/٦- بَاب جَوَازِ قَوْلِهِ لِغَيْرِ ابْنِهِ يَا بُنَيَّ وَاسْتِحْبَابِهِ لِلْمُلَاطَفَةِ

6/6- BİR KİMSENİN OĞLUNDAN BAŞKASINA OĞULCAĞIZIM DEMESİNİN CAİZ OLDUĞU VE BUNU GÖNLÜ HOŞ TUTMAK İÇİN SÖYLEMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٥٨٨-١/٣١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْغُبَرِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا بُنَيَّ

5588-31/1- Bize Muhammed b. el-Gubari tahdis etti… Enes b. Mâlik dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana: *"Oğulcağızım"* buyurdu.[573]

٥٥٨٩-٢/٣٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ وَاللَّفْظُ لِابْنِ أَبِي عُمَرَ قَالَا حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ إِسْمَعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ مَا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَحَدٌ عَنْ الدَّجَّالِ أَكْثَرَ مِمَّا سَأَلْتُهُ عَنْهُ فَقَالَ لِي أَيْ بُنَيَّ وَمَا يُنْصِبُكَ مِنْهُ إِنَّهُ لَنْ يَضُرَّكَ قَالَ قُلْتُ إِنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ مَعَهُ أَنْهَارَ الْمَاءِ وَجِبَالَ الْخُبْزِ قَالَ هُوَ أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ ذَلِكَ

5589-32/2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve İbn Ebu Ömer -lafız İbn Ebu Ömer'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki… Kays b. Ebu Hazim, el-Muğîre b. Şu'be'den şöyle dediğini rivayet etti: Hiç kimse Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e deccal hakkında benim ona dair sorduğumdan daha fazla soru sormuş değildir. Bunun üzerine bana: *"Oğulcağızım! Ondan dolayı neden kendini yoruyorsun ki? Şüphesiz ki o sana zarar veremeyecektir"* buyurdu. Ben: Onlar onun ile birlikte su nehirlerinin ve dağlar kadar ekmeğin olduğunu ileri sürüyorlar dedim. O: *"O Allah için bundan daha değersizdir"* buyurdu.[574]

٥٥٩٠-.../٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ نُمَيْرٍ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ح وَحَدَّثَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ كُلُّهُمْ عَنْ إِسْمَعِيلَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ أَحَدٍ مِنْهُمْ قَوْلُ النَّبِيِّ ﷺ لِلْمُغِيرَةِ أَيْ بُنَيَّ إِلَّا فِي حَدِيثِ يَزِيدَ وَحْدَهُ

573 Ebu Davud, 4964; Tirmizi, 2831; Tuhfetu'l-Eşrâf, 514

574 Buhari, 7122; Müslim, 7304, 7305, 7306; İbn Mace, 4073; Tuhfetu'l-Eşrâf, 11523

5590-.../3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve İbn Numeyr tahdis edip dedi ki: Bize Veki' tahdis etti. (H.) Bize Sureyc b. Yunus da tahdis etti, bize Huşeym tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Cerir haber verdi. (H.) Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Ebu Usâme haber verdi, hepsi İsmail'den bu isnad ile rivayet etti. Ama onların hiçbirinin hadisinde Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Muğîre'ye: *"Oğulcağızım"* hitabı yoktur. Sadece Yezid'in hadisi rivayetinde vardır.[575]

Şerh

Enes (radıyallâhu anh)'a (5588) *"Oğulcağızım"* ile Muğîre'ye (5589) *"oğulcağızım"* hitabında sondaki ye harfi fethalı ve şeddeli olarak da kesreli olarak da söylenir. Her iki şekilde de yedi kıraatte okunmuş olmakla birlikte çoğunluk kesrelidir. Bazıları ise bunu sakin söylemişlerdir.

Bu iki hadiste bir kimsenin yaşça kendisinden küçük olup kendi oğlundan başkasına oğlum ya da küçültme ismi ile oğulcağızım, çocuğum demesinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu ise onların gönüllerini hoş etmek için söylenir. Sen bana göre şefkat bakımından çocuğum gibisin anlamındadır. Aynı şekilde böylesine ve konuşanın yaşıtı olana da kardeşim diye hitab edilebilir. Bu da sözünü ettiğimiz anlamda kullanılır. Eğer Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yaptığı gibi gönlü hoş etmek maksadı ile söylerse müstehap olur.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Ondan dolayı kendini neden yoruyorsun"* buyruğunda geçen "nasabe" fiili yorgunluk ve meşakkat demek olup ondan dolayı sana neden meşakkat geliyor ve niçin kendini yoruyorsun demektir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Şüphesiz o sana zarar veremeyecektir"* buyruğu da nübüvvet mucizelerinden birisidir. Deccal ile alakalı hadislerin şerhi Allah'ın izni ile etraflı bir şekilde -Müslim'in bunları zikrettiği yer olan Kitabın sonlarında- gelecektir. Başarı Allah'tandır.

٧/٧- بَاب الِاسْتِئْذَانِ

7/7- İZİN İSTEME BABI

٥٥٩١-١/٣٣- حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُكَيْرٍ النَّاقِدُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ حَدَّثَنَا وَاللَّهِ يَزِيدُ بْنُ خُصَيْفَةَ عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ يَقُولُ كُنْتُ جَالِسًا بِالْمَدِينَةِ فِي مَجْلِسِ الْأَنْصَارِ فَأَتَانَا أَبُو مُوسَى فَزِعًا

575 5589 numaralı hadisin kaynakları

أَوْ مَذْعُورًا قُلْنَا مَا شَأْنُكَ قَالَ إِنَّ عُمَرَ أَرْسَلَ إِلَيَّ أَنْ آتِيَهُ فَأَتَيْتُ بَابَهُ فَسَلَّمْتُ ثَلَاثًا فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ فَرَجَعْتُ فَقَالَ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَأْتِيَنَا فَقُلْتُ إِنِّي أَتَيْتُكَ فَسَلَّمْتُ عَلَى بَابِكَ ثَلَاثًا فَلَمْ يَرُدُّوا عَلَيَّ فَرَجَعْتُ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنْ لَهُ فَلْيَرْجِعْ فَقَالَ عُمَرُ أَقِمْ عَلَيْهِ الْبَيِّنَةَ وَإِلَّا أَوْجَعْتُكَ فَقَالَ أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ لَا يَقُومُ مَعَهُ إِلَّا أَصْغَرُ الْقَوْمِ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ قُلْتُ أَنَا أَصْغَرُ الْقَوْمِ قَالَ فَاذْهَبْ بِهِ

5591-33/1- Bana Amr b. Muhammed b. Bukeyr el-Nâkid de tahdis etti, bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti, bize -Allah'a yemin ederim- Yezid b. Husayfe, Busr b. Said'den şöyle dediğini tahdis etti: Ebu Said el-Hudrî'yi şöyle derken dinledim: Medine'de Ensar meclisinde oturuyordum. Derken bize Ebu Musa ürkmüş yahut korkutulmuş olarak geliverdi. Biz: Neyin var dedik. O: Ömer bana yanıma gelmem için birisini gönderdi. Kapısına gittim. Ona üç defa selam verdiğim halde selamımı almadı. Ben de geri döndüm. Sonra: Yanımıza gelmene engel olan ne oldu dedi. Ben: Ben sana gerçekten geldim, kapında üç defa selam verdim, bana karşılık vermediler. Ben de döndüm. Halbuki Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Biriniz üç defa izin istediği halde ona izin verilmez ise geri dönsün"* buyurmuştur dedim. Bunun üzerine Ömer: Ya buna dair beyyine getirirsin aksi taktirde seni acıtırım dedi.

Bunun üzerine Ubey b. Ka'b: Onunla birlikte ancak buradakilerin yaşça en küçüğü kalkıp gidecek dedi. Ebu Said dedi ki: Ben buradakilerin yaşça en küçükleriyim dedi. Ubey: Haydi onunla git dedi.[576]

Şerh

"Biriniz üç defa izin istediği halde ona izin verilmez ise geri dönsün." İlim adamları izin istemenin meşru olduğunu icma ile kabul etmişlerdir. Kur'ân, Sünnet ve ümmetin icmaının delilleri bu hususta birbirini güçlendirmektedir. Sünnet ise selam verip üç defa izin istemek sureti ile yapılmasıdır. Böylelikle Kur'ân-ı Kerim'de açıkça ifade edildiği gibi bir arada selam vermiş ve izin istemiş olur.

Ancak ilim adamları selamın önce alınıp sonra izin istenmesi mi müstehaptır yoksa önce izin isteyip sonra selam vermek mi müstehaptır hususunda ihtilaf etmişlerdir. Sünnetin ifade ettiği ve muhakkiklerin söylediği ise selamı önce vereceğidir. Bunun için esselamu aleykum girebilir miyim der.

576 Buhari, 6245; Ebu Davud, 5180; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3970

İkinci görüşe göre ise önce izin ister. Üçüncü görüş de mezhep âlimlerimizden Maverdi'nin tercih ettiği görüşdür. Eğer izin isteyen içeri girmeden önce ev sahibini görecek olursa önce selam verir değilse önce izin ister. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den de önce selam verileceği hususunda sahih olarak iki hadis gelmiştir.

Üç defa izin istemekle birlikte kendisine izin verilmeyecek olup ev sahibine sesini işittirmediğini zannedecek olursa bu hususta da üç görüş vardır. En meşhur olanına göre dönüp gider ve tekrar izin istemez. İkincisine göre izin isteme sayısını artırır, üçüncü görüşe göre eğer az önce kaydedilen izin isteme lafzı ile olmuşsa izin istemeyi tekrar etmez. Başka bir sözle olmuşsa tekrar eder. Daha kuvvetli (meşhur) görüşü kabul edenlerin delili Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu hadiste söylediği: *"Ona izin verilmezse geri dönsün"* buyruğudur. İkinci görüşü kabul eden ise hadisi izin istemesini işittiğini bilen yahut zanneden bununla birlikte kendisine izin vermediğini gören kimse hakkında yorumlamışlardır. Allah en iyi bilendir.

"Ömer dedi ki: Buna dair beyyineyi getir aksi taktirde seni acıtırım... Ubey b. Kab dedi ki: Onunla birlikte ancak kavmin yaşça en küçüğü gidecektir. Ebu Said dedi ki: Ben: Buradakilerin yaşça en küçükleri benim dedim. Bana: Onunla git dedi." Ubey b. Ka'b (radıyallâhu anh)'ın bu sözünün anlamı Ömer (radıyallâhu anh)'ın bu hadise gösterdiği tepkiye karşı çıkmaktır.

Onunla birlikte ancak buradakilerin yaşça en küçükleri kalkıp gidecek" sözünün anlamı da şudur: Bu hadis bizim aramızda oldukça meşhurdur. Küçüğümüz de büyüğümüz de bunu bilir. Hatta en küçüğümüz bunu dahi bellemiş ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den duymuştur demektir.

Haber-i vahid delil gösterilmez deyip Ömer (radıyallâhu anh)'ın vahid bir haber olduğu için Ebu Musa'nın rivayet ettiği bu hadisi reddetmiştir diyen kimseler bu hadisi delil diye göstermişlerdir. Ancak bu bâtıl bir görüştür. Çünkü kendisine itimad edilen herkes vahid haberin delil gösterileceğini ve gereğince amel edileceğini icma ile kabul etmişlerdir. Ayrıca bunun Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in fiili uygulamasından, Raşid halifelerin, diğer ashabın ve onlardan sonra gelenlerin uygulamalarından sayılamayacak kadar çok delili vardır.

Ömer (radıyallâhu anh)'ın Ebu Musa (radıyallâhu anh)'a: "Buna dair beyyine (delil) getir" sözü vahid haberi, haber-i vahid olması bakımından reddetmek, kabul etmemek anlamında değildir. Aksine Ömer insanların Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında şöyle dedi diye söz söylemekte aceleci davranmalarından korkmasıdır. Bunun sonucunda da bid'atçi, yalancı, ya da münafık

ve benzeri kimseler onun adına söylemediği şeyleri söyleyebilirdi. Diğer taraftan her bir mesele ile karşı karşıya kalan bir kimse bununla alakalı Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) adına bir hadis uydurmaya kalkışırdı. İşte Ömer, Ebu Musa (radıyallâhu anh)'dan başkalarının böyle davranacakları korkusu ile kapıyı kapatmak istemiştir. Yoksa Ebu Musa'nın rivayetinde şüphe etmiş değildir. Çünkü Ebu Musa (radıyallâhu anh) nezdinde Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den söylemediği bir şeyi hadis diye nakletmesini düşünemeyecek ve böyle bir şey yapacağını sanmayacak kadar yüce ve değerlidir. Aksine Ömer böyle bir yolla başkasını bu işten vazgeçirmek istemiştir. Çünkü Ebu Musa'dan daha alt mertebede olan kimseler bu meseleyi bu şekilde görünce yahut da bunu haber alıp da kalbinde bir hastalık varsa yahut da bir hadis uydurmak isterse Ebu Musa'nın karşı karşıya kaldığı bu durumun bir benzeri ile karşılaşmaktan korkar ve böylelikle de hadis uydurmaktan kesin bilmeden rivayet etmekte acelecilik etmekten uzak kalır.

Ömer (radıyallâhu anh)'ın Ebu Musa (radıyallâhu anh)'ın haberini haber-i vahid olduğu için reddetmediğinin delillerinden birisi de bu hadis gereğince amel etmek için ondan bir başka adamın bu haberi de getirmesini istemiş olmasıdır. Bilindiği gibi iki kişinin verdiği haber de haber-i vahiddir. Aynı şekilde tevatür derecesine ulaşmadığı sürece fazlası da böyledir. Haber tevatür derecesine ulaşmadığı sürece haber-i vahid demektir. Yine bunu destekleyen hususlardan birisi de Müslim'in Ebu Musa (radıyallâhu anh)'ın bu hadisesi ile alakalı son rivayette geçen Ubey (radıyallâhu anh): Ey Hattab'ın oğlu! Sen Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabına karşı sakın bir azab olma demesi üzerine onun: Subhanallah! Ben sadece bir şey işittim. Bu hususta işimi sağlam tutmayı sevdim demesi de bunu desteklemektedir. Allah en iyi bilendir.

٥٥٩٢-.../٢- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَزَادَ ابْنُ أَبِي عُمَرَ فِي حَدِيثِهِ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ فَقُمْتُ مَعَهُ فَذَهَبْتُ إِلَى عُمَرَ فَشَهِدْتُ

5592-.../2- Bize Kuteybe b. Said ve İbn Ebu Ömer tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Yezid b. Husayfe'den bu isnad ile tahdis etti ve İbn Ebu Ömer hadisinde şunu ekledi: Ebu Said dedi ki: Ben de onunla kalktım ve Ömer'in -Allah'ın rahmeti ona- yanına gidip şahitlik ettim.[577]

577 5591 numaralı hadisin kaynakları

٥٥٩٣-٣٤/٣- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَجِّ أَنَّ بُسْرَ بْنَ سَعِيدٍ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ يَقُولُ كُنَّا فِي مَجْلِسٍ عِنْدَ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ فَأَتَى أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ مُغْضَبًا حَتَّى وَقَفَ فَقَالَ أَنْشُدُكُمُ اللهَ هَلْ سَمِعَ أَحَدٌ مِنْكُمْ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ الِاسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ فَإِنْ أُذِنَ لَكَ وَإِلَّا فَارْجِعْ قَالَ أُبَيٌّ وَمَا ذَاكَ قَالَ اسْتَأْذَنْتُ عَلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَمْسِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي فَرَجَعْتُ ثُمَّ جِئْتُهُ الْيَوْمَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فَأَخْبَرْتُهُ أَنِّي جِئْتُ أَمْسِ فَسَلَّمْتُ ثَلَاثًا ثُمَّ انْصَرَفْتُ قَالَ قَدْ سَمِعْنَاكَ وَنَحْنُ حِينَئِذٍ عَلَى شُغْلٍ فَلَوْ مَا اسْتَأْذَنْتَ حَتَّى يُؤْذَنَ لَكَ قَالَ اسْتَأْذَنْتُ كَمَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ فَوَاللهِ لَأُوجِعَنَّ ظَهْرَكَ وَبَطْنَكَ أَوْ لَتَأْتِيَنَّ بِمَنْ يَشْهَدُ لَكَ عَلَى هَذَا فَقَالَ أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ فَوَاللهِ لَا يَقُومُ مَعَكَ إِلَّا أَحْدَثُنَا سِنًّا قُمْ يَا أَبَا سَعِيدٍ فَقُمْتُ حَتَّى أَتَيْتُ عُمَرَ فَقُلْتُ قَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ هَذَا

5593-34/3- Bana Ebu Tahir tahdis etti, bana Abdullah b. Vehb haber verdi, bize Amr b. el-Haris, Bukeyr b. el-Eşec'den tahdis ettiğine göre Busr b. Said kendisine tahdis etti: O Ebu Said el-Hudrî'yi şöyle derken dinledi: Ubey b. Kab'ın yanında bir mecliste idik. Derken Ebu Musa el-Eş'arî kızgın bir şekilde geldi ve ayakta durarak: Size Allah adına and veriyorum. Aranızdan bir kimse Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"İzin istemek üç defadır. Sana izin verirse ne ala, değilse dön"* buyururken dinledi mi dedi. Ubey: Bu ne demek oluyor dedi. Ebu Musa: Ömer b. el-Hattab (radıyallâhu anh)'ın huzuruna girmek için dün üç defa izin istedim. Bana izin verilmeyince geri döndüm. Sonra bugün onun yanına gittim, huzuruna girdim. Ona (olanı) haber verip dün gelip üç defa selam verdikten sonra gittiğimi bildirdim. O: Biz seni işitmiştik. O sırada da bir işle uğraşıyorduk. Neden sana izin verilenceye kadar izin istemeyi sürdürmedin dedi. Ben: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den işittiğim şekilde izin istedim dedi. O: Allah'a yemin olsun ki ya bana bu hususta senin lehine şahitlik edecek getirirsin yahut da sırtını ve karnını acıtırım dedi.

Bunun üzerine Ubey b. Kab dedi ki: Allah'a yemin olsun ki seninle birlikte ancak yaşça en küçük olanımız kalkıp gelecek. Kalk ey Ebu Said dedi. Ben de kalktım ve Ömer'in yanına gittim. Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bu sözü buyururken dinledim dedim.[578]

578 5591 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

"Neden sana izin verilinceye kadar izin istemedin?" Yani niçin bu şekilde izin istemeyi sürdürmedin. Bu da izin istemeyi teşvik etmek anlamındadır.

٥٥٩٤-٣٥/٤- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنَا بِشْرٌ يَعْنِي ابْنَ مُفَضَّلٍ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ أَبَا مُوسَى أَتَى بَابَ عُمَرَ فَاسْتَأْذَنَ فَقَالَ عُمَرُ وَاحِدَةٌ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ الثَّانِيَةَ فَقَالَ عُمَرُ ثِنْتَانِ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ الثَّالِثَةَ فَقَالَ عُمَرُ ثَلَاثٌ ثُمَّ انْصَرَفَ فَأَتْبَعَهُ فَرَدَّهُ فَقَالَ إِنْ كَانَ هَذَا شَيْئًا حَفِظْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَهَا وَإِلَّا فَلَأَجْعَلَنَّكَ عِظَةً قَالَ أَبُو سَعِيدٍ فَأَتَانَا فَقَالَ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ الِاسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ قَالَ فَجَعَلُوا يَضْحَكُونَ قَالَ فَقُلْتُ أَتَاكُمْ أَخُوكُمُ الْمُسْلِمُ قَدْ أُفْزِعَ تَضْحَكُونَ انْطَلِقْ فَأَنَا شَرِيكُكَ فِي هَذِهِ الْعُقُوبَةِ فَأَتَاهُ فَقَالَ هَذَا أَبُو سَعِيدٍ

5594-35/4- Bize Nasr b. Ali el-Cahdamî tahdis etti, bize Bişr -yani b. Mufaddal- tahdis etti, bize Said b. Yezid, Ebu Nadra'dan tahdis etti, o Ebu Said'den rivayet ettiğine göre Ebu Musa, Ömer'in kapısına varıp izin istedi. Ömer bu bir dedi. Sonra ikinci defa izin istedi bu sefer Ömer: İki oldu dedi. Sonra üçüncüsünde izin istedi Ömer: Üç etti dedi. Sonra Ebu Musa gidince arkasından birisini gönderip onu geri çağırdı ve: Eğer bu, bu hususta Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bellediğin bir şey ise onu bize göster. Aksi taktirde seni ibretlik bir kişi yaparım dedi.

Ebu Said dedi ki: Bunun üzerine bize gelerek: Sizler Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"İzin istemek üç defadır"* buyurduğunu bilmiyor musunuz dedi. (Ebu Said) dedi ki: (Meclistekiler) gülmeye başladılar. Bu sefer ben: Müslüman kardeşiniz korkutulmuş halde size geldi ve siz gülüyorsunuz öyle mi dedim. Haydi yürü bu cezada senin ortağın ben oluyorum dedim. Onun yanına gitti ve işte bu Ebu Said (benimle şahitlik edecek) dedi.[579]

Şerh

"Onu getir, aksi taktirde seni ibretlik bir kişi yaparım." Onu getir derken beyyineni (delilini) getir demektir.

"Gülmeye başladılar." Gülmelerinin sebebi ise Ebu Musa (radıyallâhu anh)'ın dehşete kapılmış ve cezadan korkmuş olmasına hayret etmeleri idi.

579 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4347

Halbuki kendileri ona bir ceza verilmeyeceğinden ya da başka bir hal ile karşılaşmayacağından delilinin güçlü olması ve Ömer'in kabule yanaşmadığı hususu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bizzat dinlemiş olmaları idi.

٥٥٩٥-.../٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي مَسْلَمَةَ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ح وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ خِرَاشٍ حَدَّثَنَا شَبَابَةُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْجُرَيْرِيِّ وَسَعِيدِ بْنِ يَزِيدَ كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي نَضْرَةَ قَالَا سَمِعْنَاهُ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ بِمَعْنَى حَدِيثِ بِشْرِ بْنِ مُفَضَّلٍ عَنْ أَبِي مَسْلَمَةَ

5595-.../5- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Ebu Mesleme'den tahdis etti, o Ebu Nadra'dan, o Ebu Said'den rivayet etti. (H.) Bize Ahmed b. Hasan b. Hiraş da tahdis etti, bize Şebabe tahdis etti, bize Şu'be, el-Cüreyri ve Said b. Yezid'den tahdis etti, ikisi Ebu Nadra'dan şöyle dediğini rivayet etti: Biz onu Ebu Said el-Hudrî'den diye Bişr b. Mufaddal'ın Ebu Mesleme'den rivayet ettiği hadis ile aynı manayı tahdis ederken dinledik.[580]

٥٥٩٦-٣٦/٦- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ حَدَّثَنَا عَطَاءٌ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ أَنَّ أَبَا مُوسَى اسْتَأْذَنَ عَلَى عُمَرَ ثَلَاثًا فَكَأَنَّهُ وَجَدَهُ مَشْغُولًا فَرَجَعَ فَقَالَ عُمَرُ أَلَمْ تَسْمَعْ صَوْتَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ ائْذَنُوا لَهُ فَدُعِيَ لَهُ فَقَالَ مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ قَالَ إِنَّا كُنَّا نُؤْمَرُ بِهَذَا قَالَ لَتُقِيمَنَّ عَلَى هَذَا بَيِّنَةً أَوْ لَأَفْعَلَنَّ فَخَرَجَ فَانْطَلَقَ إِلَى مَجْلِسٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالُوا لَا يَشْهَدُ لَكَ عَلَى هَذَا إِلَّا أَصْغَرُنَا فَقَامَ أَبُو سَعِيدٍ فَقَالَ كُنَّا نُؤْمَرُ بِهَذَا فَقَالَ عُمَرُ خَفِيَ عَلَيَّ هَذَا مِنْ أَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَلْهَانِي عَنْهُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ

5596-36/6- Bana Muhammed b. Hatim de tahdis etti, bize Yahya b. Said el-Kattan, İbn Cureyc'den tahdis etti, bize Ata, Ubey b. Umeyr'den tahdis ettiğine göre Ebu Musa, Ömer'in huzuruna girmek için üç defa izin istedi. Sanki onu meşgul gördüğü için geri döndü. Bu sefer Ömer (radıyallâhu anh): Ben Abdullah b. Kays'ın sesini duymadım mıydı. Ona izin verin dedi. Huzu-

580 Muhammed b. el-Müsenna'nın hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4347; Ahmed b. el-Hasan b. Hiraş'ın hadisini Tirmizi, 2690; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4330'da rivayet etmişlerdir.

runa gelmesi için çağırılınca Ömer: O yaptığına seni iten ne oldu dedi. Ebu Musa: Bize böyle emir veriliyordu dedi. Ömer: Ya buna bir beyyine getirirsin yahut da yapacağımı yaparım dedi. Bunun üzerine Ebu Musa dışarı çıktı ve Ensar'dan bir grubun oturduğu bir meclise geldi. Meclistekiler: Senin lehine bu hususta ancak yaşça en küçüğümüz şahitlik edecektir dediler. Bunun üzerine Ebu Said kalktı ve: Bize böyle yapmamız emrolunurdu dedi. Bunun üzerine Ömer: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu durumu bana gizli kalmıştı. Çarşı pazarda alış veriş beni oyalamıştı dedi.[581]

٥٥٩٧-.../٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ ح وَحَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حُرَيْثٍ حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ قَالَا جَمِيعًا حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ فِي حَدِيثِ النَّضْرِ أَلْهَانِي عَنْهُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ

5597-.../7- Bize Muhammed b. Beşşâr tahdis etti, bize Ebu Âsım tahdis etti. (H.) Bize Husayn b. Hureys de tahdis etti, bize en-Nadr -yani b. Şumeyk- tahdis etti (Ebu Âsım'l-a) birlikte dediler ki: Bize İbn Cureyc bu isnad ile öncekine yakın olarak hadisi rivayet etti fakat en-Nadr'ın hadisinde: Çarşı pazarda alış veriş beni bundan oyaladı demedi.[582]

٥٥٩٨-٣٧/٨- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حُرَيْثٍ أَبُو عَمَّارٍ حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى أَخْبَرَنَا طَلْحَةُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ جَاءَ أَبُو مُوسَى إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ هَذَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ قَيْسٍ فَلَمْ يَأْذَنْ لَهُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ هَذَا أَبُو مُوسَى السَّلَامُ عَلَيْكُمْ هَذَا الْأَشْعَرِيُّ ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ رُدُّوا عَلَيَّ رُدُّوا عَلَيَّ فَجَاءَ فَقَالَ يَا أَبَا مُوسَى مَا رَدَّكَ كُنَّا فِي شُغْلٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ الِاسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ فَإِنْ أُذِنَ لَكَ وَإِلَّا فَارْجِعْ قَالَ لَتَأْتِيَنِّي عَلَى هَذَا بِبَيِّنَةٍ وَإِلَّا فَعَلْتُ وَفَعَلْتُ فَذَهَبَ أَبُو مُوسَى قَالَ عُمَرُ إِنْ وَجَدَ بَيِّنَةً تَجِدُوهُ عِنْدَ الْمِنْبَرِ عَشِيَّةً وَإِنْ لَمْ يَجِدْ بَيِّنَةً فَلَمْ تَجِدُوهُ فَلَمَّا أَنْ جَاءَ بِالْعَشِيِّ وَجَدُوهُ قَالَ يَا أَبَا مُوسَى مَا تَقُولُ أَقَدْ وَجَدْتَ قَالَ نَعَمْ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ قَالَ عَدْلٌ قَالَ يَا أَبَا الطُّفَيْلِ مَا يَقُولُ هَذَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ ذَلِكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ فَلَا تَكُونَنَّ عَذَابًا عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ إِنَّمَا سَمِعْتُ شَيْئًا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَتَثَبَّتَ

581 Buhari, 2062, 7353; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4146
582 5596 numaralı hadisin kaynakları

5598-37/8- Bize Huseyn b. Hureys Ebu Ammar tahdis etti, bize el-Fadl b. Musa tahdis etti, bize Talha b. Yahya, Ebu Burde'den haber verdi, o Ebu Musa el-Eş'ari'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Musa, Ömer b. el-Hattab (radıyallâhu anh)'a gelerek: Esselamu aleykum bu (ben) Abdullah b. Kays'dır dediği halde ona izin vermedi. Yine: Esselamu aleykum bu Ebu Musa'dır, esselamu aleykum bu el-Eş'ari'dir dedikten sonra geri dönüp gitti. Ömer: Onu bana geri çağırın, onu bana geri çağırın, onu bana geri çağırın dedi. Ebu Musa gelince Ömer: Ey Ebu Musa! Geri gitmene sebep neydi? Biz meşguldük dedi. Ebu Musa: Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"İzin istemek üç defadır. Sana izin verilirse ne ala, değilse dön"* buyururken dinledim dedi. Ömer: Ya buna dair bana delil getirirsin yahut da şunu şunu yaparım deyince Ebu Musa gitti.

Ömer dedi ki: Eğer beyyine bulursa onu akşam vakti minberin yanında bulacaksınız. Eğer beyyine bulamazsa onu bulamayacaksınız. Akşam olunca onu buldular. Ömer: Ey Ebu Musa! Ne diyorsun (beyyine) buldun mu dedi. O: Evet, Ubey b. Kab'ı buldum dedi. Ömer: O adaletlidir dedi. Sonra: Ey Ebu Tufayl bu ne diyor dedi: (Ubey): Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bunu söylerken dinledim ey Hattab'ın oğlu! Sakın Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabı üzerine bir azab olmayasın dedi. Ömer: Subhanallah. Ben ancak bir şey işittim ve bu hususta işi sağlam tutup emin olmak istedim dedi.[583]

٥٥٩٩-.../٩- وَحَدَّثَنَاه عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبَانَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فَقَالَ يَا أَبَا الْمُنْذِرِ آنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ نَعَمْ فَلَا تَكُنْ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ عَذَابًا عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَلَمْ يَذْكُرْ مِنْ قَوْلِ عُمَرَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا بَعْدَهُ

5599-.../9- Bunu bize Abdullah b. Ömer b. Muhammed b. Eban da tahdis etti, bize Ali b. Haşim, Talha b. Yahya'dan bu isnad ile tahdis etti, ancak o şöyle dedi: Ömer: Ey Ebul Munzir! Bunu sen mi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den dinledin dedi. O: evet ey Hattab'ın oğlu! Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabına bir azab olma dedi ve Ömer'in: Subhanallah sözünü ve sonraki sözlerini zikretmedi.[584]

583 Ebu Davud, 5181; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9100

584 5598 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

(5596) "Beni çarşı pazarda alış veriş oyaladı." Yani ticaret ve çarşı pazarda yaptığım ticari işlemler beni oyaladı.

(5591) "Ya beyyine getirirsin yahut seni acıtırım" diğer rivayette (5593) Allah'a yemin ederim ki ya şahitlik edecek kimse getirirsin yahut da sırtını ve karnını acıtırım" diğer rivayette (5595) "seni ibretlik bir kişi yaparım" şeklindeki sözlerin hepsi eğer senin kasten yalan söylediğin açıkça ortaya çıkarsa, bu tehdit ettiklerimi sana yaparım anlamında olduğu kabul edilmiştir.

٨/٨- بَاب كَرَاهَةِ قَوْلِ الْمُسْتَأْذِنِ أَنَا إِذَا قِيلَ مَنْ هَذَا

8/8- İZİN İSTEYEN KİMSEYE BU KİM DENİLDİĞİ ZAMAN BENİM DİYE CEVAP VERMESİNİN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٦٠٠-٣٨/١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَدَعَوْتُ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ مَنْ هَذَا قُلْتُ أَنَا قَالَ فَخَرَجَ وَهُوَ يَقُولُ أَنَا أَنَا

5600-38/1- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis etti, bize Abdullah b. İdris, Şu'be'den tahdis etti, o Muhammed b. el-Münkedir'den, o Cabir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gittim ve çağırdım. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"O kim"* buyurdu. Ben: Ben dedim. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben ben"* diyerek dışarı çıktı.[585]

٥٦٠١-٣٩/٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَاللَّفْظُ لِأَبِي بَكْرٍ قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ اسْتَأْذَنْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ مَنْ هَذَا فَقُلْتُ أَنَا فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَنَا أَنَا

5601-39/2- Bize Yahya b. Yahya ve Ebu Bekr b. Ebu Şeybe -lafız Ebu Bekr'e ait olmak üzere- tahdis etti. Yahya, bize Veki' Şube'den haber verdi derken Ebu Bekir tahdis etti dedi. O Muhammed b. el-Münkedir'den, o Cabir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den

585 Buharı, 6250; Ebu Davud, 5187; Tirmizi, 2711; İbn Mace, 3709; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3042

izin istedim. O: *"Bu kim"* buyurdu. Ben: Benim deyince. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Benim benim"* buyurdu.[586]

٥٦٠٢-.../٣- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ وَأَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنِي وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ ح وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرٍ حَدَّثَنَا بَهْزٌ كُلُّهُمْ عَنْ شُعْبَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي حَدِيثِهِمْ كَأَنَّهُ كَرِهَ ذَلِكَ

5602-.../3- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize en-Nadr b. Şumeyl ve Ebu Âmir el-Akadi tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bana Vehb b. Cerir tahdis etti. (H.) Bana Abdurrahman b. Bişr de tahdis etti, bize Behz tahdis etti, hepsi Şu'be'den bu isnad ile rivayet etti ve onların hadisi rivayetlerinde: "Bundan hoşlanmamış gibi" kaydı yer almaktadır.[587]

Şerh

(5600-5602 numaralı hadisler)

(5601) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna girmek için izin istedim... Bir rivayette de (5602) "bundan hoşlanmamış gibi" ibaresini ekledi.

İlim adamları der ki: Bir kimse izin isteyip de ona sen kimsin yahut bu kim diye sorulacak olursa o kişinin de bu hadis dolayısı ile benim demesi mekruh görülmüştür. Çünkü benim demesinin bir faydası yoktur, ek bir bilgi de bulunmamaktadır. Aksine müphemlik devam etmektedir. Bunun yerine izin isteyen kişinin adını söylemesi gerekir. Eğer: Ben filan kişiyim diyecek olursa bunda bir sakınca yoktur. Nitekim Um Hani de izin istediği zaman Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu kim deyince o: Ben Um Hani'yim demişti. Aynı zamanda ben filanın babasıyım yahut da hakim filan kişi yahut şeyh filan kişiyim demesinde de eğer isim ile yeteri kadar kendisini tanıtamamışsa-bir sakınca yoktur. Filanın annesi şeklindeki hadis de buna göre yorumlanır. Ebu Katade ve Ebu Hureyre de bunun gibidir. Ama bütün bu durumlarda daha uygun olanı kişinin ben bu şekilde tanınan filan kişiyim demesidir. Allah en iyi bilendir.

586 5600 numaralı hadisin kaynakları

587 5600 numaralı hadisin kaynakları

٩/٩- بَاب تَحْرِيمِ النَّظَرِ فِي بَيْتِ غَيْرِهِ

9/9- BAŞKASININ EVİNE BAKMANIN HARAM KILINDIĞI BABI

٥٦٠٣-٤٠/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَمُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ قَالَا أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ وَاللَّفْظُ لِيَحْيَى ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَجُلًا اطَّلَعَ فِي جُحْرٍ فِي بَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَمَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِدْرًى يَحُكُّ بِهِ رَأْسَهُ فَلَمَّا رَآهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَوْ أَعْلَمُ أَنَّكَ تَنْتَظِرُنِي لَطَعَنْتُ بِهِ فِي عَيْنِكَ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّمَا جُعِلَ الْإِذْنُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ

5603-40/1- Bize Yahya b. Yahya ve Muhammed b. Rumh tahdis edip dedi ki: Bize Leys -lafız Yahya'ya ait olmak üzere- haber verdi. (H.) Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Leys, İbn Şihâb'dan tahdis ettiğine göre Sehl b. Sa'd es-Sâidî kendisine şunu haber verdi: Bir adam Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kapısındaki bir delikten içeriyi gördü. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte de demirden bir tarak vardı, onunla başını kaşıyordu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu görünce: *"Senin beni gözetlediğini bilsem hiç şüphesiz bunu gözüne batırırdım"* buyurdu. Ayrıca Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"İzin istemek ancak (içerinin) görülmemesi içindir"* buyurdu.[588]

٥٦٠٤-٤١/٢- وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ الْأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَجُلًا اطَّلَعَ مِنْ جُحْرٍ فِي بَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَمَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِدْرًى يُرَجِّلُ بِهِ رَأْسَهُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَوْ أَعْلَمُ أَنَّكَ تَنْظُرُ طَعَنْتُ بِهِ فِي عَيْنِكَ إِنَّمَا جَعَلَ اللَّهُ الْإِذْنَ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ

5604-41/2- Bana Harmele b. Yahya da tahdis etti, bize ibn Vehb haber verdi, bana Yunus'un, İbn Şihâb'dan haber verdiğine göre Sehl b. Sad el-Ensari, kendisine şunu haber verdi: Bir adam Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kapısındaki bir delikten içeriye baktı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile başını kendisi ile taradığı demir bir tarak vardı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: *"Senin (içeriye) baktığını bilsem bunu gözüne batırırdım.*

588 Buhari, 5924, 6241, 6901; Tirmizi, 2709; Nesai, 4874; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4806

Şüphesiz Allah izin istemeyi görmek (ihtimalin)den dolayı teşri buyurmuştur." buyurdu.[589]

٥٦٠٥-.../٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ كِلَاهُمَا عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَ حَدِيثِ اللَّيْثِ وَيُونُسَ

5605-.../3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid, Zuheyr b. Harb ve İbn Ebu Ömer de tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti. (H.) Bize Ebu Kâmil el-Cahderî de tahdis etti, bize Abdulvahid b. Ziyad tahdis etti, bize Ma'mer tahdis etti, ikisi Zührî'den, o Sehl b. Sa'd'dan o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Leys ve Yunus'un hadisine yakın olarak rivayet etti.[590]

٥٦٠٦-٤٢/٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو كَامِلٍ فُضَيْلُ بْنُ حُسَيْنٍ وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَاللَّفْظُ لِيَحْيَى وَأَبِي كَامِلٍ قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَجُلًا اطَّلَعَ مِنْ بَعْضِ حُجَرِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَامَ إِلَيْهِ بِمِشْقَصٍ أَوْ مَشَاقِصَ فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَخْتِلُهُ لِيَطْعُنَهُ

5606-42/4- Bize Yahya b. Yahya, Ebu Kâmil Fudayl b. Husayn ve Kuteybe b. Said -lafız Yahya ve Ebu Kâmil'e ait olmak üzere- tahdis etti. Yahya bize Hammâd b. Zeyd, Ubeydullah b. Ebu Bekir'den haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi. O Enes b. Mâlik'den rivayet ettiğine göre bir adam Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in odalarından birisinden içeriye baktı. Bir okun ucu yahut uçları ile ona doğru kalktı. Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ansızın onu yaralamak için davrandığını hâlâ görüyor gibiyim.[591]

٥٦٠٧-٤٣/٥- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ مَنْ اطَّلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَقَدْ حَلَّ لَهُمْ أَنْ يَفْقَئُوا عَيْنَهُ

589 5603 numaralı hadisin kaynakları

590 5603 numaralı hadisin kaynakları

591 Buhari, 6242, 6900; Ebu Davud, 5171; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1078

5607-43/5- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti, bize Cerir, Suheyl'den tahdis etti, o babasından, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Kim bir kavmin evinin içine onların izni olmaksızın bakacak olursa, onun gözünü çıkarmaları onlara helal olur"* buyurduğunu rivayet etti.[592]

٥٦٠٨-٤٤/٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا اطَّلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنٍ فَخَذَفْتَهُ بِحَصَاةٍ فَفَقَأْتَ عَيْنَهُ مَا كَانَ عَلَيْكَ مِنْ جُنَاحٍ

5608-44/6- Bize İbn Ebu Ömer tahdis etti, bize Süfyan Ebu'z-Zinâd'dan tahdis etti, o A'rec'den, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bir adam izinsiz olarak seni görecek olup da ona bir çakıl taşı atıp bundan dolayı gözünü çıkartacak olursan, senin üzerine bir vebal olmaz"* buyurdu.[593]

Şerh

(5603-5608 numaralı hadisler)

(5603) "Bir adam Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kapısındaki bir delikten Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e baktı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte de kendisi ile başını kaşıdığı demirden bir tarak vardı..." Bir başka rivayette (5604) "Kendisi ile başını taradığı demirden bir tarak" denilmektedir.

Mim harfi kesreli dal harfi sakin ve sonu kasr ile olmak üzere "midra" baş saçının kendisi ile düzeltildiği bir demirdir. Bunun tarağa benzediği de söylendiği gibi taraka benzetilerek uçları sivriltilen çubuklar olduğu, kadının kendisi ile saçını düzelttiği bir çubuk olduğu da söylenmiştir. Çoğulu ise "midara" diye gelir. Tekil olarak (sonu yuvarlak te olmak üzere) midrat da denildiği gibi "midraye" de denilir.

"Kendisi ile başını taradığı" ifadesi bunun tarak yahut tarağa benzer olduğunu söyleyenlerin kanaatleri lehine bir delildir.

(Bundan önceki rivayette) kendisi ile başını kaşıdığı" ifadesi buna aykırı değildir. Onunla hem kaşıyor hem tarıyordu. Saçın tercil edilmesi ise açılıp çözülmesi ve taranması demektir. Buradan da saç taramanın müstehap ol-

592 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12615
593 Buhari, 6902; Nesai, 4876; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13676

duğu ve midra denilen tarakların kullanılmasının caiz olduğu anlaşılmaktadır. İlim adamları der ki: Saç taramak kadınlar için kayıtsız şartsız müstehaptır, erkek için de her gün yahut iki günde bir ve buna benzer aralıklarda yapmaması şartı ile ama yeterli gelecek kadar sürelerle taranması müstehap olur.

"Senin beni gözetlediğini bilseydim." Nüshaların çoğunda yahut bir çoğunda bu şekildedir. Bazılarında ise nundan sonra te gelmemek sureti ile "tenzuruni: bana baktığını" şeklindedir. Kadı Iyaz dedi ki: Birincisi cumhurun rivayeti olmakla birlikte doğrusu ikincisidir. Birincisi de ona göre açıklanır.

"Delik" herhangi bir delik ve yarık demektir.

"İzin görmekten dolayı meşru kılınmıştır." Yani izin istemenin meşru kılınıp emrolunmasının sebebi gözün haram olan bir şeyi görmemesi içindir. Bu sebeple herhangi bir kimsenin bir kapının ya da başka bir şeyin yabancı bir kadını görmeye maruz kalması muhtemel herhangi bir delikten içeriye bakması helal değildir.

Bu hadiste, bu şekilde bakan kimseye ağır olmayan bir şey atmanın caiz olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Eğer ağır olmayan bir şey atıp da gözünü çıkaracak olursa eğer içinde mahremi olan bir kadının bulunmadığı bir eve bakmış ise ona tazminat düşmez, Allah en iyi bilendir.

"Bir okun ucu -yahut uçları ile- kalktı..." Meşâkis, mişkasın çoğulu olup okun enlice sivri ucuna denilir. Daha önce cenazeler bahsinde ve iman bahsinde açıklanmıştı.

"Yahtilu" ye harfi fethalı, te harfi kesreli olarak onun gafil ve farkında olmadığı bir anını kollamak demektir.

(5607) *"Kim izinleri olmadan başkalarının evine bakacak olursa gözünü çıkarmaları onlara helal olur"* ilim adamları der ki: Bu bir adamın evine bakıp da ona bir çakıl taşı atıp bundan dolayı gözünü çıkarması hali hakkında yorumlanır. Onu uyarmadan önce ona atması caiz olur mu? Bu hususta mezhep âlimlerimizin iki görüşü vardır. Daha sahih olanına göre bu hadisin Zâhir anlamı dolayısı ile caiz olduğudur.

(5608) *"Ona bir çakıl taşı atıp gözünü çıkartırsan."* Yani bu çakıl taşını iki parmağın arasından ona atarsan demektir.

١٠/١٠ - بَاب نَظَرِ الْفُجَاءَةِ

10/10- ANSIZIN BAKMA BABI

٥٦٠٩-٤٥/١ - حَدَّثَنِي قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ ابْنُ عُلَيَّةَ كِلَاهُمَا عَنْ يُونُسَ ح وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ أَخْبَرَنَا يُونُسُ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ نَظَرِ الْفُجَاءَةِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَصْرِفَ بَصَرِي

5609-45/1- Bana Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Yezid b. Zurey' tahdis etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize İsmail b. Uleyye tahdis etti, ikisi Yunus'dan rivayet etti. (H.) Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Huşeym tahdis etti, bize Yunus, Amr b. Said'den haber verdi, o Ebu Zur'a'dan, o Cerir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ani bakış hakkında soru sordum, O gözümü başka tarafa çevirmemi emir buyurdu.[594]

٥٦١٠-.../٢- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى وَقَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ كِلَاهُمَا عَنْ يُونُسَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5610-.../2- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Abdulala haber verdi, İshak dedi ki: Bize Veki haber verdi, bize Süfyan tahdis etti, (Abdulala ile) ikisi Yunus'dan bu isnad ile aynısını rivayet etti.[595]

Şerh

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ani bakış hakkında soru sordum, bana gözümü başka tarafa çevirmemi emir buyurdu."

Hucâe: ansızın kelimesinde fe harfi ötreli cim fethalı ve sonu med iledir. Fe harfi fethalı cim harfi sakin ve kasr ile (fec'e) de söylenir. İki ayrı söyleyiştir. Ani ansızın demektir. Ansızın bakmak ise bir kimsenin kasti olmayarak gözünün yabancı bir kadına değmesidir. Bunun başlangıcında ona günah yoktur. Ama derhal gözünü başka bir tarafa çevirmesi gerekir. Gözünü derhal çevirecek olursa ona günah yoktur. Bakışını sürdürürse bu hadis dolayısı

594 Ebu Davud, 2148; Tirmizi, 2776; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3237

595 5609 numaralı hadisin kaynakları

ile günahkar olur. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu durumdaki birisine başka tarafa bakmasını emir buyurmuştur. Ayrıca yüce Allah da: *"Mümin erkeklere söyle gözlerini (haram bakıştan) korusunlar"* (Nur, 30) buyurmaktadır.

Kadı Iyaz dedi ki: İlim adamları der ki: Bu hadiste, kadının yolunda giderken yüzünü örtmesinin vacip olmadığına dair delil bulunmaktadır. Yüzünü örtmesi onun için müstehap bir sünnettir. Erkeklerin ona bakmaktan kendilerini korumaları gerekir. Şer'î ve doğru bir maksat dışında bütün hallerde bu böyledir. Meşru haller ise şahitlik, tedavi, kadına evlenmek için talib olmak yahut bir cariye satın almak ya da alış veriş gibi muamelelerde bulunmak ve daha başka işlemler yapmak ve benzeri hallerdir. Bütün bu durumlarda mübah olan da sadece ihtiyaç duyulan kadarıdır. Fazlası değildir. Allah en iyi bilendir.

٣٩/... - كِتَاب السَّلَامِ

39/... SELÂM KİTABI

١/١١ - بَاب يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ

1/11- BİNEKLİ YAYAYA, AZ SAYIDAKİLER ÇOK SAYIDAKİLERE SELAM VERİR BABI

٥٦١١-١/١- حَدَّثَنِي عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مَرْزُوقٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي زِيَادٌ أَنَّ ثَابِتًا مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ

5611-1/1- Bana Ukre b. Mukrem tahdis etti, bize Ebu Âsım, İbn Cureyc'den tahdis etti. (H.) Bana Muhammed b. Merzuk da tahdis etti, bize Ravh tahdis etti, bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Ziyad'ın haber verdiğine göre Abdurrahman b. Zeyd'in azadlısı Sabit kendisine şunu haber vermiştir. O Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Binekli yayaya, yürüyen oturana, az sayıdakiler çok sayıdakilere selam verir"* buyurdu.[596]

Şerh

Bu, selam ile ilgili edeblerden birisidir. Öncelikle selam vermek sünnettir, selamı almak ise vaciptir. Eğer selam veren bir topluluk ise onların hakkında kifaye yolu ile sünnettir. Onların biri selam verecek olursa hepsi için selam sünneti yerine getirilmiş olur. Eğer kendisine selam verilen bir kişi ise muayyen olarak onun selamı alması gerekir. Topluluk iseler o taktirde hepsi için selamı almak farz-ı kifaye olur. Onlardan biri selamı alacak olursa diğerlerinden vebal kalkar. Ama daha faziletli olan topluluktakilerin hepsinin selam vermesi ve topluluğun hepsinin selamı almasıdır. Ebu Yusuf'dan gelen rivayete göre

596 Buhari, 6232, 6233; Ebu Davud, 5199; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12226

ise hepsinin selamı alması mutlaka gereklidir. İbn Abdilberr ve başkaları selam vermenin sünnet, selam almanın da farz olduğu üzerinde Müslümanların icma etmiş olduklarını naklederler.

Selamın en az lafızları es selamu aleykum demektir. Eğer kendisine selam verilen kişi tek bir şahıs ise en azından es selamu aleyke demelidir. Ama daha faziletli olan es selamu aleykum demesidir. Böylelikle hem onu hem onunla birlikte olan iki meleği de kapsamış olur. Bundan daha mükemmel şekil ise ve rahmetullah'ı eklemesidir. Aynı şekilde ve berekatuhu lafzını da ekleyebilir. Eğer selamun aleykum dese yine de yeterli olur.

İlim adamları ve rahmetullahi ve berekatuhu lafzını eklenebileceğine dair yüce Allah'ın meleklerin verdiği selamı haber veren şu buyruğunda selamın zikredilmesinden sonra *"Allah'ın rahmeti ve bereketleri üzerinize olsun ey hane halkı"* (Hud, 73) demiş olmaları ve Müslümanların hepsinin teşehhüdde esselamu aleyke eyyuhennebiyyu ve rahmetullahi ve berekatuhu demelerini delil göstermişlerdir. Selam veren kişinin aleykumselam demesi mekruhtur. Eğer böyle diyecek olsa da yine sahih ve meşhur olan görüşe göre selamının alınmasını hak eder. Selamının alınmasının hak etmediği de söylenmiştir. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Sen (selam verirken) aleykeselam deme. Çünkü aleyke selam ölülere verilen selamdır"* buyurduğu sahih olarak rivayet edilmiştir. Allah en iyi bilendir.

Selamın ne suretle alınacağına gelince, daha faziletli ve daha mükemmel olan selam alanın ve aleykumselam ve rahmetullahi ve berekatuh diyerek başa "ve" getirmesidir. Bunu getirmeyecek olursa da caiz olmakla birlikte daha faziletli olanı terketmiş olur. Şayet ve aleykumselam yahut aleykumselam deyip başkasını eklemeyecek olsa dahi onun için yeterli olur. Eğer sadece aleykum diyecek olursa yeterli olmayacağında görüş ayrılığı yoktur. Eğer ve ekleyerek "ve aleykum" dese yeterli olup olmayacağı hususunda mezhep âlimlerimizin iki görüşü vardır. Onlar şöyle demişlerdir: Selam veren kişi selamun aleykum yahut esselamun aleykum diyecek olsa selamı alan da onun gibi selamun aleykum yahut esselamu aleykum dese bu selamı almak olur ve onun için yeterlidir. Nitekim yüce Allah: *"Onlar selam dediler o da: Selam dedi."* (Hud, 96) buyurmaktadır. Ama elif lam getirerek (esselam şeklinde) demek daha faziletlidir. Selam verirken de alırken de asgari olarak selamı alacak olana yahut selamı alınana sesini işittirmektir. Bundan aşağısı ile selam verilmiş ve alınmış olmaz. Selamın derhal alınması şarttır. Eğer bir elçi yahut bir kağıda yazılı olarak hazır olmayan birisinden birisine selam gelecek olursa derhal o selamın alınması vaciptir. Ben el-Ezkar adlı kitabımda selam ile ilgili yaklaşık iki defter kadar faydalı önemli bilgileri toplamış bulunmaktayım.

Binekli olanın yürüyene, ayakta olanın oturana, azın çoğa selam vermesi şeklinde hadiste gelen bu hüküm ile birlikte Buhari'nin kitabında küçüğün büyüğe de selam vermesi sözkonusu edilmiştir. Bütün bunlar müstehaplık ifade eder. Tam aksi olsa yine caiz olmakla birlikte daha faziletli olana aykırıdır.

Selamın anlamına gelince, o yüce Allah'ın adıdır denilmiştir. Buna göre kişinin esselamu aleyke demesi es selam ismi senin üzerine olsun demek olur. Yani Allah'ın adı üzerine olsun. Bu da sen onun koruması altında olasın demektir. Bu da Allah seninle beraber olsun, Allah seninle birlikte olsun demek gibidir.

Es-Selam'ın, selamet (esenlik) anlamında olduğu da söylenmiştir. Yani selamet ve esenlik senden ayrılmasın, hep seninle beraber olsun.

٢/١٢- بَاب مِنْ حَقِّ الْجُلُوسِ عَلَى الطَّرِيقِ رَدُّ السَّلَامِ

2/12- YOLDA OTURMANIN HAKLARINDAN BİRİSİ DE SELAMI ALMAKTIR

٥٦١٢-٢/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَفَّانُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ حَكِيمٍ عَنْ إِسْحَقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ أَبُو طَلْحَةَ كُنَّا قُعُودًا بِالْأَفْنِيَةِ نَتَحَدَّثُ فَجَاءَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَامَ عَلَيْنَا فَقَالَ مَا لَكُمْ وَلِمَجَالِسِ الصُّعُدَاتِ اجْتَنِبُوا مَجَالِسَ الصُّعُدَاتِ فَقُلْنَا إِنَّمَا قَعَدْنَا لِغَيْرِ مَا بَاسٍ قَعَدْنَا نَتَذَاكَرُ وَنَتَحَدَّثُ قَالَ إِمَّا لَا فَأَدُّوا حَقَّهَا غَضُّ الْبَصَرِ وَرَدُّ السَّلَامِ وَحُسْنُ الْكَلَامِ

5612-2/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti... İshak b. Abdullah b. Ebu Talha babasından şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Talha dedi ki: Biz avlularda oturmuş konuşuyorken Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelip başımızda durdu ve: *"Ne oluyor ki size yollarda oturuyorsunuz? Yollarda oturmaktan uzak durun"* buyurdu. Biz: Ama biz herhangi bir zarar için oturmadık. Bazı hususları müzakere ediyor ve konuşuyoruz sadece dedik. O: *"Madem vazgeçmiyorsunuz o halde yolun hakkı olan gözü (haramdan) alıkoymayı, selamı almayı ve güzel konuşmayı tastamam yerine getirin"* buyurdu.[597]

597 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3776

٥٦١٣-٣/٢- حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطُّرُقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ مَا لَنَا بُدٌّ مِنْ مَجَالِسِنَا نَتَحَدَّثُ فِيهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ قَالُوا وَمَا حَقُّهُ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الْأَذَى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ

5613-3/2- Bize Suveyd b. Said tahdis etti... Ebu Said el-Hudrî Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Yollarda oturmaktan sakının"* buyurduğunu rivayet etti. Ashab: Ey Allah'ın Rasulü! Buralarda oturmak bizim için kaçınılmazdır. Oralarda konuşuyoruz dediler. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"Madem oturmaktan başkasını kabul etmiyorsunuz o halde yola hakkını verin"* buyurdu. Ashab hakkı nedir diye sordular. O: *"Gözü (haramdan) alıkoymak, rahatsızlık verici şeyleri uzaklaştırmak, selamı almak, iyiliği emredip münkerden alıkoymaktır"* buyurdu.[598]

٥٦١٤-.../٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَدَنِيُّ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ عَنْ هِشَامٍ يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ كِلَاهُمَا عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

5614-.../3- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Abdulaziz b. Muhammed el-Medeni tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize İbn Ebu Fudeyk, Hişam'dan -yani b. Said'den- tahdis etti, ikisi de Zeyd b. Eslem'den bu isnad ile rivayet etti.[599]

Şerh

(5612-5614 numaralı hadisler)

(5612) "Biz avlularda oturmuş konuşuyorduk." Fe harfi kesreli ve sonu medli olmak üzere fina: avlu ev ve benzerlerinin yakın çevresi ve onların etrafında bulunan ve onlara yakın olan demektir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yollarda oturmaktan uzak durunuz... "*bir diğer rivayette (5613) *"gözü haramdan alıkoymak... münkerden sakındırmaktır."* Sad ve ayn harfleri ötreli olmak üzere "suudat" yollar demektir.

598 5528 numaralı hadisin kaynakları

599 5613 numaralı hadisin kaynakları

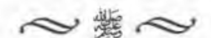
Tekili de said gelir. Said ile tarik aynı anlamdadır. Nitekim ikinci rivayette tarik lafzı açıkça kullanılmıştır.

"Madem kabul etmiyorsunuz" yani madem yolda oturmaktan vazgeçmiyorsunuz o halde yolların hakkını veriniz. Daha önce hacc kitabında bu hadiste geçen "immala: madem kabul etmiyorsunuz" lafzı ile ilgili açıklamalar daha önce hacc kitabında genişçe geçmişti.

"Sakıncasız bir iş için oturduk" ibaresindeki "ma" Zâiddir. Bu hadisin şerhi daha önce geçmişti. Bundan maksat da şudur: Bu hadis ve benzeri diğer hadisler dolayısı ile yollarda oturmak mekruhtur. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu yasağın illetini fitnelere ve günaha, kadınların ve başkaların gidip gelmesi sebebi ile maruz kalma durumu olduğuna işaret etmiş bulunmaktadır. Çünkü bazen onlara uzunca bakılabilir, onlar hakkında ve onların dışında diğer geçenler hakkında da kötü zan beslenebilir. İnsanları rahatsız edici hususlar arasında da gidip gelenleri küçümsemek, gıybetlerini yapmak yahut başka hususlarla olabilir. Yahut bazı hallerde selamı almak da ihmal edilebilir. İyiliği emredip kötülükten alıkoymak da ihmal edilebilir ve buna benzer eğer kişi evinde kalsa kendilerinden uzak kalabileceği daha benzeri sebeplerle karşı karşıya kalınabilir.

Rahatsız vermenin kapsamına, gidip gelenlerin aleyhine olmak üzere yolu daraltmak yahut kadınların ve onların durumunda olanların yolda oturanlar sebebi ile işlerini görmek maksadı ile çıkmaktan vazgeçmek yahut da bundan dolayı rahatsız olacak bir kimsenin evinin kapısına yakın bir yerde oturmak ya da insanların hoşlanmayacakları bazı hallerini açığa çıkarmak gibi hususlardır.

Güzel söz söyleme kapsamına ise birbirleri ile konuşmaları esnasında güzel sözlerle konuşmaları da girer. Dolayısı ile bu konuşmalarında gıybet, nemime, yalan, insanın haysiyetini zedeleyen şekilde konuşmak ve buna benzer yerilmiş sözler söylemek de girdiği gibi giden gelen kimselere selam vermek, onların selamlarını almak ve güzel bir şekilde onlara cevap vermek, yol bilmeyene yolunu göstermek, işini kolayca göreceği şekilde ona yardımcı olmak ve benzeri hususlar dahildir.

٣/١٣- بَاب مِنْ حَقِّ الْمُسْلِمِ لِلْمُسْلِمِ رَدُّ السَّلَامِ

3/13- MÜSLÜMANIN MÜSLÜMANDAKİ HAKLARINDAN BİRİSİ DE SELAMI ALMAKTIR BABI

٥٦١٥-٤/١- حَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَمْسٌ تَجِبُ لِلْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ رَدُّ السَّلَامِ وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ كَانَ مَعْمَرٌ يُرْسِلُ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ الزُّهْرِيِّ وَأَسْنَدَهُ مَرَّةً عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

5615-4/1- Bana Harmele b. Yahya tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, o İbnu'l- Müseyyeb'den rivayet ettiğine göre Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkı beştir"* buyurdu. (H.) Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer, Zührî'den haber verdi, o İbnu'l- Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Müslümanın kardeşi üzerinde beş hakkı vardır: Selam (ını) almak, aksıran kimseye (elhamdulillah demesi halinde) yerhamukallah demek, davet(ine) icabet etmek, hastayı ziyaret etmek, cenazelerin arkasından gitmektir"* buyurdu.

Abdurrezzak dedi ki: Ma'mer bu hadisi Zührî'den mürsel olarak rivayet ederdi ama bir seferinde İbnu'l- Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre'den diye müsned (muttasıl) olarak da rivayet etmiştir.[600]

٥٦١٦-٥/٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ عَنْ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ قِيلَ مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَإِذَا

600 Harmele b. Yahya'nın hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13368; Abd b. Humeyd'in hadisini, Buhari, 1240 -muallak olarak-; Ebu davud, 5030; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13668'de rivayet etmişlerdir.

دَعَاكَ فَأَجِبْهُ وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللهَ فَسَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ

5616-5/2- Bize Yahya b. Eyyub, Kuteybe ve İbn Hucr tahdis edip dediler ki: Bize İsmail -ki o b. Cafer'dir- Ala'dan tahdis etti, o babasından, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkı altıdır"* buyurdu. Onlar hangileridir ey Allah'ın Rasulü! diye soruldu. O: *"Onunla karşılaştığın zaman ona selam ver, seni davet ettiği zaman davetine icabet et, senden nasihat vermeni isterse ona nasihat ver, aksırıp da elhamdulillah dese ona yerhamukallah de, hastalanırsa onun ziyaretine git, ölürse cenazesinin arkasından yürü"*[601]

Şerh

(5615-5616 numaralı hadisler)

(5615) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Müslümanın kardeşi üzerinde beş hakkı vardır..."* Diğer rivayette (5616) *"Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkı altıdır..."* buyurulmaktadır.

Libas (giyim) kitabında bu hadisin tam bir şerhi geçmiş bulunmakta ve orada teşmit (aksırıp da elhamdulillah diyene yerhamukallah demek)in şin ile de sin ile de (tesmit) kullanılacağını da ve bunun türediği köklerini de açıklamıştık.

Selamı almak ve selamı vermek ile ilgili açıklamalar da daha önceki babta geçmiş bulunmaktadır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Senden öğüt vermeni isterse"* yani senden öğüt vermeni isterse senin de ona öğüt vermen görevindir. Ona yağ yakmaya kalkışma, onu aldatma ve nasihatı samimi olarak açıklamaktan da uzak durma. Allah en iyi bilendir."

٤/١٤- بَابُ النَّهْيِ عَنْ ابْتِدَاءِ أَهْلِ الْكِتَابِ بِالسَّلَامِ وَكَيْفَ يُرَدُّ عَلَيْهِمْ

4/14- KİTAP EHLİNE ÖNCE SELAM VERMENİN NEHYEDİLDİĞİ VE SELAMLARININ NASIL ALINACAĞI BABI

٥٦١٧-١/٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ ح وَحَدَّثَنِي إِسْمَعِيلُ بْنُ سَالِمٍ حَدَّثَنَا

601 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13997

هُشَيْمٌ أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ عَنْ جَدِّهِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا وَعَلَيْكُمْ

5617-6/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Huşeym, Ubeydullah b. Ebu Bekir'den şöyle dediğini haber verdi: Enes'i şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:. (H.) Bana İsmail b. Sâlim de tahdis etti, bize Huşeym tahdis etti, bize Ubeydullah b. Ebu Bekir, dedesi Enes b. Mâlik'den haber verdiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kitap ehli size selam verdiği zaman siz de ve aleykum deyiniz"* buyurdu.[602]

٥٦١٨-٧/٢- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ حَدَّثَنَا خَالِدٌ يَعْنِي ابْنَ الْحَارِثِ قَالَا حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ وَاللَّفْظُ لَهُمَا قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ قَتَادَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ ﷺ قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ إِنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ يُسَلِّمُونَ عَلَيْنَا فَكَيْفَ نَرُدُّ عَلَيْهِمْ قَالَ قُولُوا وَعَلَيْكُمْ

5618-7/2- Bize Ubeydullah b. Muâz tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bana Yahya b. Habib de tahdis etti, bize Halid -yani b. el-Hâris- tahdis edip ikisi dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti:. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da -lafız ikisine ait olmak üzere- tahdis edip dediler ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Katade'yi Enes'den tahdis ederken dinledim: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabı Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: "kitap ehli bize selam veriyor, biz selamlarını nasıl alalım dediler. O: *"Siz de: Ve Aleykum deyiniz"* buyurdu.[603]

٥٦١٩-٨/٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَيَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ وَاللَّفْظُ لِيَحْيَى بْنِ يَحْيَى قَالَ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرُونَ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّ الْيَهُودَ إِذَا سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ يَقُولُ أَحَدُهُمْ السَّامُ عَلَيْكُمْ فَقُلْ عَلَيْكَ

5619-8/3- Bize Yahya b. Yahya, Yahya b. Eyyub, Kuteybe ve İbn Hucr -lafız Yahya b. Yahya'ya ait olmak üzere- tahdis etti, Yahya b. Yahya, bize -ki o b. Cafer'dir- Abdullah b. Dinar'dan haber verdi derken diğerleri tahdis etti

602 Buhari, 6258; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1081
603 Ebu Davud, 5207; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1260

dedi. O (Abdullah b. Dinar) İbn Ömer'i şöyle derken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yahudiler size selam verdikleri taktirde onların herhangi biri essamu aleykum der. Sen de: Aleyke de"* buyurdu.[604]

٥٦٢٠-٩/٤- وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فَقُولُوا وَعَلَيْكَ

5620-9/4- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Abdurrahman, Süfyan'dan tahdis etti, o Abdullah b. Dinar'dan, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti ancak o rivayetinde: "ve aleyke deyiniz" buyurduğunu rivayet etti.[605]

٥٦٢١-١٠/٥- وَحَدَّثَنِي عَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ قَالَا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ اسْتَأْذَنَ رَهْطٌ مِنْ الْيَهُودِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالُوا السَّامُ عَلَيْكُمْ فَقَالَتْ عَائِشَةُ بَلْ عَلَيْكُمْ السَّامُ وَاللَّعْنَةُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ قَالَتْ أَلَمْ تَسْمَعْ مَا قَالُوا قَالَ قَدْ قُلْتُ وَعَلَيْكُمْ

5621-10/5- Bana Amr en-Nâkid ve Zuheyr b. Harb da -lafız Zuheyr'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne, Zührî'den tahdis etti, o Urve'den, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Yahudilerden birkaç kişi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna girmek için izin istediler ve: Es samu aleykum dediler. Aişe: Bilakis sam da lanet de üzerinize olsun dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ey Aişe! Şüphesiz Allah bütün işlerde Rıfkı (yumuşak muameleyi) sever"* buyurdu. Aişe: Söylediklerini duymadın mı dedi. Allah Rasulü: *"Ben ve aleykum dedim ya"* buyurdu.[606]

٥٦٢٢-.../٦- وَحَدَّثَنَاه حَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلْوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ جَمِيعًا عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ كِلَاهُمَا عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي حَدِيثِهِمَا جَمِيعًا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَدْ قُلْتُ عَلَيْكُمْ وَلَمْ يَذْكُرُوا الْوَاوَ

604 Tirmizi, 1603; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7128
605 Buhari, 6928; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7151
606 Buhari, 6927; Tirmizi, 2701; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16437

5622-.../6- Bunu bize Hasan b. Ali el-Hulvânî ve Abd b. Humeyd birlikte Yakub b. İbrahim b. Sa'd'dan tahdis etti, bize babam Salih'den tahdis etti. (H.) Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer haber verdi, ikisi Zührî'den bu isnad ile rivayet etti: Her ikisinin de hadisinde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben aleykum dedim ya"* buyurdu şeklinde olup onlar (aleykumden önce) "ve" ı zikretmediler.[607]

٥٦٢٣-١١/٧- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ أُنَاسٌ مِنْ الْيَهُودِ فَقَالُوا السَّامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ قَالَ وَعَلَيْكُمْ قَالَتْ عَائِشَةُ قُلْتُ بَلْ عَلَيْكُمْ السَّامُ وَالذَّامُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا عَائِشَةُ لَا تَكُونِي فَاحِشَةً فَقَالَتْ مَا سَمِعْتَ مَا قَالُوا فَقَالَ أَوَلَيْسَ قَدْ رَدَدْتُ عَلَيْهِمْ الَّذِي قَالُوا قُلْتُ وَعَلَيْكُمْ

5623-11/7- Bize Ebu Kureyb tahdis etti... Mesruk, Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Yahudilerden bazı kimseler Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna gelip: es samu aleyke ya ebel Kasım dediler. O: *"Ve aleykum"* buyurdu. Aişe dedi ki: Ben de: Bilakis es sam da ez zam da üzerinize olsun dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ey Aişe! Çirkin sözler söyleyen bir kimse olmamalısın"* buyurdu. Aişe: Söylediklerini duymadın mı deyince Allah Rasulü: *"Söylediklerini ben onlara geri çevirmedim mi. Ve aleykum dedim ya"* buyurdu.[608]

٥٦٢٤-.../٨- حَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فَفَطِنَتْ بِهِمْ عَائِشَةُ فَسَبَّتْهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَهْ يَا عَائِشَةُ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَالتَّفَحُّشَ وَزَادَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ

5624-.../8- Bunu bize İshak b. İbrahim tahdis etti, bize Ya'l-a b. Ubeyd haber verdi, bize A'meş bu isnad ile tahdis etmekle birlikte ancak o şunları söyledi: Aişe onların ne söylediklerini fark etti ve onlara ağır söz söyleyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yavaş ol ey Aişe! Şüphesiz Allah çirkin sözü de çirkin söz söylemeyi de sevmez"* buyurdu. Ayrıca rivayetinde: Bu-

---

607 Hasen b. Ali el-Hülvani'nin hadisini Buhari, 6024; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16492'de; Abd b. Humeyd'in hadisini Buhari, 6395; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16630'da rivayet etmişlerdir.

608 İbn mace, 3697; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17641

nun üzerine aziz ve celil Allah: *"Senin yanına geldikleri vakit Allah'ın sana selam vermediği şekilde sana selam verirler"* (Mücadele, 8) buyruğunu ayetin sonuna kadar indirdi ibaresini ekledi.[609]

٥٦٢٥-١٢/٩- حَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ وَحَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ قَالَا حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ سَلَّمَ نَاسٌ مِنْ يَهُودَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالُوا السَّامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ فَقَالَ وَعَلَيْكُمْ فَقَالَتْ عَائِشَةُ وَغَضِبَتْ أَلَمْ تَسْمَعْ مَا قَالُوا قَالَ بَلَى قَدْ سَمِعْتُ فَرَدَدْتُ عَلَيْهِمْ وَإِنَّا نُجَابُ عَلَيْهِمْ وَلَا يُجَابُونَ عَلَيْنَا

5625-12/9- Bana Harun b. Abdullah ve Haccac b. eş-Şair tahdis edip dedi ki: Bize Haccac b. Muhammed tahdis edip dedi ki: İbn Cureyc dedi ki: Bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Yahudilerden bazı insanlar Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e selam verip: Es Samu aleyke ya ebel Kasım dediler. O da: *"Ve aleykum"* buyurdu. Aişe kızarak: Söylediklerini duymadın mı dedi. O: *"Elbette duydum. Ben de onlara karşılık verdim. Bizim onlara yaptığımız bedduamız onlara kabul olunur ama onların bize yaptıkları beddua kabul olunmaz"* buyurdu.[610]

٥٦٢٦-١٣/١٠- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْنِي الدَّرَاوَرْدِيَّ عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا تَبْدَءُوا الْيَهُودَ وَلَا النَّصَارَى بِالسَّلَامِ فَإِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِي طَرِيقٍ فَاضْطَرُّوهُ إِلَى أَضْيَقِهِ

5626-13/10- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti... Ebu Hureyre'den rivayete göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Yahudilere de hristiyanlara da ilk selam veren siz olmayın. Bir yolda onlardan birisi ile karşılaşacak olursanız onu yolun dar yerine sıkıştırın"* buyurdu.[611]

٥٦٢٧-.../١١- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ ح وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ كُلُّهُمْ عَنْ سُهَيْلٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي حَدِيثِ

609 5623 numaralı hadisin kaynakları
610 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2860
611 Tirmizi, 1602; 2689; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12704

وَكِيعٍ إِذَا لَقِيتُمْ الْيَهُودَ وَفِي حَدِيثِ ابْنِ جَعْفَرٍ عَنْ شُعْبَةَ قَالَ فِي أَهْلِ الْكِتَابِ وَفِي حَدِيثِ جَرِيرٍ إِذَا لَقِيتُمُوهُمْ وَلَمْ يُسَمِّ أَحَدًا مِنْ الْمُشْرِكِينَ

5627-.../11- Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu kureyb de tahdis edip dediler ki: Bize Veki', Süfyan'dan tahdis etti. (H.) Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Cerir tahdis etti, hepsi Suheyl'den bu isnad ile rivayet etti, Veki'in hadisi rivayetinde: *"Yahudilerle karşılaştığınız zaman"* demekte, İbn Cafer'in hadisinde Şu'be'den: *"Kitap Ehli hakkında dedi ki"* demekte, Cerir'in hadisinde: *"Onlarla karşılaştığınız vakit"* denilmekte ve müşriklerden birinin adını vermemektedir.[612]

Şerh

(5617-5127 numaralı hadisler)

(5617) *"Kitap ehli size selam verdikleri zaman siz de: Ve aleykum deyiniz"* bir rivayette (5618) *"şüphesiz kitap ehli bize selam veriyorlar, selamlarını nasıl alalım, Allah Rasulü: Ve aleykum deyiniz* buyurdu." Başka bir rivayette (5619) *"Yahudiler size selam verdikleri zaman onlardan herhangi bir kimse es samu aleykum der. Sen de aleyke de* buyurdu." Bir rivayette (5620) *"Ve aleyke de"* bir diğer rivayette (5621) "Yahudilerden bir grup Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna girmek için izin istedi... ben ve aleykum dedim ya buyurdu." Bir diğer rivayette (5622) *"ben aleykum dedim ya"* diye başına "ve: vav harfi" getirmemiştir; bir diğer hadiste (5626) *"Yahudilere de hristiyanlara da ilk selam veren siz olmayın..."* buyurulmaktadır. İlim adamları kitap ehlinin selam vermeleri halinde selamlarının alınacağını ittifak ile kabul etmişler ama onlara "ve aleykumselam" denilerek selamları alınmaz. Bunun yerine "aleykum" yahut "ve aleykum" denilir.

Müslim'in zikretmiş olduğu hadislerde bazısında "aleykum" diye başına vav harfi getirilmeden, bazılarında da getirilerek "ve aleykum" diye kaydedilmektedir. Bununla birlikte rivayetlerin çoğunda vav harfi (ve aleykum şekli) sabittir. Buna göre bunun iki anlamı olur. Birincisine göre Zâhiri üzere anlaşılan manadır, onlar ölüm üzerinize olsun diye selam vermişler, Allah Rasulü de: Sizin de üzerinize olsun diye cevap vermiştir. Yani biz de siz de bu hususta birbirimize eşitiz ve hepimiz öleceğiz demektir. İkinci anlama göre burada vav

612 İbnu'l-Müsenna'nın hadisini Ebu Davud, 5205; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12682'de; Ebu Bekr b. Ebu Şeybe'nin hadisini, Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12665; Zuheyr b. Harb'ın hadisini de Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12616'da rivayet etmiş bulunmaktadır.

istinaf (başlangıç) içindir. Atıf ve ortaklık için değildir. Taktiri de: Hakettiğiniz yergi de sizin üzerinize olsun şeklindedir. Vav'ı zikretmeden selamlarının alınmasının taktiri ise: Hayır, ölüm asıl üzerinize olsun demektir.

Bazı ilim adamları -bunlardan birisi de Mâliki mezhebine mensup İbn Habib'dir- ortaklığı gerektirmemesi için vav harfinin bulunmamasını tercih etmişlerdir. Başkaları ise: Rivayetlerin çoğunda olduğu gibi vav harfini ispat edilmesini kabul etmişlerdir. Kimileri ise: sin harfi kesreli olarak -taşlar anlamına gelen- aleykumsilan diye alır demişlerdir. Ama bu zayıf bir kanaattir. Hattâbî dedi ki: Muhaddisler genel olarak bu harfi rivayet ederek vav ile "ve aleykum" diye zikrederler. İbn Uyeyne de bunu vav'sız olarak zikrederdi. (Hattâbî) dedi ki: İşte doğrusu da budur. Çünkü vav harfini hazfedecek olursa özel olarak onların verdikleri bu selam onlara aynen geri çevrilmiş olur. Ama vav harfi sabit olursa söylediklerinde onlarla birlikte ortak olmak gerekir. Hattâbî'nin açıklaması budur. Ama doğrusu vav harfinin sabit olmasının da olmamasının da -rivayetlerin sahih olarak geldiği gibi- caiz olduğudur ve ayrıca rivayetlerin çoğunda olduğu şekli ile vav harfi ile daha güzel olduğudur. Bunda da ayrıca bir tutarsızlık yoktur. Çünkü essam ölüm demektir. Bu da hem bize de hem onlara da sözkonusudur. Dolayısı ile bunun vav ile söylenmesinde bir zarar yoktur.

İlim adamları kafirlerin selamlarının alınması ve ilk olarak onlara selam verilmesi hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bizim mezhebimize göre onlara ilk olarak selam vermek haram, onların selamlarını ve aleykum yahut da sadece aleykum diyerek almak ise vaciptir. Onlara selam verilmeyeceği hususundaki delilimiz Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Yahudilere de hristiyanlara da ilk selam veren siz olmayın"* buyruğudur. Onların selamlarının alınması hususunda da: *"ve aleykum deyiniz"* buyruğudur. Mezhebimize dair sözünü ettiğimiz bu görüş ilim adamlarının çoğunluğu ve genel olarak selefin de kabul ettiği bir görüştür. Bir kesim de bizim ilk olarak onlara selam vermemizin caiz olduğu kanaatini kabul etmişlerdir. Bu görüş de İbn Abbas, Ebu Umame ve İbn Ebu Muhayris'den rivayet edilmiştir. Bazı mezhep âlimlerimizin kabul ettikleri bir görüş de budur. Bunu da Maverdi nakletmiş olmakla birlikte o: es selamu aleyke der ama aleykum diye çoğul olarak söylemez demiştir. Bu kanaatte olanlar hadislerin genel manasını ve selamı yaygınlaştırmayı emreden hadisleri delil göstermişlerdir. Ama bu bâtıl bir delildir. Çünkü bu *"Yahudilere de hristiyanlara da ilk selam veren siz olmayın"* hadisi ile tahsis edilmiş umumi bir hükümdür. Kimi mezhep âlimlerimiz de: Onlara ilk olarak selam vermek mekruhtur, haram değildir demişlerdir. Fakat bu da zayıftır. Çünkü nehiy haram bildirmek içindir. Doğrusu onlara ilk selam vermenin haram olduğudur.

Kadı Iyaz'ın da bir topluluktan naklettiğine göre zaruret ve ihtiyaç yahut bir sebep dolayısı ile onlara ilk olarak selam vermek caizdir. Bu aynı zamanda Alkame ve Nehaî'nin de görüşüdür. Evzâî'den de: Eğer ilk olarak sen selam verirsen Salihler selam vermişlerdir. Eğer vermeyecek olursan Salihler de bunu yapmamışlardır demektedir.

İlim adamlarından bir kesim ise onların selamı alınmaz demişlerdir. Bunu da İbn Vehb ve Eşheb, Mâlik'den rivayet etmişlerdir.

Bazı mezhep âlimlerimiz ise onların selamını alırken ve aleykumselam demek caizdir ama "ve rahmetullah" demez demişlerdir. Bunu da el-Maverdi nakletmiş olmakla birlikte zayıf ve hadislere muhalif bir görüştür. Allah en iyi bilendir.

Aralarında Müslümanların ve kafirlerin yahut bir müslümanın ve kafirlerin bulunduğu bir topluluğa selam vermek caizdir. Selamını verirken ise az önce geçen Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) arasında Müslümanlarla müşriklerin karışık bulundukları bir meclise selam vermiştir şeklindeki hadis dolayısı ile aradaki Müslümanları kastederek selam verir.

(5621) *"Ey Aişe! Şüphesiz Allah bütün hususlarda Rıfkı (yumuşaklığı) sever."* Bu da Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ahlakının azametinin ve hilminin kemalinin bir neticesidir. Hadiste rıfk (yumuşaklık) sabır, hilm (tahammülkarlık) ve insanlara karşı yumuşak davranmak sertliği gerektiren bir durum olmadığı sürece teşvik edilmektedir.

Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın: (5623) "es sam da ez zam da üzerinize olsun" ez zam peltek ze ve sonu şeddesiz mim ile olup zem ve yergi demektir. Hemzeli de söylenir ama meşhur olanı hemzesiz söylenıştir. Zelden sonraki elif ise vav'dan kalb edilmiştir. Ezzam, ezzeym ve ezzem ayıp ve kusur demektir. Bu dal harfi ile de (edam) şeklinde rivayet edilmiştir ki daima demektir. Bunun dal harfi ile rivayet edildiğini zikredenlerden birisi de İbnu'l- Esirdir. Kadı Iyaz ise bunun zel harfi ile ittifakla rivayet edildiğini nakletmekte ve eğer dal harfi ile de rivayet edilmiş olsaydı yine açıklanabilirdi demiştir. Allah en iyi bilendir.

(5624) "Aişe onların dediklerinin farkına vardı ve onlara ağır sözler söyledi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de yavaş ol ey Aişe... buyurdu." Meh: Yavaş ol bir şeyden vazgeçmeyi isteyen bir emirdir. Fatinet: farkına vardı" fiili fıtnat (zeka ve kavrayış)dan gelmektedir. Bütün nüshalarda bu şekildedir. Kadı Iyaz da cumhurdan böylece nakletmiş ve şunları söylemiştir: Bazıları ise bunu kaf harfi tı şeddeli ve be harfi ile "fekattavet" diye rivayet etmişlerdir. Bu lafızda tı harfi şeddesiz de söylenebilir. Bu da diğer rivayetteki "kızdı" ile

aynı anlamdadır. Ama sahih olan birincisidir. Aişe'nin onlara ağır söz söylemesinden ise zâlimden intikam almak hükmü anlaşıldığı gibi fazilet sahibi kimselerin kendilerine eziyet edenlerden intikam da anlaşılmaktadır.

Hadiste geçen "fuhş (çirkin söz)" ise çirkin söz ve fiil demektir. Bunun sınırı aşmak anlamında olduğu da söylenmiştir.

Bu hadisten, fazilet sahibi kimselerin eğer herhangi bir kötülüğe sebep olmayacaksa batıl ehlinin beyinsizce tasarruflarının görmezlikten gelinmesinin müstehap olduğu anlaşılmaktadır. Şafii -Allah'ın rahmeti ona- ise zeki ve akıllı kimse fark eden ama görmezlikten gelen kimsedir demiştir.

(5626) *"Onlardan birisi ile bir yolda karşılaşacak olursanız..."* Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Zımmi olan kimseye yolun tam ortasından geçmesine fırsat verilmez. Aksine eğer Müslümanlar yoldan geçmekte iseler yolun dar yerine sıkıştırılır. Yol kalabalık değilse bir sakınca yoktur. İlim adamlarımız der ki: Ama bir çukura düşmeyecek ve bir duvara ve benzeri şeye de çarpmayacak şekilde onu sıkıştırır. Allah en iyi bilendir.

٥/١٥- بَاب اسْتِحْبَابِ السَّلَامِ عَلَى الصِّبْيَانِ

5/15- ÇOCUKLARA SELAM VERMENİN MÜSTEHAP GÖRÜLDÜĞÜ BABI

٥٦٢٨-١٤/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنْ سَيَّارٍ عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ مَرَّ عَلَى غِلْمَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ

5628-14/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Huşeym, Seyyar'dan haber verdi, o Sabit el-Bünani'den, o Enes b. Mâlik'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) birkaç çocuğun yanından geçti, onlara selam verdi.[613]

٥٦٢٩-.../٢- وَحَدَّثَنِيهِ إِسْمَعِيلُ بْنُ سَالِمٍ أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ أَخْبَرَنَا سَيَّارٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

5629-.../2- Bunu bana İsmail b. Sâlim de tahdis etti, bize Huşeym haber verdi, bize Seyyar bu isnad ile haber verdi.[614]

613 Buhari, 6247; Tirmizi, 7696; Tuhfetu'l-Eşrâf, 438
614 5628 numaralı hadisin kaynakları

٥٦٣٠-١٥/٣- وَحَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَيَّارٍ قَالَ كُنْتُ أَمْشِي مَعَ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ فَمَرَّ بِصِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ وَحَدَّثَ ثَابِتٌ أَنَّهُ كَانَ يَمْشِي مَعَ أَنَسٍ فَمَرَّ بِصِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ وَحَدَّثَ أَنَسٌ أَنَّهُ كَانَ يَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَمَرَّ بِصِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ

5630-15/3- Bana Amr b. Ali ve Muhammed b. el-Velid de tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Seyyar'dan şöyle dediğini tahdis etti. Sabit b. el-Bünani ile birlikte yürüyordum. Birkaç çocuğun yanından geçti, onlara selam verdi ve Sabit'in tahdis ettiğine göre o Enes'l-e birlikte yürüyordu. Birkaç çocuğun yanından geçti, onlara selam verdi ve Enes de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte yürürken çocukların yanından geçtiğini ve onlara selam verdiğini tahdis etti.[615]

Şerh

(5628-5630 numaralı hadisler)

(5628) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) birkaç çocuğun yanından geçti de onlara selam verdi" bir diğer rivayette de (5630) "birkaç çocuğun yanından geçti ve onlara selam verdi" buyurulmaktadır. Burada "hadislerin birinde el-gilman diğerinde es-sibyan" geçmektedir ki her ikisi de aynı anlamda (çocuklar) demektir. Sibyan kelimesi de meşhur olan söyleyişe göre sad harfi kesreli söylenir. Bununla birlikte ötreli olarak (subyan) diye de söylenir.

Hadiste, mümeyyiz çocuklara selam vermenin müstehap olduğu hükmü anlaşıldığı gibi mütevazi olmak ve bütün insanlara cömertçe selam vermek teşvik edilmekte, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ne kadar mütevazi olduğu ve herkese karşı da mükemmel derecede şefkatli olduğu beyan edilmektedir.

İlim adamları çocuklara selam vermenin müstehap olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir. Erkeklerin ve çocukların bulunduğu bir topluluğa selam verse ve aralarından bir çocuk o selamı alsa diğer erkeklerden selamı alma farzı düşer mi? Bu hususta mezhep âlimlerimizin iki görüşü vardır. Daha sahih olanına göre düşer. Bunun bir benzeri de cenaze namazı hususundaki görüş ayrılığıdır. Çocuğun cenaze namazını kılması ile farz diğerlerinden sakıt olur mu? Daha sahih olan sakıt olacağıdır, Şafii bunu açıkça ifade etmiştir. Adama selam verecek olursa adamın da selamını alması lazım gelir. Cumhurun

615 5628 numaralı hadisin kaynakları

üzerinde mutabakat ettiği doğru görüş budur. Bazı mezhep âlimlerimiz vacip değildir demişlerse de bu zayıf yahut yanlış bir kanaattir.

Kadınlara gelince, eğer kadınlar bir topluluk halinde iseler onlara selam verir. Tek bir kadın ise ona kadınlar onun kocası (cariye ise) efendisi ve mahremi selam verebilir. Güzel olsun olmasın fark etmez.

Yabancı erkeğe gelince, eğer kadın arzu edilmeyecek kadar yaşlı birisi ise ona selam vermek müstehap olur. Onun da erkeğe selam vermesi müstehap olur. Aralarından kim kime selam verirse diğerinin de o selamı alması gerekir. Eğer kadın genç yahut yaşlı olmakla birlikte arzu edilecek halde ise yabancı bir kimse ona selam vermez, o da yabancıya selam vermez. Aralarından selam verenin de selamının alınmasını hak etmez. Selamını almak da mekruh olur. Bizim de cumhurun mezhebi de budur.

Rabia dedi ki: Erkekler kadınlara, kadınlar da erkeklere selam vermezler. Ama bu yanlıştır. Kufeliler: Erkekler aralarında bir mahrem bulunmayan kadınlara selam vermezler demişlerdir. Allah en iyi bilendir.

٦/١٦- بَاب جَوَازِ جَعْلِ الْإِذْنِ رَفْعُ حِجَابٍ أَوْ نَحْوِهِ مِنْ الْعَلَامَاتِ

6/16- PERDEYİ KALDIRMAYI VE BENZERİ ALAMETLERİ İZİN KABUL ETMENİN CAİZ OLDUĞU BABI

٥٦٣١-١/١٦- حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ كِلَاهُمَا عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ وَاللَّفْظُ لِقُتَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُوَيْدٍ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ يَزِيدَ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ يَقُولُ قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذْنُكَ عَلَيَّ أَنْ يُرْفَعَ الْحِجَابُ وَأَنْ تَسْتَمِعَ سِوَادِي حَتَّى أَنْهَاكَ

5631-16/1- Bize Ebu Kâmil el-Cahderî ve Kuteybe b. Said'in ikisi Abdulvahid'den -lafız Kuteybe'ye ait olmak üzere- tahdis etti. Bize Abdulvahid b. Ziyad tahdis etti, bize Hasan b. Ubeydullah tahdis etti, bize İbrahim b. Suveyd tahdis edip dedi ki: Abdurrahman b. Yezid'i şöyle derken dinledim: İbn Mesud'u şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Perdenin kaldırılması ve benim fısıltımı işitmen -vazgeçmeni söyleyinceye kadar- benim yanıma girmen için sana bir izindir"* buyurdu.[616]

616 İbn Mace, 139; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9388

٥٦٣٢-.../٢- وَحَدَّثَنَاه أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5632-.../2- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr ve İshak b. İbrahim de tahdis etti. İshak, bize Abdullah b. İdris haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi. O Hasan b. Ubeydullah'dan bu isnad ile aynısını rivayet etti.[617]

Şerh

"İbn Mesud'dan rivayete göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hicabın kaldırılması ve benim fısıltımı duyman -vazgeçmeni söyleyinceye kadar- yanıma girmen için sana izin vermek demektir." Hadiste geçen "sibad" kesreli sin harfi ve dal iledir. İlim adamlarının ittifak ettiklerine göre bundan kasıt yine kesreli sin ve aralarında elif ile iki re olmak üzere "sirar" demektir. Bu da sır ve gizlice konuşmak anlamındadır. Bir kimse ile gizlice konuşmayı anlatmak için bu fiil kullanılır. Dil bilginlerinin dediklerine göre bu kişinin diğeri ile gizlice konuşurken kendi sivadını yani şahsını onun sivadına yani onun şahsına yaklaştırmasından alınmıştır. Sivad da her bir şahsa verilen bir isimdir.

Hadiste, alameti içeri girmek için izin olarak kabul etmenin caiz olduğuna delil bulunmaktadır. Buna göre emir, hakim, onların durumundaki bir kimse ya da başkaları eğer kapısı üzerindeki perdeyi kaldırmayı, yanına girilmesi için genel olarak bütün insanlara yahut özel bir kesime yahut bir şahsa bir alamet olarak koyacak olursa yahut da bunun dışında başka bir alamet koyarsa ona itimat edip içeri girmek ve bu alamet varsa izin istemeden içeri girmek caizdir. Aynı şekilde eğer bir kimse bunu kendisi ile hizmetkarları, köleleri, büyük çocukları ve eşleri için bir izin alameti olarak kabul etmesi halinde de durum böyledir. Perdesini ne zaman indirirse izin istemeden onun huzuruna girmek sözkonusu olmaz. Perdeyi kaldıracak olursa izin istemeden yanına girmek caiz olur. Allah en iyi bilendir.

617 5631 numaralı hadisin kaynakları

١٧/٧ - بَاب إِبَاحَةِ الْخُرُوجِ لِلنِّسَاءِ لِقَضَاءِ حَاجَةِ الْإِنْسَانِ

7/17- İNSANÎ İHTİYACI KARŞILAMAK İÇİN KADINLARIN DIŞARIYA ÇIKMALARININ MÜBAH OLDUĞU BABI

٥٦٣٣-١/١٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ خَرَجَتْ سَوْدَةُ بَعْدَ مَا ضُرِبَ عَلَيْهَا الْحِجَابُ لِتَقْضِيَ حَاجَتَهَا وَكَانَتْ امْرَأَةً جَسِيمَةً تَفْرَعُ النِّسَاءَ جِسْمًا لَا تَخْفَى عَلَى مَنْ يَعْرِفُهَا فَرَآهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ يَا سَوْدَةُ وَاللَّهِ مَا تَخْفَيْنَ عَلَيْنَا فَانْظُرِي كَيْفَ تَخْرُجِينَ قَالَتْ فَانْكَفَأَتْ رَاجِعَةً وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي بَيْتِي وَإِنَّهُ لَيَتَعَشَّى وَفِي يَدِهِ عَرْقٌ فَدَخَلَتْ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي خَرَجْتُ فَقَالَ لِي عُمَرُ كَذَا وَكَذَا قَالَتْ فَأُوحِيَ إِلَيْهِ ثُمَّ رُفِعَ عَنْهُ وَإِنَّ الْعَرْقَ فِي يَدِهِ مَا وَضَعَهُ فَقَالَ إِنَّهُ قَدْ أُذِنَ لَكُنَّ أَنْ تَخْرُجْنَ لِحَاجَتِكُنَّ وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ يَفْرَعُ النِّسَاءَ جِسْمُهَا زَادَ أَبُو بَكْرٍ فِي حَدِيثِهِ فَقَالَ هِشَامٌ يَعْنِي الْبَرَازَ

5633-17/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Usâme, Hişam'dan tahdis etti, o babasından, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Sevde (kadınların) üzerine hicap emrinin indirilmesinden sonra ihtiyacını gidermek için dışarı çıktı. Kendisi iri cüsseli ve vücudu itibari ile de sair kadınlardan uzunca boylu bir kadındı. Onu tanıyan kimseler için gizli kalmazdı (o olduğu onlar tarafından fark edilirdi). Ömer b. el-Hattab (radıyallâhu anh) onu görünce: Ey Sevde! Allah'a yemin olsun ki (seni tanımayacak kadar) bizden gizlenemezsin. Nasıl çıkacağına bir bak dedi. (Aişe) dedi ki: Bunun üzerine o da geri dönüverdi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) evimde bulunuyordu. Akşam yemeğini yiyordu. Elinde de üzerinde bir miktar et bulunan bir kemik vardı. Sevde içeri girip: Ey Allah'ın Rasulü! Ben dışarı çıkmıştım da Ömer bana şunları şunları söyledi dedi. (Aişe) dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e vahiy geldi. Sonra vahiy hali üzerinden kaldırıldı. Kemik hâlâ elinde duruyordu. Onu yere koymamıştı. Arkasından: *"İhtiyacınız için çıkmanıza izin verildi"* buyurdu.

Ebu Bekr'in rivayetinde: Cismi kadınlardan uzun boylu idi şeklindedir. Ebu Bekir de hadisinde şunları eklemiştir: Hişam yani tuvalet ihtiyacı için çıkmıştı dedi.[618]

618 Buhari, 147, 4795; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16807

٥٦٣٤-.../٢- وَحَدَّثَنَاه أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا هِشَامٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ وَكَانَتْ امْرَأَةً يَفْرَعُ النَّاسَ جِسْمُهَا قَالَ وَإِنَّهُ لَيَتَعَشَّى وَحَدَّثَنِيهِ سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ هِشَامٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

5634-.../2- Bunu bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize İbn Numeyr tahdis etti, bize Hişam bu isnad ile tahdis etti ve: O vücudu insanlardan daha uzun (ve cüsseli) bir kadın idi dedi. Ayrıca: O akşam yemeği yerken dedi.

Bunu bana Suveyd b. Said de tahdis etti, bize Ali b. Mushir, Hişam'dan bu isnad ile tahdis etti.[619]

٥٦٣٥-١٨/٣- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ اللَّيْثِ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي حَدَّثَنِي عُقَيْلُ بْنُ خَالِدٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ أَزْوَاجَ رَسُولِ اللهِ ﷺ كُنَّ يَخْرُجْنَ بِاللَّيْلِ إِذَا تَبَرَّزْنَ إِلَى الْمَنَاصِعِ وَهُوَ صَعِيدٌ أَفْيَحُ وَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَقُولُ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ احْجُبْ نِسَاءَكَ فَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَفْعَلُ فَخَرَجَتْ سَوْدَةُ بِنْتُ زَمْعَةَ زَوْجُ النَّبِيِّ ﷺ لَيْلَةً مِنْ اللَّيَالِي عِشَاءً وَكَانَتْ امْرَأَةً طَوِيلَةً فَنَادَاهَا عُمَرُ أَلَا قَدْ عَرَفْنَاكِ يَا سَوْدَةُ حِرْصًا عَلَى أَنْ يُنْزَلَ الْحِجَابُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ الْحِجَابَ

5635-18/3- Bize Abdulmelik b. Şuayb b. el-Leys tahdis etti... Urve b. ez-Zubeyr'in Aişe'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevceleri helaya gitmek istedikleri zaman menası denilen yerlere çıkarlardı. Orası genişçe bir yer idi. Ömer b. el-Hattab ise Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: Zevcelerini hicaplandır diyordu. Ama Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dediğini yapmıyordu. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Zem'a kızı Sevde gecelerden bir gece yatsı vaktinde dışarı çıktı. Uzun boylu bir kadındı. Ömer ona: Ey Sevde! Şunu bil ki biz seni tanıdık dedi. Bunu hicabın indirilmesini şiddetle arzu ettiği için söylemişti.

Aişe: Bu sebeple aziz ve celil Allah da hicap emrini indirdi dedi.[620]

---

619 Ebu Kureyb'in hadisini yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17016, Suveyd b. Said'in hadisini, Buhari, 5237; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17103'de rivayet etmiştir.

620 Buhari, 146; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16542

٥٦٣٦-.../٤- حَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ بِهَذَا الإِسْنَادِ نَحْوَهُ

5636-.../4- Bize Amr en-Nâkid tahdis etti, bize Yakub b. İbrahim b. Sa'd tahdis etti, bize babam Salih'den tahdis etti, o İbn Şihâb'dan bu isnad ile buna yakın olarak hadisi rivayet etti.[621]

Şerh

(5633-5636 numaralı hadisler)

(5633) "O vücudu itibari ile diğer kadınlardan uzun boylu, iri cüsseli bir kadındı. Onu tanıyana gizli kalmazdı." Hadisteki "cesin" vücudu, cüssesi iri demektir.

Te harfi fethalı, sin sakin re fethalı ve ayn ile "tefrau" onlardan uzun boylu idi demektir. Çünkü fari' yüksek ve yüce demektir.

"Onu tanıyana gizli kalmazdı" yani elbiselerine ve örtüsüne gece karanlığında ve benzeri durumlarda sarılıp sarmalanmış olduğu halde bile daha önce onun boyunu posunu bilen bir kimse bu hususta benzeri olmadığından ötürü onu fark ederdi, tanırdı.

"O elinde üstünde bir miktar et bulunan bir kemik olduğu halde akşam yemeğini yiyordu." Ark ayn harfi fethalı re harfi sakin olarak üzerinde bir miktar et kalmış bulunan kemik demektir. Meşhur anlamı budur. Pek iyi olmayan etin kısmı anlamında olduğu söylenmiş ise de bu şaz ve zayıf bir görüştür.

"Hişam: yani tuvalet ihtiyacı demiştir" Rivayette meşhur olan bu kelimenin bu şekilde be harfinin fethalı (elberaz) şeklinde olmasıdır. Geniş, bariz ve açıkça görülen yer anlamındadır. Cevheri es-Sihah adlı eserinde be harfi kesreli olarak "biraz" ise büyük abdest demektir. Burada kastedilenin bu olma ihtimali daha yüksektir. Çünkü Hişam'ın "o tuvaleti kastetmektedir sözü hadisteki: *"sizin ihtiyacınız için dışarı çıkmanıza izin vermiştir"* buyruğunun bir açıklamasıdır. Hişam dedi ki: İhtiyacınızdan kasıt tuvalet ihtiyacınız için çıkmanızdır. Yoksa günlük geçimin bütün işlerinin gerektirdiği bütün ihtiyaçlar değildir.

(5635) "Tuvalet ihtiyaçları için gittikleri zaman menası denilen yere çıkarlardı. Burası ise geniş bir düzlüktü." Burada da anlaşıldığı gibi tuvalet ihti-

621 Buhari, 6240; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16495

yaçlarını karşılamak için çıkmaları kastedilmiştir. Mim fethalı, sad harfi kesreli olarak "menası" mensı kelimesinin çoğuludur. Burada sözü geçen menası birden çok yerin adıdır. El-Ezherî'nin dediğine göre ben bunların Medine dışında bazı yerler olduğu kanaatindeyim. Nitekim hadisi şerifteki. "O geniş bir düzlüktür" sözünün müktezası da budur. Yani geniş bir arazi demektir. Çünkü fe harfi ile "efyah" geniş yer anlamındadır.

Bu hadiste Ömer b. el-Hattab'ın (radıyallâhu anh) açık bir menkıbesi görünmektedir. Ayrıca bu hadisten:

1. Fazilet ehli ve büyük zatlara maslahatlarına dikkat çekmek, onlara samimiyetle öğüt vermek ve bunu tekrar tekrar onlara söylemek

2. Kemiğin üzerindeki eti sıyırmanın caiz olduğu,

3. Kadının insanın ihtiyacını gidermek için kocasının evinden bu iş için kullanılması ihtiyat haline gelmiş bulunan bir yere kocasından izin almaksızın dışarı çıkmasının da caiz olduğu hükümleri anlaşılmaktadır. Çünkü bu şeriatin izin verdiği hususlardandır.

Kadı Iyaz dedi ki: Hicabın farz kılınması Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcelerinin özelliklerindendir. Yüz ve ellerini örtmenin onlara farz olduğu hususunda görüş ayrılığı yoktur. Şahitlik için de başka bir sebep dolayısı ile de yüz ve ellerini açmaları onlara caiz olmadığı gibi şahıs olarak kendilerini ortaya çıkarmaları da caiz değildir. Tesettüre bürünmüş olsalar dahi. Bundan tuvalet ihtiyacını karşılamak gibi zaruretin gerektirdiği hal müstesnâdır. Çünkü yüce Allah: *"Onlardan ihtiyacınız olan bir şeyi istediğiniz taktirde perde arkasından onlardan isteyin"* (Ahzab, 53) buyurmaktadır. Nitekim onlar da insanlar için oturdukları taktirde perde arkasında otururlardı. Dışarı çıktıklarında da hicaplanır ve şahıslarını örterlerdi. Nitekim Ömer'in vefat ettiği günde Hafsa (radıyallâhu anhâ)'nın dışarı çıkması ile ilgili hadiste ve Zeyneb (radıyallâhu anhâ) vefat ettiğinde şahsını örtmek üzere naaşı üzerine bir çadır kurduklarına dair hadiste de bu görülmektedir. Kadı Iyaz'ın ifadeleri burada sona ermektedir.

١٨/٨- بَاب تَحْرِيمِ الْخَلْوَةِ بِالْأَجْنَبِيَّةِ وَالدُّخُولِ عَلَيْهَا

8/18- YABANCI BİR KADIN İLE HALVETİN (BAŞBAŞA KALMANIN) VE ONUN BULUNDUĞU YERE GİRMENİN HARAM KILINDIĞI BABI

٥٦٣٧-١٩/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ ابْنُ حُجْرٍ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ

الصَّبَّاحِ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ أَخْبَرَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَلَا لَا يَبِيتَنَّ رَجُلٌ عِنْدَ امْرَأَةٍ ثَيِّبٍ إِلَّا أَنْ يَكُونَ نَاكِحًا أَوْ ذَا مَحْرَمٍ

5637-19/1- Bize Yahya b. Yahya ve Ali b. Hucr tahdis etti, Yahya, bize, Huşeym, Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi derken İbn Hucr tahdis etti dedi. O Cabir'den rivayet etti. (H.) Bize Muhammed b. es-Sabbah ve Zuheyr b. Harb da tahdis edip dedi ki: Bize Huşeym tahdis etti, bize Ebu'z-Zubeyr, Cabir'den şöyle dediğini haber verdi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Haberiniz olsun sakın hiçbir erkek dul bir kadının yanında nikahlısı yahut mahremi olması dışında gecelemesin"* buyurdu.[622]

٥٦٣٨-٢٠/٢- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْخَيْرِ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِيَّاكُمْ وَالدُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَرَأَيْتَ الْحَمْوَ قَالَ الْحَمْوُ الْمَوْتُ

5638-20/2- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Leys tahdis etti. (H.) bize Muhammed b. Rumh da tahdis etti, bize Leys, Yezid b. Ebu Habib'den haber verdi. O, Ebul-Hayr'den o Ukbe b. Âmir'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kadınların bulunduğu yere girmekten uzak durun"* buyurdu. Ensardan bir adam: Ey Allah'ın Rasulü! Peki ya kayın hakkında ne buyurursun dedi. O: *"Kayın ölümdür"* buyurdu.[623]

٥٦٣٩-.../٣- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ وَاللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ وَحَيْوَةَ بْنِ شُرَيْحٍ وَغَيْرِهِمْ أَنَّ يَزِيدَ بْنَ أَبِي حَبِيبٍ حَدَّثَهُمْ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5639-.../3- Bana Ebu't-Tahir de tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb, Amr b. el-Haris'den, Leys b. Sad'dan Halve b. Şureyh'den ve başkalarından haber verdiğine göre Yezid b. Ebu Habib kendilerine bu isnad ile aynısını tahdis etti.[624]

622 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2990
623 Buhari, 5232; Tirmizi, 1171; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9958
624 5633 numaralı hadisin kaynakları

٥٦٤٠-٢١/٤- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ وَسَمِعْتُ اللَّيْثَ بْنَ سَعْدٍ يَقُولُ الْحَمْوُ أَخُ الزَّوْجِ وَمَا أَشْبَهَهُ مِنْ أَقَارِبِ الزَّوْجِ ابْنُ الْعَمِّ وَنَحْوُهُ

5640-21/4- Bana Ebu Tahir de tahdis etti, bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Ben el-Leys b. Sa'd'ı da şöyle derken dinledim: Kayın kocanın kardeşi ve onun gibi kocanın amcasının oğlu ve benzeri diğer akrabaları demektir.[625]

٥٦٤١-٢٢/٥- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَمْرٌو ح وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ أَنَّ بَكْرَ بْنَ سَوَادَةَ حَدَّثَهُ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ جُبَيْرٍ حَدَّثَهُ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ حَدَّثَهُ أَنَّ نَفَرًا مِنْ بَنِي هَاشِمٍ دَخَلُوا عَلَى أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ وَهِيَ تَحْتَهُ يَوْمَئِذٍ فَرَآهُمْ فَكَرِهَ ذَلِكَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ وَقَالَ لَمْ أَرَ إِلَّا خَيْرًا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّ اللهَ قَدْ بَرَّأَهَا مِنْ ذَلِكَ ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ لَا يَدْخُلَنَّ رَجُلٌ بَعْدَ يَوْمِي هَذَا عَلَى مُغِيبَةٍ إِلَّا وَمَعَهُ رَجُلٌ أَوْ اثْنَانِ

5641-22/5- Bize Harun b. Maruf tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb tahdis etti, bana Amr haber verdi. (H.) Bana Ebu Tahir de tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb, Amr b. el-Haris'den haber verdiğine göre Bekr b. Sevade kendisine şunu tahdis etti: Abdurrahman b. Cubeyr kendisine tahdis ettiğine göre Abdullah b. Amr b. el-Âs da kendisine şunu tahdis etmiştir: Haşimoğullarından birkaç kişi Umeys kızı Esma'nın yanına girmişti. Ebu Bekr es-Sıddîk de -o sırada onun nikahlısı idi- içeri girince onları gördü ve bundan hoşlanmadı. Bunu Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söyledi ve ayrıca hayırdan başka bir şey de görmedim diye ekledi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *"Şüphesiz Allah bundan onu temize çıkarmıştır"* buyurdu. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) minber üzerinde ayağa kalkarak: *"Bugünden itibaren hiçbir erkek kocası yanında bulunmayan bir kadının yanına beraberinde bir yahut yahut iki kişi bulunmadıkça kesinlikle girmesin"* buyurdu.[626]

Şerh

(5637-5641 numaralı hadisler)

(5637) *"Hiçbir erkek dul bir kadının yanında onun nikahlısı yahut mahremi olmadıkça gece kalmasın."* Bu hadis bizim diyarımızın nüshalarında:

---

625 5638 numaralı hadisin kaynakları

626 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8827

"Olmadıkça" anlamındaki lafızda ye harfi iledir. Yani onun yanına girecek kişi ancak ya kocası ya onun mahremi olabilir. Kadın bunu sözkonusu ederek onun nikahlısı yahut da onun mahremi bir kadın olmadıkça diye zikretmiştir. Böylelikle o erkek için kullanılan "za" yerine kadın için kullanılan zat" kelimesini kullanmış ve şunları eklemiştir: Burada nikahlısından kasıt evli olan ve kocası hazır bulunan kadın demektir. Böylelikle yabancı bir kimsenin onun evinde kalması kocası da evde hazır bulunduğu bir vakitte olur. Kadı Iyaz'ın başkasını zikretmediği bu rivayet ve bu açıklama garib ve kabul edilemezler. Doğrusu bizim diyarımızın nüshalarından zikrettiğim birinci rivayettir. Bunun da anlamı şudur: Bir kadının yanında ancak onun kocası yahut da onun bir mahremi geceler. İlim adamları der ki: Özellikle çoğu zaman yanına girilip çıkılan bir kadın olduğu için dul kadını sözkonusu etmiştir. Bakire ise adeten erkeklerden en ileri derecede uzak kalan kendisini koruyan ve koruma altında bulunan birisidir. Bu sebeple ayrıca onun anılmasına ihtiyaç görülmemiştir. Diğer taraftan bu ifade dikkat çekmek kabilindendir. Çünkü insanların yanına girip çıkmakta adeten işi pek sıkı tutmadıkları dul kadının bu halde yanına girilmesi yasaklandığına göre bakire için bunun yasak olması öncelikle sözkonusudur.

Bu hadis ile bundan sonraki hadislerde yabancı kadın ile halvet (baş başa kalmak) haram kılınırken mahremleri ile birlikte yalnız kalmasının mübah olduğu anlaşılmaktadır. Daha önce açıkladığımız gibi bir kadına göre mahrem kimse mübah bir sebep dolayısı ile kendisine mahrem olan ve o kadını nikahlaması ebediyen haram olan erkek demektir. Bizim "ebediyen" kaydını zikretmemiz erkeğin hanımının kız kardeşi (baldızı) halası, teyzesi ve buna benzer kimseler ile annesi ile gerdeğe girmeden önce (başka kocadan) olma kızını dışarıda tutmak içindir. "Mübah bir sebep dolayısı ile" tabiri ise bir şüpheye dayanılarak kendisi ile cima olunmuş anneyi ve onun (başka kocadan olma) kızını dışarıda tutmak içindir. Bununla nikahlanmak her ne kadar ebediyen haram ise de buna sebep olan husus mübah bir sebep değildir. Çünkü şüpheli cima mübah olmakla da haram olmakla da ikisi dışındaki şeriatin beş hükmünden birisi ile de nitelendirilemez. Çünkü bu mükellefin fiillerinden değildir. "Mahrem olması" kaydı ise kendisi ile liân yapılmış yapılmış[627] olan kadını dışarıda tutmak içindir. Böyle bir kadının nikahlanmasının ebediyen haram olması haramlığı (saygınlığı, ihtiramı)'ndan dolayı değil aksine her ikisine (lian erkeğe de kadına da) hükmü cezayı ağırlaştırmak içindir. Allah en iyi bilendir.

---

627 Kocası tarafından kendisine zina isnad edildiği halde bu ithamı red eden kadının, kocası ile hakimin huzurunda belli bir usulde karşılıklı olarak lanetleşmeleri neticesinde kocası ile ayrılmalarına hüküm verilmiş kadın. (Çeviren)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5638) *"kayın ölümdür"* buyruğu ile ilgili olarak Leys b. Sad: Kayın erkeğin kocası ile ona benzer erkeğin amca oğlu ve bunun gibi akrabalarıdır diye açıklamıştır.

Dil bilginleri kayınların kadının kocasının babası amcası, kardeşi, kardeşinin oğlu, amcasının oğlu ve buna benzer akrabalarının adı olduğunu "hatem"in de erkeğin karısının akrabalarına denildiğini, sıhri akrabalığın da her ikisi hakkında kullanıldığını ittifakla dile getirmişlerdir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Kayın ölümdür"* buyruğu da şu demektir: Ondan korku diğerinden daha çoktur. Ondan beklenen şer ve fitne daha fazladır. Çünkü o kadına ulaŞa'bîlir ve onun bu yaptığına -yabancı olan kimsenin aksine- tepki görünmeksizin kadınla halvetle (baş başa) kalabilir. Burada kayından kasıt ise kocanın babaları ve oğulları dışındaki diğer akrabalarıdır. Babalar ve oğullar erkeğin zevcesinin mahremleridirler. Onlar için zevcesi ile halvette (baş başa) kalmaları caizdir. Onlar "ölüm" ile nitelendirilmezler. Maksat kardeşler, kardeşlerin çocukları, amcalar ve onların çocukları ile buna benzer mahrem olmayan akrabalardır. İnsanlar ise bu hususta gevşeklik göstermek adetindedirler. Kişi yengesi ile halvette kalabilir. İşte ölüm olan budur. Dolayısı ile dediğimiz sebebten ötürü yabancıya göre bunun halvetinin engellenmesi öncelikle sözkonusudur. Benim yaptığım bu açıklama hadisin anlamı hakkında doğru olan açıklamadır.

El-Mazeri'nin sözkonusu edip naklettiği kayından kasıt kocanın babasıdır deyip arkasından: mahrem olmakla birlikte kocanın babasına bu yasaklandığına göre yabancı olan kimse hakkında ne denilir sözü fasit ve kabul edilemeyen bir görüştür. Hadisin buna göre yorumlanması caiz olmaz.

Aynı şekilde Kadı Iyaz'ın Ebu Ubeyd'den naklettiği *"kayın ölümdür"* sözü o ölsün de bu işi yapmasın şeklindeki açıklaması da aynı şekilde tutarsız bir açıklamadır. Aksine doğru açıklama bizim daha önce yaptığımız açıklamadır.

İbnu'l- Arabi dedi ki: Bu Arapların kullandıkları bir deyimdir. Aslan ölümdür sözüne benzer. Yani onunla karşılaşmak ölüm gibidir.

Kadı Iyaz dedi ki: Hadisin anlamı kayınlarla halvette (baş başa) kalmak fitneye ve dinde helake götürür demektir. Böylelikle bunu ölümün helak etmesi gibi değerlendirmiştir. O halde burada söz bu işin ne kadar vahim ve ağır olduğunu anlatmak için zikredilmiştir.[628]

628 Bundan sonra merhum Nevevi Kadı Iyaz'dan (kayın anlamındaki) hamu kelimesinin Arapça olarak söyleniş ve kullanışı ile ilgili bazı açıklamalar kaydetmektedir. Hadisin anlaşılmasına bir katkısı olmayan sadece Arapça ile alakalı açıklamalar olduğundan dolayı tercüme etmeye gerek görmedik. (Çeviren)

(5461) "Hiçbir erkek benim bugünümden sonra kocası yanında bulunmayan bir kadına beraberinde (başka) bir erkek yahut iki erkek bulunmadıkça girmesin." Mim harfi ötreli, gayn kesreli ve sakin (med harfi) ye ile "mugibe" kelimesi kocası hazır olmayan kadın demektir. Maksat kocası evde bulunmayan kadın demektir. İster kocası seferde olduğundan ötürü hazır bulunmasın, ister şehirde bulunmakla birlikte evde bulunmasın fark etmez. Kadı ve başkaları bunu böylece zikretmişlerdir. Zaten güçlü olan ve mutlaka kabul edilmesi gereken anlam da budur.

Kadı Iyaz dedi ki: Delili bu hadistir. Ayrıca hadisin kendisi sebebi ile söylendiği olay Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın şehrin dışında olduğu bir zamanda değil, evinde olmadığı bir zamanda meydana gelmiştir. Allah en iyi bilendir.

Diğer taraftan bu hadisin Zâhirinden anlaşıldığı üzere iki yahut üç erkeğin yabancı bir kadın ile halvette bulunmaları caizdir. Ama mezhep âlimlerimiz nezdinde meşhur olan bunun haram olduğudur. Buna göre hadis, salih kimseler oldukları yahut da güvenilir şahsiyetleri ya da başka bir sebep ile hayasızlık işlemek üzere birbirleri ile anlaşıp ittifak etmeleri uzak bir ihtimal olan bir topluluk hakkında te'vil edilir. Nitekim Kadı Iyaz da bu te'vile yakın bir manaya işaret etmiştir.

٩/١٩- بَاب بَيَانِ أَنَّهُ يُسْتَحَبُّ لِمَنْ رُئِيَ خَالِيًا بِامْرَأَةٍ وَكَانَتْ زَوْجَتَهُ أَوْ مَحْرَمًا لَهُ أَنْ يَقُولَ هَذِهِ فُلَانَةُ لِيَدْفَعَ ظَنَّ السُّوءِ بِهِ

9/19- KARISI YAHUT KENDİSİNE MAHREM OLAN BİR KADIN İLE BİRLİKTE HALVETTE (YALNIZ BAŞINA) KALDIĞI GÖRÜLEN BİR KİMSENİN HAKKINDA KÖTÜ ZANDA BULUNULMASINI ÖNLEMEK İÇİN: "BU FİLAN KADINDIR" DEMESİNİN MÜSTEHAP OLDUĞUNUN BEYANI BABI

٥٦٤٢-١/٢٣- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ مَعَ إِحْدَى نِسَائِهِ فَمَرَّ بِهِ رَجُلٌ فَدَعَاهُ فَجَاءَ فَقَالَ يَا فُلَانُ هَذِهِ زَوْجَتِي فُلَانَةُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ كُنْتُ أَظُنُّ بِهِ فَلَمْ أَكُنْ أَظُنُّ بِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ الْإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ

5642-23/1- Bize Abdullah Mesleme b. Ka'neb tahdis etti, bize Hammâd b. Seleme, Sabit el-Bünani'den tahdis etti, o Enes'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) zevcelerinden birisi ile birlikte idi. Yanından bir

adam geçince onu çağırdı. Adam da geldi. Ona: *"Ey Filan kişi. Bu benim zevcem filan kadındır"* buyurdu. Adam: Ey Allah'ın Rasulü! Ben başkası hakkında zanda bulunacak olsam dahi senin hakkında zanda bulunamam deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz şeytan insanın içinden kanının aktığı yerden akar"* buyurdu.[629]

٥٦٤٣-٢/٢٤- وَحَدَّثَنَا إِسْحٰقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ وَتَقَارَبَا فِي اللَّفْظِ قَالَا أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ مُعْتَكِفًا فَأَتَيْتُهُ أَزُورُهُ لَيْلًا فَحَدَّثْتُهُ ثُمَّ قُمْتُ لِأَنْقَلِبَ فَقَامَ مَعِيَ لِيَقْلِبَنِي وَكَانَ مَسْكَنُهَا فِي دَارِ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ فَمَرَّ رَجُلَانِ مِنَ الْأَنْصَارِ فَلَمَّا رَأَيَا النَّبِيَّ ﷺ أَسْرَعَا فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى رِسْلِكُمَا إِنَّهَا صَفِيَّةُ بِنْتُ حُيَيٍّ فَقَالَا سُبْحَانَ اللّٰهِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ الْإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْذِفَ فِي قُلُوبِكُمَا شَرًّا أَوْ قَالَ شَيْئًا

5643-24/2- Bize İshak b. İbrahim ve Abd b. Humeyd -her ikisinin lafızları birbirine yakın olmak üzere- de tahdis edip dedi ki: Biz Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer, Zührî'den haber verdi, o Ali b. Huseyn'den, o Huyey kızı Safiye'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) itikafta idi. Geceleyin Onu ziyarete gittim, Onunla (bir süre) konuştuktan sonra gitmek üzere ayağa kalktım. O da beni yolculamak üzere benimle birlikte kalktı. Safiyenin meskeni Usâme b. Zeyd'in evinde idi. O esnada Ensar'dan iki adam geçti. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i görünce hızlandılar. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Acele etmeyin. Bu Huyey kızı Safiye'dir"* buyurdu. İki adam: Subhanallah! Ey Allah'ın Rasulü! Dediler. O: *"Şüphesiz şeytan içinde kanın aktığı yerden akar. Ben onun kalplerinize bir şer bırakmasından korktum"* yahut da *"bir şey"* buyurdu.[630]

٥٦٤٤-٣/٢٥- وَحَدَّثَنِيهِ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ أَنَّ صَفِيَّةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ تَزُورُهُ فِي اعْتِكَافِهِ فِي الْمَسْجِدِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ فَتَحَدَّثَتْ عِنْدَهُ سَاعَةً ثُمَّ قَامَتْ تَنْقَلِبُ وَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْلِبُهَا ثُمَّ ذَكَرَ بِمَعْنَى

629 Ebu Davud, 4719; Tuhfetu'l-Eşrâf, 328

630 Buhari, 2035, 2038, 2039, 3101, 3281, 6219, 7171 -muallak olarak-; Ebu Davud, 2470, 2471, 4994; İbn Mace, 1779; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15901

حَدِيثِ مَعْمَرٍ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَبْلُغُ مِنَ الْإِنْسَانِ مَبْلَغَ الدَّمِ وَلَمْ يَقُلْ يَجْرِي

5644-25/3- Bunu bana Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî de tahdis etti, bize Ebu'l-Yeman haber verdi, bize Şuayb, Zührî'den haber verdi, bize Ali b. Husayn'in haber verdiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi kendisine şunu haber verdi: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Ramazan'ın son on gününde mescitteki itikafı esnasında onu ziyaret etmek üzere gelmişti. Yanında bir süre konuştuktan sonra gitmek üzere kalktı. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onu uğurlamak için kalktı. Sonra Ma'mer'in hadisi ile aynı manada (hadisi) zikretti. Ancak rivayetinde dedi ki: Bunun üzerine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz şeytan insanda kanının ulaştığı yere ulaşır"* buyurduğunu zikretti ve "akar" demedi.[631]

Şerh

(5642-5644 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Safiye (radıyallâhu anhâ)'nın Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i itikafı esnasında yatsı vakti ziyaret edip Allah Rasulü'nün iki adamı görmesi üzerine (5643) "bu Safiye'dir demesine karşılık o iki kişi: Subhanallah deyince O: Şüphesiz şeytan insan içinde kanın aktığı yerden akar buyurması ile ilgili hadis-i şeriften anlaşılan çeşitli hususlar bulunmaktadır:

1. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ümmetine mükemmel şefkati, onların maslahatlarını dikkate alması, kalplerini ve azalarını koruması görülmektedir. Çünkü *"O müminlere karşı çok merhametli idi."* (Ahzab, 43) Bundan ötürü şeytanın o iki sahabinin kalbine bir takım menfi duygular salmasından korkup helak edilmekle karşı karşıya kalmalarından çekinmişti. Çünkü nebiler hakkında kötü zan beslemek icma ile küfür kabul edilmiştir. Onlar hakkında büyük günah işlemek ise caiz (mümkün) değildir.

2. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında bu türden bir zan besleyen kişi kafir olur.

3. Kadının itikafta bulunan kocasını gece yahut gündüz ziyaret etmesi caizdir ve bunun itikafına bir zararı yoktur. Fakat onunla çokça oturmak, konuşmasından zevk alacak hale gelmek, onunla cima'a yol olmaması yahut öpüşme ve buna benzer itikafı ifsad eden hallerle neticelenmemesi için fazlası mekruh görülmüştür.

631 5643 numaralı hadisin kaynakları

4. İnsanların kişi hakkında kötü zan beslemelerine maruz bırakmaktan sakınmak müstehap görülmüştür. Ayrıca esenliği aramak ve bunun için sahih mazeretleri göstermek hak olmakla birlikte açıkça görülemeyen ve Zâhiren münker gibi kabul edilen bir fiil işleyecek olursa kötü zannı bertaraf etmek için durumunu açıklaması da müstehaptır.

5. Şeytanın hile ve tuzaklarına karşı korunmaya hazırlıklı olmak gerekir. Çünkü o insanın içinden kanının aktığı yerlerde akar. İnsan bu bakımdan onun vesvese ve şerlerinden korunmaya hazırlıklı olmalıdır. Allah en iyi bilendir.

"Şüphesiz şeytan insanın içinden kanın ulaştığı yerlere ulaşır" buyruğu ile ilgili olarak Kadı Iyaz ve başkaları şöyle demiştir: Bu buyruğun Zâhir anlamı üzere olduğu ve yüce Allah'ın ona insanın içinden kanın ulaştığı yerlere gitme güç ve kudretini vermiş olduğu şeklinde açıklandığı gibi şeytanın çokça aldatıp vesvese vermesinden ötürü istiare yolu ile yapılmış bir anlatım olduğu da söylenmiştir. O da kan nasıl insandan ayrılmıyorsa öylece insandan ayrılmıyor gibidir. Bir diğer açıklamaya göre şeytan vesvesesini bedende bulunan oldukça ince deliklere bırakır ve böylelikle vesvese kalbe kadar ulaşır. Allah en iyi bilendir.

(5642) *"Ey filan! Bu benim zevcem filandır"* buyruğu bütün nüshalarda bu şekilde ye'den önce te ile "zevceti: zevcem" şeklindedir. Her ne kadar bu te'nin hazfedilmesi daha meşhur ise de bu da sahih bir söyleyiştir. Kur'ân-ı Kerim ayetleri[632] gelmiş bulunmaktadır. Aynı şekilde te harfi ile kullanıldığı da çoktur.

(5643) "Beni uğurlamak için benimle beraber kalktı" yani beni evime göndermek için kalktı. Buradan da itikafta bulunan bir kimsenin mescitten çıkmadığı sürece zevcesi ile beraber yürümesinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca hadiste mescidin dışına çıktığına dair bir ifade yoktur.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ın: *"yavaş olun"* yani yürürken hızınızı artırmanıza gerek yok çünkü burada hoşunuza gitmeyen bir durum bulunmamaktadır.

"Subhanallah dediler." Buradan da bir şeyi tazim etmek ve ondan hayrete düşmek için tesbihte bulunmanın (subhanallah demenin) caiz olduğu anlaşılmaktadır. Hadis-i şerifte bu pek çoktur. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de de yüce Allah'ın: *"Onu işittiğiniz zaman: Bizim böyle bir şey söylememiz bize yakışmaz. Seni her türlü eksiklikten tenzih ederiz demeli değil miydiniz"* (Nur, 16) buyruğunda da bu şekilde kullanılmıştır.

632 Mesela bk. Bakara, 35; Araf, 19; Taha, 117; Ahzab, 37

١٠/٢٠- بَاب مَنْ أَتَى مَجْلِسًا فَوَجَدَ فُرْجَةً فَجَلَسَ فِيهَا وَإِلَّا وَرَاءَهُمْ

10/20- BİR MECLİSE GELİP DE BOŞ BİR YER BULURSA ORAYA OTURUR, DEĞİLSE ARKALARINDA OTURUR BABI

٥٦٤٥-١/٢٦- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ فِيمَا قُرِئَ عَلَيْهِ عَنْ إِسْحَقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّ أَبَا مُرَّةَ مَوْلَى عَقِيلِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَيْنَمَا هُوَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَالنَّاسُ مَعَهُ إِذْ أَقْبَلَ نَفَرٌ ثَلَاثَةٌ فَأَقْبَلَ اثْنَانِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَذَهَبَ وَاحِدٌ قَالَ فَوَقَفَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَرَأَى فُرْجَةً فِي الْحَلْقَةِ فَجَلَسَ فِيهَا وَأَمَّا الْآخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ وَأَمَّا الثَّالِثُ فَأَدْبَرَ ذَاهِبًا فَلَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنْ النَّفَرِ الثَّلَاثَةِ أَمَّا أَحَدُهُمْ فَأَوَى إِلَى اللَّهِ فَآوَاهُ اللَّهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَحْيَا فَاسْتَحْيَا اللَّهُ مِنْهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَأَعْرَضَ فَأَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ

5645-26/1- Bize Kuteybe b. Said, Mâlik b. Enes'den ona İshak b. Abdullah b. Ebu Talha'dan okunan rivayetlerden birisi olarak tahdis ettiğine göre Akil b. Ebu Talib'in azadlısı Ebu Murre de kendisine Ebu Vakid el-Leysî'den şunu haber vermiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescitte insanlar da Onunla birlikte bulunuyorken oturduğu bir sırada üç kişi geldi. İki kişi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yöneldi, birisi gitti. Bu iki kişi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzurunda ayakta durdu. O ikisinden birisi halka içinde boş bir yer görüp oraya oturdu. Diğeri de arkalarına oturdu. Üçüncüleri ise arkasını dönüp gitti. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (meclisteki işini) bitirince: *"Size bu üç kişinin durumunu haber vereyim mi? Onlardan biri Allah'a sığındı Allah da onu barındırdı. Diğeri haya etti, Allah da ondan haya etti. Ötekileri ise yüz çevirdi. Allah da ondan yüz çevirdi"* buyurdu.[633]

٥٦٤٦-.../٢- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمُنْذِرِ حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ حَدَّثَنَا حَرْبٌ وَهُوَ ابْنُ شَدَّادٍ ح وَحَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا حَبَّانُ حَدَّثَنَا أَبَانُ قَالَا جَمِيعًا حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ أَنَّ إِسْحَقَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ حَدَّثَهُ فِي هَذَا الْإِسْنَادِ بِمِثْلِهِ فِي الْمَعْنَى

633 Buhari, 66, 474; Tirmizi, 2724; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15514

5646-.../2- Bize Ahmed b. el-Munzir de tahdis etti, bize Abdussamet tahdis etti, bize Harb -ki o b. Şeddad'dır- tahdis etti. (H.) Bana İshak b. Mansur da tahdis etti, bize Habban haber verdi, bize Eban tahdis etti. (Harb ile birlikte) ikisi dedi ki: Bize Yahya b. Ebu Kesir'in tahdis ettiğine göre İshak b. Abdullah b. Ebu Talha kendisine bu isnad ile ve mana itibari ile aynı hadisi tahdis etti.[634]

Şerh

(5645-5646 numaralı hadisler)

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescitte insanlar da Onunla birlikte iken oturduğu sırada üç kişi geldi..."

Hadisten şu hükümler anlaşılmaktadır:

1. Âlim zatın arkadaşları ve başkalarının faydasına olacak şekilde insanlar tarafından görülen uygun bir yerde oturması müstehaptır. Mescit daha faziletlidir. Burada onlarla ilim ve hayır hakkında müzakerelerde bulunur.

2. Mescitte ilim ve zikir halkaları oluşturmak caizdir.

3. Bu halkalara girmek ve bu halkalarda bulunanlarla birlikte oturmak müstehap, mazeretsiz bir şekilde bunlardan uzaklaşmak mekruhtur.

4. Sözünü açık seçik bir şekilde işitmek maksadıyla halkanın büyüğüne yakın bir yerde oturmak ve edebini takınmak müstehaptır.

5. Halkaya katılmak isteyen bir kimse boş bir yer görürse o boş yere girer, değilse arka taraflarında oturur.

6. Güzel iş yapan kimse bundan dolayı övülür çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu hadiste o iki kişiyi övmüş bulunmaktadır.

7. Bir kimse çirkin ve yerilecek bir iş yapıp da bunu açıkça işlerse o işin ona nisbet edilmesi caizdir. Allah en iyi bilendir.

"Halkada bir boşluk gördü ve oraya oturdu." Furce fe harfi ötreli ve fethalı (ferce) diye iki söyleyiştir. İki şey arasındaki boşluk demektir. Aynı zamanda ona ferc de denilir. Yüce Allah'ın: *"Ve onun hiçbir gediği (çatlağı) da yok"* (Kaf, 6) buyruğunda huruc (Ferc)in çoğuludur. Kederden kurtulup rahatlamak anlamındaki "elfurce" ile ilgili olarak da el-Ezherî fe harfinin fethalı (el-ferce), ötreli (el-furce), kesreli (el-firce) şekillerinde söyleneceğini nakletmiştir.

634 5645 numaralı hadisin kaynakları

Halka ise meşhur olan söyleyişe göre lam harfi sakindir. Cevheri fethalı (halaka) söyleyişini de nakletmiş olmakla birlikte bu pek iyi bir söyleyiş değildir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Onlardan biri Allah'a sığındı, Allah da onu himayesine aldı."* Buradaki "eva: sığındı" lafzı kasır iledir. "Âva: sığındırdı, himayesine aldı" lafzı da med iledir. Rivayet bu şekilde gelmiştir. Fasih söyleyiş de böyledir. Kur'ân-ı Kerim'de de fiil eğer lazım (geçişsiz) ise kasr ile gelir, eğer mütaaddi (geçişli) ise medli olarak gelir. Yüce Allah: *"Bizim o kayaya sığındığımızı gördün mü?"* (Kehf, 63) ile *"Hani o genç delikanlılar mağaraya sığınmıştı"* (Kehf, 10) buyruğunda geçişsiz şekil kullanılmıştır. Geçişli olarak da *"Yüksek bir yerde barındırdık"* (Muminun, 50) ve: *"Seni yetim bulup barındırmadı mı"* (Duha, 6) buyurmaktadır.

Kadı Iyaz dedi ki: Bazı dil bilginleri her ikisinde de kasır ve med ile iki söyleyişinde kullanılacağını nakletmiş bulunmaktadır. Ama meşhur olan geçtiği gibi her ikisi arasında fark gözetmektir.

İlim adamları der ki: Allah'a sığındı ifadesi ona irtica etti demektir. Kadı Iyaz dedi ki: Bana göre buradaki anlamı yüce Allah'ı zikretmek meclisine girdi yahut Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve Onun velilerinin meclisine girip o meclise katıldı demektir. Allah onu himaye etti de onu kabul etti, kendisine yakınlaştırdı demektir. Ona merhamet buyurup cennetine onu aldı yani cennetini onun için yakın buyurdu anlamında olduğu da söylenmiştir.

"Diğerine gelince o haya etti, Allah da ondan haya etti." Yani o Allah'tan Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den ve huzurda bulunanlardan haya ettiği için kimseyi sıkıştırıp kimsenin omuzları üzerinden atlamadı. Yahut da üçüncüsünün yaptığı gibi dönüp gitmekten haya etti. Bu sebeple Allah da ondan haya etti, yani ona rahmet buyurdu, ona azab etmedi, aksine günahlarını mağfiret buyurdu.

Onu sevap ile mükafatlandırdı anlamında olduğu da söylenmiştir. İlim adamları: Bununla birlikte onu yüce Allah'ın barındırdığı ve kendisine lütfunu ve yakınlığını bolca ihsan etmiş olduğu önceki arkadaşı ile fazilet bakımından aynı derecede tutmadı.

Üçüncüsü ise yüz çevirdiği için Allah da ona yüz çevirdi, ona merhamet buyurmadı. Ona gazab etti diye de açıklanmıştır. Bu ise herhangi bir mazeret ve bir zaruret dolayısı ile olmaksızın yüz çevirip gitmesi halinde öyledir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ikinci şahıs hakkında: *"Diğeri ise haya etti"* buyurması çoğul kişiler arasında sonuncu olmayanları hakkında "aher: diğeri" demenin fasih ve sahih söyleyişteki gibi caiz olduğuna delildir.

Böylelikle: Yanıma üç kişi geldi. Birincileri Kureyşli, diğeri Ensari diğeri ise Teym'l-i idi denilebilir. Bazıları ise "aher" lafzının ancak özel olarak sonuncu kişi hakkında kullanılacağını iddia etmiştir. Ama bu hadis, bu iddia sahibinin kanaatini açıkça reddetmektedir. Allah en iyi bilendir.

١١/٢١- بَاب تَحْرِيمِ إِقَامَةِ الْإِنْسَانِ مِنْ مَوْضِعِهِ الْمُبَاحِ الَّذِي سَبَقَ إِلَيْهِ

11/21- DAHA ÖNCE GELDİĞİ, OTURMASI MÜBAH OLAN YERİNDEN BİR İNSANI KALDIRMANIN HARAM OLDUĞU BABI

٥٦٤٧-١/٢٧- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحِ بْنِ الْمُهَاجِرِ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَا يُقِيمَنَّ أَحَدُكُمْ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ

5647-27/1- Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Leys tahdis etti. (H.) Bana Muhammed b. Rumh b. el-Muhacir de tahdis etti, bize Leys, Nâfi'den haber verdi, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Sizden bir kimse, adamı oturduğu yerden kaldırıp sonra da onun yerine kendisi otur-masın"* buyurduğunu rivayet etti.[635]

٥٦٤٨-٢/٢٨- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ يَعْنِي الثَّقَفِيَّ كُلُّهُمْ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ وَأَبُو أُسَامَةَ وَابْنُ نُمَيْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ مِنْ مَقْعَدِهِ ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ وَلَكِنْ تَفَسَّحُوا وَتَوَسَّعُوا

5648-28/2- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Abdullah b. Numeyr haber verdi. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti. (H.) Bize Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Yahya -ki o el-Kattan'dır- tahdis etti. (H.) Bize İbnu'l- Müsennâ da tahdis etti, bize Abdulvehhab -yani es-Sekafî- tahdis etti, hepsi Ubeydullah'dan rivayet etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şey-be de -lafız ona ait olmak üzere- tahdis etti, bize Muhammed b. Bişr, Ebu Usâme ve İbn Numeyr tahdis edip dediler ki: Bize Ubeydullah Nâfi'den, o

---

635 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7311

İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: "Adam, adamı oturduğu yerden kaldırdıktan sonra o yere kendisi oturmasın. Ama yer açın ve genişlik yapın" buyurduğunu rivayet etti.[636]

٥٦٤٩-.../٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ وَأَبُو كَامِلٍ قَالَا حَدَّثَنَا حَمَّادٌ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ ح وَحَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ كِلَاهُمَا عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ أَخْبَرَنَا الضَّحَّاكُ يَعْنِي ابْنَ عُثْمَانَ كُلُّهُمْ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ اللَّيْثِ وَلَمْ يَذْكُرُوا فِي الْحَدِيثِ وَلَكِنْ تَفَسَّحُوا وَتَوَسَّعُوا وَزَادَ فِي حَدِيثِ ابْنِ جُرَيْجٍ قُلْتُ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ قَالَ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَغَيْرِهَا

5649-.../3- Bize Ebu Rabi ve Ebu Kâmil de tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd tahdis etti, bize Eyyub tahdis etti. (H.) Bana Yahya b. Habib de tahdis etti, bize Ravh tahdis etti. (H.) Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, (Ravh ile) ikisi İbn Cureyc'den rivayet etti. (H.) Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize İbn Ebu Fudeyk tahdis etti, bize Dahhak -yani b. Osman- haber verdi, hepsi Nâfi'den, o İbn Ömerden, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Leys'in hadisinin aynısını rivayet etti. Ama hadiste: *"Ama yer açın, genişlik yapın"* ifadesini zikretmediler fakat İbn Cureyc hadisinde şu ziyadeyi kaydetti: Ben: Cuma gününde mi dedim o: Cuma gününde ve başka zamanlarda dedi.[637]

٥٦٥٠-٢٩/٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَا يُقِيمَنَّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ ثُمَّ يَجْلِسُ فِي مَجْلِسِهِ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا قَامَ لَهُ رَجُلٌ عَنْ مَجْلِسِهِ لَمْ يَجْلِسْ فِيهِ

5650-29/4- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Abdulala, Ma'mer'den tahdis etti, o Zührî'den, o Sâlim'den, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Biriniz kardeşinizi kaldırıp da sonra onun oturduğu yerde kendisi oturmasın"* buyurdu. Bu sebeple İbn Ömer, kendisi için bir adam oturduğu yerden kalkacak olursa o yere oturmazdı.[638]

---

636 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7866, 7960, 8041

637 Ebu Rabi'nin hadisini Tirmizi, 2749; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7541'de; Yahya b. Habib ve Muhammed b Rafi'in hadisini Buhari, 911; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7777'de; Muhammed b. Rafi'in, İbn Ebu Fudeyk'den hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7710

638 Tirmizi, 2750; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6944

٥٦٥١-.../٥- وَحَدَّثَنَاه عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5651-.../5- Bunu bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer bu isnad ile aynısını haber verdi.[639]

٥٦٥٢-٣٠/٦- وَحَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَعْيَنَ حَدَّثَنَا مَعْقِلٌ وَهُوَ ابْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ قَالَ لَا يُقِيمَنَّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثُمَّ لْيُخَالِفْ إِلَى مَقْعَدِهِ فَيَقْعُدَ فِيهِ وَلَكِنْ يَقُولُ افْسَحُوا

5652-30/6- Bize Seleme b. Şebib de tahdis etti, bize Hasan b. A'yen tahdis etti, bize Ma'kil -ki o b. Ubeydullah'dır- Ebu'z-Zubeyr'den tahdis etti, o Cabir'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Sizden biriniz Cuma gününde kardeşini yerinden kaldırmasın. Sonra da onun yerine gidip kendisi oturmasın. Ama: Yer açın desin"* buyurduğunu rivayet etmiştir.[640]

Şerh

(5647-5652 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5647) *"sizden kimse adamı oturduğu yerden kaldırdıktan sonra kendisi oraya oturmasın"* buyurmaktadır. Bir rivayette: (5648) *"Ama yer açın, genişlik yapın"* bir diğer rivayette de (5650) "İbn Ömer, bir adam kendisi için meclisinden kalkacak olursa oraya gidip oturmazdı" denilmektedir.

Bu hadislerdeki nehiy (haramlık) bildirmek içindir. Buna göre bir kimse mescit ve başka bir yerde mübah olan bir yere daha önce gitmiş ise namaz veya başka bir kasıt ile gidilmiş olsun, o kişi o yerde kalmaya daha çok hak sahibidir. Bu hadis dolayısı ile başkasının onu oradan kaldırması haram olur. Ancak mezhep âlimlerimiz bundan bir kimsenin mescitte fetva vermeyi yahut Kur'ân okumayı yahut da daha başka şer'î ilimler öğretmeyi alışkanlık haline getirmiş olmasını istisna etmişlerdir. Bu durumda bu kişi o yeri daha çok hak eder. Kendisi geldiği taktirde başkasının o yerde oturma hakkı olmaz. Caddelerden yahut Pazardaki oturma yerlerinden, ticaret için bir yere öncelikle gitmek de bu manadadır.

639 5650 numaralı hadisin kaynakları

640 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2958

(5650) "İbn Ömer, bir adam kendisi için oturduğu yerden kalkacak olursa orada oturmazdı." Bu onun veraından ileri gelir. Yoksa onun orada oturması, kalkan kendi rızası ile kalkmışsa haram değildir. Fakat İbn Ömer oraya oturmaktan iki sebepten dolayı çekinmiştir. Birincisi bir kimsenin ondan utanmış olması sebebi ile içinden gelmeyerek onun için yerinden kalkmış olabilir. Böyle bir sıkıntıdan kurtulabilmesi için İbn Ömer bu kapıyı kapatmış oldu. İkincisi ise Allah'a yakınlaştırıcı amellerde başkalarını kendisine tercih etmek mekruhtur ya da uygun olana aykırıdır. İşte İbn Ömer herhangi bir kimse kendisinden dolayı bir mekruhu ya da daha uygun olana aykırı olanı -birinci saftaki yerinden geri çekilip onu kendisine tercih etmesi sureti ile ve benzeri yollarla aykırı hareket etmemesi için oraya geçmeyi kabul etmezdi.

Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Başkasını kendisine tercih etmek, Allah'a yakınlaştırıcı ameller dışında nefse ait paylarda ve dünya işlerinde övülen bir davranıştır. Allah en iyi bilendir.

١٢/٢٢- بَاب إِذَا قَامَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ عَادَ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ

12/22- MECLİSİNDEN KALKTIKTAN SONRA GERİ DÖNEN KİMSE ORAYA OTURMAKTA DAHA BİR HAK SAHİBİDİR BABI

٥٦٥٣-١/٣١- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ وَقَالَ قُتَيْبَةُ أَيْضًا حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدٍ كِلَاهُمَا عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ وَفِي حَدِيثِ أَبِي عَوَانَةَ مَنْ قَامَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ

5653-31/1- Bize Kuteybe b. Said de tahdis etti, bize Ebu Avâne haber verdi, yine Kuteybe dedi ki: Bize Abdulaziz -yani b. Muhammed- tahdis etti, ikisi Suheyl'den, o babasından, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Biriniz kalktığı zaman"* buyurdu. Ebu Avâne'nin hadisi rivayetinde ise: *"Kim meclisinden kalkar da sonra oraya dönerse o onu daha çok hak eder"* buyurdu.[641]

Şerh

"Kim meclisinden kalktıktan sonra tekrar oraya dönerse o onu daha çok hak eder." Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Bu hadis, mescit yahut başka bir yerde mesela namaz için bir yerde oturduktan sonra abdest almak yahut

641 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12714, 12792

fazla sürmeyen bir işi görmek için oradan dönmek üzere ayrılacak olup, sonra geri dönecek olursa o yerdeki özel hakkı geçersiz olmaz. Aksine tekrar oraya dönecek olursa o namaz hakkında kendisi onu daha çok hak eder. Şayet o yerde başka bir kimse oturmuş ise onu kaldırma hakkına sahiptir. Orada oturmuş olan kişinin de bu hadis dolayısı ile oradan kalkması gerekir. Mezhep âlimlerimize göre sahih olan budur ve böyle bir yerde oturan bir kimsenin birincisinin dönmesi halinde oradan ayrılması icabeder. Kimi ilim adamı ise bu müstehaptır, vacip değildir demiştir. Bu da Mâlik'in görüşüdür. Doğrusu birincisidir.

Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Oradan kalkıp yerinde seccade ve benzeri bir şey bırakması ile bırakmaması arasında da bir fark yoktur. Her iki durumda da oradan kalkıp dönen kişinin orada hakkı daha çoktur. Yine mezhep âlimlerimiz dedi ki: Yalnızca o namazda daha çok hak sahibidir. Diğer namazlarda bu husus sözkonusu değildir. Allah en iyi bilendir.

١٣/٢٣- بَاب مَنْعِ الْمُخَنَّثِ مِنْ الدُّخُولِ عَلَى النِّسَاءِ الْأَجَانِبِ

13/23- KADIN TABİATLI KİMSENİN YABANCI KADINLARIN YANINA GİRMESİNİN MEN OLUNMASI BABI

٥٦٥٤-٣٢/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ كُلُّهُمْ عَنْ هِشَامٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ أَيْضًا وَاللَّفْظُ هَذَا حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ أَبِيهِ عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ مُخَنَّثًا كَانَ عِنْدَهَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْبَيْتِ فَقَالَ لِأَخِي أُمِّ سَلَمَةَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي أُمَيَّةَ إِنْ فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ الطَّائِفَ غَدًا فَإِنِّي أَدُلُّكَ عَلَى بِنْتِ غَيْلَانَ فَإِنَّهَا تُقْبِلُ بِأَرْبَعٍ وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ قَالَ فَسَمِعَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ لَا يَدْخُلْ هَؤُلَاءِ عَلَيْكُمْ

5654-32/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb tahdis edip dedi ki: Bize Veki' tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Cerir haber verdi. (H.) Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Ebu Muaviye tahdis etti, hepsi Hişam'dan tahdis etti. (H.) Bize yine Ebu Kureyb de -lafız bu olmak üzere- tahdis etti, bize İbn Numeyr tahdis etti, bize Hişam, babasından tahdis etti, o Um Seleme'nin kızı Zeyneb'den, o Um Seleme'den rivayet ettiğine göre kadın tabiatlı birisi yanında bulunuyordu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve

sellem) de evde idi. O kadın tabiatlı kişi Um Seleme'nin kardeşine: Ey Ebu Umeyye'nin oğlu Abdullah! Allah yarın size Taif'i fethetmeyi nasip ederse ben sana Gaylan'ın kızını salık veririm. Çünkü o dörtle gelir sekiz ile gider dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu işitince: *"Bu gibi kimseler sizin bulunduğunuz yere girmesin"* buyurdu.[642]

٥٦٥٥-٣٣/٢- وحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ يَدْخُلُ عَلَى أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ مُخَنَّثٌ فَكَانُوا يَعُدُّونَهُ مِنْ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ قَالَ فَدَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمًا وَهُوَ عِنْدَ بَعْضِ نِسَائِهِ وَهُوَ يَنْعَتُ امْرَأَةً قَالَ إِذَا أَقْبَلَتْ أَقْبَلَتْ بِأَرْبَعٍ وَإِذَا أَدْبَرَتْ أَدْبَرَتْ بِثَمَانٍ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَلَا أَرَى هَذَا يَعْرِفُ مَا هَاهُنَا لَا يَدْخُلَنَّ عَلَيْكُنَّ قَالَتْ فَحَجَبُوهُ

5655-33/2- Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezak, Ma'mer'den haber verdi, o Zührî'den, o Urve'den, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcelerinin yanına kadın tabiatlı birisi de giriyordu. Çünkü onlar kendilerini kadınlara mEylî olmayan erkeklerden sayıyorlardı. (Urve) dedi ki: Bir gün Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) içeri girdiğinde o kişi de zevcelerinden birisinin yanında bulunuyordu. Bu sırada da bir kadından söz ediyor ve: Geldiği zaman dört ile gelir dönüp gittiği zaman sekiz ile gider dedi. Bunun üzerine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Dikkat edin ben bunun burada (da) olanı biteni bildiğini görüyorum. Kesinlikle sizin bulunduğunuz yere girmesin"* buyurdu. (Aişe) Bunun üzerine onu perdenin beri tarafında bıraktılar.[643]

Şerh

(5654-5655 numaralı hadisler)

(5655) Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın: "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcelerinin bulunduğu yere kadın tabiatlı birisi giriyordu... Perdenin beri tarafında bıraktılar." Dil bilginleri der ki: "Muhannes: Kadın tabiatlı" nun harfi fethalı ve kesreli (muhannis) de söylenir. Bu huyunda söz ve hareketlerinde kadınlara benzeyen kişidir. Bazen asıl hilkati de bu şekilde olabilir. Bazen de kendisini bu şekilde olmak için zorlayabilir. Yakında her iki duruma dair açıklamalar gelecektir.

---

642 Buhari, 4324, 5235, 5887; Ebu Davud, 4929; İbn Mace, 1902, 2614; Tuhfetu'l-Eşrâf, 18263

643 Ebu Davud, 4105, 4106; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16634

Ebu Ubeyd ve diğer ilim adamları der ki: Bu kadın tabiatlı kişinin söylediği "dört ile gelir sekiz ile gider" sözü şu demektir: Gelirken onun dört boğumu, giderken sekiz boğumu görünür. Yani gelişi esnasında her bir yandan iki boğum olmak üzere dört boğum ile gelir. Bu boğumların her birisinin de iki tarafı vardır. Bu sebeple geri dönüp gittiği vakit bu boğumların uçları sekiz olarak görünür. Sekiz anlamındaki lafzın sonunda yuvarlak te gelmesi gerektiği halde zikretmeyiş sebebi kastolunan kenarlar anlamındaki lafız müzekker olduğundan dolayıdır. Bu yönü ile Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Ramazan orucunu tutup da arkasından Şevval ayından altı gün tutan..."* buyruğu gibidir. Mesele orada açıkça geçmiş bulunmaktadır.

Bu kadın tabiatlı (muhannes) kimsenin önceleri müminlerin annelerinin bulunduğu yere girip çıkmasına gelince, hadisten bunun sebebi onun kadınlara mEylî olmayan erkeklerden olduğuna ve böylelikle onun yanlarına girmesinin mübah olduğuna kanaat getirmeleri idi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun bu şekilde konuştuğunu işitince onun kadınlara mEylî olanlardan olduğunu bilmiş oldu. Ve böylelikle Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onu hanımlarının yanına girmesini engelledi. Bu hadisten şu hükümler anlaşılmaktadır:

1. Muhannes (kadın tabiatlı) bir kimsenin kadınların yanına girmesine engel olunur ve kadınların da ona görünmesi engellenir.

2. Böyle bir kimsenin bu manada kadınlara arzu duyan erkekler hükmünde olduğu beyan edilmektedir.

3. Hayaları alınmış ve erkeklik organı kesilmiş olan kimsenin hükmü de bu şekildedir. Allah en iyi bilendir.

Burada sözü edilen muhannes kişinin adı hususunda ihtilaf edilmiştir. Kadı Iyaz'ın dediğine göre daha meşhur olan adının "Hît" olduğudur. Doğrusu ise adının nun ve be harfleri ile "Hinb" olduğudur. Bunu da İbn Deresdevi söylemiş ve: Bunun dışındaki isimler bir tashiftir, Hinb de ahvak demektir demiş ve şunları eklemiştir: Bunun mahzunlu Fahite'nin azadlısı Mati' olduğu da söylenmiştir. Bu ise bir başka hadiste zikredilmiştir. O hadiste Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in burada adı geçen Madi' ile Hiti, Hima denilen kamu adına koruma altına alınmış yere göndermişti. Ebu Mansur el-Baderdi de buna yakın bir olayı Medine'de inneh denilen bir adam hakkında zikretmiş ve Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bunu Hamraul Esed'e sürgün olarak gönderdiğini söylemiştir. Ama Mahfus olan isim hittir.

İlim adamları der ki: Bu kişinin Medine'nin dışına çıkartılıp sürülmesinin üç sebebi vardı: Birincisi hadiste sözü edilen önceleri onun kadınlara mEylî

olmayan erkeklerden birisi olduğu sanılmakla birlikte onlardan olması ve bunu diline dolayıp konuşması.

İkincisi kadınların güzelliklerini ve onların avretlerini erkeklerin huzurunda anlatması. Halbuki kadının bir başka kadını kocasına anlatması yasaklandığına göre bir erkek başka erkeklere bunu anlatması nasıl kabul edilebilir.

4. Onun, kadınları onların vücutlarını ve avretlerini pek çok kadının görmediği şekilde gördüğü anlaşılmış idi. Ya erkeklerin durumu hakkında ne düşünülür? Özellikle de Müslim'den başka kaynaklarda onun bu kadını fercine ve etrafına varıncaya kadar nitelediği de belirtilmektedir. Allah en iyi bilendir.

"Böyleleri bulunduğunuz yere girmesin." Bu buyruk, bütün hünsalara (kadın tabiatlılara) bir işarettir. Buna sebep ise onların kadınları nitelemelerini, kadınlara dair bildiklerini de erkeklere anlattıklarını görmesidir. İlim adamları der ki: Muhannes (kadın tabiatlı) iki türlüdür. Bunların birincisi bu şekilde yaratılmış olup, kadınların ahlak ve huylarına, kılıklarına, konuşmalarına ve hareketlerine kendisini benzetmek için ayrıca zorlamayan, aksine yüce Allah'ın kendisini baştan beri bu şekilde yaratmış olduğu kimselerdir. Böyle bir kimse bundan dolayı yerilmez, ona sitem edilmez, bundan dolayı günah kazanması ve ceza çekmesi söz konusu değildir. Çünkü bu hususta onun mazereti vardır. Böyle olmakta onun bir payı yoktur. Bu sebeple Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) önceleri bunun kadınların yanına girmesine de yaratılışının aslına bağlı olarak sahip olduğu huyuna da karşı çıkmamıştı. Ama daha sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun kadınların niteliklerini bilmesini anlayınca, ona tepki göstermiş olmakla birlikte onun niteliklerini ve hünsa olmasını reddetmemiş, buna karşı çıkmamıştır.

İkinci tür kadın tabiatlılar ise yaratılışından beri böyle olmayan aksine kadınların huylarını, hareketlerini, hal ve tavırlarını, konuşmalarını taklit etmeye kendisini zorlayan, onların kılıklarına, kıyafetlerine bürünen kimsedir. İşte sahih hadislerde kendisine lanet okunan ve yerilen tür budur. Bu da başka hadisteki: *"Allah kadınlar arasından erkeklere benzemeye çalışan kadınlara ve erkekler arasından kadınlara benzemeye çalışan erkeklere lanet etmiştir"* hadisinin manası budur.

Birinci tür kadın kılıklı (muhannes) ise lanetlenmiş değildir. Şayet lanetlenmiş olsaydı ta baştan beri ona kadınların yanına girmesine izin vermezdi. Allah en iyi bilendir.

١٤/٢٤- بَاب جَوَازِ إِرْدَافِ الْمَرْأَةِ الْأَجْنَبِيَّةِ إِذَا أَعْيَتْ فِي الطَّرِيقِ

14/24- YABANCI KADIN YOLDA BİTKİN DÜŞMÜŞ İSE ONU HAYVANININ ARKASINA BİNDİRMENİN CAİZ OLDUĞU BABI

٥٦٥٦-١/٣٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ أَبُو كُرَيْبٍ الْهَمْدَانِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ هِشَامٍ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ تَزَوَّجَنِي الزُّبَيْرُ وَمَا لَهُ فِي الْأَرْضِ مِنْ مَالٍ وَلَا مَمْلُوكٍ وَلَا شَيْءٍ غَيْرَ فَرَسِهِ قَالَتْ فَكُنْتُ أَعْلِفُ فَرَسَهُ وَأَكْفِيهِ مَئُونَتَهُ وَأَسُوسُهُ وَأَدُقُّ النَّوَى لِنَاضِحِهِ وَأَعْلِفُهُ وَأَسْتَقِي الْمَاءَ وَأَخْرُزُ غَرْبَهُ وَأَعْجِنُ وَلَمْ أَكُنْ أُحْسِنُ أَخْبِزُ وَكَانَ يَخْبِزُ لِي جَارَاتٌ مِنْ الْأَنْصَارِ وَكُنَّ نِسْوَةَ صِدْقٍ قَالَتْ وَكُنْتُ أَنْقُلُ النَّوَى مِنْ أَرْضِ الزُّبَيْرِ الَّتِي أَقْطَعَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى رَأْسِي وَهِيَ عَلَى ثُلُثَيْ فَرْسَخٍ قَالَتْ فَجِئْتُ يَوْمًا وَالنَّوَى عَلَى رَأْسِي فَلَقِيتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَمَعَهُ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَدَعَانِي ثُمَّ قَالَ إِخْ إِخْ لِيَحْمِلَنِي خَلْفَهُ قَالَتْ فَاسْتَحْيَيْتُ وَعَرَفْتُ غَيْرَتَكَ فَقَالَ وَاللهِ لَحَمْلُكِ النَّوَى عَلَى رَأْسِكِ أَشَدُّ مِنْ رُكُوبِكِ مَعَهُ قَالَتْ حَتَّى أَرْسَلَ إِلَيَّ أَبُو بَكْرٍ بَعْدَ ذَلِكَ بِخَادِمٍ فَكَفَتْنِي سِيَاسَةَ الْفَرَسِ فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَتْنِي

5656-34/1- Bize Muhammed b. el-Alâ Ebu Kureyb el-Hemdânî tahdis etti, bize Ebu Usâme, Hişam'dan tahdis etti, bana babam Ebu Bekir'in kızı Esma'dan şöyle dediğini haber verdi: Zubeyr benimle evlendiğinde yeryüzünde onun atından başka ne bir malı ne bir kölesi ne de başka bir şeyi vardı. Onun atının yemini ben veriyor, onun nafaka ihtiyacını karşılıyor, işlerini görüyor, devesi için hurma çekirdeklerini öğütüyor, onun yemini veriyor, su taşıyor, kovasını dikiyor, hamur yoğuruyordum. Bununla birlikte güzelce ekmek pişiremiyordum. Bundan dolayı Ensar'dan bazı komşular benim için ekmek pişiriyorlardı. Gerçekten samimi kadınlardı. Ben, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ez-Zubeyr'e ikta olarak verdiği araziden hurma çekirdeğini başımın üzerinde taşıyordum. Üçte iki fersah kadar uzaklıkta idi. Bir gün hurma çekirdekleri başımın üzerinde iken geliyordum da Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile karşılaştım. Beraberinde ashabından da birkaç kişi vardı. Beni çağırdı, sonra devesinin üzerine arkasına beni bindirmek için (devesine) ıh ıh dedi. Ben ise utandım ve senin ne kadar kıskanç olduğunu bildim

(bunun için binmedim) dedi. Bu sefer o (ez-Zubeyr) vallahi senin başının üzerinde hurma çekirdeğini taşıman, Onunla birlikte binmenden bana daha ağır gelir dedi. (Esma) dedi ki: Nihayet bundan sonra Ebu Bekir bana bir hizmetçi gönderdi. O benim yerime ata bakmaya başladı da sanki beni kölelikten kurtarmış gibi oldu.[644]

٥٦٥٧-٣٥/٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْغُبَرِيُّ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ أَنَّ أَسْمَاءَ قَالَتْ كُنْتُ أَخْدُمُ الزُّبَيْرَ خِدْمَةَ الْبَيْتِ وَكَانَ لَهُ فَرَسٌ وَكُنْتُ أَسُوسُهُ فَلَمْ يَكُنْ مِنَ الْخِدْمَةِ شَيْءٌ أَشَدَّ عَلَيَّ مِنْ سِيَاسَةِ الْفَرَسِ كُنْتُ أَحْتَشُّ لَهُ وَأَقُومُ عَلَيْهِ وَأَسُوسُهُ قَالَ ثُمَّ إِنَّهَا أَصَابَتْ خَادِمًا جَاءَ النَّبِيَّ ﷺ سَبْيٌ فَأَعْطَاهَا خَادِمًا قَالَتْ كَفَتْنِي سِيَاسَةَ الْفَرَسِ فَأَلْقَتْ عَنِّي مَؤُونَتَهُ فَجَاءَنِي رَجُلٌ فَقَالَ يَا أُمَّ عَبْدِ اللَّهِ إِنِّي رَجُلٌ فَقِيرٌ أَرَدْتُ أَنْ أَبِيعَ فِي ظِلِّ دَارِكِ قَالَتْ إِنِّي إِنْ رَخَّصْتُ لَكَ أَبَى ذَاكَ الزُّبَيْرُ فَتَعَالَ فَاطْلُبْ إِلَيَّ وَالزُّبَيْرُ شَاهِدٌ فَجَاءَ فَقَالَ يَا أُمَّ عَبْدِ اللَّهِ إِنِّي رَجُلٌ فَقِيرٌ أَرَدْتُ أَنْ أَبِيعَ فِي ظِلِّ دَارِكِ فَقَالَتْ مَا لَكَ بِالْمَدِينَةِ إِلَّا دَارِي فَقَالَ لَهَا الزُّبَيْرُ مَا لَكِ أَنْ تَمْنَعِي رَجُلًا فَقِيرًا يَبِيعُ فَكَانَ يَبِيعُ إِلَى أَنْ كَسَبَ فَبِعْتُهُ الْجَارِيَةَ فَدَخَلَ عَلَيَّ الزُّبَيْرُ وَثَمَنُهَا فِي حَجْرِي فَقَالَ هَبِيهَا لِي قَالَتْ إِنِّي قَدْ تَصَدَّقْتُ بِهَا

5657-35/2- Bize Muhammed b. el-Ubeyd el-Guberi tahdis etti, bize Hammâd b. Zeyd, Eyyub'dan tahdis etti, o İbn Ebu Muleyke'den rivayet ettiğine göre Esma dedi ki: ez-Zubeyr'e hizmet ediyordum. Yani evinin işlerini görüyordum. Onun bir atı vardı ve ben bu ata bakıyordum. Hiçbir iş bana ata bakmak kadar ağır gelmiyordu. Ona ot veriyor, onun işini görüyor, seyisliğini yapıyordum. (İbn Ebu Muleyke) dedi ki: Sonra ona bir hizmetçi isabet etti. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bazı esirler gelmişti de O da ona bir hizmetçi vermişti. (Esma) dedi ki: Bu hizmetçi kadın beni ata bakmaktan kurtardı ve böylelikle benim üzerimden atın külfetini almış oldu.

(Bir sefer) bir adam bana gelerek: Ey Abdullah'ın annesi! Ben fakir bir adamım. Senin evinin gölgesinde bir şeyler satmak istemiştim de (bana izin verir misin?), dedi. Esma: Ben sana bunun için ruhsat verecek olsam dahi Zubeyr bunu kabul etmez. Bu sebeple sen Zubeyr'in de tanık olacağı bir

644 Buhari, 3151 -muallak olarak-, 5224; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15725

sırada gel ve benden bunu iste dedi. Adam gelerek: Ey Abdullah'ın annesi. Ben fakir bir kimseyim. Senin evinin gölgesinde bir şeyler satmak istemiştim de dedi. Esma: Medine'de benim evimden başka bir yerin yok mu dedi. Bunun üzerine Zubeyr ona: Ne oluyor sana da bir şeyler satmak isteyen fakir bir adama engel olmaya çalışıyorsun dedi. Böylelikle adam bir şeyler kazanıncaya kadar satış yapıyordu. Sonra ona cariyeyi sattım. Zubeyr yanıma girdiğinde onun bedeli de henüz kucağımda idi. Zubeyr: Onu bana hibe et dedi. Ben onu tasadduk ettim dedim.[645]

Şerh

(5656-5657 numaralı hadisler)

(5656) "Esma'dan rivayete göre o kocası Zubeyr'in atının yemini veriyor... ve hamur yoğuruyordu." Bütün bunlar insanların ittifakla kabul ettiği maruf (iyilik) ve vicdanlı davranışlardandır. Kadın, bütün sözü geçen bu hususlarla ve buna benzer ekmek pişirmek, yemek pişirmek, elbiseleri yıkamak ve daha başka işlerle kocasına hizmet eder. Ama bütün bu işler kadının bir teberru (bağışı) ve kocasına bir iyiliği, onunla güzel bir geçimi, ona karşı iyi bir davranışı türündendir. Bunların hiçbirisini yapmak görevi yoktur. Aksine bunların hiçbirisini yapmayacak olsa dahi günahkar olmaz. Kocasının o zaman bütün bu işleri karısı için sağlaması gerekir. Bunların her hangi birisini yapmaya onu mecbur tutması helal değildir. Kadın bunları ancak teberru (bir bağış olarak) yapar. Bu da güzel bir adettir. İlk zamandan bugüne kadar kadınlar bu adeti sürdüregelmişlerdir. Kadına vacip olan görev ise iki husustur. Biri kocasının kendisine yaklaşmasına imkan tanımasıdır, diğeri de kocasının evinde kalmasıdır.

"Garb: büyük kova" demektir.

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Zubeyr'e ikta olarak verdiği araziden başımın üzerinde hurma çekirdeklerini taşıyordum. Orası üçte ikilik bir fersah uzaklıkta idi." Dil bilginleri der ki: İkta vermek bir kimseye bir parça vermek demektir. Bu da bir arazi parçası olur. Buna da katia adı verilir. Çünkü arazinin genelinden onu kesip vermiştir.

"Bir fersahın üçte ikisi" yani Medine'deki evinden bu kadar uzaktı. Fersah ise üç mildir. Bir mil de altıbin zira, bir zira orta yollu yirmidört parmağın eni kadardır. Bir parmak da orta yollu enine yedi arpa kadardır.

Hadiste, imamın ikta yapmasının caiz olduğuna delil vardır. Beytül malin

645 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15720

mülkiyetinde olan araziye hiç kimse -imamın ikta vermesi yolu dışında- Mâlik olamaz. Diğer taraftan imam bazen arazinin rakabesini ikta olarak verir, maslahat gördüğü bir insana onu mülk olarak bırakır. Bu caizdir. Bu durumda kişi böyle bir araziye imamın kendisine verdiği dinar, dirhem ve buna benzer -onda bir maslahat görmesi halinde- mülk vermesi gibi bu araziye de Mâlik olur. Bazen de o arazinin menfaatini ona ikta olarak verir. Böylelikle ikda süresi boyunca ondan yararlanma hakkını elde eder.

Mevat (ölü) arazilere gelince, herkesin bu gibi arazileri ihya edip canlandırma hakkı vardır. Bunun için ayrıca imamın iznine ihtiyaç yoktur. Mâlik, Şafii ve cumhurun kanaati budur. Ebu Hanife ise ölü (mevat) araziye imamın izni olmadan ihya yolu ile mülk edinmek mümkün değildir demiştir.

"Zubeyr'in arazisinden hurma çekirdeklerini taşıyordum." Kadı Iyaz bunun anlamının bu çekirdekleri insanların yeyip attıkları yere düşmüş çekirdekleri topladığına işaret etmekte ve şunları söylemektedir: Hurma çekirdeği ve başaklar çöplere atılmış bezler, çöpe atılan şeyler, insanların attıkları değersiz şeyler ile değersiz sebze ve benzeri onların beğenmedikleri için terkettikleri bilinen atıkları alıp, toplamanın caiz olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Bütün bunların alınması helaldir ve bunları alan bunlara Mâlik olur. Salih kimseler de vera sahibi kimseler de bu gibi atıkları toplamışlar ve bunu katıksız helal olarak görmüşler, kendilerinin onları yeyip giymesine de razı olmuşlardır.

"Bir gün hurma çekirdekleri başımın üzerinde iken... ben de senin kıskançlığını bildiğim için utandım..." Hadisteki "ıh ıh" lafızları hemze kesreli hı harfi sakindir. Bu çökmesi için deveye söylenen bir sözdür.

Bu hadisten şu hükümler anlaşılmaktadır:

1. Eğer bineğin gücü yetiyorsa başkasını da arkasına bindirmek caizdir. Sahih hadislerde bunun benzerleri bulunmaktadır. İlgili yerlerinde bunların açıklaması da geçmiştir.

2. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mümin erkek ve kadınlara ne kadar şefkatli ve ne kadar merhametli olduğu, imkanı olduğunca da onları kollayıp gözettiği de anlaşılmaktadır.

3. Mahrem olmayan bir kadının yolda bitkin düştüğü görülecek olursa, özellikle de salih bir grup erkekle birlikte iken bineğinin terkisine bindirilmesi caizdir. Böyle bir halin caiz oluşunda bir şüphe yoktur.

Kadı Iyaz bu Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e özeldir, başkasının durumu böyle değildir. Bizler ise erkeklerin ve kadınların nefislerinin birbirlerinden

uzak tutulması ile emrolunduk demiştir. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de adeti ümmetinin bu hususta kendisine uyması için onlardan uzak kalmak şeklinde idi diyerek şunları da eklemektedir: Bu, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait bir özellikti. Çünkü Esma hem Ebu Bekir'in kızı hem Aişe'nin kızkardeşi hem Zubeyr'in zevcesi idi. Bu sebeple o Onun yakın kadın akrabalarından ve hanımlarından birisi gibi idi. Bununla birlikte onun herkesten daha çok nefsine hakim olmak gibi bir özelliği vardı. Mahrem kadınları bineği üzerine arkasına bindirmeye gelince, her durumda caiz olduğunda görüş ayrılığı yoktur.

"Bana bir hizmetçi gönderdi." Yani bana hizmet edecek bir cariye gönderdi. (Arapçada erkek ve dişi ayırımı sözkonusu olmaksızın sonuna he (yuvarlak te) getirmeden hizmetçiye "hâdim" denilir.

(5657) Evinin gölgesinde bir şeyler satmak için kendisinden izin isteyen fakir hakkında söyledikleri ve Zubeyr'i razı etmenin çaresini de sözkonusu ettiğini görüyoruz. İşte burada maslahatları gerçekleştirmekte ince ve güzel bir yol seçip, bunları tamamlayabilmek için insanların ahlakına, huylarına göre hareket etmenin önemi anlaşılmaktadır.

١٥/٢٥- بَاب تَحْرِيمِ مُنَاجَاةِ الِاثْنَيْنِ دُونَ الثَّالِثِ بِغَيْرِ رِضَاهُ

15/25- RIZASI OLMADAN ÜÇÜNCÜ BİR ŞAHSI DIŞARIDA TUTARAK, İKİ KİŞİNİN KENDİ ARASINDA FISILDAŞMALARININ HARAM KILINDIĞI BABI

٥٦٥٨-١/٣٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا كَانَ ثَلَاثَةٌ فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ وَاحِدٍ

5658-36/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e, Nâfi'den rivayetini okudum, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Üç kişi bir arada bulunuyorken birilerini dışarıda tutarak iki kişi birbiri ile fısıldaşmasın"* buyurmuştur.[646]

٥٦٥٩-.../٢- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ وَابْنُ نُمَيْرٍ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَعُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ قَالَا حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ ابْنُ سَعِيدٍ كُلُّهُمْ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ وَابْنُ رُمْحٍ

646 Buhari, 6288; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8372

عَنْ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ وَأَبُو كَامِلٍ قَالَا حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ أَيُّوبَ بْنَ مُوسَى كُلُّ هَؤُلَاءِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمَعْنَى حَدِيثِ مَالِكٍ

5659-.../2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Muhammed b. Bişr ve İbn Numeyr tahdis etti. (H.) Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti .(H.) Bize Muhammmed b. el-Müsennâ ve Ubeydullah b. Said de tahdis edip dedi ki: Bize Yahya -o b. Said'dir- tahdis etti, hepsi Ubeydullah'dan rivayet etti. (H.) Bize Kuteybe ve İbn Rumh da Leys b. Sa'd'dan tahdis etti. (H.) Bize Ebu Rabi ve Ebu Kâmil tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd, Eyyub'dan tahdis etti. (H.) Bize İbnu'l- Müsennâ da tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, tahdis edip dedi ki: Ben Eyyub b. Musa'yı dinledim, bunların hepsi Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Mâlik'in hadisi ile aynı manada rivayet etti.[647]

٥٦٦٠-٣/٣٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَهَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ مَنْصُورٍ ح وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَعُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الْآخَرِ حَتَّى تَخْتَلِطُوا بِالنَّاسِ مِنْ أَجْلِ أَنْ يُحْزِنَهُ

5660-37/3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Hennad b. es-Serri de tahdis edip dedi ki: Bize Ebul Ahvas, Mansur'dan tahdis etti. (H.) Bize Zuheyr b. Harb, Osman b. Ebu Şeybe ve İshak b. İbrahim -lafız Zuheyr'e ait olmak üzere- de tahdis etti, İshak, bize Cerir Mansur'dan haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi. Ebu Vail'den, o Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Üç kişi olduğunuz taktirde birini dışarıda tutarak iki kişi -insanlar arasına karışıncaya kadar- kendi aralarında konuşmasın. Çünkü bu hal onu üzer."*[648]

٥٦٦١-٤/٣٨- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ نُمَيْرٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَاللَّفْظُ لِيَحْيَى قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرُونَ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ

647 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7601, 7571, 7972, 8103

648 Buhari, 6290; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9302

الْأَعْمَشِ عَنْ شَقِيقٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ صَاحِبِهِمَا فَإِنَّ ذَلِكَ يُحْزِنُهُ

5661-38/4- Bize Yahya b. Yahya, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, İbn Numeyr ve Ebu Kureyb -lafız Yahya'ya ait olmak üzere- de tahdis etti, Yahya, bize Ebu Muaviye, A'meş'den haber verdi derken diğerleri tahdis etti dedi. O Şakik'den, o Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Üç kişi olduğunuz taktirde diğer arkadaşlarını dışarıda tutarak iki kişi kendi arasında fısıldaşmasın. Çünkü bu onu üzer"* buyurdu.[649]

٥٦٦٢-.../٥- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ كِلَاهُمَا عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

5662-.../5- Bunu bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize İsa b. Yunus haber verdi. (H.) Bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti, bize Süfyan tahdis etti, ikisi A'meş'den bu isnad ile rivayet etti[650]

Şerh

(5658-5662 numaralı hadisler)

(5658) *"Üç kişi olduğu zaman birini dışarıda tutarak iki kişi kendi aralarında fısıldaşmasın."* Bir rivayette de (5660) *"İnsanlara karışıncaya kadar... çünkü bu onu üzer"* buyurulmaktadır.

Dil bilginleri der ki: (Onu üzdü anlamında hazenehu ve ahzenehu fiilleri kullanılır, yedi kıraatte her iki şekilde de okunmuştur.

Münacaat ise gizlice konuşmak demektir. Bir topluluğun biri diğerine gizli bir şey söyleyip fısıldaşmaları anlamında "intecel kavmu vetenacev" denilir.

Bu hadisler ile üçüncü kişinin önünde iki kişinin kendi aralarında gizli konuşup fısıldaşmaları nehyedilmektedir. Yine bir kişinin önünde üç kişi ve daha çok sayıdaki kişinin hükmü de böyledir. Buradaki nehiy de haramlık bildirmektedir. Buna göre bir topluluğun aralarından birisini dışarıda tutarak kendi aralarında gizlice konuşmaları -izin vermesi hali dışında- haram olur.

İbn Ömer (radıyallâhu anh) Mâlik, mezhebimiz âlimleri ve ilim adamlarının büyük çoğunluğunun kanaatine göre buradaki yasak, bütün zamanlar açısından yolculuk halinde ve ikamet halinde geçerlidir. Fakat kimi ilim adamı

649 Ebu Davud, 4851; Tirmizi, 2825; İbn Mace, 3775; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9253
650 5661 numaralı hadisin kaynakları

yasaklanan ancak ikamet halinde değil yolculuk halindedir. Çünkü yolculuk halinde korkuya kapılmak sözkonusudur demişlerdir. Bazıları ise bu hadisin nesh edilmiş olduğunu ileri sürmüşlerdir. Her ne kadar İslam'ın ilk dönemlerinde hüküm bu ise de İslam yayılıp insanlar artık güven ortamına girince bu yasak da ortadan kalktı. Münafıklar da bunu müminlerin huzurunda onları üzmek için yapıyorlardı.

Şayet dört kişi olup da iki kişi kendi aralarında gizlice konuşacak olursa icma ile bunun bir sakıncası görülmemiştir. Allah en iyi bilendir.

[.../٢٨- كتاب الطِّبِّ]

[.../28 TIP KİTABI][651]

١٦/١- بَاب الطِّبِّ وَالْمَرَضِ وَالرُّقَى

16/1- TIP, HASTALIK VE RUKYELER (HASTALARI OKUMA İLE TEDAVİ) BABI

٥٦٦٣-١/٣٩ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَرَ الْمَكِّيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ الدَّرَاوَرْدِيُّ عَنْ يَزِيدَ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أُسَامَةَ بْنِ الْهَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا قَالَتْ كَانَ إِذَا اشْتَكَى رَسُولُ اللهِ ﷺ رَقَاهُ جِبْرِيلُ قَالَ بِاسْمِ اللهِ يُبْرِيكَ وَمِنْ كُلِّ دَاءٍ يَشْفِيكَ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ وَشَرِّ كُلِّ ذِي عَيْنٍ

5663-39/1- Bize Muhammed b. Ebu Ömer el-Mekkî tahdis etti, bize Abdulaziz ed-Derâverdî, Yezid'den -ki o b. Abdullah b. Usâme b. el-Hâd'dır- tahdis etti, o Muhammed b. İbrahim'den, o Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hastalandığı taktirde Cebrail Ona okur ve şöyle derdi: Bismillahi yubrik ve minkulli dain yeşfik ve min şerri hasidin iza hased ve şerri külli zi ayn: Allah, adı ile seni iyileştirsin, her hastalıktan sana şifa versin, hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden ve gözü değen herkesin şerrinden (sana şifa versin).[652]

٥٦٦٤-٢/٤٠- حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ هِلَالٍ الصَّوَّافُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ جِبْرِيلَ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ اشْتَكَيْتَ فَقَالَ نَعَمْ قَالَ بِاسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنِ حَاسِدٍ اللهُ يَشْفِيكَ بِاسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ

651 Tuhfetu'l-Eşrâf'dan eklenmiştir.
652 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17746

5664-40/2- Bize Bişr b. Hilal es-Savvaf tahdis etti, bize Abdulvaris tahdis etti, bize Abdulaziz b. Süveyh, Ebu Nadra'dan tahdis etti, o Ebu Said'den rivayet ettiğine göre Cebrail Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek ey Muhammed hastalandın mı dedi. O: *"Evet"* buyurdu. Cebrail: Sana eziyet veren her şeyden Allah'ın adı ile sana okuyorum, her bir nefsin yahut her bir hasetçinin gözünün şerrinden, Allah sana şifa versin. Allah'ın adı ile sana okuyorum.[653]

٥٦٦٥-٤١/٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْعَيْنُ حَقٌّ

5665-41/3- Bize Muhammed b. Râfi' tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize Ma'mer, Hemmam b. Münebbih'den şöyle dediğini tahdis etti: Bu, Ebu Hureyre'nin bize Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den tahdis ettikleridir. Sonra aralarında şu hadisin de olduğu bazı hadisler zikretti: Yine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Göz (nazar değmesi) haktır"* buyurdu.[654]

٥٦٦٦-٤٢/٤- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ وَحَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ وَأَحْمَدُ بْنُ خِرَاشٍ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ ابْنِ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ الْعَيْنُ حَقٌّ وَلَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابَقَ الْقَدَرَ سَبَقَتْهُ الْعَيْنُ وَإِذَا اسْتُغْسِلْتُمْ فَاغْسِلُوا

5666-42/4- Bize Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî, Haccac b. eş-Şair ve Ahmed b. Hiraş da tahdis etti, Abdullah bize Müslim b. İbrahim haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi. (Müslim b. İbrahim) dedi ki: Bize Vuheyb, İbn Tâvus'dan tahdis etti, o babasından, o İbn Abbas'dan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Göz (nazar değmesi) haktır. Eğer herhangi bir şey kaderin önüne geçecek olsaydı göz onu geçecekti. (Nazarınızın değdiği kimse için) gusletmeniz istenecek olursa siz de gusledin"* buyurduğunu rivayet etti.[655]

653 Tirmizi, 972; İbn Mace, 3523; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4363
654 Buhari, 5740, 5944; Ebu Davud, 3879; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14696
655 Tirmizi, 2062; Tuhfetu'l-Eşrâf, 5716

Şerh

(5663-5666 numaralı hadisler)

Bu babta "Cebrail Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e okudu" dedikten sonra okuma (rukye) ile ilgili diğer hadisleri zikretti. Bir başka hadiste ise hesapsız cennete girecek kimseler hakkında "okumazlar, kendilerine okunmasını istemezler, rablerine tevekkül ederler" buyurulmuştur. Bundan dolayı bu hadisin buradaki hadislere muhalif olduğu zannedilebilir. Aksine hadisler arasında bir ihtilaf yoktur. Aksine burada övgü kafirlerin söyledikleri sözlerden olan okumaların sözkonusu edildiği rukyelerin ve bilinmeyen rukyeler ile Arapça olmayan ve anlamları bilinmeyen rukyelerin (okumaların) terk edilmesi hakkındadır. Bu gibi rukyeler anlamlarının küfür olma ya da ona yakın yahut mekruh olma ihtimali dolayısı ile yerilmiştir. Kur'ân ayetleri ile ve bilinen zikirlerle okuma hakkında ise nehy sözkonusu değildir. Aksine bu sünnettir.

Kimi ilim adamı bu iki farklı hadisi cem ve telif etmek hususunda şu açıklamada bulunmuştur: Okumanın terki hakkındaki övgü daha faziletli olan içindir ve tevekkülü açıklamak ile alakalıdır. Okumanın yapıldığı ve izin verildiği hadisler ise caiz olduğunu beyan etmek içindir. Bununla birlikte okumayı terk etmek daha faziletlidir. İbn Abdilberr bu görüştedir. Ayrıca bunu bir takım kimselerden de nakletmiş olmakla birlikte tercih olunan birincisidir. Hatta ayetlerle ve yüce Allah'ın zikri ile okumanın caiz olduğu üzerinde icmaı dahi nakleden ilim adamları vardır.

El-Mazeri dedi ki: Allah'ın kitabı yahut onun anılması ile ilgili olması halinde bütün okumalar caizdir. Eğer Arapça dışında bir dil ile yahut da anlamı bilinmeyen sözlerle yapılırsa yasaklanmıştır. Çünkü muhtevasında küfür olma ihtimali vardır. Kitap ehlinin rukyesi (okuması) hususunda ilim adamları ihtilaf etmişlerdir. Ebu Bekir es-Sıddîk, bu okumayı caiz görmekle birlikte okuduklarının tahrife uğratıp değiştirdikleri buyruklardan olma korkusundan ötürü Mâlik mekruh görmüştür. Bu okumayı caiz kabul edenler de şöyle derler: Daha güçlü görülen onların okumaları değiştirmedikleridir. Çünkü onların bu okumadan maksatları değiştirip tahrif ettiklerinden gözettikleri maksatlarından farklıdır. Nitekim Müslim bundan sonra Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Bana okumalarınızı arz edin (gösterin), kendisinde (olumsuz) bir şey bulunmadığı sürece okumalarda bir sakınca yoktur"* buyurmuştur.

Bir başka rivayette geçen: *"Ey Allah'ın Rasulü! Sen rukyeleri (okumaları) yasaklamıştın"* denilmesine gelince, ilim adamları da bu hususta birkaç türlü cevap vermişlerdir:

1. Önce yasaklamıştı sonra bunu nesh etti ve okumaya okuma işini yapmaya izin verdi ve böylelikle şeriatte bu izin karar kıldı.

2. Yasaklama az önce geçtiği gibi bilinmeyen okumalar hakkındadır.

3. Yasaklama cahiliye dönemi insanlarının pek çok husus hakkında iddia ettiği gibi tabiatı gereği faydalı ve etkili olacağına inanan bir takım kimseler için sözkonusu olmuştu.

Başka hadiste: *"Gözden yahut zehirli bir hayvanın sokmasından başka bir şeyden dolayı okuma yoktur"* buyruğu hakkında da ilim adamları şu açıklamayı yapmışlardır: Bu sözleri ile caiz olan okumayı, bunlardan ibaret olarak göstermek ve bunların dışındakiler hakkında yasaklamak değildir. Maksat her ikisinin zararı dolayısı ile nazar değmesi ile zehirli hayvan sokması kadar okumayı hak eden ve ondan daha uygunu olmadığını anlatmaktır.

Kadı Iyaz dedi ki: Müslim'den başka bir yerdeki bir hadiste belirtildiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e (cin çarpmasına karşı okuma demek olan) müşra hakkında soru soruldu da bunu şeytana izafe etmiştir. Müşra ise te'zim ehli (denilen) okuma ve benzeri manevi tedavilerle uğraşan kimseler yanında bilinen meşhur bir şeydir. Ona bu ismin veriliş sebebi ise kişiden (bu gibi etkiyi) dağıtmasından yani onu bundan kurtarmasından dolayıdır. Hasan ise o sihirin bir bölümüdür demiştir.

Kadı Iyaz dedi ki: Bu müşranın yüce Allah'ın kitabı ve onu anmayı ihtiva eden lafızların dışında ve mübah türden olduğu bilinen tedavi dışında olan şeyler hakkında yorumlanır. Mütekaddiminden bazıları bunu tercih ederek karısına yaklaşamayan kimsenin bu halinin çözülmesini hoş görmemiştir. Buhari ise Sahihi'nde Said b. el-Müseyyeb'den şunu nakletmektedir: Ona kendisinde bir tür delilik bulunan yahut da hanımına yaklaşamayan bir kimse hakkında ona okunur yahut muşra yapılır mı diye sorulmuş o bunda bir sakınca yoktur. Onlar bunu yapmakla ancak düzeltmek isterler demiş ve faydalı olan bir şeyin yapılmasını yasaklamamıştır. Müşrayı caiz kabul edenlerden birisi de Taberidir. Sahih olan da budur. Pek çok kimse yahut çoğunluk sağlıklı olan kimse için dahi karşı karşıya kalması muhtemel hoşlanılmayan haller ve haşerata karşı rukye yapılmasını (okunmasını) istemek caizdir. Bunun delili pek çok hadis-i şerifdir. Bunlardan birisi de Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın Sahih-i Buhari'deki şu hadisidir: "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) yatağına yatmak üzere çekildiği zaman avucuna tükürür gibi yapar ve: Kulhuvallahu ahad ile felak ve nas surelerini okur, sonra bunları yüzüne ve ellerinin vücudunun ulaştığı yerlerine sürerdi. Allah en iyi bilendir.

(5664) "Allah'ın adı ile sana okuyorum..." Hadis, yüce Allah'ın adı ile okunabileceğini açıkça ifade ettiği gibi okumanın ve duanın pekiştirilip tekrarlanması da anlaşılmaktadır.

Hadisteki: "Her bir nefsin şerrinden" ifadesi ile ilgili olarak nefisten ademoğlunun nefsinin kastedilmesi ihtimali vardır denildiği gibi bununla gözün (nazarın) kastedilme ihtimali vardır da denilmiştir. Çünkü nefs aynı zamanda göz hakkında da kullanılır. Nitekim bir kimsenin gözü insanlara değiyor (nazar ediyor ise) raculun nefis denilir. Nitekim diğer rivayette de (5663) "nazarı değen herkesin şerrinden" buyurulmuştur. Bu durumda "yahut kıskananın nazarından (gözünden)" buyruğu da farklı bir lafızla te'kid kabilinden olabilir. Yahut da ravi hangi lafzın söylendiği hususunda şüphe etmiş olabilir. Allah en iyi bilendir.

(5666) *"Nazar haktır. Eğer kaderi geçecek bir şey olsaydı... guslediniz."* İmam Ebu Abdullah el-Mazeri dedi ki: İlim adamlarının büyük çoğunluğu bu hadisin Zâhir anlamını esas almışlar ve göz (nazar değmesi) haktır demişlerdir. Bid'atçilerden çeşitli gruplar da bunu kabul etmemişlerdir. Onların bu kanaatlerinin yanlışlığının delili de şudur: Özü itibari ile aykırı olmayan ve hakikati tersyüz etme sonucuna yahut bir delili tutarsız hale getirme sonucuna getirmeyen her bir husus aklın caiz kabul ettiği (mümkün gördüğü) hususlardan olup, şeriat de onun meydana geleceğini haber vermişse ona inanmak icabeder ve onu yalan saymak caiz olmaz. Hem onların böyle bir şeyi yalanlamaları ile ahirette meydana geleceği bildirilen hususları yalanlamaları arasında nasıl bir fark vardır ki? Gözün sabit olduğunu kabul eden bazı tabiat bilginlerinin iddialarına göre nazarı değen kimsenin gözünden göz ile muttasıl zehirli bir güç harakete geçer ve o nazarın değdiği kişi helak olur yahut fasit olur. Onlar derler ki: Yılandan ve akrepten zehirli bir gücün çıkması ve sokulan kimseye bu zehirin ulaşması neticesinde ölmesi nasıl imkansız değil ise bu da imkansız değildir. Bu zehirleme olayı nasıl hissedilmiyor ise göz değmesi de böyledir.

El-Mazeri dedi ki: Ama bu kabul edilemez. Çünkü bizler kelam ilmi kitaplarında yüce Allah'tan başka bir fail olmadığını beyan etmiş olduğumuz gibi tabiatların etkisini kabul edenlerin sözlerinin tutarsız olduğunu da ve hâdis olanın kendisinden başka bir varlıkta herhangi bir etki doğurmadığını da açıklamış bulunuyoruz. Bu husus böylece anlaşıldığına göre onların söyledikleri de bâtıl olur. Diğer taraftan biz diyoruz ki gözden çıkan bu husus ya bir öz (cevher)dir yahut bir arazdır. Bunun araz olması bâtıldır. Çünkü araz intikali kâbil değildir. Cevher olması da bâtıldır. Çünkü cevherler mütecanisdir. Onların bir kısmının bir kısmını ifdas edici olması aksinin de tercih edilmesinden daha uygun olamaz. O halde bu söyledikleri bâtıldır. Doğruya en yakın açıklamayı ise aralarından İslam'ı kabul eden kimseler yapmışlardır. Onlar der ki: Görülemeyen latif bir takım özlerin gözden yola çıkarak nazar değen kimseye değmesi ve onun vücudundaki deri gözeneklerinden içeri girip şanı

yüce Allah'ın o esnada helak olmayı yaratması sureti ile olur. Nitekim Allah zehirin içilmesi halinde de ölümü halk eder. Bu yüce Allah'ın uygulayageldiği bir adettir. Ama bu aklın zorunlu olarak kabul ettiği bir zorunluluk ve bir tabiatın neticesi değildir. Ehl-i sünnetin kanaatine göre ise göz nazarı değen kimsenin bakması esnasında yüce Allah'ın fiili ile bir şeyleri bozar ve helak eder. Şanı yüce Allah da bu kişinin bir başka kişi ile karşılaşması esnasında böyle bir zararı yaratmak adetini de cereyan ettirir. Acaba ortada görünemeyen cevherler (özler) var mıdır, yok mudur? Bu aklın mümkün kabul ettiği hususlardan birisidir. Bu ikisinden birisini kesinlikle söyleyemez. Ancak gözün bizzat fail olmadığını ve fiilin yüce Allah'a ait olduğunu kesin olarak söyleyebilir. İslam tabiblerinden özlerin harekete geçtiğini kesin olarak söyleyen bu kesin ifadesinde yanılmış olur. Bu ancak mümkün olan hususlardandır. Bu da usül ilmi ile alakalı olan bir açıklamadır.

Fıkıh ilmi ile alakalı olan açıklamalara gelince, şeriat böyle bir durum ile karşı karşıya kalınması halinde Sehl b. Huneyf hadisinde abdest alma emrini getirmiştir. O yıkanırken ona nazar isabet edince, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona nazar eden kimseye abdest almasını emir buyurmuştur. Bu hadisi Mâlik Muvatta'da rivayet etmiş bulunmaktadır. İlim adamlarına göre nazarı değen kimsenin abdest alma şekli şöyledir: Ona bir çanakta su getirilir. Bu çanak yere konulmaz. Ondan bir avuç alarak onunla ağzını çalkaladıktan sonra onu tekrar o çanağa boşaltır. Sonra o çanaktan bir miktar su alıp yüzünü yıkar, sonra sol eli ile su alıp onunla sağ elini yıkar. Sonra sağ eli ile su alıp onunla sol dirseğini yıkar. Fakat dirsekler ile topuklar arasını yıkamaz. Daha sonra sağ ayağını yıkar, sonra da sol ayağını az önce açıklanan şekilde yıkar. Bütün bunların suyu ise çömlek içinde kalır. Sonra peştemalının (izarının) iç tarafını yıkar. Bu ise izarını bağladığı göbeğinin sağ tarafından sarkan ucudur. Bazıları izarının içi lafzının fecrden kinaye olduğunu zannederse de ilim adamlarının çoğunluğu açıkladığımız kanaattedir. Bu şekilde abdestini tamamladıktan sonra bunu arka tarafından başı üzerine boşaltır. Bunun anlamının gerekçesini bulmak da niçin böyle olduğunu bilmek de imkansızdır. Aklın gücü bilinen bütün hususların sırlarını da bilmeye yetmez. O halde böyle bir şey anlamı akıl ile kavranılamaz diye reddedilemez. İlim adamları nazar eden kimsenin nazarının değdiği kimse için abdest almaya mecbur edilip edilmeyeceği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bunu vacip kabul edenler Müslim'in buradaki rivayetinde geçen *"sizden yıkanmanız istenirse yıkanın"* buyruğunu delil gösterdikleri gibi daha önce zikrettiğimiz Muvatta'da geçen Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in nazar edene abdest almasını emrettiği Muvatta rivayetini delil göstermişlerdir. Emir de vücub içindir.

El-Mazeri dedi ki: Bana göre sahih olan kanaat vücub ifade ettiğidir. Nazar değen kimsenin helak olacağından korkulursa bu hususta görüş ayrılığı daha da uzak bir ihtimal olur. Nazarı değen kimsenin abdest alması neticesinde iyileşmek de görülegelen adetlerden idi yahut da şeriat bunu genel olarak haber vermiştir. Eğer helak olmak ancak nazarı değenin abdest alması ile ortadan kalkıyorsa o taktirde bu ölüme yaklaşmış bir nefsi canlandırması kesin olarak kendisine özellikle görev olan kimsenin yapması gereken iş kabilinden olur. Bilindiği üzere çaresiz kalmış (zaruret derecesindeki) aç kimseye karşılıksız yemek vermeye kişi mecbur edildiğine göre bu öncelikle sözkonusudur. İşte bu açıklamalarla bu husustaki görüş ayrılığı da ortadan kalkmaktadır. El-Mazeri'nin sözleri burada bitmektedir.

Kadı Iyaz naklettiğim üzere el-Mazeri'nin bu sözlerini zikrettikten sonra şunları söylemektedir: Cumhurun görüşüne göre ve Zührî'nin açıklayıp ilim adamlarının anlattıklarına yetiştiğini haber verip, ilim adamlarımızın da güzel bulduğu ve bu şekilde amelin görülegeldiği üzere bu yıkanmanın biraz daha açıklanmaya ihtiyacı kalmıştır: Nazarı değen kimsenin yüzünü yıkaması ise onun o suyu dökmesi ve sağ eli ile alması ile olur. Geri kalan azaları da bu şekilde olup o bu suyu bir defada o çömlekteki abdest suyu üzerine döker. Bu abdest alış şekli ise namaz abdestinde ve diğer abdestlerde azaları yıkamak şeklinde olmaz. Yine izarın iç tarafını yıkaması da ancak iç tarafını çömleğe sokup batırması sureti ile olur. Daha sonra çömleği elinde tutan kişi kalkıp bunu nazar değen kimsenin başının üzerine arka tarafından bütün vücudu üzerinden boşaltır. Sonra da çömleği onun arkasından yere ters çevirir. Bir görüşe göre de bu suyu üzerine boşaltacağı vakit gafil bir anını yakalar. Bu da İbn Ebu Zi'b'in rivayetidir. İbn Şihâb'dan Akil'in rivayeti ile de bunun gibi bir ifade gelmiştir. Ancak o rivayette ağzını çalkalamadan önce yüzünü yıkamakla başlayacağı belirtilmektedir. Yine o rivayette belirtildiği üzere ayakların yıkanması hususunda ayakların hepsini yıkamaz. Ayrıca şunları söylemektedir: Sonra aynısını parmaklarının dibinden itibaren sağ ayağının ucuna uygular. Sol ayağına da böyle yapar. Burada izarın içi mi'zer denilen peştemalin bağlandığı yerdir. İzarın içinden kasıt ise peştemalin vücuda temas eden tarafıdır. Maksadın onun vücutta değen yeri olduğu da söylenmiştir. Yine maksadın onun ferc bölgesi olduğu da söylenmiştir. Nitekim izarı iffetli kimse denilirken ferci iffetli kimse anlaşılır. Bundan maksadın kaba etleri olduğu da söylenmiştir. Çünkü izarın bağlandığı yer onun üzeridir. Mâlik'in kaydettiği Sehl b. Huneyf hadisinde bu yıkamanın şekli hususunda şu ifadeler yer almaktadır: Nazarı değen kimseye onun için (nazar ettiğin kimse için) yıkan buyurmuş, o da yüzünü ve ellerini dirseklerini, diz kapaklarını ve ayaklarının uçlarını bir de izarının iç tarafını yıkamıştır. Bir diğer rivayette ise yüzünü, ellerinin dış ta-

rafını ve dirseklerini yıkamış, göğsünü, peştemalinin iç tarafını, diz kapaklarını, ayaklarının uçlarını ve üst taraflarını kabın içinde yıkamıştır. Zannederim: Verdiği emir üzerine ondan birkaç yudum da içmiştir. Allah en iyi bilendir.

Kadı Iyaz dedi ki: Bu hadiste çeşitli fıkhi incelikler bulunmaktadır. Bir ilim adamının dediğine göre bir kimsenin nazarının değdiği bilinecek olursa ondan uzak durmak ve ondan korunmak gerekir. İmamın böyle bir kimsenin insanların yanına girip çıkmasına mani olması ona evinde oturmasını emretmesi gerekir. Eğer fakir ise ona yetecek kadar bir maaş verir ve insanlara zarar vermesini önler. Çünkü böyle bir kimsenin vereceği zarar Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Müslümanlara eziyet vermemesi için mescide girmesini yasakladığı soğan ve sarımsak yiyenin zararından daha ağır olduğu gibi Ömer (radıyallâhu anh)'ın ve ondan sonraki ilim adamlarının insanlara karışmasını yasakladığı cüzzamlı kimsenin zararından daha fazladır. Aynı şekilde herhangi bir kimsenin zarar görmeyeceği bir şekilde uzaklaştırmaları emrolunan zarar verici davarların zararından da daha fazladır. Bu sözü söyleyen kişinin bu sözü doğrudur ve mutlaka yerine getirilmesi gerekir. Ondan başkalarından da buna aykırı bir açıklamada bulundukları bilinmemektedir. Allah en iyi bilendir. Kadı Iyaz dedi ki: Bu hadiste ayrıca müşra denilen cin çarptığı düşünülen kimseye okumanın caiz olduğuna delil vardır. Bu husustaki görüş ayrılığı daha önce açıklandı. Allah en iyi bilendir.

"Bize Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî, Haccac b. eş-Şair ve Ahmed b. Hiraş tahdis etti" Bütün nüshalarda bu şekilde kesreli hı ra harfi ve şin ile "ahmed b. Hiraş" şeklindedir. Doğrusu da budur. Hiçbir nüshada bundan farklı bir şey görülmemektedir. Kendisi Ahmed b. el-Hasen b. Hiraş Ebu Cafer el-Bağdadi olup dedesine nisbet edilmiştir.

Kadı Iyaz dedi ki: Bu şekilde asıl nüshalarda noktalı hı iledir. Ama bunun bir yanılma olduğu doğrusu fethalı cim, şeddeli vav ve sin ile Ahmed b. Cevvas olduğu da söylenmiştir. Kadı'nın sözleri bunlar olmakla birlikte bu fahiş bir yanlışlıktır. Çünkü Müslim'de zikredilen ismin belirttiğimiz gibi noktalı hı, re ve şin ile yazıldığında hiçbir ihtilaf yoktur. Nitekim burada Müslim'in Sahih'inde adı geçen Müslim b. İbrahim'den rivayeti nakleden de odur.

Cim harfi ile "İbn Cevvas" ise Ebu Âsım el-Hanefi el-Kufi'dir. Ondan da yine Müslim, bundan başka bir yerde nakletmiştir. Fakat bu Müslim b. İbrahim'de rivayette bulunmaz. Kesinlikle de burada kastedilen kişi o değildir. Bu hususta yanlışlık yapan kimsenin bu yanlışlığının sebebi ise Ahmed b. Hiraş'ın az önce belirttiğimiz gibi dedesine nisbet edilerek zikredilmiş olmasıdır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Eğer kaderi bir şey geçecek olsaydı göz onu geçerdi"* buyruğunda kaderin sabit olduğu da anlaşılmaktadır. Bu ise naslarla ve ehl-i sünnet'in icma ile haktır. Mesele daha önce İman Kitabı'nın baş taraflarında geçti. Kader ise her şeyin yüce Allah'ın kaderi ile olması demektir. Her şey ancak yüce Allah'ın kaderine ve onun eşya hakkındaki ezeli ilmine göre meydana gelir. Nazarın zararı da onun dışında hayır ve şer her bir şey de ancak yüce Allah'ın kaderi ile meydana gelir.

Yine hadisten gözün (nazarın) değmesinin doğru olduğu ve nazarın zararının da güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Allah en iyi bilendir.

١٧/٢- بَاب السِّحْرِ

17/2- SİHİR BABI

٥٦٦٧-٤٣/١- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سَحَرَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَهُودِيٌّ مِنْ يَهُودِ بَنِي زُرَيْقٍ يُقَالُ لَهُ لَبِيدُ بْنُ الْأَعْصَمِ قَالَتْ حَتَّى كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا يَفْعَلُهُ حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ أَوْ ذَاتَ لَيْلَةٍ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ دَعَا ثُمَّ دَعَا ثُمَّ قَالَ يَا عَائِشَةُ أَشَعَرْتِ أَنَّ اللَّهَ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ جَاءَنِي رَجُلَانِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلَيَّ فَقَالَ الَّذِي عِنْدَ رَأْسِي لِلَّذِي عِنْدَ رِجْلَيَّ أَوْ الَّذِي عِنْدَ رِجْلَيَّ لِلَّذِي عِنْدَ رَأْسِي مَا وَجَعُ الرَّجُلِ قَالَ مَطْبُوبٌ قَالَ مَنْ طَبَّهُ قَالَ لَبِيدُ بْنُ الْأَعْصَمِ قَالَ فِي أَيِّ شَيْءٍ قَالَ فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ قَالَ وَجُفِّ طَلْعَةِ ذَكَرٍ قَالَ فَأَيْنَ هُوَ قَالَ فِي بِئْرِ ذِي أَرْوَانَ قَالَتْ فَأَتَاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي أُنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ ثُمَّ قَالَ يَا عَائِشَةُ وَاللَّهِ لَكَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْحِنَّاءِ وَلَكَأَنَّ نَخْلَهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أَحْرَقْتَهُ قَالَ لَا أَمَّا أَنَا فَقَدْ عَافَانِي اللَّهُ وَكَرِهْتُ أَنْ أُثِيرَ عَلَى النَّاسِ شَرًّا فَأَمَرْتُ بِهَا فَدُفِنَتْ

5667-43/1- Bize Ebu Kureyb tahdis etti, bize İbn Numeyr, Hişam'dan tahdis etti, o babasından, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Zureykoğulları Yahudilerinden Lebid b. el-Âsam denilen bir Yahudi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sihir yaptı. (Aişe) dedi ki: Öyle ki Rasûlullah (sallallâhu aleyhi

ve sellem)'e yapmadığı halde bir şeyi yaptığı hayali görünüyordu. Nihayet bir gün ya da bir gece Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dua etti. Sonra yine dua etti, sonra yine dua etti. Sonra dedi ki: *"Ey Aişe! Farkına vardın mı? Allah bana kendisinden hakkında bana fetva vermesini istediğim hususta fetva verdi. İki adam bana geldi. Onlardan biri başımın yanında diğeri ayaklarımın yanında oturdu. Başımın yanında oturan ayaklarımın yanında olana -yahut ayaklarımın yanında olan başımın yanında olana- bu adamın ağrısı nedir dedi. Öteki: Ona sihir yapılmıştır dedi. Diğeri: Ona kim sihir yaptı diye sordu. O: Lebid b. el-Âsam dedi. Diğeri: Hangi şeyde yaptı dedi. Öteki: Bir tarak taranırken dökülen saç ve erkek hurma tomurcuğunun kapçığı içine, dedi. Peki o nerede diye sordu, diğeri: Zu Ervan kuyusundadır dedi."*

Aişe dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabından bazı kimselerle o kuyuya gitti. Sonra: *"Ey Aişe! Allah'a yemin olsun ki sanki onun suyu ıslatılmış kına gibi idi, hurma ağaçları da şeytan başlarını andırıyordu"* buyurdu.

Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Neden onu yakmadın ki dedim. O: *"Hayır, bana gelince Allah bana afiyet vermiş bulunuyor ve ben insanlar aleyhine bir şerri körüklemekten hoşlanmadım. Bu sebeple verdiğim emir ile o (sihir) gömüldü"* buyurdu.[656]

٥٦٦٨-٤٤/٢- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سُحِرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَسَاقَ أَبُو كُرَيْبٍ الْحَدِيثَ بِقِصَّتِهِ نَحْوَ حَدِيثِ ابْنِ نُمَيْرٍ وَقَالَ فِيهِ فَذَهَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْبِئْرِ فَنَظَرَ إِلَيْهَا وَعَلَيْهَا نَخْلٌ وَقَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَخْرِجْهُ وَلَمْ يَقُلْ أَفَلَا أَحْرَقْتَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ فَأَمَرْتُ بِهَا فَدُفِنَتْ

5668-44/2- Bize Ebu Kureyb tahdis etti, bize Ebu Usâme tahdis etti, bize Hişam, babasından tahdis etti, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sihir yapıldı. Sonra Ebu Kureyb hadisi olayı ile birlikte İbn Numeyr'in hadisi gibi sevk etti ve rivayetinde şunları da söyledi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuyuya gitti. Kuyuya baktı, üzerinde de hurma ağaçları vardı. (Aişe) dedi ki: Ben ey Allah'ın Rasulü! Onu çıkart dedim. Rivayetinde: Onu neden yakmadın demedi ve: "verdiğim emir üzerine gömüldü" ibaresini de zikretmedi.[657]

656 İbn Mace, 3545; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16985

657 Buhari, 5766; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16812

Şerh

(5667-5668 numaralı hadisler)

(5667) "Zureykoğulları Yahudilerinden" Zureyk isminde ze harfi öncedir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir Yahudi sihir yaptı. Öyle ki Ona bir işi yapmamış olduğu halde onu yaptığı hayali görünüyordu." İmam el-Mazeri -Allah'ın rahmeti ona- dedi ki: Sünnet ehlinin ve ümmetin âlimlerinin büyük çoğunluğunun kanaati sihrin sabit olduğu, onun da sabit başka şeylerin bir gerçeği olduğu gibi gerçeğinin olduğu şeklindedir. Ehl-i sünnetin bu husustaki kanaati bunları inkar edenlere ve sihrin hakikatini reddedenlere muhaliftir. Bunlar ise sihir neticesinde meydana gelen şeyleri hakikatleri olmayan batıl bir takım hayallere izafe ederler. Halbuki yüce Allah kitabında sihri sözkonusu ettiği gibi onun öğrenilen şeyler arasında yer aldığını sözkonusu etmekte ve sihirde bir kısmı sebebi ile küfre gidilebileceğine işaret eden ayrıca kişi ile eşinin arasına ayrılık sokacak türden olanlarının olduğuna da işaret edecek buyruklar indirmiştir. Bütün bunların bir gerçeği olmayan şeylerde olmasına imkan yoktur. Ayrıca bu hadis, sihrin sabit olduğunu ve sihirin gömülen ve bulunduğu yerden çıkartılan bir şeylerden ibaret olduğunu da açıkça ifade etmektedir. Bütün bunlar bu muhaliflerin söylediklerinin bâtıl olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü sihrin gerçek olduğunu imkansız görmek imkansız bir şeydir ve şanı yüce Allah'ın bir araya getirilmiş bir takım sözleri söylemek yahut da bazı cisimleri birbirine katmak ya da sihir yapandan başkasının bilmediği bir sıralama ile bir takım güçleri birbirine katıp karıştırmak sureti ile olağanüstü bir hadise meydana getirmesi aklın kabul etmeyeceği bir şey değildir. İnsan zehirler gibi bazı cisimlerin öldürücü, keskin ilaçlar gibi bazılarının hastalandırıcı, hastalığa zıt ilaçlar gibi bazılarının zararlı olduğuna tanıklık ettiğine göre aklının da sihir yapanın öldürücü bir takım güçleri yahut da helak edici bir takım sözleri veya ayrılık sokma sonucunu verecek bir takım sözleri tek başına bilmesini akıl uzak bir ihtimal olarak görmez.

Bid'atçi bazı kimseler bu hadisi bir başka sebep dolayısı ile inkar etmekte ve bu hadisin nübüvvet makamını aşağılayıcı ve nübüvvet hakkında şüphe doğurucu olduğunu, bunu mümkün görmenin ise şeriate güvene engel teşkil ettiğini ileri sürmektedir. Bu bid'atçi kimselerin ortaya attıkları bu iddia ise bâtıldır. Çünkü kesin deliller onun doğruluğunu, sıhhatini, tebliğ ile alakalı hususlarda hatadan korunmuş olduğunu ortaya koyduğu gibi mucize de bunun tanıklığını yapmaktadır. Bir iddianın aksinin doğruluğu delil ile ispatlanmış ise o iddiayı doğru kabul etmek bâtıldır. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisi sebebi ile gönderilmemiş olduğu, kendilerinden dolayı da üstün ve faziletli kılınmamış olduğu, bununla birlikte insanlar hakkında arız

olması mümkün olan hususlardan sayılan dünyevi bir takım meselelerle ilgili olan şeylere gelince dünya ile alakalı bir takım hususların hakikati olmayan bir şekilde Ona hayalen görünmesi uzak görülecek bir ihtimal değildir. Ayrıca şöyle de denilmiştir: O zevceleri ile birlikte olmadığı halde onlarla birlikte olduğu izlenimi Onda uyanıyordu. Bazen rüyada da insan benzeri bir izlenime kapılabilir. Uyanıkken böyle bir hayale kapılması -bir hakikati olmadığı halde- uzak görülemez. Yine denildiğine göre yapmadığı bir işi Ona yapmış gibi görünüyordu. Fakat hayal olarak gördüklerinin doğruluğuna da inanmıyordu. Buna göre Onun yine inandıkları dosdoğru halde kalmaya devam ediyordu.

Kadı Iyaz dedi ki: Bu hadisin rivayetleri çok açık bir şekilde sihrin yalnızca bedenini ve organlarının Zâhir kısımlarını etkilediğini, aklını, kalbini ve inancını etkilemediğini açıkça ortaya koymaktadır. Böylelikle bu hadiste geçen "öyle ki zevcelerine yaklaşmamış olduğu halde onlara yaklaştığını zannediyordu" hadisinin anlamı da bu olur. Bu hayalen Ona böyle göründüğü şeklinde de rivayet edilmiştir. Yani Onun daha önce yaptıklarından ve alışageldiklerinden onlara gücünün yeteceği kanaati uyanmakla birlikte onlara yaklaştımı sihrin etkisi de onu yakalıyor ve onlara yaklaşamıyor ve buna imkan bulamıyordu. Tıpkı sihir yapılan kimsede bu halin görünmesi gibi bir etkiye kapılıyordu. Bütün rivayetlerde gelen yapmamış olduğu bir işi yapmış olduğu hayalini görmesi ve buna benzer ifadeler göz ile hayalen görünmek şeklinde yorumlanır. Aklı da etkileyen bir dengesizlik olarak görülmez. Diğer taraftan bu halde risalet hakkında bir karışıklık sözkonusu olmayacağı gibi dalalet ehlinin ileri sürecekleri bir tenkite de meydan vermez. Allah en iyi bilendir.

El-Mazeri dedi ki: İnsanlar sihrin ne kadar etkili olduğu hususunda anlaşmazlık içerisindedirler. Onların bu hususta birbirleri ile çatışan kanaatleri bulunmaktadır. Bazıları sihrin etkisi kişi ile eşi arasında ayrılık sokma miktarından daha fazla değildir demiştir. Çünkü yüce Allah bu hususu ancak sihir esnasında meydana gelecek olan sonucu büyütmek ve bizim hakkımızdaki dehşetli halini ifade etmek için dile getirmiştir. Eğer sihir neticesinde bundan daha büyük bir sonuç ortaya çıksaydı bunu da sözkonusu ederdi. Çünkü bir misal mübalağa edilmek istendiği taktirde ancak sözü edilenin en üstün hali dile getirilerek verilir. (el-Mazeri) dedi ki: Eş'arilerin kanaatine göre bundan daha fazlasının da gerçekleşmesi mümkündür. Aklen sahih olan budur. Çünkü gerçekte yüce Allah'tan başka fail yoktur. Bu kabilden meydana gelen her bir şey de şanı yüce Allah'ın icra ettiği bir adet (sünnet)dir. Bu hususta fiiller arasında bir farklılık olmaz. Onların bir kısmı da diğerlerinden öncelikli değildir. Şayet şeriat bir mertebeden daha ileriye gitmeyeceğini belirtmiş ol-

saydı onu kabul etmek gerekecekti. Fakat birinci görüş sahibinin söylediğinin sınırını aşmamayı gerektirecek şekilde kesin bir şer'î delil bulunmamaktadır. Ayet-i kerimede eşlerin arasına ayrılık sokmanın sözkonusu edilmesi daha fazlasının olmayacağına dair açık bir nas değildir. Asıl göz önünde bulundurulması gereken bu nassın bu hususta Zâhir olup olmadığıdır. (el-Mazeri devamla) dedi ki: Eş'ariler sihir yapan vasıtası ile olağanüstü bir işin gerçekleşmesini caiz (mümkün) kabul etmiştir. O halde sihirbaz kişi nebiden nasıl ayırt edilebilecek diye sorulursa cevap şudur: Nebi, veli ve sihir yapan eli ile olağanüstü bir olay meydana gelebilir. Fakat nebi bununla insanlara meydan okur ve benzerini meydana getirmekten aciz olduklarını söyler, yüce Allah'tan da tasdik edilmesi için bu mucizesi ile olağanüstü bir iş yapması olduğunu da haber verir. Şayet yalancı olmuş olsaydı eli ile bu olağanüstü halin gerçekleşmeyeceğini bildirir. Eğer Allah yalan söyleyen bir kimse vasıtası ile olağanüstü bir hal meydana getirecek olsaydı, şüphesiz nebilere karşı çıkanlar vasıtasıyla da olağanüstü halleri meydana getirirdi.

Veli ve sihir yapana gelince onlar bu yaptıkları ile insanlara meydan okumazlar, bunu nübüvvete bir delil göstermezler. Şayet böyle bir iddiada bulunmuş olsalar onlar için o olağanüstü hali göstermek sözkonusu olmaz.

Veli ile sihir yapan arasındaki fark ise iki bakımdandır. Bunların birincisi şudur: Aynı zamanda meşhur olan görüş olup Müslümanlar sihirin ancak fasık bir kimse tarafından gösterileceği, kerametin de fasık bir kimse tarafından gösterilemeyeceği, ancak bir veli tarafından gösterilebileceğini icma ile kabul etmişlerdir. İmamul harameyn ve Ebu Sad el-Mütevelli ile başkaları bunu kesin bir dille ifade etmişlerdir.

İkinci farka gelince bir takım işlerin yapılması, bazı şeylerin birbirine karıştırılması, bazı zorluklar ve bir takım ilaç (malzeme ve gereç)in neticesi olarak ortaya çıkabilir. Kerametin ise bunların hiçbirisine ihtiyacı yoktur. Pek çok durumda da keramet, onu gerektiren herhangi bir husus yahut onun farkına varmadan denk gelerek de ortaya çıkmaktadır.

Bu mesele ile alakalı fıkıhtaki fer'i hükümlere gelince. Sihir yapmanın haram ve büyük günahlardan olduğu icma ile kabul edilmiştir. Daha önce İman Kitabı'na geçtiği üzere Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sihri helake götüren yedi büyük günahtan birisi olarak saymıştır. Şerhi de belirtilen yerde geçmiş bulunmaktadır. Bunun hulasası şudur: Sihir yapmak bazı hallerde küfür olabilir, bazı hallerde küfür olmayıp büyük bir masiyet olabilir. Eğer sihir yapmak esnasında küfrü gerektiren bir söz yahut bir fiil varsa küfürdür, değilse küfür olmaz.

Sihir öğrenip öğretmeye gelince, bu da haramdır. Eğer onu öğrenmek ve öğretmek küfrü kapsıyorsa küfür olur, değilse olmaz. Eğer sihirde küfrü gerektiren bir şey yoksa sihir yapan ta'zir edilir ve bundan dolayı tevbe etmesi istenir. Bize göre öldürülmez. Tevbe ederse tevbesi kabul olunur. Mâlik dedi ki: Sihir yapan kafirdir ve sihir sebebi ile öldürülür. Tevbe etmesi istenmez. Tevbe etmesi de kabul edilmez. Aksine kesinlikle öldürülmesi gerekir.

Mesele ise zındığın tevbesinin kabul edilmesi hakkındaki görüş ayrılığına bina edilen bir meseledir. Çünkü İmam Mâlik'e göre daha önce zikrettiğimiz gibi sihir yapan kişi kafirdir. Bize göre ise kafir değildir. Ayrıca bize göre münafığın da zındığın da tevbesi kabul edilir.

Kadı Iyaz dedi ki: Ahmed b. Hanbel de İmam Mâlik ile aynı kanaattedir. Bu görüş aynı zamanda ashab-ı kiram ve tabiinden bir topluluktan da rivayet edilmiştir. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Eğer sihir yapan kişi yaptığı sihir sebebi ile bir insanı öldürecek olursa ve kendi sihiri sebebi ile öldüğünü itiraf edip, çoğunlukla da sihirinin öldürücü olduğunu söylerse ona kısas uygulanması gerekir. Şayet sihir sebebi ile öldü ama yaptığı sihir bazı hallerde öldürebilir bazı hallerde öldürücü değildir diyecek olursa kısas sözkonusu olmaz. Diyet ve kefaret gerekir. Diyet de onun akilesi tarafından değil onun malından ödenir. Çünkü akile, cinayet işleyenin itirafı ile sabit olmuş bir suçu yüklenmez. Mezhep âlimlerimiz dedi ki: Beyyine ile sihirden dolayı öldürmenin gerçekleştiğini ortaya koymak düşünülebilecek bir durum değildir. Ancak sihir yapanın itirafı ile bu düşünülebilir. Allah en iyi bilendir.

"Nihayet bir gün yahut bir gece Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dua etti, sonra yine dua etti, sonra yine dua etti." Bu ifadeler, hoşlanılmayan durumların ortaya çıkması halinde dua etmenin duayı tekrarlayıp durmanın yüce Allah'a güzel bir şekilde sığınmanın müstehap olduğuna delildir.

"bu adamın ağrısı nedir dedi, öbürü: Buna sihir yapılmıştır dedi." Hadiste geçen "matbu: kendisine sihir yapılmış kimse" demektir. Bir kişiye sihir yapıldığı zaman "tubbe erraculu" denilir. Böylelikle Araplar zehirli bir hayvan tarafından sokulmuş kimseden kinayeli olarak "selim: ağalıklı, selamete ermiş" dedikleri gibi sihiri de tıp ile kinayeli olarak ifade etmişlerdir. İbnu'l-Enbârî dedi ki: Tıp kelimesi zıd anlamlı kelimelerdendir. Hastalığın ilacına tıp denildiği gibi sihire de tıp denilir. Sihir de hastalıkların en büyüklerindendir. Tabip bir adam da maharetli kimse demektir. Ona tabip denilmesi ise mahareti ve kavrayışı dolayısıyladır.

"Bir tarak taranırken dökülen saçlar ve erkek bir hurma tomurcuğunda" buradaki "umul muşâte" taranmak esnasında baştan ve yahut sakaldan dö-

külen saçlardır. (Tarak anlamındaki) muşt ise çeşitli şekillerde söylenir: Muşut, muşt, mişt ve mimşat söyleyişleri vardır. Yine sonuna hemze getirmek sureti ile "mişta'" denildiği gibi hemzesiz olarak da mişta da söylenebilir, sonu medli olarak miştâ da denilir. Ayrıca miked, mircel ve kaf harfi fethalı olarak kaylen de ona verilen isimlerdir. Bütün bunları Ebu Ömer ez-Zahid nakletmiştir.

"Cub: kapçık" diyarımızdaki nüshaların çoğunluğunda bu şekilde cim ve be harfi iledir. Bazılarında ise cim ve fe ile "cuf" şeklindedir. Her ikisi de aynı anlamda olup bu da hurma tomurcuğunun kapçığı demektir. Bu ise onun üzerinde bulunan kap ya da (yaprağımsı) örtüye denilir. Erkek ve dişi hakkında kullanıldığından ötürü hadiste ayrıca "erkek tomurcuk" ile kayıtlı olarak zikretmiştir. Bu da "tomurcuk" anlamındaki lafzın "erkek" anlamındaki lafza izafet yapılması ile zikredilir. Allah en iyi bilendir.

Buhari'de İbn Uyeyne'nin rivayetinde muşâte: taranırken dökülen saç lafzı yerine "muşâke" lafzı zikredilmiştir ki bu da aynı anlamdadır. Bunun keten artığı ve döküntüler anlamında olduğu da söylenmiştir.

"Zu Ervan Kuyusunda" Müslim'in bütün nüshalarında bu şekide "Zu Ervan" diye kaydedilmiş olduğu gibi bazı Buhari rivayetlerinde de bu şekildedir ama çoğunluklarında ise zervan diye geçmektedir. İkisi de doğrudur. Birincisi daha güzel ve daha sahihtir. Hatta İbn Kuteybe doğrusunun o olduğunu söylemiştir. Asmai'nin görüşü de budur. Burası Medine'de Zureykoğulları bahçesinde bir kuyunun adıdır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Allah'a yemin ederim ki onun suyu adeta ıslatılmış kına gibi idi."* Nun harfi ötreli olarak "nukâe" kınanın içinde ıslatıldığı suya denilir. Kına (hinna) sonu medlidir.

Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın: "Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Onu neden yakmadın dedim." İkinci rivayette ise: "Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Onu çıkart dedim." Şeklindedir. Her ikisi de sahihtir. Ondan onu oradan çıkardıktan sonra yakmasını istedi. Kastedilen ise sihirin yapıldığı şeylerin dışarı çıkartılmasıdır. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise bunları gömmüş ve şanı yüce Allah'ın artık kendisine afiyet vermiş olduğunu ve o sihiri çıkartıp yakmasının Müslümanlar aleyhine bir zarara ve bir şerre sebep olup, bunun yaygınlık kazanmasından hakkında konuşulup durulmasından yahut da bu işi yapana eziyet verilmesinden korkulur. Bu hal ise sihir yapanı yahut onun aile halkından onu sevenlerden birilerini ya da münafıklar arasından ve başkalarından ona taassubla taraftarlık gösteren kimseleri başka insanlara sihir yapmaya, onlara eziyet vermeye, bu yolla Müslümanlara kötülük yapmak için ortaya çıkmaya itebilir. İşte burada yapılan bu uygulama daha büyük bir kötülük çıkar

korkusu ile maslahat olan bir işi terketmek türünden bir uygulamadır. Bu ise İslam'ın temel kurallarının en önemlilerindendir. Mesele daha önce defalarca geçmiş bulunmaktadır. Allah en iyi bilendir.

١٨/٣- بَاب السُّمِّ

18/3- ZEHİR BABI

٥٦٦٩-١/٤٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ امْرَأَةً يَهُودِيَّةً أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِشَاةٍ مَسْمُومَةٍ فَأَكَلَ مِنْهَا فَجِيءَ بِهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلَهَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَتْ أَرَدْتُ لِأَقْتُلَكَ قَالَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُسَلِّطَكِ عَلَى ذَاكِ قَالَ أَوْ قَالَ عَلَيَّ قَالَ قَالُوا أَلَا نَقْتُلُهَا قَالَ لَا قَالَ فَمَا زِلْتُ أَعْرِفُهَا فِي لَهَوَاتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ

5669-45/1- Bize Yahya b. Habib el-Hârisî tahdis etti, bize Halid b. el-Haris tahdis etti, bize Şube, Hişam b. Zeyd'den tahdis etti, onun Enes'den rivayet ettiğine göre Yahudi bir kadın Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e zehir katılmış bir koyun getirdi. O da ondan yedi. Kadın Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirilince ona bu işi sordu. Kadın: Seni öldürmek istemiştim dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Allah sana bu işi yapabilecek gücü vermiş değildir"* buyurdu. Yahut da: *"Bana..."* buyurdu dedi. Ashab: Onu öldürmeyelim mi dediler. Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hayır!"* buyurdu. (Enes) dedi ki: Ben bunun etkisini Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in damak etlerinde hep görüp durdum.[658]

٥٦٧٠-.../٢- وَحَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ سَمِعْتُ هِشَامَ بْنَ زَيْدٍ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يُحَدِّثُ أَنَّ يَهُودِيَّةً جَعَلَتْ سَمًّا فِي لَحْمٍ ثُمَّ أَتَتْ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِنَحْوِ حَدِيثِ خَالِدٍ

5670-.../2- Bize Harun b. Abdullah da tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde tahdis etti, bize Şube tahdis etti: Hişam b. Zeyd'i dinledim: Enes b. Mâlik'i şunu tahdis ederken dinledim: Yahudi bir kadın bir ete zehir kattı sonra onu Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdi deyip Halid'in hadisine yakın olarak rivayet etti.[659]

---

658 Buhari, 2617; Ebu Davud, 4508; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1633

659 5669 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

"Yahudi bir kadın Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e zehir katılmış bir koyun getirdi..." Diğer rivayette ise: "Bir ete zehir kattı" denilmektedir.

(Zehir anlamındaki) sin harfi ötreli sun, sin harfi fethalı (sen) ve kesreli (sin) diye üç söyleyişi olmakla birlikte fethalı söyleyiş daha fasihtir. Çoğulu simam ve sümum olarak gelir. Lam ve he harfleri fethalı olmak üzere "lehevat" ise lam harfi fethalı olarak "lehat"ın çoğuludur. Bu ise ağzın dibinde asılı durulan kırmızı küçük et parçası (küçük dil)dir. Bu açıklamayı Asmai yapmıştır. Bunun ağzın dibinde üstte bulunan et parçacıkları olduğu da söylenmiştir.[660]

"Görüp durdum" ifadesi ile kastettiği bunun alametini gördüm demektir. Sanki o zehirin bir alameti siyahlık ya da başka türlü bir etkisi kalmış gibi görünüyor.

"Onu öldürmeyelim mi" nüshaların bir çoğunda bu şekilde (çoğul olarak) kaydedilmiştir. Bazılarına göre ise ikinci şahsa hitap olarak (onu öldürmeyecek misin anlamında) kaydedilmiştir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Allah bunu yapmana sana imkan vermemiştir -yahut da bana dedi-"* burada Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bütün insanlardan korunmuş olduğu beyan edilmektedir. Nitekim yüce Allah: *"Allah seni insanlardan koruyacaktır."* (Mâide, 67) buyurmuştur. Bu ise başkası için öldürücü olan zehirden kurtulması sureti ile Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir mucizesidir. Ayrıca yüce Allah'ın Ona bu koyuna zehir katılmış olduğunu bildirmesinde ve bu koyunun bir uzvunun konuşmasında da bir mucize vardır. Nitekim Müslim'den başka kaynaklarda Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Bu kol bana kendisine zehir katılmış olduğunu haber vermektedir"* buyurmuştur.

Bu zehiri katan Yahudi kadının adı el-Haris kızı Zeyneb olup Yahudi Merhab'ın kız kardeşidir. Kadının adının bu olduğunu Musa b. Ukbe'nin Megazisi ile Beyhaki'nin Delailul Nübuvve adlı eserinden rivayet etmiş bulunuyoruz.

Kadı Iyaz dedi ki: İlim adamları ve rivayetler Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in o kadını öldürüp öldürmediği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Müslim'in sahihinde biz onu öldürmeyelim mi diye sordukları, Allah Rasulü'nün ise hayır cevabını verdiği kaydedilmektedir. Bunun aynısı Ebu Hureyre ve Cabir'den

660 Kamus tercümesinde merhum Asım efendi bu iki manaya da işaret etmiş bulunmaktadır. Bizler de tercümemizde her ikisini de bir dereceye kadar kapsayabileceği kanaati ile "damak etleri" diye tercüme ettik. (Çeviren)

rivayet edilmiştir. Fakat Ebu Süleyman yolu ile gelen Cabir rivayetinde ise onu öldürdüğü kaydedilmektedir. İbn Abbas'ın naklettiği rivayette o kadını Bişr b. el-Berâ Ma'rur'un velilerine teslim ettiği belirtilmiştir. Çünkü o da o zehir katılmış koyundan yemiş, bundan dolayı ölmüştü. Bu sebeple onlar da o kadını (kısas olmak üzere) öldürülmesini sağladılar.

İbn Sahnun dedi ki: Hadis âlimleri de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in o kadını öldürdüğünü icma ile kabul etmişlerdir.

Kadı Iyaz dedi ki: Bu rivayet ve kanaatleri bir arada cem etme şekli de şudur: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun koyuna zehir kattığını öğrenip kendisine onu öldür denilmesi esnasında o hayır buyurmuş, fakat Bişr b. el-Berâ da bundan dolayı ölünce kadını onun velilerine teslim etmiştir. Onlar da kısas olmak üzere öldürülmesini sağlamışlardır. Böylelikle onu öldürmedi şeklindeki sözleri derhal öldürmedi anlamında sahih olur. Onu öldürdü diyenlerin sözleri de bundan sonra öldürdü anlamında sahih olur. Allah en iyi bilendir.

١٩/٤- بَاب اسْتِحْبَابِ رُقْيَةِ الْمَرِيضِ

19/4- HASTAYA OKUMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٦٧١-٤٦/١- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ زُهَيْرٌ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي الضُّحَى عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اشْتَكَى مِنَّا إِنْسَانٌ مَسَحَهُ بِيَمِينِهِ ثُمَّ قَالَ أَذْهِبْ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا فَلَمَّا مَرِضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَثَقُلَ أَخَذْتُ بِيَدِهِ لِأَصْنَعَ بِهِ نَحْوَ مَا كَانَ يَصْنَعُ فَانْتَزَعَ يَدَهُ مِنْ يَدِي ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَاجْعَلْنِي مَعَ الرَّفِيقِ الْأَعْلَى قَالَتْ فَذَهَبْتُ أَنْظُرُ فَإِذَا هُوَ قَدْ قَضَى

5671-46/1- Bize Zuheyr b. Harb ve İshak b. İbrahim tahdis etti -İshak bize Cerir A'meş haber verdi derken Zuheyr de lafız kendisine ait olmak üzere bize tahdis etti dedi- o Ebu Duha'dan, o Mesruk'dan, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Bizden bir kimse hastalandımı Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sağ eli ile onu sıvazlar, sonra da: *"İnsanların Rabbi! Hastalığı gider. Şifa ver, şifa veren sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Geride hiçbir hastalık bırakmayacak bir şifa ver"* buyururdu.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de hastalanıp hastalığı ağırlaşınca daha önce yaptığının bir benzerini ben de Ona yapayım diye elini tuttum. Ancak O elini benim elimden çektikten sonra: *"Allah'ım bana mağfiret buyur ve beni refiki ala ile beraber kıl"* buyurdu.

Aişe (radıyallâhu anhâ) dedi ki: (Ne yaptığına) ben bakayım derken ruhunu teslim etmişti bile.[661]

٥٦٧٢-.../٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ ح وَحَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ خَالِدٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ كِلَاهُمَا عَنْ شُعْبَةَ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَّادٍ قَالَا حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ عَنْ سُفْيَانَ كُلُّ هَؤُلَاءِ عَنْ الْأَعْمَشِ بِإِسْنَادِ جَرِيرٍ فِي حَدِيثِ هُشَيْمٍ وَشُعْبَةَ مَسَحَهُ بِيَدِهِ قَالَ وَفِي حَدِيثِ الثَّوْرِيِّ مَسَحَهُ بِيَمِينِهِ وَقَالَ فِي عَقِبِ حَدِيثِ يَحْيَى عَنْ سُفْيَانَ عَنْ الْأَعْمَشِ قَالَ فَحَدَّثْتُ بِهِ مَنْصُورًا فَحَدَّثَنِي عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ بِنَحْوِهِ

5672-.../2- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Huşeym haber verdi. (H.) Bize Ebu Bekir b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb de tahdis edip dediler ki: Bize Ebu Muaviye tahdis etti (H). Bana Bişr b. Halid de tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti. (H.) Bize İbn Beşşâr da tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy tahdis etti, ikisi Şu'be'den rivayet etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Bekr b. Hallâd da tahdis edip dedi ki: Bize Yahya -ki o el-Kattan'dır- Süfyan'dan tahdis etti, bunların hepsi de A'meş'den Cerir'in isnadı ile hadisi rivayet etti.

Huşeym ve Şube'nin hadisinde eli ile onu sıvazlardı denilmektedir. Es-Sevri'nin hadisi rivayetinde: Sağ eli ile onu sıvazlardı denilmektedir. Yahya'nın Süfyan'dan, onun el-A'meş'den diye rivayet ettiği hadisin akabinde de şunları söylemiştir: Ben bunu Mansur'a tahdis ettim de o da bana İbrahim'den, o Mesruk'dan, o Aişe'den buna yakın olarak tahdis etti dedi.[662]

661 Buhari, 5675 -muallak olarak-, 5743, 5750; İbn Mace, 3520, 1619; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17603, 17638

662 5671 numaralı hadisin kaynakları

٥٦٧٣-٤٧/٣- وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا عَادَ مَرِيضًا يَقُولُ أَذْهِبْ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ اشْفِهِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا

5673-47/3- Bize Şeyban b. Ferruh da tahdis etti, bize Ebu Avâne Mansur'dan tahdis etti, o İbrahim'den, o Mesruk'dan, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hasta ziyaretine gittiği zaman: *"İnsanların Rabbi! Bu hastalığı gider. Ona şifa ver. Şifa veren sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Geride hastalık bırakmayan bir şifa ver"* buyururdu.[663]

٥٦٧٤-٤٨/٤- وَحَدَّثَنَاه أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي الضُّحَى عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَتَى الْمَرِيضَ يَدْعُو لَهُ قَالَ أَذْهِبْ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ فَدَعَا لَهُ وَقَالَ وَأَنْتَ الشَّافِي

5674-48/4- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Zuheyr b. Harb da tahdis edip dedi ki: Bize Cerir, Mansur'dan tahdis etti, Ebu Duha'dan, o Mesruk'dan, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hastanın yanına gittiği zaman ona dua eder ve şöyle derdi: *"İnsanların Rabbi, hastalığı gider, şifa ver, şifa veren sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Geride bir hastalık bırakmayan bir şifa ver."* Ebu Bekir'in rivayetinde ise şöyledir: *"Ona dua eder ve: şifa veren sensin"* buyururdu.[664]

٥٦٧٥-.../٥- وَحَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ زَكَرِيَّاءَ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ وَمُسْلِمُ بْنُ صُبَيْحٍ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي عَوَانَةَ وَجَرِيرٍ

5675-.../5- Bana el-Kasım b. Zekeriya da tahdis etti... Mesruk, Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)... dı deyip Ebu Avâne ve Cerir'in hadisini aynı şekilde rivayet etti.[665]

663 5671 numaralı hadisin kaynakları
664 5671 numaralı hadisin kaynakları
665 5671 numaralı hadisin kaynakları

٥٦٧٦-٤٩/٦- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَاللَّفْظُ لِأَبِي كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَرْقِي بِهَذِهِ الرُّقْيَةِ أَذْهِبْ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ بِيَدِكَ الشِّفَاءُ لَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا أَنْتَ

5676-49/6- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb de -lafız Ebu Kureyb'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize İbn Numeyr tahdis etti, bize Hişam babasından tahdis etti, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu rukyeyi okurdu: *"İnsanların Rabbi hastalığı gider. Şifa senin elindedir. Senden başka onu açıp giderecek yoktur."*[666]

٥٦٧٧-.../٧- وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ كِلَاهُمَا عَنْ هِشَامٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5677-.../7- Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Ebu Usâme tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize İsa b. Yunus haber verdi, ikisi Hişam'dan bu isnad ile aynısını rivayet etti.[667]

Şerh

(5671-5677 numaralı hadisler)

Bu babta Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hastaya okuduğu (rukye) ile ilgili hadisleri zikretmiş bulunmaktadır. Mesele tıp (kitabının) baş taraflarında geçen babta yeteri kadarı ile açıklanmış bulunmaktadır.

Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın: (5671) "Bizden birisi hastalanacak olursa Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu sağ eli ile sıvazlardı..." hadisinden şu hükümler anlaşılmaktadır:

1. Hasta kimseyi sağ el ile sıvazlamak müstehaptır.

2. Ona dua etmek de müstehaptır. Bu hususta sahih pek çok rivayet gelmiş olup bunları el-Ezkar kitabında bir araya getirmiş bulunuyorum. Burada zikredilenler ise bunların en güzellerindendir.

"Geriye bir hastalık bırakmayan" ifadesi geriye hastalıktan eser bırakmayan demektir. Sukm: Hastalık, sin harfi ötreli ve kaf harfi sakin olarak söylendiği gibi her ikisi fethalı (sekam) olarak da söylenir. İki ayrı söyleyiştir.

666 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17004
667 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17135

٢٠/٥- بَاب رُقْيَةِ الْمَرِيضِ بِالْمُعَوِّذَاتِ وَالنَّفْثِ

20/5- HASTA KİMSEYE MUAVVİZÂTI OKUYUP ÜFLEMEK BABI

٥٦٧٨-٥٠/١- حَدَّثَنِي سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ وَيَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ قَالَا حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ عَبَّادٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا مَرِضَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِهِ نَفَثَ عَلَيْهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ فَلَمَّا مَرِضَ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ جَعَلْتُ أَنْفُثُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُهُ بِيَدِ نَفْسِهِ لِأَنَّهَا كَانَتْ أَعْظَمَ بَرَكَةً مِنْ يَدِي وَفِي رِوَايَةِ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ بِمُعَوِّذَاتٍ

5678-50/1- Bana Sureyc b. Yunus ve Yahya b. Eyyub tahdis edip dedi ki: Bize Abbad b. Abbad, Hişam b. Urve'den tahdis etti, o babasından, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) aile fertlerinden birisi hastalanacak olursa onun üzerine muavvizatı (okuyup) üflerdi. Kendisi vefatı ile neticelenen hastalığına yakalandığı zaman ben de Ona (okuyup) üflemeye ve kendi eli ile Onu sıvazlamaya koyuldum. Çünkü Onun elinin bereketi benim elimden daha büyüktü.

Yahya b. Eyyub'un rivayetinde ise (eliflamsız olarak) "muavvizat (bazı istiaze duaları)" şeklindedir.[668]

٥٦٧٩-٥١/٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا اشْتَكَى يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ وَيَنْفُثُ فَلَمَّا اشْتَدَّ وَجَعُهُ كُنْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُ عَنْهُ بِيَدِهِ رَجَاءَ بَرَكَتِهَا

5679-51/2- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e İbn Şihâbdan rivayetini okudum, o Urve'den, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) rahatsızlanacak olursa kendi kendisine muavvizatı okur üflerdi. Hastalığı ağırlaşınca ben Ona okur ve Onun eli ile -bereketini ümid ederek- Onu sıvazlardım.[669]

٥٦٨٠-.../٣- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ ح وَحَدَّثَنِي

---

668 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16964

669 Buhari, 5016; Ebu Davud, 3902; İbn Mace, 3529; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16589

مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ ح وَحَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ وَأَحْمَدُ بْنُ عُثْمَانَ النَّوْفَلِيُّ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ كِلَاهُمَا عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي زِيَادٌ كُلُّهُمْ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ بِإِسْنَادِ مَالِكٍ نَحْوَ حَدِيثِهِ وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ أَحَدٍ مِنْهُمْ رَجَاءَ بَرَكَتِهَا إِلَّا فِي حَدِيثِ مَالِكٍ وَفِي حَدِيثِ يُونُسَ وَزِيَادٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا اشْتَكَى نَفَثَ عَلَى نَفْسِهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ وَمَسَحَ عَنْهُ بِيَدِهِ

5680-.../3- Bana Ebu Tahir ve Harmele de tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus haber verdi. (H.) Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer haber verdi. (H.) Bana Muhammed b. Abdullah b. Numeyr de tahdis etti, bize Ravh tahdis etti. (H.) Bize Ukbe b. Mukrem ve Ahmed b. Osman en-Nevfeli de tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Âsım tahdis etti. (Ravh ile) ikisi İbn Cureyc'den rivayet etti, bize Ziyad haber verdi, hepsi İbn Şihâb'dan Mâlik'in isnadı ile onun hadisine yakın olarak rivayet etti. Fakat onlardan hiçbirisinin hadisinde: "Bereketini umarak" ibaresi yoktur. Bu sadece Mâlik'in hadisinde geçmektedir. Yunus ile Ziyad'ın hadisi rivayetlerinde: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) hastalandığı zaman muavvizatı kendisine (okuyup) üfler ve eli ile kendisini silerdi (sıvazlardı) demişlerdir.[670]

Şerh

(5678-5680 numaralı hadisler)

(5678) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in aile fertlerinden birisi hastalanacak olursa muavvizatı (okur) ona üflerdi." Üflemek (nefs) tükürüksüz olarak hafifçe üfürmek anlamındadır. Hadisten okuma halinde (rukye yaparken) üflemenin müstehap olduğu anlaşılmaktadır. Bunun caiz olduğu üzerinde icma etmiş olmakla birlikte ashab, tabiin ve onlardan sonra gelenlerin çoğunluğu da bunu müstehap görmüşlerdir.

Kadı Iyaz dedi ki: Bir topluluk okuma esnasında üflemeyi ve hafifçe tükürmeyi kabul etmeyerek tükürüksüz olarak sadece üfürmeyi caiz görmüşlerdir. Bu anlayış ve farkın sebebi zayıf bir görüşe göre uygundur. Çünkü denildiğine göre nefs (üfürme) ile birlikte bir miktar tükürük de olur. (Kadı Iyaz)

670 Ebu Tahir'in hadisini Buhari, 4439, 5751; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16707'de; Abd b. Humeyd'in hadisini Buhari, 5735, 5751; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16638'de; Ravh'ın hadisini de Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16426, Ukbe b. Mukrem'in hadisini de Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6426

devamla dedi ki: İlim adamları da nefs ile tefl hakkında ihtilaf etmişlerdir. Her ikisinin aynı anlamda olduğu ve ancak hafif tükürükle birlikte olduğu söylenmiştir. Ebu Ubeyd dedi ki: Tefl denilmesi için az miktarda bir tükürüğün olması şarttır. Fakat nefsde tükürük olmaz. Aksi de söylenmiştir. Aişe (radıyallâhu anhâ)'a okuma esnasında Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üflemesi hakkında soru sorulunca o: Kuru üzüm yiyen kimsenin beraberinde tükürük olmadan üflemesi gibi cevap vermiştir. Kasti olmadan bu üfleme esnasında çıkan hafif ıslaklığa itibar edilmez. Nitekim Fatihatül kitabı rukye olarak okuyan kişi ile ilgili hadiste de tükürüğünü toplayıp üflemeye başladı denilmektedir. Allah en iyi bilendir.

Kadı Iyaz dedi ki: Üflemenin faydası ise rukye ve güzel zikir ile birlikte bulunan o nem hava ve nefes ile teberrükde bulunmaktır. Ama şunları da söylemiştir: Nitekim yazılan zikir ve esma-i hüsnanın yıkandığı su ile teberrük de böyledir. Mâlik kendi kendisine okuduğu zaman üflerdi. Demirle tuzla okumayı düğüm yapanın Süleyman'ın mührü'nü yazanın okumasını ise mekruh görürdü. Ona göre düğüm yapmak ise bu şekli ile sihire benzerlik arzettiğinden ötürü daha da mekruh idi.

Bu hadiste, Kur'ân ve zikirlerle okumanın müstehap olduğu anlaşılmaktadır. Muavizat (denilen Felak ve Nas sureleri)ni okuyarak rukye yapması ise bunların genel ve özel hoşlanılmayan bütün hallerden Allah'a sığınmayı kapsamlı bir şekilde ihtiva ettiklerinden dolayıdır. Çünkü bu surelerde yarattığı her bir şeyin şerrinden sığınmak vardır. Bunun kapsamına ise her bir şey girer. Düğümlere üfleyenlerin şerrinden, sihir yapan kadınların şerrinden, kıskançların şerrinden, sinerek vesvese verenlerin şerrinden sığınmak da bunların muhtevasındadır. Allah en iyi bilendir.

٢١/٦- بَاب اسْتِحْبَابِ الرُّقْيَةِ مِنْ الْعَيْنِ وَالنَّمْلَةِ وَالْحُمَةِ وَالنَّظْرَةِ

21/6- NAZARDAN ASRAĞI HASTALIĞINDAN[671] ZEHİRLİ HAYVAN SOKMASI VE BAKMAKTAN DOLAYI RUKYENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

671 Asrağı hastalığı diye tercüme ettiğimiz "nemle" hakkında merhum Asım efendi Kamus tercümesinde şu bilgileri vermektedir: İnsanın cenbinde (böğründe) zuhur eder. Bir tür yara ismidir. Neml dahi derler. Aynı şekilde insan bedenine arız olur ve bir takım küçük sivilcelere denir. Önceleri ateş gibi yakıcıdır, iltihaplıdır... Karınca gibi etrafına seyir ve sereyan eder. Ve karınca ısırır gibi acıtır. Buna taşra türkisinde (Türkçesinde) siğircik ve asrağı tabir olunur... (Çeviren)

٥٦٨١-٥٢/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنْ الرُّقْيَةِ فَقَالَتْ رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَهْلِ بَيْتٍ مِنْ الْأَنْصَارِ فِي الرُّقْيَةِ مِنْ كُلِّ ذِي حُمَةٍ

5681-52/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Ali b. Mushir, eş-Şeybânî'den tahdis etti, o Abdurrahman b. Esved'den, o babasından şöyle dediğini rivayet etti: Aişe'ye okuma (rukye) hakkında sordum, o: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ensardan olan bir aile halkına zehirli olan her bir hayvandan ötürü okumaya ruhsat verdi dedi.[672]

٥٦٨٢-٥٣/٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنْ مُغِيرَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ الْأَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَهْلِ بَيْتٍ مِنْ الْأَنْصَارِ فِي الرُّقْيَةِ مِنْ الْحُمَةِ

5682-53/2- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Huşeym, Muğîre'den haber verdi, o İbrahim'den, o Esved'den, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ensardan bir aile halkına zehirli hayvan sokmasından dolayı okumaya (rukyeye) izin verdi.[673]

٥٦٨٣-٥٤/٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ وَاللَّفْظُ لِابْنِ أَبِي عُمَرَ قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ رَبِّهِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا اشْتَكَى الْإِنْسَانُ الشَّيْءَ مِنْهُ أَوْ كَانَتْ بِهِ قَرْحَةٌ أَوْ جُرْحٌ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ بِإِصْبَعِهِ هَكَذَا وَوَضَعَ سُفْيَانُ سَبَّابَتَهُ بِالْأَرْضِ ثُمَّ رَفَعَهَا بِاسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةِ بَعْضِنَا لِيُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا قَالَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ يُشْفَى وَقَالَ زُهَيْرٌ لِيُشْفَى سَقِيمُنَا

5683-54/3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Zuheyr b. Harb ve İbn Ebu Ömer -lafız İbn Ebu Ömer'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Abdurabbi b. Said'den tahdis etti, o Amre'den, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir kimse bir yerinden şikayet etse yahut da onda bir yara yahut bir yaralama olursa Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) parmağı ile şöyle yapardı. Bu arada Süfyan şehadet parmağını yere koydu.

672 Buhari, 5741; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16011

673 İbn Mace, 3517; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15977

Sonra onu kaldırarak "Allah'ın adı ile. Bizim yerimizin toprağı birimizin tükürüğü ile, onunla Rabbimizin izni ile hastamız şifa bulsun diye" buyururdu.

İbn Ebu Şeybe (şifa bulsun diye anlamındaki liyuşfa lafzını lam harfi getirmeden) yuşfa" demiş, Zuheyr ise hastamız şifa bulsun diye" demiştir.[674]

٥٦٨٤-٥٥/٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَاللَّفْظُ لَهُمَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ عَنْ مِسْعَرٍ حَدَّثَنَا مَعْبَدُ بْنُ خَالِدٍ عَنْ ابْنِ شَدَّادٍ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَأْمُرُهَا أَنْ تَسْتَرْقِيَ مِنَ الْعَيْنِ

5684-55/4- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Ebu Kureyb ve İshak b. İbrahim tahdis etti. İshak bize Muhammed b. Bişr, Misar'den haber verdi derken Ebu Bekr ve Ebu Kureyb -lafız ikisine ait olmak üzere- tahdis etti dedi. (Misar dedi ki) Bize Mabed b. Halid, İbn Şeddad'dan tahdis etti, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine gözden (nazar değmesinden) dolayı rukye yapılmasını (okunmasını) istemesini emir buyururdu.[675]

٥٦٨٥-.../٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5685-.../5- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis edip dedi ki: Bize babam tahdis etti, bize Misar bu isnad ile aynısını rivayet etti.[676]

٥٦٨٦-٥٦/٦- وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مَعْبَدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَدَّادٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَأْمُرُنِي أَنْ أَسْتَرْقِيَ مِنَ الْعَيْنِ

5686-56/6- Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Süfyan Mabed b. Halid'den tahdis etti, o Abdullah b. Şeddad'dan, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana gözden dolayı rukye yapılmasını istememi emrederdi.[677]

---

674 Buhari, 5745, 5746; Ebu Davud, 3895; İbn Mace, 3521; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17906

675 Buhari, 5738; İbn Mace, 3512; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16199

676 5684 numaralı hadisin kaynakları

677 5684 numaralı hadisin kaynakları

٥٦٨٧-٥٧/٧- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ عَنْ يُوسُفَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فِي الرُّقَى قَالَ رُخِّصَ فِي الْحُمَةِ وَالنَّمْلَةِ وَالْعَيْنِ

5687-57/7- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Âsım el-Ahvel'den haber verdi, o Yusuf b. Abdullah'tan, o Enes b. Mâlik'den rukye (okumalar) hakkında şöyle dediğini rivayet etti: Zehirli hayvan sokması, sırağı hastalığı ve nazar değmesinden dolayı (rukye hakkında) ruhsat verildi.[678]

Şerh

(5681-5687 numaralı hadisler)

(5681) "Zehirli her bir hayvandan dolayı okumaya ruhsat verdi." Hume (zehirli hayvan sokması) ötreli ha ve şeddesiz mim iledir. Zehir demektir. Yani zehirli her bir hayvandan ötürü okumaya izin verdi.

(5683) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) parmağı ile şöyle yapardı -Süfyan da şehadet parmağını yere koydu- sonra kaldırdı. Allah'ın adı ile yerimizin toprağı birimizin tükürüğü ile Rabbimizin izni ile hastamızın bununla şifa bulması için buyururdu." İlim adamlarının cumhuru dedi ki: Burada "yerimiz"den maksat bütün yerdir. Bereketinden ötürü özellikle Medine arzı olduğu da söylenmiştir. Ri'ka ise tükürükten daha azdır. Hadisin anlamı şudur: Şehadet parmağı üzerine biraz tükürük bulaştırır, sonra onu toprağa koyar. Ona bir miktar toprak bulaşır. Bunu da yaranın bulunduğu yahut hasta olan yere sürer ve bu sürme işini yaparken bu sözleri söyler. Allah en iyi bilendir.

Kadı Iyaz dedi ki: Yahudi ve hristiyan bir kimsenin müslümana rukye okuması hususunda Mâlik'den farklı görüşler gelmiş bulunmaktadır. Şafii ise caiz olduğunu söylemiştir.

Hume (zehirli hayvan sokması) ile ilgili açıklama bundan önce geçti. Göz (nazar)ın da açıklaması daha önce geçti. Nun harfi fethalı mim sakin olarak nemle (asrağı hastalığı) ise böğürde çıkan bir takım yaralardan ibarettir. İbn Kuteybe ve başkalarının dediklerine göre Mecusiler, bir erkeğin kız kardeşinden doğma çocuğu eğer nemle denilen bu hastalığın üzerine konulacak olursa o hastalık sahibi şifa bulurmuş.

Bu hadisler bu gibi hastalıklar ve rahatsızlıklar için okumanın müstehap olduğunu göstermektedir. Buna dair açıklama geniş olarak geçtiği gibi bu husustaki görüş ayrılığı da geçmiş bulunmaktadır.

678 Tirmizi, 2056, 2057; İbn Mace, 3516; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1709

٥٦٨٨-٥٨/٨- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ عَنْ سُفْيَانَ ح وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ حَدَّثَنَا حَسَنٌ وَهُوَ ابْنُ صَالِحٍ كِلَاهُمَا عَنْ عَاصِمٍ عَنْ يُوسُفَ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ رَخَّصَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي الرُّقْيَةِ مِنَ الْعَيْنِ وَالْحُمَةِ وَالنَّمْلَةِ وَفِي حَدِيثِ سُفْيَانَ يُوسُفَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ

5688-58/8- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Yahya b. Âdem, Süfyan'dan tahdis etti. (H.) Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Humeyd b. Abdurrahman tahdis etti, bize Hasan -ki o b. Salih'dir- tahdis etti, ikisi Âsım'dan, o Yusuf b. Abdulah'dan, o Enes'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gözden, zehirli hayvan sokmasından ve asrağı hastalığından okumaya ruhsat verdi.

Süfyan'ın hadisi rivayetinde (dedesi el-Haris'in de adını vererek) Yusuf b. Abdullah b. el-Haris şeklindedir.[679]

Şerh

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) göz, zehirli hayvan sokması ve asrağı hastalığından ötürü okumaya ruhsat verdi." Hadis, sadece bunlar için okumanın caiz olduğu anlamında değildir. Aksine hadis, bu üçü hakkında Ona soru sorulması üzerine bunlara izin verdiği anlamındadır. Eğer başkaları hakkında da Ona sorulmuş olsaydı buna da izin verecekti. Çünkü bunların dışındakilere de izin vermiş bulunmaktadır. Kendisi de bu üçü dışındaki sebeplerden ötürü de okumuş bulunmaktadır. Allah en iyi bilendir.

٥٦٨٩-٥٩/٩- حَدَّثَنِي أَبُو الرَّبِيعِ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ الزُّبَيْدِيُّ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لِجَارِيَةٍ فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ رَأَى بِوَجْهِهَا سَفْعَةً فَقَالَ بِهَا نَظْرَةٌ فَاسْتَرْقُوا لَهَا يَعْنِي بِوَجْهِهَا صُفْرَةً

5689-59/9- Bana Ebu Rabi Süleyman b. Davud tahdis etti, bize Muhammed b. Harb tahdis etti, bana Muhammed b. el-Velid el-Zubeyri, el-Zührî'den tahdis etti, o Ubey b. ez-Zubeyr'den, o Um Seleme'nin kızı Zeyneb'den, o

679 5687 numaralı hadisin kaynakları

Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Um Seleme'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), zevcesi Um Seleme'nin evindeki bir cariyeye yüzünde bir sarılık görmesi üzerine (onun için): *"Buna bir göz değmiştir. Bu sebeple ona rukye yaptırınız"* buyurdu. (Ravi dedi ki): Yüzünde bir sarılık gördüğünü kastediyor.[680]

Şerh

"Yüzünde bir sarılık gördü..." Sef'anın anlamını hadiste (ravi) sarılık olarak açıklamıştır. Siyahlık diye de açıklanmıştır. İbn Kuteybe dedi ki: Sef'a yüzün kendi renginden farklı bir renk demektir. Bunun şeytanın bir değmesi neticesinde ortaya çıktığı da söylenmiştir.

Bu hadis, Darakutni'nin Buhari ve Müslim'e karşı hadisteki bir illet sebebi ile istidrakte bulunduğu hadislerdendir. O dedi ki: Bu hadisi Akil, Zührî'den, o Urve'den mürsel olarak rivayet ettiği gibi Mâlik ve ondan başka Yahya b. Said'in arkadaşları da bunu Süleyman b. Yesar'dan, o Urve'den diye mürsel olarak rivayet etmişlerdir. Darakutni (devamla) dedi ki: Bunu Ebu Muaviye müsned olarak rivayet etmiş ise de sahih değildir. Abdurrahman b. İshak da ez-Zührî'den, o Said'den demiş olmakla birlikte hiçbir şey yapmamıştır. Darakutni'nin ifadeleri bunlardır.

٥٦٩٠-٦٠/١٠- حَدَّثَنِي عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ الْعَمِّيُّ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ وَأَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ رَخَّصَ النَّبِيُّ ﷺ لِآلِ حَزْمٍ فِي رُقْيَةِ الْحَيَّةِ وَقَالَ لِأَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ مَا لِي أَرَى أَجْسَامَ بَنِي أَخِي ضَارِعَةً تُصِيبُهُمْ الْحَاجَةُ قَالَتْ لَا وَلَكِنْ الْعَيْنُ تُسْرِعُ إِلَيْهِمْ قَالَ ارْقِيهِمْ قَالَتْ فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ ارْقِيهِمْ

5690-60/10- Bana Ukbe b. Mukrem el-Ammi tahdis etti, bize Ebu Âsım, İbn Cureyc'den tahdis edip dedi ki. Bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) arihazm (denilen aile)e yılan rukyesine ruhsat verdi. Umeys kızı Esma'ya da: *"Neden kardeşlerimin oğullarının cisimlerinin oldukça zayıflamış olduğunu görüyorum ki. Acaba bir ihtiyaçları mı var"* buyurdu. O, hayır ama onlar çok çabuk göze geliyorlar dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"O halde onlara oku"* buyurdu. (Esma) dedi ki: Ben kendisine (okumasını) arz ettim de O: *"Onlara oku"* buyurdu.[681]

680 Buhari, 5739; Tuhfetu'l-Eşrâf, 18266

681 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2854, 2855

Şerh

"Neden kardeşlerimin cisimlerini zayıflamış görüyorum" daria: zayıf ve nahiv demektir. Kastedilenler de Cafer (radıyallâhu anh)'ın çocuklarıdır.

٥٦٩١-٦١/١١- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ أَرْخَصَ النَّبِيُّ ﷺ فِي رُقْيَةِ الْحَيَّةِ لِبَنِي عَمْرٍو قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ وَسَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ لَدَغَتْ رَجُلًا مِنَّا عَقْرَبٌ وَنَحْنُ جُلُوسٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرْقِي قَالَ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ

5691-61/11- Bana Muhammed b. Hatim de tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde tahdis etti, bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir b. Abdullah'ı: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) yılandan dolayı rukyeye Amroğullarına ruhsat verdi derken dinlemiştir.

Ebu'z-Zubeyr dedi ki: Ben yine Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim: Bizler Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte oturuyorken bizden bir adamı bir akrep soktu. Bir adam: Ey Allah'ın Rasulü! Okuyayım mı dedi. O: *"Sizden kardeşine faydalı olabilecek bir kimse varsa yapsın"* buyurdu.[682]

٥٦٩٢-.../١٢- وَحَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ يَحْيَى الْأُمَوِيُّ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ أَرْقِيهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَمْ يَقُلْ أَرْقِي

5692-.../12- Bana Said b. Yahya el-Umevi de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bana İbn Cureyc, bu isnad ile aynısını tahdis etmekle birlikte o: Oradakilerden bir adam: Ey Allah'ın Rasulü! Ona okuyayım mı dediğini söyledi ve: Okuyayım mı demedi.[683]

٥٦٩٣-٦٢/١٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ قَالَا حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ كَانَ لِي خَالٌ يَرْقِي مِنَ الْعَقْرَبِ فَنَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ الرُّقَى قَالَ فَأَتَاهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ نَهَيْتَ عَنْ الرُّقَى وَأَنَا أَرْقِي مِنَ الْعَقْرَبِ فَقَالَ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ

682 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2854, 2855

683 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2854, 2855

5693-92/13- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Said el-Eşec tahdis edip dedi ki... Ebu Süfyan Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Akrep (sokmasın)dan dolayı okuyan bir dayım vardı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) okumayı yasakladı. (Cabir) dedi ki: Bir adam Ona varıp: Ey Allah'ın Rasulü! Sen okumayı yasakladın, ben ise akrep sokmasından dolayı rukye yapıyor(okuyor)um dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunun üzerine: *"Sizden kardeşine faydalı olabilen bir kimse yapsın"* buyurdu.[684]

٥٦٩٤-.../١٤- وحَدَّثَناه عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5694-.../14- Bunu bize Osman b. Ebu Şeybe de tahdis edip dedi ki: Bize Cerir, A'meş'den bu isnad ile aynısını tahdis etti.[685]

٥٦٩٥-٦٣/١٥- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ الرُّقَى فَجَاءَ آلُ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ كَانَتْ عِنْدَنَا رُقْيَةٌ نَرْقِي بِهَا مِنْ الْعَقْرَبِ وَإِنَّكَ نَهَيْتَ عَنْ الرُّقَى قَالَ فَعَرَضُوهَا عَلَيْهِ فَقَالَ مَا أَرَى بَأْسًا مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَنْفَعْهُ

5695-63/15- Bize Ebu Kureyb tahdis etti... Cabir dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) okumaları (rukye yapmayı) yasakladı. Amr b. Hazm'ın çocukları Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! Bizim nezdimizde akrep sokmasından dolayı okuduğumuz bir rukye vardı. Siz ise rukyeleri yasakladınız dediler (Cabir) dedi ki: Yaptıkları rukyeyi Ona arz edince O: *"Bunda bir sakınca görmüyorum. Sizden kardeşine faydalı olabilen bir kimse ona faydalı olsun"* buyurdu.[686]

684 İbn Mace, 3515; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2307
685 5693 numaralı hadisin kaynakları
686 5693 numaralı hadisin kaynakları

٢٢/٧- بَاب لَا بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ

22/7- MUHTEVASINDA ŞİRK OLMADIĞI SÜRECE OKUMADA (RUKYEDE) BİR SAKINCA OLMADIĞI BABI

٥٦٩٦-١/٦٤- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ قَالَ كُنَّا نَرْقِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ تَرَى فِي ذَلِكَ فَقَالَ اعْرِضُوا عَلَيَّ رُقَاكُمْ لَا بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ

5696-64/1- Bana Ebu't-Tâhir tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Muaviye b. Salih, Abdurrahman b. Cubeyr'den haber verdi, o babasından, o Avf b. Mâlik el-Eşcai'den şöyle dediğini rivayet etti: Cahiliye döneminde rukye yapardık. Ey Allah'ın Rasulü! Bu husustaki görüşünüz nedir dedik. O: *"Rukyelerinizi bana söyleyin. Muhtevasında şirk olmadığı sürece rukyelerde bir sakınca yoktur"* buyurdu.[687]

٢٣/٨- بَاب جَوَازِ أَخْذِ الْأُجْرَةِ عَلَى الرُّقْيَةِ بِالْقُرْآنِ وَالْأَذْكَارِ

23/8- KUR'ÂN VE ZİKİR İLE YAPILAN RUKYEYE KARŞILIK ÜCRET ALMANIN CAİZ OLDUĞU BABI

٥٦٩٧-١/٦٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنْ أَبِي بِشْرٍ عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ كَانُوا فِي سَفَرٍ فَمَرُّوا بِحَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَاسْتَضَافُوهُمْ فَلَمْ يُضِيفُوهُمْ فَقَالُوا لَهُمْ هَلْ فِيكُمْ رَاقٍ فَإِنَّ سَيِّدَ الْحَيِّ لَدِيغٌ أَوْ مُصَابٌ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ نَعَمْ فَأَتَاهُ فَرَقَاهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَبَرَأَ الرَّجُلُ فَأُعْطِيَ قَطِيعًا مِنْ غَنَمٍ فَأَبَى أَنْ يَقْبَلَهَا وَقَالَ حَتَّى أَذْكُرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ وَاللهِ مَا رَقَيْتُ إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَتَبَسَّمَ وَقَالَ وَمَا أَدْرَاكَ أَنَّهَا رُقْيَةٌ ثُمَّ قَالَ خُذُوا مِنْهُمْ وَاضْرِبُوا لِي بِسَهْمٍ مَعَكُمْ

687 Ebu Davud, 3886; Tuhfetu'l-Eşrâf, 10903

5697-65/1- Bize Yahya b. Yahya et-Temîmî tahdis etti, bize Huşeyn, Ebu Bişr'den haber verdi, o Ebu'l-Mütevekkil'den, o Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabından bazı kimseler bir seferde idiler. Arap kabilelerinden bir kabileye yolları uğradı. Kendilerini misafir etmelerini istedilerse de onları misafir etmeyi kabul etmediler. Sonra onlara: Aranızda rukye yapan var mı? Çünkü kabilemizin efendisini zehirli bir hayvan soktu yahut o bir hastalığa yakalandı dediler. Aralarından bir adam: Evet var deyip kabile reisinin yanına gitti ve ona Fatihatül kitabı okudu. Adam da iyileşince bir sürü koyun verdi. Onu kabul etmek istemedi ve: Bunu Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söylemeden (almam) dedi. Sonra Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip bu hususu Ona söyleyip: Ey Allah'ın Rasulü! Allah'a yemin ederim ki ancak Fatihatül Kitabı okuyarak rukye yaptım dedi. O tebessüm ederek: *"Onun bir rukye olduğunu sana ne bildirmişti"* buyurdu. Sonra da: *"Onlardan (sürüyü) alın ve bana da sizinle birlikte bir pay ayırın"* buyurdu.[688]

٥٦٩٨-.../٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ نَافِعٍ كِلَاهُمَا عَنْ غُنْدَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ أَبِي بِشْرٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ فَجَعَلَ يَقْرَأُ أُمَّ الْقُرْآنِ وَيَجْمَعُ بُزَاقَهُ وَيَتْفِلُ فَبَرَأَ الرَّجُلُ

5698-.../2- Bize Muhammed b. Beşşâr ve Ebu Bekr b. Nafi, ikisi Gunder'den tahdis etti, o Muhammed b. Cafer'den, o Şu'be'den, o Ebu Bişr'den bu isnad ile rivayet etti ve hadiste: Ummul Kur'ân'ı (Fatihayı) okumaya ve tükürüğünü toplayıp hafifçe tükürür gibi üflemeye koyuldu, adam da iyileşti dedi.[689]

٥٦٩٩-٦٦/٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَخِيهِ مَعْبَدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ نَزَلْنَا مَنْزِلًا فَأَتَتْنَا امْرَأَةٌ فَقَالَتْ إِنَّ سَيِّدَ الْحَيِّ سَلِيمٌ لُدِغَ فَهَلْ فِيكُمْ مِنْ رَاقٍ فَقَامَ مَعَهَا رَجُلٌ مِنَّا مَا كُنَّا نَظُنُّهُ يُحْسِنُ رُقْيَةً فَرَقَاهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَبَرَأَ فَأَعْطَوْهُ غَنَمًا وَسَقَوْنَا لَبَنًا فَقُلْنَا أَكُنْتَ تُحْسِنُ رُقْيَةً فَقَالَ مَا رَقَيْتُهُ إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ قَالَ فَقُلْتُ لَا تُحَرِّكُوهَا حَتَّى نَأْتِيَ النَّبِيَّ ﷺ فَأَتَيْنَا النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ مَا كَانَ يُدْرِيهِ أَنَّهَا رُقْيَةٌ اقْسِمُوا وَاضْرِبُوا لِي بِسَهْمٍ مَعَكُمْ

688 Buhari, 2276, 5749; Ebu Davud, 3900, 3418; Tirmizi, 2063, 2064; İbn Mace, 2156, 2157; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4249

689 5697 numaralı hadisin kaynakları

5699-66/3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Yezid b. Harun tahdis etti, bize Hişam b. Hassan, Muhammed b. Sirin'den haber verdi, o kardeşi Mabed b. Sirin'den, o Ebu Said el-Hudrî (radıyallâhu anh)'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bir yerde konakladık. Bize bir kadın gelerek: Kabilenin efendisi Selim'dir. Onu zehirli bir hayvan soktu. Aranızda rukye yapan var mı dedi. O kadınla birlikte aramızdan bir adam kalktı. Onun güzel bir şekilde rukye yaptığını düşünmüyorduk. Ona Fatihatül Kitabı okudu ve iyileşince ona bir miktar koyun verdiler ve bize içmek üzere süt verdiler. Biz: Sen güzel bir şekilde bir rukye yapmayı beceriyor muydun dedik. O: Ben ona sadece Fatihatül kitabı okuyarak rukye yaptım dedi. Bunun üzerine ben: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gidinceye kadar bunları yerinden hareket ettirmeyin dedim. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gittik ve bunu Ona söyleyince O: *"Onun bir rukye olduğunu nereden biliyordun. Paylaştırın ve sizinle birlikte bana da bir pay ayırın"* buyurdu.[690]

٥٧٠٠-.../٤- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ حَدَّثَنَا هِشَامٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فَقَامَ مَعَهَا رَجُلٌ مِنَّا مَا كُنَّا نَأْبِنُهُ بِرُقْيَةٍ

5700-.../4- Bana Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Vehb b. Cerir tahdis etti, bize Hişam bu isnad ile buna yakın olarak tahdis etti. Ancak o: Aramızdan rukye yaptığını hiç sanmadığımız bir adam o kadınla birlikte kalktı dedi.[691]

Şerh

(5697-5700 numaralı hadisler)

Bu babta Ebu Said el-Hudrî (radıyallâhu anh)'ın rivayet ettiği "kabilenin efendisine bir adamın rukye okuduğuna dair hadisi yer almaktadır. Aslında bu rukyeyi okuyan kişi hadisi rivayet eden Ebu Said el-Hudrî'nin kendisidir. Müslim'den başka bir kaynakta yer alan başka bir rivayette böylece açıklanmış olarak gelmiştir.

"Bir sürü koyun verdi." Kati': Koyun türünden ve koyundan başka türden bir bölüm demektir. Dil bilginleri der ki: Kati' çoğunlukla on ile kırk arası hakkında kullanılır. Onbeş ile yirmibeş hakkında kullanıldığı da söylenmiştir. Çoğulu ekta', ektia, kitan, kita ve ekati olarak gelir. Hadisin çoğulunun ehadis gelmesi gibi. Bu hadiste sözü geçen kati (sürü)den maksat ise otuz koyundur. Çünkü bu şekilde beyan edilmiş olarak gelmiştir.

690 Buhari, 5007; Ebu Davud, 3419; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4302

691 5699 numaralı hadisin kaynakları

"Onun bir rukye olduğunu sana ne bildirdi" burada Fatiha'nın bir rukye olduğu ve zehirli bir hayvan tarafından sokulmuş kimseye, hastaya ve çeşitli hastalık ve musibete uğramış başkalarına Fatiha'yı okumanın müstehap olduğu anlaşılmaktadır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5697) *"onlardan alın ve sizinle birlikte bana da bir pay ayırın"* buyruğu Fatiha ve zikir okuyarak rukye karşılığında ücret almanın caiz olduğunu ve herhangi bir kerahat sözkonusu olmaksızın bu ücretin helal olduğunu açıkça ifade etmektedir. Kur'ân-ı Kerim öğretmek karşılığında ücret almak da böyledir. Şafii, Mâlik, Ahmed, İshak, Ebu Sevr ve seleften de onlardan sonrakiler arasından da başkalarının görüşü de budur. Ebu Hanife ise Kur'ân öğretmek karşılığında ücret almayı kabul etmezken rukye sebebi ile caiz kabul etmiştir.

"Sizinle birlikte bana da bir pay ayırın" diğer rivayette: (5699) *"paylaştırın ve sizinle birlikte bana da bir pay ayırın"* buyruğuna gelince böyle bir paylaştırma insaf, bağış, arkadaşları ve yol arkadaşlarını kollayıp gözetlemek kabilindendir. Yoksa aslında bütün koyunlar rukye okuyanın mülküdür, özel olarak ona aittir. Anlaşmazlık halinde diğerlerinin bir hakkı yoktur. Rukyeyi okuyan kişi bir bağış, bir cömertlik ve bir insaniyet olmak üzere onlarla paylaşmayı kabul etmiştir.

"Bana da bir pay ayırın" buyruğunu da onların gönüllerini hoş etmek için ayrıca bunun şüphe sözkonusu olmamak üzere helal olduğunu onlara öğretmekte, işi ileriye götürmek için söylemiştir. Nitekim Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) anber balığı ile ilgili hadiste de, yaban eşeği ile ilgili Ebu Katade hadisinde de aynı şeyi yapmıştır. (5698) "Tükürüğünü topluyor ve tükürük çıkarmadan üflüyordu." Yetfilu (tükürük çıkarmadan üflemek) fe harfi ötreli ve kesreli (yetfilu) diye okunur. İlim adamlarının tefl ve nefs hakkındaki açıklamaları daha önce geçti.

(5699) "Kabilenin efendisi (reisi) Selim'dir." Yani zehirli bir hayvan tarafından sokulmuştur. Ona Selim denilmesi selamet bulmasını tefeül yolu ile ümit ettiklerini anlatmak içindir diye açıklamışlardır. Onun karşı karşıya kaldığı duruma teslimiyet göstermiş olduğu için böyle denildiği de söylenmiştir.

(5700) "Onun rukye yaptığını sanmazdık." Ne'binu fiili de bundan önceki rivayette geçtiği gibi sanmak anlamındadır. Ama bu lafız çoğunlukla itham etmek anlamında kullanılır. Burada ise zikrettiğimiz gibi zannetmek kastedilmiştir. Allah en iyi bilendir.

٢٤/٩- بَاب اسْتِحْبَابِ وَضْعِ يَدِهِ عَلَى مَوْضِعِ الْأَلَمِ مَعَ الدُّعَاءِ

24/9- DUA ETMEKLE BİRLİKTE AĞRININ OLDUĞU YERE ELİNİ KOYMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٧٠١-٧٦/١- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي نَافِعُ بْنُ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ الثَّقَفِيِّ أَنَّهُ شَكَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَجَعًا يَجِدُهُ فِي جَسَدِهِ مُنْذُ أَسْلَمَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ضَعْ يَدَكَ عَلَى الَّذِي تَأَلَّمَ مِنْ جَسَدِكَ وَقُلْ بِاسْمِ اللَّهِ ثَلَاثًا وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ

5701-67/1- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele b. Yahya tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, bana Nafi b. Cubeyr b. Muim, Osman b. Ebul As es-Sekafî'den haber verdiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e İslam'a girdiğinden beri vücudunda hissettiği bir ağrıdan şikayet etti. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ona: *"Elini vücudunun ağrıyan yerinin üzerine koy ve üç defa bismillah dedikten sonra yedi defa da: Allah'a ve kudretine hissettiğimin ve korkup çekindiğimin şerrinden sığınırım de"* buyurdu.[692]

Şerh

Bu babta Osman b. Ebu'l-As'ın rivayet ettiği hadis yer almaktadır. Hadisten maksat ise elini ağrıyan yere koyup sözü edilen duayı yapmanın müstehap olduğunu ifade etmektir.

٢٥/١٠- بَاب التَّعَوُّذِ مِنْ شَيْطَانِ الْوَسْوَسَةِ فِي الصَّلَاةِ

25/10- NAMAZDA VESVESE VEREN ŞEYTANIN ŞERRİNDEN ALLAH'A SIĞINMAK BABI

٥٧٠٢-٦٨/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ خَلَفٍ الْبَاهِلِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى عَنْ سَعِيدٍ الْجُرَيْرِيِّ عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ أَبِي الْعَاصِ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ حَالَ بَيْنِي وَبَيْنَ صَلَاتِي وَقِرَاءَتِي يَلْبِسُهَا عَلَيَّ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ

692 Ebu Davud, 3891; Tirmizi, 2080; İbn Mace, 3522; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9774

ﷺ ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خَنْزَبٌ فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْهُ وَاتْفِلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا قَالَ فَفَعَلْتُ ذَلِكَ فَأَذْهَبَهُ اللَّهُ عَنِّي

5702-68/1- Bize Yahya b. Halef el-Bağili tahdis etti, bize Abdulala, Said el-Cureyri'den tahdis etti, o Ebul Ala'dan rivayet ettiğine göre Osman b. Ebu'l-As, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! Gerçek şu ki şeytan benimle namazım ve kıraatim arasına girmeye başladı ve aleyhime olmak üzere onu karıştırıyor deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"O hanzeb denilen bir şeytandır. Onu hissedecek olursan ondan Allah'a sığın ve sol tarafına üç defa tükürür gibi yap"* buyurdu. (Osman) dedi ki: Ben de o dediğini yaptım, Allah onu benden giderdi.[693]

٥٧٠٣-.../٢- حَدَّثَنَاه مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا سَالِمُ بْنُ نُوحٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ كِلَاهُمَا عَنْ الْجُرَيْرِيِّ عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرَ بِمِثْلِهِ وَلَمْ يَذْكُرْ فِي حَدِيثِ سَالِمِ بْنِ نُوحٍ ثَلَاثًا

5703-.../2- Bunu bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Sâlim b. Nuh Tahdis etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Ebu Usâme tahdis etti, (Sâlim ile birlikte) ikisi el-Cureyri'den, o Ebu'l-Ala'dan, o Osman b. Ebu'l-As'dan rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gitti deyip hadisi aynı şekilde zikretti. Ama hadisin Sâlim b. Nuh tarafından rivayetinde "üç defa" lafzını zikretmedi.[694]

٥٧٠٤-.../٣- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنْ سَعِيدٍ الْجُرَيْرِيِّ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشِّخِّيرِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ الثَّقَفِيِّ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ثُمَّ ذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيثِهِمْ

5704-.../3- Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize Süfyan, Said el-Cureyri'den haber verdi, bize Yezid b. Abdullah b. eş-Şahhar, Osman b. Ebul As es-Sekafî'den şöyle dediğini tahdis etti: Ey Allah'ın Rasulü! dedim sonra da hadisi öncekilerin hadisi gibi zikretti.[695]

693 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9775

694 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9775

695 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9775

Şerh

(5702-5704 numaralı hadisler)

(5702) "Şeytan benimle namazım ve kıraatimin arasına girdi... Allah o hali benden uzaklaştırdı."

Hadiste geçen "hinzeb" kesreli hı, sakin nun ve hem kesreli hem de fethalı okunabilen bir ze iledir. Aynı şekilde hı ve ze harfleri fethalı (hanzeb) de söylenir. Bunu Kadı Iyaz nakletmektedir. Yine hı ötreli ze fethalı (hunzeb) de söylenir. İbnu'l- Esir bunu en-Nihaye'de nakletmiş olmakla birlikte garip bir söyleyiştir.

Hadis-i şeriften vesvese vermesi halinde şeytandan sol tarafa üç defa tükürür gibi yapmak ile birlikte şeytandan Allah'a sığınmanın müstehap olduğu anlaşılmaktadır.

"Telbis"in anlamı ise karıştırmak ve namazda onu şüphe ve tereddüde düşürmek demektir. "Benimle onun arasına engel oldu" yani beni ondan uzaklaştırdı, onun zevkini almamı engelleyerek namazda huşu duymam için gereken meşguliyetlerden uzak kaldığıma engel oldu.

١٦/١١- بَاب لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ وَاسْتِحْبَابِ التَّدَاوِي

16/11- HER HASTALIĞIN BİR İLACININ OLDUĞU VE TEDAVİ OLMANIN DA MÜSTEHAPLIĞI BABI

٥٧٠٥-١/٦٩- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ وَأَبُو الطَّاهِرِ وَأَحْمَدُ بْنُ عِيسَى قَالُوا حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَمْرٌو وَهُوَ ابْنُ الْحَارِثِ عَنْ عَبْدِ رَبِّهِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

5705-69/1- Bize Harun b. Maruf, Ebu't-Tahir ve Ahmed b. İsa tahdis edip dedi ki. Bize İbn Vehb tahdis etti, bana Amr -ki o b. el-Haris'dir- Abdurabbi b. Said'den haber verdi, o Ebu'z-Zubeyr'den, o Cabir'den o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: *"Her bir hastalığın bir ilacı vardır. Hastalığın ilacı isabet ederse aziz ve celil Allah'ın izni ile iyileşir."*[696]

696 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2785

٥٧٠٦-٧٠/٢- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ وَأَبُو الطَّاهِرِ قَالَا حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَمْرٌو أَنَّ بُكَيْرًا حَدَّثَهُ أَنَّ عَاصِمَ بْنَ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ حَدَّثَهُ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ عَادَ الْمُقَنَّعَ ثُمَّ قَالَ لَا أَبْرَحُ حَتَّى تَحْتَجِمَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ فِيهِ شِفَاءً

5706-70/2- Bize Harun b. Maruf ve Ebu't-Tâhir tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis etti, bana Amr'ın haber verdiğine göre Bukeyr kendisine şunu tahdis etti: Âsım b. Amr b. Katade'nin kendisine tahdis ettiğine göre Cabir b. Abdullah el-Mukanna'ı hasta iken ziyaret ettikten sonra: Hacamat yaptırıncaya kadar gitmeyeceğim. Çünkü ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Muhakkak onda bir şifa vardır"* buyururken dinledim dedi.[697]

Şerh

(5705-5706 numaralı hadisler)

(5705) *"Her hastalığın bir ilacı vardır. Hastalığın ilacı isabet ederse Allah'ın izni ile iyileşir."* Deva (ilaç) dal harfi fethalı ve sonu medlidir. Aralarında el-Cevheri'nin de bulunduğu pek çok kimse de bunun bir söyleyişinin de dal harfi kesreli (diva) olduğunu nakletmektedirler. Kadı Iyaz dedi ki: Bu Kilablıların söyleyişidir ve şaz bir söyleyiştir.

Bu hadisten anlaşılan hükümlere gelince:

Hadiste tedavinin müstehap olduğuna işaret vardır. Bu hem mezhep âlimlerimizin hem selefin çoğunluğunun ve genel olarak da halefin görüşüdür. Kadı Iyaz dedi ki: Bu hadis-i şeriflerde din ve dünya ilimleri ile alakalı çeşitli hususlar bir arada bulunmaktadır. Ayrıca tıp ilminin sahih olduğu, genel olarak tedavi olmanın caiz olduğu ve Müslim'in zikrettiği bu hadislerde sözü geçen yollarla tedavi olmanın müstehap olduğu da anlaşılmaktadır.

Yine bu hadisler de aşırı mutasavvıflar arasından tedaviyi inkar edenlere de cevap vardır. Her şeyin Allah'ın kaza ve kaderi ile olduğunu ve tedaviye ihtiyaç olmadığını söylerler. İlim adamlarının delili ise bu hadislerdir. Ayrıca onlar failin yüce Allah olduğuna ve tedavinin de yine Allah'ın kaderinin bir bölümü olduğuna inanırlar. Bu ise dua etmenin emredilmiş olmasına, kafirlerle savaşma emrine, gerektiği gibi korunmak, el ile kendisini tehlikeye atmaktan uzak kalmanın emrolunduğuna benzer. Halbuki ecel değişmez, taktirler belirlenmiş vakitlerden ne sonraya kalır ne de öne gelirler. Allah'ın mukadderatının gerçekleşmesi ise mutlak bir zorunluluktur. Allah en iyi bilendir.

697 Buhari, 5682, 5701, 5704, 5697; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2340

İmam Ebu Abdullah el-Mazeri dedi ki: Müslim tıp ve ilaç hakkında bunca çok hadisi zikretmiş bulunmakla birlikte kalbinde hastalık bulunan kimseler bir kısmına itiraz etmiş ve şöyle demişlerdir: Doktorlar balın müshil olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Peki nasıl olur da ishal olan bir kimseye tavsiye edilebilir. Yine doktorlar sıtmaya yakalanmış bir kimsenin soğuk suyu kullanmasının helake yakın büyük bir tehlike olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir. Çünkü soğuk, deri gözeneklerini daraltır ve buharın dışarı çıkmasını engelleyerek içeride hapseder. Hararetin (çıkacak yerde) aksine hareket etmesini sağlar. Böylelikle bu da telef olmaya sebeptir. Yine bunlar zatulcem hastalığının kust ile tedavi edilmesine de karşı çıkarlar. Çünkü onda ileri derecede bir hararet vardır, bunu da tehlikeli görürler.

El-Mazeri dedi ki: Bu itiraz edenin söylediği bu sözler apaçık bir bilgisizliktir. Bu kişi bu hususlarda yüce Allah'ın: *"Aksine onlar bilgisini kuşatamadıkları bir hususu yalanladılar."* (Yunus, 39) buyruğunda dile getirdiği durumdadır. Bizler ise bu konuda zikrolunmuş hadisleri şerh ediyor ve şöyle diyoruz:

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Her bir hastalığın bir ilacı vardır. İlaç hastalığa isabet ederse Allah'ın izni ile iyileşir."* Bu hadiste gayet açık bir beyan vardır. Çünkü bilindiği üzere tabipler şöyle der: Hastalık vücudun tabii mecrasının dışına çıkması demektir. Tedavi ise onu eski mecrasına geri çevirmektir. Sıhhatin korunması ise vücudun o tabii mecrası üzerinde kalması ile olur. Buna göre sağlığın korunması da gıdaların ve diğer şeylerin uygun ve elverişli olması ile olur. Vücudu tabii haline döndürmek de hastalığa zıt uygun ilaçlarla mümkün olur. Hipokrat der ki: Eşyalar zıtları ile tedavi edilir. Ama bazen hem hastalığın gerçeği hem de ilacın tabiatının gerçek mahiyeti çok incelikli ve nisbeten kapalı bulunabilir. Bu durumda zıt görünen ilaca güven azalır. İşte yalnız bu bakımdan tabip hataya düşer. Bazı hallerde hastalığın sıcak bir maddeden kaynaklandığını sanmakla birlikte başka bir maddeden kaynaklanıyor olabilir. Ya da soğuk bir maddeden yahut sandığı hararetten daha aşağı mertebedeki sıcak maddeden dolayı da olabilir. Bu durumda şifa hasıl olmaz. Sanki Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) hadisinin son kısımlarında baş tarafı ile çelişen bir hususa dikkat çekmiş gibi olduğunda şöyle denilebilir: Sen her bir hastalığın bir ilacı vardır diyorsun. Biz ise bir çok hastanın tedavi olmakla birlikte iyileşmediklerini görüyoruz. O da şöyle buyurmuş gibidir: Bunun sebebi ancak ilacın olmayışından dolayı değildir. Tedavinin gerçek mahiyetinin bilinmeyişinden dolayıdır. Bu da gayet açık bir husustur. Allah en iyi bilendir.

٥٧٠٧-٧١/٣- حَدَّثَنِي نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنِي أَبِي حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ قَالَ جَاءَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ فِي أَهْلِنَا وَرَجُلٌ يَشْتَكِي خُرَاجًا بِهِ أَوْ جِرَاحًا فَقَالَ مَا تَشْتَكِي قَالَ خُرَاجٌ بِي قَدْ شَقَّ عَلَيَّ فَقَالَ يَا غُلَامُ ائْتِنِي بِحَجَّامٍ فَقَالَ لَهُ مَا تَصْنَعُ بِالْحَجَّامِ يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ قَالَ أُرِيدُ أَنْ أُعَلِّقَ فِيهِ مِحْجَمًا قَالَ وَاللهِ إِنَّ الذُّبَابَ لَيُصِيبُنِي أَوْ يُصِيبُنِي الثَّوْبُ فَيُؤْذِينِي وَيَشُقُّ عَلَيَّ فَلَمَّا رَأَى تَبَرُّمَهُ مِنْ ذَلِكَ قَالَ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ خَيْرٌ فَفِي شَرْطَةِ مِحْجَمٍ أَوْ شَرْبَةٍ مِنْ عَسَلٍ أَوْ لَذْعَةٍ بِنَارٍ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَمَا أُحِبُّ أَنْ أَكْتَوِيَ قَالَ فَجَاءَ بِحَجَّامٍ فَشَرَطَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ مَا يَجِدُ

5707-71/3- Bana Nasb b. Ali el-Cahdamî tahdis etti, bana babam tahdis etti, bize Abdurrahman b. Süleyman, Âsım b. Ömer b. Katade'den şöyle dediğini tahdis etti: Ailemiz arasında iken Cabir b. Abdullah yanımıza geldi. Bu arada bir adam da kendisindeki çıbanlardan yahut yaralardan da rahatsızdı. Neden rahatsızsın dedi. O: Bendeki bazı çıbanlar bana zorluk veriyor dedi. Cabir: Ey çocuk! Bana bir hacamatçı getir dedi. Ona: Hacamatçıyı ne yapacaksın ey Ebu Abdullah! dedi. O: Ona bir hacamat kavanozu takmak istiyorum dedi. Adam: Allah'a yemin olsun ki sinek yahut elbise bana değiyor da bu dahi beni rahatsız ediyor, bana zor geliyor dedi. Bundan dolayı çok sıkılıp rahatsız olduğunu görünce dedi ki: Ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledim: *"Eğer ilaçlarınızdan herhangi bir şeyde bir hayır varsa bu, ya bir (hacamat) neşteri vuruşundadır yahut bir içim baldadır yahut ateşle dağlamaktadır."* Ayrıca Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bununla birlikte dağlanmayı da sevmiyorum"* buyurdu. (Ravi) dedi ki: (Hizmetçi) hacamatçıyı getirdi, ona bir neşter vurdu ve çektiği acıları da gitti.[698]

Şerh

(Bu şerhteki açıklamalar bundan önceki hadiste sözkonusu edilen İmam Ebu Abdullah el-Mazeri'nin açıklamalarının devamıdır).

Diğer hadise gelince, o da Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Eğer ilaçlarınızdan herhangi birisinde bir hayır varsa..."* Bu da bu işin ehline göre tıbbın pek harika özelliklerindendir. Çünkü dolmak (ve şişmek) sureti

698 5706 numaralı hadisin kaynakları

ile meydana gelen hastalıklar ya kan hastalıkları ya safra ile ilgili ya sevde ile ilgili ya da balgam ile alakalıdır. Eğer demevi (kan ile alakalı) ise bunun şifası kanın çıkmasını sağlamaktır. Eğer geri kalan üçünden kaynaklanıyorsa bunların şifası ise bu hastalıkların her bir karışık hali için uygun bir müshil sureti ile gerçekleşecek olan ishaldir. Sanki Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bal ile müshil ilaçlara dikkat çekmiş, hacamat ile bu yolla kanı çıkarmaya aynı zamanda kan aldırmak ve bu anlamdaki sülük koymak ve benzeri yollar ile de kan dışarı çıkartılır. Dağlamayı sözkonusu etmesi ise ağız yolu ile içilerek alınan ilaçlarla benzerlerinin fayda vermemesi halinde kullanılmasından dolayıdır. Çünkü tıbbın (tedavinin) sonuncusu dağlamaktır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Bununla birlikte dağlanmayı sevmiyorum"* buyurması ise mecbur kalıncaya kadar dağlamakla tedaviyi ertelemeye bir işarettir. Çünkü bazen dağlama acısından daha hafif olan bir acıyı önlemek için oldukça ağır olan bir acı veren yolu seçmektir. Sözü geçen inkarcının itirazına gelince, onu çürütmek üzere de deriz ki: Şüphesiz tıp ilmi etraflı ve geniş açıklamalara en çok ihtiyacı olan bir ilimdir. Öyle ki hasta bir kimseye bir zaman tedavi edici olan bir ilaç, ondan sonraki bir zamanda onun için bir hastalık sebebi olabilir. Bu da mizacında ısınan bir gazabdan dolayı arız olan ve bundan dolayı ilacın değiştirilmesine sebep olan bir arızi unsur, yahut değişen bir hava ya da bunun dışında sayılamayacak kadar çok olan hususlar etken olabilir. Kişideki bir halde bir şey ile şifa gerçekleşecek olursa diğer hallerde aynısı ile şifanın gerçekleşmesi gerekmez. Bütün şahıslar ve tabipler ittifakla aynı hastalığın tedavisinin yaşa, zamana, alışkanlıklara, verilen gıdalara, alışılagelmiş tedbirlere ve tabiatların kuvvetine göre değişik arz edeceğini kabul etmişlerdir. Sözünü ettiğimiz bu hususları öğrendiysek şunları da bilelim ki: İshal çeşitli sebeplerden dolayı ortaya çıkabilir. Mide şişkinliğinden ve abur cubur yemekten meydana gelen ishal bunlardan bir çeşittir. Tabipler bu gibi durumda ilacının tabiatı ve tabiatın faaliyetini terk etmesi sureti ile olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir. Eğer ishale yardımcı olacak bir şeye ihtiyacı bulunursa güç kalıcı olduğu sürece yardım olunur. Onu hapsetmek ise doktorlara göre bir zarardır. Hastalığın daha da çabuklaştırılmasıdır. Çünkü hadis-i şerifte adı geçen kişinin bu ishalinin karnının fazla yemekle doldurulmasından yahut abur cubur yemesinden dolayı ortaya çıkmış olabilir. Bu sebeple onun tedavisi de ishalini olduğu hal üzere bırakmak ya da onu daha da güçlendirmektir. Bunun için Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona bal içmeyi emir buyurdu. Bu onun ishalinin artmasına sebep olduğu halde yine onun (ishal olmasına sebep olan) madde tamamen yok oluncaya kadar daha da bal içmesini emretti ve sonunda ishal durdu. Onun hastalığına uygun gelen ilaç bal içmek de olabilir. İşte bütün bu zikrettiklerimizle bal içmenin tıp tekni-

ğine uygun cereyan ettiği de ve buna itiraz eden kimsenin bunu bilmediği de sabit olmaktadır. Bizler bu açıklamalarımızla tabiplerin söyledikleri ile hadisi tasdik etme maksadında değiliz. Aksine onlar onu yalanlayacak olsalar biz de onları yalanlar, onları inkar ederiz. Eğer onların iddialarının doğruluğu için müşahadeyi ortaya koyacak olurlarsa o taktirde Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sözünü te'vil eder ve sahih olacak şekilde onu açıklarız. Bizler bu cevabı ve bundan sonraki açıklamalarımızı eğer bir müşahade ile kendilerini destekleyecek olurlarsa, ihtiyaç duyulması hali için bir hazırlık olarak kaydetmiş olmaktayız. Ayrıca itiraz edenin cehaletinin bununla ortaya çıkmasını da ve kendisinin ileri sürüp itiraz ettiği ve müntesip bulunduğu mesleği doğru dürüst bilmediğini de ortaya koymak istedik.

Sıtmalı (harareti yükselmiş) kimseye soğuk su ile ilgili yapılacak açıklama da bunun gibidir. Çünkü itiraz eden bir kimse Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında söylemediği bir şeyi iddia etmektedir. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onu (sıtmayı, harareti) su ile serinletiniz"* buyruğundan fazlasını söylememiş ve bunun nasıl ve ne durumda olacağını beyan etmemiştir. Tabipler de safra menşeili hummaya yakalanmış kimseye oldukça soğuk su içirmekle idare edileceğini kabul ederler. Ona kar (suyu) içirirler ve ellerini ayaklarını soğuk su ile yıkarlar. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu tür hummayı (harareti) kastetmiş olması da uzak bir ihtimal değildir. Bal da onların söylediklerine yakın bir şekildedir.

Müslim burada sahihinde Esma (radıyallâhu anhâ)'dan hummadan dolayı kıvranan bir kadının geldiğini ve üzerine gömleğinin yakasının içine su döktüğünü, ayrıca şunları söylediğini zikretmektedir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onu su ile serinletiniz"* buyurmuştur. İşte Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yakınlığı bilinen hadisin ravisi Esma (radıyallâhu anhâ), hadisi bizim söylediğimize yakın bir şekilde te'vil etmiş bulunmaktadır. Buna göre itirazcı inkarcının geriye sadece yalan uydurup, onu ileri sürerek itiraz etmek kalıyor. Buna da iltifat edilmez.

Zatülcenb hastalığının kust ile şifa bulmasını inkar etmeleri de bâtıldır. Çünkü bazı kadim tabiplerin dediklerine göre zatülcenb eğer balgamdan dolayı meydana gelmişse kust onun ilaçlarından birisidir. Carinos ve başkaları ise kustun göğüs ağrısına faydalı olduğunu zikretmiş, yine kimi eski tabipler şöyle demiştir: Organlardan herhangi birisinin ısıtılmasına ihtiyaç duyulduğu yerde kust kullanıldığı gibi bedenin iç tarafındaki bir ihtilatın dışarıya çekilmesine ihtiyaç duyulacağı yerde de kullanılır. Nitekim İbn Sina ve başkaları da böyle demiştir. İşte bu da bu inkarcı itirazcının iddiasını iptal edip çürütmektedir.

(5726) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Onda yedi türlü şifa vardır"* buyruğuna gelince. Tabipler kitaplarında onun (kustun) ay hali kanını ve idrar söktürdüğünü, zehirlere karşı faydalı olup cima arzusunu harekete geçirdiğini, bal ile birlikte içilmesi halinde kabak çekirdeği ile beraber bağırsaklardaki kurtları öldürdüğünü, hamilelik dolayısı ile yüzde çıkan değişik lekelere sürülmesi halinde onları giderdiğini, midenin ve karaciğerin soğuk algınlığına karşı faydalı olup onları normal hallerine geri çevirdiğini, çiçek humması ve daha başka şeylere karşı faydalı olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir. Kust, Bahri ve Hindi olmak üzere iki türlüdür. Bahri kust beyaz kusttur. İki türden daha çok bulunanıdır. Bazıları Bahri olanın Hindi türünden daha faziletli (üstün) olduğunu ve onun hararetinin ötekinden az olduğunu söylemişlerdir. Her ikisinin üçüncü dereceden sıcak ve kuru oldukları, Hindi olanın ise hararetin üçüncü diliminde daha şiddetli olduğu da söylenmiştir. İbn Sina dedi ki: Kust üçüncü derecede sıcak, ikinci derecede kurudur. İlim adamları kust hakkında sözünü ettiğimiz bu faydaları üzerinde ittifak etmişlerdir. Böylelikle kust hem şer'an, hem tıbben övülmüş olmaktadır. Bizim kustun faydalarını tabiplerin kitaplarından saymamızın sebebi Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bunlardan toplu bir şekilde birkaç tanesini zikretmiş olmasından dolayıdır.

Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Şüphesiz siyah habbede (çörek otunda) zehir dışında bütün hastalıklara karşı bir şifa vardır"* buyruğu da aynı zamanda daha önce kust hakkında geçen şekilde soğuk hastalıklar için yorumlanır. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabının (radıyallâhu anhum) halleri arasında çoğunlukla gördüğüne göre tavsiyelerde bulunmuştur.

Kadı Iyaz kaydettiğimiz ve el-Mazeri'ye ait bu açıklamaları zikrettikten sonra şunları da söylemektedir: Şûniz de denilen çörek otunun menfaati hususunda tabipler pek çok şeyi ve şaşırtıcı özellikleri sözkonusu etmişlerdir. Bunları Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hakkında söyledikleri de doğrulamaktadır. Caminos'un naklettiğine göre o şişkinliği giderir, eğer yenilir yahut karnın üzerine konulacak olursa karındaki kurtları azaltır, kavrulup bir beze bağlanıp koklanacak olursa nezleyi giderir ve derinin kabuk dökmesine sebep olan hastalığı ortadan kaldırır, kapalı ve baş aşağı siğilleri söker, eğer yapışkan ve kalın ihtilatlardan ötürü gelmeyen tıkanıp kalmış ay hali kanının akmasını sağlar, alna sürüldüğü taktirde baş ağrısına da fayda verir. Sivilceleri ve uyuzu söker, balgam türü şişkinlikleri sirke ile birlikte çalkalaması halinde çözer. Eğer erise yağı ile dövülmüş olarak burna çekilecek olursa gözde arız olan suya karşı fayda verdiği gibi nefsi yorgunluğa karşı da faydalı olur. Diş ağrılarına karşı onunla ağız çalkalanır. İdrar söktürür, süt artırır. Rutila ısırmasına karşı da faydalı olur. Tütsü olarak kullanırsa haşeratı kovar.

Kadı Iyaz (devamla) dedi ki: Calinos'dan başkaları da şunları söylemektedir: Bunun bir özelliği de balgam ve sevdavi türden sıtmayı gidermesi, nezlenin kimsenin boynuna asılması halinde ona faydalı olması, ayrıca bir tür hummaya karşı da fayda sağlamasıdır. Diğer taraftan sıcak olanın bazı hallerde sıcak bir takım hastalıklara fayda sağlaması da uzak bir ihtimal değildir. Biz bu özelliği pek çok ilaçta görebiliyoruz. Bu durumda hadisin genel ifadesi dolayısı ile şûniz (denilen çörek otu) da bu türden olur. Ve bazı hallerde bu tek başına kullanıldığı gibi bazı hallerde terkib halinde de kullanılabilir.

Kadı Iyaz dedi ki: Bu hadislerin genelinde din ve dünya ilimlerinden bir çok husus olduğu gibi tıp ilminin doğruluğu, genel olarak tabipliğin caiz olduğu, sözü edilen hacamat, ilaçların içilmesi, burna çekilen enfiye türü ağız yolu ile ilaç vermek, damarların (hacamat yolu ile) kesilmesi ve rukye (okumak)ın da müstehap olduğu anlaşılmaktadır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığı indiren ilacı da indirmiştir" buy*ruğu onlara bildirmek ve buna dair izin vermek mahiyetindedir. İndirilmesinden maksat yer yüzündeki yaratılmışlarla hastalık ve ilaç konusunda görevli olan meleklerin indirmesi de olabilir. Bazı tabipler Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Bir hacamat neşterinin yırttığı yahut bir içim bal ya da bir ateşle dağlama"*hadisinin bütün şifa türlerine işaret olduğunu söylemişlerdir. Allah en iyi bilendir.

(5706) "Cabir b. Abdullah el-Mukanna'ın ziyaretine gitti." Buradaki "Mukanna" isminde kaf ve şeddeli nun harfleri fethalıdır.

(5707) "Çıban" anlamındaki "hurâc" kelimesinde hı harfi ötreli re harfi şeddesizdir.

"ona bir hacamat kavanozu takmak istiyorum" buradaki mihcem mim harfi kesreli ve cim harfi fethalı olup hacamat yerini emip toplayan alet demektir.

"Hacamat neşteri" deki mihcemden kasıt ise kanın çıkmasını sağlamak için hacamat yerinin kendisi ile yırtıldığı demir alettir.

"Onun bundan sıkıldığını görünce" rahatsız olduğunu, ondan usanıp onu istemediğini gösterince demektir.

٥٧٠٨-٤/٧٢- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ اسْتَأْذَنَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ فِي الْحِجَامَةِ فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ أَبَا طَيْبَةَ أَنْ يَحْجُمَهَا قَالَ حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ كَانَ أَخَاهَا مِنَ الرَّضَاعَةِ أَوْ غُلَامًا لَمْ يَحْتَلِمْ

5708-72/4- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Leys tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Rumh da tahdis etti, bize Leys, Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi, o Cabir'den rivayet ettiğine göre Um Seleme hacamat hususunda Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den izin isteyince Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona hacamat yapmasını emir buyurdu.

(Ravi dedi ki): Zannederim o şunu da söyledi: Ebu Taybe onun süt kardeşi idi -yahut da ihtilam olmamış- baliğ olmamış bir çocuktu.[699]

٥٧٠٩-٧٣/٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَ يَحْيَى وَاللَّفْظُ لَهُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ طَبِيبًا فَقَطَعَ مِنْهُ عِرْقًا ثُمَّ كَوَاهُ عَلَيْهِ

5709-73/5- Bize Yahya b. Yahya, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb tahdis etti, Yahya -lafız ona ait olmak üzere- bize Ebu Muaviye haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi: O Ameş'den, o Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ubey b. Kab'a bir doktor gönderdi, o da onun bir damarını kestikten sonra onun üzerini dağladı.[700]

٥٧١٠-.../٦- وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ كِلَاهُمَا عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَذْكُرَا فَقَطَعَ مِنْهُ عِرْقًا

5710-.../6- Bize Osman b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Cerir tahdis etti. (H.) Bana İshak b. Mansur da tahdis etti, bize Abdurrahman haber verdi, bize Süfyan haber verdi, ikisi A'meş'den bu isnad ile rivayet etti ve her ikisi de: "Bunun bir damarını kesti" ibaresini zikretmedi.[701]

٥٧١١-٧٤/٧- وَحَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ خَالِدٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ عَنْ شُعْبَةَ قَالَ سَمِعْتُ سُلَيْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سُفْيَانَ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ رُمِيَ أُبَيٌّ يَوْمَ الْأَحْزَابِ عَلَى أَكْحَلِهِ فَكَوَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

---

699 Ebu Davud, 4105; İbn Mace, 3480; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2909

700 Ebu Davud, 3864; İbn Mace, 3493; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2296

701 5709 numaralı hadisin kaynakları

5711-74/7- Bana Bişr b. Halid de tahdis etti, bize Muhammed -yani b. Cafer- Şu'be'den şöyle dediğini tahdis etti: Ben Süleyman'ı şöyle derken dinledim: Ebu Süfyan'ı şöyle derken dinledim: Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim: Ubeyye'nin kolundaki can damarına bir ok atıldı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu dağladı.[702]

٥٧١٢-٧٥/٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ رُمِيَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فِي أَكْحَلِهِ قَالَ فَحَسَمَهُ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ بِمِشْقَصٍ ثُمَّ وَرِمَتْ فَحَسَمَهُ الثَّانِيَةَ

5712-75/8- Bize Ahmed b. Yunus tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Ebu'z-Zubeyr, Cabir'den tahdis etti. (H.) Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Sa'd b. Muâz'a kolundaki can damarına bir ok atıldı. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) elindeki sivri uçlu bir demir ile onu dağladı. Sonra yarası şişince onu ikinci bir defa dağladı.[703]

٥٧١٣-٧٦/٩- حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ صَخْرٍ الدَّارِمِيُّ حَدَّثَنَا حَبَّانُ بْنُ هِلَالٍ حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ احْتَجَمَ وَأَعْطَى الْحَجَّامَ أَجْرَهُ وَاسْتَعَطَ

5713-76/9- Bana Ahmed b. Said b. Sahr ed-Dârimî tahdis etti bize Habban b. Hilal tahdis etti, bize Vuheyb tahdis etti, bize Abdullah b. Tâvus, babasından tahdis etti, o İbn Abbas'dan rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) hacamat yaptırmış ve hacamatçıya ücretini verdiği gibi burnuna ilaç da damlatmış.[704]

٥٧١٤-٧٧/١٠- وَحَدَّثَنَاه أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ وَقَالَ أَبُو كُرَيْبٍ وَاللَّفْظُ لَهُ أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ عَنْ مِسْعَرٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ عَامِرٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ احْتَجَمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَكَانَ لَا يَظْلِمُ أَحَدًا أَجْرَهُ

702 5709 numaralı hadisin kaynakları
703 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2739
704 Kaynakları daha önce Müsakat Kitabı'nda Hacamatçı'nın Ücretinin Helal Olduğu babında 4017 numaralı hadiste gösterilmiştir.

5714-77/10- Bunu bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb de tahdis etti, Ebu Bekir bize Veki tahdis etti derken Ebu Kureyb de -lafız ona ait olmak üzere- bize Veki haber verdi dedi. O Mis'ar'den, o Amr b. Âmir el-Ensari'den şöyle dediğini rivayet etti: Enes b. Mâlik'i: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hacamat yaptırdı, kimseye de ücreti hususunda haksızlık etmezdi derken dinledim.[705]

Şerh

(5711-5714 numaralı hadisler)

(5711) "Cabir b. Abdullah dedi ki: Ahzab günü Ubeyye'nin kolundaki can damarına bir ok isabet etti..." Buradaki "Ubeyy" hemze ötreli, be fethalı ve ye şeddelidir. Doğru şekli bu olduğu gibi rivayetlerde ve nüshalarda da bu şekildedir. Bu ise bundan önce adı geçen Ubeyy b. Ka'b'ın kendisidir. Bazıları ismini tashif ederek hemze fethalı be harfi kesreli veya şeddesiz (ebi: babam şeklinde) kaydetmişlerdir ki bu fahiş bir hatadır. Çünkü Cabir'in babası Ahzab gazvesinden bir seneden fazla bir zaman erken Uhud gününde şehid düşmüştür.

Ekhal (denilen koldaki can damarı) bilinen bir damardır. Halil: O hayat (can) damarıdır. Hayatın ırmağının o olduğu söylenir. Çünkü her bir organda onun bir kolu vardır. Onun bu kollarının da ayrı isimleri vardır. Bu damar kolda kesilecek olursa kanı durmaz. Başkası ise bu tek bir damar olup elde olanına ekhal, uylukta olanına nesa, sırtta olanına ebhar denilir.

Hacamatçının ücreti ile ilgili açıklama ise daha önceden geçmiş bulunmaktadır.

"Onu dağladı" yani kanının kesilmesi için onu dağladı. Ama buradaki (dağlamak anlamında kullanılan) hasmin asıl anlamı kesmektir. (Çünkü dağlamakla kan kesilir).

٥٧١٥-٧٨/١١- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ ابْنُ سَعِيدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَابْرُدُوهَا بِالْمَاءِ

5715-78/11- Bize Zuheyr b. Harb ve Muhammed b. el-Müsennâ tahdis edip dedi ki: Bize Yahya -ki o b. Said'dir- Ubeydullah'dan tahdis etti, bana Nâfi' İbn Ömer'den haber verdi, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Hum-*

705 Buhari, 2280; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1111

ma cehennemin kükremesindendir. Bu sebeple onu su ile serinletin" buyurduğunu rivayet etmiştir.[706]

٥٧١٦-.../١٢- وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي وَمُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ قَالَا حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ إِنَّ شِدَّةَ الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَابْرُدُوهَا بِالْمَاءِ

5716-.../12- Bize İbn Numeyr de tahdis etti, bize babam ve Muhammed b. Bişr tahdis etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Abdullah b. Numeyr ve Muhammed b. Bişr tahdis edip dedi ki: Bize Ubeydullah, Nâfi'den tahdis etti, o İbn Ömer'den o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Hummanın şiddeti cehennemin kükremesindendir. Bu sebeple onu su ile serinletiniz"* buyurduğunu rivayet etti.[707]

٥٧١٧-٧٩/١٣- وَحَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي مَالِكٌ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ أَخْبَرَنَا الضَّحَّاكُ يَعْنِي ابْنَ عُثْمَانَ كِلَاهُمَا عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَأَطْفِئُوهَا بِالْمَاءِ

5717-79/13- Bana Harun b. Said el-Eylî de tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Mâlik tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize İbn Ebu Fudeyk tahdis etti bize Dahhak -yani b. Osman- haber verdi (Mâlik ile) ikisi Nâfi'den o İbn Ömer'den rivayet etitğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"humma cehennemin kükremesindendir. Bu sebeple onu su ile serinletiniz"* buyudu.[708]

٥٧١٨-٨٠/١٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ح وَحَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا رَوْحٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَأَطْفِئُوهَا بِالْمَاءِ

706 Buhari, 3264; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8162

707 Ebu Bekr b: Ebu Şeybe'nin hadisini İbn Mace, 3472; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7954'de; Abdullah b. Numeyr'in hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8090

708 Muhammed b. Rafi'in hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7712; Harun b. Said el-Eyli'nin hadisini Buhari, 5723; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8369'da rivayet etmişlerdir.

5718-80/14- Bize Ahmed b. Abdullah b. el-Hakem tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be tahdis etti. (H.) Bana Harun b. Abdullah da -lafız ona ait olmak üzere- tahdis etti, bize Ravh tahdis etti, bize Şu'be, Ömer b. Muhammed b. Zeyd'den tahdis etti, o babasından o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Humma cehennemin kükremesindendir, bu sebeple onu su ile söndürünüz"* buyurdu.[709]

٥٧١٩-١٥/٨١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَابْرُدُوهَا بِالْمَاءِ

5719-81/15- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb de tahdis edip dedi ki: Bize İbn Numeyr, Hişam'dan tahdis etti, o babasından, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"humma cehennemin kükremesindendir, bu sebeple onu su ile serinletiniz"* buyurdu.[710]

٥٧٢٠-.../١٦- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ وَعَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ جَمِيعًا عَنْ هِشَامٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ

5720-.../16- Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Halid b. el-Haris ve Abde b. Süleyman birlikte Hişam'dan bu isnad ile aynısını rivayet etti.[711]

٥٧٢١-١٧/٨٢- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ هِشَامٍ عَنْ فَاطِمَةَ عَنْ أَسْمَاءَ أَنَّهَا كَانَتْ تُؤْتَى بِالْمَرْأَةِ الْمَوْعُوكَةِ فَتَدْعُو بِالْمَاءِ فَتَصُبُّهُ فِي جَيْبِهَا وَتَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ ابْرُدُوهَا بِالْمَاءِ وَقَالَ إِنَّهَا مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ

5721-82/17- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Abde b. Süleyman, Hişam'dan tahdis etti, o Fatıma'dan, o Esma'dan rivayet ettiğine göre kendisine hummadan kıvranan kadın getirilir, o da su ister ve onu yakasından içeriye döker ve: Şüphesiz Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Onu su ile serinletin"*ve: *"Muhakkak o cehennemin kükremesindendir"* buyurmuştur derdi.[712]

---

709 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7431

710 İbn Mace, 3471; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16987

711 Abde b. Süleyman'ın hadisini Tirmizi, 2074; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17050'de, Halid b. el-Haris'in hadisin Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16887

712 Buhariu, 5724; Tirmizi, 2074; İbn Mace, 3475; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15744

٥٧٢٢-.../١٨- وَحَدَّثَنَاه أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ وَأَبُو أُسَامَةَ عَنْ هِشَامٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي حَدِيثِ ابْنِ نُمَيْرٍ صَبَّتْ الْمَاءَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ جَيْبِهَا وَلَمْ يَذْكُرْ فِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ أَنَّهَا مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ قَالَ أَبُو أَحْمَدَ قَالَ إِبْرَاهِيمُ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ بِشْرٍ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

5722-.../18- Bunu bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize İbn Numeyr ve Ebu Usâme, Hişam'dan bu isnad ile tahdis etti. İbn Numeyr'in hadisinde: Kendisi ile yakası arasına suyu döktü denilmekte ve Ebu Usâme'nin hadisinde de: "O cehennemin kükremesindendir" denilmektedir.

Ebu Ahmed dedi ki: İbrahim dedi ki: Bize Hasan b. Bişr tahdis etti, bize Ebu Usâme bu isnad ile tahdis etti.[713]

٥٧٢٣-٨٣/١٩- حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِفَاعَةَ عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ الْحُمَّى فَوْرٌ مِنْ جَهَنَّمَ فَابْرُدُوهَا بِالْمَاءِ

5723-83/19- Bize Hennad b. es-Serri tahdis etti, bize Ebul Ahvas, Said b. Mesruk'dan tahdis etti, o Abaye b. Rifa'dan o dedesi Rafi b. Hadic'den şöyle dediğini tahdis etti. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Şüphesiz humma cehennemin bir kükreyişidir. Bu sebeple onu su ile serinletiniz"* buyururken dinledim.[714]

٥٧٢٤-٨٤/٢٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَمُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ نَافِعٍ قَالُوا حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِفَاعَةَ حَدَّثَنِي رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ الْحُمَّى مِنْ فَوْرِ جَهَنَّمَ فَابْرُدُوهَا عَنْكُمْ بِالْمَاءِ وَلَمْ يَذْكُرْ أَبُو بَكْرٍ عَنْكُمْ وَقَالَ قَالَ أَخْبَرَنِي رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ

5724-84/20- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Hatim ile Ebu Bekr b. Nafi tahdis edip dediler ki: Bize Abdurrahman b. Mehdi, Süfyan'dan tahdis etti, o babasından o Abaye b.

713 5721 numaralı hadisin kaynakları

714 Buhari, 3262, 5726; Tirmizi, 2073; İbn Mace, 3473; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3562

Rifâa'dan rivayet etti. Bana Rafi b. Hadic tahdis edip dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Humma cehennemin feveran etmesindendir. Bu sebeple onu üzerinizden su ile serinletiniz"* buyururken dinledim. Ama Ebu Bekir "üzerinizden" ibaresini zikretmedi ve: Bana Rafi b. Hadic dedi diye söyledi.[715]

Şerh

(5715-5724 numaralı hadisler)

(5715) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Humma cehennemin kükremesindendir, bu sebeple onu su ile serinletiniz"* bir diğer rivayette (5724) *"Cehennemin feveran etmesindendir"* denilmektedir. Feyh: kükreme ile fevr: feveran kelimelerinin her ikisinde de fe harfi fethalıdır. Bu da cehennemin aşırı sıcağı, alevi ve bunun yayılması demektir. Onu serinletin ise hararetini dindirin, alevini söndürün demektir. Nitekim diğer rivayette (5718) *"onu su ile söndürün"* buyurmaktadır.

"Februduhe: Onu serinletin" lafzındaki hemze vasıl hemzesi ve re harfi de ötreli olup sahih, fasih ve rivayetlerde de lugat kitaplarında da başkalarında da meşhur olan söyleyiş budur. Kadı Iyaz el-Meşârik'de ise bunun katı hemzesi ile re harfi kesreli olarak (ebridu şeklinde) bir söyleyişde de kullanıldığını nakletmektedir. Bunu el-Cevheri de nakletmiş ve: Bu pek güzel bir söyleyiş değildir demiştir.

Bu hadiste, cehennemin şu anda yaratılmış ve var olduğu şeklindeki kanaatlerinin lehine bir delil bulunmaktadır.

(5721) "Esma'dan rivayete göre hummaya yakalanmış kadın getirilir, o da su ister..." Bir rivayette de (5722) suyu onun ile yakası arasına dökerdi denilmektedir. Kadı Iyaz dedi ki: Bu da tabiplerin (bu husustaki) aykırı kanaatlerini reddetmekte ve hummaya yakalanmış kimsenin su kullanmak ile iyileştiği kanaatini doğrulamaktadır. Ayrıca hadis Zâhiri üzere olup daha önce kaydedilen el-Mazeri'nin te'viline göre değildir. Çünkü o: Eğer Esma'nın ve Müslümanların bunun fayda verdiğine dair deneyimleri olmasaydı bunu kullanmazlardı demiştir.

715 5723 numaralı hadisin kaynakları

٢٧/١٢- بَاب كَرَاهَةِ التَّدَاوِي بِاللَّدُودِ

27/12- LEDUD (DENİLEN AĞZIN BİR TARAFINDAN AKITILAN) İLAÇ İLE TEDAVİ YAPMANIN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٧٢٥-٨٥/١- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ سُفْيَانَ حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ أَبِي عَائِشَةَ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ لَدَدْنَا رَسُولَ اللهِ ﷺ فِي مَرَضِهِ فَأَشَارَ أَنْ لَا تَلُدُّونِي فَقُلْنَا كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ لَا يَبْقَى أَحَدٌ مِنْكُمْ إِلَّا لُدَّ غَيْرُ الْعَبَّاسِ فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ

5725-85/1- Bana Muhammed b. Hatim tahdis etti, bize Yahya b. Said, Süfyan'dan tahdis etti, bana Musa b. Ebu Aişe, Ubeydullah b. Abdullah'tan tahdis etti, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Hastalığı sırasında Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ağzından ilaç verdik. Ama o bana ağzımdan ilaç vermeyin diye işaret etti. Biz: Bu hastanın ilaçtan hoşlanmayışıdır dedik. Kendisine gelince: *"Abbas dışında aranızda ağzına ilaç akıtılmadık hiç kimse kalmayacak. Çünkü o sizinle beraber bulunmadı"* buyurdu.[716]

Şerh

"Hastalığı sırasında Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ağzından ilaç verdik..." Dil bilginlerinin dediklerine göre lam harfi fethalı olarak: Ledud, hastanın ağzının yan taraflarından birisinden dökülüp hastaya içirilen ya da oraya parmak ve başka bir şeyle sokulup ağza varması sağlanan ilaca denilir. Bu kökten olmak üzere lededtuhu ve eludduhu: ağzından ilaç verdim, veriyorum denilir. Cevheri aynı zamanda Rubai olarak bunun: eldedduhu'nun da kullanıldığını nakletmektedir. Yine el-Cevheri dedi ki: Ledud anlamında ledid de kullanılır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara ağzımdan bana ilaç içirmeyin diye işaret etmekle birlikte Ona muhalefet edilince O da kendilerine bir ceza olmak üzere ağızlarından onlara ilaç verilmesini emir buyurdu.

Buradan anlaşılır işaretin buna benzer bir meselede açık ibare ve söz durumunda olduğu hükmü anlaşıldığı gibi haddini aşan bir kimseye haddini aştığı fiiline benzer bir fiil ile tazir edilebileceği anlaşılmaktadır. Bu fiilin haram bir fiil olma hali ise müstesnâdır.

716 Buhari, 4458, 5709, 5710, 5711, 6886, 6897; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16318

١٣/٢٨- بَاب التَّدَاوِي بِالْعُودِ الْهِنْدِيِّ وَهُوَ الْكُسْتُ

28/13- KUST DİYE DE BİLİNEN UD-İ HİNDİ İLE TEDAVİ BABI

٥٧٢٦-١/٨٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ قَالَ يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرُونَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مِحْصَنٍ أُخْتِ عُكَّاشَةَ بْنِ مِحْصَنٍ قَالَتْ دَخَلْتُ بِابْنٍ لِي عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَمْ يَأْكُلْ الطَّعَامَ فَبَالَ عَلَيْهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَرَشَّهُ قَالَتْ وَدَخَلْتُ عَلَيْهِ بِابْنٍ لِي قَدْ أَعْلَقْتُ عَلَيْهِ مِنْ الْعُذْرَةِ فَقَالَ عَلَامَهْ تَدْغَرْنَ أَوْلَادَكُنَّ بِهَذَا الْعِلَاقِ عَلَيْكُنَّ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ يُسْعَطُ مِنْ الْعُذْرَةِ وَيُلَدُّ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ

5726-86/1- Bize Yahya b. Yahya et-Temîmî, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid, Zuheyr b. Harb ve İbn Ebu Ömer -lafız Zuheyr'e ait olmak üzere- tahdis etti. Yahya, bize Süfyan b. Uyeyne Zührî'den haber verdi derken diğerleri tahdis etti dedi. Zührî Ubeydullah b. Abdullah'tan, o Ukkaşe b. Mihsan'ın kız kardeşi Mihsan kızı Um Kays'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bir oğlumla birlikte Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna girdim. Henüz yemek yemeye başlamamıştı. Derken çocuk Onun üzerine bevletti. Bir su getirilmesini isteyip onun üzerine serpti.

(Um Kays) dedi ki: Yine bir oğlumla Onun huzuruna girdim. Boğazı ağrıdığı için de parmağımı boğazına sokarak onu tedavi etmiştim. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Çocuklarınızı neden bu şekilde parmaklarınızı boğazına sokarak tedavi ediyorsunuz ki. Ben size bu Ud-i Hindiyi tavsiye ederim. Onda yedi türlü şifa vardır. Bunlardan birisi de zatülcenbdir. Boğaz ağrısına karşı burundan alınır ve zatülcenbden dolayı da ağza akıtılır."*[717]

٥٧٢٧-٢/٨٧- وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ أَنَّ ابْنَ شِهَابٍ أَخْبَرَهُ قَالَ أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ أُمَّ قَيْسٍ بِنْتَ مِحْصَنٍ وَكَانَتْ مِنْ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُوَلِ اللَّاتِي بَايَعْنَ رَسُولَ اللَّهِ

717 "Henüz yemek yememişti..." hadisinin kaynakları daha önce 663, 664 numaralı hadisin kaynaklarında gösterildi. "Boğaz ağrısından dolayı..." hadisini de Buhari, 5693, 5713, 5715, 5718; Ebu Davud, 3877; İbn Mace, 3462; Tuhfetu'l-Eşrâf, 18343

ﷺ وَهِيَ أُخْتُ عُكَّاشَةَ بْنِ مِحْصَنٍ أَحَدِ بَنِي أَسَدِ بْنِ خُزَيْمَةَ قَالَ أَخْبَرَتْنِي أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِابْنٍ لَهَا لَمْ يَبْلُغْ أَنْ يَأْكُلَ الطَّعَامَ وَقَدْ أَعْلَقَتْ عَلَيْهِ مِنَ الْعُذْرَةِ قَالَ يُونُسُ أَعْلَقَتْ غَمَزَتْ فَهِيَ تَخَافُ أَنْ يَكُونَ بِهِ عُذْرَةٌ قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَامَهْ تَدْغَرْنَ أَوْلَادَكُنَّ بِهَذَا الْإِعْلَاقِ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ يَعْنِي بِهِ الْكُسْتَ فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ وَأَخْبَرَتْنِي أَنَّ ابْنَهَا ذَاكَ بَالَ فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَاءٍ فَنَضَحَهُ عَلَى بَوْلِهِ وَلَمْ يَغْسِلْهُ غَسْلًا

5727-87/2- Bana Harmele b. Yahya da tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus b. Yezid'in haber verdiğine göre İbn Şihâb kendisine haber verip dedi ki: Bana Ubeydullah b. Utbe b. Mesud'un haber verdiğine göre Esed b. Huzeyneoğullarından birisi olan Ukkaşe b. Mihsan'ın kızkardeşi ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bey'at etmiş olan ilk muhacir kadınlardan olan Mihsan kızı Um Kays'ın kendisine şunu haber verdiğini söyledi: Um Kays bir oğlu ile birlikte Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna girmişti. Oğlu henüz yemek yemeye başlamamıştı. Boğazı ağrıdığı için de parmağını boğazına sokarak onu tedavi etmişti. -Yunus dedi ki: Boğazına parmağını sokarak tedavi etmesi (alaka) boğazını sıkması demektir. Çünkü o çocuğun boğazının ağrımasından korkmuştu- dedi ki: Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bu şekilde parmağınızı sokarak çocuklarınızın boğazını neden sıkıyorsunuz ki? Ben size bu Ud-i Hindiyi tavsiye ediyorum. -Bununla kustu kastediyordu- Çünkü onda yedi türlü şifa vardır, birisi de zatülcenb (hastalığına şifa olması)dır"* buyurdu.

Ubeydullah dedi ki: Ayrıca bana o oğlunun Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kucağında küçük abdestini bozduğunu ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de bir su getirilmesini isteyerek onun sidiği üzerine o suyu serptiğini ve orasını yıkamadığını da haber verdi.[718]

Şerh

(5726-2727 numaralı hadisler)

(5726) "Boğaz ağrısından dolayı parmağımı boğazına sokarak tedavi ettiğim bir oğlumla huzuruna girdim…"

---

718 5726 numaralı hadisin kaynakları

Hadisteki "parmağımı boğazına sokarak onu tedavi ettim" anlamındaki ibarede Müslim'in sahihinin bütün nüshalarında "aleyhi" lafzı kullanılmıştır. Buhari'nin Sahihi'nde de Ma'mer'den ve başkalarından gelen rivayette de aynı şekilde buradaki gibidir. Süfyan b. Uyeyne'den gelen rivayette ise lam yerine nun ile "anhu" diye kullanılmıştır. İşte dil bilginleri nezdinde bilinen kullanım şekli budur. Hattâbî dedi ki: Muhaddisler bunu "aleyhi" ile rivayet etmekle birlikte doğrusu "anhu" ile kullanılmasıdır. Başkası da bunu böyle söyledikleri gibi kimisi de bu iki şekli iki ayrı söyleyiş olarak nakletmişlerdir. Bu da parmağımla onun küçük dili tarafındaki ağrıyı tedavi ettim demektir. Hadiste geçen "eluzre" ile ilgili olarak da ilim adamları şunları söylemektedir: Kelime ötreli ayn harfi iledir. Bu ise kandan dolayı harekete geçen boğazdaki bir ağrıdır. Bunu tedavi etmek amacıyla yapılan uygulamayı anlatmak için de "azere" fiili kullanılır. Bu şekilde tedavi yapılmış kimseye de "ma'zûr" denilir. Bir diğer açıklamaya göre bu boğaz ile burun arasındaki boşlukta meydana gelen bir yaradır. Çoğunlukla uzre yıldızının doğuşu esnasında çocuklarda görülen bir hastalıktır. Uzre takım yıldızı ise eşşira el abur diye bilinen yıldızın altında beş gezegendir. Bunlara elazara adı verilir. Ve yaz mevsiminin ortalarında doğar. Bu uzre denilen hastalığı da tedavi etmekte kadınların izlemeyi adet edindikleri usül de şöyledir: Kadın bir bez parçası alarak onu ileri derecede büker ve bu bez parçasını çocuğun burnuna sokar. Orayı dürter ve oradan siyah bir kan akar. Bazı hallerde ise burayı yaralayabilir. İşte bu yaralamaya da "degr ve gadr" denilir. Buna göre *"çocuklarınızın boğazını sıkarak"* ifadesi kadının parmağı ile çocuğun boğazına sokup o yeri yukarı doğru kaldırıp bastırması demek olur.

"el-Alâk: boğaz ağrısı" ayn harfi fethalı söylenir. Diğer rivayette (5727) ise "el a'l-ak" şeklinde geçmektedir. Dil bilginleri nezdinde daha meşhur olan budur. Hatta aralarından kimisi doğrunun bu olduğu ve alak demenin caiz olmadığını dahi söylemiştir. Dil bilginleri der ki: A'l-ak mastardır. Ondan bu hastalığı giderdim anlamındadır. El-aluk ise afet ve musibet demektir. A'l-ak da küçük çocuğun boğazındaki ağrıyı tedavi etmek anlamındadır. İbnu'l- Esir dedi ki: Bununla birlikte el-Alâk'ın o kökten gelen isim olması da mümkündür. Zatülcenb ise bilinen bir hastalıktır. Ud-i Hindiye de ilk harfi kaf son harfi tı olmak üzere kust da denilir, ilk harfi kehf son harfi te olmak üzere küst de denilir. Bunlar meşhur iki söyleyiştir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "alame: neden" lafzı bütün nüshalarda bu şekilde sonu haüsekt diye bilinen he iledir. Burada konuşma dilinde sabit olarak zikredilmiştir.

٢٩/١٤- بَاب التَّدَاوِي بِالْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ

29/14- ÇÖREK OTU İLE TEDAVİ BABI

٥٧٢٨-١/٨٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحِ بْنِ الْمُهَاجِرِ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَسَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ فِي الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ وَالسَّامُ الْمَوْتُ وَالْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ الشُّونِيزُ وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالُوا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ كُلُّهُمْ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ عُقَيْلٍ وَفِي حَدِيثِ سُفْيَانَ وَيُونُسَ الْحَبَّةَ السَّوْدَاءَ وَلَمْ يَقُلْ الشُّونِيزُ

5728-88/1- Bize Muhammed b. Rumh b. el-Muhacir tahdis etti, bize Leys, Ukayl'den haber verdi, o İbn Şihâb'dan rivayet etti, bana Ebu Usâme b. Abdurrahman ve Said b. el-Müseyyeb'in haber verdiğine göre Ebu Hureyre ikisine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinlediğini haber vermiştir: *"Şüphesiz çörek otunda essam dışında her hastalığa karşı bir şifa vardır."* Essam ise ölümdür, çörek otu (elhabbetul sevda) ise şûniz diye bilinir.

Bunu bana Ebu't-Tâhir ve Harmele de tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, o Said b. el-Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye rivayet etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr en-Nâkid, Zuheyr b. Harb ve İbn Ebu Ömer de tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti. (H.) Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer haber verdi. (H.) Bize Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî de tahdis etti, bize Ebul Yeman haber verdi, bize Şuayb haber verdi, hepsi Zührî'den, o Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den

Ukayl'in hadisi ile aynı şekilde rivayet etti. Süfyan ve Yunus'un hadisinde: elhabbetul sevda: çörek otu dediği halde şûniz demedi.[719]

٥٧٢٩-٨٩/٢- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَابْنُ حُجْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ عَنْ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَا مِنْ دَاءٍ إِلَّا فِي الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ مِنْهُ شِفَاءٌ إِلَّا السَّامَ

5729-89/2- Bize Yahya b. Eyyub, Kuteybe b. Said ve İbn Hucur da tahdis edip dedi ki: Bize İsmail -ki İbn Cafer'dir- el-Alâ'dan tahdis etti, o babasından, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Çörek otunda kendisine şifa bulunmayan hiçbir hastalık yoktur, essam (denilen ölüm) müstesnâ)"*[720]

Şerh

"Çörek otu ise şûnizdir." Cumhurun zikrettiği meşhur ve doğru şekil budur. Kadı Iyaz dedi ki: el-Harbi'nin el-Hasen'den rivayet ettiğine göre o hardaldır. Ayrıca bunun yeşil tane olduğu da söylenmiştir ki bu da bıtın diye bilinir. Çünkü Araplar (koyu) yeşile de siyah derler. Nitekim (mezopotamyanın iki nehir arasındaki yeşil alanlara) ağaçla yeşilliği dolayısı ile Sevad-ı Irak adı da buradan gelmektedir. Yine araplar siyaha da yeşil derler.

١٥/٣٠ - بَاب التَّلْبِينَةُ مُجِمَّةٌ لِفُؤَادِ الْمَرِيضِ

30/15- BULAMACIN HASTANIN KALBİNE RAHATLIK VERİCİ OLDUĞU BABI

٥٧٣٠-٩٠/١- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي حَدَّثَنِي عُقَيْلُ بْنُ خَالِدٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا كَانَتْ إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ مِنْ أَهْلِهَا فَاجْتَمَعَ لِذَلِكَ النِّسَاءُ ثُمَّ تَفَرَّقْنَ إِلَّا أَهْلَهَا وَخَاصَّتَهَا أَمَرَتْ بِبُرْمَةٍ مِنْ تَلْبِينَةٍ فَطُبِخَتْ ثُمَّ صُنِعَ ثَرِيدٌ فَصُبَّتْ التَّلْبِينَةُ عَلَيْهَا ثُمَّ

719 Said b. el-Müseyyeb'in Ebu Hureyre'den rivayet ettiği hadisi Buhari, 5688; İbn Mace, 3447; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13210; Ebu Seleme'nin Ebu Hureyre'den rivayet ettiği hadisi Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13285; Ebu Tahir'in hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13347; Ebu Bekr b. Ebu Şeybe'nin hadisini Tirmizi, 2041; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15148'de; Abdullah b. Abdurrahman ed-Darimi'nin hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15177

720 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13998

قَالَتْ كُلْنَ مِنْهَا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ التَّلْبِينَةُ مُجِمَّةٌ لِفُؤَادِ الْمَرِيضِ تُذْهِبُ بَعْضَ الْحُزْنِ

5730-90/1- Bize Abdulmelik b. Şuayb b. Leys b. Sa'd tahdis etti, bana babam dedemden tahdis etti, bana Ukayl b. Halid, İbn Şihâb'dan tahdis etti, o Urve'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcesi Aişe'den rivayet ettiğine göre akrabalarından birisi ölüp de bu maksatla kadınlar toplanıp sonra da dağılacak olurlarsa mutlaka akrabalarına ve özel yakınlarına bir çömlek bulamaç pişirilmesini emrederdi. Sonra da tirit yapılırdı. Bulamaç da o tiridin üzerine dökülürdü. Sonra (Aişe) haydi bundan yeyin. Çünkü ben Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Bulamaç hastanın kalbini rahatlatır ve kederin bir kısmını da giderir"* buyururken dinledim derdi.[721]

Şerh

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Bulamaç kalbi rahatlatır..."* (rahatlatır anlamındaki lafız) mim ve cim harfleri fethalı olarak "mecemmeh" diye telaffuz edilir. Bunun mim ötreli cim kesreli (mucimmeh şeklinde) olduğu da söylenir. Bu da hastanın kalbini rahatlattığı, ondan üzüntüyü izale edip ona dinçlik kazandırdığı anlamına gelir. Elcemmam ise çalışkan ve gayretli kimseler gibi rahat etmiş, dinlenmiş kimse demektir.

Te harfi fethalı olarak "telbine: bulamaç: undan yahut kepekten yapılan bir çeşit çorbadır. Dediklerine göre bazı hallerde ona biraz bal da katılabilir. el-Herevi ve başkalarının dediklerine göre buna telbine denilmesi beyazlığı ve inceliği bakımından süte benzemesinden dolayıdır. Hadisten, bulamacın üzüntülü kimseler için müstehap olduğu hükmü anlaşılmaktadır.

٣١/١٦- بَاب التَّدَاوِي بِسَقْيِ الْعَسَلِ

31/16- BAL İÇİRMEK SURETİ İLE TEDAVİ BABI

٥٧٣١-١/٩١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ إِنَّ أَخِي اسْتَطْلَقَ بَطْنُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ اسْقِهِ عَسَلًا فَسَقَاهُ ثُمَّ جَاءَهُ فَقَالَ إِنِّي سَقَيْتُهُ عَسَلًا فَلَمْ يَزِدْهُ

721 Buhari, 5417, 5689; Tirmizi, 3039 -buna yakın-; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16539

إِلَّا اسْتِطْلَاقًا فَقَالَ لَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ جَاءَ الرَّابِعَةَ فَقَالَ اسْقِهِ عَسَلًا فَقَالَ لَقَدْ سَقَيْتُهُ فَلَمْ يَزِدْهُ إِلَّا اسْتِطْلَاقًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَدَقَ اللَّهُ وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ فَسَقَاهُ فَبَرَأَ

5731-91/1- Bize Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Beşşâr -lafız İbnu'l- Müsennâ'ya ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Katade'den tahdis etti, o Ebul Mütevekkil'den, o Ebu Said el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek dedi ki: Kardeşim ishal oldu dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ona bal içir"* buyurdu. O da ona içirdi. Sonra tekrar Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek: Ben ona bal içirdiğim halde bu onun yalnızca ishalini artırdı dedi ve üç defa ona söyledi. Sonra dördüncüsünde yine gelince tekrar: *"Ona bal içir"* buyurdu. Adam: Ama daha önce ona bal içirdiğim halde ishalinden başka bir şeyini artırmadı deyince Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Allah doğru söylemiştir, kardeşinin karnı da yalan söylemiştir"* buyurunca ona bir daha içirdi ve iyileşti.[722]

٥٧٣٢-.../٢- وَحَدَّثَنِيهِ عَمْرُو بْنُ زُرَارَةَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ يَعْنِي ابْنَ عَطَاءٍ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ النَّاجِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ إِنَّ أَخِي عَرِبَ بَطْنُهُ فَقَالَ لَهُ اسْقِهِ عَسَلًا بِمَعْنَى حَدِيثِ شُعْبَةَ

5732-.../2- Bunu bana Amr b. Zürare de tahdis etti, bize Abdulvehhab -yani b. Ata- Said'den haber verdi, o Katade'den, o Ebul Mütevekkil en-Naci'den, o Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre bir adam, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek: Kardeşimin midesi bozuldu dedi. Allah Rasulü de ona: *"Ona bal içir"* buyurdu ve Şu'be'nin hadisi ile aynı manada rivayet etti.[723]

Şerh

(5731-5732 numaralı hadisler)

"Allah ve Rasulü doğru söylemiştir kardeşinin karnı ise yalan söylemiştir." Bundan kasıt yüce Allah'ın: *"Onların (arıların) karınlarından içinde insanlara şifa bulunan çeşitli renklerde bir içecek çıkar."* (Nahl, 69) buyruğudur. Bu da baldır. İşte Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu ifadesi yüce Allah'ın: *"Onda*

722 Buhari, 5684, 5716; Tirmizi, 2082; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4251
723 5731 numaralı hadisin kaynakları

bir şifa vardır" buyruğundaki zamirin balın kendisi olan içeceğe ait olduğunu açıkça ortaya koymaktadır ki sahih olan da budur. Aynı zamanda bu İbn Mesud, İbn Abbas, Hasan, Katade ve başkalarının da görüşüdür. Mücahit ise zamirin Kur'ân'a ait olduğunu söyler. Bu ise zayıf bir görüştür, Kur'ân'ın Zâhirine ve bu sahih hadisin açık ifadesine aykırıdır. Kimi ilim adamı da şöyle demiştir: Ayet-i kerime tahsis edilmiş bir ayettir. Yani bazı hastalıklara karşı ve bazı insanlar için (bal) şifadır. Karnından rahatsızlanmış olan bu kişinin hastalığı ile de bal ile şifa bulan hastalıklardandı. Ayet-i kerime'de her türlü hastalığa şifa olduğuna dair açık bir ifade bulunmamaktadır. Ama Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu adamın hastalığının bal ile şifa bulan hastalıklardan olduğunu bilmiş oluyordu. Allah en iyi bilendir.

٣٢/١٧ - بَاب الطَّاعُونِ وَالطِّيَرَةِ وَالْكَهَانَةِ وَنَحْوِهَا

32/17- TAUN, UĞURSUZLUK DUYGUSUNA KAPILMAK, KAHİNLİK VE BENZERİ HUSUSLAR BABI

٥٧٣٣-١/٩٢- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ وَأَبِي النَّضْرِ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَسْأَلُ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ مَاذَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الطَّاعُونِ فَقَالَ أُسَامَةُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الطَّاعُونُ رِجْزٌ أَوْ عَذَابٌ أُرْسِلَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَوْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ وَقَالَ أَبُو النَّضْرِ لَا يُخْرِجُكُمْ إِلَّا فِرَارٌ مِنْهُ

5733-92/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis edip dedi ki: Mâlik'e Muhammed b. el-Münkedir ile Ömer b. Ubeydullah'ın azadlısı Ebu Nadr'dan rivayetini okudu. İkisi Âmir b. Sa'd b. Ebu Vakkas'dan, o babasından rivayet ettiğine göre babasını Usâme b. Zeyd'e şunu sorarken dinlemiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Taun hakkında neler işittin. Usâme de şu cevabı verdi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Taun İsrailoğulları üzerine yahut sizden öncekilerin üzerine gönderilmiş bir ricz yahut bir azaptır. Onun bir yerde çıktığını işitirseniz onun olduğu yere gitmeyin. Bulunduğunuz bir yerde de olursa ondan kaçmak maksadıyla da çıkmayın"* buyurdu.

Ebun Nadr ise: Ancak ondan kaçmak niyeti ile çıkacaksanız..." demiştir.[724]

---

724 Buhari, 3473, 6974; Tirmizi, 1065; Tuhfetu'l-Eşrâf, 92

٥٧٣٤-٩٣/٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَا أَخْبَرَنَا الْمُغِيرَةُ وَنَسَبَهُ ابْنُ قَعْنَبٍ فَقَالَ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقُرَشِيُّ عَنْ أَبِي النَّضْرِ عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الطَّاعُونُ آيَةُ الرِّجْزِ ابْتَلَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ نَاسًا مِنْ عِبَادِهِ فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ فَلَا تَدْخُلُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَفِرُّوا مِنْهُ هَذَا حَدِيثُ الْقَعْنَبِيِّ وَقُتَيْبَةَ نَحْوَهُ

5734-93/2- Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve Kuteybe b. Said tahdis edip dedi ki: Bize el-Muğîre -İbn Ka'neb nesebini de söyleyerek: b. Abdurrahman el-Kuraşi dedi- Ebu'n-Nadr'dan haber verdi, o Âmir b. Sad b. Ebu Vakkas'dan, o Usâme b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Taun aziz ve celil Allah'ın kullarından bir takım insanları kendisi ile müptela kıldığı riczin bir ayetidir. Bu sebeple onu (bir yerde çıktığını) işitecek olursanız bulunduğu yere girmeyin, sizin bulunduğunuz bir yerde görülecek olursa ondan kaçmayın."*

Bu, Ka'nebi'nin hadisi rivayet ettiği şekildir. Kuteybe'ninki de buna yakındır. [725]

٥٧٣٥-٩٤/٣- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أُسَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّ هَذَا الطَّاعُونَ رِجْزٌ سُلِّطَ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَوْ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فَإِذَا كَانَ بِأَرْضٍ فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا فِرَارًا مِنْهُ وَإِذَا كَانَ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلُوهَا

5735-94/3- Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr de tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Süfyan, Muhammed b. el-Munkedir'den tahdis etti, o Âmir b Sa'd'dan, o Usâme'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz bu taun sizden öncekiler üzerine yahut İsrailoğulları üzerine musallat kılınmış bir ricz (azap)tır. Bu sebeple bir yerde olursa ondan kaçmak maksadı ile o yerden çıkmayın. Eğer bir yerde bulunursa da oraya girmeyin"* buyurdu.[726]

---

725 5733 numaralı hadisin kaynakları

726 5733 numaralı hadisin kaynakları

٥٧٣٦-٩٥/٤- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ أَنَّ عَامِرَ بْنَ سَعْدٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ الطَّاعُونِ فَقَالَ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ أَنَا أُخْبِرُكَ عَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ هُوَ عَذَابٌ أَوْ رِجْزٌ أَرْسَلَهُ اللهُ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَوْ نَاسٍ كَانُوا قَبْلَكُمْ فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلُوهَا عَلَيْهِ وَإِذَا دَخَلَهَا عَلَيْكُمْ فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا فِرَارًا

5736-95/4- Bana Muhammed b. Hatim tahdis etti, bize Muhammed b. Bekr tahdis etti, bize İbn Cureyc haber verdi, bana Amr b. Dinar'ın haber verdiğine göre Âmir b. Sad kendisine şunu haber verdi: Bir adam Sa'd b. Ebu Vakkas'a taun hakkında soru sordu. Bunun üzerine Usâme b. Zeyd: Ona dair ben sana haber vereyim dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"O şanı yüce Allah'ın İsrailoğullarından bir taifeye yahut sizden önceki bir takım insanların üzerine gönderdiği bir azap yahut bir riczdir. Onun bir yerde çıktığını işitecek olursanız onun olduğu yere girmeyin. Sizin bulunduğunuz yere (taun) girerse kaçmak maksadıyla o yerden çıkmayın."*[727]

٥٧٣٧-.../٥- وَحَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَا حَدَّثَنَا حَمَّادٌ وَهُوَ ابْنُ زَيْدٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ كِلَاهُمَا عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ بِإِسْنَادِ ابْنِ جُرَيْجٍ نَحْوَ حَدِيثِهِ

5737-.../5- Bize Ebu Rabi, Süleyman b. Davud ve Kuteybe b. Said de tahdis edip ki: Bize Hammâd -ki o İbn Zeyd'dir- tahdis etti. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti (Hammâd ile) ikisi Amr b. Dinar'dan İbn Cureyc'in isnadı ile onun hadisine yakın olarak rivayet etti.[728]

٥٧٣٨-٩٦/٦- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ إِنَّ هَذَا الْوَجَعَ أَوْ السَّقَمَ رِجْزٌ عُذِّبَ بِهِ بَعْضُ الْأُمَمِ قَبْلَكُمْ ثُمَّ بَقِيَ بَعْدُ بِالْأَرْضِ فَيَذْهَبُ الْمَرَّةَ وَيَأْتِي الْأُخْرَى فَمَنْ سَمِعَ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا يَقْدَمَنَّ عَلَيْهِ وَمَنْ وَقَعَ بِأَرْضٍ وَهُوَ بِهَا فَلَا يُخْرِجَنَّهُ الْفِرَارُ مِنْهُ

727 5733 numaralı hadisin kaynakları
728 5733 numaralı hadisin kaynakları

5738-96/6- Bana Ebu't-Tâhir, Ahmed b. Amr ve Harmele b. Yahya tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, bana Âmir b. Sa'd, Usâme b. Zeyd'den haber verdi, o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: *"Bu ağrı yahut hastalık şüphesiz sizden önceki bazı ümmetlerin kendisi ile azaba uğratıldığı bir ricz (azap)tır. Sonra yeryüzünde kalmaya devam etti. Bir defasında gider bir diğerinde gelir. Onun herhangi bir yerde olduğunu işiten kimse onun olduğu yere gitmesin. Kendisinin bulunduğu yerde çıkan kimse de ondan kaçmak maksadıyla çıkmasına sebep olmasın."*[729]

٥٧٣٩-.../٧- وَحَدَّثَنَاه أَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ يَعْنِي ابْنَ زِيَادٍ حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِإِسْنَادِ يُونُسَ نَحْوَ حَدِيثِهِ

5739-.../7- Bunu bize Ebu Kâmil el-Cahderî de tahdis etti, bize Abdulvahid -yani b. Ziyad- tahdis etti, bize Ma'mer, Zührî'den Yunus'un isnadı ile onun hadisine yakın olarak rivayet etti.[730]

٥٧٤٠-٩٧/٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ حَبِيبٍ قَالَ كُنَّا بِالْمَدِينَةِ فَبَلَغَنِي أَنَّ الطَّاعُونَ قَدْ وَقَعَ بِالْكُوفَةِ فَقَالَ لِي عَطَاءُ بْنُ يَسَارٍ وَغَيْرُهُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا كُنْتَ بِأَرْضٍ فَوَقَعَ بِهَا فَلَا تَخْرُجْ مِنْهَا وَإِذَا بَلَغَكَ أَنَّهُ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلْهَا قَالَ قُلْتُ عَمَّنْ قَالُوا عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ يُحَدِّثُ بِهِ قَالَ فَأَتَيْتُهُ فَقَالُوا غَائِبٌ قَالَ فَلَقِيتُ أَخَاهُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ سَعْدٍ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ شَهِدْتُ أُسَامَةَ يُحَدِّثُ سَعْدًا قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ هَذَا الْوَجَعَ رِجْزٌ أَوْ عَذَابٌ أَوْ بَقِيَّةُ عَذَابٍ عُذِّبَ بِهِ أُنَاسٌ مِنْ قَبْلِكُمْ فَإِذَا كَانَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا وَإِذَا بَلَغَكُمْ أَنَّهُ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلُوهَا قَالَ حَبِيبٌ فَقُلْتُ لِإِبْرَاهِيمَ آنْتَ سَمِعْتَ أُسَامَةَ يُحَدِّثُ سَعْدًا وَهُوَ لَا يُنْكِرُ قَالَ نَعَمْ

5740-97/8- Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize İbn Ebu Adiyy, Şu'be'den tahdis etti, o Habib'den şöyle dediğini rivayet etti: Medine'de idik. Bana taunun Kûfe'de ortaya çıktığı haberi ulaştı. Bunun üzerine Ata b. Yesar ve başkaları bana dedi ki: Şüphesiz Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Eğer sen bir yerde bulunur da orada ortaya*

729 5733 numaralı hadisin kaynakları

730 5733 numaralı hadisin kaynakları

çıkarsa oradan çıkma. Bir yerde olduğu haberi sana ulaşırsa sen de oraya girme." (Habib) dedi ki: Kimden (bu hadisi rivayet ediyorsunuz) dedim. Onlar: Âmir b. Sa'd bu hadisi naklediyor dediler. Ben de ona gittim ama burada değil dediler. Sonra kardeşi İbrahim b. Sa'd ile karşılaştım ve ona sordum. O şu cevabı verdi: Usâme'yi Sa'd'e tahdis edip şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledim: *"Şüphesiz bu ağrı bir ricz yahut bir azaptır. Ya da sizden öncekilerden bir takım insanların kendisi ile azaba uğratıldıkları bir azap kalıntısıdır. Bu sebeple sizin bulunduğunuz bir yerde olursa oradan çıkmayın. Onun bir yerde olduğu haberi size ulaşırsa o yere girmeyin."*

Habib dedi ki: Bu sefer İbrahim'e: Bu hadisi Usâme, Sa'd'e nakledip onun da bunu reddetmediğini bizzat kendin dinledin mi dedim. İbrahim: Evet dedi.[731]

٥٧٤١-.../٩- وَحَدَّثَنَاه عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ قِصَّةَ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ فِي أَوَّلِ الْحَدِيثِ

5741-.../9- Bunu bize Ubeydullah b. Muâz da tahdis etti, bize babam tahdis etti, bize Şu'be bu isnad ile tahdis etmekle birlikte hadisin başında yer alan Ata b. Yesar'ın kıssasını zikretmedi.[732]

٥٧٤٢-.../١٠- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ حَبِيبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ وَخُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ وَأُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ قَالُوا قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِمَعْنَى حَدِيثِ شُعْبَةَ

5742-.../10- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Veki', Süfyan'dan tahdis etti, o Habib'den, o İbrahim b. Sa'd'dan, o Sa'd b. Mâlik, Huzeyme b. Sabit ve Usâme b. Zeyd'den şöyle dediklerini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu deyip Şu'be'nin hadisi ile aynı manada rivayet ettiler.[733]

٥٧٤٣-.../١١- وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ كِلَاهُمَا عَنْ جَرِيرٍ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ حَبِيبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ كَانَ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَسَعْدٌ جَالِسَيْنِ يَتَحَدَّثَانِ فَقَالَا قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِنَحْوِ حَدِيثِهِمْ

731 Buhari, 5728; Tuhfetu'l-Eşrâf, 84 ve 3841
732 5740 numaralı hadisin kaynakları
733 5740 numaralı hadisin kaynakları

5743-.../11- Bize Osman b. Ebu Şeybe ve İshak b. İbrahim de tahdis etti, ikisi Cerir'den, o A'meş'den, o Habib'den, o İbrahim b. Sa'd b. Ebu Vakkas'dan şöyle dediğini rivayet etti: Usâme b. Zeyd ile Sa'd oturmuş konuşuyorlardı. Her ikisi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu deyip öncekilerin hadisine yakın olarak hadisi rivayet ettiler.[734]

٥٧٤٤-.../١٢- وَحَدَّثَنِيهِ وَهْبُ بْنُ بَقِيَّةَ أَخْبَرَنَا خَالِدٌ يَعْنِي الطَّحَّانَ عَنْ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِ حَدِيثِهِمْ

5744-.../12- Bunu bana Vehb b. Bakiye'de tahdis etti, bize Halid -yani et-Tahan- eş-Şeybânî'den haber verdi, o Habib b. Ebu Sabit'den, o İbrahim b. Sa'd b. Mâlik'den, o babasından, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den onların hadisine yakın olarak rivayet etti.[735]

٥٧٤٥-٩٨/١٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرْغَ لَقِيَهُ أَهْلُ الْأَجْنَادِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَأَصْحَابُهُ فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَقَالَ عُمَرُ ادْعُ لِي الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ فَدَعَوْتُهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ وَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ فَاخْتَلَفُوا فَقَالَ بَعْضُهُمْ قَدْ خَرَجْتَ لِأَمْرٍ وَلَا نَرَى أَنْ تَرْجِعَ عَنْهُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ مَعَكَ بَقِيَّةُ النَّاسِ وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَلَا نَرَى أَنْ تُقْدِمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ فَقَالَ ارْتَفِعُوا عَنِّي ثُمَّ قَالَ ادْعُ لِي الْأَنْصَارِ فَدَعَوْتُهُمْ لَهُ فَاسْتَشَارَهُمْ فَسَلَكُوا سَبِيلَ الْمُهَاجِرِينَ وَاخْتَلَفُوا كَاخْتِلَافِهِمْ فَقَالَ ارْتَفِعُوا عَنِّي ثُمَّ قَالَ ادْعُ لِي مَنْ كَانَ هَاهُنَا مِنْ مَشْيَخَةِ قُرَيْشٍ مِنْ مُهَاجِرَةِ الْفَتْحِ فَدَعَوْتُهُمْ فَلَمْ يَخْتَلِفْ عَلَيْهِ رَجُلَانِ فَقَالُوا نَرَى أَنْ تَرْجِعَ بِالنَّاسِ وَلَا تُقْدِمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ فَنَادَى عُمَرُ فِي النَّاسِ إِنِّي مُصْبِحٌ عَلَى ظَهْرٍ فَأَصْبِحُوا عَلَيْهِ فَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ أَفِرَارًا مِنْ قَدَرِ اللَّهِ فَقَالَ عُمَرُ لَوْ غَيْرُكَ

734 5740 numaralı hadisin kaynakları

735 5470 numaralı hadisin kaynakları

قَالَهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ وَكَانَ عُمَرُ يَكْرَهُ خِلَافَهُ نَعَمْ نَفِرُّ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ إِلَى قَدَرِ اللَّهِ أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَتْ لَكَ إِبِلٌ فَهَبَطَتْ وَادِيًا لَهُ عُدْوَتَانِ إِحْدَاهُمَا خَصْبَةٌ وَالْأُخْرَى جَدْبَةٌ أَلَيْسَ إِنْ رَعَيْتَ الْخَصْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ وَإِنْ رَعَيْتَ الْجَدْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ قَالَ فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ وَكَانَ مُتَغَيِّبًا فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ فَقَالَ إِنَّ عِنْدِي مِنْ هَذَا عِلْمًا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ قَالَ فَحَمِدَ اللَّهَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ثُمَّ انْصَرَفَ

5745-98/13- Bize Yahya b. Yahya et-Temîmî tahdis edip dedi ki: Mâlik'e İbn Şihâb'dan rivayetini okudum. O Abdulhamid b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattab'dan, o Abdullah b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den, o Abdullah b. Abbas'dan rivayet ettiğine göre Ömer b. el-Hattab Şam'a çıkıp gitti. Nihayet Serğ denilen yerde komutanları Ebu Ubeyde b. el-Cerrah ve arkadaşları onu karşıladı ve ona Şam bölgesinde vebanın ortaya çıktığını haber verdiler.

İbn Abbas dedi ki: Bunun üzerine Ömer: Bana ilk muhacirleri çağır dedi. Ben de onları çağırdım. Onlarla istişare etti ve kendilerine Şam topraklarında vebanın ortaya çıktığını haber verdi. İhtilafa düştüler ve bazıları: Sen bir iş için çıkıp geldin. O işini görmeden dönmeni uygun görmüyoruz dediler. Diğer bir kısmı: Seninle birlikte olanlar insanların (hayırlılarının) geri kalanları ile Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabıdır. Onları beraber alıp bu vebanın üzerine götürmeni uygun görmüyoruz dediler.

Bunun üzerine Ömer: Yanımdan kalkın (gidebilirsiniz) dedi. Sonra: Bana Ensar'ı çağır dedi. Ben de onları onun huzuruna davet ettim. Onlarla da istişare etti. Kendileri de muhacirlerin yolunun aynısını izlediler, onların anlaşmazlığa düştükleri şekilde onlar da ihtilaf ettiler. Bunun üzerine Ömer: Yanımdan kalkın (gidebilirsiniz) dedi. Sonra: Fetih (ten az önce) hicret etmiş Kureyş yaşlılarından burada bulunanları bana çağır dedi. Ben de onları çağırdım. Bu hususta iki kişi dahi ona farklı bir şey söylemeyerek insanları alıp geri dönmeni ve bu vebanın üzerine onları götürmemeni uygun görüyoruz dediler.

Bunun üzerine Ömer insanlar arasında: Ben sabahleyin (yola çıkmak üzere) bineğimin üzerinde olacağım. Siz de bineğinizin üzerinde olun diye nida ettirdi.

Bu sefer Ebu Ubeyde b. el-Cerrah: Allah'ın kaderinden kaçarak mı deyince Ömer: Bu sözü keşke senden başkası söyleseydi ey Ebu Ubeyde! dedi -çünkü Ömer ona muhalefet etmekten hoşlanmazdı- Evet biz Allah'ın kaderinden Allah'ın kaderine kaçıyoruz. Ne dersin senin bir kaç deven olsa ve bir tarafı bol otlak diğer tarafı kuru olan iki farklı yanı bulunan bir vadiye insen sen meralık yerde develerini otlatsan Allah'ın kaderi ile otlatmış, eğer kurak yerde otlatırsan yine Allah'ın kaderi ile otlatmış olmaz mısın?

Derken Abdurrahman b. Avf geldi. Bir ihtiyacı dolayısı ile oralarda değildi. Bu hususta bende bir bilgi var dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Onun bir yerde ortaya çıktığını işitirseniz onun olduğu yere gitmeyin, bulunduğunuz bir yerde ortaya çıkarsa ondan kaçarak çıkmayın"* buyururken dinledim.

(İbn Abbas dedi ki): Bunun üzerine Ömer b. el-Hattab Allah'a hamd etti, sonra da yoluna gitti.[736]

٥٧٤٦-١٤/٩٩- وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ ابْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَ حَدِيثِ مَالِكٍ وَزَادَ فِي حَدِيثِ مَعْمَرٍ قَالَ وَقَالَ لَهُ أَيْضًا أَرَأَيْتَ أَنَّهُ لَوْ رَعَى الْجَدْبَةَ وَتَرَكَ الْخَصْبَةَ أَكُنْتَ مُعَجِّزَهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَسِرْ إِذًا قَالَ فَسَارَ حَتَّى أَتَى الْمَدِينَةَ فَقَالَ هَذَا الْمَحِلُّ أَوْ قَالَ هَذَا الْمَنْزِلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ

5746-99/14- Bize İshak b. İbrahim, Muhammed b. Râfi' ve Abd b. Humeyd de tahdis etti. İbn Rafi, bize Abdurrezzak tahdis etti derken diğer ikisi haber verdi dedi. Bize Ma'mer, bu isnad ile Mâlik'in hadisine yakın olarak rivayet etti. Ma'mer'in hadisi rivayetinde şunu ziyade eyledi: Yine ona dedi ki: Eğer kurak olan yerde otlayıp meralık yeri bırakacak olursa sen yine de bunu onun acizliğine mi verecektin dedi. O evet deyince o halde yürü dedi. Böylelikle Medine'ye varıncaya kadar yürüdü. İşte yer burasıdır dedi yahut inşallah konaklama yeri burasıdır dedi.[737]

٥٧٤٧-.../١٥- وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَارِثِ حَدَّثَهُ وَلَمْ يَقُلْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

736 Buhari, 5729; Ebu Davud, 3103; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9721

737 5745 numaralı hadisin kaynakları

5747-.../15- Bunu bana Ebu't-Tâhir ve Harmele b. Yahya da tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan bu isnad ile haber verdi. Ancak o şöyle dedi: Abdulah b. el-Haris kendisine tahdis etti. Ama Abdullah b. Abdullah demedi.[738]

٥٧٤٨-١٠٠/١٦- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ أَنَّ عُمَرَ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ فَلَمَّا جَاءَ سَرْغَ بَلَغَهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ فَأَخْبَرَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ فَرَجَعَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مِنْ سَرْغَ وَعَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ عُمَرَ إِنَّمَا انْصَرَفَ بِالنَّاسِ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ

5748-100/16 -Bana Yahya b .Yahya da tahdis edip dedi ki :Mâlik'e İbn Şihâb'dan rivayetini okudum. O Abdullah b. Âmir b. Rabia'dan rivayet ettiğine göre Ömer Şam'a çıkıp gitti. Sert denilen yere gelince vebanın Şam'da ortaya çıktığı haberi ona ulaştı. Abdurrahman b. Avf da kendisine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber verdi: *"Onun bir yerde çıktığını işitirseniz onun olduğu yere gitmeyin, sizin bulunduğunuz bir yerde ortaya çıkarsa ondan kaçarak dışarı çıkmayın."*

Bunun üzerine Ömer b. el-Hattab, Sert'den geri döndü.

İbn Şihâb'dan onun Sâlim b. Abdullah (b. Ömer)'den rivayete göre ise Ömer'in insanları alıp geri dönmesi ancak Abdurrahman b. Avf'ın hadisinden dolayı oldu.[739]

Şerh

(5733-5748 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) taun hakkında (5733) *"onun İsrailoğullarına yahut sizden öncekiler üzerine gönderilmiş bir riczdir..."* buyurmaktadır. Bir rivayette de (5738) *"bu ağrı yahut hastalık sizden önceki bazı ümmetlerin kendisi ile azap edildikleri bir riczdir..."* Ömer (radıyallâhu anh) ile alakalı hadiste (5745) "Şam'da veba ortaya çıktı" denilmektedir.

Veba kelimesinin sonu hemzelidir. Hem maksur hem mendud olarak iki türlü söylenir. Kasır ile söyleyiş daha fasih ve daha meşhurdur.

738 5745 numaralı hadisin kaynakları

739 Buhari, 5730, 6973; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9720

Taun ise vücutta ortaya çıkan bir takım yaralardır. Bu yaralar dirseklerde, koltuk altlarında, ellerde yahut parmaklarda ve vücudun diğer bölgelerinde oluşur. Bununla birlikte ayrıca şişlik ve çok şiddetli bir ağrı görülür. Bu yaralar bir iltihap ile çıkar ve yaranın etrafı kararır yahut yeşilimtrak bir renk alır ya da bulanık kırmızıya çalan mor bir renk alır. Onunla birlikte de kalp (şiddetlice) çarpar ve kusma görülür.

Veba ile ilgili olarak da Halil ve başkaları o da taun ile aynı şeydir demiştir. Yine Halil: Genel (etrafa yayılan) her bir hastalığa taun denilir demiştir ama muhakkiklerin söyledikleri doğru açıklama bunun yeryüzünün diğer taraflarından ayrı olarak bir cihetinde insanların pek çoğunun yakalandığı bir hastalık türüdür. Bu hastalık, çokluk ve benzeri hususlarda alışılagelmiş bildik hastalıklardan farklı olur. Onların bu hastalığa yakalanmaları da diğer vakitlerden farklı olarak tek bir tür şeklinde görülür. Oysa sair zamanlarda onların hastalıkları ise farklı farklı görülür. İlim adamlarının dediklerine göre her bir taun bir vebadır ama her bir veba taun değildir. Ömer (radıyallâhu anh) zamanında görülen veba ise taun idi. Bu amevas taunudur. Burası ise Şam bölgesinde bilinen bir kasaba adıdır. Kitabın mukaddimesinin şerhinde taun el carifi sözkonusu ettiği sırada zayıf bazı ravilerden söz edilirken taunlar onların zamanları, sayısı, yerleri ve onlarla alakalı az bulunur değerli bilgiler ve ilgili açıklamalar geçmiş bulunmaktadır.

Bu hadislerde taunun İsrailoğulları üzerine yahut da sizden öncekilere bir azap olarak gönderildiği kaydedilmektedir. Taunun azap olmakla nitelendirilmesi bizden öncekilere ait bir özelliktir. Bu ümmet hakkında ise taun bizim için bir rahmettir ve bir şehadet sebebidir. Buhari ve Müslim'in Sahihlerinde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Taun hastalığından ölen de şehiddir"* buyruğu yer almaktadır. Sahihaynden başka kaynaklardaki bir diğer hadiste de *"taun, Allah'ın dilediği kimseler üzerine gönderdiği bir azap idi. Allah onu müminlere bir rahmet kılmıştır. Bir kul, taun hastalığına yakalanır da kendisine Allah'ın kendisi için yazdığından başkasının asla isabet etmeyeceğini bilip sabrederek kalmaya devam edecek olursa, mutlaka onun için de şehid ecrinin aynısı yazılır"* buyurulmaktadır. Bir diğer hadiste de: *"Taun her müslüman için bir şehadet (sebebi)dir"* buyurulmaktadır. Taunun şehitlik sebebi olması zikrettiğimiz hadiste açıklandığı gibi sabreden kimseler içindir.

Bu hadislerle taunun bulunduğu bir beldeye gitmek yasaklandığı gibi bundan kaçmak maksadı ile oradan çıkmak da yasaklanmaktadır. Arızi herhangi bir sebep dolayısı ile çıkmakta ise bir sakınca yoktur. Sözünü ettiğimiz bu husus, bizim de cumhurun da kabul ettiği bir görüştür. Kadı Iyaz da: Bu çoğunluğun kabul ettiği görüştür dedikten sonra şunları söylemektedir:

Hatta Aişe şöyle demiştir: Taundan kaçmak savaştan kaçmak gibidir. (Kadı Iyaz devamla) dedi ki: Kimi ilim adamı taunun bulunduğu yere girmeyi de kaçmak maksadı ile çıkıp gitmeyi de caiz görmüştür. Hatta bu husus, Ömer b. el-Hattab'dan dahi rivayet edilmiş ve onun Serğ denilen yerden döndüğüne pişman olduğu da nakledilmiştir. Ebu Musa el-Eş'arî, Mesruk ve Esved b. Hilal'den rivayete göre onlar ondan kaçmışlardır. Amr b. el-Âs da: Bu azaptan dağlar arasındaki yollara, vadilere ve dağların tepelerine kaçıp gidin demiştir. Muâz (radıyallâhu anh) ise hayır o bir şehadet sebebi ve bir rahmet sebebidir demiştir. Adı geçen bu kimseler buradaki yasağı şöyle te'vil ederler: Taunun bulunduğu yere girmenin ve bulunduğu yerden çıkmanın yasak oluşu taktir olunmamış bir şeyi kendisine isabet eder korkusu dolayısı ile değildir. Aksine insanların fitneye uğramaları korkusu iledir. Yani onların gelen kimsenin ölümü ancak geldiği için gerçekleşmiş, kaçanın da kurtuluşu kaçtığı için gerçekleşmiştir diye zannetmemeleri içindir. Bunlar derler ki: Bu da bir şeylerde uğursuzluk olduğunu sanmanın ve cüzzamlı olan kimseye yaklaşmanın yasaklanışına benzer. İbn Mesud'dan da şöyle dediği rivayet edilmiştir: Taun, mukim (yerinde kalan) için de kaçıp giden için de bir fitnedir. Kaçan kimse: Ben kaçıp da kurtuldum der. Kalan kimse de: Ben kaçmayıp kaldım ve öldüm der. Halbuki eceli gelmemiş olan ancak kaçar ve eceli gelmiş olan ancak ikamet eder.

Ama sahih olan bizim başta kaydettiğimiz şekilde bulunduğu yere gitmenin ve oradan çıkmanın nehy edildiğidir. Çünkü sahih hadislerin Zâhiri bunu gerektirmektedir.

İlim adamları der ki: Bu da anlam itibari ile Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin, Allah'tan da afiyet dileyin. Ama onlarla karşılaşacak olursanız da sebat gösterin"* buyruğuna yakındır.

Bu hadisten, hoşlanılmayan hallerden ve onların sebeplerinden sakınıp korunmak hükmü anlaşıldığı gibi çeşitli afet ve musibetlerin gelip çatması halinde Allah'ın kaza ve kaderine teslimiyetin gereği de anlaşılmaktadır. Allah en iyi bilendir.

İlim adamlarının ittifak ettiklerine göre kaçmak ile ilgisi olmamak üzere bir iş ya da bir maksat sebebi ile çıkmak caizdir. Bunun delili ise hadislerdeki açık ifadelerdir.

(5733) Ebu'n-Nadr rivayetinde: "Ancak ondan kaçmak niyeti ile çıkarsanız..." ibaresi bazı nüshalarda "kaçmak" anlamındaki "firar" kelimesi ref ile bazılarında ise "firâran" şeklinde nasb ile kaydedilmiştir. Her ikisi de hem

Arap dili grameri bakımından hem anlam bakımından açıklanması zor şekillerdir. Kadı Iyaz dedi ki: Bu rivayet Arapça bilginleri nezdinde zayıf ve anlamı bozan bir ifadedir. Çünkü Zâhiren kaçmak dışında bütün sebepler için kaçışın yasaklandığı ancak kaçışın yasak olmadığı çıkmaktadır. Bu ise maksadın zıddını ifade eder. Bir topluluk ise şöyle demektedir: Buradaki "illa: ancak" kelimesi ravi tarafından yanlışlıkla konulmuş bir lafızdır. Doğrusu ise diğer rivayetlerde bilinen şekildeki gibi bunun yer almamasıdır. Kadı Iyaz dedi ki: Bazı Arap dili muhakkikleri nasb ile rivayetinin açıklanabilir bir tarafı olduğunu belirterek hâl olmak üzere nasb edilmiştir demişlerdir. Ama burada "illa: ancak" lafzı istisna için değil olumluluk bildirmek içindir. İfadenin taktiri de şöyledir: Eğer sizin çıkışınız ancak ondan kaçmak için olacaksa çıkmayın demektir. Allah en iyi bilendir.

Şunu da bilelim ki bu babtaki bütün hadisler Usâme b. Zeyd rivayeti ile gelmiştir. Babın sonunda söz konusu edilen üç rivayet yolu ise hadisin Sad b. Ebu Vakkas'ın Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye rivayet edilmiş olması izlenimini yahut böyle olması gerektiğini göstermektedir. Kadı Iyaz ve başkaları dedi ki: Bu bir yanılmadır. Çünkü hadis ancak Sad'ın Usâme'den, onun Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den yolu ile gelmiştir. Allah en iyi bilendir.

(5745) "Nihayet Serğ'e geldiğinde ordu komutanları onu karşıladı: Serğ fethalı sin'den sonra sakin re sonra gayn iledir. Kadı Iyaz ve başkaları da aynı zamanda re harfinin fethalı okunuşunu da (Serağ diye) nakletmiş bulunuyorlar. Ama meşhur olan re harfinin sakin okunacağıdır. Bu kelimenin munsarıf ve gayrı munsarıf olması da mümkündür. Serğ Hicaz cihetinde Şam'ın uzak tarafında bir kasaba adıdır.

"Ehlül ecnad: Ordu komutanları" bundan başka rivayetlerde "umaraul ecnad: ordu emirleri" diye geçmektedir. Burada ecnad: ordulardan kasıt ise Şam'ın beş şehrin(de bulunan ordular)dır. Bu beş şehir de Filistin, Ürdün, Dımeşk, Hıms ve Kınnesrin'dir. İlim adamları bu şekilde bunu açıklamış ve bunun üzerinde ittifak etmişlerdir. Bilindiği üzere Filistin, Beytül Makdis çevresinin, Ürdün ise, Beysan, Taberiya ve onlarla alakalı yerlerin adıdır. Şehir adının buraya verilmesinin de bir zararı yoktur.

"Bana ilk muhacirleri çağır" demesi üzere önce onları, sonra Ensar'ı sonra da "fetih (öncesi) muhacirlerinden Kureyş'in yaşlılarını" ona çağırdı. Onları bu şekilde faziletlerine göre sıra ile çağırmış oldu.

Kadı Iyaz dedi ki: İlk muhacirlerden maksat her iki kıbleye doğru namaz kılanlardır. Kıble'nin Kâbe'ye çevirilmesinden sonra müslüman olanlar ise aralarında sayılmazlar. Fetih muhacirleri hakkında fetihten önce İslam'a

girenler ve böylelikle fetihten önce hicret faziletini elde eden kimseler oldukları söylenmiştir. Çünkü Mekke fethedildikten sonra (Mekke'den Medine'ye) hicret sözkonusu değildir. Bunların Mekke Fethinden sonra hicret eden ve fetihle müslüman olan ve böylelikle onların fazilet dışında muhacir ismini alan kimseler oldukları da söylenmiştir. Kadı Iyaz dedi ki: Bu daha açık (güçlü) bir yorumdur. Çünkü ancak bunlar hakkında Kureyş yaşlıları tabiri kullanılabilir. Ömer (radıyallâhu anh)'ın dönmesinin sebebi ise dönüşü teklif eden tarafın -bu kanaati söyleyenlerin çok olması sebebi ile- ağır basması ve buna ihtiyata daha elverişli olması dolayısıyladır. Yoksa yalnızca fetih müslümanlarını taklit etmekten ibaret değildi. Çünkü ilk muhacirlerin bir kısmı ile Ensar'ın bir kısmı da dönmeyi teklif etmiş, bazıları da taunun olduğu yere gitmeyi söylemişlerdi. Dönüş kanaatini ortaya koyanlara Kureyşlilerin yaşlılarının görüşü de eklenince bu görüşü ortaya koyanların sayısı artmış oldu. Ayrıca bunların yaşları, bilgileri ve çok sayıda deneyimleri doğru görüşleri de vardı. Her iki kesimin delili hadiste açık bir şekilde beyan edilmiştir. Her iki görüş de şeriatte iki esastan kaynaklanmakta idi. Birincisi tevekkül ve kazaya teslimiyet ikincisi ise kişinin kendi elleri ile tehlikeye atılmaya sebep teşkil eden hususlardan uzak kalıp ihtiyatı ve tedbiri elden bırakmamaktır.

Kadı Iyaz dedi ki: bir görüşe göre de Ömer (radıyallâhu anh), Abdurrahman b. Avf'ın (radıyallâhu anh) rivayet ettiği hadis dolayısı ile geri dönmüştür. Nitekim burada Müslim'de, İbn Şihâb'dan naklettiği rivayetinde (5748) böyle demiştir. Buna göre Sâlim b. Abdullah dedi ki: Ömer, Abdurrahman b. Avf'ın naklettiği hadis dolayısı ile insanları alıp geri gitti. Bu kanaatte olanlar şunu da söyler: Çünkü Ömer bir bilgi buluncaya kadar bir görüşü bırakıp bir başka görüşü kabul edecek birisi değildi. Böyle diyenler (5745) "sabahleyin ben bineğimin üzerine binmiş olacağım, siz de sabahleyin onların üzerinde olun" sözünü yorumlayarak şöyle demişlerdir: Yani bundan kasıt Medine'ye dönmek için değil, ilk olarak gitmek maksadımız olan tarafa, cihete doğru yola koyulacağım demektir. Ama bu tutarsız te'vil ve zayıf bir görüştür. Aksine cumhurun kabul ettiği ve hadisin Zâhiri ya da açık anlamının ortaya koyduğu doğru mana onun geri dönmemeyi söyleyenlerin faziletleri ile birlikte çoğunluğu teşkil ettiklerini görünce- içtihadı ile ihtiyatlı olduğundan ötürü tercih etti. Sonra da Abdurrahman (radıyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadis de ona ulaşınca, hem kendisinin hem arkadaşlarının çoğunluğunun içtihadının Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in açık ifadesine (nassına) uygun olduğunu görünce şanı yüce Allah'a hamd ve şükür etti.

Müslim'in (5748) "o ancak Abdurrahman'ın hadisinden ötürü geri döndü" şeklindeki sözlerine gelince, muhtemelen Ömer (radıyallâhu anh)'ın Abdurrahman'ın hadisini haber almadan önce dönmeye karar verdiği şek-

lindeki bilgi Sâlim'e ulaşmamış olabilir. Ancak Abdurrahman'ın hadisini öğrendikten sonra o dönme kararını vermiş olması ihtimali de bulunabilir. Allah en iyi bilendir.

"Yarın sabah bineğimin üzerinde olacağım. Siz de yarın sabah bineğinizin üzerinde olun." Buradaki "sabahı etmek" anlamındaki her iki kelimenin de sad harfi sakindir. Yani ben devemin sırtında vatanıma dönmek üzere binip yolculuğa çıkacağım. Siz de sabah bineklerinizin üzerinde olun ve bunun için hazırlığınızı yapın.

"Ebu Ubeyde: Allah'ın kaderinden kaçarak mı deyince Ömer: Bunu keşke senden başka birisi söyleseydi ey Ebu Ubeyde! dedi. Çünkü Ömer ona muhalefet etmekten hoşlanmazdı... Allah'ın kaderi ile otlatmış olmaz mısın?" Udve, ayn harfi ötreli de kesreli de (idve) söylenir. Bu da vadinin bir tarafı demektir. Cim harfi fethalı, dal sakin olarak "cedbe" ise meralık verimli yerin aksi zıd anlamlısıdır. Et-Tahrir sahibi dedi ki: Cedbe ismi dal harfi sakin olarak da kesreli olarak da (cedibe şeklinde) söylenebilir. (Verimli meralık anlamındaki) hasbe de aynı şekilde (hasibe diye de) söylenir.

"Bunu keşke senden başka birisi söyleseydi ey Ebu Ubeyde!" bu ifadedeki "lev: keşke"nin cevabı hazfedilmiştir. İki şekilde taktiri sözkonusudur. Bu iki taktiri et-Tahrir sahibi ve başkaları zikretmiştir. Birincisine göre eğer bunu senden başka birisi söylemiş olsaydı hakkında insanların çoğunluğunun hal ve akd ehlinin benimle aynı kanaati paylaştığı ictihadi bir mesele hakkında itiraz ettiği için onu te'dib ederdim. İkincisine göre eğer bu sözü senden başka birisi söylemiş olsaydı şaşırmazdım. Fakat sen sahip olduğun bunca ilim ve fazilete rağmen böyle bir söz söylediğin için şaştım doğrusu. Sonra Ömer ona doğruluğunda hiç şüphe bulunmayan celi (açık) kıyastan son derece açık bir delil zikretti. Bu ise onun geri dönmenin taktir edilmiş olanı geri çevireceğine inandığından dolayı değildi. Bunun anlamı şudur: Şanı yüce Allah ihtiyatlı olmayı, kararlı olmayı ve helak olmaya götüren sebeplerden uzak durmayı tıpkı düşmanın silahına karşı korunmak ve ölüme götüren sebeplerden uzak durmayı emrettiği gibi emir buyurmuştur. Bununla birlikte her ne meydana gelirse Allah'ın ezeli ilminde taktir edilmiş, Allah'ın kaza ve kaderi ile gerçekleşir. Ömer (radıyallâhu anh)'ın vadinin her iki kıyısından birisinde otlatmayı kıyasa konu almasının sebebi ise bunu herhangi bir kimsenin tartışmayacağı kadar açık olması ve üzerinde bulundukları tartışma meselesine birebir uygun düşmesi dolayısıyla olmuştur.

Onun aciz olduğunu söyleyebilir miydin?" Yani onu acze nisbet eder miydin? Ömer (radıyallâhu anh)'ın maksadı şudur: İnsanlar benim raiyemdir. Yüce Allah beni onlara çoban yapmıştır. O halde benim onlar için ihtiyatlı

olanı seçmek görevimdir. Eğer bunu terk edecek olursam o taktirde acizlik göstermiş olurum ve cezalandırılmayı hak ederim. Allah en iyi bilendir.

(5746) "İşte yer -yahut konaklama yeri- budur" Her ikisi de aynı anlamdadır. "Mahal: yer" ha harfi fethalı da kesreli de (mahil) diye de söylenir fethalı söyleyiş kıyasa daha uygundur. Çünkü mazisi feale, muzarisi yefulu vezninde gelen fiillerin mastarı ve zaman ve mekan isimleri "mef'al" olarak fethalı gelir. Kaade, yekudu, mekaden ve benzerlerinde olduğu gibi. Ancak bazı şaz kelimeler her iki şekilde de gelmiştir ki bunlardan birisi de "mehal" kelimesidir.

İsnadda geçen (5745) "Mâlik'den o İbn Şihâb'dan, o Abdulhamid b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattab'dan... Abdullah b. Abbas'dan" senedi ile ilgili olarak Darakutni şunları söylemektedir: Mâlik böyle demiştir. Ma'mer ve Yunus ise Abdullah b. el-Hâris'den diye rivayet etmişlerdir. Darakutni dedi ki: Rivayetteki ihtilaflarına rağmen hadis sahihtir. Hadisi Müslim, Yunus Abdullah b. el-Haris yolu ile tahric etmiş olmakla birlikte Buhari bu hadisi ancak Mâlik yolu ile tahric etmiştir demiştir.

Şunu da bilelim ki Ömer (radıyallâhu anh)'ın bu hadisinden çıkartılacak pek çok sonuç vardır:

1. İmam'ın bizzat bazı zamanlarda yönetimi altındakilerin hallerine tanık olmak, mazlumun üzerindeki zulmü kaldırmak, darlık ve sıkıntı içerisinde olanların sıkıntılarını açıp gidermek, muhtaç olanların ihtiyaçlarını karşılamak, fesad ehlini vazgeçirmek, bâtıl ve boş işlerle uğraşan eziyetler yapan kimselerle yöneticilerin ondan korkması, kendilerini gözetlemesinden ve çirkin işlerinin ona ulaşmalarından çekinerek bu şekildeki hareketlerinden vazgeçmeleri, onun yönetimi altındakilerin İslam'ın şiarlarını dosdoğru uygulamaları ve bu hususlarda bir takım ihlallerde bulunduklarını gördüğü kimseleri te'dib etmesi ve bunun dışında daha pek çok maslahat için bizzat yönetimi altındakileri kontrol için dışarı çıkması

2. Komutanların ve insanların ileri gelenlerin imamın gelişi halinde onu karşılamaları, ona kendi beldelerinde meydana gelen hayır, şer, veba, ucuzluk, pahalılık, bolluk, darlık ve daha başka hususları ona bildirmeleri

3. Yeni meydana gelen olaylar hakkında bilgi ve görüş sahibi kimselerle istişare etmenin ve bu hususta öncelik sahibi kimseleri öne geçirmenin müstehap olduğu,

4. İnsanları layık oldukları mevkilerde bulundurup fazilet ehli kimseleri diğerlerine önceleyip üstün ve değerli hususlarda öncelikle onlardan başlamak,

5. Savaş ve benzeri hususlarda da -tıpkı ahkam ile ilgili meselelerde caiz olduğu gibi- içtihadın caiz olduğu,

6. Vahid haberin kabul edilebileceği, çünkü hepsi de Abdurrahman (radıyallâhu anh)'ın verdiği haberi kabul ettiler.

7. Kıyas yapmak sahihtir.

8. Kıyasla amel etmek caizdir.

9. Âlimin kendisine sorulmadan önce sahip olduğu bilgiyi kendiliğinden ve öncelikle bildirmesi. Abdurrahman (radıyallâhu anh)'ın yaptığı gibi

10. Helak olmaya götüren sebeplerden uzak durmak

11. Taunun üzerine gitmenin ve ondan kaçmanın men edilmiş olduğu. Allah en iyi bilendir.

١٨/٣٣- بَاب لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ وَلَا هَامَةَ وَلَا صَفَرَ وَلَا نَوْءَ وَلَا غُولَ وَلَا يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ

33/18- HASTALIK BULAŞMASI, UĞURSUZ KABUL ETMEK, HÂME, SAFER, YILDIZLARIN DOĞUP BATMASINA BAĞLI HÜKÜM ÇIKARMAK, ĞUL OLMADIĞI, HASTALIKLI OLANI SAĞLIKLI OLANIN YANINA GETİRMEYECEĞİ BABI

٥٧٤٩-١٠١/١- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى وَاللَّفْظُ لِأَبِي الطَّاهِرِ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ فَحَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ حِينَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا عَدْوَى وَلَا صَفَرَ وَلَا هَامَةَ فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا بَالُ الْإِبِلِ تَكُونُ فِي الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الظِّبَاءُ فَيَجِيءُ الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ فَيَدْخُلُ فِيهَا فَيُجْرِبُهَا كُلَّهَا قَالَ فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ

5749-101/1- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele b. Yahya -lafız Ebu't-Tâhir'e ait olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus haber verdi, İbn Şihâb dedi ki: Bana Ebu Seleme b. Abdurrahman, Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması da yoktur, safer de hame de yoktur"* buyurunca bedevi bir arap: Peki ey Allah'ın Rasulü! O halde nasıl oluyor da kumlarda adeta ceylan gibi olan develer bulunuyorken uyuz deve gelip onların arasına katılınca on-

ların hepsini uyuz yapıyor, demesi üzerine Allah Rasulü: *"Ya o ilklerine kim bulaştırdı"* buyurdu.[740]

٥٧٥٠-١٠٢/٢- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ وَحَسَنٌ الْحُلْوَانِيُّ قَالَا حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ وَهُوَ ابْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَغَيْرُهُ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ وَلَا صَفَرَ وَلَا هَامَةَ فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ يَا رَسُولَ اللهِ بِمِثْلِ حَدِيثِ يُونُسَ

5750-102/2- Bana Muhammed b. Hâtim ve Hasan el-Hulvânî tahdis edip dedi ki: Bize Yakub -ki o b. İbrahim b. Sad'dır- tahdis etti, bize babam Salih'den tahdis etti, o İbn Şihâb'dan rivayet etti: Bana Ebu Seleme b. Abdurrahman ve başkalarının haber verdiğine göre Ebu Hureyre dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması yoktur. Uğursuzluk yoktur. Safer yoktur. Hame yoktur."* Bunun üzerine bir bedevi: Ey Allah'ın Rasulü! dedi deyip Yunus'un hadisinin aynısını zikretti.[741]

٥٧٥١-١٠٣/٣- وَحَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ عَنْ شُعَيْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ أَخْبَرَنِي سِنَانُ بْنُ أَبِي سِنَانٍ الدُّؤَلِيُّ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَا عَدْوَى فَقَامَ أَعْرَابِيٌّ فَذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيثِ يُونُسَ وَصَالِحٍ وَعَنْ شُعَيْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ ابْنِ أُخْتِ نَمِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَا عَدْوَى وَلَا صَفَرَ وَلَا هَامَةَ

5751-103/3- Bana Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî de tahdis etti, bize Ebu'l-Yeman, Şuayb'den haber verdi, o Zührî'den rivayet etti: Bana Sinan b. Ebu Sinan ed-Düeli'nin haber verdiğine göre Ebu Hureyre dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması yoktur"* buyurunca bir bedevi ayağa kalktı deyip Yunus'un, Salih'in hadisinin aynısını zikretti. Şuayb'den, o Zührî'den de şöyle dediği nakledilmiştir: Bana Nemir'in kızkardeşinin oğlu es-Said b. Yezid'in tahdis ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması da yoktur, safer de, hame de yoktur"* buyurdu.[742]

---

740 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15337

741 Buhari, 5717; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15189

742 Abdullah b. Abdurrahman ed-Darimi'nin hadisini Buhari, 5773; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12489'da; Said b. Yezid'in hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3801

٥٧٥٢-١٠٤/٤- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ وَتَقَارَبَا فِي اللَّفْظِ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا عَدْوَى وَيُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ قَالَ أَبُو سَلَمَةَ كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُهُمَا كِلْتَيْهِمَا عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ ثُمَّ صَمَتَ أَبُو هُرَيْرَةَ بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ قَوْلِهِ لَا عَدْوَى وَأَقَامَ عَلَى أَنْ لَا يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ قَالَ فَقَالَ الْحَارِثُ بْنُ أَبِي ذُبَابٍ وَهُوَ ابْنُ عَمِّ أَبِي هُرَيْرَةَ قَدْ كُنْتُ أَسْمَعُكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ تُحَدِّثُنَا مَعَ هَذَا الْحَدِيثِ حَدِيثًا آخَرَ قَدْ سَكَتَّ عَنْهُ كُنْتَ تَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا عَدْوَى فَأَبَى أَبُو هُرَيْرَةَ أَنْ يَعْرِفَ ذَلِكَ وَقَالَ لَا يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ فَمَا رَآهُ الْحَارِثُ فِي ذَلِكَ حَتَّى غَضِبَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَرَطَنَ بِالْحَبَشِيَّةِ فَقَالَ لِلْحَارِثِ أَتَدْرِي مَاذَا قُلْتُ قَالَ لَا قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ قُلْتُ أَبَيْتُ قَالَ أَبُو سَلَمَةَ وَلَعَمْرِي لَقَدْ كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُنَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا عَدْوَى فَلَا أَدْرِي أَنَسِيَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَوْ نَسَخَ أَحَدُ الْقَوْلَيْنِ الْآخَرَ

5752-104/4- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele de -lafızları birbirine yakın olmak üzere- tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdiğine göre Ebu Seleme b. Abdurrahman b. Avf kendisine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Hastalığın bulaşması yoktur"* buyurduğunu tahdis ettiği gibi şöyle buyurduğunu da tahdis etti: *"Hastalıklı olanı sağlıklı olanın yanına getirmez"*

Ebu Seleme dedi ki: Ebu Hureyre bu iki hadisin her birisini de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye tahdis ediyordu. Sonra Ebu Hureyre *"hastalığın bulaşması yoktur"* buyruğunu nakletmeyip sustu ve *"hastalıklı olanı sağlıklı olanın yanına getirmez"* hadisini rivayet etmeye devam etti. Ebu Hureyre'nin amcasının oğlu olan el-Haris b. Ebu Zübab: Ey Ebu Hureyre! Ben senin bize bu hadis ile birlikte şimdi susmakla geçiştirdiğin başka bir hadisi tahdis ettiğini işitip duruyordum. Sen: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması yoktur"* buyurdu diyordun dediği halde Ebu Hureyre bunu kabul etmek istemedi ve: *"Hastalıklı olanı sağlıklı olanın yanına getirmez"* dedi. Nihayet el-Haris Ebu Hureyre'nin bundan dolayı kızdığını ve Habeşçe bir şeyler söylendiğini gördü ve el-Haris'e: Ne söylediğini biliyor musun dedi. O hayır deyince Ebu Hureyre: Ondan vazgeçtim dedim dedi.

Ebu Seleme dedi ki: Ömrüm hakkı için Ebu Hureyre gerçekten bize Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması yoktur"* buyurduğunu tahdis ederdi. Artık Ebu Hureyre unuttu mu yoksa iki hadisten biri diğerini nesh mi etti bilmiyorum.[743]

٥٧٥٣-١٠٥/٥- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ وَحَسَنٌ الْحُلْوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ عَبْدٌ حَدَّثَنِي وَقَالَ الآخَرَانِ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ يَعْنُونَ ابْنَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا عَدْوَى وَيُحَدِّثُ مَعَ ذَلِكَ لَا يُورِدُ الْمُمْرِضُ عَلَى الْمُصِحِّ بِمِثْلِ حَدِيثِ يُونُسَ

5753-105/5- Bana Muhammed b. Hâtim, Hasan el-Hulvânî ve Abd b. Humeyd tahdis etti. Abd bana Yakub -ki b. İbrahim b. Said'i kastediyorlar- tahdis etti derken diğer ikisi bize tahdis etti dediler. (Yakub dedi ki): Bana babam Salih'den tahdis etti, o İbn Şihâb'dan rivayet etti. Bana Ebu Seleme b. Abdurrahman'ın haber verdiğine göre o Ebu Hureyre'yi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Hastalığın bulaşması yoktur"* diye tahdis ederken dinlediğini ve bununla birlikte: *"Hasta olanı sağlıklı olanın yanına getirmez"* buyruğunu da tahdis ettiğini -tıpkı Yunus'un hadisi gibi- haber verdi.[744]

٥٧٥٤-.../٦- حَدَّثَنَاه عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ حَدَّثَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الإِسْنَادِ نَحْوَهُ

5754-.../6- Bunu bize Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî tahdis etti, bize Ebul Yeman haber verdi, bize Şuayb, Zührî'den bu isnad ile buna yakın olarak tahdis etti.[745]

Şerh

(5749-5754 numaralı hadisler)

Ebu Hureyre'nin rivayetinde (5749) *"Hastalığın bulaşması da yoktur, safer de, hame de yoktur... ilklerine kim bulaştırdı"* bir rivayette (5750) *"hastalığın bulaşması da yoktur, uğursuzluk da yoktur..."* Bir rivayette de (5752) Ebu Hureyre'nin önceleri *"hastalığın bulaşması yoktur"* hadisini rivayet ederken yine Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"hasta olanı sağlıklı olanın yanına ge-*

743 Bunu Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15327

744 5750 numaralı hadisin kaynakları

745 Buhari, 5773; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15161

tirmesin" buyurduğunu da tahdis ederdi. Sonra Ebu Hureyre sadece "*hasta olanı sağlıklı olanın yanına getirmez*" hadisini rivayet etmekle yetindi ve "*hastalığın bulaşması yoktur*" hadisini zikretmemeye başladı. Bu hususta ona soru sormaları ve: Biz senin bu hadisi tahdis ettiğini duyduk demelerine rağmen o bunu kabul etmek istemedi. Bunun üzerine hadisi Ebu Hureyre'den rivayet eden Ebu Seleme: Bilemiyorum Ebu Hureyre mi unuttu yoksa iki sözden biri diğerini mi neshetti dedi.

İlim adamlarının cumhurunun dedikleri şudur: Bu iki hadisin bir arada cem ve telif edilmesi gerekir. Her ikisi de sahihtir. Bunları cem ve telif etme yolu da şudur: "*Hastalığın bulaşması yoktur*" hadisinden kasıt, cahiliye dönemi insanlarının iddia edip inandıkları şekilde hastalık ve musibetler yüce Allah'ın fiili ile değil de tabiatları gereği bulaşırlar kanaatini reddetmektir.

"*Hastalıklı olanı sağlıklı olanın yanına getirmez*" hadisinde de Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüce Allah'ın fiil ve kaderi ile adeten zararın ortaya çıkmasına sebep olan bir işten uzak durmayı irşad etmiştir. Buna göre birinci hadis, tabiatı gereği bulaşıcılığı reddetmekle birlikte yüce Allah'ın kaderi ve fiili ile böyle bir zararın meydana gelmesini nefy etmemektedir. İkinci hadiste de yüce Allah'ın fiili, irade ve kaderi ile zarara sebep olan bir husustan sakınıp uzak durma yolunu göstermiştir.

İşte sözünü ettiğimiz şekilde bu iki hadisin de sahih olup, her ikisinin cem ve telif edilme şekline dair zikrettiğimiz bu husus ilim adamlarının cumhurunun kabul ettikleri doğru açıklamadır. Bunu da kabul etmek biricik yoldur. Çünkü Ebu Hureyre'nin unutması "*hastalığın bulaşması yoktur*" hadisini şu iki sebep dolayısı ile etkilemez:

1. Ravinin daha önce rivayet etmiş olduğu bir hadisi unutması, ilim adamlarının büyük çoğunluğuna göre sıhhatine gölge düşürmez. Aksine o hadis gereğince amel etmek icabeder.

2. Bu lafız Ebu Hureyre'den başkalarının rivayeti ile sabit olmuştur. Nitekim bunu Müslüm bunu es-Said b. Yezid'in, Cabir b. Abdullah'ın, Enes b. Mâlik'in ve İbn Ömer'in, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye naklettikleri bir rivayet olarak zikretmiştir. el-Mazeri ve Kadı Iyaz da bazı ilim adamlarından: "*Hastalıklı olanı sağlıklı olanın yanına getirmez*" hadisinin: "*Hastalığın bulaşması yoktur*" hadisi ile nesh edilmiş olduğunu nakletmişlerdir. Bu ise iki sebepten dolayı yanlıştır:

1. Neshi kabul etmek için iki hadisin birbirleri ile telif edilmesinin imkansız olması şarttır. Ama burada böyle bir imkansızlık yoktur, aksine her iki hadisi cem ve telif etmiş bulunuyoruz.

2. Nesh için tarihin bilinmesi ve nesh edicinin sonradan söylendiğinin bilinmesi şartı vardır. Bu ise burada bulunmamaktadır.

Başkaları da şöyle demiştir: *"Hastalığın bulaşması yoktur"* hadisi Zâhir anlamına göre anlaşılır. Hastalıklı olanı sağlıklı olanın yanına götürme yasağına gelince, bu da hastalığın bulaşması dolayısı ile söylenmemiştir. Aksine kötü koku ve çirkin görünüm ile cüzzamlının suretinden rahatsız olunacağından ötürüdür. Ama doğrusu daha önce yaptığımız açıklamalardır. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Safer yoktur"* buyruğu iki şekilde te'vil edilmiştir:

1. Maksat muharrem ayının haram oluşunu safer ayına ertelemeleridir. Bu ise onların daha önce yaptıkları nesi uygulamasıdır. Mâlik ve Ebu Ubeyd de böyle açıklamışlardır.

2. Safer karında oluşan bir takım canlı varlıklar olup kasıt karındaki kurtlardır. Onlar karında açlık esnasında galeyan edip coşan bir canlının olduğuna inanıyorlardı. Bu canlı bazen içinde bulunduğu kişiyi ölüme kadar götürebilirdi. Araplar bunu uyuzdan daha da bulaşıcı kabul ediyorlardı. Bu açıklama doğru olan açıklama şeklidir. Mutarrif, İbn Vehb, İbn Habib, Ebu Ubeyd ve ilim adamlarından birçok kişi böyle demişlerdir. Bunu Müslim hadisin ravisi Cabir b. Abdullah'tan da zikretmiş bulunmaktadır. O halde bu açıklamayı esas kabul etmek gerekmektedir. Bununla birlikte hem bunun hem de birincisinin bir arada kastedilmiş olması da mümkündür. Çünkü her iki anlamı ile de safer bâtıldır, asılları yoktur. Bununla birlikte her ikisinden birisinin kastedildiğine dair açık bir ifade de bulunmamaktadır.

"Hâme yoktur." Bu da iki şekilde te'vil edilmiştir:

1. Araplar hâmeyi uğursuz kabul ederlerdi. Bu ise gece kuşlarından bilinen bir kuştur. Baykuş olduğu söylenir. İlim adamlarının dediklerine göre bu kuş onlardan birisinin evine konacak olursa, kendisinin yahut ölümünün haberini verdiğini kabul ederdi. Bu Mâlik b. Enes'in açıklamasıdır.

2. Araplar ölünün kemiklerinin veya bir başka görüşe göre ruhunun uçan bir hâmeye dönüştüğünü kabul ediyorlardı. Bu da ilim adamlarının çoğunluğunun yorumudur. Meşhur olan açıklama da budur. Her iki türün kastedilmiş olma ihtimali de olabilir. Çünkü her ikisi de bâtıldır. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunun bâtıl ve cahiliyenin bu husustaki inancının da bir dalalet olduğunu beyan etmiş olmaktadır.

Hâme meşhur olup, cumhurun başka türlüsünü zikretmediği üzere mim harfi şeddesiz olarak söylenir. Şeddeli (hâmme) diye telaffuz edileceği de söylenmiştir. Bunu da bir topluluk ifade etmiştir. Kadı Iyaz bunu dilde imam olan Ebu Zeyd el-Ensari'den nakletmektedir.

٥٧٥٥-١٠٦/٧- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ يَعْنُونَ ابْنَ جَعْفَرٍ عَنْ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا عَدْوَى وَلَا هَامَةَ وَلَا نَوْءَ وَلَا صَفَرَ

5755-106/7- Bize Yahya b. Eyyub, Kuteybe ve İbn Hucr tahdis edip dediler ki: Bize İsmail -İbn Cafer'i kastediyorlar- el-Alâ'dan tahdis etti, o babasından, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması da yoktur, hâme de yoktur, yıldızların doğup batmalarının etkisi de yoktur, safer de yoktur."*[746]

٥٧٥٦-١٠٧/٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ وَلَا غُولَ

5756-107/8- Bize Ahmed b. Yunus tahdis etti, bize Zuheyr tahdis etti, bize Ebu'z-Zubeyr, Cabir'den tahdis etti. (H.) Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Ebu Hayseme, Ebu'z-Zubeyr'den haber verdi, o Cabir'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması da yoktur, uğursuzluk da yoktur, gul (yabani) de yoktur."*[747]

٥٧٥٧-١٠٨/٩- وَحَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ هَاشِمِ بْنِ حَيَّانَ حَدَّثَنَا بَهْزٌ حَدَّثَنَا يَزِيدُ وَهُوَ التُّسْتَرِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا عَدْوَى وَلَا غُولَ وَلَا صَفَرَ

5757-108/9- Bana Abdullah b. Haşim b. Hayyam da tahdis etti, bize Behz tahdis etti, bize Yezid -ki o et-Tüsteri'dir- tahdis etti, bize Ebu'z-Zubeyr Cabir'den şöyle dediğini tahdis etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması da yoktur, gul (yabani) de yoktur, safer de yoktur"* buyurdu.[748]

---

746 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13999
747 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2738
748 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2997

٥٧٥٨-١٠٩/١٠- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ لَا عَدْوَى وَلَا صَفَرَ وَلَا غُولَ وَسَمِعْتُ أَبَا الزُّبَيْرِ يَذْكُرُ أَنَّ جَابِرًا فَسَّرَ لَهُمْ قَوْلَهُ وَلَا صَفَرَ فَقَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ الصَّفَرُ الْبَطْنُ فَقِيلَ لِجَابِرٍ كَيْفَ قَالَ كَانَ يُقَالُ دَوَابُّ الْبَطْنِ قَالَ وَلَمْ يُفَسِّرْ الْغُولَ قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ هَذِهِ الْغُولُ الَّتِي تَغَوَّلُ

5758-109/10- Bana Muhammed b Hâtim de tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde tahdis etti, bize İbn Cureyc tahdis etti, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Hastalığın bulaşması da yoktur, safer de yoktur, gul (yabani) de yoktur"* buyururken dinledim.

Ebu'z-Zubeyr'i de Cabir'in kendilerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in *"Safer yoktur"* buyruğunu açıkladığını da nakletmiştir. Ebu'z-Zubeyr dedi ki: Safer karın demektir. Cabir'e nasıl diye sorulunca o şöyle dedi: Bunların karındaki bir takım canlılar (kurtçuklar) olduğu söylenirdi. (Ebu'z-Zubeyr) dedi ki: Ama gul (yabani)yi açıklamadı. Ebu'z-Zubeyr dedi ki: Bu renkten renge giren gulyabanidir dedi.[749]

Şerh

(5755-5758 numaralı hadisler)

(5755) *"Yıldızların doğup batmalarının etkisi de yoktur."* Yani şu yıldız doğdu diye bize yağmur yağdırıldı demeyin ve buna inanmayın. Daha önce bunun açıklaması Namaz Kitabı'nda net bir şekilde geçmiş bulunmaktadır.

(5756) *"Gul (yabani) de yoktur."* İlim adamlarının çoğunluğunun dediklerine göre Araplar çöllerde ve ıssız yerlerde gulyabanilerin bulunduğunu ileri sürerlerdi. Bunlar da bir tür şeytandır. Bu gulyabaniler insanlara görünür ve renkten renge girerler böylelikle yollarını şaşırtır ve onları ölüme götürürlerdi. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu inancın bâtıl olduğunu söyledi.

Başkaları da şöyle demiştir: Hadislerden maksat gulyabanilerin varlığını reddetmek değildir. Onun anlamı Arapların gulyabanilerin değişik suretlere girerek renkten renge değişmesini ve insanları ölüme götürmesini iptal etmek, çürütmektir. Buna göre "gul(yabani) yoktur" ifadesi kimseye yolunu şaşırttıramaz anlamında olur. Buna da: *"gul (yabani) yoktur ama seali vardır"* hadisi tanıklık etmektedir. İlim adamlarının dediklerine göre fethalı sin ve ayn

749 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2858

ile seali cinlerin sihirbaz olanlarıdır. Yani cinler arasında bir takım sihirbazlar vardır. Bunlar işleri birbirine karıştırır ve hayal gösterebilirler demektir. Bir başka hadiste de *"gulyabaniler renkten renge girdikleri zaman siz de yüksek sesle ezan okuyun"* buyurulmuştur. Yani yüce Allah'ı anmak sureti ile onların şerlerini ortadan kaldırın. İşte bu da bundan maksadın varlıklarının sözkonusu olmadığını anlatmak olmadığına delildir. Ebu Eyyub'un hadisinde ise: Bir rafta hurmam vardı. Gulyabaniler de gelir ondan yerdi." denilmektedir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5749) *"İlkine kim bulaştırdı"* buyruğu da şu demektir: O uyuz olan ilk deveyi kim uyuz etti? Yani siz de biliyor ve itiraf ediyorsunuz ki, onu (uyuza ilk yakalanmış hasta devenin hastalığını), uyuz başka bir deve ile bir araya gelmeden var eden şanı yüce Allah'tır. O halde şunu da bilin ki, ikinci, üçüncü ve onlardan sonraki develer de yine ancak yüce Allah'ın fiili ve iradesi ile uyuz olur. Yoksa tabiatı gereği bulaşan bir bulaşma yolu ile değildir. Eğer uyuz olmak tabiatların bulaşıcılığından ötürü olsaydı, ona bulaştıran olmadığından ötürü birincisi uyuz olmazdı.

İşte bu hadiste onların bulaşmanın tabiat gereği meydana geldiği şeklindeki görüşlerinin bâtıl olduğunun kesin delili açıklanmış olmaktadır.

(5752) *"Hasta olanı sağlıklı olanın yanına getirmez"* getirmez fiilinin öznesi hazfedilmiştir. Yani hasta develeri getirmez. İlim adamları der ki: Numrid hasta develerin sahibi olan kimse demektir. Musıh ise sağlıklı develerin sahibine denilir. Buna göre hadisin anlamı da şu olur: Hasta develerin sahibi olan bir kimse develerini sağlıklı develere sahip olan kimsenin develerinin yanına getirmez. Çünkü bunun -hastalığın tabiatı gereği değil de- yüce Allah'ın kendisine göre adeti (ilahi sünneti) uyguladığı fiili ve kaderi ile onlara hastalık isabet edebilir, böylelikle bu develerin hastalanması sonucunda sahipleri zarar görebilir. Hatta bazen hastalığın tabiatı gereği bulaşmanın gerçekleştiğine inanmak ve bunun sonucunda kafir olmak sebebi ile bundan da daha büyük bir zarar ortaya çıkabilir. Allah en iyi bilendir.

"Ebu Hureyre bu iki hadisi birlikte tahdis ediyordu." Burada "tilteyhima: Her iki hadisi" kelimesi bütün nüshalarda te ve ye ile birlikte olmak üzere zamir o iki kelimeye yahut da iki olaya ya da iki meseleye ve benzeri bir şeye ait olur.

(5758) "Ebu'z-Zubeyr dedi ki: Bunlar renkten renge giren gul(yabani) lerdir." Diyarımızdaki bütün nüshalarda bu şekilde: Ebu'z-Zubeyr dedi ki: şeklindedir. Kadı Iyaz da cumhurdan bunu böylece nakletmiş ve şunları söylemiştir: Müslim'in Sahihi'nin ravilerinden birisi olan Taberi'nin rivayetinde ise "Ebu Hureyre dedi ki" şeklindedir. Doğrusu da odur demiştir.

"Onun safer hakkında karındaki kurtlardır" demesine gelince. Bu da diyarımızdaki bütün nüshalarda: Devâb: Canlılar, kurtlar" şeklindedir. Kadı Iyaz da bunu cumhurun rivayetinden böylece nakletmiş ve şöyle demiştir: Ama el-Üzri rivayetinde zel ve te harfi ile "zevat" şeklindedir. Bunun da açıklanabilir bir tarafı olmakla birlikte sahih ve bilinen birincisidir. Kadı Iyaz dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Hastalığın bulaşması yoktur" buy*ruğu hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bunun böyle bir şeyin söylenmesi ya da inanılmasının nehy edilmesi anlamında olduğu söylendiği gibi haber vermek anlamında yani tabiatı gereği böyle bir bulaşıcılık meydana gelmez manasında haberdir diye de söylenmiştir.

٣٤/١٩- بَاب الطِّيَرَةِ وَالْفَأْلِ وَمَا يَكُونُ فِيهِ مِنْ الشُّؤْمِ

34/19- UĞURSUZ BULMAK, HAYRA YORMAK VE KENDİSİNDE UĞURSUZLUK BULUNAN ŞEY BABI

٥٧٥٩-١١٠/١- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ لَا طِيَرَةَ وَخَيْرُهَا الْفَأْلُ قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا الْفَأْلُ قَالَ الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ

5759-110/1- Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize Ma'mer, Zührî'den haber verdi, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den rivayet ettiğine göre Ebu Hureyre dedi ki: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledim: *"Uğursuz bulmak yoktur, onun hayırlısı ise hayra yormaktır"* ey Allah'ın Rasulü! hayra yormak nedir diye soruldu. O: *"Birinizin işittiği salih (doğru, güzel) sözdür"* buyurdu.[750]

٥٧٦٠-.../٢- وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ اللَّيْثِ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي حَدَّثَنِي عُقَيْلُ بْنُ خَالِدٍ ح وَحَدَّثَنِيهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ كِلَاهُمَا عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ وَفِي حَدِيثِ عُقَيْلٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَلَمْ يَقُلْ سَمِعْتُ وَفِي حَدِيثِ شُعَيْبٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ كَمَا قَالَ مَعْمَرٌ

750 Buhari, 5754, 5755; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14110

5760-.../2- Bana Abdulmelik b. Şuayb b. el-Leys de tahdis etti, bana babam dedemden tahdis etti, bana Ukayl b. Halid tahdis etti. (H.) Bunu bana Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî de tahdis etti, bize Ebul Yeman haber verdi, bize Şuayb haber verdi. (Ukayl ile) ikisi Zührî'den bu isnad ile aynısını rivayet etti.

Ukayl hadisi rivayetinde: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den" demiş ve: İşittim dememiştir. Şuayb hadisinde ise Ma'mer'in dediği gibi Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i dinledim demiştir.[751]

٥٧٦١-١١١/٣- حَدَّثَنَا هَدَّابُ بْنُ خَالِدٍ حَدَّثَنَا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى حَدَّثَنَا قَتَادَةُ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ الْكَلِمَةُ الْحَسَنَةُ الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ

5761-111/3- Bize Heddâb b. Halid tahdis etti, bize Hemmam b. Yahya tahdis etti, bize Katade'nin Enes'den tahdis ettiğine göre Allah'ın Nebi'si (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması da yoktur, uğursuzluk da yoktur. Bununla birlikte hayra yormak (yani) güzel söz de hoş söz de hoşuma gider"* buyurmuştur.[752]

٥٧٦٢-١١٢/٤- وَحَدَّثَنَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ سَمِعْتُ قَتَادَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ قَالَ قِيلَ وَمَا الْفَأْلُ قَالَ الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ

5762-112/4- Bunu bize Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr da tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Cafer haber verdi, bize Şu'be tahdis etti, Katade'yi Enes b. Mâlik'den tahdis ederken dinledim, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Hastalığın bulaşması da yoktur, uğursuzluk da yoktur. Bununla birlikte hayra yormak da hoşuma gider"* buyurmuştur. Hayra yormak ne demek diye sorulunca O: *"Hoş ve güzel sözdür"* buyurdu.[753]

٥٧٦٣-١١٣/٥- وَحَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ حَدَّثَنِي مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُخْتَارٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَتِيقٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ وَأُحِبُّ الْفَأْلَ الصَّالِحَ

751 5759 numaralı hadisin kaynakları

752 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1421

753 Buhari, 5773; İbn Mace, 3538; Tuhfetu'l-Eşrâf, 1259

5763-113/5- Bana Haccac b. eş-Şair de tahdis etti, bana Mualla b. Esed tahdis etti, bize Abdulaziz b. Muhtar tahdis etti, bize Yahya b. Atik tahdis etti, bize Muhammed b. Sîrîn, Ebu Hureyre'den şöyle dediğini tahdis etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması da yoktur, uğursuzluk da yoktur. Bununla birlikte salih bir şekilde hayra yormayı severim"* buyurdu.[754]

٥٧٦٤-١١٤/٦- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا عَدْوَى وَلَا هَامَةَ وَلَا طِيَرَةَ وَأُحِبُّ الْفَأْلَ الصَّالِحَ

5764-114/6- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti, bize Yezid b. Harun tahdis etti, bize Hişam b. Hassan, Muhammed b. Sîrîn'den haber verdi, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması da yoktur, hâme de yoktur,*[755] *uğursuz bulmak da yoktur. Bununla birlikte salih (iyi) hayra yormayı da severim"* buyurdu.[756]

Şerh

(5759-5764 numaralı hadisler)

(5759) *"Uğursuzluk yoktur ama onun hayırlısı da hayra yormaktır..."* Bir rivayette de (5761) *"Uğursuz bulmak yoktur, bununla birlikte hayra yormak (yani) güzel söz ve iyi söz hoşuma gider"* bir başka rivayette (5763) *"bununla birlikte salih hayra yormayı severim"* buyurmaktadır.

"Tiyere: uğursuz bulmak" tı harfi kesreli ye harfi fethalıdır. Hadisin rivayetinde lugat ve garibul hadis kitaplarında bilinen sahih söyleyiş budur. Kadı Iyaz ve İbnu'l- Esir'in naklettiklerine göre ise kimileri ye harfini sakin (tire şeklinde) okumuş ise de meşhur olan birincidir. ilim adamlarının dediklerine göre o tetayyera fiilinin mastarıdır. Mastarlarda ise bu vezinde ancak tetayyera, tiyeraten ve tehayyera hiyeraten şekilleri gelir. İsim olarak da iki tane isim gelmiştir ki bunlar şeyün tiyebetün: hoş şey ile te harfi kesreli: tivele isimleridir. Ötreli olarak tuvele de söylenir. Bu da bir tür büyü demektir. Sihire benzediği de söylenmiştir.

Asmai dedi ki: Bu, kadının kendisini kocasına kendisi ile sevdirdiği şeydir demiştir.

754 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14577

755 5750 numaralı şerhinde geçti (Çeviren)

756 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14556

Tetayyur: Uğursuz bulmak: Bir şeyi uğursuz kabul etmek demektir. Asıl anlamı ise hoşa gitmeyen söz, davranış ya da görünen şeyler hakkındadır. Araplar ürküttükleri ceylanlar ile kuşların sağa sola gitmelerini uğurlu ve uğursuz olarak kabul ediyorlardı. Bu maksatla ceylan ve kuşları ürkütürlerdi. Sağa doğru uçarlarsa bunu Mübârek sayarlar ve yolculuklarına koyulur yahut ihtiyaçlarını görürlerdi. Sola kaçarlarsa yola çıkmaz geri döner, ihtiyaçlarını görmeye gitmez, bunu uğursuz sayarlardı.

Böylelikle çoğu zaman işlerini görmelerine engel olurlardı. Şeriat bunu red ve iptal etti ve bunu yasakladığı gibi fayda ve zarar türünden hiçbir etkisinin olmadığını da haber verdi. İşte Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Uğursuzluk yoktur"* buyruğunun anlamı budur. Başka bir hadiste de: *"Uğursuz bulmak bir şirktir"* buyurmuştur. Yani bunların gereğince amel ettikleri vakit etkili olacağına inanarak fayda ya da zarar verdiklerine itikad etmeleri bir şirktir. Çünkü böylelikle onlar fiil ve var etmek hususunda bunun etkili olduğunu kabul etmiş olurlar.

Feel (hayra yormak) ise hemzelidir. Hemzeyi terk etmek de caizdir (fal). Çoğulu ise fuul diye gelir. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bunu salih (iyi) söz, hoş ve güzel söz diye açıklamıştır. İlim adamları der ki: Hayra yormak sevindirici hususlarda da, hoşa gitmeyen hususlarda da sözkonusu olmakla birlikte çoğunlukla sevindirici hususlarda olur. Uğursuz bulmak ise ancak hoşa gitmeyen şeylerde olur. Bazen mecazi olarak sevinç hakkında da kullanılabilir.

İlim adamları der ki: Hayra yormayı sevmesinin sebebi şudur: İnsan yüce Allah'ın güçlü yahut zayıf bir sebep karşısında fayda ihsan edeceğini ve lütfunu ümit edecek olursa o durumu itibari ile bir hayır üzerindedir. İsterse umduğu cihet hakkında hata etmiş olsun. Çünkü umutlu olmak kendisi için bir hayırdır. Yüce Allah'tan umudunu kesecek olursa bu da onun için bir şerdir. İşte uğursuz bulmak halinde kötü zan ve bela beklentisi sözkonusu olur. Hayra yormaya verilebilecek örnekler arasında bir kimsenin yakını hasta olmakla birlikte işittiklerini iyiye yorması gibi. Mesela ey sâlim (sağlıklı kişi) diyeni işitirse yahut da bir ihtiyacını arayan isteyen bir kişi iken, birisinin ey vacid (aradığını bulan) demesini işitirse kalbine hastanın iyileşeceği ve aradığını bulacağı ümidi doğar. İşte bu hayra yormaya bir örnektir. Allah en iyi bilendir.

٥٧٦٥-١١٥/٧- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ حَمْزَةَ

وَسَالِمٍ ابْنَيْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ الشُّؤْمُ فِي الدَّارِ وَالْمَرْأَةِ وَالْفَرَسِ

5765-115/7- Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb de tahdis etti, bize Mâlik b. Enes tahdis etti. (H.) Bize Yahya b. Yahya da tahdis edip dedi ki: Ben Mâlik'e İbn Şihâb'dan rivayetini okudum. O Abdullah b. Ömer'in oğulları Hamza ve Sâlim'den, onlar Abdullah b. Ömer'den rivayet ettiklerine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Uğursuzluk evde, kadında ve atta olur"* buyurdu.[757]

٥٧٦٦-١١٦/٨- وَحَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ حَمْزَةَ وَسَالِمٍ ابْنَيْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ وَإِنَّمَا الشُّؤْمُ فِي ثَلَاثَةٍ الْمَرْأَةِ وَالْفَرَسِ وَالدَّارِ

5766-116/8- Bize Ebu't-Tâhir ve Harmele b. Yahya da tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, o Abdullah b. Ömer'in oğulları Hamza ve Sâlim'den rivayet etti: Onlar Abdullah b. Ömer'den rivayet ettiklerine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Hastalığın bulaşması da yoktur, uğursuzluk da yoktur. Uğursuzluk ancak üç şeydedir. Kadında, atta ve evde"* buyurmuştur.[758]

٥٧٦٧-.../٩- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ وَحَمْزَةَ ابْنَيْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِمَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ عَنْ سُفْيَانَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ح وَحَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَالِمٍ وَحَمْزَةَ ابْنَيْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ح وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي حَدَّثَنِي عُقَيْلُ بْنُ خَالِدٍ ح وَحَدَّثَنَاه يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَقَ ح وَحَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا

757 Buhari, 5093, 5772; Ebu Davud, 3922 Tirmizi, 2824; Nesai, 3071; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6699

758 5765 numaralı hadisin kaynakları

أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ كُلُّهُمْ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ فِي الشُّؤْمِ بِمِثْلِ حَدِيثِ مَالِكٍ لَا يَذْكُرُ أَحَدٌ مِنْهُمْ فِي حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ الْعَدْوَى وَالطِّيَرَةَ غَيْرُ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ

5767 -9/...-Bize İbn Ebu Ömer de tahdis etti, bize Süfyan, Zührî'den tahdis etti, o Abdullah'ın oğulları Sâlim ve Hamza'dan, onlar babalarından, babaları Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet etti. (H.) Bize Yahya b. Yahya, Amr en-Nâkid ve Zuheyr b. Harb da Süfyan'dan tahdis etti. O Zührî'den, o Sâlim'den, o babasından, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet etti. (H.) Bize Amr en-Nâkid de tahdis etti, bize Yakub b. İbrahim b. Sad tahdis etti, bize babam Salih'den tahdis etti, o İbn Şihâb'dan, o Abdullah b. Ömer'in oğulları, Sâlim ve Hamza'dan ikisi Abdullah b. Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet etti. (H.) Bana Abdulmelik b. Şuayb b. el-Leys b. Sa'd da tahdis etti. Bana babam dedemden tahdis etti, bana Ukayl b. Halid tahdis etti, bunu bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Bişr b. el-Mufaddal Abdurrahman b. İshak'dan haber verdi. (H.) Bana Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî de tahdis etti, bize Ebu'l-Yeman haber verdi, bize Şuayb haber verdi, hepsi Zührî'den, o Sâlim'den, o babasından, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den uğursuzluk hakkında Mâlik'in hadisinin aynısını rivayet etti. Onların hiçbiri İbn Ömer'in rivayet ettiği hadiste hastalığın bulaşmasını da uğursuz görmeyi de -Yunus b. Yezid dışında- sözkonusu etmedi.[759]

٥٧٦٨-١١٧/١٠- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ يُحَدِّثُ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ إِنْ يَكُنْ مِنْ الشُّؤْمِ شَيْءٌ حَقٌّ فَفِي الْفَرَسِ وَالْمَرْأَةِ وَالدَّارِ

5768-117/10- Bize Ahmed b. Abdullah b. el-Hakem de tahdis etti, bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, bize Şu'be, Ömer b. Muhammed b. Zeyd'den tahdis ettiğine göre o babasını İbn Ömer'den şunu tahdis ederken dinlemiştir: O Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: *"Eğer uğursuz bellemenin hak bir tarafı varsa o atta, kadında ve evde olur."*[760]

759 Yahya b. Yahya'nın Süfyan'dan diye rivayet ettiği hadisi Nesai, 3570; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2826; Abdulmelik b. Şuayb'ın hadisini yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6892; Yahya b. Yahya'nın Bişr'den rivayet ettiği hadisi İbn Mace, 1995; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6864; Abdullah b. Abdurrahman ed-Darimi'nin hadisini, Buhari, 2858; Tuhfetu'l-Eşrâf, 6838'de rivayet etmiştir.

760 5767 numaralı hadisin kaynakları

٥٧٦٩-.../١١- وَحَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ وَلَمْ يَقُلْ حَقٌّ

5769-.../11- Bana Harun b. Abdullah da tahdis etti, bize Ravh b. Ubâde tahdis etti, bize Şu'be bu isnad ile aynısını rivayet etti ve "Hak bir tarafı..." demedi.[761]

٥٧٧٠-١١٨/١٢- وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ حَدَّثَنِي عُتْبَةُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِنْ كَانَ الشُّؤْمُ فِي شَيْءٍ فَفِي الْفَرَسِ وَالْمَسْكَنِ وَالْمَرْأَةِ

5770-118/12- Bana Ebu Bekr b. İshak da tahdis etti, bize İbn Ebu Meryem tahdis etti, bize Süleyman b. Bilal haber verdi, bana Utbe b. Müslim, Hamza b. Abdullah b. Ömer'den tahdis etti, o babasından rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Eğer bir şeyde uğursuzluk varsa atta, meskende ve kadındadır"* buyurdu.[762]

٥٧٧١-١١٩/١٣- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ حَدَّثَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنْ كَانَ فَفِي الْمَرْأَةِ وَالْفَرَسِ وَالْمَسْكَنِ يَعْنِي الشُّؤْمَ

5771-119/13- Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb de tahdis etti, bize Mâlik, Ebu Hazim'den tahdis etti, o Sehl b. Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"-uğursuzluğu kastederek- eğer o varsa kadında, atta ve meskendedir"* buyurdu.[763]

٥٧٧٢-.../١٤- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ

5772-.../14- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize el-Fadl b. Dukeyn tahdis etti, bize Hişam b. Sa'd, Ebu Hâzim'den tahdis etti, o Sehl b. Sa'd'dan, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynısını rivayet etti.[764]

---

761 5767 numaralı hadisin kaynakları
762 5767 numaralı hadisin kaynakları
763 Buhari, 5095, 2859; İbn Mace. 1994; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4745
764 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4775

٥٧٧٣-١٢٠/١٥- وَحَدَّثَنَاهُ إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْحَارِثِ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا يُخْبِرُ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ فَفِي الرَّبْعِ وَالْخَادِمِ وَالْفَرَسِ

5773-120/15- Bunu bize İshak b. İbrahim el-Hanzalî de tahdis etti, bize Abdullah b. el-Hâris, İbn Cureyc'den haber verdi, bana Ebu'z-Zubeyr'in haber verdiğine göre o Cabir'i Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle buyurdu diye haber verirken dinlemiştir: *"Eğer (uğursuzluk) bir şeyde varsa evde, hizmetçide ve attadır"*[765]

Şerh

(5765-5773 numaralı hadisler)

(5765) *"Uğursuzluk evde, kadında ve attadır."* Bir rivayette (5766) *"Uğursuzluk ancak şu üç şeydedir: Kadında, atta ve evde."* Bir diğer rivayette (5770) *"Uğursuzluk eğer bir şeyde varsa..."* Başka bir rivayette (5773) *"Eğer (uğursuzluk) bir şeyde varsa..."* buyurmaktadır.

İlim adamları bu hadis hakkında ihtilaf etmişlerdir. Mâlik ve bir kesim dedi ki: Hadis Zâhirinden anlaşıldığı üzeredir. Evde: Şanı yüce Allah kalmayı bazen zarar görmek yahut helak olmak için bir sebep halk edebilir. Aynı şekilde belli bir kadın ile evlenmek yahut bir at ya da bir hizmetçi edinmek de böyledir. Yüce Allah'ın kazası gereği onun yanında helak (ölüm) husule gelebilir. Yani (5771) *"eğer uğursuzluk bir şeyde varsa..."* rivayetinde açıkça ifade ettiği gibi uğursuzluk bu üç şeyde ortaya çıkabilir.

Hattâbî ve bir çok ilim adamı ise şöyle demektedir: Bu, uğursuz bellemekten istisna anlamındadır. Yani bir şeyin uğursuzluğuna inanmak yasaklanmıştır. Ancak kişinin içinde kalmaktan hoşlanmadığı bir evinin yahut beraberliğinden hoşlanmadığı bir karısının bir atın ya da bir hizmetçinin varlığı sözkonusu ise satmak ve buna benzer bir yolla zevcesini de boşamak sureti ile ondan ayrılsın.

Başkaları da şöyle demiştir: Evin uğursuzluğu darlığı, komşularının kötü oluşu ve eziyet verişidir. Kadının uğursuzluğu doğum yapmaması ve dilinin kötü olmasıdır. Şüpheli hallerle karşı karşıya bulunmasıdır. Atın uğursuzluğu onun sırtında gazaya gitmemesidir. Serkeş olması ve pahalı olması olduğu da söylenmiştir. Hizmetçinin uğursuzluğu kötü huylu oluşu, kendisine verilen göreve pek aldırmamasıdır.

765 Nesai, 3572; Tuhfetu'l-Eşrâf, 2824

Burada uğursuzluktan kastın uygun olmayış olduğu da söylenmiştir. Bazı inkarcılar *"uğursuzluk yoktur"* hadisini bu hadise karşı itiraz etmek için ileri sürmüşlerdir. İbn Kuteybe ve başkaları ise buna şu şekilde cevap vermişlerdir: Bu hadis *"uğursuzluk yoktur"* hadisini bu üç husus dışında tahsis etmektedir. Kadı Iyaz dedi ki: Bazı ilim adamlarının dediklerine göre hadislerde geçen bu hususların ortak noktası üç kısıma ayrılır:

1. Kendisinden zarar görülmeyen ve özel ve genel herhangi bir adeti olmayan şeyler. Bunlara dikkat edilmez. Şeriat bunlara dikkat etmeyi de kabul etmemiştir. Bu uğursuz saymaktır.

2. Genel olarak bir zararı görülen ve az rastlanılır olsun sık tekrarlanılır olsun onu tahsis edecek bir husus bulunmayan şeyler veba gibi. Onun olduğu yere gidilmez ve bulunduğu yerden dışarı çıkılmaz.

3. Ev, at ve kadın gibi özel bir durumu da genel bir durumu da olmayan şeyler. İşte bunlardan kaçmak mübahtır. Allah en iyi bilendir.

٣٥/٢٠- بَاب تَحْرِيمِ الْكَهَانَةِ وَإِتْيَانِ الْكُهَّانِ

35/20- KÂHİNLİĞİN VE KÂHİNLERE GİTMENİN HARAM KILINDIĞI BABI

٥٧٧٤-١٢١/١- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أُمُورًا كُنَّا نَصْنَعُهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ كُنَّا نَأْتِي الْكُهَّانَ قَالَ فَلَا تَأْتُوا الْكُهَّانَ قَالَ قُلْتُ كُنَّا نَتَطَيَّرُ قَالَ ذَاكَ شَيْءٌ يَجِدُهُ أَحَدُكُمْ فِي نَفْسِهِ فَلَا يَصُدَّنَّكُمْ

5774-121/1- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele b. Yahya tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus İbn Şihâb'dan haber verdi, o Ebu Seleme b. Abdurrahman b. Avfdan, o Muaviye b. el-Hakem es-Sülemî'den şöyle dediğini rivayet etti: Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Cahiliye döneminde iken yaptığımız bazı hususlar vardı. Kahinlere giderdik. O: *"Kahinlere gitmeyin"* buyurdu. Biz bazı şeyleri uğursuz kabul ederdik dedim. O: *"Bu birinizin nefsinde duyduğu bir şeydir. Bu sizi (işinizi yapmaktan) alıkoymasın"* buyurdu.[766]

766 1199 numaralı hadiste kaynakları etraflıca gösterildi.

٥٧٧٥-.../٢- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنِي حُجَيْنٌ يَعْنِي ابْنَ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَا أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ أَخْبَرَنَا إِسْحَقُ بْنُ عِيسَى أَخْبَرَنَا مَالِكٌ كُلُّهُمْ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَ مَعْنَى حَدِيثِ يُونُسَ غَيْرَ أَنَّ مَالِكًا فِي حَدِيثِهِ ذِكْرَ الطِّيَرَةِ وَلَيْسَ فِيهِ ذِكْرُ الْكُهَّانِ

5775-.../2- Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bana Huceyn -yani b. el-Müsennâ- tahdis etti, bize Leys, Ukayl'den tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim ve Abd b. Humeyd de tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer haber verdi. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Şebabe b. Sevvar tahdis etti, bize İbn Ebu Zib tahdis etti. (H.) Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize İshak b. İsa haber verdi, bize Mâlik haber verdi, hepsi Zührî'den bu isnad ile Yunus'un hadisi ile aynı manada rivayet etti. Yalnız Mâlik hadisi rivayetinde uğursuz kabul etmeyi sözkonusu etmekle birlikte onun hadisinde kahinler sözkonusu edilmemiştir.[767]

٥٧٧٦-.../٣- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ ابْنُ عُلَيَّةَ عَنْ حَجَّاجٍ الصَّوَّافِ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ كِلَاهُمَا عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمَعْنَى حَدِيثِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ مُعَاوِيَةَ وَزَادَ فِي حَدِيثِ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ قُلْتُ وَمِنَّا رِجَالٌ يَخُطُّونَ قَالَ كَانَ نَبِيٌّ مِنْ الْأَنْبِيَاءِ يَخُطُّ فَمَنْ وَافَقَ خَطَّهُ فَذَاكَ

5776-.../3- Bize Muhammed b. es-Sabbah ve Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis edip dedi ki: Bize İsmail -ki o b. Uleyye'dir- Haccac es-Savvâf'dan tahdis etti. (H.) Bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize İsa b. Yunus haber verdi, bize Evzâî tahdis etti, ikisi Yahya b. Ebu Kesir'den, o Hilal b. Ebu Meymune'den, o Ata b. Yesar'dan, o Muaviye b. el-Hakem es-Sülemî'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den ez-Zührî'nin Ebu Seleme'den, onun Muaviye'den hadisi ile aynı manada rivayet etti. Ama Yahya b. Ebu Kesir'in hadisi rivayetinde şunu ekledi: Dedi ki: Aramızdan bazı adamlar çizgi çiziyor-

767 5774 numaralı hadisin kaynakları

lar dedim. O: *"Nebilerden bir nebi çizgi çiziyordu. Kimin çizgisi (onunkine) muvafakat ederse işte o (isabetli)dir"* buyurdu.[768]

٥٧٧٧-١٢٢/٤- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ الْكُهَّانَ كَانُوا يُحَدِّثُونَنَا بِالشَّيْءِ فَنَجِدُهُ حَقًّا قَالَ تِلْكَ الْكَلِمَةُ الْحَقُّ يَخْطَفُهَا الْجِنِّيُّ فَيَقْذِفُهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ وَيَزِيدُ فِيهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ

5777- 122/4- Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer, Zührî'den haber verdi, o Yahya b. Urve b. ez-Zubeyr'den, o babasından, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Kahinler bize bir şeyler söylüyorlardı da onun gerçekleştiğini görüyorduk dedim. O: *"İşte o cinlerden olanın kapıp da kendi dostunun kulağına bıraktığı ve ona yüz yalan kattığı hak sözdür"* buyurdu.[769]

٥٧٧٨-١٢٣/٥- حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَعْيَنَ حَدَّثَنَا مَعْقِلٌ وَهُوَ ابْنُ عُبَيْدِ اللهِ عَنْ الزُّهْرِيِّ أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ عُرْوَةَ أَنَّهُ سَمِعَ عُرْوَةَ يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ سَأَلَ أُنَاسٌ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَنْ الْكُهَّانِ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَيْسُوا بِشَيْءٍ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ فَإِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَ أَحْيَانًا الشَّيْءَ يَكُونُ حَقًّا قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِنْ الْجِنِّ يَخْطَفُهَا الْجِنِّيُّ فَيَقُرُّهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ قَرَّ الدَّجَاجَةِ فَيَخْلِطُونَ فِيهَا أَكْثَرَ مِنْ مِائَةِ كَذْبَةٍ

5778-123/5- Bana Seleme b. Şebib tahdis etti, bize Hasan b. A'yen tahdis etti, bize Ma'kil -ki o b. Ubeydullah'dır- Zührî'den tahdis etti, bana Yahya b. Urve'nin haber verdiğine göre o Urve'yi şöyle derken dinlemiştir. Aişe dedi ki: Bazı kimseler Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kahinlere dair soru sordu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara: *"onlar bir şey değildir"* buyurdu. Soru soranlar: Ey Allah'ın Rasulü! Ama onlar bazen bir şeyi söylüyorlar da gerçek çıkıyor dediler. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"İşte o cinlerden olanın kaptığı cinninin sözüdür. Bunu tavuğun (gıdaklamayı) tekrarladığı gibi o sözü velisinin kulağında tekrar edip durur. Ona yüz yalandan fazlasını da katıp karıştırırlar"* buyurdu.[770]

---

768 5774 numaralı hadisin kaynaklan
769 Buhari, 5762, 6213, 7561; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17349
770 5777 numaralı hadisin kaynakları

٥٧٧٩-.../٦- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَ رِوَايَةِ مَعْقِلٍ عَنْ الزُّهْرِيِّ

5779-.../6- Bana Ebu't-Tâhir de tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb haber verdi, bana Muhammed b. Amr, İbn Cureyc'den haber verdi, o İbn Şihâb'dan bu isnad ile Ma'kil'in Zührî'den rivayetine yakın olarak rivayet etti.[771]

Şerh

(5774-5779 numaralı hadisler)

(5774) *"Kahinlere gitmeyin"* bir rivayette (5778) *"Ona kahinler hakkında soru soruldu, O: Onlar bir şey değildir* buyurdu."

Kadı Iyaz -Allah'ın rahmeti ona- dedi ki: Araplarda kahinlik üç çeşit idi:

1. Bir kimsenin cinlerden kendisine semadan hırsızlama yolu ile dinleyip çaldıklarını haber veren cinlerden bir velisi (arkadaşı) olur. Bu tür, Allah'ın nebimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e peygamberlik verdiği zamandan itibaren bâtıl olmuştur.

2. Yeryüzünün çeşitli bölgelerinde yakın ya da uzak kendisinden gizli ve saklı olan yerlerde yeni meydana gelen ve olan şeyleri haber vermesi bu şekilde bir kahinliğin bulunması uzak değildir. Mutezile ile bazı kelamcılar bu iki türü de kabul etmeyerek imkansız olduklarını söylemiş iseler de bu imkansız da değildir, olmasında da uzak bir ihtimal yoktur. Ama doğru söyledikleri de var yalan söyledikleri de. Bununla birlikte onları tasdik etmek ve söylediklerini dinlemek yasağı geneldir.

3. Müneccimler bu tür de yüce Allah kimi insanlara bir tür kuvvet halk eder. Ama bu türde de yalan daha fazladır. Arraflık da bu kabilden bir iştir. Bunu yapan kişiye de arraf denilir. Arraf ise bir takım sebep ve mukaddimeleri bazı hususlara delil görüp bunlarla o işleri bildiğini iddia eder. Bazen bu teknik işte bir kısmında zecr (kuşların uçuşlarından anlam çıkarmak) tark (çizgi çizmek) ve yıldızlar ile alışılmış bir takım sebeplerden de yararlanabilirler. Bütün bu türlere kahinlik adı verilir. Şeriat bunların hepsinin yalancı oldunu söylemiş, onları doğrulamayı ve onlara gitmeyi yasaklamıştır. Allah en iyi bilendir.

(5778) *"Onlar bir şey değildir"* buyruğu da sözlerinin bâtıl olduğu, bir gerçeğinin olmadığı anlamına gelir. Bundan batıl bir şey hakkında bu sözü

771 5777 numaralı hadisin kaynakları

kullanmanın caiz olduğu anlaşılmaktadır. (5774) "Biz bazı şeyleri ugursuz sayardık. O: *Bu birinizin kendi nefsinde hissettiği bir şeydi. Bu sizi alıkoymasın"* buyruğu da şu demektir: böyle bir hoşlanmayış adeten sizin nefislerinizde ortaya çıkar ama buna iltifat etmeyin ve bundan önce yapmayı kararlaştırdığınız işten geri dönmeyin.

Sahabi Urve b. Âmir (radıyallâhu anh)'dan sahih olarak geldiğine göre o şöyle demiştir: Ben, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uğursuzluk duygusuna kapılmayı sözkonusu ettim de O: Bunun en güzeli tefeüldür. O müslüman birisini geri çevirmez. Bu sebeple sizden biriniz hoşlanmadık bir şey görecek olursa: Allah'ım! İyilikleri senden başkası getiremez. Kötülükleri de senden başkası bertaraf edemez. Bir iyiliği yapmak da bir kötülükten uzak durabilmek de ancak senin ile (verdiğin güç ile) olur desin." Bunu Ebu Davud sahih bir isnad ile rivayet etmiştir.

(5776) "Nebilerden bir nebi çizgi çiziyordu..." Bu hadisin şerhi daha önce Namaz Kitabı'nda geçmişti.

(5777) *"İşte o hak sözü o cinlerden olan kişi kapar ve onu dostunun kulağına bırakır, o da ona yüz yalan katar."* Yahtafue: Onu kapar" meşhur okuyuşa göre tı harfi fethalıdır, Kur'ân da da bu şekildedir. Az kullanılır bir söyleyişte kesreli (yahtifu)dir. İsteraka ise hızlıca bir şey almak demektir. Kezbe: Yalan kaf harf fethalı ve kesreli (kizbe) diye söylenir. Her iki söyleyişte de zel harfi sakindir. Kadı Iyaz dedi ki: Bazıları kaf harfinin kesreli oluşunu durum ve heyet kastı ile kullanması hali dışında kabul etmemişlerdir. Bunu tartışmanın yeri burası değildir. Onu bırakır sözü oraya ilka eder, telkin eder demektir.

(5778) *"İşte o cinlerden olanın kaptığı ve tavuğun (gıdaklamasını) tekrarladığı gibi velisinin kulağına tekrarladığı sözdür."* Diyarımızdaki bütün nüshalarda bu şekilde "cinden kimsenin... kelimedir" şeklindedir. Yani cinden işitilen kelime söz demektir. Yahut da cinlerin naklettikleri arasından doğru çıkan sözdür. Kadı Iyaz el-Meşârik'de bunun bu şekilde rivayet edildiği gibi "cinden" yerine "haktan" diye de rivayet edildiğini belirtmektedir.

"Tavuğun tekrarlaması gibi" decace bildiğimiz tavuktur. Dil bilginleri ve garibul hadis âlimlerinin dediklerine göre el-karr: muhatabının kulağına bir sözü iyice anlayıncaya kadar tekrar etmek demektir. Tavuğun karrı (gıdaklamasını tekrarlaması) ise kesik kesik ses çıkarması demektir.

Hattâbî ve başkaları dedi ki: Yani cinlerden olan kişi bu sözü velisi olan kahinin kulağına bırakır. Bunu şeytanlar işitir. Tıpkı tavuğun sesi ile arkadaşlarını haberdar etmesi ve onlarla iletişim kurmasına benzer. (Hattâbî devamla)

dedi ki: Bunun ile ilgili bir başka izah da şudur: Rivayet ("kekarri'd-decace: tavuğun gıdaklaması gibi") şeklinde değil de "kekarri'z-zücace" olmasıdır. Nitekim buna Buhari'de yer alan: "Şişenin ses çıkarması gibi onun kulağına bunu tekrar tekrar söyler" rivayeti delil teşkil etmektedir. Bu rivayette "kârure: şişe"in söz konusu edilmesi zücace (cam, kavanoz vs.) rivayetinin sabit olduğuna delildir.

Kadı Iyaz dedi ki: Ama Müslim'de bu kelimenin "decace: tavuk" şeklinde dal ile geldiğinde rivayet ihtilafı bulunmamaktadır. Ama "kârure: şişe" rivayeti "zücace: cam kavanoz vs" rivayetinin sahih olduğunu gösterir. (Devamla) Kadı Iyaz dedi ki: bu da şu demektir: Onun velisine yaptığı telkinin hareket ettirildiği zaman elde yahut kaya üzerinde şişenin çıkardığı gibi bir sesi olur.

٥٧٨٠-١٢٤/٧- حَدَّثَنَا حَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلْوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ حَسَنٌ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ وَقَالَ عَبْدٌ حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبَّاسٍ قَالَ أَخْبَرَنِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَّهُمْ بَيْنَمَا هُمْ جُلُوسٌ لَيْلَةً مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ رُمِيَ بِنَجْمٍ فَاسْتَنَارَ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَاذَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا رُمِيَ بِمِثْلِ هَذَا قَالُوا اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ كُنَّا نَقُولُ وُلِدَ اللَّيْلَةَ رَجُلٌ عَظِيمٌ وَمَاتَ رَجُلٌ عَظِيمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَإِنَّهَا لَا يُرْمَى بِهَا لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنْ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى اسْمُهُ إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ أَهْلَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ الَّذِينَ يَلُونَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ فَيُخْبِرُونَهُمْ مَاذَا قَالَ قَالَ فَيَسْتَخْبِرُ بَعْضُ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ بَعْضًا حَتَّى يَبْلُغَ الْخَبَرُ هَذِهِ السَّمَاءَ الدُّنْيَا فَتَخْطَفُ الْجِنُّ السَّمْعَ فَيَقْذِفُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ وَيُرْمَوْنَ بِهِ فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ وَلَكِنَّهُمْ يَقْرِفُونَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ

5780-124/7- Bize Hasan b. Ali el-Hulvânî ve Abd b. Humeyd tahdis etti. Hasan bize Yakub tahdis etti derken Abd dedi ki: Bana Yakub b. İbrahim b. Sa'd tahdis etti. Bize babam Salih'den tahdis etti, o İbn Şihâb'dan rivayet etti. Bana Ali b. Husayn tahdis ettiğine göre Abdullah b. Abbas dedi ki: Bana Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabından Ensar'dan olan bir adamın

haber verdiğine göre kendileri bir gece Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte oturuyorlarken bir yıldız kaydı ve (etraf) aydınlandı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de kendilerine: *"Bunun gibi bir atış olduğu zaman cahiliye döneminde ne diyordunuz"* buyurdu. Onlar: Allah ve Rasulü en iyi bilir, biz bu gece büyük bir adam doğdu, büyük bir adam öldü diyorduk dediler. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunun üzerine: *"Bunlar bir kimsenin ölümü sebebi ile de hayatı sebebi ile de atılmazlar. Ama adı Mübârek ve yüce Rabbimiz bir işe hüküm verdiği zaman arşın taşıyıcıları tesbih eder. Sonra onlardan sonraki sema ehli tesbih eder. Ta ki tesbih bu dünya semasının ehline varıncaya kadar. Sonra arşı taşıyanlardan hemen sonra gelenler arşın taşıyıcılarına: Rabbiniz ne buyurdu derler. Onlar da kendilerine ne buyurduğunu haber verirler. Böylelikle semalardakiler birbirlerine haberleri sorarlar, nihayet haber bu dünya semasına kadar ulaşır. Cinler dinleyerek kaparlar ve (o dinlediklerini) kendi velilerine bırakıverirler ve onu atarlar. İşte olduğu şekil üzere getirdikleri şey hak olandır. Ama onlar arasına pek çok yalan katarlar ve pek çok şeyler eklerler."*[772]

٥٧٨١-.../٨- وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو الْأَوْزَاعِيُّ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ ح وَحَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَعْيَنَ حَدَّثَنَا مَعْقِلٌ يَعْنِي ابْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ كُلُّهُمْ عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَ أَنَّ يُونُسَ قَالَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَخْبَرَنِي رِجَالٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْأَنْصَارِ وَفِي حَدِيثِ الْأَوْزَاعِيِّ وَلَكِنْ يَقْرِفُونَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ وَفِي حَدِيثِ يُونُسَ وَلَكِنَّهُمْ يَرْقَوْنَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ وَزَادَ فِي حَدِيثِ يُونُسَ وَقَالَ اللَّهُ حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَفِي حَدِيثِ مَعْقِلٍ كَمَا قَالَ الْأَوْزَاعِيُّ وَلَكِنَّهُمْ يَقْرِفُونَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ

5781-.../8- Bize Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Velid b. Müslim tahdis etti, bize Ebu Amr el-Evzâî tahdis etti. (H.) Bize Ebu't-Tâhir ve Harmele de tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus haber verdi. (H.) Bana Seleme b. Şebib de tahdis etti, bize Hasan b. A'yen tahdis etti, bize Mâkil -yani b. Ubeydullah tahdis etti- Hepsi Zührî'den bu isnad ile rivayet etti. Ancak Yunus şöyle dedi: Abdullah b. Abbas'dan rivayete göre bana Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den ashabından bazı adamlar haber verdi.

772 Tirmizi, 3224; Tuhfetu'l-Eşrâf, 15612

Evzâî'nin hadisinde ise: *"Ama (başka şeyler) eklerler ve artırırlar"* demiştir. Yunus'un hadisinde ise: *"Ama onlar içine okurlar ve artırırlar"* şeklindedir.

Yunus'un hadisinde de şu fazlalığı eklemiştir: Yüce Allah da: *"Nihayet kalplerinden korku giderilince: Rabbiniz ne buyurdu derler. Onlar: Hakkı (buyurdu) derler."* (Sebe, 23)

Ma'kil'in hadisinde de Evzâî'nin dediği gibi: *"Ama onlar içine yalan katarlar ve artırırlar"* şeklindedir.[773]

٥٧٨٢-١٢٥/٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى الْعَنَزِيُّ حَدَّثَنَا يَحْيَى يَعْنِي ابْنَ سَعِيدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ صَفِيَّةَ عَنْ بَعْضِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً

5782-125/9- Bize Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî tahdis etti, bize Yahya -yani b. Said- Ubeydullah'dan tahdis etti, o Nâfi'den, o Safiye'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zevcelerinden birisinden, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de şöyle buyurduğunu rivayet etti: *"Kim bir arrafa gidip de ona herhangi bir şey hakkında soracak olursa kırk gece (ve gündüz) namazı kabul olunmaz."*[774]

Şerh

(5780-5782 numaralı hadisler)

Salih'in İbn Şihâb'dan rivayetinde (5780) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Ama onlar içine yalan katıyorlar ve artırıyorlar"* buyruğundaki "yakrifune: yalan katıyorlar" kelimesini Salih'in rivayeti olarak iki şekilde zaptetmişlerdir. Bunlardan biri re harfi iledir. İkincisi ise zel (yakzifune) şeklindedir. Evzâî ve İbn Ma'kil rivayetinde bütün nüshaların ittifakı ile re iledir. Yani arasına yalan karıştırırlar demektir. Bu da "yakzifune" ile aynı manadadır. Yunus'un rivayetinde ise "yerkûne: okurlar" diye geçmektedir. Kadı Iyaz dedi ki: Biz bunu üstadlarımızdan hem ye harfi ötreli (yurkune şeklinde) hem fethalı hem kaf harfi şeddeli olarak zaptetmiş bulunuyoruz. Bazıları da ye harfi fethalı re harfi sakin olarak zaptetmişlerdir. el-Meşârik de de şunları söylemiştir: Bazıları doğrusu ye harfi fethalı re harfi sakin ve kaf harfi fethalıdır demiştir. Bunu Hattâbî de böyle zikretmiş olup bu da ona katarlar artırırlar ile aynı anlamdadır demiştir. Nitekim filan kişi bâtıla yükseldi denilirken aslı

773 5780 numaralı hadisin kaynakları
774 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 18384

yükselişten geldiği için işittiklerinden yukarısını (fazlasını) aralarına bırakırlar demek olur. Kadı Iyaz dedi ki: İlk rivayet bu fiilin kat kat artırılıp çoğaltılması anlamı ile sahih olur. Allah en iyi bilendir.

(5782) *"Kim bir arrafa gidip de ona bir şey hakkında soru sorarsa..."* Arrafın açıklaması ve onun da kahinlerin çeşitleri arasında sayıldığı daha önce geçti.

Hattâbî ve başkaları dedi ki: Arraf, çalınmış bir şeyin kaybolmuş bir eşyanın yerini ve benzerlerini bilme işi ile uğraşan kişiye denilir. Buna giden kişinin namazının kabul edilmeyişinin anlamı da namazının sevabı yoktur demektir. Her ne kadar farzı yerine getirmiş oluyor ve ayrıca onu iade etmesine gerek yoksa da sevabı olmaz. Bunun bir benzeri de gasbedilmiş bir arazide kılınmış namazdır. O namaz eda yerine geçer ve kazası gerekmez fakat sevabı yoktur. Mezhep âlimlerimizin büyük çoğunluğu böyle demiştir. Onların dediklerine göre farz ve ondan başka vacip namazları eğer tam anlamı ile gereği gibi kılacak olursa bunun iki sonucu ortaya çıkar: Farzı yerine getirme yükümlülüğünün düşmesi ile sevabın hasıl olmasıdır. Eğer namazını gasbedilmiş bir arazide eda edecek olursa birincisi gerçekleşir, ikincisi gerçekleşmez. İşte bu hadiste de böyle bir te'vilde bulunmak bir zorunluluktur. Çünkü ilim adamları arraf denilen bir kimseye giden kişinin kırk günlük namazını iade etmesinin gerekmediğini ittifakla kabul etmişlerdir. Bu sebeple onu te'vil etmek gerekmektedir. Allah en iyi bilendir.

٣٦/٢١- بَاب اجْتِنَابِ الْمَجْذُومِ وَنَحْوِهِ

36/21- CÜZZAMLIDAN VE BENZERLERİNDEN UZAK DURMA BABI

٥٧٨٣-١٢٦/١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللهِ وَهُشَيْمُ بْنُ بَشِيرٍ عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَ فِي وَفْدِ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْذُومٌ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّا قَدْ بَايَعْنَاكَ فَارْجِعْ

5783-126/1- Bize Yahya b. Yahya tahdis etti, bize Huşeym haber verdi. (H.) Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe de tahdis etti, bize Şerik b. Abdullah ve Huşeym b. Bişr, Ya'l-a b. Ata'dan tahdis etti, o Amr b. eş-Şerrid'den, o babasından şöyle dediğini rivayet etti. Sakif heyeti arasında cüzzamlı bir adam

vardı. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: *"Biz sana bey'at ettik, geri dön"* diye haber gönderdi.[775]

Şerh

"Sakif heyeti arasında cüzzamlı bir adam vardı..." Bu Buhari'nin Sahihi'ndeki: *"Cüzzamlıdan arslandan kaçar gibi kaç"* şeklindeki diğer hadise uygundur. Bu hadisin şerhi "Hastalığın Bulaşması Söz Konusu Değildir" babında ve bunun hastalıklı develeri olan kimse develerini sağlıklı olanların yanına götürmesin hadisine de muhalif değildir.

Kadı Iyaz dedi ki: Cüzzamlı kişi ile ilgili Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den gelen rivayetler farklı farklıdır. Ondan sözü geçen bu hadis sabit olduğu gibi Cabir (radıyallâhu anh)'dan da Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in cüzzamlı kimse ile birlikte yemek yediği de ona: Allah'a güvenerek ve ona tevekkül ederek ye dediği Aişe (radıyallâhu anhâ) cüzzamlı bir azadlı köle benim kabımdan yemek yer, benim kâselerimden su içer, benim yatağım üzerinde uyurdu. Rivayeti de sabit olmuştur. Kadı Iyaz devamla dedi ki: Ömer (radıyallâhu anh) da ondan başka seleften kimseler de cüzzamlı kimse ile yemek yenileceği kanaatinde olup ondan uzak durma emrinin nesh edilmiş olduğu görüşündedirler. Ama çoğunluğun söylediği ve kaçınılmaz olarak kabul edilmesi gereken kanaat neshin olmadığıdır. Aksine bu iki hadisin bir arada cem edilip ondan uzak durmayı ve kaçmayı emreden hadislerin vücub olarak değil de müstehaplık ve ihtiyat anlamında yorumlanması bir kaçınılmazlıktır. Onunla birlikte yemek yemeye gelince bunun caiz olduğunu beyan etmek için yapmıştır. Allah en iyi bilendir.

Kadı Iyaz dedi ki: Kimi ilim adamının dediğine göre bu hadiste ve bu manadaki benzer hadislerde kadının kocasının cüzzamlı olduğunu görürse yahut sonradan cüzzama yakalanırsa nikahı fesh etmekte muhayyerlik hakkı sabit olduğuna delildir. Gerek bizim mezhep âlimlerimiz gerek Mâliki mezhebi âlimleri cüzzamlı kimsenin cariyesinin yanına gelmesini istediği taktirde kabul etmeyip ona teslim olmamak hakkının olup olmadığı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Kadı Iyaz dedi ki: İlim adamlarının dediklerine göre cüzzamlı bir kimsenin mescide gelmesine ve insanlarla karışmasına engel olunur. Aynı şekilde cüzzamlı kimseler menfaatlerine uygun olan tasarruflarda buunmaktan alıkonulmamakla birlikte sayıca çoğalmaları halinde kendilerine insanların dışında başlı başına bir yer edinmeleri emrolunur mu -ki çoğu kimseler bu kanaattedir- yoksa ayrı ve uzak durmak gibi yükümlülükleri olmaz mı?

775 Nesai, 4193; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4837

Ama cüzzamlıların sayıca az olmaları halinde bundan alıkonulmayacakları hususunda ihtilaf etmemişlerdir. İnsanlarla birlikte cuma namazına katılmaları engellenmez ama başka namazlara katılmalarına engel olunur.

Aralarında cüzzamlı kimselerin bulunduğu bir köy ahalisi aynı suyu birlikte kullanmalarından ötürü zarar görecek olurlarsa, şayet zarar sözkonusu olmaksızın su çıkarmaya güçleri yeterse bunu yapmaları emredilir. Aksi taktirde başkaları onlar için o suyu bulup çıkarırlar yahut da onlara su çekecek kimseler görevlendirirler. Yoksa o sudan yararlanmalarına engel olunmaz. Allah en iyi bilendir.

[.../٢٩- كتاب الحيوان]

[..../29 HAYVANLAR KİTABI][776]

١/٣٧- بَاب قَتْلِ الْحَيَّاتِ وَغَيْرِهَا

37/1- YILANLARI VE DAHA BAŞKA HAŞERATI ÖLDÜRME BABI

٥٧٨٤-١/١٢٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ وَابْنُ نُمَيْرٍ عَنْ هِشَامٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا عَبْدَةُ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِقَتْلِ ذِي الطُّفْيَتَيْنِ فَإِنَّهُ يَلْتَمِسُ الْبَصَرَ وَيُصِيبُ الْحَبَلَ

5784-127/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Abde b. Süleyman ve İbn Numeyr, Hişam'dan tahdis etti. (H.) Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Abde tahdis etti, bize Hişam babasından tahdis etti, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sırtında iki çizgili yılanın öldürülmesini emir buyurdu. Çünkü o göze isabet alır ve hamileliğe isabet eder (zarar verir).[777]

٥٧٨٥-.../٢- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ أَخْبَرَنَا هِشَامٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ الْأَبْتَرُ وَذُو الطُّفْيَتَيْنِ

5785-.../2- Bunu bize İshak b. İbrahim de tahdis etti, bize Ebu Muaviye haber verdi, bize Hişam bu isnad ile haber verdi ve o: Kuyruğu kesik ile sırtında iki çizgili dedi.[778]

٥٧٨٦-٣/١٢٨- وَحَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ النَّاقِدُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ وَذَا الطُّفْيَتَيْنِ وَالْأَبْتَرَ

776 Tuhfetu'l-Eşrâf'dan eklenmiştir.

777 İbn Numeyr'in hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17010; Abde hadisini İbn Mace, 3534; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17068

778 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 17214

فَإِنَّهُمَا يَسْتَسْقِطَانِ الْحَبَلَ وَيَلْتَمِسَانِ الْبَصَرَ قَالَ فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقْتُلُ كُلَّ حَيَّةٍ وَجَدَهَا فَأَبْصَرَهُ أَبُو لُبَابَةَ بْنُ عَبْدِ الْمُنْذِرِ أَوْ زَيْدُ بْنُ الْخَطَّابِ وَهُوَ يُطَارِدُ حَيَّةً فَقَالَ إِنَّهُ قَدْ نُهِيَ عَنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ

5786-128/3- Bana Amr b. Muhammed en-Nâkid de tahdis etti, bize Süfyan b. Uyeyne Zührî'den tahdis etti, o Sâlim'den, o babasından, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Yılanları sırtında iki çizgili olanları, ebter olanları (kuyrukları kesik gibi olanları) öldürün. Çünkü bunlar cenini düşürürler ve göze isabet alırlar"* buyurduğunu rivayet etti.

Dedi ki: Bu sebeple İbn Ömer bulduğu her yılanı öldürürdü. Ebu Lübabe b. Abdulmunzir yahut Zeyd b. el-Hattab onu bir yılanı kovalarken görünce: Ev yılanlarının (öldürülmesi) nehy olunmuştur dedi.[779]

٥٧٨٧-١٢٩/٤- وَحَدَّثَنَا حَاجِبُ بْنُ الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَرْبٍ عَنْ الزُّبَيْدِيِّ عَنْ الزُّهْرِيِّ أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَأْمُرُ بِقَتْلِ الْكِلَابِ يَقُولُ اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ وَالْكِلَابَ وَاقْتُلُوا ذَا الطُّفْيَتَيْنِ وَالْأَبْتَرَ فَإِنَّهُمَا يَلْتَمِسَانِ الْبَصَرَ وَيَسْتَسْقِطَانِ الْحَبَالَى قَالَ الزُّهْرِيُّ وَنُرَى ذَلِكَ مِنْ سُمَّيْهِمَا وَاللهُ أَعْلَمُ قَالَ سَالِمٌ قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ فَلَبِثْتُ لَا أَتْرُكُ حَيَّةً أَرَاهَا إِلَّا قَتَلْتُهَا فَبَيْنَا أَنَا أُطَارِدُ حَيَّةً يَوْمًا مِنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ مَرَّ بِي زَيْدُ بْنُ الْخَطَّابِ أَوْ أَبُو لُبَابَةَ وَأَنَا أُطَارِدُهَا فَقَالَ مَهْلًا يَا عَبْدَ اللهِ فَقُلْتُ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَمَرَ بِقَتْلِهِنَّ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَدْ نَهَى عَنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ

5787-129/4- Bize Hâcib b. el-Velid de tahdis etti, bize Muhammed b. Harb, ez-Zübeydi'den tahdis etti, o Zührî'den rivayet etti. Bana Sâlim b. Abdullah, İbn Ömer'den şöyle dediğini haber verdi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in köpeklerin öldürülmesini emrederek şöyle buyurduğunu dinledim: *"yılanları ve köpekleri öldürün. Sırtı iki çizgili olanı da ebter olanı da öldürün. Çünkü her ikisi de gözü hedef alırlar ve hamilelerin ceninlerini düşürürler."*

Zührî dedi ki: Zannederiz bu her ikisinin zehirli olmasından dolayıdır. Allah en iyi bilendir.

779 Buhari, 3297, 3298, 3299 -muallak olarak-, 3310, 3311, 3313 -muallak olarak-, 4016, 4017 -muallak olarak-; Ebu Davud, 5252, 5253, 5254, 5255; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12147, 6821, 3768, 6926, 6985, 6860, 6938, 7611

Sâlim dedi ki: Abdullah b. Ömer dedi ki: Ben de bir süre gördüğüm her yılanı öldürmeden bırakmıyordum. Bir ara bir gün ev yılanlarından birisini kovalıyorken Zeyd b. el-Hattab yahut Ebu Lübabe ben onu kovaladığım halde yanımdan geçti ve: Yavaş ol ey Abdullah! dedi. Ben: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şüphesiz öldürülmelerini emir buyurdu dedim. O: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ev yılanlarını (öldürmeyi) nehyetti dedi.[780]

٥٧٨٨-١٣٠/٥- وَحَدَّثَنِيهِ حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ ح وَحَدَّثَنَا حَسَنٌ الْحُلْوَانِيُّ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ كُلُّهُمْ عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَ أَنَّ صَالِحًا قَالَ حَتَّى رَآنِي أَبُو لُبَابَةَ بْنُ عَبْدِ الْمُنْذِرِ وَزَيْدُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَا إِنَّهُ قَدْ نَهَى عَنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ وَفِي حَدِيثِ يُونُسَ اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ وَلَمْ يَقُلْ ذَا الطُّفْيَتَيْنِ وَالْأَبْتَرَ

5788-130/5- Bunu bana Harmele b. Yahya da tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus haber verdi. (H.) Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer haber verdi. (H.) Bize Hasan el-Hulvânî de tahdis etti, bize Yakub tahdis etti, bize babam Salih'den tahdis etti, hepsi Zührî'den bu isnad ile rivayet etti. Yalnız Salih şöyle dedi: Nihayet Ebu Lübabe b. Abdulmunzir ile Zeyd b. el-Hattab beni gördüler de: O evde olanların öldürülmesini nehyetti dediler.

Yunus'un hadisinde: *"Yılanları öldürün"* demekle birlikte: *"İki çizgiliyi ve ebter olanı (öldürün)"* demedi.[781]

٥٧٨٩-١٣١/٦- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ نَافِعٍ أَنَّ أَبَا لُبَابَةَ كَلَّمَ ابْنَ عُمَرَ لِيَفْتَحَ لَهُ بَابًا فِي دَارِهِ يَسْتَقْرِبُ بِهِ إِلَى الْمَسْجِدِ فَوَجَدَ الْغِلْمَةُ جِلْدَ جَانٍّ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ الْتَمِسُوهُ فَاقْتُلُوهُ فَقَالَ أَبُو لُبَابَةَ لَا تَقْتُلُوهُ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ قَتْلِ الْجِنَّانِ الَّتِي فِي الْبُيُوتِ

780 5786 numaralı hadisin kaynakları
781 5786 numaralı hadisin kaynakları

5789-131/6- Bana Muhammed b. Rumh da tahdis etti, bize Leys haber verdi. (H.) Bize Kuteybe b. Said de -lafız ona ait olmak üzere- tahdis etti, bize Leys'in Nâfi'den tahdis ettiğine göre Ebu Lübabe, İbn Ömer'l-e kendisine evi içinde mescide giden yolu böylelikle daha yakınlaştırmak için bir kapı açması hususunda konuştu. Bu arada hizmetçiler küçük bir yılanın derisini bulunca Abdullah: Onu arayın ve öldürün dedi. Ebu Lübabe ise: Onu öldürmeyin, çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) evdeki küçük yılanların öldürülmesini yasakladı dedi.[782]

٥٧٩٠-١٣٢/٧- وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ حَدَّثَنَا نَافِعٌ قَالَ كَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقْتُلُ الْحَيَّاتِ كُلَّهُنَّ حَتَّى حَدَّثَنَا أَبُو لُبَابَةَ بْنُ عَبْدِ الْمُنْذِرِ الْبَدْرِيُّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ قَتْلِ جِنَّانِ الْبُيُوتِ فَأَمْسَكَ

5790-132/7- Bize Şeyban b. Ferruh da tahdis etti, bize Cerir b. Hâzim tahdis etti, bize Nafi tahdis edip dedi ki: İbn Ömer bütün yılanları öldürüyordu. Nihayet Ebu Lübabe b. Abdulmunzir el-Bedri bizlere Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in evlerdeki küçük yılanların öldürülmesini yasakladığını tahdis edince bundan vazgeçti.[783]

٥٧٩١-١٣٣/٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا يَحْيَى وَهُوَ الْقَطَّانُ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا لُبَابَةَ يُخْبِرُ ابْنَ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ قَتْلِ الْجِنَّانِ

5791-133/8- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Yahya -ki o el-Kattan'dır- Ubeydullah'dan tahdis etti, bana Nâfi'in haber verdiğine göre o Ebu Lübabe'yi İbn Ömer'e: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) küçük yılanların öldürülmesini yasakladığını haber verirken dinledi.[784]

٥٧٩٢-١٣٤/٩- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي لُبَابَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ ح وَحَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ الضُّبَعِيُّ حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ أَبَا لُبَابَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ قَتْلِ الْجِنَّانِ الَّتِي فِي الْبُيُوتِ

782 5786 numaralı hadisin kaynakları
783 5786 numaralı hadisin kaynakları
784 5786 numaralı hadisin kaynakları

5792-134/9- Bunu bize İshak b. Musa el-Ensari de tahdis etti, bize Enes b. İyad tahdis etti, bize Ubeydullah, Nâfi'den tahdis etti, o Abdullah b. Ömer'den, o Ebu Lübabe'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet etti. (H.) Bana Abdullah b. Muhammed b. Esma ed-Dubai de tahdis etti, bize Cüveyriye Nâfi'den tahdis etti, o Abdullah'tan rivayet ettiğine göre Ebu lübabe kendisine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in evlerde bulunan küçük yılanların öldürülmesini yasakladığını haber verdi.[785]

٥٧٩٣-١٣٥/١٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ يَعْنِي الثَّقَفِيَّ قَالَ سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ يَقُولُ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ أَنَّ أَبَا لُبَابَةَ بْنَ عَبْدِ الْمُنْذِرِ الْأَنْصَارِيَّ وَكَانَ مَسْكَنُهُ بِقُبَاءٍ فَانْتَقَلَ إِلَى الْمَدِينَةِ فَبَيْنَمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ جَالِسًا مَعَهُ يَفْتَحُ خَوْخَةً لَهُ إِذَا هُمْ بِحَيَّةٍ مِنْ عَوَامِرِ الْبُيُوتِ فَأَرَادُوا قَتْلَهَا فَقَالَ أَبُو لُبَابَةَ إِنَّهُ قَدْ نُهِيَ عَنْهُنَّ يُرِيدُ عَوَامِرَ الْبُيُوتِ وَأُمِرَ بِقَتْلِ الْأَبْتَرِ وَذِي الطُّفْيَتَيْنِ وَقِيلَ هُمَا اللَّذَانِ يَلْتَمِعَانِ الْبَصَرَ وَيَطْرَحَانِ أَوْلَادَ النِّسَاءِ

5793-135/10- Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti, bize Abdulvehab -yani es-Sekafî- tahdis edip dedi ki: Ben Yahya b. Said'i şöyle derken dinledim: Nâfi'in bana haber verdiğine göre Ebu Lübabe b. Abdulmunzir el-Ensari -ki onun meskeni Kuba'da idi sonra Medine'ye intikal etmişti- Abdullah b. Ömer'in onunla birlikte oturmuş kendisine bir pencere açmakta iken evlerde barınan türden bir yılanı görüverdiler. Onu öldürmek isteyince Ebu Lübabe: Onların öldürülmesi yasaklandı -bununla evlerde barınanları kast ediyordu- fakat kısa kuyruklular ile sırtı iki çizgili olanların da öldürülmesi emrolundu dedi. Ayrıca denildiğine göre bunlar gözleri kör edenler ve kadınların ceninlerini düşürmeye sebep olanlardır da denildi.[786]

٥٧٩٤-١٣٦/١١- وَحَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَهْضَمٍ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ عِنْدَنَا ابْنُ جَعْفَرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ نَافِعٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يَوْمًا عِنْدَ هَدْمٍ لَهُ فَرَأَى وَبِيصَ جَانٍّ فَقَالَ اتَّبِعُوا هَذَا الْجَانَّ فَاقْتُلُوهُ قَالَ أَبُو لُبَابَةَ الْأَنْصَارِيُّ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ قَتْلِ الْجِنَّانِ الَّتِي تَكُونُ فِي الْبُيُوتِ إِلَّا الْأَبْتَرَ وَذَا الطُّفْيَتَيْنِ فَإِنَّهُمَا اللَّذَانِ يَخْطِفَانِ الْبَصَرَ وَيَتَتَبَّعَانِ مَا فِي بُطُونِ النِّسَاءِ

785 5786 numaralı hadisin kaynakları
786 5786 numaralı hadisin kaynakları

5794-136/11- Bana İshak b. Mansur da tahdis etti, bize Muhammed b. Cahdan haber verdi, bize İsmail -ki o bize göre İbn Cafer'dir- Ömer b. Nâfi'den tahdis etti, o babasından şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Ömer bir gün kendisine ait bir yıkıntının yanında bulunuyordu. Küçük bir yılanın parıltısını görünce: Bu yılanı takip edin ve onu öldürün dedi. Ebu Lübabe el-Ensari dedi ki: Ben, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i evlerde olan küçük yılanların öldürülmesini nehy ettiğini dinledim. Ancak ebter (kısa kuyruklu) ile sırtı iki çizgili müstesnâ. Çünkü gözü kör eden ile kadınların karınlarındaki ceninlerin peşine düşen iki tür yılan onlardır.[787]

٥٧٩٥-.../١٢- وَحَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي أُسَامَةُ أَنَّ نَافِعًا حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَا لُبَابَةَ مَرَّ بِابْنِ عُمَرَ وَهُوَ عِنْدَ الْأُطُمِ الَّذِي عِنْدَ دَارِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ يَرْصُدُ حَيَّةً بِنَحْوِ حَدِيثِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ

5795-.../12- Bize Harun b. Said el-Eylî de tahdis etti, bize İbn Vehb tahdis etti, bana Usâme'nin tahdis ettiğine göre Nafi kendisine şunu tahdis etti: Lübabe, Ömer b. el-Hattab'ın evi yanında bulunan köşkün yakınında iken İbn Ömer'in yanından geçti. İbn Ömer de bir yılanı gözetliyordu deyip, Leys b. Sad'ın hadisine yakın olarak rivayet etti.[788]

٥٧٩٦-١٣٧/١٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَاللَّفْظُ لِيَحْيَى قَالَ يَحْيَى وَإِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ الْأَسْوَدِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي غَارٍ وَقَدْ أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا فَنَحْنُ نَأْخُذُهَا مِنْ فِيهِ رَطْبَةً إِذْ خَرَجَتْ عَلَيْنَا حَيَّةٌ فَقَالَ اقْتُلُوهَا فَابْتَدَرْنَاهَا لِنَقْتُلَهَا فَسَبَقَتْنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَاهَا اللَّهُ شَرَّكُمْ كَمَا وَقَاكُمْ شَرَّهَا

5796-137/13- Bize Yahya b. Yahya, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Ebu Kureyb ve İshak b. İbrahim -lafız Yahya'ya ait olmak üzere -tahdis etti, Yahya ve İshak bize Ebu Muaviye, A'meş'den haber verdi derken diğer ikisi tahdis etti dedi. O İbrahim'den, o Esved'den, o Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte bir mağarada idik. Onun üzerine Murselat Suresi indirildi. Biz de onu, onun ağzından taptaze iken öğreniveri-

787 5786 numaralı hadisin kaynakları

788 5788 numaralı hadisin kaynakları

yorduk. Derken karşımıza bir yılan çıktı. O: *"Onu öldürün"* buyurdu. Biz de onu öldürmek üzere derhal harekete geçtikse de o bizden daha hızlı gitti. Bu sefer Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Allah sizi onun şerrinden koruduğu gibi onu da sizin şerrinizden korudu"* buyurdu.[789]

٥٧٩٧-.../١٤- وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَعُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَا حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ فِي هَذَا الْإِسْنَادِ بِمِثْلِهِ

5797-.../14- Bize Kuteybe b. Said ve Osman b. Ebu Şeybe de tahdis edip dedi ki: Bize Cerir, A'meş'den bu isnad ile aynısını tahdis etti.[790]

٥٧٩٨-١٣٨/١٥- وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا حَفْصٌ يَعْنِي ابْنَ غِيَاثٍ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ الْأَسْوَدِ عَنْ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَمَرَ مُحْرِمًا بِقَتْلِ حَيَّةٍ بِمِنًى

5798-138/15- Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Hafz -yani b. Riyaz- tahdis etti, bize A'meş, İbrahim'den tahdis etti, o Esved'den, o Abdullah'tan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ihramlı birisine Mina'da bir yılanı öldürmesini emir buyurdu.[791]

٥٧٩٩-.../١٦- وَحَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ عَنْ الْأَسْوَدِ عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي غَارٍ بِمِثْلِ حَدِيثِ جَرِيرٍ وَأَبِي مُعَاوِيَةَ

5799 -16/...-Bana Ömer b .Hafz b .Riyaz da tahdis etti ,bize babam tahdis etti ,bize A'meş tahdis etti, bana İbrahim, Esved'den tahdis etti, o Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Bizler, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte bir mağarada bulunuyorken deyip, Cerir ile Ebu Muaviye'nin hadisini aynı şekilde rivayet etti.[792]

٥٨٠٠-١٣٩/١٧- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ سَرْحٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ صَيْفِيٍّ وَهُوَ عِنْدَنَا مَوْلَى ابْنِ أَفْلَحَ أَخْبَرَنِي

789 Buhari, 1830 -buna yakın-, 3317 -muallak olarak-, 4937, 4931; Nesai, 2883; Tuhfetu'l-Eşrâf, 9163

790 5796 numaralı hadisin kaynakları

791 5796 numaralı hadisin kaynakları

792 5796 numaralı hadisin kaynakları

أَبُو السَّائِبِ مَوْلَى هِشَامِ بْنِ زُهْرَةَ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ فِي بَيْتِهِ قَالَ فَوَجَدْتُهُ يُصَلِّي فَجَلَسْتُ أَنْتَظِرُهُ حَتَّى يَقْضِيَ صَلَاتَهُ فَسَمِعْتُ تَحْرِيكًا فِي عَرَاجِينَ فِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ فَالْتَفَتُّ فَإِذَا حَيَّةٌ فَوَثَبْتُ لِأَقْتُلَهَا فَأَشَارَ إِلَيَّ أَنْ اجْلِسْ فَجَلَسْتُ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَشَارَ إِلَى بَيْتٍ فِي الدَّارِ فَقَالَ أَتَرَى هَذَا الْبَيْتَ فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ كَانَ فِيهِ فَتًى مِنَّا حَدِيثُ عَهْدٍ بِعُرْسٍ قَالَ فَخَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْخَنْدَقِ فَكَانَ ذَلِكَ الْفَتَى يَسْتَأْذِنُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِأَنْصَافِ النَّهَارِ فَيَرْجِعُ إِلَى أَهْلِهِ فَاسْتَأْذَنَهُ يَوْمًا فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خُذْ عَلَيْكَ سِلَاحَكَ فَإِنِّي أَخْشَى عَلَيْكَ قُرَيْظَةَ فَأَخَذَ الرَّجُلُ سِلَاحَهُ ثُمَّ رَجَعَ فَإِذَا امْرَأَتُهُ بَيْنَ الْبَابَيْنِ قَائِمَةً فَأَهْوَى إِلَيْهَا الرُّمْحَ لِيَطْعُنَهَا بِهِ وَأَصَابَتْهُ غَيْرَةٌ فَقَالَتْ لَهُ اكْفُفْ عَلَيْكَ رُمْحَكَ وَادْخُلْ الْبَيْتَ حَتَّى تَنْظُرَ مَا الَّذِي أَخْرَجَنِي فَدَخَلَ فَإِذَا بِحَيَّةٍ عَظِيمَةٍ مُنْطَوِيَةٍ عَلَى الْفِرَاشِ فَأَهْوَى إِلَيْهَا بِالرُّمْحِ فَانْتَظَمَهَا بِهِ ثُمَّ خَرَجَ فَرَكَزَهُ فِي الدَّارِ فَاضْطَرَبَتْ عَلَيْهِ فَمَا يُدْرَى أَيُّهُمَا كَانَ أَسْرَعَ مَوْتًا الْحَيَّةُ أَمْ الْفَتَى قَالَ فَجِئْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ وَقُلْنَا ادْعُ اللَّهَ يُحْيِيهِ لَنَا فَقَالَ اسْتَغْفِرُوا لِصَاحِبِكُمْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ بِالْمَدِينَةِ جِنًّا قَدْ أَسْلَمُوا فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهُمْ شَيْئًا فَآذِنُوهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَإِنْ بَدَا لَكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فَاقْتُلُوهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ

5800-139/17- Bana Ebu't-Tâhir Ahmed b. Amr b. Serh de tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb haber verdi, bana Mâlik b. Enes Sayfi'den -ki o bize göre İbn Eflah'ın azadlısıdır- haber verdi, bana Hişam b. Zühre'nin azadlısı Ebu Saib'in haber verdiğine göre o Ebu Said el-Hudrî'nin huzuruna evinde iken girdi. (Ebu Said) dedi ki: Onun namaz kılmakta olduğunu gördüm. Ben de namazını bitirinceye kadar oturup onu bekledim. Evin bir tarafındaki kuru hurma dalları arasında bir hareket sesi işittim. Dönüp bakınca bir yılan olduğunu gördüm. Onu öldürmek için ileriye atılınca bana otur diye işaret etti. Ben de oturdum. Namazı bitirince evdeki bir odaya işaret etti ve şöyle dedi: Bu odayı görüyor musun dedi. Ben: Evet dedim. O şöyle dedi: Bunun içinde bizden henüz yeni damat bir genç vardı. Biz, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte Hendek gazasına çıktık. O genç Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den gün ortalarında izin isteyip hanımının yanına dönüyordu. Birgün Ondan izin istedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: *"Silahını üzerine al, çünkü ben Kurayzalıların sana zarar verebileceğinden korkuyorum."* dedi. Adam da silahını aldı. Sonra (evine gitmek üzere) döndü. Bu sefer

hanımını iki kapı arasında ayakta duruyor gördü. Mızrağını ona saplamak üzere ona doğru ilerledi. Çünkü bir kıskançlık onu yakalamıştı. Kadın ona: Bu işi yapmayasın, mızrağını geri çek ve eve gir de benim çıkmamın sebebini kendin gör dedi. O içeri girince yatak üzerinde kıvrılmış duran kocaman bir yılan görüverince mızrağı ile onun üzerine hücum etti ve mızrağını ona sapladı. Sonra dışarı çıkıp mızrağını avlunun ortasına sapladı. Yılan onun üzerine atıldı. Artık yılan mı yoksa o genç mi hangisinin daha çabuk öldüğü bilinemedi. (Ebu Said) dedi ki: Biz de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldik ve bu durumu Ona anlatarak: Bizim için onu diriltmek üzere Allah'a dua et dedik, O: *"Arkadaşınız için mağfiret dileyin"* buyurdu sonra şunları ekledi: *"Şüphesiz Medine'de müslüman olmuş cinler vardır. Onlardan bir şeyler görecek olursanız üç gün onlara ilan edin. Eğer bundan sonra yine size görünürse onu öldürün. Şüphesiz ki o bir şeytandır."*[793]

٥٨٠١-١٤٠/١٨- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ سَمِعْتُ أَسْمَاءَ بْنَ عُبَيْدٍ يُحَدِّثُ عَنْ رَجُلٍ يُقَالُ لَهُ السَّائِبُ وَهُوَ عِنْدَنَا أَبُو السَّائِبِ قَالَ دَخَلْنَا عَلَى أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ فَبَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ إِذْ سَمِعْنَا تَحْتَ سَرِيرِهِ حَرَكَةً فَنَظَرْنَا فَإِذَا حَيَّةٌ وَسَاقَ الْحَدِيثَ بِقِصَّتِهِ نَحْوَ حَدِيثِ مَالِكٍ عَنْ صَيْفِيٍّ وَقَالَ فِيهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ لِهَذِهِ الْبُيُوتِ عَوَامِرَ فَإِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْهَا فَحَرِّجُوا عَلَيْهَا ثَلَاثًا فَإِنْ ذَهَبَ وَإِلَّا فَاقْتُلُوهُ فَإِنَّهُ كَافِرٌ وَقَالَ لَهُمْ اذْهَبُوا فَادْفِنُوا صَاحِبَكُمْ

5801-140/18- Bana Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Vehb b. Cerir b. Hâzim tahdis etti, bize babam tahdis edip dedi ki: Esma b. Ubeyd'i es-Saib denilen -ki o bize göre Ebu Said'dir- bir adamdan şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: Ebu Said el-Hudrî'nin huzuruna girdik. Bizler oturmakta iken onun sedirinin altından bir hareket sesi işittik. Baktığımızda bir yılan gördük. Sonra hadisi Mâlik'in Sayfi'den hadisine yakın olarak olayı ile birlikte rivayet etti ve rivayetinde şunları söyledi: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurdu: *"Şüphesiz bu, evlerde yaşayan varlıklardır. Sizler onlardan bir şey gördüğünüz taktirde üç gün onlara sıkı bir tenbihte bulunun. Giderse ne ala. Aksi taktirde onu öldürün. Şüphesiz ki o bir kafirdir"* buyurdu. Yine onlara: "haydi gidin arkadaşınızı defnedin" buyurdu.[794]

793 Ebu Davud, 5256, 5257, 5259; Tirmizi, 1484; Tuhfetu'l-Eşrâf, 4413

794 5800 numaralı hadisin kaynakları

٥٨٠٢-١٤١/١٩- وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ ابْنِ عَجْلَانَ حَدَّثَنِي صَيْفِيٌّ عَنْ أَبِي السَّائِبِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ بِالْمَدِينَةِ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ قَدْ أَسْلَمُوا فَمَنْ رَأَى شَيْئًا مِنْ هَذِهِ الْعَوَامِرِ فَلْيُؤْذِنْهُ ثَلَاثًا فَإِنْ بَدَا لَهُ بَعْدُ فَلْيَقْتُلْهُ فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ

5802-141/19- Bize Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Yahya b. Said, İbn Aclan'dan tahdis etti, bana Sayfi, Ebu Said'den tahdis etti, o Ebu Said el-Hudrî'den naklederek dedi ki: Onu şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Şüphesiz Medine'de cinlerden müslüman olmuş bir topluluk vardır. Kim burada yaşayanlardan bir şey görecek olursa üç gün ona ilan etsin. Eğer bundan sonra ona görünecek olursa onu öldürsün. Muhakkak ki o bir şeytandır"* buyurdu.[795]

Şerh

(5784-5802 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5786) *"yılanları ve sırtında iki çizgili olanlar ile kuyruğu kesik (kısa kuyruklu) olanları öldürün..."* İbn Ömer'in rivayet ettiği hadiste bu hadisi sözkonusu ettikten sonra: (5787) "Görüp de öldürmeden hiçbir yılan bırakmıyordum..." Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) evlerde yaşayanları (öldürmeyi) nehy etti dedi." Bir diğer rivayette (5792) "evlerde bulunan küçük yılanların öldürülmesini nehy etti" buyrulurken bir rivayette de (5800) ensardan bir delikanlının evindeki bir yılanı öldürmesi ve derhal ölmesi sözkonusu edilerek Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"şüphesiz Medine'de müslüman olmuş cinler vardır... Bundan sonra onları görürseniz görüneni öldürün çünkü o bir şeytandır"* buyurmaktadır. Bir diğer rivayette (5801) *"şüphesiz bu evlerde yaşayan kimseler vardır. Onlardan bir şey görecek olursanız... çünkü o bir kafirdir."* Diğer hadiste de (5796) Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mina'daki bir mağarada bulundukları sırada çıkan bir yılanı öldürmelerini emrettiği belirtilmektedir.

el-Mazeri dedi ki: Medine yılanları bu hadislerde belirtildiği gibi uyarılmadan öldürülmezler. Onları uyardığı halde gitmeyecek olurlarsa öldürebilir.

Medine dışında yeryüzünün her tarafında bütün ev ve meskenlerdeki yılanların ise uyarılmadan öldürülmeleri mendubdur. Bunun delili de öldürülmelerini emretmeyi ihtiva eden sahih hadislerdeki genel ifadelerdir. Bu hadislerde geçen: "yılanları öldürün" buyruğu ile diğer bir hadisteki: *"Şu beş*

795 5800 numaralı hadisin kaynakları

hayvan harem bölgesinin dışında da harem bölgesi içerisinde de öldürülürler" buyurup aralarında yılanı zikretmekle birlikte herhangi bir uyarıyı sözkonusu etmemiştir. Mina'da dışarı çıkan yılan ile ilgili hadiste de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onun öldürülmesini emretmekle birlikte herhangi bir uyarı sözkonusu edilmemiştir. Onların o yılanı uyardıklarını söyleyemeyiz.

İlim adamları der ki: mutlak olarak yılanların öldürülmesinin müstehap olduğu hususunda bu hadisleri delil almakla birlikte Medine ise hakkında varid olmuş hadis dolayısı ile özel olarak uyarılmak sureti ile öldürülmeleri sözkonusudur. Bunun sebebini de hadis-i şerifte açıklamış bulunmaktadır. Bu da Medine'de cinlerden bir kesimin müslüman olmalarıdır. İlim adamlarından bir grup ise evlerde yaşayan yılanlar hakkında uyarılmadan önce öldürülme yasağının genel olduğu kanaatindedir. Evlerde yaşamayanlar ise uyarılmaksızın öldürülür.

Mâlik dedi ki: Mescitlerde bulunan yılanlar öldürülür.

Kadı Iyaz dedi ki: Kimi ilim adamı şöyle demiştir: Mutlak olarak yılanların öldürülmesi emri evlerde bulunan -kısa kuyruklu olanlar ile sırtında iki çizgi bulunanlar dışında- yılanların öldürülmesi yasağı ile tahsis edilmiş (hükmü daraltılmış)tır. Bu iki tür yılan her durumda öldürülür. İster evlerde bulunsunlar, ister başka yerlerde. Bir diğer istisna ise uyarıdan sonra görülen yılanlardır. (Kadı Iyaz dedi ki): Evlerde bulunan yılanların öldürülme yasağından ise kısa kuyruklu yılanlar ile sırtında iki çizgili yılanlar istisna edilmiştir. Allah en iyi bilendir.

Uyarının nasıl yapılacağına gelince; Kadı Iyaz dedi ki: İbn Habib, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: *"Davud oğlu Süleyman'ın sizden aldığı ve bize eziyet vermeyeceğinize bize görünmeyeceğinize dair ahdini hatırlatırım der."* Mâlik dedi ki: Ben sana Allah'ı ve ahiret gününü hatırlatarak bir daha bize görünmemeni, bizi rahatsız etmemeni söylüyorum demesi yeterlidir. Muhtemelen Mâlik, Müslim'in Sahihi'nde yer alan onu üç defa uyardılar anlamındaki hadiste geçen "tahric" lafzından haraketle bu ifadeleri tespit etmiştir. Allah en iyi bilendir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Zettufeteyn"* sözü tı harfi ötreli ve fe harfi sakindir. İlim adamlarının dediklerine göre bu yılanın sırtındaki beyaz iki çizgi demektir. Çünkü "tufye"nin asıl anlamı gözün etrafındaki yuvarlaktır. Çoğlu "tufa" diye gelir. Onun sırtındaki bu iki çizgi gözlerin etrafındaki yuvarlaklara benzetilmiştir. Ebter ise kuyruğu kısa demektir. Nadr b. Şumeyl dedi ki: Bu yılanlardan maviye çalan kuyruğu kesik gibi olan ve hamile bir kadına baktımı mutlaka karnındaki cenini düşürmesine sebep olan bir yılan türüdür.

(5786) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Cenini düşürmeye sebep olurlar"* yani hamile kadın bu iki tür yılana bakıp da korkuya kapılır ise çoğunlukla düşük yapar. Müslim, ez-Zührî'den naklettiği rivayetinde (5787) onun: Bunun onların zehirlerinden ötürü olduğu kanaatindeyiz dediğini zikretmektedir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in göze isabet almaları ile ilgili buyruğu iki şekilde te'vil edilmiştir. Bu iki te'vili Hattâbî ve başkaları sözkonusu etmişlerdir. Birinci te'vile göre anlamı, bunlar bir kimseye sırf bakmak sureti ile gözün kör olmasına sebep olurlar. Çünkü şanı yüce Allah onların gözlerine böyle bir özellik vermiştir. Gözleri insanın gözüne değdi mi bu sonuç ortaya çıkar. Bunu Müslim'deki: "gözü alıp giderler" şeklindeki ifade de bir başka rivayetteki: "Gözü kamaştırırlar" ifadesi desteklemektedir. İkinci te'vile göre ise bu iki yılan türü özellikle gözü yakalayıp sokmayı hedeflerler. Birincisi ise daha sahih ve daha meşhurdur. İlim adamlarının dediklerine göre yılanlar arasında "nâzır" bakıcı, bakan diye adlandırılan bir tür vardır. Bunlar bir insanın gözüne bakacak olurlarsa o insan derhal ölür. Allah en iyi bilendir.

"Yılanı kovalamak" dan kasıt, arkasından gitmek ve onu gitmesi için takip etmek demektir.

(5789) "Küçük yılanların öldürülmesini yasakladı." Buradaki "cinan" kesreli cim ve fethalı nun iledir. "Cân"ın çoğulu yılanlar demektir. Bu da küçük yılana verilen bir isimdir. Hızlı hareket eden ince yılan anlamında olduğu, beyaz renkli ince yılan olduğu da söylenmiştir.

(5793) "Havhe" hı fethalı, vav sakindir. Bu iki ev yahut iki oda arasında içinden giriş yapılacak küçük pencere demektir. Bazen tek başına bir duvarda da açılır.

(5794) "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Kadınların karınlarındakilerin arkasına düşerler"* buyruğu onun düşmesine sebep olurlar demektir. Nitekim daha önce açıklaması yapılan diğer rivayetlerde de böyle geçmiştir. Burada takip edip arkasından düşmek tabiri mecazi anlamda kullanılmıştır. Muhtemelen bu cenab-ı Allah'ın bu iki tür yılana verdiği ve bunu özellikle amaç olarak gözetmeleri şeklindeki bir özellik de olabilir.

(5795) "Köşkün yanında"daki "utum" hemze fethalı olup köşk demektir. Çoğulu "âtân" diye gelir.

(5798) "Mina'da ihramlı bir kimseye bir yılanı öldürmesini emir buyurdu." Buradan ihramlı bir kimsenin harem bölgesinde iken yılanı öldürmesinin caiz olduğu ve evlerin dışındaki yerlerde ona uyarı yapılmayacağı ve yılan öldürmenin de müstehap olduğu hükümleri anlaşılmaktadır.

(5800) "O genç de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den gün ortalarında izin ister ve hanımının yanına dönerdi." İlim adamları der ki: Bu şekilde izin istemek yüce Allah'ın: *"Onlar kamuyu ilgilendiren bir iş dolayısı ile onunla birlikte bulunurlarsa ondan izin almadıkça gitmezler"* (Nur, 62) buyruğundaki emre uymak içindir. "Gün ortaları" tabiri ile de günün ilk yarısının son zamanı ile ikinci yarısının ilk zamanı gibi bir anlama gelir. Bu da Arapların: "İki kalkanın sırtları" tabirine benzer. Ailesinin yanına dönmesi ise durumlarını görüp ihtiyaçlarını karşılaması, hanımını da teselli etmek içindir. Çünkü hadiste belirtildiği gibi henüz yeni damattı.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Üç gün süre ile uyarın. Eğer bundan sonra yine size görünürse onu öldürün, çünkü o ancak bir şeytandır."* İlim adamları der ki: Bunun anlamı şudur: Uyarmakla gitmeyecek olursa böylelikle sizler bu yılanın evlerde yaşayan türden de olmadığını, müslüman olan cinlerden de olmadığını aksine bir şeytan olduğunu öğrenmiş olursunuz. Artık bu hususta sizin için haramlık sözkonusu değildir. Onu öldürebilirsiniz. Allah da sizden intikam alması için -evlerde yaşayanlar ile müslüman olanlar aksine- size karşı ona imkan vermeyecektir. Allah en iyi bilendir.

٣٨/٢- بَاب اسْتِحْبَابِ قَتْلِ الْوَزَغِ

38/2- KERTENKELE ÖLDÜRMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI

٥٨٠٣-١٤٢/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرٌو النَّاقِدُ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرُونَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ شَيْبَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أُمِّ شَرِيكٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَهَا بِقَتْلِ الْأَوْزَاغِ وَفِي حَدِيثِ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ أَمَرَ

5803-142/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Amr b. Nâkid, İshak b. İbrahim ve İbn Ebu Ömer tahdis etti. İshak: Bize Süfyan b. Uyeyne haber verdi derken diğerleri tahdis etti dedi. O Abdulhamid b. Cübeyr b. Şeybe'den, o Said b. el-Müseyyeb'den, o Um Şerik'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine kertenkeleleri öldürmesini emir buyurdu.

İbn Ebu Şeybe'nin hadisinde ise (Kendisine demeyerek sadece) emir buyurdu demiştir.[796]

796 Buhari, 3307, 3359; Nesai, 2885; İbn Mace, 3228; Tuhfetu'l-Eşrâf, 18329

٥٨٠٤-١٤٣/٢- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلَفٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جُبَيْرِ بْنِ شَيْبَةَ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ أَخْبَرَهُ أَنَّ أُمَّ شَرِيكٍ أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا اسْتَأْمَرَتْ النَّبِيَّ ﷺ فِي قَتْلِ الْوِزْغَانِ فَأَمَرَ بِقَتْلِهَا وَأُمُّ شَرِيكٍ إِحْدَى نِسَاءِ بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ اتَّفَقَ لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ أَبِي خَلَفٍ وَعَبْدِ بْنِ حُمَيْدٍ وَحَدِيثُ ابْنِ وَهْبٍ قَرِيبٌ مِنْهُ

5804-143/2- Bana Ebu't-Tâhir de tahdis etti, bize İbn Vehb haber verdi, bana İbn Cureyc haber verdi. (H.) Bana Muhammed b. Ahmed b. Ebu Halef de tahdis etti, bize Ravh tahdis etti, bize İbn Cureyc tahdis etti. (H.) Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti, bize Muhammed b. Bekr haber verdi, bize İbn Cureyc haber verdi, bana Abdulhamid b. Cübeyr b. Şeybe'nin haber verdiğine göre Said b. el-Müseyyeb kendisine şunu haber verdi: Um Şerik'in kendisine haber verdiğine göre o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kertenkeleleri öldürmek hususunda istişare etti, O da onların öldürülmesini emir buyurdu.

Um Şerik ise Âmir b. Lueyoğulları hanımlarından birisidir.

İbn Ebu Halef'in lafzı ile Abd b. Humeyd'in lafzı birbirine müttefiktir. İbn Vehb'in hadis rivayetindeki lafızları ise buna yakındır.[797]

٥٨٠٥-١٤٤/٣- حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَا أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَ بِقَتْلِ الْوَزَغِ وَسَمَّاهُ فُوَيْسِقًا

5805-144/3- Bize İshak b. İbrahim ve Abd b. Humeyd tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrezzak haber verdi, bize Ma'mer, Zührî'den haber verdi, o Âmir b. Sa'd'dan, o babasından rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), kertenkelenin öldürülmesini emir buyurdu ve ona fasıkçık (fuveysik) adını verdi.[798]

٥٨٠٦-١٤٥/٤- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لِلْوَزَغِ الْفُوَيْسِقُ زَادَ حَرْمَلَةُ قَالَتْ وَلَمْ أَسْمَعْهُ أَمَرَ بِقَتْلِهِ

797 5803 numaralı hadisin kaynakları

798 Ebu Davud, 5262; Tuhfetu'l-Eşrâf, 3893

5806-145/4- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele de tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus Zührî'den haber verdi, o Urve'den, o Aişe'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kertenkeleye (fuveysik) fasıkçık adını verdi.

Harmele ayrıca: (Aişe) dedi ki: Onun, kertenkelenin öldürülmesini emrettiğini duymadım dediğini ekledi.[799]

٥٨٠٧-١٤٦/٥- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ قَتَلَ وَزَغَةً فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً وَمَنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّانِيَةِ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً لِدُونِ الْأُولَى وَإِنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّالِثَةِ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً لِدُونِ الثَّانِيَةِ

5807-146/5- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize Halid b. Abdullah, Suheyl'den haber verdi, o babasından, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Kim ilk darbede bir kertenkele öldürürse ona şöyle şöyle hasene vardır. Kim onu ikinci vuruşta öldürürse ona da -birincisinden daha az olmak üzere- şu kadar şu kadar hasene vardır, eğer onu üçüncü vuruşta öldürürse ona da -ikincisindan az olmak üzere- şöyle şöyle hasene vardır"* buyurdu.[800]

٥٨٠٨-١٤٧/٦- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ ح وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ يَعْنِي ابْنَ زَكَرِيَّاءَ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ كُلُّهُمْ عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمَعْنَى حَدِيثِ خَالِدٍ عَنْ سُهَيْلٍ إِلَّا جَرِيرًا وَحْدَهُ فَإِنَّ فِي حَدِيثِهِ مَنْ قَتَلَ وَزَغًا فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ كُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ وَفِي الثَّانِيَةِ دُونَ ذَلِكَ وَفِي الثَّالِثَةِ دُونَ ذَلِكَ

5808-147/6- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Ebu Avâne tahdis etti. (H.) Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Cerir tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. es-Sabbah da tahdis etti, bize İsmail -yani b. Zekeriyya- tahdis etti. (H.) Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Veki', Süfyan'dan tahdis etti, hepsi Suheyl'den, o babasından, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi

799 Buhari, 3306; Nesai, 2886; İbn Mace, 3230; Tuhfetu'l-Eşrâf, 16696
800 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12636

ve sellem)'den Halid'i Suheyl'den hadisi rivayeti ile aynı manada rivayet etti. Yalnız tek başına Cerir'in hadisinde buyruk şu şekildedir: Birinci darbede bir kertenkele öldürene yüz hasene yazılır, ikincisinde bundan daha az, üçüncüsünde de bundan daha az (hasene yazılır)" demiştir.[801]

٥٨٠٩-.../٧- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ يَعْنِي ابْنَ زَكَرِيَّاءَ عَنْ سُهَيْلٍ حَدَّثَتْنِي أُخْتِي عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ سَبْعِينَ حَسَنَةً

5809-.../7- Bize Muhammed b. es-Sabbah da tahdis etti, bize İsmail -yani b. Zekeriya- Suheyl'den tahdis etti, bana kızkardeşim, Ebu Hureyre'den tahdis etti, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Birinci vuruşta yetmiş hasene"* buyurduğunu rivayet etti.[802]

Şerh

(5803-5809 numaralı hadisler)

(5803) "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine (Um Şerik'e) kertenkeleleri öldürmesini emir buyurdu." Başka bir rivayette (5803) kertenkelenin öldürülmesini emir buyurduğu ve ona fuveysik (fasıkçık) adını verdiği belirtilmektedir. Bir rivayette (5807) *"Kim ilk darbede bir kertenkele öldürürse ona şu kadar şu kadar hasene vardır... kim de üçüncü vuruşta onu öldürürse..."* buyurmaktadır. Bir rivayette (5808) *"Kim ilk vuruşta bir kertenkele öldürürse ona yüz hasene vardır... Üçüncüsünde de bundan az."* Bir rivayette (5809) *"İlk vuruşta yetmiş hasene vardır"* buyurulmuştur.

Dil bilginleri der ki: Veza ile sâm ebras aynı cinstir. Sâm ebras bunların büyüklerine denilir. Veza (denilen kertenkele)nin rahatsızlık verici haşerat türünden olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir. Çoğulu evzâ ve vizgan diye gelir. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) öldürülmesini emir buyurmuş, bunu teşvik etmiştir. Sebep ise rahatsız edici haşerattan oluşudur. Birinci vuruşta öldürülmesinde sevabın daha çok sonrakilerde, bundan daha az oluşunun sebebi ise maksadın onu öldürmekte eli çabuk tutmayı teşvik etmek ve buna gereken itinayı gösterilmesini sağlamak olduğundan dolayıdır. Ayrıca onu öldüren kimsenin de ilk darbede onu öldürmeye teşvik edilmesidir. Çünkü onu birden çok vuruşla öldürmek isteyecek olursa, ondan kurtulabilir ve onu öldürme fırsatını kaybedebilir.

---

801 Kuteybe b. Said'in hadisini Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12793; Muhammed b. es-Sabah'ın hadisini, Ebu Davud, 5263, 5264; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12588

802 5808 numaralı hadisin kaynakları

Ona "fuveysik: fasıkçık" denilmesinin sebebi ise Harem bölgesi içinde de dışında da öldürülen beş fasık denilen haşerata benzeyişinden dolayıdır. Fısk ise asıl anlamı itibari ile dışarı çıkmak demektir. Sözü geçen bu haşerat ise fazlaca zarar ve eziyet sebebi ile haşeratın ve benzeri diğer varlıkların büyük çoğunluğunun yaratılışlarından ayrı niteliklere sahip olmalarıdır.

Birinci vuruşta hasenatın yüz, bir rivayette de yetmiş ile kayıtlanmasının sebebine gelince: Bunun çeşitli bakımlardan cevabı daha önce cemaatle kılınan namazın yirmi beş derece daha fazla olduğu ve bazı rivayetlerde de yirmi yedi derece olduğu ile ilgili hadislerin açıklamasında geçmiş bulunmaktadır.

1. Bu adet mefhumudur. Usûl âlimlerine göre de başkalarına göre de onunla amel edilmez. Yani yetmişin sözkonusu edilmesi yüze engel değildir. Dolayısı ile aralarında bir çelişki olmaz.

2. Belki bize önce yetmiş hasene ile haber verdikten sonra yüce Allah sadaka olarak fazlasını da vermiş ve bunu daha sonra nebisine (sallallâhu aleyhi ve sellem) vahiy indirince Ona bildirmiştir.

3. Kertenkeleyi öldürenlerin farklı oluşlarına göre farklılık gösterebilir. Bu da onların niyet ve ihlaslarına, durumlarının kemâl derecesine ve eksik olmasına göre değişir. Bu durumda yüz hasene aralarından kâmil olanlarına, yetmiş hasene de böyle olmayanlarına verilir. Allah en iyi bilendir.

(5809) "Bize Muhammed b. es-Sabbah tahdis etti, bize İsmail yani b. Zekeriyya- Suheyl'den şöyle dediğini tahdis etti: Bana kızkardeşim Ebu Hureyre'den tahdis etti..." Nüshaların bir çoğunda bu şekilde: "uhdi: kızkardeşim" gelmiştir. Bazılarında ise müzekker olarak "ahi: kardeşim" olarak kaydedilmiş, bazılarında ise "ebi: babam" diye kaydedilmiştir. Kadı Iyaz bu üç şekli de sözkonusu etmiş olup ilim adamlarının şöyle dediklerini nakletmiştir: "Babam" rivayeti hatadır. Ebu'l-Ala b. Mâhân'ın rivayetinde böyledir. Ebu Davud'daki rivayette ise "kardeşim yahut kızkardeşim" diye geçmektedir. Kadı Iyaz dedi ki: Suheyl'in kızkardeşi Sevde, iki erkek kardeşinin adı da Hişam ve Abbad'dır.

٣/٣٩- بَاب النَّهْيِ عَنْ قَتْلِ النَّمْلِ

39/3- KARINCA ÖLDÜRMENİN YASAK OLDUĞU BABI

٥٨١٠-١٤٨/١- حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ وَأَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّ نَمْلَةً قَرَصَتْ نَبِيًّا مِنْ الْأَنْبِيَاءِ فَأَمَرَ بِقَرْيَةِ النَّمْلِ فَأُحْرِقَتْ فَأَوْحَى اللهُ إِلَيْهِ أَفِي أَنْ قَرَصَتْكَ نَمْلَةٌ أَهْلَكْتَ أُمَّةً مِنْ الْأُمَمِ تُسَبِّحُ

5810-148/1- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele b. Yahya tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi, o Said b. el-Müseyyeb ve Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan rivayet etti, ikisi Ebu Hureyre'den, o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiğine göre: "Bir karınca nebilerden bir nebiyi ısırdı. Bunun üzerine o da emir vererek karınca yuvası yakıldı. Yüce Allah ona: Seni bir karınca ısırdı diye sen tesbih getiren ümmetlerden bir ümmeti helak ettin öyle mi, diye vahyetti" buyurdu.[803]

٥٨١١-١٤٩/٢- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا الْمُغِيرَةُ يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحِزَامِيَّ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ نَزَلَ نَبِيٌّ مِنْ الْأَنْبِيَاءِ تَحْتَ شَجَرَةٍ فَلَدَغَتْهُ نَمْلَةٌ فَأَمَرَ بِجِهَازِهِ فَأُخْرِجَ مِنْ تَحْتِهَا ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَأُحْرِقَتْ فَأَوْحَى اللهُ إِلَيْهِ فَهَلَّا نَمْلَةً وَاحِدَةً

5811-149/2- Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, bize Muğîre -yani b. Abdurrahman el-Hizami- Ebu'z-Zinâd'dan tahdis etti, o A'rec'den, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Nebilerden bir nebi bir ağaç altında konakladı. Bir karınca onu ısırınca verdiği emir üzerine eşyası altından çıkartıldı. Sonra da verdiği emir ile o yakıldı. Bunun üzerine Allah ona: O halde neden tek bir karınca(yı yakmadın) diye vahyetti"* buyurdu.[804]

---

803 Buhari, 3019; Ebu Davud, 5266, 4369; İbn Mace, 3225; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13319, 15307

804 Ebu Davud, 5265; Tuhfetu'l-Eşrâf, 13875

٥٨١٢-١٥٠/٣- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَزَلَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ تَحْتَ شَجَرَةٍ فَلَدَغَتْهُ نَمْلَةٌ فَأَمَرَ بِجِهَازِهِ فَأُخْرِجَ مِنْ تَحْتِهَا وَأَمَرَ بِهَا فَأُحْرِقَتْ فِي النَّارِ قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ فَهَلَّا نَمْلَةً وَاحِدَةً

5812-150/3- Bize Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize Ma'mer, Hemmam b. Münebbih'den şöyle dediğini haber verdi. Bu Ebu Hureyre'nin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diyerek bize tahdis ettikleridir. Sonra birileri bu olan çeşitli hadisler zikretti: Yine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Nebilerden bir nebi bir ağacın altında konakladı. Bir karınca onu sokunca emir vererek eşyaları ağacın altından çıkartıldı. Sonra emir vererek o (karınca yuvası) ateşte yakıldı. Yüce Allah ona: Tek bir karıncayı yaksaydınya diye vahyetti"*[805]

Şerh

(5810-5812 numaralı hadisler)

(5810) *"Bir karınca nebilerden bir nebiyi soktu... tesbih getiren ümmetlerden bir ümmeti helak ettin"* bir rivayette de (5811 ve 5812) *"bir karıncayı yaksaydın ya"* denilmektedir.

İlim adamları der ki: Bu hadis, o nebinin şeriatinde karıncaları öldürmenin ve ateş ile yakmanın caiz olduğu şeklinde anlaşılır. Yüce Allah, öldürmenin kendisi ve yakmanın kendisi hakkında ona sitem etmemekle birlikte bir karıncadan fazlasını yakmasından dolayı ona sitem etmiştir.

Yüce Allah'ın: *"Bir karıncayı yaksaydın ya"* diye vahyetmesi neden tek bir karıncayı cezalandırmadın -ki o da seni ısıran karınca idi ve suçu işleyen o idi- Ondan başkasının ise herhangi bir suçu yoktur demektir.

Bizim şeriatimizde ise hayvanın ateş ile yakılması caiz değildir. Ancak birisi bir insanı yakar da yakmak neticesinde ölürse o yakılarak ölenin velisi onu yakarak öldürüp cinayet işleyen kimsenin de kısas olmak üzere yakılmasını istemek hakkı vardır. Ateşte yakma yasağında bitler ve başka canlılar arasında bir fark yoktur. Çünkü *"ateş ile Allah'tan başkası azab etmez"* meşhur hadisi bunu gerektirmektedir. Karıncaların öldürülmesine gelince; bizim mezhebimize göre caiz değildir. Bu hususta mezhep âlimlerimiz İbn Abbas'ın

805 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14783

rivayet ettiği şu hadisi delil göstermişlerdir: "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) dört canlının öldürülmesini yasakladı: Karınca, arı, hüdhüd ve göçeyen kuşu" Bunu Ebu Davud, Buhari ve Müslim'in şartına göre sahih bir isnad ile rivayet etmiştir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Verdiği emir üzerine karınca yuvası yakıldı"* buyruğu bir diğer hadiste ise: *"Verdiği emir üzerine eşyası ağacın altından çıkartıldı"* buyurulmaktadır. "Karyetünneml: Karınca yuvası" karıncaların kaldıkları, barındıkları yerler demektir. Cim harfi fethalı "cehaz" ve kesreli (cihaz) eşya demektir.

٤٠/٤- بَاب تَحْرِيم قَتْل الْهِرَّةِ

40/4- KEDİ ÖLDÜRMENİN HARAM KILINDIĞI BABI

٥٨١٣-١٥١/١- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ الضُّبَعِيُّ حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ بْنُ أَسْمَاءَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ عُذِّبَتْ امْرَأَةٌ فِي هِرَّةٍ سَجَنَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارَ لَا هِيَ أَطْعَمَتْهَا وَسَقَتْهَا إِذْ حَبَسَتْهَا وَلَا هِيَ تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ

5813-151/1- Bana Abdullah b. Muhammed b. Esma ed-Dubai tahdis etti, bize Cuveyriye b. Esma, Nâfi'den tahdis etti, o Abdullah'tan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bir kadına ölünceye kadar hapsettiği bir kediden ötürü azab edildi. Onun sebebi ile de ateşe girdi. Onu hapsettiği sırada ne kendisi ona yiyecek içecek verdi, ne de yerin haşeratından yesin diye onu salıverdi"* buyurdu.[806]

٥٨١٤-.../٢- وَحَدَّثَنِي نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ وَعَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ مَعْنَاهُ

5814-.../2- Bana Nasr b. Ali el-Cehdami de tahdis etti, bize Abdulala, Ubeydullah b. Ömer'den tahdis etti, o Nâfi'den, o İbn Ömer ve Said el Makburî'den, ikisi Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aynı manada rivayet etti.[807]

806 Buhari, 3482; Müslim, 6618; Tuhfetu'l-Eşrâf, 7616

807 İbn Ömer'in hadisini Buhari, 3318; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8016'da; Said el-Makburi'nin hadisini Müslim, 6620; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12986'da rivayet etmiştir.

٥٨١٥-.../٣- وَحَدَّثَنَاه هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مَعْنِ بْنِ عِيسَى عَنْ مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِذَلِكَ

5815-.../3- Bunu bize Harun b. Abdullah ve Abdullah b. Cafer de tahdis etti, o Mân b. İsa'dan, o Mâlik'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bu şekilde rivayet etti.[808]

٥٨١٦-١٥٢/٤- وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا عَبْدَةُ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ عُذِّبَتْ امْرَأَةٌ فِي هِرَّةٍ لَمْ تُطْعِمْهَا وَلَمْ تَسْقِهَا وَلَمْ تَتْرُكْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ

5816-153/4- Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Abde, Hişam'dan tahdis etti, o babasından, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bir kadına bir kedi sebebi ile azab edildi. Ne kendisi ona yemek yedirdi, su içirdi ne de yerin haşeratından yesin diye onu salıverdi"* buyurdu.[809]

٥٨١٧-.../٥- وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ حَدَّثَنَا هِشَامٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي حَدِيثِهِمَا رَبَطَتْهَا وَفِي حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ حَشَرَاتِ الْأَرْضِ

5817-.../5- Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Ebu Muaviye tahdis etti. (H.) Bize Muhammed b. el-Müsennâ da tahdis etti, bize Halid b. el-Haris tahdis etti, bize Hişam bu isnad ile tahdis etti. İkisinin hadisinde: "Onu bağladı" denilmekte, Ebu Muaviye'nin rivayet ettiği hadiste de "yerin haşeratından" denilmektedir.[810]

٥٨١٨-.../٦- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ عَبْدٌ أَخْبَرَنَا وَقَالَ ابْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ قَالَ قَالَ الزُّهْرِيُّ وَحَدَّثَنِي حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِمَعْنَى حَدِيثِ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ

---

808 Buhari, 2365; Müslim, 6619; Tuhfetu'l-Eşrâf, 8378

809 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14162

810 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14162

5818-.../6- Bana Muhammed b. Râfi' ve Abd b. Humeyd de tahdis etti. Abd: Bize Abdurrezzak haber verdi derken İbn Rafi tahdis etti dedi. Bize Ma'mer haber verip dedi ki: Zührî dedi ki: Bana Humeyd b. Abdurrahman da Ebu Hureyre'den tahdis etti, o Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Hişam b. Urve'nin hadisi ile aynı manada rivayet etti.[811]

٥٨١٩-.../٧- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَ حَدِيثِهِمْ

5819-.../7- Bize Muhammed b. Râfi' de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize Ma'mer, Hemmam b. Münebbih'den haber verdi, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den öncekilerin hadisine yakın olarak rivayet etti.[812]

Şerh

(5813-5819 numaralı hadisler)

(5813) *"Bir kadına hapsettiği bir kedi yüzünden... azab edildi."* Bir rivayette de (5817) "bağladığı" denilmekte yine bir rivayette (haşaşun arz: yer haşeratı yerine) haşeratun arz" denilmiştir.

Hadis, bir kedi sebebi ile böyle bir kadına azab edildi demektir. Onun sebebi ile ateşe girdiği bildirilmektedir.

Haşaşul arz" haşaş: haşerat kelimesinin hı harfi fethalıda kesrelide dammelide söylenebilir. Bu üç söyleyişi el-Meşârik adlı eserinde (Kadı Iyaz) nakletmiş olmakla birlikte fethalı söyleyiş daha meşhurdur. Ayrıca bu noktasız ha ile de rivayet edilmiştir. Doğrusu ise noktalı hı ile olduğudur. Bunlar da ikinci rivayette (5817) kaydedildiği gibi "yerin haşeratı" demektir. Bununla yerin bitkisinin kastedildiği de söylenmiş olmakla birlikte bu zayıf yahut yanlıştır.

Hadiste, kedi öldürmenin haram olduğuna ve yiyecek ya da içecek vermeden onu hapsetmenin de haram kılındığına delil vardır.

Kadının kedi yüzünden cehenneme girmesine gelince, hadisin Zâhirinden anlaşıldığı kadarı ile bu kadın müslümandı. Cehenneme de kedi sebebi ile girmiştir. Kadı Iyaz'ın naklettiğine göre bu kadının kafir olup küfrü sebebi ile azaba uğratıldığı, kediden ötürü de azabının daha da artırıldığı da mümkündür. Onun bu cezayı hak etmesinin sebebi ise büyük günahlardan kaçınmak sureti ile küçük günahlarının bağışlanacağı mümin bir kadın olmamasından

811 Kaynakları 25 numaralı -uzunca- hadisin kaynaklarında gösterildi; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12287

812 Müslim, 6622; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14784

dolayıdır. Kadı Iyaz'ın açıklamaları bunlardır. Ama doğru olan bizim başta söylediğimiz gibi kadının müslüman olduğu ve kedi sebebi ile cehenneme girdiğidir. Nitekim hadisin Zâhiri de bunu ifade etmektedir. Üstelik bu masiyet küçük bir günah değildir. Aksine o günah üzerinde ısrar etmesi sebebi ile büyük günah halini almıştır. Bununla birlikte hadiste, bu kadının cehennemde ebediyen kalacağı da sözkonusu edilmemiştir. Ayrıca bu hadisten, hayvanın nafakasının hayvan sahibine düştüğü hükmü de anlaşılmaktadır. Allah en iyi bilendir.

١/٤١ - بَاب فَضْلِ سَقْيِ الْبَهَائِمِ الْمُحْتَرَمَةِ وَإِطْعَامِهَا

41/5- HAYATI KORUMA ALTINDA OLAN HAYVANLARA SU İÇİRİP YİYECEK VERENİN FAZİLETİ BABI

٥٨٢٠-١٥٣/١ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ فِيمَا قُرِئَ عَلَيْهِ عَنْ سُمَيٍّ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبَ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلُ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ حَتَّى رَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنَّ لَنَا فِي هَذِهِ الْبَهَائِمِ لَأَجْرًا فَقَالَ فِي كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ

5820-153/1- Bize Kuteybe b. Said, Mâlik b. Enes'den kendisine Ebu Bekr'in azadlısı sumey'den okunan rivayetler arasında tahdis etti. O Ebu Salih es-Semman'dan, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Bir adam yolda yürürken oldukça susadı. Bir kuyu buldu, hemen kuyunun içine inip su içti sonra dışarı çıktı. Çıkınca dilini sarkıtıp soluyan ve susuzluktan toprak yiyen bir köpek görüverdi. Adam da: Benim az önce susadığım kadar bu köpek de susamış bulunuyor deyip kuyuya indi. Ayakkabısına su doldurduktan sonra onu yukarı çıkıncaya kadar ağzı ile tuttu. Köpeğe su içirdi. Yüce Allah da onun bu iyiliğine mükafat verdi ve ona mağfiret buyurdu."* Ashab: Ey Allah'ın Rasulü! Gerçekten bizim bu hayvanlardan ötürü ecir almamız da sözkonusudur öyle mi deyince O: *"Yaş her bir karaciğerde (sizin için ecir vardır)"* buyurdu.[813]

813 Buhari, 2363, 2466, 6009; Ebu Davud, 2550; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12574

٥٨٢١-١٥٤/٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ عَنْ هِشَامٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ امْرَأَةً بَغِيًّا رَأَتْ كَلْبًا فِي يَوْمٍ حَارٍّ يُطِيفُ بِبِئْرٍ قَدْ أَدْلَعَ لِسَانَهُ مِنَ الْعَطَشِ فَنَزَعَتْ لَهُ بِمُوقِهَا فَغُفِرَ لَهَا

5821-154/2- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Ebu Halid el-Ahmer Hişam'dan tahdis etti, o Muhammed'den, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Fahişe bir kadın sıcak bir günde bir kuyu etrafında dolaşan bir köpek gördü. Susamış olduğu için dilini sarkıtmıştı. Bunun üzerine kadın ona mesti ile su çıkardı ve o kadına mağfiret olundu."*[814]

٥٨٢٢-١٥٥/٣- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ عَنْ أَيُّوبَ السَّخْتِيَانِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَمَا كَلْبٌ يُطِيفُ بِرَكِيَّةٍ قَدْ كَادَ يَقْتُلُهُ الْعَطَشُ إِذْ رَأَتْهُ بَغِيٌّ مِنْ بَغَايَا بَنِي إِسْرَائِيلَ فَنَزَعَتْ مُوقَهَا فَاسْتَقَتْ لَهُ بِهِ فَسَقَتْهُ إِيَّاهُ فَغُفِرَ لَهَا بِهِ

5822-155/3- Bana Ebu't-Tâhir de tahdis etti, bize Abdullah b. Vehb haber verdi, bana Cerir b. Hâzim, Eyub es-Sahtiyani'den haber verdi, o Muhammed b. Sirin'den, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Susamışlıktan neredeyse ölüme yaklaşmış olan bir köpek bir kuyu etrafında dolaşıyorken İsrailoğulları fahişelerinden bir fahişe onu görünce hemen mestini çıkartıp, o köpek için onunla su çıkarıp o suyu da o köpeğe içirdi, bu yaptığı sebebi ile ona mağfiret olundu"* buyurdu.[815]

Şerh

(5820-5822 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Nemli her bir karaciğerde bir ecir vardır."* Yani su içirmek ve benzeri herhangi bir yolla canlı her bir hayvana, her bir canlıya iyilik yapmanın bir ecri vardır. Canlı olana nemli karaciğeri olan denilmesinin sebebi ölenin cisminin de karaciğerinin de kurumasından dolayıdır.

Bu hadis-i şerifte öldürülmesi emrolunmayan hayatı koruma altında olan hayvanlara, canlılara iyilik yapmak teşvik edilmektedir. Öldürülmesi emrolunmuş hayvanlara gelince bu hususta öldürülmesi sureti ile şeriatın emrine

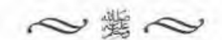
814 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14571
815 Buhari, 3467; Tuhfetu'l-Eşrâf, 14413

riayet olunur. Harbi kafir, mürted, saldırgan köpek (ve diğer saldırgan vahşiler) hadiste adları geçen beş fasık hayvan ve onların benzerleri öldürülmesi emrolunanlara örnektir. Öldürülmesi yasak (hayatı koruma altında olan) hayvanlara gelinc, onlara içecek vermek ve aynı zamanda yiyecek ve başka yollarla iyilikte bulunmak sureti ile sevap kazanılır. Bu hayvan ister mülkiyet altında olsun, ister mübah (denilen herkesin mülkiyeti altına alacağı türden olsun) ister kendisinin mülkü olsun ister başkasının mülkü olsun farketmez. Allah en iyi bilendir.

(5820) *"Dilini sarkıtıp soluyan susuzluktan toprak yiyen bir köpek gördü."* Sera: Nemli toprak demektir. He harfi fethalı lehese ve kesreli (lehise) ile he harfi fethalı olarak yelhesu mastarı da lehzen diye he harfi sakin olarak gelir. İsim de he harfi fethalı olarak lehez şeklindedir... Bu fiil ise aşırı susamışlıktan ve sıcaktan ötürü dilini çıkartarak solumak demektir.

(5821) *"Fahişe bir kadın sıcak bir günde susamışlıktan dilini çıkartmış bir kuyu etrafında dolaşan bir köpek gördü... ona mağfiret olundu."* Bağiy (fahişe) zina eden kadın demektir. "Eblaa nisanehu: aşırı susamışlıktan ötürü dilini dışarıya çıkardı" demektir. Mu ise mest demek olup arapçalaştırılmış farsça bir kelimedir.

(5820) *"Allah amelini mükafatlandırdı ve ona mağfiret buyurdu."* Yani Allah amelini kabul ederek ona sevap verdi, günahlarını bağışladı. Allah en iyi bilendir.

٤٠/٣٠- كِتَاب الْأَلْفَاظِ مِنْ الْأَدَبِ وَغَيْرِهَا

40/30- EDEP VE DİĞER HUSUSLARA DAİR LAFIZLAR KİTABI

١/١- بَاب النَّهْيِ عَنْ سَبِّ الدَّهْرِ

1/1 DEHRE SÖVMENİN YASAK OLDUĞU BABI

٥٨٢٣-١/١- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ سَرْحٍ وَحَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَسُبُّ ابْنُ آدَمَ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ بِيَدِي اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ

5823-1/1- Bana Ebu't-Tâhir Ahmed b. Amr b. Serh ve Harmele b. Yahya tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, bana Yunus, İbn Şihab'dan tahdis etti, bana Ebu Seleme b. Abdurrahman haber verip dedi ki: Ebu Hureyre dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken dinledim: *"Aziz ve Celil Allah buyurdu ki: Ademoğlu dehre sövüyor. Halbuki dehr benim. Gece ve gündüz benim elimdedir."*[816]

٥٨٢٤-٢/٢- وَحَدَّثَنَاه إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ وَاللَّفْظُ لِابْنِ أَبِي عُمَرَ قَالَ إِسْحَقُ أَخْبَرَنَا وَقَالَ ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُؤْذِينِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ أُقَلِّبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ

5824-2/2- Bunu bize İshak b. İbrahim ve İbn Ebu Ömer de -lafız İbn Ebu Ömer'e ait olmak üzere- tahdis etti. İshak, bize Süfyan Zühri'den haber

816 Buhari, 6181; Tuhfetu'l-Eşrâf , 15312

verdi derken İbn Ebu Ömer tahdis etti dedi. O İbnul Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Aziz ve celil Allah buyurdu ki: Ademoğlu bana eziyet veriyor. Dehre sövüyor. Halbuki dehr benim. Gece ve gündüzü evirip çeviririm."*[817]

٥٨٢٥-٣/٣- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ يُؤْذِينِي ابْنُ آدَمَ يَقُولُ يَا خَيْبَةَ الدَّهْرِ فَلَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ يَا خَيْبَةَ الدَّهْرِ فَإِنِّي أَنَا الدَّهْرُ أُقَلِّبُ لَيْلَهُ وَنَهَارَهُ فَإِذَا شِئْتُ قَبَضْتُهُمَا

5825-3/3- Bize Abd b. Humeyd de tahdis etti... Ebu Hureyre'den rivayete göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Aziz ve celil Allah buyurdu ki: Ademoğlu beni rahatsız ediyor. O: Vay zamanın musibeti diyor. Sakın biriniz: Vay zamanın musibeti demesin. Çünkü şüphesiz dehr benim. Gece ve gündüzünü ben evirip çeviririm. Dilediğim zaman her ikisini tutarım."*[818]

٥٨٢٦-٤/٤- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ يَا خَيْبَةَ الدَّهْرِ فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ

5826-4/4- Bize Kuteybe tahdis etti... Ebu Hureyre'den rivayete göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden bir kimse: Vay dehrin musibeti demesin. Çünkü şüphesiz Allah dehrdir"* buyurdu.[819]

٥٨٢٧-٥/٥- وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ هِشَامٍ عَنْ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ

5827-5/5- Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti... Ebu Hureyre, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Dehre sövmeyin. Çünkü şüphesiz Allah dehrdir"* buyurduğunu rivayet etti.[820]

817 Buhari, 4826, 7491; Ebu Davud, 5274; Tuhfetu'l-Eşrâf , 13131
818 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 13292
819 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 13904
820 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 14514

Şerh

(5823-5827 numaralı hadisler)

(5823) "Şanı yüce Allah: *Ademoğlu dehre sövüyor...*" Bir diğer rivayette (5824) Aziz ve celil Allah: *"Ademoğlu bana eziyet ediyor...* buyurmaktadır." Bir rivayette (5825) *"Ademoğlu bana eziyet ediyor, vay dehrin musibetine diyor..."* Bir diğer rivayette (5826) *"Dehre sövmeyin..."* buyurulmaktadır.

Aziz ve celil Allah'ın: *"Ademoğlu bana eziyet ediyor"* buyruğu: Bana sizin hakkınızda yapılması halinde eziyet görmeyi gerektirecek bir şekilde davranıyor demektir.

Aziz ve celil Allah'ın: *"Dehr benim" bu*yruğunda "dehr" kelimesinde re harfi ötrelidir. Şafii, Ebu Ubeyd, mütekaddimun ve müteahhirunların büyük çoğunluğun söyledikleri ve bilinen doğru şekli budur. Ama Ebu Bekr ve Muhammed b. Davud, el-Asbahani ez-Zahiri buradaki "dehr" lafızının zarf olarak nasb ile okunacağını (ed-dehra diye) söylemiştir. Yani dehir denilen süre (yi uzatan) benim, gecesini gündüzünü ben evirip çeviririm. İbn Abdilberr de bu rivayeti kimi ilim adamından nakletmiş bulunmaktadır. Nehhas da: Nasb ile okunması da caizdir. Yani şüphesiz Allah ebediyen bâkidir, varlıkları ayakta tutandır, O'na zeval yoktur demektir.

Kadı Iyaz dedi ki: Kimisi de bu tahsis olmak üzere nasb edilmiştir demektedir. (Kadı devamla) dedi ki: Zarf olması ise daha sahih ve daha doğrudur. Ama ref rivayeti doğru olan rivayettir ve hadisteki: *"şüphesiz Allah dehrdir"* buyruğuna uygundur.

İlim adamları der ki: Bu ifade mecazi bir ifadedir. Buna sebep de şudur: Araplar çeşitli musibetler, beklenmedik olaylar ve ölüm, yaşlılık, bir malın telef olması ve benzeri sıkıntılar gelip çattığında dehre sövmeyi adet edinmişlerdi. Bunun için vay dehrin musibetine ve buna benzer dehre söven lafızlar söylerlerdi. Bundan dolayı Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *Dehr'e sövmeyin, çünkü dehr Allah'tır* buyurdu. Yani siz başınıza gelen bu olayları yapana sövmeyin. Çünkü sizler bu olayların failine sövdüğünüz zaman bu sövme yüce Allah'a yapılmış olur. Çünkü bu olayları yapan ve onları indiren (gerçekleştiren) O'dur. Zamanın kendisi olan dehre gelince onun bir etkisi, yaptığı bir işi yoktur. Aksine o yüce Allah'ın yarattıklarından bir mahluktur.

"Şüphesiz Allah dehrdir" ifadesi de meydana gelen olayları, hadiseleri, musibetleri ve bütün kainatı (sonradan olma şeyleri) yaratan O'dur anlamındadır. Allah en iyi bilendir.

٢/٢- بَاب كَرَاهَةِ تَسْمِيَةِ الْعِنَبِ كَرْمًا

2/2- ÜZÜME "KERM" DEMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٨٢٨-٦/١- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا يَسُبُّ أَحَدُكُمْ الدَّهْرَ فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ وَلَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ لِلْعِنَبِ الْكَرْمَ فَإِنَّ الْكَرْمَ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ

5828-6/1- Bize Haccac b. eş-Şair tahdis etti... Ebu Hureyre dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Biriniz dehre sövmesin. Çünkü muhakkak Allah dehrdir. Biriniz de üzüme "kerm" demesin. Çünkü kerm müslüman olan adama denir"* buyurdu.[821]

٥٨٢٩-٧/٢- حَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَا حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَا تَقُولُوا كَرْمٌ فَإِنَّ الْكَرْمَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ

5829-7/2- Bize Amr en-Nakid ve İbn Ebu Ömer tahdis edip dedi ki: ... Ebu Hureyre, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Kerm demeyin. Çünkü kerm müminin kalbidir"* buyurdu.[822]

٥٨٣٠-٨/٣- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ هِشَامٍ عَنْ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَا تُسَمُّوا الْعِنَبَ الْكَرْمَ فَإِنَّ الْكَرْمَ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ

5830-8/3- Bize Zuheyr b. Harb tahdis etti... Ebu Hureyre, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Üzüme "kerm" adını vermeyin. Çünkü muhakkak kerm müslüman adamdır"* buyurduğunu rivayet etti.[823]

٥٨٣١-٩/٤- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَفْصٍ حَدَّثَنَا وَرْقَاءُ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ الْكَرْمَ فَإِنَّمَا الْكَرْمُ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ

---

821 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 14454
822 Buhari, 6183; Tuhfetu'l-Eşrâf , 102
823 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 14515

5831-9/4- Bize Zuheyr b. Harb tahdis etti... Ebu Hureyre dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden bir kimse "kerm" demesin. Çünkü kerm ancak müminin kalbidir"* buyurdu.[824]

٥٨٣٢-٥/١٠- وَحَدَّثَنَا ابْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ لِلْعِنَبِ الْكَرْمَ إِنَّمَا الْكَرْمُ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ

5832-10/5- Bize İbn Rafi de tahdis etti... Hemmam b. Münebbih dedi ki: Bu(nlar) Ebu Hureyre'nin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye bize tahdis ettikleridir. Sonra aralarında şu hadisin de bulunduğu bazı hadisler zikretti: Yine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden bir kimse sakın üzüme "kerm" demesin. Çünkü kerm müslüman adamdır"* buyurdu.[825]

٥٨٣٣-٦/١١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ أَخْبَرَنَا عِيسَى يَعْنِي ابْنَ يُونُسَ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَا تَقُولُوا الْكَرْمُ وَلَكِنْ قُولُوا الْحَبَلَةُ يَعْنِي الْعِنَبَ

5833-11/6- Bize Ali b. Haşrem tahdis etti, bize İsa -yani b. Yunus- Şu'be'den haber verdi, o Simak b. Harb'den, o Alkame b. Vail'den, o babasından, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Sizler "kerm" demeyin. Ama bunun yerine habele deyin"* buyurduğunu rivayet etti -(habele) ile kastettiği üzümdür-[826]

٥٨٣٤-٧/١٢- وَحَدَّثَنِيهِ زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سِمَاكٍ قَالَ سَمِعْتُ عَلْقَمَةَ بْنَ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَا تَقُولُوا الْكَرْمُ وَلَكِنْ قُولُوا الْعِنَبُ وَالْحَبَلَةُ

5834-12/7- Bunu bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Osman b. Ömer tahdis etti, bize Şu'be, Simak'den şöyle dediğini tahdis etti. Alkame b. Vail'i babasından naklen dinledim: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Siz: "kerm" demeyin. Ama ineb ve habele deyin"* buyurdu.[827]

---

824 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 13923
825 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 14782
826 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 11775
827 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 11775

Şerh

(5828-5834 numaralı hadisler)

(5828): *"Sizden bir kimse üzüme kerm demesin..."* Bir rivayette (5829) *"Çünkü şüphesiz kerm müminin kalbidir"* bir diğer rivayette (5830) *"Üzüme kerm demeyin"* bir başka rivayette (5834) *"Kerm demeyin ama ineb ve habele deyin"* buyurulmaktadır.

Ha fethalı be hem fethalı hem sakin (habele ve hable şekillerinde) söylenir. Bu da üzüm ağacıdır.

Bu hadislerde üzüme "kerm" demenin mekruh olduğu, bunun yerine ineb ya da habele denileceği hükmü anlaşılmaktadır.

İlim adamları der ki: Bunun mekruh görülmesinin sebebi "kerm" lafzını arapların hem üzüm ağacı hem üzümün kendisi hem de üzümden yapılan içkiye ad olarak kullanmalarıdır. Üzümden elde edilen şaraba da bu ismi veriş sebepleri de üzümden yapılmış olması ve içkinin kişiyi ikram yapmaya ve cömertliğe itmesidir. Şeriat bu lafzın, üzüm ve üzüm ağacı hakkında kullanılmasını mekruh görmüştür. Çünkü onlar bu ismi kullanmışlar ve bazen bununla şarabı hatırlayabilirler. Şaraba şevklerinin artmasına ve böylelikle onu içmeye kalkışabilir ya da onu içecek noktaya yaklaşabilirlerdi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu ismi, ancak müslüman adamın yahut müminin kalbinin hak ettiğini buyurmaktadır. Çünkü "kerm" -re harfi fethalı olmak üzere- keremden türemiştir. Yüce Allah da: *"Sizin Allah nezdinde en keremliniz en takvalı olanınızdır"* (Hucurat, 13) buyurmaktadır.

Müminin kalbine "kerm" demesi onda imanın, hidayetin, nurun, takvanın ve bu ismi hak eden niteliklerin bulunmasıdır. Müslüman adam da böyledir.

Dil bilginleri der ki: Re harfi sakin olmak üzere raculun kermun: kerem sahibi bir adam ve: "İmraetun kermun: Kerem sahibi bir kadın" denildiği gibi bunların (erkek ve dişi olarak) tesniyeleri ve çoğullarının kullanılması halinde de kerm lafzı aynı şekilde kullanılır. Bütün bu söyleyişlerde re harfi fethalı (kerem) de söylenebilir, sakin olarak da söylenebilir, bu da kerim (kerem sahibi, cömert, şerefli) anlamındadır. Böylelikle bu kişi dayf (misafir) ve adl (adaletli) diye mastar olan lafız ile nitelendirilmiş olmaktadır. Allah en iyi bilendir.

٣/٣- بَاب حُكْمِ إِطْلَاقِ لَفْظَةِ الْعَبْدِ وَالْأَمَةِ وَالْمَوْلَى وَالسَّيِّدِ

3/3- ABD (KÖLE) CARİYE (EME) MEVLA VE SEYYİD LAFIZLARINI KULLANMANIN HÜKMÜ BABI

٥٨٣٥-١/١٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَعِيلُ وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ عَنْ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ عَبْدِي وَأَمَتِي كُلُّكُمْ عَبِيدُ اللَّهِ وَكُلُّ نِسَائِكُمْ إِمَاءُ اللَّهِ وَلَكِنْ لِيَقُلْ غُلَامِي وَجَارِيَتِي وَفَتَايَ وَفَتَاتِي

5835-13/1- Bize Yahya b. Eyyub, Kuteybe ve İbn Hucr tahdis edip dedi ki: ... Ebu Hureyre'den rivayete göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Sizden bir kimse: abdim ve emem demesin. Çünkü hepiniz Allah'ın abdlerisiniz. Ve bütün kadınlarınız Allah'ın emeleridir. Ama bunun yerine kişi gulami cariyeti, fetaye ve fetati (kölem ve cariyem anlamlarında) desin."*[828]

٥٨٣٦-٢/١٤- وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ عَبْدِي فَكُلُّكُمْ عَبِيدُ اللَّهِ وَلَكِنْ لِيَقُلْ فَتَايَ وَلَا يَقُلْ الْعَبْدُ رَبِّي وَلَكِنْ لِيَقُلْ سَيِّدِي

5836-14/2- Bana Zuheyr b Harb da tahdis etti... Ebu Hureyre dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sakın biriniz: abdi demesin. Çünkü hepiniz Allah'ın abdlerisiniz. Ama fetaye desin. Köle de: Rabbim demesin. Bunun yerine "seyyidi" desin"* buyurdu.[829]

٥٨٣٧-...\/٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ كِلَاهُمَا عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَفِي حَدِيثِهِمَا وَلَا يَقُلْ الْعَبْدُ لِسَيِّدِهِ مَوْلَايَ وَزَادَ فِي حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ فَإِنَّ مَوْلَاكُمْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

828 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 13986
829 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 12352

5837-.../3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Ebu Kureyb de tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Muaviye tahdis etti. (H.) Bize Ebu Said el-Eşec de tahdis etti, bize Veki tahdis etti, ikisi A'meş'den bu isnad ile rivayet etti. Her ikisinin hadisi rivayetlerinde: *"Köle de efendisine: mevlaye demesin"* denilmektedir.

Ebu Muaviye'nin hadisi rivayetinde: *"Çünkü muhakkak sizin mevlanız aziz ve celal Allah'tır"* ibaresini ekledi.[830]

٥٨٣٨-١٥/٤- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ اسْقِ رَبَّكَ أَطْعِمْ رَبَّكَ وَضِّئْ رَبَّكَ وَلَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ رَبِّي وَلْيَقُلْ سَيِّدِي مَوْلَايَ وَلَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ عَبْدِي أَمَتِي وَلْيَقُلْ فَتَايَ فَتَاتِي غُلَامِي

5838-15/4- Bize Muhammed b. Rafi de tahdis etti, bize Abdurrezzak tahdis etti, bize Ma'mer, Hemmam b. Münebbih'den şöyle dediğini haber verdi: Bu(nlar) Ebu Hureyre'nin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den diye tahdis ettikleridir. Sonra aralarında şu hadisin de bulunduğu bazı hadisler zikretti: Ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle de buyurdu: *"Sizden biriniz Rabbine içecek ver, Rabbine yemek ver, Rabbine abdest aldır demesin. Yine biriniz (bir başkasına) Rabbi (Rabbim) demesin. Bunun yerine seyyidi, mevlaye desin. Yine biriniz abdi emeti demesin. Bunun yerine fetaye, fetat,i gulami desin."*[831]

Şerh

(5835-5838 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (5835) *"sizden bir kimse abdi ve emeti demesin... fetaye ve fetati desin."* Bir diğer rivayette (5836) *"köle: Rabbim demesin ama seyyidi desin"* öbür rivayette (5837) *"köle efendisine: mevlaye demesin. Çünkü sizin mevlanız Allah'tır"* başka bir rivayette (5838) *"Sizden biriniz Rabbine içecek ver yahut Rabbine yemek yedir Rabbine abdest aldır demesin... fetaye, fetati, gulami desin"* buyurulmaktadır.

İlim adamları der ki: Bu hadislerde anlatılmak istenen şu iki husustur:

Birinci husus: Kölenin efendisine "Rabbi: Rabbim" demesini yasaklamaktır. Çünkü rububiyetin gerçek manası yüce Allah hakkında sözkonusudur.

830 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 12474
831 Buhari, 2552; Tuhfetu'l-Eşrâf , 14718

Buna sebep ise rabb lafzının malik yahut bir şeyi idare eden anlamında olmasıdır. Bunun gerçek anlamı ise ancak yüce Allah hakkında sözkonusudur. Şayet: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) kıyametin alametleri ile ilgili olarak: *"Cariyenin rabbini yahut rabbesini doğurmasıdır"* buyurmuştur denilecek olursa buna iki şekilde cevap verilir. Birinci cevaba göre ikinci hadis bunu söylemenin caiz olduğunu beyan etmek içindir. Birincisindeki yasak ise edep ve haramlık bildirmek için değil tenzihen mekruh olduğunu ifade etmek içindir.

İkinci cevaba göre yasaktan maksat, bu lafzı çokça kullanmayı ve bunu yaygın bir adet edinmeyi yasaklamaktır. Yoksa nadiren bazı hallerde kullanılması yasak edilmemiştir. Kadı Iyaz bu cevabı tercih etmiş bulunmaktadır.

Diğer taraftan kölenin (efendisine) seyyidi demesi yasaklanmamıştır. Çünkü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Seyyidi desin"* buyruğu bunu ifade eder. Ayrıca "seyyid" lafzı "rabb" ismi gibi yüce Allah hakkında özel kullanılan bir lafız olmadığı gibi onun hakkında rabb lafzı kullanıldığı gibi de kullanılmaz. Hatta Kadı Iyaz Malik'den: (yüce Allah'a) seyyidi diyerek dua etmeyi mekruh gördüğünü nakletmektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de de mütevatir bir hadiste de yüce Allah hakkında "seyyid" kullanılmamıştır. Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: *Şüphesiz benim bu oğlum (torunum Hasan) seyyiddir ve: Seyyidiniz için ayağa kalkın* buyurmuştur. Bununla da Sa'd b. Muaz'ı kastetmektedir. Bir başka hadiste de: Seyyidinizin sözünü dinleyin buyurmuş olup, bununla da Sa'd b. Ubade'yi kastetmiştir.

Buna göre kölenin "seyyidi" demesinde bir problem ve bir karışıklık yoktur. Çünkü bunu köleden ve cariyeden başkaları da kullanır. Aynı zamanda kölenin efendisine: Mevlaye (mevlam) demesinde de bir sakınca yoktur. Çünkü Arapçada "mevla" lafzı on altı anlamda kullanılmış olup, daha önce açıklamaları geçmişti. Bu anlamlardan birisi de yardım eden ve malik olandır.

Kadı Iyaz dedi ki: Müslim'in kitabında veki' ve Ebu Muaviye'nin A'meş'den, onun Ebu Salih'den, onun Ebu Hureyre'den diye nakledip Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e merfu olarak kaydettiği (5837) *"köle efendisine mevlaye demesin"* hadisine gelince, A'meş'den nakleden raviler bu lafzın zikredilip edilmediği hususunda ihtilaf ettiği gibi başka kimseler ise ondan bu lafzı zikretmemektedirler. Bu lafzın zikredilmediği rivayetler daha sahihtir. Allah en iyi bilendir.

Hadislerde kastedilen ikinci hususa gelince: Efendinin kölesine abdi, emeti (kölem, cariyem) demesinin mekruh olduğunu göstermektedir. Bunun yerine efendi gulami, cariyeti, fetaye ve fetati demelidir. Çünkü gerçek anlamı ile ubudiyet ancak yüce Allah'ın hakkıdır. Ayrıca bu lafızda yaratılmı-

şın kendisi hakkında kullanması yakışık almayan bir tazim anlamı da vardır. Bundan dolayı Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu husustaki illeti (sebebi) beyan ederek: *"Hepiniz Allah'ın abdlerisiniz"* buyurmakta ve böylelikle bu lafzı kullanmakta haddi aşmayı yasaklamaktadır. Nitekim bir takım fiillerde elbiseyi sarkıtmak ve başka hususlarda haddi aşmayı da yasaklamıştır. Gulami, cariyeti, fetati ve fetaye: kölem, cariyem'e gelince bunlar "abdi: kölem" kelimesinin ifade ettiği gibi mülkiyeti ifade etmezler. Bununla birlikte bu lafız hür ve köle hakkında kullanılmakla birlikte burada sırf köle hakkında kullanılması ihtisas (özellik) içindir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Hani Musa fetasına (genç delikanlısına) şöyle demişti."* (Kehf, 60) buyurmaktadır. Yine *"o fetalarına dedi ki..."* (Yusuf, 62) ve *"biz İbrahim denilen bir fetanın (gencin) onları diline doladığını işitmiştik dediler"* (Enbiya, 60) buyurmaktadır.

Hür ve küçük yaştaki kız hakkında "cariye" kelimesinin kullanılması ise cahiliye döneminde de İslam döneminde de meşhur ve bilinen bir husustur. Zahirden anlaşıldığı üzere yasaktan maksat, bu lafızları nitelemek ve tanıtmak için değil de büyüklenmek ve üstün görünmek için kullananlar hakkındadır. Allah en iyi bilendir.

٤/٤- بَاب كَرَاهَةِ قَوْلِ الْإِنْسَانِ خَبُثَتْ نَفْسِي

4/4- İNSANIN, NEFSİM HABİS (MURDAR/KÖTÜ) OLDU DEMESİNİN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٨٣٩-١٦/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ كِلَاهُمَا عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ خَبُثَتْ نَفْسِي وَلَكِنْ لِيَقُلْ لَقِسَتْ نَفْسِي هَذَا حَدِيثُ أَبِي كُرَيْبٍ وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ وَلَمْ يَذْكُرْ لَكِنْ

5839-16/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti. (H.) Bize Ebu Kureyb Muhammed b. el-Ala da tahdis etti, bize Ebu Usame tahdis etti, ikisi Hişam'dan, o babasından, o Aişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden bir kimse: nefsim habis oldu demesin. Bunun yerine: Nefsim kötüleşti desin"* buyurdu.

Bu Ebu Kureyb'in hadisidir. Ebu Bekr ise: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den demekle birlikte "ama" demedi.[832]

832 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 17217

٥٨٤٠-.../٢- وَحَدَّثَنَاه أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

5840-.../2- Bunu bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Ebu Muaviye bu isnad ile tahdis etti.[833]

٥٨٤١-١٧/٣- وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرْمَلَةُ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ خَبُثَتْ نَفْسِي وَلْيَقُلْ لَقِسَتْ نَفْسِي

5841-17/3- Bana Ebu't-Tâhir ve Harmele de tahdis edip dedi ki: ... Ebu Umame b. Sehl b. Huneyf'in babasından rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden bir kimse: nefsim habis oldu demesin. Bunun yerine nefsim kötüleşti desin"* buyurdu.[834]

Şerh

(5839-5841 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (5839) *"sizden biriniz nefsim habis oldu demesin..."* buyruğu ile ilgili olarak Ebu Ubeyd ve bütün dil bilginleri garibul hadis âlimleri ve başkaları dedi ki: Lakiset ve habuset aynı anlamdadır. Habis oldu lafzını mekruh görmesinin sebebi ise bu lafız çirkin görüldüğü için hoş görülmemiş, onlara kullanacakları lafızlarda uymaları gereken edebi, güzel lafızları seçip kullanırken kötü olanlarını terk etmeyi öğretmektedir. İlim adamları der ki: Lakise (kötü oldu)nun anlamı gaseyan etti (kusacak hale geldi, bulandı) demektir demişlerdir. İbnu'l-A'râbî ise bu daraldı anlamındadır, demiştir.

Eğer: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) namaza uyanamayan kişi hakkında: *"Böylelikle nefsi habis ve tembel olarak sabahı eder"* buyurmuştur denilecek olursa, Kadı Iyaz'ın ve başkalarının dediğine göre cevabı şudur: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu buyruğunda başkasının niteliği ve durumu yerilmesini gerektiren ama kim olduğu belli olmayan bir kişi hakkında söz etmektedir. Bu durumda böyle bir kişi hakkında bu lafzı kullanmanın önünde engel yoktur. Allah en iyi bilendir.

---

833 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 17217

834 Buhari, 6180; Ebu Davud, 4978; Tuhfetu'l-Eşrâf , 4656

٥/٥ - بَاب اسْتِعْمَالِ الْمِسْكِ وَأَنَّهُ أَطْيَبُ الطِّيبِ وَكَرَاهَةِ رَدِّ الرَّيْحَانِ وَالطِّيبِ

5/5- MİSK KULLANMAK, ONUN HOŞ KOKULARIN EN HOŞU OLDUĞU VE REYHAN (FESLEĞEN) VE HOŞ KOKUYU REDDETMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI

٥٨٤٢-١٨/١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ شُعْبَةَ حَدَّثَنِي خُلَيْدُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ كَانَتْ امْرَأَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَصِيرَةٌ تَمْشِي مَعَ امْرَأَتَيْنِ طَوِيلَتَيْنِ فَاتَّخَذَتْ رِجْلَيْنِ مِنْ خَشَبٍ وَخَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ مُغْلَقٌ مُطْبَقٌ ثُمَّ حَشَتْهُ مِسْكًا وَهُوَ أَطْيَبُ الطِّيبِ فَمَرَّتْ بَيْنَ الْمَرْأَتَيْنِ فَلَمْ يَعْرِفُوهَا فَقَالَتْ بِيَدِهَا هَكَذَا وَنَفَضَ شُعْبَةُ يَدَهُ

5842-18/1- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti... Ebu Said el-Hudri'nin rivayetine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"İsrailoğullarından kısa boylu bir kadın, uzun boylu iki kadın arasında yürüyordu. Ahşaptan iki ayak ile altından kilitli kapalı bir yüzük edindi. Sonra içini misk ile doldurdu. Misk ise kokuların en hoş olanıdır. Sonra iki kadın arasından geçip gittiği halde onu tanımadılar. Bunun üzerine eli ile de böyle yaptı."* Şu'be de bu arada elini silkti.[835]

٥٨٤٣-١٩/٢- حَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ خُلَيْدِ بْنِ جَعْفَرٍ وَالْمُسْتَمِرِّ قَالَا سَمِعْنَا أَبَا نَضْرَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ذَكَرَ امْرَأَةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ حَشَتْ خَاتَمَهَا مِسْكًا وَالْمِسْكُ أَطْيَبُ الطِّيبِ

5843-19/2- Bize Amr en-Nakid tahdis etti... Ebu Nadra, Ebu Said el-Hudri'den tahdis ettiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), İsrailoğullarından yüzüğünün içine misk doldurmuş bir kadını zikretti. Misk de hoş kokuların en güzelidir.[836]

---

835 Tirmizi, 991, 992; Nesai, 1904, 5134; Tuhfetu'l-Eşrâf , 4311

836 5842 numaralı hadisin kaynakları

Şerh

(5842-5843 numaralı hadisler)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "Misk, hoş kokuların en güzelidir" buyruğunda miskin hoş kokuların en hoşu ve en faziletlisi olduğu, onun tahir (temiz) olup, bedende ve elbisede kullanılmasının alınıp satılmasının caiz olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Bütün bu hususlar üzerinde icma vardır.

Bu hususta mezhep âlimlerimiz (Şafii'ler) şiadan bâtıl bir görüş nakletmiş bulunmaktadır. Ama müslümanların icmaı ile Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in miski kullandığı, ashabının da miski kullanmış olmaları onlara karşı bir delildir.

Mezhep âlimlerimiz ve başkaları der ki: Bu canlı bir hayvandan ayrılan bir parça meyte hükmündedir diye bilinen kaideden istisna edilmiştir. Miskin cenin, yumurta ve süt hükmünde olduğu da söylenmiştir.

Kısa boylu kadının ahşaptan iki ayak edinerek uzun boylu iki kadın arasında yürümesine gelince, bu kadının kim olduğu bilinmemektedir. Bunun bizim şeriatteki hükmü de şudur: Eğer bununla kendisini tanınmamak için setretmek (gizlemek) ve böylelikle herhangi bir şekilde rahatsız edilmemesini sağlamak gibi doğru şer'i bir maksat ile yapmışsa bunda bir sakınca yoktur. Eğer bunu yaparak büyüklenmeyi ya da erkeklere ve başkalarına karşı sahte bir görüntü vermek sureti ile kusursuz kadınlara benzemeye çalışmayı kastetmişse o taktirde haramdır.

٥٨٤٤-٢٠/٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ كِلَاهُمَا عَنْ الْمُقْرِئِ قَالَ أَبُو بَكْرٍ حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي أَيُّوبَ حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَبِي جَعْفَرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ عُرِضَ عَلَيْهِ رَيْحَانٌ فَلَا يَرُدُّهُ فَإِنَّهُ خَفِيفُ الْمَحْمِلِ طَيِّبُ الرِّيحِ

5844-20/3- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Zuheyr b. Harb'ın ikisi el-Mukri'den tahdis etti. Ebu Bekr dedi ki: Bize Ebu Abdurrahman el-Mukri, Said b. Ebu Eyyub'dan tahdis etti, bana Ubeydullah b. Ebu Cafer, Abdurrahman el-A'rec'den tahdis etti, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Her kime reyhan (fesleğen) takdim edilirse onu geri çevirmesin. Çünkü o taşınması bakımından hafif, kokusu da hoştur"* buyurdu.[837]

837 Ebu Davud, 4172; Nesai, 5274; Tuhfetu'l-Eşrâf , 13945

Şerh

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Her kime reyhan (fesleğen) takdim edilirse..."* buyruğunda geçen "mahmil: taşınmak" burada birinci mim fethalı ikincisi kesrelidir. Meclis kelimesinde olduğu gibi. Bundan kasıt ise ha harfi fethalı olarak haml (taşımak)dır. Yani taşınması itibari ile hafiftir, ağır değildir.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Onu geri çevirmesin"* anlamındaki lafızda "yerudduhu" fiili fasih ve meşhur olan söyleyişe göre dal harfi ötrelidir. Arapçayı iyice tahkik etmeyenlerden pek çok kimse bunu fethalı olarak (felayeruddehu) diye kullanır. Bu lafza dair açıklama ve bunun kaidesi Hacc Kitabı'nda es-Sa'd b. Cessame'nin Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yabani bir eşek hediye etmesi üzerine "bizim bunu sana geri vermemizin tek sebebi ihramlı oluşumuzdur" hadisi açıklanırken geçmiş bulunmaktadır.

Reyhana gelince, dil bilginleri ile garibul hadis bilginlerinin bu hadisin açıklamasında söylediklerine göre reyhan kokusu hoş ve koklanan her türlü bitki demektir.

Kadı Iyaz da sözünü ettiğimiz açıklamayı zikrettikten sonra şunları söylemektedir: Bana göre bu hadis ile bütün hoş ve güzel kokuları kastetmiştir. Nitekim Ebu Davud'un bu hadisi rivayetinde *"kendisine hoş bir koku takdim edilen"* denilmekte, Buhari'nin Sahihi'nde de Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "Hoş kokuyu geri çevirmezdi" hadisi yer almaktadır. Allah en iyi bilendir.

Bu hadiste, bir mazeretinin olması hali dışında kendisine reyhan takdim edilen kimsenin onu geri çevirmesinin mekruh olduğu hükmü anlaşılmaktadır.

٥٨٤٥-٢١/٤- حَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ وَأَبُو طَاهِرٍ وَأَحْمَدُ بْنُ عِيسَى قَالَ أَحْمَدُ حَدَّثَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي مَخْرَمَةُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ نَافِعٍ قَالَ كَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا اسْتَجْمَرَ اسْتَجْمَرَ بِالْأَلُوَّةِ غَيْرَ مُطَرَّاةٍ وَبِكَافُورٍ يَطْرَحُهُ مَعَ الْأَلُوَّةِ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا كَانَ يَسْتَجْمِرُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

5845-21/4- Bana Hârun b. Said el-Eyli, Ebu Tahir ve Ahmed b. İsa tahdis etti. Ahmed bize İbn Vehb tahdis etti derken diğer ikisi haber verdi dedi. Bana Mahreme babasından haber verdi, o Nafi'den şöyle dediğini rivayet etti: İbn Ömer hoş koku süründüğü vakit karıştırılmamış öd ve öd ile birlikte kâfur karıştırılmış koku sürerdi. Sonra da: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu şekilde koku kullanırdı dedi.[838]

838 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 7605

Şerh

"İbn Ömer koku süründüğü zaman... derdi." Bu hadiste geçen "isticmar" hoş koku kullanmak ve onunla buhurlanmak, tütsülenmek demektir. Tütsü ve hoş koku anlamına gelen "micmer"den alınmıştır.

Uluvve (öd) e gelince Asmai, Ebu Ubeyd ve sair dil bilginleri ile garibul hadis âlimleri bu kendisi ile tütsülenen bir öd (tahta çubuk)dur demişlerdir. Asmai dedi ki: Bunun arapçalaştırılmış farsça bir lafız olduğu kanaatindeyim. Eluvve uluvve diye iki meşhur söyleyişi vardır. el-Ezheri ayrıca elivve söyleyişini de nakletmektedir.

Kadı Iyaz dedi ki: Kisai'den "eliyye" söyleyişi de nakledilmiştir. Kadı Iyaz ve başkaları dedi ki: Burada (ye) şeddeli de söylenir, şeddesiz de söylenir, hemzesi ise kesreli de ötreli de söylenir. Bunun "levve" ve "leyyeh" söyleyişleri olduğu da belirtilmiştir. Hadiste geçen "gayra mutarrât: karıştırılmamış" ise, başka kokular katılıp karıştırılmamış demektir.

Bu hadiste, güzel kokunun kadınlar için müstehap olduğu gibi erkekler için de müstehap olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Ama erkekler için müstehap olan kokusu olan fakat rengi olmayan kokular müstehap iken kadınlara ise mescit ya da başka bir yere çıkıp gitmek istedikleri taktirde kokusu yayılan her bir kokuyu kullanmaları mekruh olur.

Cuma ve bayram günlerinde müslümanların toplantı yerlerinde, zikir ve ilim meclislerinde bulunacağı zaman, zevcesi ile birlikte olmak istediği zaman ve buna benzer durumlarda erkeklerin güzel koku kullanmaları müekked olarak müstehap olur. Allah en iyi bilendir.

٤١/٣١- كِتَاب الشِّعْرِ
41/31 ŞİİR KİTABI

[.../١- باب في إنشاد الأشعار وبيان اشعر كلمة وذم الشعر

[.../1 ŞİİR OKUMAK EN ŞAİRCE SÖYLENMİŞ SÖZ İLE ŞİİRİN YERİLMESİ BEYANI HAKKINDA BİR BAB][839]

٥٨٤٦-١/١- حَدَّثَنَا عَمْرٌو النَّاقِدُ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ كِلَاهُمَا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَدِفْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا فَقَالَ هَلْ مَعَكَ مِنْ شِعْرِ أُمَيَّةَ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ شَيْءٌ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ هِيهْ فَأَنْشَدْتُهُ بَيْتًا فَقَالَ هِيهْ ثُمَّ أَنْشَدْتُهُ بَيْتًا فَقَالَ هِيهْ حَتَّى أَنْشَدْتُهُ مِائَةَ بَيْتٍ

5846-1/1- Bize Amr en-Nakid ve İbn Ebu Ömer birlikte İbn Uyeyne'den tahdis etti. İbn Ebu Ömer dedi ki: Bize Süfyan, İbrahim b. Meysere'den tahdis etti, o Amr b. Şerrid'den, o babasından şöyle dediğini rivayet etti: Bir gün Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in terkisine bindim. O: *"Umeyye b. Ebu Salt'ın şiirinden ezbere bildiğin bir şey var mı"* buyurdu. Ben, evet dedim. O: *"hih (onu oku)"* buyurdu. Ben de O'na bir beyit okudum. Yine: *"hih"* buyurdu, O'na bir beyit daha okudum. Tekrar: *"hih"* buyurdu ve sonunda O'na yüz beyit okudum.[840]

٥٨٤٦م-.../٢- وَحَدَّثَنِيهِ زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَأَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ أَوْ يَعْقُوبَ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ الشَّرِيدِ قَالَ أَرْدَفَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَلْفَهُ فَذَكَرَ بِمِثْلِهِ

---

839 Tuhfetu'l-Eşrâf 'dan eklenmiştir.

840 İbn Mace, 3758; Tuhfetu'l-Eşrâf , 4836

5846m-.../2- Bunu bana Zuheyr b. Harb ve Ahmed b. Abde de birlikte İbn Uyeyne'den tahdis etti, o İbrahim b. Meysere'den, o Amr b. eş-Şerrid yahut Yakub b. Asım'dan rivayet etti, o eş-Şerrid'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni terkisine bindirdi. Sonra hadisi aynen zikretti.[841]

٥٨٤٧-.../٣- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ ح وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ كِلَاهُمَا عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الطَّائِفِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ اسْتَنْشَدَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ وَزَادَ قَالَ إِنْ كَادَ لَيُسْلِمُ وَفِي حَدِيثِ ابْنِ مَهْدِيٍّ قَالَ فَلَقَدْ كَادَ يُسْلِمُ فِي شِعْرِهِ

5847-.../3- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti, bize el-Mu'temir b. Süleyman haber verdi. (H.) Bana Zuheyr b. Harb da tahdis etti, bize Abdurrahman b. Mehdi tahdis etti, ikisi Abdullah b. Abdurrahman et-Taifi'den, o Amr b. eş-Şerrid'den, o babasından şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) benden şiir okumamı istedi deyip İbrahim b. Meysere'nin hadisini aynı şekilde rivayet etti ve şunları ekledi: (Allah Rasûlü): *"Nerede ise müslüman olacakmış"* buyurdu.

İbn Mehdi'nin hadisi rivayetinde ise: *"Şiirinde nerede ise müslüman olacakmış"* buyurdu denilmektedir.[842]

Şerh

"Amr b. eş-Şerrid'den, o babasından... *az kalsın müslüman olacaktı"* diğer rivayette: *"az kalsın şiirinde müslüman olacakmış"* buyurulmaktadır.

"eş-Şerrid" fethalı şin ve kesreli şeddesiz re iledir. Adı eş-Şerrid b. Suveyd es-Sakafi olup sahabidir. Allah ondan razı olsun.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Hih"* de birinci he kesreli ye sakin (med harfi) ikinci ye de kesrelidir. Dilcilerin dediklerine göre birinci he hemzeden bedeldir. Bunun aslı "ihi"dir. Bu da alışılmış bir sözün daha da fazla söylenmesi için kullanılan bir kelimedir. İbnu's-Sikkit dedi ki: Bu alışılmış bir sözün ya da bir davranışın daha da yapılmasını istemeyi ifade eder. Dil bilginleri der ki: Bu kelime kesr üzere (hihi veya ihi) şeklinde menbidir.

841 5846 numaralı hadisin kaynakları
842 5846 numaralı hadisin kaynakları

Eğer bundan sonraki söze bitiştirilecek olursa tenvinli söylenir. Bu durumda: "İyhin haddisna" denilir. Yani bu sözden bize daha fazlasını söyle demek olur. Şayet alışılmadık bir şeyin daha fazla söylenmesi kastedilirse yine tenvinli olarak "îyhin" denilir. Çünkü tenvin nekirelik (belirsizlik) içindir. Nasb ile "iyhen" denilmesi ise vazgeç anlamında olup, susmak emrini ihtiva eder.

Hadisten maksat da şudur: Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem), Umeyye'nin şiirini güzel bulmuş ve onun bu şiirinde vahdaniyet ve ölümden sonra dirilişi kabul ettiğini ifade eden beyitlerini okumasını takrirde bulunarak daha fazlasını istemiştir.

Bundan da muhtevasında hayasızlık ve çirkinlik bulunmayan şiir okuyup, onu dinlemenin caiz olduğu hükmü anlaşılmaktadır. Cahiliye şiirleri ile başkaları arasında bu hususta bir fark yoktur. Çirkinlik ve hayasızlık ihtiva etmeyen şiirin yerilen kısmı ise bunu çokça okumak ve insanın çoğunlukla görülen halinin o olması takdiri iledir. Az miktarda şiir okuyup, dinleyip ezberlemekte ise bir sakınca yoktur.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Umeyye b. Ebu Salt'ın şiirinden ezbere bildiğin bir şey var mı"* buyruğu nüshaların bir çoğunda "şey'a" lafzı bu şekilde nasb ile kaydedilmiştir. Bazılarında ise ref ile "şey'ün" diye kaydedilmiştir. Nasb ile rivayeti ile ilgili olarak hazfedilmiş bir fiil takdir edilir. Yani "şiirinden bana bir şeyler okuman için ezbere bildiğin bir miktar var mı anlamında olur.

٥٨٤٨-٢/٤- حَدَّثَنِي أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ جَمِيعًا عَنْ شَرِيكٍ قَالَ ابْنُ حُجْرٍ أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ أَشْعَرُ كَلِمَةٍ تَكَلَّمَتْ بِهَا الْعَرَبُ كَلِمَةُ لَبِيدٍ أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ

5848-2/4- Bana Ebu Cafer Muhammed b. es-Sabbah ve Ali b. Hucr es-Sadi birlikte Şerik'den tahdis etti. İbn Hucr dedi ki: Bize Şerik, Abdulmelik b. Umeyr'den haber verdi, o Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiğine göre: *"Arapların söylediği en şairane söz Lebid'in: "Haberin olsun Allah'tan başka her şey bâtıldır" sözüdür"* buyurdu.[843]

843 Buhari, 3841, 6146, 6489; Tirmizi, 2850; İbn Mace, 3757; Tuhfetu'l-Eşrâf , 14976

٥٨٤٩-٣/٥- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمِ بْنِ مَيْمُونٍ حَدَّثَنَا ابْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا شَاعِرٌ كَلِمَةُ لَبِيدٍ أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ وَكَادَ أُمَيَّةُ بْنُ أَبِي الصَّلْتِ أَنْ يُسْلِمَ

5849-3/5- Bana Muhammed b. Hatim b. Meymun da tahdis etti... Bize Ebu Seleme, Ebu Hureyre'den şöyle dediğini tahdis etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bir şairin söylediği en doğru söz Lebid'in: "Haberin olsun Allah'tan başka her şey bâtıldır" sözüdür. Umeyye b. Ebu Sa'd da neredeyse müslüman olacaktı"* buyurdu.[844]

٥٨٥٠-٤/٦- وَحَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ زَائِدَةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ أَصْدَقُ بَيْتٍ قَالَهُ الشَّاعِرُ أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ وَكَادَ ابْنُ أَبِي الصَّلْتِ أَنْ يُسْلِمَ

5850-4/6- Bana İbn Ebu Ömer de tahdis etti... Ebu Hureyre, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: *"Şairin söylediği en doğru beyit: "Haberin olsun Allah'tan başka her şey bâtlıdır" sözüdür. İbn Ebu Sald da nerede ise müslüman olacaktı."*[845]

٥٨٥١-٥/٧- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ أَصْدَقُ بَيْتٍ قَالَتْهُ الشُّعَرَاءُ أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ

5851-5/7- Bana Muhammed b. el-Müsenna da tahdis etti... Ebu Hureyre, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Şairlerin söylediği en doğru beyit: "Haberin olsun Allah'tan başka her şey bâtıldır" sözüdür"* buyurduğunu rivayet etti.[846]

٥٨٥٢-٦/٨- وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّاءَ عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ

844 5848 numaralı hadisin kaynakları
845 5848 numaralı hadisin kaynakları
846 5848 numaralı hadisin kaynakları

يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ أَصْدَقَ كَلِمَةٍ قَالَهَا شَاعِرٌ كَلِمَةُ لَبِيدٍ أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللهَ بَاطِلٌ مَا زَادَ عَلَى ذَلِكَ

5852-6/8- Bize Yahya b. Yahya da tahdis etti... Ebu Seleme b. Abdurrahman dedi ki: Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinledim: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: *"Bir şairin söylediği en doğru söz şüphesiz Lebid'in: "Haberin olsun Allah'tan başka her şey bâtıldır" sözüdür."* buyururken dinledim.

(Ravi) Buna daha başka bir şey eklemedi.[847]

Şerh

(5848-5852 numaralı hadisler)

(5848) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Arapların söyledikleri en şairane söz Lebid'in: ... sözüdür"* bir rivayette (5849) *"bir şairin en doğru söz... sözüdür"* diğer rivayette (5850) *"şairin söylediği en doğru beyit..."* başka bir rivayette (5851) *"şairlerin söyledikleri en doğru beyit"* denilmektedir.

Burada "kelime: söz" den kasıt bir söz bölüğüdür. Bâtıldan kasıt ise fâni ve yok olandır.

Bu hadiste, Lebid'e dair bir menkıbe vardır. O bir sahabidir. Adı Lebid b. Rabia (radıyallâhu anh)'tır.

٥٨٥٣-٧/٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا حَفْصٌ وَأَبُو مُعَاوِيَةَ وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ كِلَاهُمَا عَنْ الْأَعْمَشِ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ الرَّجُلِ قَيْحًا يَرِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ إِلَّا أَنَّ حَفْصًا لَمْ يَقُلْ يَرِيهِ

5853-7/9- Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe tahdis etti, bize Hafs ve Ebu Muaviye tahdis etti. (H.) Bize Ebu Kureyb de tahdis etti, bize Ebu Muaviye tahdis etti. İkisi A'meş'den rivayet etti. (H.) Bize Ebu Said el-Eşec de tahdis etti, bize Veki' tahdis etti, bize A'meş, Ebu Salih'den tahdis etti, o Ebu Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Adamın karnının onu bozacak irinle dolması şiir ile dolmasından hayırlıdır"* buyurdu.

847 5848 numaralı hadisin kaynakları

Ebu Bekr dedi ki: Ancak Hafs: Onu bozacak" lafzını söylemedi.[848]

٥٨٥٤-٨/١٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ يُونُسَ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ سَعْدٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ أَحَدِكُمْ قَيْحًا يَرِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا

5854-8/10- Bize Muhammed b. el-Müsenna ve Muhammed b. Beşşar tahdis edip dedi ki: ... Muhammed b. S'ad, S'ad'den, o Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den: *"Birinizin karnının onu bozacak irinle dolması şüphesiz şiir ile dolmasından hayırlıdır"* buyurduğunu rivayet etti.[849]

٥٨٥٥-٩/١١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ الثَّقَفِيُّ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ ابْنِ الْهَادِ عَنْ يُحَنِّسَ مَوْلَى مُصْعَبِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ بَيْنَا نَحْنُ نَسِيرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالْعَرْجِ إِذْ عَرَضَ شَاعِرٌ يُنْشِدُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خُذُوا الشَّيْطَانَ أَوْ أَمْسِكُوا الشَّيْطَانَ لَأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ رَجُلٍ قَيْحًا خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا

5855-9/11- Bize Kuteybe b. Said es-Sakafi tahdis etti... Ebu Said el-Hudri dedi ki: Bizler el-Arc denilen yerde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte yürürken bir şair ortaya çıkıp şiir okumaya başladı. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Bu şeytanı alın -yahut bu şeytanı yakalayın- şüphesiz bir adamın içinin irin ile dolması onun için şiirle dolmasından hayırlıdır"* buyurdu.[850]

Şerh

(5853-5855 numaralı hadisler)

(5854) Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sizden birinizin içinin onu bozacak irinle dolması..."* diğer bir rivayette: "bizler el-Arc denilen yerde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile yürürken ..." hadisi ile ilgili olarak dil bilginleri ile garibul hadis bilginlerinin dediklerine göre "yerîhi: onu bozması" ye harfi fethalı kaf harfi kesreli "vera" kökünden gelen bir fiildir. Bu da karnı bozan bir hastalıktır. Yani karnını çürütecek, yeyip bitirecek bozacak kadar

848 Ebu Bekr b. Ebu Şeybe'nin Hadisini, Buhari, 6155; İbn Mace, 3759; Tuhfetu'l-Eşrâf, 12364'de; Ebu Said el-Eşec'in hadisini, İbn Mace, 3760; Tuhfetu'l-Eşrâf , 12468'de rivayet etmiştir.

849 Tirmizi, 2852; İbn Mace, 3760; Tuhfetu'l-Eşrâf , 3919

850 Yalnız Müslim rivayet etmiştir; Tuhfetu'l-Eşrâf , 4400

irinle dolması... hayırlıdır demektir. Ebu Ubeyd dedi ki: Bazılarının dediklerine göre burada sözü geçen şiirden kasıt, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisi ile hicv edildiği şiirdir. Ebu Ubeyd ile genel olarak ilim adamları da: Bu doğru olmayan bir açıklamadır. Çünkü bu durumda hicivler arasından yerilen şiirin az olan değil de içi dolduran kadar olmasını gerektirir. Oysa müslümanlar Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'i hicv etmek mahiyetinde tek bir sözün dahi küfrü gerektirdiğini icma ile kabul etmişlerdir. Ayrıca derler ki: Aksine doğrusu kastedilenin şiirin o kimse hakkında baskın bir hal alması, onu Kur'an-ı Kerim'den ve diğer şer'i ilimlerden, yüce Allah'ı anmaktan meşgul edecek kadar onu kuşatmasıdır. Hangi türden olursa olsun şiir bu durumda yerilen bir şey olur. Ama Kur'an, hadis ve onların dışındaki şer'i ilimler eğer kişi için daha ileri durumda ise bu hal ile birlikte az miktarda şiir ezberlemiş olmanın bir zararı yoktur. Çünkü böyle bir durumda karnı (içi) şiirle dolu olmaz. Allah en iyi bilendir.

Kimi ilim adamı bu hadisi, muhtevasında çirkin şeyler olmasa dahi mutlak olarak şiirin azı ile çoğu ile mekruh olduğuna delil göstermişler ve bunun için Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Bu şeytanı yakalayın"* buyruğunu delil göstermişlerdir.

Genel olarak ilim adamları ise şöyle demişlerdir: Hayasızlık ve benzeri bir muhtevada olmadığı sürece şiir mübahtır. Şiir güzeli güzel, çirkini çirkin olan bir sözdür. Doğru olan budur. Çünkü Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) şiir dinlemiş, kendisine şiir okunmasını istemiş ve müşrikleri hicv etmek üzere Hasan (b. Sabit) (radıyallâhu anh)'ın şiir okumasını emir buyurmuştur. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabı yolculuklarda ve başka durumlarda O'nun huzurunda şiir okudukları gibi halifeler de ashabı kiramın ileri gelenleri de selefin faziletli olanları da şiir okunmasını istemişler, onlardan hiçbir kimse mutlak olarak şiire karşı çıkmamışlardır. Onlar ancak şiirin yerilen türüne karşı çıkmışlardır ki bu da hayasızlık ve benzeri hususlar ihtiva eden şiirlerdir.

Şiir okuduğunu işittiği bu adama şeytan demesine gelince, o kişinin kafir olma ihtimali vardır. Ya da ağırlıklı olarak şiir ezberlemiş birisi olabilir. Ya da onun okuduğu bu şiir yerilen şiirden olabilir. Özetle ona "şeytan" demesinin sebebi muayyen bir husus ile ilgilidir ve sözü edilen ihtimaller ve başka ihtimaller dolayısı ile böyle demiş olabilir. Bunun genel bir mahiyeti yoktur. Bu sebeple delil gösterilemez. Allah en iyi bilendir.

"el-Arc" el-Fer denilen yere bağlı Medine'den yetmiş sekiz mil kadar uzaklıkta büyükçe bir köyün adıdır.

"Yuhannis" ye harfi ötreli, ha fethalı, nun şeddeli ve kesreli -fethalı da olabilir- (yuhannes şeklinde) Allah en iyi bilendir.

١/٢- بَاب تَحْرِيمِ اللَّعِبِ بِالنَّرْدَشِيرِ

1/2- NERDEŞİR OYNAMANIN HARAM OLDUĞU BABI

٥٨٥٦-١٠/١- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدَشِيرِ فَكَأَنَّمَا صَبَغَ يَدَهُ فِي لَحْمِ خِنْزِيرٍ وَدَمِهِ

5856-10/1- Bana Zuheyr b. Harb tahdis etti... Süleyman b. Bureyde'nin babasından rivayet ettiğine göre Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Nerdeşir oynayan bir kimse, elini domuzun eti ve kanı ile boyamış gibi olur."* buyurmuştur.[851]

Şerh

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: *"Nerdeşir ile oynayan elini domuzun eti ve kanı ile boyamış gibi olur"* buyruğu ile ilgili olarak ilim adamları der ki: Nerdeşir denilen şey nerd (zar)ın kendisidir. Nerd de arapçalaştırılmış farsça bir kelimedir. Şir de tatlı demektir.

Bu hadis, Şafii'nin lehine bir delildir. Cumhur ise zar oynamanın haram olduğu kanaatindedir. Mezhep âlimlerimizden Ebu İshak el-Mervezi dedi ki: Haram değil mekruhtur. Satranç ile ilgili mezhebimizin hükmüne göre o da haram olmayıp mekruh olduğudur. Bu görüş tabiinden bir topluluktan da rivayet edilmiştir.

Malik ve Ahmed, haram olduğunu söylemişlerdir. Malik: Zardan daha şerli ve hayırdan daha alıkoyucudur demiş ve böylelikle satrancı zar oyununa kıyas etmişlerdir. Mezhep âlimlerimiz ise kıyası kabul etmezler ve ondan daha alt mertebededir derler.

*"Elini domuzun eti ve kanı ile boyamış gibi olur"*un anlamı ise bu ikisinden yemesi halinde boyaması anlamındadır. Bu da onun (zar oyununun) haram kılınışını, domuzun etinin ve kanının yenilmesinin haram kılınmasına bir benzetmedir. Allah en iyi bilendir.

851 Ebu Davud, 4939; İbn Mace, 3763; Tuhfetu'l-Eşrâf , 1935

İÇİNDEKİLER

35/23- KURBANLIKLAR KİTABI

1/1- KURBAN KESMENİN VAKTİ BABI 9

2/2- KURBANLIĞIN YAŞI BABI 23

3/3- KURBAN KESMENİN ve VEKALET VERMEDEN KURBANLIĞI DOĞRUDAN KESMENİN, BESMELE VE TEKBİRİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 27

4/4- DİŞ, TIRNAK VE DİĞER KEMİK TÜRLERİ DIŞINDA KAN AKITAN HER BİR ŞEY İLE KESMENİN CAİZ OLDUĞU BABI 32

5/5- İSLAMIN İLK ZAMANLARINDA ÜÇ GÜNDEN SONRA KURBANLIK ETLERİNİ YEMENİN YASAK OLDUĞUNUN BEYANI İLE BUNUN NESH EDİLİP DİLEDİĞİ ZAMANA KADAR (ETLERİNİ SAKLAMANIN) MÜBAH OLDUĞUNU BEYAN BABI 41

6/6- FERA' VE ATİRE BABI 54

7/7- KURBAN KESMEK İSTEYİP DE ZÜLHİCCENİN İLK ON GÜNÜNE GİREN BİR KİMSENİN SAÇLARINI YA DA TIRNAKLARINI KESMESİNİN NEHY OLUNDUĞU BABI 58

8/8- YÜCE ALLAH'TAN BAŞKASI ADINA HAYVAN KESMENİN HARAM KILINMASI VE BUNU YAPANA LANET OKUNDUĞU BABI 63

36/24- İÇECEKLER KİTABI

1/1- HAMR'IN (ŞARABIN) HARAM KILINDIĞI VE ŞARABIN ÜZÜM, KURU HURMA, TAZE HURMANIN SIKILMASINDAN, KURU ÜZÜMDEN VE BUNDAN BAŞKA SARHOŞLUK VEREN DİĞER ŞEYLERDEN YAPILDIĞININ BEYANI BABI 67

2/2- ŞARABIN SİRKEYE DÖNÜŞTÜRÜLMESİNİN HARAM KILINDIĞI BABI 81

3/3- ŞARAP İLE TEDAVİNİN HARAM KILINMASI BABI 82

4/4- HURMA VE ÜZÜMDEN EDİNİLEN BÜTÜN İÇKİLERE HAMR (ŞARAP) DENİLECEĞİNİ BEYAN BABI 83

5/5- KURU HURMA VE KURU ÜZÜMÜ KARIŞTIRARAK NEBİZ YAPMANIN MEKRUH OLDUĞU BABI 85

6/6- MÜZEFFET (DENİLEN ZİFTLE SIVANMIŞ) DUBBÂ (KURUTULMUŞ KABAK) HANTEM (YEŞİL SIRLI KÜPLER, TESTİLER) NAKİR (OYULMUŞ AĞAÇ KÜTÜKLERİN)DE NEBİZ YAPMANIN NEHYOLUNMASI VE BUNUN NESH EDİLMİŞ OLDUĞU, BUGÜN DE (BUNLARDAKİ NEBİZ) SARHOŞLUK VERECEK HALE GELMEDİKÇE HELAL OLDUĞUNUN BEYANI BABI 93

7/7- SARHOŞLUK VEREN HER BİR ŞEYİN HAMR (ŞARAB, İÇKİ) VE HER HAMRIN DA HARAM OLDUĞUNUN BEYANI BABI 113

8/8- HAMR (İÇKİ) İÇEN BİR KİMSENİN -ONDAN TEVBE ETMEYECEK OLURSA- AHİRETTE ONUN O İÇKİDEN MAHRUM EDİLMESİ SURETİ İLE CEZALANDIRILACAĞI BABI 119

9/9- ŞİDDETLENMEYEN (SERT İÇKİ HALİNE GELMEYEN) VE SARHOŞLUK VERECEK DURUMA GELMEYEN NEBİZİN MÜBAH OLDUĞU BABI 121

10/10- SÜT İÇMENİN CAİZ OLDUĞU BABI 130

11/11- NEBİZİN İÇİLMESİ VE KABIN ÜSTÜNÜN ÖRTÜLMESİ HAKKINDA BİR BAB 134

12/12- KABIN ÜZERİNİN ÖRTÜLMESİNİN, TULUMLARIN AĞIZLARININ BAĞLANMASININ, KAPILARIN KAPATILMASININ, YÜCE ALLAH'IN ADININ ÜZERLERİNE ANILMASININ, UYKUYA YATILACAĞI ZAMAN KANDİLİN VE ATEŞİN SÖNDÜRÜLMESİNİN, AKŞAMDAN (GÜNEŞİN BATIŞINDAN) SONRA ÇOCUKLARIN VE DAVARLARIN (DIŞARI ÇIKMAKTAN) ALIKONULMASI BABI 138

13/13- YEME VE İÇME ÂDABI İLE YEME VE İÇMENİN HÜKÜMLERİ BABI 145

14/14- AYAKTA İÇMEK HAKKINDA BİR BAB 156

15/15- ZEMZEMDEN AYAKTA İÇMEK HAKKINDA BİR BAB 158

16/16- KABIN İÇİNDE NEFES ALIP VERMENİN MEKRUH OLDUĞU, KABIN DIŞINDA İSE ÜÇ DEFA NEFES ALMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 163

17/17- SU, SÜT VE BENZERİ ŞEYLERİ İÇMEYE BAŞLAYANIN SAĞINDAN İTİBAREN DOLAŞTIRMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 165

18/1- PARMAKLARI VE TABAĞI YALAMANIN, YERE DÜŞEN LOKMAYI ONA DEĞEN RAHATSIZ EDİCİ ŞEYLERİ SİLDİKTEN SONRA YEMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU VE ELİ YALAMADAN ÖNCE SİLMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI 171

19/2- YEMEK SAHİBİNİN ÇAĞIRMADIĞI BİRİSİ, MİSAFİRLİĞE DAVET EDİLEN BİR KİMSE İLE BİRLİKTE GELECEK OLURSA, MİSAFİRİN NE YAPACAĞI VE YEMEK SAHİBİNİN ONUNLA GELENE İZİN VERMESİNİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 179

20/3- RAZI OLACAĞINDAN EMİN OLDUĞU VE KESİN OLARAK BÖYLE BİLDİĞİ KİMSENİN EVİNE GİDERKEN BAŞKASINI DA BERABER GÖTÜRMENİN CAİZ VE YEMEK İÇİN TOPLANIP BİR ARAYA GELMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 183

21/4- MERAK (ET SUYU) YEMENİN CAİZ OLUŞU, KABAK YEMENİN MÜSTEHAP OLUP, SOFRADA BULUNANLARIN MİSAFİR OLSALAR DAHİ EĞER YEMEK SAHİBİ BUNDAN RAHATSIZ OLMUYORSA BİRBİRLERİNE İKRAMDA BULUNUP, BİRİNİN DİĞERİNİ KENDİSİNE TERCİH ETMELERİNİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 202

22/5- HURMA ÇEKİRDEĞİNİN HURMANIN DIŞINA KONULMASININ MÜSTEHAP OLDUĞU, MİSAFİRİN YEMEK SAHİPLERİNE DUA ETMESİNİN VE SALİH MİSAFİRDEN DUA İSTEMENİN ONUN DA BU İSTEĞİ YERİNE GETİRMESİNİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 205

23/6- ACUR VE TAZE HURMAYI BERABER YEMEK BABI 208

24/7- YEMEK YİYENİN MÜTEVAZI OLMASININ MÜSTEHAP OLDUĞU VE NASIL OTURACAĞI BABI 208

25/8- BİR TOPLULUKLA BİRLİKTE YEMEK YİYEN KİMSENİN -ARKADAŞLARININ İZİN VERMESİ HALİ DIŞINDA- TEK LOKMADA İKİ HURMAYI VE ONLAR GİBİ ŞEYLERİ BİR LOKMA YAPIP YEMESİNİN YASAK OLDUĞU BABI 210

26/9- KURU HURMA VE BUNA BENZER GIDALARI AİLE HALKI İÇİN SAKLAMA HAKKINDA BİR BAB 213

27/10- MEDİNE HURMASININ FAZİLETİ BABI 214

28/11- MANTARIN FAZİLETİ VE ONUNLA GÖZÜ TEDAVİ ETMEK BABI 216

29/12- KARA KEBÂSIN FAZİLETİ BABI 220

13/13- SİRKENİN VE SİRKEYİ KATIK EDİNMENİN FAZİLETİ BABI 221

31/14- SARIMSAK YEMENİN MÜBAH OLDUĞU VE BÜYÜKLERLE MUHATAB OLMAK İSTEYEN KİMSENİN ONU YEMEMESİ GEREKTİĞİ VE SARIMSAK GİBİ OLANLARIN DA HÜKMÜNÜN BU OLDUĞU BABI ..225

32/15- MİSAFİRE İKRAM VE ONU KENDİSİNE TERCİH ETMENİN FAZİLETİ BABI 229

33/16- YEMEĞİN AZ OLMASI HALİNDE BAŞKASINI GÖZETMENİN FAZİLETİ, İKİ KİŞİNİN YEMEĞİNİN ÜÇ KİŞİYE YETECEĞİ VE BUNA BENZER HUSUSLARA DAİR BİR BAB....246

34/17- MÜMİN BİR BAĞIRSAK İÇİNE YER, KAFİR YEDİ BAĞIRSAK İÇİNE YER BABI....248

35/18- (KİŞİ) YEMEĞİ AYIPLAMAZ (AYIPLAMAMALIDIR) BABI 252

37/... GİYİM VE SÜSLENMEK KİTABI

1/19- İÇMEK VE BAŞKA MAKSATLARDA GÜMÜŞ VE ALTIN KAPLARI KULLANMANIN ERKEKLERE DE KADINLARA DA HARAM KILINDIĞI BABI 255

2/20- ALTIN VE GÜMÜŞ KABI KULLANMANIN ERKEKLERE DE KADINLARA DA HARAM KILINDIĞI, ALTIN YÜZÜĞÜN VE İPEĞİN ERKEKLERE HARAM KADINLARA MÜBAH OLDUĞU, DÖRT PARMAKTAN FAZLA OLMADIĞI SÜRECE ERKEK İÇİN (İPEKTEN) YOLLU VE BENZERİ KULLANIMLARIN MÜBAH OLDUĞU BABI 260

[... / 1 ERKEKLER İÇİN İPEK VE DAHA BAŞKA ŞEYLERİ GİYMENİN HARAM KILINDIĞI BABI]....272

3/2- KAŞINTI YAHUT BENZERİ BİR RAHATSIZLIĞI OLAN ERKEK İÇİN İPEK GİYMENİN MÜBAH OLDUĞU BABI 296

4/3- ERKEĞE USPUR (SARI)A BOYANMIŞ ELBİSEYİ GİYMENİN YASAK OLDUĞU BABI 298

5/4- PAMUKLU ELBİSE GİYİNMENİN FAZİLETİ BABI 302

6/5- ELBİSEDE MÜTEVAZİ OLMAK, ELBİSE, DÖŞEK VE DİĞER HUSUSLARDA ELBİSENİN KALIN VE UCUZ OLANI İLE YETİNİP KILDAN YAPILMIŞ ELBİSE İLE ÇİZGİLERİ BULUNAN ELBİSEYİ GİYİNMENİN CAİZ OLUŞU BABI....303

7/6- YAYGI EDİNMENİN CAİZ OLDUĞU BABI 307

8/7- DÖŞEK VE ELBİSE TÜRÜNDEN İHTİYAÇ FAZLASININ MEKRUH GÖRÜLDÜĞÜ BABI....309

9/8- BÜYÜKLENEREK ELBİSEYİ SÜRÜKLEMENİN HARAM KILINDIĞI VE ELBİSEYİ SALMANIN CAİZ VE MÜSTEHAP OLDUĞU SINIRI BEYAN BABI 310

10/9- ELBİSELERİNİ BEĞENMEKLE BİRLİKTE YÜRÜYÜŞÜNDE BÖBÜRLENMENİN HARAM KILINDIĞI BABI 316

11/10- ERKEKLERE ALTIN YÜZÜĞÜN HARAM KILINMASI VE İSLAM'IN İLK DÖNEMLERİNDEKİ MÜBAHLIĞININ NESH EDİLMİŞ OLDUĞU BABI 318

12/11- NEBİ (sallallâhu aleyhi ve sellem)'İN, NAKŞI "MUHAMMEDU'R-RASÛLULLAH" OLAN BİR YÜZÜK TAKMASI VE ONDAN SONRA DA HALİFELERİN ONU TAKMASI BABI 322

13/12- NEBİ (sallallâhu aleyhi ve sellem)'İN ARAP OLMAYANLARA MEKTUP YAZMAK İSTEYİNCE YÜZÜK EDİNMESİ HAKKINDA BİR BAB 326

14/13- YÜZÜKLERİN ATILMASI HAKKINDA BİR BAB 327

15/14- TAŞI HABEŞ BONCUĞU GÜMÜŞ YÜZÜK HAKKINDA BİR BAB ... 329

16/15- YÜZÜĞÜ ELİN SERÇE PARMAĞINA TAKMAK BABI 331

17/16- ORTA PARMAK İLE ONDAN SONRAKİ (ŞEHADET) PARMAĞINA YÜZÜK TAKMANIN NEHY EDİLDİĞİ BABI 331

18/17- AYAKKABI VE ONA BENZER ŞEYLERİ GİYMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 334

19/18- AYAKKABIYI ÖNCE SAĞ AYAĞA GİYMENİN, ÖNCE SOLDAN ÇIKARMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU VE AYAKKABI TEKİ İLE YÜRÜMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI 335

20/19- HER TARAFINI SARIP SARMALAMANIN VE BİR ELBİSE İÇİNDE AYAKLARINI DİKİP OTURMANIN NEHY EDİLDİĞİ BABI 338

21/20- SIRT ÜSTÜ YATMANIN VE BİR BACAĞI DİĞERİNİN ÜZERİNE ATMANIN MEN EDİLDİĞİ HAKKINDA BİR BAB 339

22/21- SIRT ÜSTÜ YATMANIN VE İKİ AYAKTAN BİRİNİ DİĞERİNİN ÜZERİNE KOYMANIN MÜBAH KILINMASI HAKKINDA BİR BAB 341

23/22- ERKEĞE ZAFERAN KULLANMANIN NEHY EDİLDİĞİ BABI 343

24/23- AĞARAN SAÇLARI SARIYA YA DA KIRMIZIYA BOYAMANIN MÜSTEHAP, SİYAHA BOYAMANIN HARAM KILINDIĞI BABI 344

25/24- BOYAMA HUSUSUNDA YAHUDİLERE MUHALEFET HAKKINDA BİR BAB 345

26/25- CANLI SURETİ YAPMANIN HARAM KILINMASI İLE YERE YAYMAK VE BENZERİ BİR YOLLA HOR GÖRÜLMEYEN ÜZERİNDE SURET BULUNAN ŞEYLERİ EDİNMENİN HARAM KILINMASI, MELEKLERİN -SELAM ONLARA- DE İÇİNDE SURET VE KÖPEK BULUNAN BİR EVE GİRMEDİKLERİ BABI 347

27/26- YOLCULUKTA KÖPEK VE ÇANIN MEKRUH OLDUĞU BABI 370

28/27- DEVE BOYNUNDA (YAY) KİRİŞİ GERDANLIĞI TAKMANIN MEKRUH OLDUĞU BABI 372

29/28- HAYVANIN YÜZÜNE VURMANIN VE YÜZÜNÜ DAĞLAMANIN YASAK OLDUĞU BABI 373

30/29- İNSANDAN BAŞKA DİĞER HAYVANLARI YÜZ DIŞINDA DAĞLAMANIN CAİZ OLDUĞU VE ZEKAT VE CİZYE DAVARLARINDA BUNUN MENDUB OLDUĞU BABI 376

31/30- SAÇI KISMEN TRAŞ EDİP KISMEN ETMEMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI 380

32/31- YOLLARDA OTURMANIN YASAKLANIŞI VE YOLUN HAKKINI VERMEK BABI 383

33/32- SAÇ EKLEYEN VE EKLETEN, DÖVME YAPAN VE YAPTIRAN, YÜZ KILLARINI YOLAN VE YOLDURAN, DİŞLERİNİ TÖRPÜLETEN VE ALLAH'IN HİLKATİNİ DEĞİŞTİREN KADINLARIN YAPTIKLARI BU İŞLERİN HARAM KILINDIĞI BABI 384

34/33- GİYİNMİŞ AMA ÇIPLAK MEYLEDEN VE MEYLETTİREN KADINLAR BABI 396

35/34- ELBİSE VE BAŞKA HUSUSLARDA SAHTEKÂRLIĞIN VE KENDİSİNE VERİLMEMİŞ ŞEYLERLE DOYMUŞ GİBİ GÖRÜNMENİN YASAK OLDUĞU BABI 398

38/27- ÂDÂB KİTABI

1/1- EBU'L-KASIM DİYE KÜNYELENMENİN NEHYEDİLDİĞİ VE MÜSTEHAP OLAN İSİMLERİN BEYANI BABI 401

2/2- ÇİRKİN İSİMLER İLE NAFİ VE BUNA BENZER İSİMLERİ VERMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI 410

3/3- ÇİRKİN İSMİ GÜZELİ İLE DEĞİŞTİRMENİN BERRE ADINI ZEYNEB, CÜVEYRİYE VE BUNLARA BENZER BİR İSİMLE DEĞİŞTİRMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 413

4/4- MELİKU'L-EMLAK (MÜLKLERİN SAHİBİ) VE MELİKU'L-MULUK (KRALLAR KRALI) ADINI ALMANIN HARAM KILINDIĞI BABI 416

5/5- DOĞUMUNDAN KISA BİR SÜRE SONRA DOĞAN ÇOCUĞU TAHNÎK YAPMANIN, ONU TAHNÎK YAPSIN DİYE SALİH BİR KİMSEYE TAŞIYIP GÖTÜRMENİN MÜSTEHAP, DOĞDUĞU GÜN ADINI KOYMANIN CAİZ, ABDULLAH, İBRAHİM VE DİĞER NEBİLERİN (ALEYHİMUSSELAM) İSİMLERİNİ DE VERMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 419

6/6- BİR KİMSENİN OĞLUNDAN BAŞKASINA OĞULCAĞIZIM DEMESİNİN CAİZ OLDUĞU VE BUNU GÖNLÜ HOŞ TUTMAK İÇİN SÖYLEMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 430

7/7- İZİN İSTEME BABI 431

8/8- İZİN İSTEYEN KİMSEYE BU KİM DENİLDİĞİ ZAMAN BENİM DİYE CEVAP VERMESİNİN MEKRUH OLDUĞU BABI 440

9/9- BAŞKASININ EVİNE BAKMANIN HARAM KILINDIĞI BABI 442

10/10- ANSIZIN BAKMA BABI 446

39/... SELÂM KİTABI

1/11- BİNEKLİ YAYAYA, AZ SAYIDAKİLER ÇOK SAYIDAKİLERE SELAM VERİR BABI 449

2/12- YOLDA OTURMANIN HAKLARINDAN BİRİSİ DE SELAMI ALMAKTIR 451

3/13- MÜSLÜMANIN MÜSLÜMANDAKİ HAKLARINDAN BİRİSİ DE SELAMI ALMAKTIR BABI 454

4/14- KİTAP EHLİNE ÖNCE SELAM VERMENİN NEHYEDİLDİĞİ VE SELAMLARININ NASIL ALINACAĞI BABI 455

5/15- ÇOCUKLARA SELAM VERMENİN MÜSTEHAP GÖRÜLDÜĞÜ BABI 463

6/16- PERDEYİ KALDIRMAYI VE BENZERİ ALAMETLERİ İZİN KABUL ETMENİN CAİZ OLDUĞU BABI 465

7/17- İNSANÎ İHTİYACI KARŞILAMAK İÇİN KADINLARIN DIŞARIYA ÇIKMALARININ MÜBAH OLDUĞU BABI 467

8/18- YABANCI BİR KADIN İLE HALVETİN (BAŞBAŞA KALMANIN) VE ONUN BULUNDUĞU YERE GİRMENİN HARAM KILINDIĞI BABI 470

9/19- KARISI YAHUT KENDİSİNE MAHREM OLAN BİR KADIN İLE BİRLİKTE HALVETTE (YALNIZ BAŞINA) KALDIĞI GÖRÜLEN BİR KİMSENİN HAKKINDA KÖTÜ ZANDA BULUNULMASINI ÖNLEMEK İÇİN: "BU FİLAN KADINDIR" DEMESİNİN MÜSTEHAP OLDUĞUNUN BEYANI BABI 475

10/20- BİR MECLİSE GELİP DE BOŞ BİR YER BULURSA ORAYA OTURUR, DEĞİLSE ARKALARINDA OTURUR BABI 479

11/21- DAHA ÖNCE GELDİĞİ, OTURMASI MÜBAH OLAN YERİNDEN BİR İNSANI KALDIRMANIN HARAM OLDUĞU BABI 482

12/22- MECLİSİNDEN KALKTIKTAN SONRA GERİ DÖNEN KİMSE ORAYA OTURMAKTA DAHA BİR HAK SAHİBİDİR BABI 485

13/23- KADIN TABİATLI KİMSENİN YABANCI KADINLARIN YANINA GİRMESİNİN MEN OLUNMASI BABI 486

14/24- YABANCI KADIN YOLDA BİTKİN DÜŞMÜŞ İSE ONU HAYVANININ ARKASINA BİNDİRMENİN CAİZ OLDUĞU BABI 490

15/25- RIZASI OLMADAN ÜÇÜNCÜ BİR ŞAHSI DIŞARIDA TUTARAK, İKİ KİŞİNİN KENDİ ARASINDA FISILDAŞMALARININ HARAM KILINDIĞI BABI 494

[.../28 TIP KİTABI]

16/1- TIP, HASTALIK VE RUKYELER (HASTALARI OKUMA İLE TEDAVİ) BABI 499

17/2- SİHİR BABI 507

18/3- ZEHİR BABI 514

19/4- HASTAYA OKUMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 516

20/5- HASTA KİMSEYE MUAVVİZÂTI OKUYUP ÜFLEMEK BABI 520

21/6- NAZARDAN ASRAĞI HASTALIĞINDAN ZEHİRLİ HAYVAN SOKMASI VE BAKMAKTAN DOLAYI RUKYENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 522

22/7- MUHTEVASINDA ŞİRK OLMADIĞI SÜRECE OKUMADA (RUKYEDE) BİR SAKINCA OLMADIĞI BABI 530

23/8- KUR'ÂN VE ZİKİR İLE YAPILAN RUKYEYE KARŞILIK ÜCRET ALMANIN CAİZ OLDUĞU BABI 530

24/9- DUA ETMEKLE BİRLİKTE AĞRININ OLDUĞU YERE ELİNİ KOYMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI 534

25/10- NAMAZDA VESVESE VEREN ŞEYTANIN ŞERRİNDEN ALLAH'A SIĞINMAK BABI 534

16/11- HER HASTALIĞIN BİR İLACININ OLDUĞU VE TEDAVİ OLMANIN DA MÜSTEHAPLIĞI BABI 536

27/12- LEDUD (DENİLEN AĞZIN BİR TARAFINDAN AKITILAN) İLAÇ İLE TEDAVİ YAPMANIN MEKRUH OLDUĞU BABI....................551

28/13- KUST DİYE DE BİLİNEN UD-İ HİNDİ İLE TEDAVİ BABI 552

29/14- ÇÖREK OTU İLE TEDAVİ BABI 555

30/15- BULAMACIN HASTANIN KALBİNE RAHATLIK VERİCİ OLDUĞU BABI....................556

31/16- BAL İÇİRMEK SURETİ İLE TEDAVİ BABI 557

32/17- TAUN, UĞURSUZLUK DUYGUSUNA KAPILMAK, KAHİNLİK VE BENZERİ HUSUSLAR BABI 559

33/18- HASTALIK BULAŞMASI, UĞURSUZ KABUL ETMEK, HÂME, SAFER, YILDIZLARIN DOĞUP BATMASINA BAĞLI HÜKÜM ÇIKARMAK, ĞUL OLMADIĞI, HASTALIKLI OLANI SAĞLIKLI OLANIN YANINA GETİRMEYECEĞİ BABI 574

34/19- UĞURSUZ BULMAK, HAYRA YORMAK VE KENDİSİNDE UĞURSUZLUK BULUNAN ŞEY BABI 583

35/20- KÂHİNLİĞİN VE KÂHİNLERE GİTMENİN HARAM KILINDIĞI BABI....................591

36/21- CÜZZAMLIDAN VE BENZERLERİNDEN UZAK DURMA BABI.......599

[..../29 HAYVANLAR KİTABI]

37/1- YILANLARI VE DAHA BAŞKA HAŞERATI ÖLDÜRME BABI............603

38/2- KERTENKELE ÖLDÜRMENİN MÜSTEHAP OLDUĞU BABI...........615

39/3- KARINCA ÖLDÜRMENİN YASAK OLDUĞU BABI 620

40/4- KEDİ ÖLDÜRMENİN HARAM KILINDIĞI BABI 622

41/5- HAYATI KORUMA ALTINDA OLAN HAYVANLARA SU İÇİRİP YİYECEK VERENİN FAZİLETİ BABI 625

40/30- EDEP VE DİĞER HUSUSLARA DAİR LAFIZLAR KİTABI

1/1 DEHRE SÖVMENİN YASAK OLDUĞU BABI 629

2/2- ÜZÜME "KERM" DEMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI 632

3/3- ABD (KÖLE) CARİYE (EME) MEVLA VE SEYYİD LAFIZLARINI KULLANMANIN HÜKMÜ BABI 635

4/4- İNSANIN, NEFSİM HABİS (MURDAR/KÖTÜ) OLDU DEMESİNİN MEKRUH OLDUĞU BABI 638

5/5- MİSK KULLANMAK, ONUN HOŞ KOKULARIN EN HOŞU OLDUĞU VE REYHAN (FESLEĞEN) VE HOŞ KOKUYU REDDETMENİN MEKRUH OLDUĞU BABI 640

41/31 ŞİİR KİTABI

[.../1 ŞİİR OKUMAK EN ŞAİRCE SÖYLENMİŞ SÖZ İLE ŞİİRİN YERİLMESİ BEYANI HAKKINDA BİR BAB] 645

1/2- NERDEŞİR OYNAMANIN HARAM OLDUĞU BABI 652